1539

1547

Abbi 10 A me

fu scritta la

a me quibus

1046/A

+1051 (2)

Grasavolus

urmeratur

ac comēdar

aut uniunt

ambū 9 in

nionē fol 67

in fin. q^a^ fuerit

in fol. 417

L.X 1496 1555

D. Ant.o musa brasauolus
obiit ferrarie mense iulij
anno 1555 die dominico
q erat septimus iulij nocte
sequenti hora secunda et
erat medicus Ill.mi D. Dni
nostri Herculis Ducis ferra
rie quarti ~ ~ ~ ~

42599(1)

ANTONII MVSAE BRASAVOLI

Ferrarienſis, Examen omnium
Simplicium medicamento-
rum, quorum in offi-
cinis uſus eſt.

Addita ſunt inſuper ARISTOTELIS
Problemata, quæ ad ſtirpium genus,
et oleracea pertinent.

VENETIIS.
IN OFFICINA ERASMIANA.

MD XXXIX.

AD ILLVSTRISS. ET SERENISS. PRINCIPES HERculem Eſtenſem, et renatam Gallam Ferrariæ duces, Antonii Muſæ Braſauoli in Examen Simpliciũ medicamentorũ Epiſtola nuncupatoria.

LEgitur, Sereniſſimi Principes, Socratẽ ſummum illum ſapientem Platonis prę ceptorem, qui nunquam Athenis niſi pro patria pugnaturus diſceſſit, Eius diſcipulos ad ſpeculum mittere ſolere, hortariq; ut ſeſe preſſius intuerentur, qui ſi bonis corporis.i.pulchritudine exornatos conſpexerint, animam pulcherrimis uirtutibus exornare conarentur, Quibus autem corporis liniamenta diminuta, obtorta mutilaq; eſſent, extimularentur, excitarenturq;, quod natura mutilum fecit, induſtria, & ſolicitudine exęquare, & in melius augere, eorum animam copioſiſſimis, unà & perfectiſſimis uirtutibus ornãtes. Nos. Illuſtriſſ. principes, Per Socraticum ſpeculum, non materiale, aut Chalybeum intelligimus. Sed ſpeculum quoddam Myſtice, & Philoſophicis inuolucris deſignatum. Quippe Socrates, eius diſcipulos animi mores, actionesq; contẽplari iubebat, quę ſi propijs lineamentis reſpondeant, & uiuide in eorum animis inſerta ſint, totis uiribus perſeuerare co-

nentur, & in dies melioribus optima addentes exaugere, Si è contrario prauis moribus, & quaſi ferinis ſe ipſos imbutos intueantur, pudeat his maculis deturpari, Sed ueris, & exquiſitis animæ bonis indui tentent, nec deſiſtant, priuſquàm ineptis moribus depoſitis, ueri præcipui, & quodammodo diuini egregie introducti ſint. Hęc pręfatus ſum Illuſtriſſimi Principes, ne aſſentandi, palpandiq; uitio argui poſſim, ſi nonnihil, ueſtrarum laudum, & probatorum morum enarrare incipiam. Nam uos potius tanquam in ſocratio ſpeculo uobiſipſis cõmonſtrare tentabimus, ut quibus, qualibuſue præſtantiſſimis uirtutibus inſigniti ſitis agnoſcentes, in eiſdem perſeuerare conemini, et in dies exaugere. Sed alicui forte ſtilus noſter humilis nimium, & penè depreſſus uidebitur, ineptuſq; ad tantorum principum laudes enumerandas, huic ſtatim reſpondebimus. Sat nobis eſſe hac tenui, & ſerpente uena, Illuſtriſſimos hos principes ſibi ipſis uelut in Socratico ſpeculo oſtendere, quantum præſertim nuncupatoria Epiſtola exigit, aliàs ubertim de ipſis (ut dignum eſt) tractaturis. Viros, è bonis potiſſimum laudauit antiquitas, quorum tria genera apud probatiſſimos philoſophos inueniũtur, Naturæ, fortunæ, & Animæ, nature bona corporis pulchritudinem amplectuntur, membrorum Symmetriam, Concinnam totius, ſuo ordine reſpondentem compoſitionem, Robur immenſum: Quæ à ſtoicis μεσα uocantur, et ignauiſſimis quibuſq; contingere poſſunt, ad humanam perfectionem felicitatemq; indiferentia, nullus, ex his culpa, uel laude dignus eſt, Sed rerum effectrix natura: Seneca etiam omnium moraliſſimo, et pene in uirtutibus tetri-

co,admonēte, Egregiam mentem ſub quauis etiam pelle, & cute latere, Cui nec illud Virgilianum aduerſatur, Gratior eſt pulchro uemens in corpore uirtus, Nec poetarum mores, qui quum uiros aliquos uirtutibus præſtantes adumbrāt, pulcherrima forma, et uenuſtiſſimos pingunt. Ineptos uero & mendaces, turpi et indecora. Verumenim uero, & ſi hoc naturæ bonum ſit, in quo ipſamet potius laude digna eſt, tamen ad felicitatem humanam mire adiuuat. philoſophorum omnium ſapientiſſimo in ethicis dicēte, Eum omnino felicem non eſſe, qui turpis ſit forma, & careat prole. Ad Chriſtianam uero felicitatem, & uere philoſophicam, pulchritudo nihil facit, Sed inter externa bona numeranda, quæ nec meliorem aut inſigniorem hominem reddunt, quamuis Gratior ſit pulchro ueniens in corpore uirtus. In hoc autem bono potiſſimum naturę debetis, quæ uos, & pulcherrimos effecit, & pulcherrimis natis Anna, & Alphonſo decorauit. Fortunæ bona Diuitiæ ſunt, quæ et ipſæ hominem meliorem non faciunt, ſed cuiq; etiam ſceleſtiſſimo contingere poſſunt, quamuis eorum uſus ad uirtutum culmina progredi adiuuet, atque dirigat. Quid enim in ſe egregij habet, quod in infanda ſcelera cogit? in Furta? Homicidia? Auaritias? Bella? niſi eorum uſus temperatiſſimus ſit. In hoc etiam fortuna ipſa Encomio extollenda, quæ uos principes fecerit, antequam nati eſſetis, ditiores, quam in tota Italia regnent. Ex hoc autem uos Illuſtriſſimi principes laude digni eſtis, quod his diuitijs per pulchre utimini, Bonis, honeſtiſq; uiris impartiēdo, ut nullus indonatus à uobis recedat. Magnus ego ſum teſtis, quem (alijs pluribus omiſſis) nuper amplo

prędio donaueritis, Teſtes ſunt omnes alij Domeſtici, quorum neminem abſq; munere inuenire licet. Immo quis ex ferrarienſi populo etiam abiectiſſimus, Mutinenſi: et Regienſi, Herculis Illuſtriſſimi Ducis Ferrariæ hoc nomine ſecundi immunitatibus non gaudet: Vt hinc colligere liceat, Diuitias Herculem non perficere, ſed ipſum ad ſui perfectionem, & uirtutis cumulum diuitijs uti. Quibus, Cur, Quomodo, quando conuenit, elargiens, hoc eſt in ipſo principe egregium, non quod diues ſit, quod omnes Italiæ principes non æquet quidem, ſed longe ſuperet Gemmis, auro, urbibus, campis, Mari, Potiſſimum uero laude digna ſunt, & Encomio decantanda hæc duo fulgẽtia Italiæ lumina, & lucidi ſoles Hercules & Renata, ex tertio bonorum genere. hæc uera bona ſunt, & unicuique propria, & peculiaria, non à natura, uel fortuna tributa, ſed à nobis ipſis acquiſita primo omniũ motore adiuuante & oſtendente, Quæ animæ bona nuncupantur, hæc non ſunt pulchritudo, aut membrorum Symmetria, non corporis dexteritas, non agilitas, non diuitiæ, non latæ urbes, Maria, & montes, quæ à nobis ample poſſidentur, non Genus Eſtẽſe, aut Gallum, non Genitores bellicæ rei Egregij Ludouicus duodecimus Galliarum Rex, et Alphonſus tertius ferrarię Dux: ſed ea ſunt animi bona, quę uos beatos, & in hoc ſtatu, et in futuro reddent. hęc ea ſunt bona, quibus proceres, & antiquiſſimi heroes iere, hæc quibus Chriſtianiſſimi, et qui de fide bene meritis ſunt, inceſſere. Fides in primis, quę decus eſt, & animi ornamẽtum, adeo in uobis ſplendet, ut pro fidei ſpecimine, Hercules & Renata adducantur. De prudentia, Magnanimitate, fortitu-

dine, Munificentia, Temperantia, Charitate quid referā? quum plura paſſim nota ſint, quam ego referre poſſim? nullus enim tam obliuioſus qui non meminerit, nullus tam uecors qui non nouerit, nullus tam inciuilis, qui diſſimulare poſſit. Iuſtitiam quoq; tranſigere decreui quum & ipſimet Rei, & crimine aliquo correpti iuſtiſſimos principes eſſe fateantur, & prædicent. De liberalitate autem quid opus eſt referre, quum nullus ſit qui ab Illuſtriſſimo Hercule & Sereniſſima Renata indonatus, aut ſuis uotis (modo honeſta ſint) inexpeditus recedat. Hæc ſunt uera bona, quibus laudandi, quibus extollendi, quibus in cœlū rapiendi principes, quibus uita perenni uiuere datur, felices arbitror, & terq; quaterq; beatus noſtros Ciues, quoties mihi in mentem ueniunt hi proceres à ſummo rerum opifice in hoc calamitatibus pleno æuo donatos, ut initiū ſint remittendi aduerſa, populos in rectam uiam dirigendi. Hoc eſt ſocraticum ſpeculum Excellētiſſimi Principes, ſeipſum ſibi ipſi qualis ſit, oſtendere. Vobis autem uoſipſos commoſtraui, qui principis exquiſitiſſimi exemplaria eſtis. ut cōtinuo perſeueretis, & in dies exaugeatis, Quāquam ad uirtutum ueſtrarum cumulum nihil addi poſſit. Ne autem uidear potius aſſentandi gratia, quam uera narrandi præfari, his finem faciemus, ad præcipuum huius Epiſtolæ inſtitutum accedentes. Superioribus Menſibus omnia ſimplicia Medicamenta, quorum in officinis uſus eſt, ferrarię, noſtra trutina, qualiſcunq; ſit, percenſere cœpimus, Illuſtriſſimo genitore tuo ſuadente, fauente, & exorante, immo & qui plerunq; uarios apud Pharmacopolas errores audire & uidere delectabatur, propterea

hunc libellum, eius Excellentiæ inſcribere atque dicare inſtitueramus, ſed inopina morte præuentus eſt, & nobis ferè clanculum ſubreptus. Tu mox Illuſtriſſime Prĩceps, & patrone ſereniſſime, Totius ditionis, & Imperij, & omnium bonorum hæres euaſiſti. Vnde et huius libelli, ſicut cæterorum aliorum bonorum hæres eſto, quem tibi inſcribimus, tibi dicamus, atq; deuouemus. Vt Excellentiæ tuæ aura fretus, ubiq; aperta fronte incedere poſſit, Et eo totius euagari, quo Illuſtriſſimam Renatam fautricem nactus erit, Iamq; huic nuncupatoriæ Epiſtolæ extremam manum impoſuiſſem, niſi ea in mentem ueniſſent, quæ ſuperioribus diebus de Citris, Adami pomis, narantijs, ita à nobis appellatis, ab Excellentia tua quærebantur, An apud Antiquos inuenirentur, Et quomodo à profũda hyeme ſeruari poſſent. Quippe hoc anno frigoris inclementia omnes fere huius generis arbores periere, quæ in amœniſſima padana inſula Beluidere nuncupata, Alcinoi & Heſperidum hortos delicijs excedente, uirebant. Nunc tuæ Illuſtriſſimæ excellentiæ ſatisfactum iri ſtatuimus. Quamquam ſuperioribus annis ad Illuſtriſſimum et Reuerendiſſimum fratrem Hippolytum Mediolani Archiepiſcopum unam & alteram Epiſtolam ſupra hoc negotium ſcripſerimus. At nonnulla in tuæ Excellentiæ gratiam repetere non grauabimur. Primo autem communis omnium error menti occurrit, eorum pręſertim qui ſacras literas interpretantur, Ex hac arbore ligna cedrina putãtium, quibus Salomon hieruſalem templũ ſtrui præcepit, Et de hac etiã id intelligunt, quod in libris Regum ſcriptum reperitur, Salomonem à Cedro libani uſque ad hyſo

pum parietis diſſeruiſſe ideſt à præſtantiſſima et maxime omnium arborum procéra, ad infimam, humilem, & imbecillem plantam diſſeruiſſe. Legimus preterea cedrinas menſas apud antiquiores ingenti pretio emptas, Velut Ciceroniana menſa, cuius decimoquinto capite decimiter tij uoluminis Plinius & Antiquiores meminere. Additq; in Anchorano monte citerioris Mauritaniȩ ingentiſſimas altiſſimasq; enaſci. Theophraſti authoritate fretus. Paſſim deinde à poetis incorruptibilem materiam eſſe decantatur, & Cedrino unguento, oleóue inunctas chartas perpetuo durare, ut poetæ carmina digna cedro ideſt perpetuo ſupereſſe dicantur, quæ ſummum apicem artis geſtiente natura attigere. Nunc uero præſcriptam arborem à uulgari citro alteram eſſe oſtendamus. Principio ſit nobis Dioſcoridis ſententia Telum & aculeatus enſis primo rei herbariæ uolumine in hunc modum inquientis. Cedrus de magnis arboribus eſt, fructum fert ut Iuniperus myrti magnitudine rotundum. Quibus indicijs manifeſtiſſimum eſt alteram eſſe arborem Cedrum in Illuſtriſſimi principis noſtri delicijs receptam, neq; enim inter maiores arbores numerare oportet quum ſit ferè arbuſcularum pomilio, fructus quoq; myrti magnitudinem longius excedit. Liceat preterea Plinij uerbis præmonſtrato loco aures admouere Sunt autem (inquit) Cupreſſo fœminȩ etiamnũ ſylueſtris ſimiles, folio, adore, caudice. Quod apertiſſime Theophraſtus uel hoc indicio manifeſtat, nuſquam de Cedro locutus, quin Cupreſſo, Iunipero, altioribus ue arbuſculis propinqua ſit. Immo & tertio de plantarum hiſtoria uolumine inquit, Eſt Iunipero non abſimilis, ſed

folio maxime diſtat. Quippe Cedro durum, acutum & ſpinoſumq́; Iunipero mollius. Additq́; fructum Iunipero ſimilem. Ex his quantum antiquior illa Cedrus ab hac noſtra uulgari diſſentiat, cuiq; etiam mediocriter erudito manifeſtum eſſe arbitramur. Ex antiquiori etiam menſas. Delubra, naues factas eſſe Plinius & Theophraſtus prodidere. Antiquam Cedrum aliàs, nunc uulgarem proſequamur, At unum in primis ſubmonere inſtituimus, nominibus etiam in Authorum communi uſu differre. Quippe illam ex qua naues, et templa, Cedrum. Noſtram uero Citrum, atq; Citriam apud Græcos appellatam legimus. Quin & Dion in Neronis uita non citreas, ſed cedrinas menſas nuncupare maluit. Quod adiectiuum in ſacris literis frequentius animaduertimus. Quamquam nullo modo diſſimulandum ſit Phaniam Ereſſium quinto de plantis librum Cedrum appellaſſe, atq; malum cedrium pro eo quod nos Citrum uocamus, & Citrium. Præſtat igitur antiquum nomen exarare, quo fuit diu hæc arbor inſignita, Legitur apud Theophraſtum quinto plantarũ uolumine ſub mali medicæ, aut perſicæ titulo, quam in hunc ferè modum pingit folium habet ſimile, & penè æquale potulacæ, aculeos, quales pirus, aut ſpina acuta, ſed leues, acutosq́; uehementer, & ualidos. pomũ eius nõ mãditur, ſed odore præcellit, necnõ et foliũ arboris odoratiſſimũ ẽ, Et ſi ĩter ueſtes pomũ ponatur, inoffenſa cõſeruat. Vtile & cũ medicinã mortiferam quis biberit, & ad oris ſuauem olẽtiam, quippe ſi quis Interna pomi in Iure aut aliquo humore cõcocta in os expreſſerit, digeſſeritq;, ſuauem halitum reddet. fert poma omnibus horis, alijs

decidentibus, aliјs ſubnaſcentibus, aliјs matureſcentibus, Quæ noſtræ arboris imaginem repræſentant. Ambiges uero, dictum eſſe pomum eius non mandi. Sed ambiguitas ceſſet, Quippe Theophraſti, & Pliniј tempore nondum mandebatur, ſed tantum odore commendabant. Athenęus etiam author eſt neminem ex antiquis guſtaſſe. Mox poſt Palladiј tempora cœpit mire in conuiuiјs, ac ganeam atq; gulæ irritamenta in ſapores, ac per ſeipſum expeti, ut nulla uideatur elegans, aut ſaliaris cœna, qua Citrum deſideremus. Lubeat deinde Dioſcoridi aurem accommodare hanc arborem mirum in modum uerbis effingenti, Nota ſunt Medica, quæ aliј Cedromela, aliј perſica, Romani Citria appellant. Arbor hæc omnibus horis pomifera eſt, ita ut antecedentem fructum ſubnaſcens identidē occupet nouus. Pomum ipſum oblongum, caperatumq; rugis, colore in aurum inclinato, ſuaui odore, alioqui graui. Semen habet piro ſimile. Contra uenenum uino bibuntur. Aluū laxant, Oris halitum, & ſuauitatem commendant. In ueſtiariјs condita uidentur arcere animalium noxas. His quoq; Plinius grauis author aſſentit, in hunc ferè modū, Tertio, Duodecimi Voluminis capite ſcribens, Malus Aſſyria, quam aliј uocant Medicam, uenenis medetur. folium eius eſt unedonis interuenientibus ſpinis. Pomum eius aliàs non manditur, odore precellit, foliorum quoq;, qui tranſit in ueſtes unà conditus, arcetq; animaliū noxia. Arbor ipſa omnibus horis pomifera eſt, aliјs cadentibus, aliјs matureſcentibus, aliјs uero ſubnaſcentibus. hæc eſt, cuius grana parthorum proceres incoquere diximus eſculentis, commendandi halitus gratia. Ex his Quiſq; etiam

ineptus, Arborem, quam citrum appellamus, ab his Authoribus adumbratam intueri poteſt. Eiuſdē generis omnino ſunt, quæ limonia, Adami poma, aut rancida nunc uulgo dicuntur. Quæ Rantià dicuntur Hermolao teſte, quaſi Raudia, à colore ęris ideſt fulua, uel à Neratio inuētore, Neratia dici potuere, niſi quis uelit Aranium quaſi Arianum ideſt perſicum à gente appellatum, eſt enim Aria (ut inquit hellanicus) perſica quædam regio. Quid item ſi Malum Arantium ab Arantia oppido Achaiæ, Iuba author eſt heſperida, & Malum heſpericum nuncupari, placetq; Herculem in Gręciam tranſportaſſe, et malum aureum eſſe uocatum, Cuius in paſtoritia contentione Virgilius meminit, Aurea Mala decē hodie miſi, cras altera mittam, Quamuis Pauſania non aureū malum, ſed Heſperidum ab Hercule primum in Græciam tranſportatum dixerit, Ariſtophanes etiam Grammaticus Oximala perſica uocari prodidit, Galenus quoq; pomum ipſum non medicum, ſed Citrinum appellatum uoluit. Quamquam ſit apud Theophraſtū, ſub Medicę mali dictione repertum. Gręci quidam fabularum inuentores, nuptiale pomum eſſe putauerunt, à Tellure editū fabulantes, nuntiato Iouis, & Iunonis connubio. Supereſt Illuſtriſſime Princeps antiquiſſimam curam in plantando, et diligentiam in ſeruādo edocere. Propagine, ac Seminibus ortum ducit. Semina (inquit Theophraſtus quarto plantarū hiſtorię libro) detracta Vere, Terris ſeruntur diligentiſſime cultis. Rigantur deinde quarto, aut, quinto die, quum autem maiuſcula fuerint, transferuntur uere iterum ad molle, riguumq; Solum, nec ualde tenue, tale enim deſiderat, Opuſq;

eſt pingui aqua, marcidàue irrigari, non admodum frigida; qua etiam equorum ſtercora triduo macerata ſint. Additáq; ſeri fictilibus in uaſis perforatis. Proſunt, & columbinæ ſordes eadem aqua maceratæ. Quum hæ arbores in iuſtam molem creuere, flores pariunt, qui an ſpes ſint futuri partus Theophraſtus primo plantarum libro his indicijs oſtendit, Inter, flores (inquit) Mali Medicæ, qui ueluti colum quandam, erectam in medio habeant, fœcundos hos fore affirmant, qui uero non habeant, hos fore infœcundos. Quod iterum uolumine quarto animaduertiſſe teſtatus eſt. Vnum uero ſubmonendum arbitramur, Si hyemis inclementia in ferrarienſibus hortis flores, aut ſubnaſcentia poma defuerint, cauſam à Theophraſto primo de plantarum cauſis aſſignari. Quippe placidum aerem expetunt, medioq; conflatum tempore, quo ſcilicet Germinatio, & fructificatio aſſidue factitari poteſt, Nec illud poſthabere dignum eſt, illa eſſe fœcunda ſemina, quę in colo quadam prorūpant, Hic unus eſt naſcēdi modus. Nonnulli ramaſculum ut ſubnaſcentia uirgulta radicibus euellunt, ac intorquent, uere, in molle ſolum, udum, & pingue magis quam gracile plantantes, quarto etiam aut quinto die prædictis aquis irrigant. Alij ramos non ab arbore euulſos, ſed adhuc illi infixos, fictili uaſe, teſtaceo, aut cucurbiteo uertice pingui terra pleno circūdant, quod radices emittat, proinde ab arbore diuellitur, tranſplantaturq; dato radicibus ſpiramento. Sæpius integras arbores è longinquis partibus transferre excogitauimus, Vt antiquiori tempore ex Perſia & Media euehebantur. Nunc triuialis eſt ferè arbor. pluribus horum pomorum gene-

ribus Citreta liguriæ, Campaniæ. Apuliæ, Benaco lacu, & tota ferè Italia, præſertim uero calidioribus locis fœlicius germinant, & quamcunq; imaginem topiario opere reddunt. Nos Genuæ, & Sauonæ Atria, Cubicula, Papiliones topiario opere ex his arboribus fictos uidimus, Quũ Excellẽtia tua Anno à Chriſti ortu. M. D. XXVIII Galliam peteret. Sed qua arte ſine ullo diſcrimine trãsferri poſſint, Plinius 3. 12. uoluminis capite oſtendit. Tentauere (inquit) Gentes transferre ad ſe propter remedij præſtantiam fictilibus in uaſis dato per cauernas radicibus ſpiramento, Qualiter omnia tranſitura longius ſeri arctiſſime, transferriq; meminiſſe conueniet, ut ſemel quę que dicantur, Necnon eiuſmodi arbores antiquitus inſerebantur, quorum fructus Citro mela nonnulli appellarunt. Deniq; huius arboris morbos, et remedia opus eſſet afferre niſi ſatis ſuperq; in noſtra arborum medicina oſtendęrimus, Tamen illud unum admonere non grauabimur, Corticis ablationem eſſe huic arbori mortale nocumentũ, hyeme preſertim, Tunc opem ferre, noua cera, reſina ue obſtruſto uulnere decet, ne frigus intimam arboris medullam ingreſſum, perimat. Hyeme uero à temporis inclementia ſeruantur, ſi in fictilibus plantatę ſint hę arbores, et in clauſum locum portentur, in quo aer natura uel arte temperatus ſit. Arte autem ſi prope Calidarium fabricetur: At ſi communi ſolo plantatæ ſint, tugurio cannitio, aut ex Milij nigri culminibus ſpatio unius peris ab arbore, circundentur. Mox equinum fimum ad medium uſque tugurij exterius circumponatur. Hæc ſunt Illuſtriſſime Patrone, quæ ex Antiquorum uoluminibus de hac arbo-

re Tuæ Excellentiæ gratiſſima delineare ualuimus, quibus iam eſſet finis additus, niſi hoc unum in mentem acceſſiſſet, Lacedemonios (Ariſtophane Grammatico authore) Deos hac arbore coronare ſolitos. Vale Illuſtriſſime Princeps, & totius Italiæ Decus eximium, & noſtrum hoc Munuſculum, ut cætera alia, hilari fronte ſumas, quod hæreditario Iure tibi debetur.

In librum Eximij Philoſophi ac Phyſici Antonimuſę Braſauoli Franciſci Bouij Ferrarienſis Epigramma.

Simplicia Examen ſubeunt Medicamina cuncta
Libro hoc. Flos. Radix. Fructus, & Herba potens.
Lignum. poma. Nuces. Oleum. Sal. Gemma. Metallum
Mel. liquor Hic. Succi. Pharmaca quæq; patent.
Mille Notæ occurrunt, rerumq́; Vocabula mille
Hic, quibus haud dubie ſingula noſſe datur.
Antoni muſæ gaudent præſentia, Quantum
Priſca Dioſcoridis Nomine Sæcla ſui.
Perlegat hunc Medica Quiſquis deſudat in arte.
Verſet & aſſidua Pharmacopola manu.

INDEX OMNIVM SIMplicium que in hoc libro continentur.

ABbſinthiũ 50
Bbſintiũ Santonicũ ibi. et. 198
Abſinthium Seriphium ibidem
Abſinthium ponticum. 144
Abſinſe ibidem
Aboberas 153
Abrotanum 102
Acetoſa 134. 182
Acantha ibidem
Acanthus 144
Acorus 256
Acetum 332
Acatia 346. 383
Achiroſa 393
ακαλυφη 73
Ache 181
Achilleum 525
Adiantum 121
Adeps 499
Adhil 135
Adlerſteiu 443
Aetites ibidem
Aeromeli 336
Æs uſtum 419
Ærugo æris, ſcoletia, raſilis, ferri, plũbi, et chalybis 420 & infra
Afrotomela 216
Afodilus 288
Agreſtis 74
agrimõiũ 89. 122
Agreto 158
Agnus caſtus 192
αγνοσ ibidem
Agaricus 286
Agallochon 322
Agnus 501
Agrones 159
Agrazo 333
Agreſt ibidem
Aizoon 72
αιγιρος 393
Aizoi leptophyllon. 461
Airs zung 48. 50. 145.
Aiodrauo 96
Aines 177
Alcyonium 526
Alipon 67
Alcanix 246
Althæa 71
Alkakengi 83
Alliũ ſylueſtre 95
Alectorolophõ 98
Alſine 140
Althea 71
Alberas 193
Alo 249
Alſebram 264
Albucus 289
Aloë 353
Aloës lignum 322
Aloen hepaticam 354.
Albaras 394
Altiith 460
Alabaſtrum 447
Alumen 459
Alumẽ catine 460
Alumen zucharinum 462
Alumẽ plumę ibi.
Alumẽ ſciſſile ibi.
Alumen ſchiſton 463.
Alumẽ Roche 461.

Alumen lapari-
num 464
Alumen liquidum
ibidem
Alumẽ ſcaiolę ibi.
Alumẽ Rotundũ
ibidem
Aliuca 511
Almeyrorem 47
Aloſena 50
Alfolſes 161
Alcarouea 174
Almandras 201
Almendes ibidem
Alo 249
Alant 254
Alraun 313
Alcaparas 317
Almezaga 382
Albayalde 425
Alun 463
Alũ de roche 464
Alun ibidem
Albercoco 510
Aleyonium
αλοσαχνη 517
Ambubeia 47
αμβελνσ αγρια 41
Amaracus 52. 113
Amomũ 136. 156
Amamelis
Ameos 167
Ammi ibidem
Amaberberis 187
Amygdala 201
Ambroſinas ibidẽ
Ampeloleuce 201
Amoniacum 372
Ambra 374 394
Ambracam 397
Ambarum ibidem
Ampelopraſon 96
Amianthus lapis.
159. 463
Amarellem 509
Amphibium 506
Anthos flores 31
Anemone 38
ανδραχνηαγρια 72
Anagiris 136
Anguria 152
Anemone 38
Aniſum 177
Anthera 23
Anethum 198
Anet 198
Anemion ibidem
Anacardus 231
Antiſpodium
292. 490
Aniudem 401
ανθραξ 431
Andrachne ſylue-
ſtris 461
Antyllis ibidem
Antimonium 443
Anaſole 495
Anthrax 448
Androſace 63
Andorn 94
androſemon 99
anis 177
angelica 179
ancens 319
anade 499
anaſaron ibidem
apollinaris 83
apium 179
apiũ ſaxatile 178
apiũ ſatiuũ ibidẽ
apium orten. 178
179.
apiũ macedo. 179
Apium πιταζον 179
apiũ paluſtre 180
apiũ ranium ibidẽ
aparine 199

Aſtragalus 96
Apia 216
Aphroſelenon 424
Apiron 451
Aphronitrum 488
Apfel 216
Arnagloſſon 70
Argemone 90. 122
Artemeſia 111
Arcemiſe ibidem
Arbor abraæ 192
Arantium 232
Artanita 54
Ariſtolochia 245
Ariſtolochia lõga ibidem
Ariſtolochia rotũda 246
Aron 252
Armorazo 314
Arſenicũ 390. 465
Argentum 419
Argentũ viuũ 421 & infra
Argẽtũ aqueũ ibi.
Argyritis 424
Argyrolithon ibi.
Argentum ſublimatum 430
arboreus lapis 438
arſinagal 389
aries 501
armeniaca 510
armoiſe 113
aroſſes 176
archangelica 179
arnabo 271
armonia 373
argent 419
argent vif 423
argent ſulime 431
aſplenon 48. 114. 116
aſarum 96
aſparagus 181
aſpharagus 282
aſphodelus 288
aſpalathus 325
aſſa fœtida odorifera & dulcis 399
aſter 427. 484
aſphaltus 452
aſtragaliotes 465
aſter ſamius 484
aſprella 79
aſcyron 99
aſtaricum 275
Aſteraticum ibidẽ
Ateriſcon 275
atriplex 175
atramentum ſutorium 466
atramentum 470
atramentum metallicum ibidem
atramentũ ſcriptorium 471
atramẽtum Chalcographoꝝ 472
aurodano 102
auantia 133
auellana 200
aurum 418
aurũ obrizũ ibidẽ
Auripigmentum. 388. 465
auſtera 216
aulx ſauuages 96
auropne 102
auenea 121
aughentroſt 135
auellenes 201
auelada 263
aynech 302
aymante 442
azezmulſaret 105

azurro oltramari no 429
azuro chiaro 445
azarolus 165
azedeiras 182
azeitunas 214
azeite 332
azuquar 346
azogne 423
azeite de minera 457
azeites 509
azeites de petitas de calabacas ibi.

B

Baniam 499
Balauſtium 42
Barypicron 50
baccę lauri 75.200
Ballote 94
Bacharis 96
Baſilicum 118
Bardana 119
Baſilicum Garyophillatum 161
Baucia 191
balſamũ 201.454
Balachor 231
Bardanã mi. 296
Balanus myrepſice 300. 510
barba hircina 348
Batitura æris 419
Barach 488
Ballę marinæ 504
Balauſtia 43
Balauſt ibidem
Baſilicakraut 119
Barbontina 198
Baldrian 239
Bdeliũ 366. 404
Beta 84
Betonica 85
Berbena 87
Bechion 120
Berberis 187
Been 309. 510
Beliricus 222
Been rubrum 296. 300
Berklebe 36
Ben 300
Berberion 435
Berberi ibidem
Beccus 501
Belzinum 401
Beragenis 30
Bernklebe 36
Bermuet 50
Begtrit 70
Beldroegas 73
Betoniem 86
Betoniem Kraut ibidem
Beizfuſſ 113
Behr vvrtz. 175. 191
Beninien 193
Bñdicta roſa 193
Bein vvel 251
Bech 382
Bedlium 404
Beer 500
Bezeron 504
Beuf ibidem
Bellotas 509
Bibinella 108
Biſtorta 289
Biaca 423. 295. 115. 252
Bitumen 453
Bitumen Iudaicũ 455
Bitumen babylonicum 454
Bitias 470

Binato 506
biſſe ſcutellare 524
Bingel Kraut 85
Bibenell 108
Bilſenſome 151
Bionium 275
Biber geil 506
Biber vvertz 246
Blattæ byſantiæ 406.416
Blitum 84
Blut vvurtz 290
Bocr 501
Bouraches 30
Boculus roſarum 22
Borago 29
Bol⁹ armen⁹ 474
borax ſuce boracis 481
Bourax 483
Borbonaga 88
Bource a paſtour 129
Braſſica 83
Britannica 86.296
Braſſica marina 102.301
βρυον 105
Bruſaculo iii2. 141
Bryonia 283
Bryon 126.461
Bruſcandula 126. 303
Brãcavrſina 244
Brugnoli 208
Bruſcus 241
βρυον θαλάσσιον 301
Bramenbeher 78
Brandt lautch 120
Brooncres 159
Bugloſſa 28
Burſa paſtoris 128
Buceras 161
Buthor mariẽ 243
Bulbus 282
Buxus 359
Buxus ſpinoſa ibi.
Buccinum 496
Burretſch 30
Bubonium 275
Bucheidem 282
Buey 504
Byſam kraut 151
C
Chachille 101
Camomilla 14
Capillamenta in roſa 23
Caput in roſa ibi.
Calix 22
Caro in Roſa 23
Canis lingua 29 299
Calamentum 52
Calamintha 51
Capnion 65
Camœdrys 76
Camedryos 76
Calamandrina 76
Cauda equina 79
Caulis 82
Capilli vene. 120
Calitricon 121
Capillũ terræ ibi.
Carduus 125
Carduus benedictus 126
Capſella 128
Cardamon 158
Cartamum ibidẽ
Cannabis 163
Cardamomũ 169
Cardamomi tria ſpecia 169
Carui agreſte 170
Caruus 172
Carui 173

Caros ibidem
Caſta herba 192
Cotaputia maior 194. 187
carpobalſamũ 201
Catalonia 208
Carica 210 et ĩfra
Caprificus 211
Cariſeti 220
Caryites ibidem
Carion myriſticon 223
Caſſia fiſtula 224
Calcecumenõ ſiue calcos Cecaumenos 419
Caſſia ſyrinx 224. 305
Canella 225. 307
Caſſia lignea 224. 309
carpeſiũ 227. 242
Calamus Aromaticus 257
Calamus odoratus. ibidẽ
Caricamon 268
Caliumaris ibidẽ
Catanance 295
Carlina 297
Caſtanea 313 & infra
Caparis 315
Capparis arabicus 316
Calampat 323
Camphora 363
Caphura ibidem
Caucalis 226. 367
Calamitis 375
Carabe 392
Caulias
Canchamum 407
Calauritis 424
Carbunculus 431 448
Cali 461
Calcadis 468
Capiſtrũ auri 482
Cadmia 490
Caſtorium 505
Caſſia 308
Caligo 524
Camemina 17
Camileblũ ibidẽ
Campuloſa 37
Caphran 39
Calament 50
Cauriola 74
Caprifolium 114
Calabacas 153
Carpanede 194
Canna fiſtula 226
Caſſe fiſtulle ibidẽ
Camfre 364
Camphur ibidem
Canart 499
Cauallo 501
Cabron ibidem
Carnero ibidem
Cannaueras 165
Cẽtauriũ maius 9
Celidonia 86
Cerogna ibidem
Centrum galli 97
Cẽtonicũ 102. 144
Centũculus ibidẽ
Centauriũ maius & minus 106
Cereola 208
Cedrus 231
Cepa 176
Cera 351
Cera virgo ibidẽ
Cedrides 409
Cedrium 409
Cedria ibidem

Cebella 178
Ceruſſa 423
Ceryx 496
Centaure 107
Cētum capita 275
Cerf 500
Cegua 165
Ceguce ibidem
Chamæmalon 14
Χαμαιακτη 59
Chamæbaton 78
Chamæpitis 81
Chachille 101
Chamælea 117
Chatacias 194
Chamæciſſon 244
Chamæleon 298
Χαλκουανθος 420
Chamæleon nigra 412
chalcitis 463. 468
Chalcāthum 469
Chardō beniſt 127
Chaneuix 164
Cheiri 43
Chelidonium 86
Chebulus 222
Cherath lōga 226
Cherātemum 387
Chermes 408
Cheichen ibidem
Cheure feul 114
Cheual 501
Choulz 83
Chryſanthemū 15
chriſolachanō 216
Chryſomela. 216 509
Chrymatias 375
chryſophorō 394
Chryſitis 424
Chryſocolla 482
Chryſocome 92
Cirſion 29
Cichoreum 46
Citharac 49. 116 145.
Citrach 116
Cima 77
Cincinalis 88. 120
citrulus 151 et īfra
Cicuta 164
cicer ſylueſtre 168
Cici 186
Citrinus 222
Cinamomum 305 307
Citrum 231
Ciclamen 243
Ciſthos 347
Ciſſus 348
cīnabaris 362. 432
cinaprium 432
cinogloſſa 299
citrules 153
cipreſſo 219
cire 352
cieruo 500
clematis 103. 113. 245
claudiana 216
climia 490
claperroſen 38
cletten 134
cœrulen 428
cortex in Roſa 22
columbina 87
cotyledon 110
corruda 125
colūbinus pes 135
cortex balſami 204
colymbades 213
cotonea quitē 216
coton 217
coriandrum 262
cobethbagne 170
cordumeni ibidē

cœpa 176
coloquintida 229
colocynthis ibidē
coſtus 238
Κορυζα 228
cōſolida maior & minor 249 et infra
colchicon 277
corigiola 298
colophonium 356
coele 83
colophonia 377
commi 385
colla piſcis glutē et carauella 412 & infra
coralliū 304 436
corallina 301
cornu monocerotis vnicornis cer. 491
copulę glādiū 491
collyrion 484
colchothar 467
corona de Rey 36
corona Regia ibi.
coronopos 74
coupeaudes roſes 78
coles 83
coucon 146
concombres 153
cōcourges ibidem
coriander 163
coreandres ibidim
commin 177
comines ibidem
coregiola 80
Coing 217.331
Cormes 218
Coco 231
Conſonde 251
Colle de poiſſon 414
Colle 412
Coralos 439
Coral ibidem
Coraln ibidem
Couperozne 472
Corno de cerf 491
Coule vvre 503
Cordero 504
Coparoſa 472
Crinon 35
Croci flores 39
Crambe 83
Criſta gallinacea 88.
Criſta Galli 97
Cromyon 176
Cretaum 290
Cryſtallus 441
Crepitans roſa 38
Cretonart 274
Criſtal 441
Cuſcuta 62
Cunila 127
Cubebe 192.226
cucurbita 152 229
Cucumis 152
Cucumis pepo ibi.
Cucumis citrinus ibidem
Cuminum 167
Culb 184
Cunila pulicaris 191
Curcuma 262
āguimus erraticus & aſininus 349 & infra
Cumanum 83
Cunel 128
Curage 139
Culatro 163
Cupreſſina 81
Cubreas 228
Cubebe ibidem

Cubeb ibidem
Cuorno de licornio 491
Culebra 503
cyclaminus 54. 243
Cynogloſſon 29
Cytinus 42. 348
Cimbalaria 64. 110.
Cymbalion 111
Cyminum 177
Cyperus cypirus & cyperis 260
Cyaneus 429
Cyſteolithos 528

D

Damaſcenæ roſæ 22
Daphnoides 75
δαφνοειδὲς 77
Daphnitis 116
Daucus 173 189
Damaſcena 208
Dactilus Indię 223
Dactylus 214
Dantes 215
Datel ibidem
Daucus cretenſis 240
Datel Ken 415
Danſch vvun 288
Delphiniun 67
Dentritis 438
Dentale 495
Deſchel kraut 129
Dermideras 155
Denfels dreck 403. 459
Dinarella 110
Dipſacos 125
Diacoralli 137
Dirizdar 197
Dirdar 196
Digitus Mercurii 277
Dictamnus 280
Diagridium 357
Dill 195
Dielāghol vvurtz 246.
Digiti citrini 283
Doronicum 299
Doſten 35
Dracunculus 252
Drago 270
Dragontea ibidẽ
Dragagantum 384
Dragantum ibidẽ
Cryos hyphear 411
Drachen vvurtz 353 297
Drachenblut 363
Driant 387
Dulcis radix 246
Duronigo uel durongo 299

E

Ebulus 39
Eber vvurtz 276
Echinois 119
Echion ibidem
Eclere 87
Edeſma 213
Eichel miſpen 412
Einhorn 491
Eichel hueteil 492
Eichel 509
Eidex 522
Eiſen Kraut 88
Eleoſelinon 180
Eliotropium 186
Elates 215
Elleborus albus 285
Elleborus niger ibidem

Eleomeli 336
Electrum 397
Elaterium 349
Eluanda 162
Elauo 205
Elphant 491
Empetron 66.291
Emblicus 222
Ematiſtes 439
Emeraudes 447
Endiuia 46.151
Enagra 91
Enula 253
Endiuia 47.154
endiue et ẽdiuẽ 47
Engelburt 143
Endres 198
Endrinas 209
Entiam 247
Encentio 319
Enxufre 452.513
Entz 499
Ephemerum & E
phemeron 277
Epithymus 56
Epimelis 166
Epimyrtus 79
Eppich 180
Eppau 144
Equiſetum 79
Equapium 179
Eranthemum 15
Eruca 165
Eruum ueſſe 169
Erythrodanũ 254
Eryngium 274
Eryngiata 275
Ergaſime 367
Erdtrauch 65
Erix 75
Erdt Zvviel 245
Eſula 263
Eſels huff 119
Eſcorze da miler.
da ſurean 331
Eſſig 332
Eupatoriũ 89.250
Euphragia 134
290
Euphorbium 369
Euphorbe 370
Eupatoire 91
Eufraize 135

F

Famancheſt 192
Fandenagi 281
Fauilla ſalis 489
Far 161
Fel terræ 106
Feſira 284
Feſireſim 285
Fenoueil 82.181
Feigbon 163
Fenchel ibidem
Feigen 211
Felt kummel 184
Filla in Roſa 23
Ficus 211
Ficus arida ibidẽ
Ficus agreſtis ibi.
Filicula 258
Fidicula ibidem
Filz Kraut 62
Figatella 105
Figues 211
Figes ibidem
Fiſcaleim 434
Flos in Roſa 22
Flores anthos 31
Flos æris 420
Flos lapidis 463
Flos gypſi 464
Flos ſalis 488
Flor d̃ granada 43
Flach 159
Folia in roſa 24
Fœniculus 82.181

Fœnu græcum ſyl
ueſtre 100
Folium īdum 146
Fœnugræcum 160
Fortuna poma 215
Fourmant 162
Frumentum 161
Fraxinus 196
Fraxinella 275
Fravvenar 121
Fumaria 64
Fumariæ ſecunda
ſpecies 111
Fumus terræ 64
Fulſel 206
Fuligo quid 524
Fuchs luingen 505
Fuchs 521

G

Garunſel 206
Gariophyllū ideſt
Garophalum 97
131 205
Galga 100
Gattara herba 51
Gariophyllata 131
Gariophylli folia
147
Galanga 256
Galbanum 403
Gamanderlim 76
Gamēderim ibidē
Garb 135
Galgent 258
Galingal ibidem
Gamones 289
Gamonites ibidem
Gans 499
Geniſta 40. 183.
304
Geum 133
Gethis ibidem
Gentiana 246
Genicolaris 298
Gēma ſtellata 427
Gelbſeheblum 28
Gegenſtafz 31
Geſtron 86
Gelutele 36
Geneſt 40
Geneſter ibidem
Gelbveil uel
Gel viol uel geel
44
Geraunium 136
Gerſt 162
Geneſure 210. 513
Gengeure 238
Genebro 513
Giarca 100
Githone 175
Gith ibidem
Giazolo 247
Gizir 308
Giſbeſe 319
γιζι 509
Giroſle 205
Gim zembre 238
Gipsū plaſtre 485
Glycyſis 192
Glās odorata, 221
Glans unguenta-
ria 300. 510
Glans ægyptiaca
ibidem
Glycyrriza 246
Gladiolus 248
Glutē taurinū 413
Gluterons 120
Glett 415
Glitſchen 39
Glans 509
Gluy d̄ cheſne 412
Goiues 44
Gome Arabic,
dragant, & dra
gante. 387
Gome de lierre
ibidem
Gome de pin 392

Gold 419
Grungus 209. 318
Graminea 74
Gramē 73 et infra
Grapllea 199
Granata 448
Grenas 449
Granada ibidem
Graogo 39
Grima vves 72
Gras 74
Gruin Kraut 176
Gryen Kraut 292
Grudes 414
Gramē aculeatum ibidem
guaiaci dcoctū 66
Guaiacum 326
Gūmi hederę 144 387
Gūmi helemi 214 385
Gummi 317. 408
Gūmi Arabicum 347. 382
Babylonicū Sarracenicū acatię ſpinę Aegiptię ex vitibus olearū ex pruno ex fructibus ex ceraſo ex vlmo ex Amigdalis amaris et nucum 383. 384
Gūmi oleę Aethiopicæ 385
Gummi Iunipi 391
Gummi populi nigræ 393
Gummi nucis Romanę ibidem
Gummi pini 399
Gummi cedri 408
Gūmi carabe 392
Gyneceum 444
Gipſum 485

H

Haſelnus 201
Haſce 60. 93
Halicacabū 80. 83
Hablagar 103
Harnaſel 206
Halmades 214
Halilig 222
Haſtula regia 289
Haur Romu 392
Halos anthon 488
Harſtrang 79
HaſZelvvurtz 97
Hanf 164
Hasz 524
Haszharsz ibidē
Herba gattara 51
herba ſcti Ioā. 97
Herba Sarracena 100
Hepatica 104
Herba uenti 110
Hecycro Magna 137
Herba orechiara 72
Herba vitri 139
Helxine ibidem
Herba vrceolaris 141
Helyx 143
hederaarborea ib.
Hedera terreſtris ibidem
Herpacantha 143
Hemionitis 144
Herba ſācti Petri 145
Herba palyſis ibi.
Herbum 169
herba Iudaica ibi.
Herba bruſca 182
Herba piſſara 252
Helenium 253
herba ſaliuaris 270

hermodactilus 277.
Henſiſtides 348
Hemalochoen 360
Heracleotis 442
Herba dalle Carpanede 194
Hermodantes 280
Henn 499
Heyde 75
Hirs 162
Hirtzzung 48. 50 145
Hibiſcus 71 412
Hierabotane 88
Hippoſelinon 178
Hirt laup 47
Hindt leuff 47
Hinſch Kraut 246
Hirts horn 491
Hirſch 500
Hirundinaria 86
Hor vvurtz 28
Horſtrang ibidem
Holder 40
Holcz apfel 218
Hol vvurtz 245
Honigk 333
Hombre 502
Homme ibidem
Hundt ſzung 299
Huille 332.509
Huille de courges 509
Huenos ibidem
Hyſſopus 92
Hyſſopus mõtana 93
Hypericon 98
Hydropꝑ 137 207
Hyoſciami ſemen 150
Hypociſthis 347
Hydrargyrũ 421
Hyacinthus 447

I

Iannes Kraut 99
Iacintes 448
Iacinta ibidem
Ibiga 81.461
Ibis 72
Ichthyotera 244
Ichthyocolla 413
Ielegeer Ieliber 76
Ieſeminum 519
Illyrica vua 212
Imoio 82
Imanos 525
Imperatoria 304
Intubus 47.154
ĩuolucrũ maiꝰ 113
Indus 222
Inula 253
Ingvver 238
Incenſo 319
Ion 17
Iov 17
Ioſeminos 17
Iouis glans 314
Ιον ξυστον 421
Ioubarde 72
Ιππουρις 79
Ipoquiſtidos 347
Irios ibidem
Iris 247
Iris Illyrica ibidẽ
Iris ſylueſtris 256
Iſopus aſce 60
Iſop 93
Iſcas 211
Iua 81
Iuniperus 104 210
Iũcus odoratus 110
Iũcus rotũdus ibi.
Iũcus q̃dratus 241
Iũcꝰ triãgularis ib.
Iuſquiamus 150

Iuiuba 212
Iuiubes 213
Iuden docklen 84
Ιξια 410
Ιξος 412
Ixopo 49

K

Kanabel 197
Karſahane 276
Kaurach 262
Kalb 504
Kerua 186
Keſten 314
Kiſz 430
Kliten 199
Kleb Kraut ibidē
Korner 195
Kramazber 210
Kraut bilſſēſome 151
Kreutz blume 283
Kroten flachs 160
Krōmet beer 513
Kurbs 153
kumell 177
kupfer vvuaſſer 472

L

Lana 23
Lābruſcę flores 40
Laurus 75
Laureola 77. 116
Labrū veneris 125
Lauacrū Veneris ibidem
Lapagum 132
Lagopum ibidem
Lapatiū ſylueſtre 133 & infra
Lapathū 134. 182
Lactuca 151. 153
Lachryma 184
Lappa 199
Lardaria 208
Lauritis 294
Lappa minor 295
Ladanum 348
Ladon uel ledon 349
Laſer 399
Lacca ſiue lacha 406
Lapis ſtellatus 427
Lapis lazuli ibidē
Lapis ſplēdēs ibi.
Lapis Armenus 439
lapis hęmati. ibi.
lapis iudaicus ibi.
Lapis lyncis 440
Lapis Herculeus 442
Lapis Aquilę ibi.
lapis pręgnās 443
Lapis ſamius 484
Larbaſon 444
Lauādula 124. 511
Laſerpitium 400
Laſahaten 492
Labaras 134
Lactuc 154
Lapis amiātus 159
Lazarolus 165
Lamb 504
Lagardixa 522
Leucāthemum 15
Lēticula aquę 146
Lens 166
Leucoion 518
Leguro 522
Lengibi 304
Lepidium 315
Ledon 349
Lentiſcus 379
λειμη 394
λεπις χαλκου 410
λεπις ibidē
Lēgua de vacca 31

leber kraut 91.105
Lectus 154
Lein 159 509
Lentilles 167
Lentillas ibidem
Lengua de peiro 299
Leim 414
Leuu 503
Leon ibidem
Legaro 522
Libanotis 32
Liliū aut liriū 35
Lirinū vnguētū 35
Linozoſtis 85
Licheu 105
Limus terrę ibidē
Liliorum alborū oleum 35
Lingua ceruina 49. 144
Lingue ceruine due. 145
Linum 159
Linum agreſte 159
Liguſticum 180
Lithoſpermō 185
Lingua auis 195
Ligua paſſa ibidē
Lisē aſaphit ibi.
Lithargirum 424
Litrum 488
Liuiane 211
Liquiritia 246
Libanus 317
Lignum aloes 325
Lignū ſanctū 327
Ligua canina 348
Liguſtrum 358
Lithodendrū 438
Liliem 35
Lisblanc ibidem
Lirio ibidem
lingua bouis 29
Lingua ouis 70
Lienē bloumē 114
Lin 159. 508
Linū asbeſtinū 159
Linoſa 160
Linaria ibidem
Linoalcanabe 164
Linſen 167
Liebſtochel 181
Lierre 144
Limones 232
Lione 254
Ligno aloes 322
Literge 425
Lion 503
Liebre 524
Lorberbaum 75
Lonchitis 359
Laurier 75
Loge 76
Laureole 77
Lupulus 125
Lupus ſalictarius 126
Luuertice ibidem
lupus vertitius ib.
Lupinum 163
Luganigo 250
Luph 252
Lubne heremitarum 399
Lunaria 484
Lutra 506
Lupares 126
Lupius 163
Lichene 302
Lyncuriū 393. 440
Lychnitis 37
Lyirum 358

M

Malum terræ 54
Malua ſiue malua uiſcus 71

Marrubium 93
Marrubij ſpecies due 84
Marrobio ibidem
Marrubiũ nigrum ibidem
Matricaria 111
Marella ibidem
Materſylua 113
Malabathrum 147
margarita 145.435
Maluaſia 212
Mala cotonea 216
Mala granata 218
Macis 223.319
Mala medica 232
Mali punici flores 42
Mandragora 310
Mala inſana 311
Mána Thuris 318 334
Macer 319
Machir ibidem
Mahazari 326
Mauna 334
Mána tria genera 335
mãna apud hebreos quid ſignificet 341
Maſtix 379
Maſpeton 403
Magydaris ibidẽ
Maluaueſchio 412
Marchaſita 425
Magnes 441
Marum 518
Mecella 17
Mancanilla ibidẽ
Marghieherzẽ 37
Mariȩ cãdella ib.
Marien roſen ibi.
Mariȩ roſa ibidẽ
Maiorana gentilis 52
Maioran 54
Maniarona ibidẽ
Mariolaine ibidẽ
Ma vves 72
Mangolt 85
Manegold ibidem
Marayes 158
Mandel 201
Macans 213
Manneth 442
Maſtic 382
Mariendiſtel 298
Marck 504
Manȩ 525
Melilotus 35
Mentaſtrum 51
Mezereon 77.116
Mercurialis 85
Menta 50
mẽta florẽtina 143
Menta gẽtilis 144
Melon 151
Melopepo 152
Meconiũ 155.352
Meſpilum 165
Melegette 172
Melantium 174
Melimela 216.509
Meum 240
Memith 263
Mezeheregi 264
Melanzana 310
Mel 333
Mel roſcidum 346
Mel aereum ibidẽ
Mel cannȩ ibidem
Mel arũdineũ 346
Mel ſylueſtre ibi.
Melanteria 470
Medulla ſpinalis 504

Medulla

Medulla crurum cerui uituli Bouis Tauri hirci Agni ibidem
Mēte ſauluage 51
Mentraſtes ibidē
Melon Blanc 37
Metra 113
Metterem ibidem
Meleuſo 140
Melons 153
Melō de aqua ibi.
Meſpil 165
mehrhirſſe 186
Membrilles 217
media cōſolida 250
Meer hirſz 292
Membriles 331
Mench 502
Millefoliū 135. 361 433
Millium ſolis 184
Miraſole 186
Myrobalanus 208
Minium 341 433
Miha 374
Minij gleba 479
Mintz 2
Mirz 51
Miſtdt 85
Miuz 144
Mille pertuis 99
Mille feulles 135
Milium 162
Millo ibidem
Mil ibidem
Min vven vvurtz 193
Mirtinhes 210
Mirtilles ibidem
Mirobalans 223
Mirabelanes ibidē
Miel 333
Mierre 369
Monoclonon 111
Morion 311
Monōbaſia 332
Molechil 404
Momordica 519
Moſtaza 158
Morelle 81
Moura ibidem
Moſcht 223
Mouton 501
Mon 155
Muſcus 105
Muralium 139
muralis herba ibi.
muris auricula 140
Muſa 215
Muſono 216
Muſtea 216 217
muſcus marinꝰ. 301
Muſcus 105
Mumia 454
Mur ex 497
Mumia 454
Muter Kraut 113
Myrice 75
Myxa 410
Myrtus 78
Myrtilus 78. 210
Myrtidanum 78
Myrtida 79
Myriophyllon 135
Myoſotis 140
Myrti ſemen 210
Myrabulani 221
Myrobalanus 221 300
Mirepſice balanus 221
Myrtus ſylueſtris 227
Muζα 228
Myrſinite 267
Myrix 326

***

Myrrha 366

N

Nabach 493
Narcoticum 19
Ναρκον ibidem
Naſturtiũ 101.158
Nardus 123
Naphtha 458
Naſcaphthon 492
Nachtſcant 81
Naranzas 232
Nepeta 51
Neueda ibidem
Nenufar terreſtre 120
Nenufar 27
Neſſelen 73.159
Negeles Kraut 133
Neſſel 159
Neſpelas 166
Nepfles ibidem
Nelle noyre 175
Negelim 205
Nigella citria. 170
Nigella 172
Nigella nigra 174
Nigella ſubcitrina ibidem
Nil 295
Nitri ſpuma 488
Nix 295.491
Nizole 201
Nies vvurtz 286
Noz de cipreſſo 219
Nois muſcades 223
Noiẽ muſcada ibi.
Nois de inde 231
Noter vvrtz 253. 297
Noys 509
Nux pinea preneſtina pontica auellana 200 & infra
Nuclei pinei ibidẽ
Nux cupreſſi 219
Nux methel ibidẽ
Nux vomica ibidẽ
Nux moſcata 223. 319
Nux myriſtica ibi.
Nux Romana 393
Nux indica 231
Nucleus dactilorũ 415
Nuſelle 201
Nuezes 509
Nuſſ ibidem
Nymphea 28
Nĩphea terreſtris 120

O

ὤχρα 476
Ocimũ Gariophyllatum 117
Ocimum ibidem
ὠκιμοειδὲς ibidem
Ocimaſtrim ibidẽ
Ocimũ aquaticum ibidem
Oculos leporis 133
Ocularia 135
Ochſzenzung 31
Oenanthe 41
Oel 332.509
Oleum liliorum alborum 517
Olus atrum 179
Oliua 213
Olea ſilueſtris ibi.
Oleaſter ibidem
Oleũ õphaciũ 214
Oleum ex nucibus 509
Oleũ perſicorũ et chryſomalorũ ibi.
olea aethiopica 214

Oleum ſaxi 458
Oleũ Montis Zij ibidem
Oleũ amygdalarũ dulcium 508
Oleũ amygdalarũ amararum ibi.
Oleum ſeminũ lini ibidem
Oleũ vitelli ouorũ ibidem
Oleum ſeminum cucurbitæ 509
Oleũ Chryſomalorum 509
Oleũ glandiũ 510
Oleũ balaniũ ibi.
Oleũ laurinũ ibi.
Oleũ de ſpica 521
Oleum nardinũ 511
Oleũ ex lauãdula ibidem
Oleũ myrtinũ 512. 522
Oleũ ſeſaminũ 512
Oleũ Iuniperinũ 513
Oleum Tartari et
oleũ ſulphuris ib.
Oleũ vitrioli 513
Oleũ Terebĩthinũ 514
Oleũ laricinũ ibi.
Oleũ Roſatũ 516
Oleũ violatũ ibi.
Oleũ chamęmalinum 517
Oleũ de Absĩthio ibidem
Oleũ rutaceũ ibi.
Oleũ anethinũ ib.
Oleũ de Mẽta 518
Oleũ de maiorana ibidem
oleũ amaracinũ ib.
oleũ nenupharinũ ibidem
Oleũ de cheiri ib.
Oleũ ſãbucinũ ib.
Oleũ de cochijs ib.
Oleũ de papauere 519
Oleum irinum ibi.
Oleũ de hypericõ 520
Oleũ de ſpica nardi 521
Oleum de maſtice ibidem
Oleum de ſcorpionibus ibidem
Oleõ uulpinũ ibi.
Oleũ đ pipibꝰ ibi.
Oleũ myrtinũ. 522
Oleũ de capparibus ibidem
oleũ đ caſtoreo ib.
Oleũ de euphorbio ibidem
Oleum de lumbricis terreſtribꝰ ibi.
Oleũ đ lacertis ibi.
Oleũ coſtinũ ibidẽ
oleũbalſaminũ ibi.
Oleũ đ citonijs ibi.
Oliua 213
Olus atrum 178
Ombelon 126
Ονυξ 417
Opium 155. 352
Opobalſamũ. 202
Opobalſami boni notæ 203
Obobalſami boni liquor ĩ quib. deprehẽdat ibidem
Opobalſami ueri colores 204

Opoponax 371
Ophthalmica 135
Opoponax 371
Origanus 33
Origanus heracleotica 161 & 93
Origanus ſilue 34
Orechiara herba 72
Orobus 168
Ordeum 161
Ordeacea 208
Orthomaſtica 216
Orchis 282
Orchis Serapias 283
Origan 35
Origano ibidem
Ortelam 50
oreile de ſouris 72
Ortiges 73. 159
Ortie ibidem
Oraro 75
Orge 162
Oranges 232
Or 419
Oro ibidem
Os dactilorũ 414
Os de corde cerui 415.
Os de cornu cerui 415.
Os de dãtes ibidẽ
Os d̃ corne de cerf ibidem.
Oſyris 160
Os d̃ cueur de cerf 416.
Otthõna 263
Ours 500
Ozu 134.182
Oxalis 182
Oxyacantha. 187.
Oxymyrſine. 226. 241.
Oua 218
Oye 499
Ozimum garyophylatum. 117
Ozeille 182

P

Pæonia 192
Papauer rubrum. 37. 15.
Panis porcinus. 54
Parthenium. 141. 112.
paſtoris burſa. 128
paſtoris virga. 124
Parietaria 139.
Partheniũ Camæmalum. 139
Pauarina 140
Paralyſis. 145
Papauer albũ 154
Papauer nigrum. 155. 175.
Papauer erraticũ. 154.
Paſtinaca ſylueſtris 173
Paſtinaca ſatiua. 191
Paſtinaca erratica 190
Paſſulæ 211
Palmula 214
Palum ſanctũ. 327
Panaces heraclion 371
Palimpiſſa 376
Paſtinaca 173
Pauot rouge. 39
Papplu 72
Pappl ſtil ibidem
Patelle rouge. 134
Paritoire 143

Parua cypariſſus. 81.
Paſſas 212
Palma chriſti. 283
Parles 436
Peplion 67
Periſtereon 87
Perforata 98
pes gallinaceꝰ 111
Periclymeon. 113
Pentaphyllon. 114 289
Pes leporis 132
Pes colūbinus. 135 157
Perſicaria 137
Perdicium. 142
Petrella 145
Petroleum. 457
Petroſelinum. 177 179
πεπων 152
Pepo ibidem
Pedicularis. 193
Pedochi de louo. 254
Peucedanum. 255
Pediaſimos. 367
Perla 435
Petroleum 453
Peueracine 497
Perforata 98
Pede paipo. 114
Pepines 153
Perſin 178
Perexil ibidem
Peterſilgē ibidem
Pertron 171
Pez 382
Perlas 436
Perlen ibidem
Pfeben 153
Pfeffer 207
Pflaumē 209
Pfaffen pint 253
Pfert 501
Pfirſſem 510
Phlomus 37
Phlomis 108
Ohyllitis. 49 et infra.
Phleon 130
φανος 166
philāthropos. 199
Phœnicomyrobalanus 221
Phœnicobalanus ibidem
Phyrama 373
Phœton 397
Phu 239
Picris 47
Pignola herba. 72
Pimpinella. 168. 290
Piper aquæ. 138
Pip̄ Hiſpanū. 138
Pip̄ ex Calechut ibidem
Piperella 192
Pinea nux 200
Piper 206
Piola poma. 215
Pira cotonea. 217
Pira cruſtumina. 218
Pira giazola. ibi.
Pilula 219
Piſtacea 230
Pityuſa 265
Pix Hiſpana. 375 et infra
Pix naualis. ibidē
Pix liquida. ibidē
Pix ſicca. ibidem.
Pix terebinthi. 379

Pix cedri 409
Piſcis glutinũ. 413
Piſſaphaltum. 455
Picibitumen. 452
Pinguedo Anatis. 498
Pinguedo Anſeris ibidem
Pinguedo gallinæ ibidem
Pĩguedo taſſi. 500
Pinguedo urſi ibi.
Pĩguedo cerui ibi.
Pĩguedo equi ibi.
Pinguedo comarũ equi 501
Pĩguedo hirci ibi.
Pinguedo caſtrati ibidem
Pĩguedo hoĩs ibi.
Pinguedo ſerpentis 5 2
Pĩguedo vipę ibi.
Pinguedo leonina 503
Pingel kraut 85
Pimpernelle 108
Piperitida 138
Pinoine 193
Pignons 200
Pin hones ibidem
Pirn 218
pie da liſãdre. 271
Pierre da ſur 430
Piere d̃ laigle 443
Plantago 70
Plũbũ uſtum 420
Platyopthalmon 444
Plinthitis 464
Plata 419
Plei vveis 423
Pluet ſtein 439
Plantain 70
Portulaca ſylueſtris 72
Portulaca. 73 151
Porrum 93
Polemonium 99
Polyclonon 111
Polytricon 121
Polium 124
Pontica nux 200
Poma 215. 221
Poculum 221
Polypodium 258
Pompholyx 294
Polygonatum 298
Polygonium ibidẽ
Pomo deſdegnoſo 311
Pollen thuris. 318
Polezolo 54
Poleo ibidem
Poleot 55
Poley ibidem
Pourpie 73
Porcelkraut ibidẽ
Poirce 84
Polygonus ſœmina 80
Poyres 218
Polipode 259
Polygonatum. 275
Pois 382
Poule 499
Polmon de renart 505
Praſion 93
Praſum ibidem
Primulaveris. 145
Preneſtina nux 200
Pruna 208
Prunus ſylueſtris ibidem et. 347. et. 360.

Pruneolo 346
Propolis 351
Springkorner 195
Prunes 209
Pſyllium 191
Pſeudodictamnus 280
Pſilothrum 284
Pſeudocaſſia 310
Pſoricum 469
Pterygophorō 397
Pulegiū agreſte 54
Pulegium ibidem
pulicaris herba 191
Pupina poma 216
Punica 218
Purpura 497
Pulmo 505
Pulmo vulpis ibi.
Pyrethron 270
Pyxacantha 358
Pyrites 425

Q

quercula minor 76
Quendel 70
Queue de cheual 79
Queckſilber 423
Quiquefoliū 115 (see also) Quiqueneruia 70
Quinquefoliū 115

R

Radicula 47. 315
Radechio ibidem & 153
Rapum terræ 54. 243
Rapa 189
rapa ſylueſtris 189
Radix ſcithica 246
Raphanitis 248
Raphanus 314
Raphanellus ibi.
Raphanellus ſylueſtris ibidem
Raſa 491
Raſura eboris 491
Ra cabarant 97
Ratten 175
Raiz de iunca 263
Rag vvurtz 283
Rabanos 315
Rettich 315
racheſe diuoire 491
Reubarbarū 8. 236
Reuponticum ibi.
Reſina olea gina 377
Reſina 318. 377
Reſina terebinthina 378
Reſina larica laricina larga 378
Reſina ciparißina 382
Reſina acerna uel Zigia ibidem
Reſina cedri 409
Recrementum 420
Repontic 13
Reupontic ibidem
Reſin ſauluage 41
Relic 135
Reſins da corinth 212
Recliſſe 246
Regalis conſolida 250
Regnart 521
rhabarbarū 8. 236
Rhabarbari doſis 236
Rhaponticū 4. 236
Rheon 7
Rha ibidem
Rhecoma 9
Rhus obſoniorum 210. 347

Rhus ſutoriũ ibi.
Rhitaces 387
Rhamnus ſylueſtris 360
Rhor Kraut 103
Ricinus 186
Rhizotomos 249
Rinzo 276
Rinzata ibidem
Riſagalũ 389 465
Rizias 402
Ritteſporeu 250
Rindt 504
Roſe 20
Roſarũ dia genera 21
Roſe damaſcenę ibidem
Roſarũ diſtĕctio 161
Roſa Hieroſolimitana 156
Rosmarinus 32
Roſa Iunonis 35
Roſele 38.154
Roſa poma 216
Roſzes 27
Ros ibidem
Roſen ibidem
Roller vvurtz 28
Roueda 78
Rode Kraut 103
Roſa ſăctę marię 157
Roſien 212
Roet 255
Rot vvurtz 290
Rubi cimę 77
rubus terreſtris 78
Ruta ſylueſtris. 98 510
Ruta hortenſis 99
Ruta capraria ibi.
Rumex Rumice 134.137
Ruchela 165
Ruuione 169
Rubiglia ibidim
Ruſcus 241
Rubia tinctorum 254
Rubia ſatiua ibi.
Rubea 290
Rubinus 448
Rubini de Rocha ibidem
Rubi Rubis
Rubin ibidem
Rubrica lemnia 472.478
Rue ſauluage 99
Runrath ibidem
Rueſli 524
Ru vvurtz 84

S

Saluia 37
Sambucus 39
Sampſucus 53
Salix 75
Sauina 104
Sabina 103.210
Satureia 127
Sauolezo ibidem
Sanamunda 133
Sacra herba 88
Sacolla 170
Safar 206
Sanſa 214
Salix amerina 216
Sarmentoſa 245
Satyrion 282
Saxifraga 289 & infra
Sandalus 325
Saccharum 341
Sanguanus 359
Sanguis draconis

360.433
Sagapenum 370
Sarcocolla 373
Sandaracha 387
Sandarax 392
Samia terra 422
Sal 486
Saphirus 415
Sardinus 449
Sardonyx 449
Sal alcai 460 489
Sal 486
Sal foſſilis ibidem
Sal metallicus ibi.
Sal Gemmæ ibidẽ
Sal marinus 487
Sal armoniacus ibidem
Sal amoniacus ibi.
Sal arenarius ibi.
Sal indus 342.487
Sal nitrum 488
Sal napticus 489
Sal ſodominus ib.
Saliunca 511
Saulge Salbey 37
Saram 39
Sanguinoſa 74
Salix 75
Salix equinalis 79
Saulge 37
Salbey ibidem
Sauine 103
Sanicula 116
Salmonde 133
Sampeters Kraut 143
Saneue 158
Salamandra 160
Sãguinalis fęmina 80
Savver ãpher 182
Saramages 189
Saterion 282
Sandel 326
Sãg de dragõ. 363
Saphis 446
Salcz 487
Salcz peter 488
Sambac 519
Sambacinum ibidẽ
Sambucinũ ibidẽ
Sciptereum 463
Scolopendra 48
Sclarea 79.97
Scordion 95
Scorodon ibidem
σχοινος 110
Scolopendriũ. 116 141
Scãdulaceum. 128
Scarſella ibidem
Scarſelletta ibidem
Scabioſa 129
Scariola 153
Sceptians poma 216
Scandix 315
Scauezoni 309
Scylla 333
Scamonum 356
Scamonia ibidem
Sceuola 79
Scoria 420
Scoria æris 420
Scoria ferri ibidẽ
Scoria plumbi ibi.
Schaffzung 70
Schlaffbechr 84
Scheiſſzkraut 85
Scheiſſz milt ibi.
Scosz meldẽ ibidẽ
Schelkraut 87
Scorodopraſiõ 95
Schluſſelplum. 146
Schuuartz vvurtz 251

Schmẽt vvurtz ib.
Schvvertẽ 258. 276
Scyticha radix 246
Sclippen 297
Schlehen 347
Schluten 292
Schvvebel 452
Sciptereum 463
Schlamg 503
Schueſtel 513
Scorpions 521
Scorpiones ibidẽ
Semen in Roſa 23. 139
Sertula cãpana 36
Seris 47. 154
Sena 65
Serpillum 69. 143
Septineruia 70
Sedum 72
Sentis 78
Seuola 79
Sedum minus 126
Senectio 127
Seneuezo ibiden
Seriola 154
Seſelios 183
Seſeli ibidem
Semẽ lapidoſũ 184
Sementina 197
Semẽ Alexandrinum ibidem
Sericum 213
Selicha 225
Selch 224
Sebeſten 228
Sebaſtos ibidem
Serpentaria 251
Serpẽtaria maior & minor ibidem
Sebram 264
Serapiam 370
Selachiticum 398
Sechra ibidem
Sebeſten 228
Semen dactilorum 414
Seuum 499
Seſamus 512
Sẽperviuũ maius 72
Sẽperuiuũ minus ibidem
Sebekenken 28
Selechbloumẽ ibi.
Seeh ibidem
Senet blexer 66
Serpolet 70
Seſſile 83
Senrratula 86
Seuerbaum 104
Senff 158
Senegre 161
Secacul 275. 298
Seitaragi 315
Seau de noſtrę dame 298
Sel 487
Semmel 501
Siſymbrium 143
σιυις 152
σιυις ϖεϖον ibidẽ
Sinapis 157
Sinapium ibidem
Sinapiſmus ibidẽ
Silicia 161
Silicula ibidem
Siler aquaticũ 183
Sicca vua 212
Sigillum ſanctę Marię 298
Sideritis quatuor ſpecies 361
σιλφιον 399
Siler mõtanũ 183
Siliquaſtrum 138

Sigil'ū Salo. 298
Silber 419
Smaragdus 446
Smeralda 447
Smarald ibidem
Solatrum 80
Solatri duo genera ibidem
Solanū ibidē et 84
Soldanella 100
Sorba 218
Solidago 749
Sorij 467
Solidago 116
Soruas 218
Souchet 219
Sonchet 263
Solimam 431
Soufre 452.513
Sphacelus 37
Spartum 40
Splenon 114
Spica 123
Spica nardi ibidē
Spica celtica ibidē
Spinachia 175
Sparagus 182
Sparſi ibidem
Sparton 183

Spathen 215
σπάρτιον 304
σπάρτον ibidem
Spina ægyptia 346 333
Spina ſyria ibidē
Spuma argēti 424
Spuma ſalis 488
Spodium 192.490
Sponſa ſolis 190
Spongiarum apud ātiquoſ tria genera 525
Speck malten 85
Speck lilien 114
Spinazes 176
Spinachia 176
Spies 444
Spuma maris 526
Squinantum 109 & infra
Squilla 333
Squama 420
Squama eris ferri ibidem
Stichados 31
Stœchas ibidem
Stichas ibidem
strāgulator lini 62

Strichni ſomnificum 84
Stœbe 130
Stratiotes ſterreſtris 135
Σαφυλῖνον ἄγριον 190
Staphiſagria 193
Staſiragre 194
Struthea poma 216
Struthion 243
Stracte 367.374
Styrax liquida 367 368.374
Storax 369
Styrax ſicca 374
Styrax Calamita ibidem
Styrax heremitarum 399
Stomoma 420
Stellio 522
Stimmi 444
Stibium ibidem
Stypteria 463
Stella terræ 413
Styen Kern 49
Stab vvurtz 102
Sthaffsreibe 135

Steinſamę 186
Staſiagria 193
Stē del vvurtz 283
Storaque 375
Steinbrech 292
Suſinũ vnguẽtum 35
Sumachi 209
Sumachia ibidem
Succinum 392
Sulphur 451
Sureau 40
Surich 188
Sues holcz 246
Succutum 251
Surugem 278
Succre 346
Syderitis quarta ſpecies 135. 361
Symphytũ petreũ ibidem
Symphytũ. 91. 250

T

Tabrobana 323
Taſſus barbaſſus 37
Tamariſcus 75
Tamarins ibidem
Tamar Indus 223
Taminea vna 284
Tamarix 226
Tarathit 348
Talare 465
Talchum 483
Talk ibidem
Tartarum 495
Tartugela 524
Taiero de aqua 28
Taierazo ibidem
Tamariſch 75
Tamariſiſi ibidem
Tauſent gulden kraut 108
Taubenſus 137
Tauben ibidem
Tagvnd nacht 143
Tamaras 215
Teſtudinum ſum= maria conſide. 523
Terræ limus. 105
Telephion ibidem et. 461
Tembul 147
Teſticuli caſtoris 505
Tereniabim 337
Terebinthina. 378 382
Tecolitos 449
Terra ſigillata 472
Terra ſphragis 473
Terra Armena 474
Telline 497
Teſtes 505
Tegname 492
Termentina 382
Terbentim ibidem
Teucrui 109
Thymus 55
Thymi ſpecies due 56
Thymꝰ niger a medicis improba= tur 59
Thryalis 37. 108
Thymelea 117
Thymbra 127
Thapſia 259
Thlaſpi 128
Thus 317
Thymiama 492
Thuris cortex 318
Thuris mãna ibi.
Thuris pollen ibi.
Thuris fuligo ibi.

Thrauſma 373
τειον 450
Thol Kraut 84
Theriac Kskraut 239
Theriacaria ibidē
Tithymalus 194
Tithimalus paralios 266
Tithymalus platyphyllos ibidem
Torpedo 19
Tormentilla. 115. 289. et infra.
Tormentill 290
Tragoriganũ. 34
Trifolium. 36. 114 270
Trixago. 76. 127. 109
Trixago paluſtris 95
Triphyllon 114
Tricomanes 121
Triticum 162
Trepeſe 176
Tripolium 268
Trichitis 462
Tragachanta 384
Trigo 162
Tramuzes 163
Tricocus 165
Tragos 525
Tuber terræ 54
Tuſſilago 120
Tuberes 212
Turbit 267
Turbeth 264
Tutia 294. 490
Tuetano 504

V

Valeriana 239
Vacolas 40
Vvaſſer maehn 28
VvaKhelderber 219
Vvalvvurtz 251
Vvallē diſteln 276
Vvachs 352
Vvachelderbeer 513
Veratrũ albũ 285
Veratrũ nigrũ 286
Verbaſcum 37
Veſſicaria 83
Verbenaca 87
Verbenacę ſpecies due 88
Veneris ũbilicꝰ 110
Venti herba ibidē
Veratrum 285
Vernix 392
Veruex 501
Veil 20
Verzinum 326
Verbena ibidem
Verge a paſtour 125
Vergiſſmeinie 82
Vein 332
Verius 335
Verniz 392
Vernis ibidem
vveis ſez eholũ 28
Vvegvvardt 47
Veau 504
Vvege vviſſe 47
Vvegric 70
Vveysszen 162
Vveiſuortz 239
Vveirach 319
Vvein ſtein 495
Viole 17
Violarũ nomĩa ib. & 44
Vitis ſylueſtris 41
Virga paſtoris 125

Vincitoxicum 128
Vitriolum 465
Vicia 169
Vitex 192
Vinũ paſſum 212
Vinum creticũ ibi.
Vitis alba 283
Vitis nigra 284
Vinum 332
Vinum Omphacium ibidem
Viſcum 409
Viſcũ romanũ ibi.
Viſcũ aque ibidẽ
Viſcũ quernũ 411
Viſcum ſolis 410
Viſcum Damaſcenum ibidem
Viride æris 420
Vitriolum 465
Vitriolum romanum ibidem
Violetes 20
Viol ibidem
Violaten ibidem
Violette taulne 44
Viticella 284
Vin 332
Vin aigre ibidem
Vin agre ibidem
Vvilt papplu 72
Vvilt mintz 51
Vvild maen 39
Vvild flachs 160
Vvieterich 165
Vviltrul 189
Vmbilicus terræ 54
Vmb licus veneris 110
Vmbilicus marinus 497
Vnguis ĩ Roſa 24
Vngula capallina 119
Vnguentum melinum 217
Vnguis marinus 405
Vnguis odoratus 417
Vniones 435
Vnſer frauenbedſtro 99
Volubile 126
Vogel leim 412
Vvolfs milch 270
Vrtica 73 159
Vrtica mortua 95
Vrceolaris herba 141
Vreielas 20
Vrtica iners 95
Vrtica marina 526
Vſne 105 461
Vua canina 81
Vua Morella ibi.
Vua creſpina 188
Vua taminia 193. 284
Vuæ paſſæ 211
Vua omphacia 332
Vua corinthiaca 212
VvulKraut 37
Vvundel baũ 187. 194

X

Xamin 171. 174
Xabugo 40
Xeaſer 194
Xylobalſamum 204. 325
Xylo aloes 324
Xylo cinamomum 310
Xiris 256

Y

Yerua bona 177
Yeſſo 485
Ymozo 181
Υϖτιος 88
Yien Kraut ibidē
Yſen hart ibidem
Yueſſes de Tamaras 415
Yueſſes de cuerno de cieruo ibidē

Z

Zapphirus 415
Zaphira 446
Zambac 519
Zapharam 39
Zaragatona 191
Zarnabum 271
Zen 146
Zedoaria 271
Zeduar ibidem
Zeneſtre flores 40
Zeneſtre uirge ib.
Zeg 466 469
Zeitlos 280
zebethalbahar 527
Zinziber 238
Ζιγαρ 309
Ζιγγιβερ ibidem
Zigia 382
Zimmet 310
Zizipha ędiſina 213
Zoophthalmon 72
Zopiſſa 376
Zurumbet 271
Zucha ſaluadega 284
Zucharum 340 & infra
Zuchar 346
Zucharum Taberzet 342
Zucharū ex madera, rubrum, craſſū 343
Zucharū albuſar 346
Zvvibel 177
Zvvitten 274

FINIS.

EXAMEN OMNIVM SIMPLICIVM MEDICAMENTORUM, quibus Ferrarienſes pharmacopolæ in ſuis officinis vtuntur,

ANTONIO MVSA BRASAVOLO Medico Ferrarienſe autore.

BRASAVOLVS, SENEX PHARMACOPOLA, HERBARIVS.

BRASAVOLVS.

QVORSVM optimi uiri per has Alpes inhoſpitas, & inacceſſas, et per tam horridos receſſus, qui uix timidis capreolis, & leuibus damis, ac dorcadibus aditum præſtant? HERBARIVS. Quorſum pedibus ducimur. BRASAVOLVS. Nos capite ducimur, pedibus autem ambulamus. SENEX. Mihi uideris æquè ut nos pedibus incedere, & capite aërem ſecare. BRA. Ita incedimus, quoniam pennis caremus. Sed, ô optime ſenex, Mens eſt quæ nos ducit, & quę huc uel illuc pedes ambulare iubet, ipſi autem veluti famuli parent. Bruta alioqui pedibus, non mente, nec ratione quorſum impetus rapit, trahuntur. Sed ne ſilentio prætereatis, obſecro cur hos

montes aſcendatis. HERBARIVS. *Herbatum uenimus, ut uirentes herbas ac radices noſtris manibus euelleremus, quæ ad nos adeò ſicca feruntur, ut uix integrum folium, aut tenuis cauliculus cerni poſſit.* BRASA. *Optime conſuluiſtis: uerùm, cuiates eſtis?* HER. *Mundani.* BRASA. *Hoc non me latebat.* HER. *Cur latere non potuit? adeò alta montium iuga conſcendimus, ut mundum ſuperaſſe uideamur.* BRASA. *Non ab re dubitabas: ſed qua patria ortum ducitis?* HERBA. *Qua optimè eſſe contingit, nam: Vbi bonum, ibi patria: ut uulgato adagio fertur.* BRASA. *Denique uos capiam: qua mundi parte orti eſtis?* HERBA. *Nos abſque rebus aut pedicis non capies: Occidentales autem ſumus.* BRASA. *Sed iocari deſinamus: qua urbe nati eſtis?* SENEX. *Ferrarienſes ſumus, noſtram effigiem ignoras? tamen ſimul milies uerſati ſumus.* BRASA. *O dij immortales, demum uos agnoui, iam diu mihi neceſſarios, quantum exterior ueſtium habitus effigiem mutat. Herbarium uerò primo intuitu agnouiſſem, niſi barbam illam promiſſam abſcidiſſet, etſi cinericio bardacucullo circundetur. Immortali deo gratias ago, qui in his inuijs montium cacuminibus adeò beneuolos uiros coniunxit, & eò maximè, quòd eodem propoſito ducimur. Obſecro uos, per Appollinem & Aeſculapium, ut me in ueſtrum ſodalitium recipiatis, quippe ero facundus comes in uia, nec pigebit laboris, quamuis ardua montium penetralia ſuperetis.* SENEX. *Quid iucundius accidere potuit, quàm adeò familiarem uirum inuenire, & uiæ &*

euellendarum herbarum comitem? ubi potius urſos, uoraceſq; lupos inuenire putabamus. HER. Sol prope meridiem eſt & ſolis radij adeò calent, ut in proximam illam planiciem ſecedendum ſit, & in certa illius ſpecus umbra prandendũ, dum cicadę reſonant: inclinante enim ſole tot radices euellam, quod non uidebor diem & operam luſiſſe. BRA. Meridiano æſtu ingentes deſtillationes. capitis dolores fieri ſolent, ideo huius arboris incerta umbra derelicta, Herbarij conſilium ſequamur. SEN. Tu ergo Herbarie onere depoſito mappam ſupra uirentes illas herbas & humiles ſternito, pernamq;, et tucetum in ligneum orbem ponito, & cantharum generoſo uino plenum deobturato: hæc ſunt, quæ in hac ſylueſtri ſolitudine Antonio Muſæ præſtare poſſumus. BRA. Hæc principi inter montium iuga equitanti ſatis eſſent. Ego pane, uinoq; etiam dilutiſſimo, & maxima uiſendarum herbarum appetentia contentus ſum. Antiquitas herbis, & glandibus diu ueſcebatur, dum homines ſyncera fide, & probis moribus uiuebant. Mox (pro pudor) ganea, tot uaria, in ſaporibus coquendi modis, uariarum rerum permixtione, cibaria adinuenit, ut nullus ſit modus: nullus finis edulijs, quæ infinitos morbos pariunt, & plerunque in mortem inopinam perducunt. SENEX. Quid ad nos ſi alij ægrotent? Ego pharmacis, tu medendo lucraris. BRASA. Quantum in me ſit, Deum optimum oro, neminem unquam ægrotare: quum uerò id fieri non poſſit, ægros aliquot mihi contingere opto, ut ex mea arte honeſtum uictum, & ueſtitũ habere poſſim. At ſi nullus unquam ęgrotaret, nõ ſum adeò ſtupidi ingenij,

quin ſtatim artem aliquam mihi comparare ſciuerim, ne uitam per inertiam tranſigerem. HERBA. Omnia in promptu ſunt, in hac uirenti herba ſedete. SENEX. Tucetum hac parte rancidum eſt, illa uerò optimum. HER. Nec deeſt ſua laus pernæ. BRA. Vinũ generoſe reſpondet. Verùm, ô Herbarie, quæ nã herba illa eſt, quę apud cantharum uiret? HER. Apud omnes notiſſima, eã ignoras? Reuponticum appellatur, cuius radix adeò præſtat, ut eius duplum pondus Reubarbarum æquet. BRA. O mirus Recentiorum error, & mira pharmacopolarũ ignauia, per tot ſecula in hac herba decepti ſunt, et nunc decipiuntur, tamen addiſcere nolunt, & ſi res ipſa præ oculis adducatur, ueritatem agnoſcunt, ſed maligno quodam animo uerum abnegant, potiusq́; in ſua illa ceruicoſa ignorantia perſeuerare uolunt, quàm uerum agnoſceſcere. HER. Id fortè noſtra gratia diſtum cupis: apud me certum eſt herbam illam Reuponticum eſſe, ut ab ineunte ætate à ſummo quodam herbario didici. SE. Nec ego aliud Reuponticum uidi, quàm ſimile: tu fortaſſis uis nobis oſtendere, panem non eſſe panem, aut uinum non uinum. Ego ita Reuponticum noſco, ut tu hoc uitrum, uitrum eſſe putas: nunc autem quidam Iuniores inſurgunt, qui potius libidine gloriolæ, quàm ueri ſcientia, optimos libros reprehendere conantur, nec uerentur, noſtrum Euangeliſtam, id eſt, diuinũ Meſuem, execrari, Pandeſtas reprehendere, Auicenam taxare, Serapionẽ demoliri, & Auerroim exibilare: non deſunt nobis luminaria, ſed hi conãtur extinguere. BRA. Obſecro te optime pater, ne ira conciteris, ſed blandis uerbis rem tra-

Rhaponticum.

Ctemus

ctemus, & mites aures præſta. S E. Nunquam potero in Meſuem, ut alterum Arabem cõuicia audire. B R A. Et quis adeò audax hos præſtantiſſimos uiros uellicare conabitur? S E. Tuus Leonicenus, Manardus, et neſcio qui recentiores. B R A. Deciperis optime ſenex: nam Leonicenus, & Manardus, ſi aliquot Arabum errores detexerint, modeſte loquuntur. Recentes autem illi potius culpa digni ſunt, quum execrantur, quàm laude, erant demonſtrandi errores, non conuicijs laceſſendi autores. S E. De Meſue quid ſentis? B R A. Quid aliud quàm optimum uirum, qui omnia Deo duce ſcripſerit, & poſteris iuuandis multum inſudauerit. S E. Quid de Auicenna? B R A. Non quidem principem medicorum (ut recentes putarunt) ſed Cordubæ. At ſummum philoſophum, qui multa uiderit, ac perlegerit, quanquàm eius uolumina multis erroribus ſcateant. S E. Quid de alijs Arabibus? B R A. Id quod Plinius teſtatur: Nullus liber tã malus quin aliqua ex parte proſit. Ego omnibus rei medicæ candidatis ſuaderem, ut in primis, Græcis perlectis, Arabes quandoq; guſtarent, quos aliqua ex parte prodeſſe, non dubitamus. Vnde conſiliũ id non modo non probo, ſed ualde improbo, quo nonnulli Arabes penitus abolendos ſuadent: nos uero potius corrigendos iudicamus, ubi mendæ aliquæ appareant. S E. Si omnes tuam ſententiam amplecterentur, nulla eſſet inter Arabum, & Græcorum ſectatores controuerſia. B R A. Non laudamus Arabum ſectatores, ſed omnes Græcos imitari hortamur, Arabibus non ſpretis. Ad tẽpora incidimus, quibus Græcis maledicunt, nec ipſos dignantur ſuo nomine appellare, quod in

Arabes non omnino reijciendi.

bonis literis tyrannidem quandam peperit. Hippocratem igitur, Oribaſium, Galenum, Paulum, Aëtiumq; admiremur: ſed nec Serapionem, Rhaſim, Auicennam, Auerroim. Meſuem omittamus, niſi ubi inextricabiles nodi inciderint, & nonullæ in rebus ipſis lituræ. SENEX. Suntne aliqui Iuniores Ferrariæ, inter eos qui recenter doctores creati ſunt, ad id nauandum commodi, ac prompti? BRAS. Equidem ſunt. Hippolytus Guarnacius, Franciſcus Bruſantinus, Maurelius Sanctus, & Ioannes Leo Vercellenſis. Hi quandoq;, & breui, noſtræ patriæ ſplendentia lumina euadent, qui Græcos autores ſummè obſeruant, nec Arabum recte dicta contemnunt. Vt enim propriam animam rectis & Chriſtianis moribus exornarunt, ita ab omni maledicentia immunem fecerunt. SEN. Ad rem ipſam ſermo uertatur: Herbarie, affer Reuponticum. HERB. En, nec unà deeſt radicis fibra. SEN. Hoc igitur Reuponticum eſſe ambigis? BRA. Imò non eſſe certus ſum. SEN. Sumne tam grandæuus ſententiam mutaturus? BRAS. Eia pater, quacunq; ætate diſcendum, ſtatim autem te aſſenſurum non dubitamus, ſi benignas aures præſtare uolueris. SEN. Amor erga te meus, aures præſtare cogit. Id igitur non eſſe Reuponticum oſtende. BRAS. Apertiſſime oſtendam, modò antiquioribus autoribus fidem adhibere ſtatuas. SEN. Quos antiquos appellas? Pandectarium mecum attuli, quẽ omnia ad unguem ſcripſiſſe arbitror. BRA. His igitur autoribus fidem præſtabis, qui à Pandectario in teſtimonium adducuntur? HERB. Aliter fieri non poteſt. BRA. En igitur, Pandectarius Dioſcoridis te-

ſtimo

ſtimonio utitur, eo capite, quo de Rheon, uel Rha, à Romanis Rha ponticum appellatum tractat (non enim Reuponticum, uel Reubarbarum, ut uos paſſim dicitis; ſed, Rha ponticum, & Rha barbarum proferre oportet: uerùm uocabulis ueſtris uti non impediam.) Tamen idem Pandectarius per Rhaponticum id intelligit, quo paſſim in officinis utimur, cui magna recentiorum pars conſentit. At ſi tibi apertis oculis, hoc non eſſe Dioſcoridis Rhaponticum oſtendam, nonne dices non ſolum non eſſe Rhaponticum, ſed longe Pandectarium hallucinatum eſſe? SEN. Alij adhuc ſuberunt ſcrupuli, nunc iſtud demonſtrare pergas. BRAS. Dioſcoridi aures præſta: hanc radicem, quæ Rhaponticum dicitur, eſſe ſine odore, eſſe fungoſam, & ſine pondere, & habere guſtum glutinoſum dicenti. Olfacias igitur ipſam radicem, optime ſenex. SENEX. Iam olfacio. BRASA. Caretne odore? SENEX. Minime: ſed grauem habet, fortè intelligit, non habere odorem, ſcilicet bonum. BRASAVO. Hoc potius eſt ſine ratione fugere: quoniam Dioſcorides hoc uocabulo, odor, tanquam medio utitur, cui bonum, aut malum, ſuaue, aut inſuaue coniungit. Quum igitur ſine odore ſcripſit, quod ſua lingua ἄοσμος dicit, odore carere penitus cenſet. Sed aliud conſideremus, χαυνη ſit, & ὑπόκουφος, fungoſa & ſine pondere. SENEX. Equidem fungoſa non eſt, ſed potius denſa, ut inde grauis efficiatur. BRA. Nec guſtum prætereamus, quem glutinoſum cenſet. Guſta, mihi nullum glutinum in lingua parit. SEN. Nec

Rheon, vel Rha.

Lib. 3. c. 2.

mihi. BRA. In aliJs ſi quodammodo huic noſtro Rhapontico conuenire uideatur, in multis diſſentire certum eſt. SE. Hoc adeò manifeſtè percepi, ut is cæcus ſit, qui non uideat. Nunc ſententiam mutare cogor, ut deinceps in ſimplicibus Pandectario noſtro fidem non adhibeam. Tamen plures de Rhabarbaro diſſerentes audiui, qui hoc Dioſcoridis Rhaponticum, Rhabarbarum, quo utimur eſſe profiterentur. BRA. Non defuere plures, qui id ſentirent, quod etiam Leoniceno attributum eſt, tamen decipiuntur, quoniam ἄοσμος non eſt Rhabarbarum, id eſt, ſine odore, nec habet radicem ſimilem Centaurio, quippe Centaurium radicem longam habet, & quamuis Rhapontico minorē ineſſe ſcribat, tamen eandem formam non habet, quia Rhabarbarum in formam rapæ, & rotundum uergit. Nec Rhabarbaro ineſt ῥίζα μέλανα, id eſt, radix nigra, ſed potius in ſubcroceum quendam colorem uergit, adeò ut tabulas quaſdam ex infuſione Rhabarbari apte croceas reddiderim: & niſi pretium impediret eo pictores uterentur. SENEX. Vidiſtine unquam radicem, huic Dioſcoridis deſcriptioni ſimilem? BRA. Vidimus, VenetJs in ædibus pharmacopolæ, qui campanam pro inſigni habebat: hic (ut uir erat nulli parcens ſumptui) ex ripis Rha fluminis in Meotidem paludem influentis, radicem hanc, & ipſam herbam Venetias portari curauit, cui hæc Dioſcoridis deſcriptio adeò quadrabat, ut tu ipſe tibe ipſi ſimilis es. SE. Eſtne Rhabarbaro ſimilis, quo nunc paſſim utimur? BRA. Non equidem, ſed potius Rhapontico ueſtro, his demptis in quibus Rhaponticum ueſtrum ab

Rhabarbarum.

illo

illo Dioſcoridis diſſentire monſtrauimus. HER. Reperiturne apud Dioſcoridem, aut alterum antiquum autorem, noſtrum uocatum Rhabarbarum? BRA. Nodũ Herculeo illo arctiorem ſoluendum petis. Nunc ſilentio pertranſire decreui, ut res maturius agatur. Vnum tamen præterire non poſſum, neminem adhuc apud antiquos autores adinueniſſe: & hi longius halucinantur, qui Rhecoma Plinij Rhabarbarum eſſe exiſtimarunt. HER. Audesne tu inuenire, nunquam ab alijs inuentum? BRA. Nondum effari audeo: ſed diutius intra me, quod animo concepi, examinabo, fortè, prius quàm alijs quę concepimus tradamus, perpetuo ſilentio tranſire decernemus, aut breui ſcriptis mandabimus. SE. Sentis ergo Rhaponticum Dioſcoridis, & aliorum antiquorum, ut Galeni, Pauli, aliam rem eſſe à noſtro uocato Rhapontico, & Rhabarbaro? BRA. Non modo hoc ſentio, ſed adeò certus ſum, ut alioqui dubitare nefas arbitrer. SE. At noſtrum hoc Rhaponticũ apud antiquiores inueniturne? BRA. Si herbam illam legamus, quæ Centaurium maius dicitur, huic adeò ſimilis apparet, ut ipſamet ſine perſona incedere uideatur: unde plures Recentes, & Leonicenus abſolutè eam eſſe cenſuerunt. Tu igitur herbam, ac radicem manibus ſumito. SE. Iam accepi, Dioſcoridis textum legas. BRA. Aures præſta. Ita enim inquit: Iuglandis nucis folia habet. SE. Habet equidem, licet bletæ etiam Romanæ conferri poſſit. BRA. Oblonga. SE. Nec ab hoc diſſentit. BRA. Colore ut in braſſica uiridi. SE. Illam ferè uiriditatem habet, ſed extra ſubalbeſcit. BRA. Serræ modo per ambitum inciſuris ſecta. SEN.

Rhecoma.

Centaurium maius.

Lib. 3. c. 6.

Hoc non ita quadrat. B R A S A. *Omnino inciſurę ſunt, licet paruæ, caulem rumici ſimilem habet, duorum, triumue aliquando cubitorum modo altitudime.* S E. *Hoc frequentiſſimè uidi: habet enim radices longiores, quàm herba altera quam uiderim.* B R A. *Multis à radice adnatis, in quibus papauerum capita ſunt.* S E N. *Rectè modo papauerum dixit: quia centaurij caput, non eſt omnino ut illud papaueris.* B R A. *Floret colore ad cœruleum inclinato* S E N. *Ita certè uidetur.* B R A. *Cnico ſimile ſemen, ueluti lanis in flore inuoluitur.* S E. *Et ſi hæc res lana appellari non poſſit, ſimilis tamen lanæ uidetur.* B R A. *Radix uaſta, ponderoſa, dura, longitudine ad bina cubita, ſucco plena, ſapore acri, cum adſtrictione, dulcedineq́; aliqua, rubeſcens, & cuius pariter rubeſcat ſuccus.* S E N. *In guſtu nullam acredinem percipio, & nullam, uel minimam adſtrictionem.* B R A. *Nec ego: tamen optimè mando, & iam magnam copiam deglutiui.* S E N E X. *Suſpicor igitur noſtrum hoc Rhaponticum, id non eſſe, quod Dioſcorides Centaurium maius appellat: pręſertim quum ex Apulia afferatur.* B R A. *Affertur quidem ex Apulia, & ſponte oritur in monte Gargano. nunc ſancti Angeli, ob Archangelum Michaelem, qui ibi uiſus eſt, appellato, in cuius pede, olim Sipontum inſignis urbs ſita erat: nunc ab eo diſtat, & Manfredoniæ nomen acquiſiuit. Aliàs loca celeberrima, nunc adeò preſſa, ut uix extent antiquitatis ueſtigia. Quamuis ergo ex Apulia afferatur, & Dioſcorides in Lycia, Peloponneſſo, Helide, Archadia, & Meſſenæ abundare, & plurimum circa Pholoën, Lyciam, Smyrnam*

nam naſci fateatur, non tamen negat alia loca eo abundare poſſe: imò & in Liguria, hoc, & Rhaponticum Dioſcoridis, & noſtrum uocatum Rhabarbarum, quum eſſem Genuæ cum illuſtriſſimo principe HERCVLE ESTENSE ducis Ferrariæ primogenito frequentia uidimus: quæ omnia radicibus quidem, ſed folijs non multum differebant. SENEX. Imò & nunc Ferrariæ habetur, & pleriſque in hortis plantatum uiret. BRA. Et futurum ſperamus multas alias herbas ad nos afferri. SENEX. Vt autem de hac re receptui canamus, tres diuerſas radices edocuiſti, Centaurium maius, Rhaponticum Diaſcoridis, & Rhabarbarum quo utimur. BRASAVO. Imò ſi Centaurium maius, à noſtro uocato Rhapontico ſepares, quia in pluribus differre uidentur, quatuor radices erunt, quarum ſi unam ignorabimus, perfectam ipſarum hiſtoriam neſciemus. SEN. Obſecro igitur, quid ſint, edoceas. BRA. Tibi ſatis ſit hodie, noſtrum Rhaponticum, non eſſe Diaſcoridis Rhaponticum, didiciſſe: nec etiam eſſe Centaurium maius eiuſdem Dioſcoridis. Nec parum fuit, adeò inueteratis opinionibus, id ſimplex non eſſe id quod quæritur, demonſtraſſe. SENEX. Igitur hoc Rhaponticum proijciam? & deinceps domum noſtram non ingredietur? BRASAVO. Imò collige: eſt enim radix multis nominibus digna, & qua frequentiſſimè ad meos ægros reparandos utor. HERBARIVS. Iam ſtomachari cœperam, ſi tam magnum aceruum proiecturus eram, quem uobis loquentibus effoderam. SENEX. Niſi cito properemus, non erimus hac ebdomada

expediti in colligendis herbis. HER. *Tot herbas colle-ſturus es?* S E. *Officinam meam oppelleturus ſum, ut nihil deſit: nec ab his montibus diſcedam, quin hos ſaccu-los plenos uideam.* B R A. *Studes igitur in his montibus omnes herbas inuenire?* S E. *Omnes, quibus utimur, & omnes flores, omnia ſemina, omnes radices.* B R A. *Hoc erit in maximum ægrorum incommodum: non enim o-mnes herbæ à montibus petendæ ſunt, ſed aliquæ in con-uallibus, aliquæ in humentibus locis, & planis utilius col liguntur.* S E. *Arbitrabar montanas herbas uirtute ma-gis pollere.* B R A. *Pollent quidem eæ, quæ à montibus ſumi debent.* S E. *À pueritia hoc imbiberam, montanas herbas cæteris præſtare.* B R A. *Nec ſolus eras huius opinionis particeps.* S E. *Bbſecro te per Medicæ artis Deos, ut in hac herbarum collectione mecum ſis, & eas herbas oſtendas, quæ in montibus, & quæ in plano, lo-cóue aquoſo & humenti ualeant: hic enim non deſunt conualles, aquoſa loca, & plana.* B R A. *Id lubentiſſime agam, ſed nec omnes herbæ hic naſcuntur, quia nonnullæ aliubi petendæ, nec tempus hoc aptum eſt, ut omnes col-ligantur.* S E. *Nonne poſſemus omnes Ferrariam affer-re, & tranſplantere?* B R A. *Poſſemus quidem, ſed ui-res amittunt.* S E. *Tamen eadem folia ſeruant, eundem caudicem, eoſdem flores, et eoſdem fructus.* B R A. *Imò multæ non fructificant, ut caſtaneæ, xylocharactæ, quæ in montibus, & ſua cœli periodo fructificant: alibi uero nunquam, & pinea niſi ſalſo quodammodo ſolo fructifi-cat.* S E. *Vidimus pineam Ferrariæ, quæ fructus gigne-bat, & nunc gignit extra mœnia ſpatio unius milliari, in horto*

Herbæ nõ omnes à mõtibus petendæ.

horto Monachorum ſancti Bartholomæi & in horto patrum ſancti Pauli caſtaneam. BRASAVOL. Fructus quidem pariunt, præſertim pinea, ſed imperfectè maturant, & pineæ nuces minores ſunt. Ita natura res diſtinxit, ut hæc cœlo iſto, illa altero gaudeant: nam cœlũ eſt quod parit, non ſolum, ut Theophraſtus inquit: quãuis & terra aliquid faceat, tanquam mater & materia: cœlum uero, id eſt, aër, forma eſt, & agens, præſertim cũ influxu cœleſti, & hoc non ſolum in plantis, ſed etiam in animalibus uſu uenit. SE. Quomodo in animalibus? BRA. Leones in Italiã, cameli, dromedarij conuehũtur, tamen nõ pariunt, uel ægrè id faciunt, ut per ſobolem nõ multiplicentur, adeò cœli periodus in uiuentibus agit: imò & in lapidibus ac mineralibus. HER. Hæc nihil ad rem, ſed totus ſermo ac labor circa herbarum collectionem ſit, ſi prius me admonueris, an Rhaponticum apud alias nationes nunc alio modo appelletur. BRA. Nomina illa omitto, quę à Dioſcoride citantur, quoniam ex teipſo ea legere poteris. Etiam omitto à Serapione Raued uel Reu dici. Nunc uero Hiſpani hoc eodem nomine appellant, quo nos uulgò Reupontico: Germani uerò ultimam ſyllabam omittunt, & Repontic dicunt: Galli uero per e, & u, ſcribunt Reupontic: proferunt autem ac ſi inter e, & u, media quædam litera ſit. Sed, ò pater, quem ordinem ſeruas in colligendis herbis? SE. Mihi in primis omnes flores, poſtea omnes herbas, tertio omnes radices: deniq; omnia ſemina, q̃bus utimur, deſcripſi. BRA. At quomodo flores nunc, radices, & ſemina colligere poteris, quum hæc uarijs temporibus in ſuam perfectionem

ueniant? S E. Omnia ſimul colligebam, tu nunc ordinem edoceas. B R A. Librum ſcripſimus de colligendarum herbarũ temporibus, qui iam propè ad umbilicũ eſt: illũ tibi dono dabimus, quo colligendis herbis apta tempora, & radicibus, ſeminibus, ac floribus inuenies: imò & quibus locis quæque herba quærenda ſit, ubi proprias uires efficaciores habet: multum enim refert quo cœlo, & qua prouincia herba ortum duxerit. S E. Eſto dux ſati, & à qua parte incipere lubeat, admoneto. B R A. Schedã illã tuã ſume, in qua omnia ſcripſiſti, & à prima incipito. S E. Nullus ordo ſeruatur, ego à floribus cœpi. B R A. Et ab his incipere opportunum: primum florem legas, etſi nullo ordine digeſti ſint: nam ſatis ordinem ſeruabis, ſi nullum in colligendo omiſeris. S E. Primus eſt in ordinem ſcriptus Camomillæ flos, quo frequentiſſimè utimur. B R A. Chamæmalon potius dicito: nam Dioſcorides ita appellari cenſet, quia odorem mali habeat. S E. Id aliàs audiui, ſed quomodo odorem mali haberet, nunquam diſcere potui. B R A. Nonnulli putarunt floris mali odorem habere: ego autem puto odorem mali præmaturi intelligendum. Non tamen is præciſe odor eſt, ſed in illum uergit: nec cuiuſlibet mali, ſed alicuius tantum ſpeciei. hanc herbam in hoc monte colligere poteris: nam ſiccis gaudet, & macris, ac ſemitis uiret, in ipſaq; caliditas & ſiccitas aliqua expetuntur. Sed miror quur flores tantum legere ſtudeatis, quum & herba & radices uiribus præſtent. S E. Herbam quoque ſeruamus, ſed flores ſeorſum, radices uerò in uſu non ſunt. B R A. Iubeo ut deinceps ſerues. S E. Seruabo, ſed nunquam uendentur.

Chamæmalon.

B R A.

BRA. Ne uerearis, nam curabo ut eas prius uendas. Vnum præterea admiratione dignum eſt, quum tres ſint Chamæmali ſpecies, quur hanc unam tantum colligatis, quæ in medio orbiculum aureum habet foliolis albis circundatum, quum alterum genus habens foliola illa purpurea calculoſis efficacius ualeat, & Eranthemum a quibuſdam propriè dicitur, quia Vere floreat. Præterea uide in hac ſemita tertium genus habens foliola illa aurea, unde Chryſanthemum nuncupatur, quod ciendis urinis magis ualet. Neſcio quur uos pharmacopolæ hęc genera omiſeritis, quæ longè mortales iuuare poſſunt: de quibus Macer poëta, qui de herbis carmine ſcripſit (ſi is liber qui circunfertur Macri ſit) in hunc modum canit: Chamæmali ſpecies tres. Eranthemum. Chryſanthemum.

Autores dicunt ſpecies tres illius eſſe,
Quas ſolo florum diſtingui poſſe colore
Tradunt. eſt cunctis medius flos aureus illis:
Sed uarijs folijs flos circuncingitur ille,
Albi, uel nigri ſunt, purpureiue coloris.
Dicitur Anthemon propriè, cuius foliorum
Purpureus color eſt, maiorq́; & fortior hæc eſt.
At Leucanthemon folijs deprehenditur albis,
Mellinis Chryſanthemon. uis omnibus illis
Sicca, calensq́; gradu primo conceditur eſſe.

Hactenus Macer, qui uires trium ſpecierum poſtea enumerat. Et quamuis ſpeciem unam nigri coloris eſſe dicat, Melinum intelligere oportet, ut poſtea quum eas diſtinguit, manifeſte ſcribit. S E. Nos unam ſpeciem tantum ſeruamus, quæ habet foliola illa alba aureum globũ circundantia: quoniam in Ferrarienſi ſolo, illa uireat, cæ

teræ minime.Eſt autem ea, quæ Leucanthemon appella-tur. B R A. *Aliæ etiam ſpecies in Ferrarienſi agro naſcuntur, licet non adeò frequenter. Tu igitur ex omni ſpecie colligas.* S E. *Deinceps hoc agam: uerum uno deterreor, ut ambigam hoc eſſe Chamæmalon: quoniam Dioſcorides illa florum foliola, magnitudinem foliorum Rutæ habere tradit.* B R A. *Rem non probè intelligis: quoniam Dioſcorides inquit, foliola illa eſſe parua, tenuia, numeroſa. Quum autem dicit habere magnitudinem folij rutæ, id in toto flore intelligit, nō in paruis foliolis circa luteam partem ſitis: ut ſenſus ſit, flos totus Chamæmali, magnitudinem foliorum rutæ habet, & in rotundum uergit.* S E. *Tibi aſſentire cogor.* H E R. *Satis ne collectum putas?* S E. *Duobus annis ſatis erunt.* B R A. *Ne tum magnam copiam legas, ut ea altero anno utaris: uerum ſingulis annis recentē habeto, alioqui uires deerunt. Secus autem eſt de eius oleo, quod inueteratum efficacius ſanat: nec prætermittas ex floribus recentibus paſtillos fingere, & ſeruare pro ſudoribus ciendis, ut Aëtius ex ſententia cuiuſdam Aegyptij conformari docet.* S E. *Singulis annis herbas colligo, & ueteres proijcio, præſertim quum in puluerem redigi uideātur.* B R A. *Probè agis.* H E R. *Ego autem ſcire uoluerim quibus nominibus ab alijs nationibus, appellentur, his demptis, quæ à Dioſcoride & Plinio numerantur.* B R A. *Rē dignā qui dē petis, ſed ferè infinitam. Nam quot prouincię ſunt, tot ferè nomina, & quot etiam in prouincijs diuerſæ urbes aut caſtra, etiam nomina diuerſa reperiuntur. En Hiſpania, prouincias habet Luſitaniam, Bæticam, & Taraconenſem:*

nenſem: Luſitani ipſam Macellam appellant, alij Mancanillam: Galli, Cameminam: Germanorum pars Chamillenblüm: blüm enim apud ipſos florem ſignificat. At poſteaquam nouiſti tres Chamæmali ſpecies ſeruandas. & ſimul herbam, radices, ac flores, nec hos montes præterire conuenit, ideo ad alia tranſire opportunum erit. SEN. *In hac mea ſchedula ſecundo loco violarum flores ſcripti ſunt.* BRA. *Ergo nullum ordinem ſeruas, quia frigida calidis immiſcuiſti?* SE. *Hoc a principio admonui, ne ordinem aliquem in mea ſchedula expectares.* BRA. *Eſto, violæ ſequantur, ne ipſas in montibus quæras, præſertim communes has, quas Dioſcorides nigras appellat.* SE. *Dicisne hoc ac ſi ſint aliæ violarum ſpecies, præter nigras, à quibus violaceus color, noſtra materna lingua deducitur?* BRA. *Imò plures aliæ ſunt violarum ſpecies, & ab autoribus multum in medica recommendatæ: ſed medicorum incuria nec colliguntur, nec earum vſus habetur. Græci enim duo nomina habent, quibus violam ſignificant. ἴον, vnum eſt, quo omnes violas intelligunt ab Io, quę Ioue in vaccam conuerſa eſt, pro cuius pabulo iuſſu Iouis violæ in campo creuerunt: vnde & nos violam, quaſi vitulam dicimus. Sub hoc ergo nomine, ἴον, omnes violas, etiam quas Ioſeminos dicimus, connumerantes intelligunt. Aliud nomen eſt,* λευκόϊον, *quo proprie albæ ſignificantur: tamen ad omnes violas vſurpant, præſertim ad eas, quæ primo ſtatim Vere naſcuntur, ſiue candidæ, luteæ, cœruleæ, vel purpureæ ſint: de quibus omnibus aliàs diffuſe tractauimus, quoniam in re medica plurimũ valent, & varijs locis quærendę ſunt.*

Violæ.

Violarũ duo noĩa apud græcos.

Ion.

Leucoiõ.

Ne autem in præſenti ab incœpto remoremur, ne deſinas tu uiolas purpureas aut nigras colligere, quia de albis aliàs agemus. Dixi aut purpureas, aut nigras, quoniã apud Dioſcoridem in aliquibus codicibus ſimpliciter legitur περὶ ἴου, id eſt, de uiola: per hanc tamen, ea quæ apud nos in uſu eſt, intelligitur: in aliquibus, περὶ ἴου πορφυροῦ, id eſt, de uiola purpurea, ſcriptum eſt. Antiquiſſimi uerò habent περὶ ἴου μέλανος, id eſt, de uiola nigra. S E. Hæc adeò confuſa mihi uidentur, ut longiori ſtudio indigeant, quàm nunc opus ſit. B R A S A. Imò longiſſimo. Verum ad loca illa umbroſa ſecedamus, ubi uiolas nigras inuenies. En, uide iam terram præ copia purpureſcere. S E N E X. Quas partes collecturus ſum? B R A. Tres, herbam, flores, & medium id purpureum, aut ſubcroceum, quod in medio floris ſitum eſt. S E N. In compoſitis autorum medicamentis frequẽter ambigo, quoties uiolas miſcent, an flores, uel herbam intellecturus ſim. B R A. Quum Ferrariæ erimus, compoſita illa medicamenta oſtendito: quoniam aliqua flores, alia herbam recipient. Nam in ſyrupo, qui uiolatus dicitur, pharmacopolæ paſſim herba utuntur, nos autem potius flores accipere iuberemus. S E N. Medium id purpureum qua de cauſa colligendum? B R A. Vt anginis ſuccurramus, & comitialibus in infantia, ſi cum aqua bibatur, quæq; enim pars ſuis uiribus inſignitur. S E N. Eſtne uerum uiolam Narcoticam eſſe, ut Meſue illi tribuit? B R A. Excellentiſſ. uir Ioannes Manardus Meſuem reprehẽdit, qui uiolam in primo ordine frigidam, poſtea Narcoticam dixerit: hic celeberrimus uir in ſuo paruo Meſue, marginales

quaſdam

quaſdam annotationes ſcripſit, quas in uulgatum epiſto lam collegit. At non debuit exiſtimare, omnem Meſue co dicem ita legi, ſicut ſuus ille paruus: quippe antiquiſſimũ habeo, in quo, optima, & non Narcotica legitur. Inquit enim: Et ipſa quidem eſt infrigidatiue optima, id eſt, inter ea quæ infrigidant, optima eſt uiola, quoniam nulli parti officit. Propterea addit: Sedatiua dolorum calidorum, extinctiua inflammationum. SEN. Hæc ſententia mihi plurimum arridet, nec erat tam magnus uir ita teme re culpandus, præſertim quum Auicenna, quem Meſue imitatur, & Serapio, nihil ſimile dixerint. BRA. Non deeſt etiam alter optimus modus leuãdi Meſuem ab hoc onere, ex altero antiquiſſimo textu, in quo quidem legitur Narcoticam eſſe uiolam, ſed ita ſcribit: Et ipſa quidẽ eſt infrigidatiua Narcotica. Poſtea ſequitur: id eſt, ſedatiua dolorum calidorum, extinctiua inflammationum. Vnde ſeſe exponit, quid per Narcoticum intelligat, id ſcilicet quod calidos dolores ſedat, & inflammationes extinguit. SE. Nonne multa alia dolores ſedant, ut Roſa, Chamæmalõ, tamen Narcotica non ſunt? BRA. Sedãt quidem, ſed non calidos dolores: unde id uocabulum Nar coticum, ſtuporem ſignificare certum eſt. Græci enim verbum habent ναρκέω quod eſt ſtupefacio, & νάρκημα, vel νάρκησις ſtupor: ideo piſcem illum qui torpedo a nobis dicitur, ναρκὸν appellant: tamen omne ſedans dolores calidos quod Arabes quodammodo Narcoticum exiſtimatur. At re uera quæ tenui frigore inſignita ſunt, proprie Narcotica exiſtimare non debemeus: tamen aliquo modo dici poſſunt. Propter id Meſue, ne quiſpiam pu-

taret violas vere narcoticas eſſe, ſeipſum interpretatur, dicens:id eſt ſedatiuas dolorum calidorum. S E. *Primę ſententiæ potius, quàm huic ſecundæ aſſentirem, quamuis nec iſta à vero diſſentire videatur.* Tamen aliud etiam *eſt, in quo* Meſue à Manardo *reprehenditur, quia violas ſoluere dixit, nuſquam verò apud* Græcos *violas ſoluere inuenit.* B R A. *In hoc etiam res mitius agi debuiſſet, quoniam* Arabes *vocabula confundunt, & eorum interpretes magis, vt ſoluere, purgare, & lenire pro eodẽ frequentius ſumant, & vocabulum ſoluere, quo vtitur* Meſue, *pro lenire ſæpius accipiunt:ſed hæc miſſa faciamus, vt de violis receptui canatur.* S E. *Fiet, ſi in primis quæ agẽda ſunt circa violas breuibus edocebis.* B R A. *Quũ multæ ſint violarum ſpecies, omnes à pharmacopolis ſeorſum colligendæ eſſent, & non ſimul, vt quidam contraria contrarijs miſcentes agunt, quoniam rei medicæ multum proficiunt.* De *noſtris autem his violis flores ſeorſum, herbam, & medium illud croceum ſeruato, nec radices prætermittas, vtpote, quæ ab* Auicenna *non omittantur.* V*erum in his montibus radices, aut herbam colligere non laudo, quoniam* Ferrariæ *toto anno virent, nec dira hyemis frigora illis officiunt.* H E R B A. *Libenter ſcirem quibus nominibus apud diuerſas nationes appellentur.* B R A. *In aliquibus tibi ſatisfactum erit:*Galli, *violetes appellant:*Germanorum *pars,* Veil:*alij elegantius, viol dicunt:magis rude eſt, violaten, apud ipſos:*Hiſpani *autem vrcielas dicunt.* S E N E X. *Iuſta violarum copia collecta eſt.* Tertio *loco* Roſæ *occurrunt.* B R A. Nõ *minor eſt in roſis ſpecierum diuerſitas quàm in violis.* Poë

Roſæ.

tæ,

tæ, omnes Roſas antiquitus albas fuiſſe tradiderunt: verũ quum Mars zelotypus Adonidẽ interfeciſſet: accurrebat Venus per dumeta opem latura, & vulnerato pede, eius ſanguine roſæ tinctę ſunt. Alij ex ſanguine Adonidis potius, alij ſanguine Cupidinis, alij ex vino ſparſo à Cupidine laſciuiente alis in cœna deorum. Sed hæc poëtarum fabulamenta omittamus. Dic optime ſenex, quot roſarum genera ſeruas? SE. Tria: Rubras, ex quibus oleum electuarium, & ſaccharum roſatum conficimus. Communes noſtras, ex quibus aquam præ copia facimus, & ſyrupũ roſatum ſolutiuum: & albas, quas Damaſcenas appellamus, pro ſolutiuo ſyrupo, & odoratis oleis conficiendis. At nonnunquam ſylueſtres quaſdam albas colligimus, quibus rariſſime, aut nunquam vtimur, ſed pro cynorhodis ſeruamus. Tu (ſi lubet) quas collecturus ſim edoceas. BRA. Apud Theophraſtum, & Plinium diſtincta genera ex locis reperiuntur, vt Præneſtina, quæ celeberrima eſt, Campana, Mileſia, Trachinia, Alabãdica. Diſtincta etiam ſunt multitudine foliorum, quæ à quinto vſque ad centeſimum ſunt. Roſæ enim quinque foliorum & nõ pauciorum, & centum foliorum, & non plurium reperiuntur. Differunt etiam aſperitate, leuore, candore, odore. En tu roſas: quæ circa hæc ruderata colligas. SEN. Quas legere debeo, & quas partes? BRA. Nuſquam legi (quod nunc meminerim) aut herbam, aut radices in re medica valere, ſed tantum flores. Inter flores autem puniceas illas, antiquitus laudatiſſimas ſeruato, quas Mileſias Plinius vocat, ardentiſſimũ colorem habẽtes, nec duodena folia excedentes. Contentus eſſem, ſi has ſolas col-

Roſarum tria genera.

Roſæ damaſcenę.

Roſarum diſtinctio ex Theophraſto & Plinio.

ligeres (quamuis & alijs ſuauis inſit) tamen quum pauciores ſint, ad tot compoſitiones parandas non ſufficerēt: ideo & noſtrates has, quæ paſſim vbere naſcūtur habere conueniet, & Damaſcenas etiā, quas antiqui ignorarunt. Multas enim roſarum ſpecies neſciuit antiquitas, quas Luſitanorum nauigatio annis elapſis adinuenit: ď illis enim partibus, aut de his quæ ibi naſcuntur, nuſquā antiqui loquuti ſunt, aut illuc etiam poſſe nauigari prodiderunt. S E. Optarem ſummopere, vt partes in roſa demōſtrares, quas hoc anno & alijs ſubſequētibus ſeruaturus ſum.

Cortex. B R A. Multæ ſunt roſarum partes, a Plinio & Theophraſto numeratæ, quas habere opportunū erit. Vna eſt, cortex, illa ſcilicet quæ calycem circundat, quæ quum calyx aperitur, in quinque partes ſecatur. S E. Sunt ne illę, de quibus ſcriptum eſt, quamuis ineleganti carmine:

Quini ſunt fratres in eodem tempore nati.
Tres ſunt barbati, & duo ſunt barba abſque creati.
Vnus de quinis non eſt barbatus vbique:

B R A. Illæ equidem ſunt, quæ in illis carminibus tanquam ænigma proponuntur. S E N. Valentne hæ partes in re medica? B R A. Valent, exiccant enim & extenuant: ideo ſeorſum illas ſerua. S E N. Ne alias partes omittas obſecro. B R A. Calyx, eſt illæ roſæ globus antequam folia pateſcant, quem nos vulgò bocolum appellamus: hoc etiam integrè ſeruandum eſt, quoniam optime exiccat. S E N. Forſitan quia adhuc immaturus, immatura autem ſtiptica quodammodo eſſe conſueuerunt. Imò, & quia eam naturam habet, quæ illi ſponte innaſcitur. Flos, eſt illud medium croceū capillamentis inſidens.

Calyx.

Flos.

Capilla

Capillamenta uero ſunt ueluti tenuia fila, ſupra quæ flores inſident. S E. Hæc etiam uires habent? B R A. Habent quales in roſa inueniuntur, & ſunt hæ calidiores roſarum partes, quibus ad multa pro ratione uti poſſumus. Simul enim capillamenta & flores legito, multum enim adſtringunt, Galeno teſte, & pro gingiuis à Dioſcoride: pro albis uero mulierum fluctionibus a Plinio parantur, quanquam & pro rubris ualeant. Caput, eſt globulus ille ab inferiori parte, quem ſi aperias, re quadã ueluti lana plenum uidebis, quod quũ maturuerit, ſemen ambit, aptũ plantari: non plantatur autem, quia tardiuſcule naſcitur. Vnde multos deceptos arbitror, qui putarunt, ſemen, eſſe id croceum, quod flos dicitur, capillamentis inſidens. At ſemen in capite eſt, illi uero flores è ſemine prodeunt. Decipiuntur autem pleriq́. Recẽtes qui Antheram roſæ florem putarunt. Verum Anthera. Celſo teſte, compoſitio ẽ ad oris ægritudines proficua, quæ tamen roſas recipit, folia ipſa ſunt ueluti tegumentum ſeminum: in his enim natura propter ſemen omnia facit. Sicut etiam in fructibus, ſemen propriẽ fructus eſt, ut in. II. de Anima lib. ab Ariſtotele docemur, & à Theophraſto in libro de plantarũ hiſtoria. Caro autem illa, quæ ſemen circundat, propter ſemina facta eſt. Lanam illam per ſe colligito, quæ ad Gonorrheam mire ualet, & in menſe Octobris ſuccum ex capite exprimito. S E N E X. Eſt ne caput illud, quod ſubrubeſcit, & craſſius efficitur quum in maturitatem peruenit? B R A. Illud inquam. S E N. Quum eram puer libenter eo ueſcebar quadam inſita dulcedine allectus. B R A, Succus ad paſtillos conficiẽdos optimus eſt,

Capillamenta. Caput. Semen. Anthera. Lana.

qui adſtrictoriam vim habent, & per ſe ſolus induratus Gonorrheæ, in aqua plantaginis potus ſuccurrit. S E. Folia deſpicere uideris. B R A. Nunc ad folia perueniemus, quæ duas partes habent. Illa enim infima pars alba, Vnguis appellatur, quæ in medica re (ſi autores conſideremus) nullum uſum habere uidetur. Reliquum foliorũ, & expreſſum in ſuccum & per ſe, ad plura conuenit, ſi Dioſcoridem, Plinium, Galenum, & cæteros antiquos medicos ſequamur: tamen nec unguis deſpiciẽdus, qui in clyſteriorum decoctionibus in dyſenteria ualet. S E. Quũ rubræ roſæ, id eſt, quæ colorem puniceũ habent, ſummè laudentur, quid eſt quòd Ioannes Manardus Meſuem reprehendit, dicentem in abſciſione rubedinis, non plus eſt roſa, quàm homo mortuus? B R A. Quibus argumentis reprehendit? S E. Primo, quia roſa non habet ſpeciem ex rubedine, alioqui alba roſa non eſſet roſa. præterea colore deperdito, odor ſeruatur, & adſtringendi uis. BRA. Manardus ſenex uenerandus eſt, tamen non debuit ita inconſultè quenquam reprehendere. Nam Meſue compoſitionem roſæ conſiderãs, ex partibus aëreis, & igneis ſubtilibus, & conſiderans has partes, rubræ roſæ, non autem albæ amaritudinem & ruborem tribuere, per quæ ſpecies roſæ rubræ circunſcribitur. Præter hæc ſpeculari cœpit, quid ex his duobus eſſe roſæ magis ſeruet, an amaritudo uel rubor, & cõſiderans impreſſiones, quæ fiũt ut amaritudo efficiatur, & rubor, nouit maiorẽ impreſſionẽ fieri à uirtute dante ruborẽ, quàm à dãte amaritudinem: & hoc uia regia philoſophica: ideo rubor magis quàm amaritudo, aut etiam odor perfectionem ſuam cõſeruat.

Folia.

Vnguis.

ideo ſcriptum reliquit: In abſciſione ruboris, id eſt, quum roſa rubra non eſt rubra, id eſt, ruborem amiſit, amplius non eſt roſa: niſi vt homo mortuus, eſt homo: nam æquiuoce homo eſt: nunquam autem rubedinem amittit, niſi vel ex ſenio quum in puluerem tranſit, aut quum putreſcit: vt ſi in humido loco roſas dimiſeris: breui ruborem amittunt, & cœruleæ efficiuntur, & tunc non ſunt roſæ. Nec Meſue intelligit ruborem eſſe veram differentiam: quæ roſam in eſſe conſtituat: ſed eſſe aptius accidẽs quàm aliquod alterum ad circumſcribendam differentiam. Quum verò Manardus infert tunc albam roſam non eſſe roſam, conſequentiam inficiamur: nam in rubris roſis loquitur: in albis autem aliquod aliud fortaſſis ſumeret, quàm colorem, ut eius ſpeciem circumſcriberet: nec id uerum eſt, amiſſo colore adhuc odorem & adſtringendi vim ſeruari. Si enim per putredinem hoc fiat, non modo non bene olet, ſed grauiter etiam fœtet, potiusq; relaxat, quàm ſtringat. At ſi hoc per ſenium fiat, quum in puluerem ducuntur, nihil pœnitus redolent, & ita ſtringunt ſicuti puluis. Vnde excellentiſſimus Manardus remitti puniceum illum colorem, amitti eſſe putauit: quod non ita eſt: tamen quum exiccatur, diuerſas uires ſubit, ut Græci pariter ac Arabes docuerunt. Sed in altero de hoc celeberrimo uiro miror, qui inquit Meſuem manifeſtè errare: quum dicat albas roſas non ſoluere, quod dignũ conſideratu ſit. Nam roſæ albæ de ſæni, quas Damaſcenas dicimus, quum albiſſimæ ſint, tamen cæteras in purgando excellunt. Sed pace dixerim tanti uiri ac mei præceptoris, plus peccat ipſe, quàm Meſue, quoniam Me

ſue ſub genere roſarum eas non numerauit, quæ de ſceni appellantur: imò ſub alio capite à Serapione & ab Auicenna ponuntur. Quippe Serapio. 187. cap. ſub nomine, Nerſim: & Auicenna ſub nomine, Neſrim (quamuis uocabula corrupta exiſtimem) & non ſub nomine roſæ eas intelligant. Eſt ergo uanum Meſuem in alba roſa reprehendere, quam ſub nomine roſæ non intelligit, ſed per albas roſas communes has noſtras deprehendendas uoluit. Sed error peior priore detegitur: quia roſæ de ſceniceæ non ſunt quas damaſcenas appellamus: nō enim ſunt ſambuco ſimiles noſtræ Damaſcenæ (niſi colore) ut ſunt illæ de ſceni: qđ hi autores referunt: nec Damaſcenæ noſtræ calidæ & ſiccæ in tertio ordine ſunt, ut illæ de ſceni. De his autem aliàs, ut deniq; de Roſa finiamus. SENEX. Ego autem nūquam rectè finitum arbitrabor, niſi omnes roſarum partes, quas collecturus ſum, in ſumma edoceas. BRA. Hoc lubentiſſimè agam ſi prōptas aures accommodabis: Puniceas roſas collige, rubras, albas (utpote magis adſtringentes) & Damaſcenas: ex omnibus autem his roſarum ſpeciebus præſcriptas partes ſerua, quæ ad plura in medica arte proficiunt, ut Græci partim, et partim Arabes edocuerunt: quæ (ut felicius numeres) in hunc modum diſponentur.

ROSARVM SPECIES SERVANDÆ.

Roſæ puniceæ.

Roſæ rubræ, quæ paſſim apud nos ſunt.

Roſæ albæ.

Roſæ Damaſcenæ.

PAR

PARTES ROSARVM SERVANDÆ.

Cortex.
Calyx.
Flos.
Capillamentum, uel capillus.
Caput.
Lana.
Semen.
Vnguis.
Folium, dempto ungue.
Succus ex folijs.

Hæc ſunt quæ ſingulatim legenda ac ſeruanda ſunt, ad rem medicam ualde proficua. HER. Ne prætermittas obſecro quibus nominibus apud alias nationes roſæ appellentur. BRA. A Gallis Roſzes dicuntur, ita ſcribentibus vt nos elineauimus, quanquam nõnulli etiam ita ſcribant, roſæ, ſed illud, s, legunt ac ſi, z, fuerit, & proferunt, quod plerunque faciunt Galli quoties, s, ſimplex inter duas uocales ponitur. Germani ros, uel roſen: primum ſingulare eſt, alterum plurale: ſunt autem qui aſperius illud, s, proferant ac ſi noſtrum, z, ſit. Hiſpani ferè ut nos, Roſas uocant. Tu, ô Senex, quid in tua charta ſcriptum ſit proſequaris. SENEX. Nenufar ſequitur. BRA. Ecce occaſionem præſentaneam habes, ex utraque ſpecie tibi copiam parare, quoniam connallis hæc, ad quam facilis deſcenſus offertur, his herbis ſcaturit, alba ſcilicet, Nymphæa, & crocea. SEN. Cur Nymphæam dicis? Nenufar.

BRA. Quoniam quam uos corrupto uocabulo Nenu-
Nymphęa far appellatis, antiqui Nympheam dicebant, uerùm barba
ries in pluribus adeò nomina immutauit, ut nullam cum
antiquo ſimilitudinem habeat. In hoc autem aliquid ſimi
litudinis ſeruatur, aut Nenufar, quaſi Nymphæa dicatur.
Ex his duabus herbis flores, & radices colligere nihil
impediet: nam foliorum uſus (niſi uireant) in re medica
nullus eſt: ipſis enim in æſtuantibus renum caloribus uti
mur. In Ferrarienſibus paludibus copioſè naſcuntur, ſi ta
men hic præſentes colligere placuerit, libenter expecta
bimus. SE. Hunc deſcenſum ægrè fero. ſatis erit Ferra
riæ colligere. BRA. Imò aptiores habent, & exqui
ſitiores noſtro cœlo uires. Duo ſeruanda ſunt ad medicæ
rei uſum, flores, & radices, folijs quando utitur, quiſquis
accipiet. HER. Ne aliarum gentium nomina præter-
eas. BRA. In præſenti ſilebo apud nos uocari, Taiero
de aqua: uel Taierazo, ſed referam Gallos qui ferè modo
Arabum dicunt Nenufar iaulne, Nenufar blanc, album
& citrinum intelligentes. Saxones autem Germanorum
partes Selekenken appellant: alij in Germania populi
Vuaſſermaehn, alij Seleehbloumen, alij Seehbloum, quaſi
flores lacuum. Albos autem à croceis diſtingunt, uueiſſz
& Gelbuueiſſz: ſeehblüm album ſignificat, Gelbſe-
ehblüm luteum. Alij horuuurtz, alij Horſtrang, alij
Rolletuurtz appellant. Nam, ut a principio te admo-
nui ferè tot ſunt herbarum nomenclaturæ, quot urbes: Hi
ſpani ex Luſitania, Golphano. Tu ad reliqua tranſeas.
Bugloſſa. SE. Bugloſſæ flores offeruntur, q̃d circunſpicis? BRA.
Spectabam an aliquo in loco huiuſmodi flores viderem.
Ecce

Ecce, ad illa ſabuleta tranſeamus, vbi iam video purpureſcere. S E. Tranſeamus, tamen potius ſedere optarem. B R A. Nemo poteſt ſedere, & herbas colligere: fortè non ab re erit, ſi aſellum hunc conſcenderis. S E. Bona venia conſcendam, quum ætas id exigat. B R A. Ipſum herbæ nomen manifeſtum errorem oſtendit. Vulgus enim hanc Bugloſſum, id eſt, bouis linguam putat, quum nullam habeat cum bouis lingua ſimilitudinem, ſed potius canis linguæ ſimilis eſt: eius enim folia longa ſunt ac ſtricta, cuius figura linguam canis imitatur: boum verò lingua latior eſt. Non tamen hæc dixerim, quòd cynogloſſum. Dioſcoridis eſſe putarim. Inquit enim. Cynogloſſon caulem habere: vt nobis Ferrarienſibus conſtat, in quorum agro cynogloſſon in terra ſpinoſum non naſcitur: humi enim ſtratum eſt, vt idem autor refert. Verum herba à nobis bugloſſa nuncupata, & caulem, & à terra multum eleuatur. Ideo non eſt cynogloſſon Dioſcoridis. S E. Quid ergo eſt? B R A. Nihil a me in præſenti certi habebis. S E N. Hoc mihi ſatis non eſt, quia quod collecturus ſum ignoro. B R A. Huius herbæ flores legito, quæ apud nos borago appellatur: nam apud Dioſcoridem & Plinium bugloſſon eſt: Cirſion uerò cũ bugloſſa noſtri temporis ſimilitudinem habere uidetur. Imò Nicolaus Leonicenus præceptor excellentiſſimus eã eſſe ſuſpicatur: tamen in hac re potius ipſi ſenſui, & antiquorum uerbis conſentirem, quàm alicui alteri. Id tamen non prætermittam, duo genera Boraginis apud nos eſſe, quorum vnum cirſion, id eſt, magnum bugloſſon: aliud, Bugloſſon apud antiquos appellari ſuo loco demonſtrabi

Canis lingua.

Lib. 4. ca. 124. Cynogloſſon.

Borago. Cirſion.

mus. SE. Optarem ut hoc nunc efficeres, BRA. Nolo ſermonem ſermone confundere, aliàs, herbas omnes tibi ad unguem oſtenſurum promiſi. Nunc ſatis ſit, eas herbas & ſimplicia recenſere, quæ in ueſtris officinis uagantur. SE. Quid ergo de hac herba colligere oportet? BRA. Flores, herbam, & radices: nec tuam illam ac communem bugloſſam prætermittas, ne alij medici à tua officina abigantur, quum abeſſe nouerint, præſertim illi qui bonas literas negligunt. SE. Hos adeo paruifacere incipiam, ut nec obambulátes ſalutare uelim. BRA. Nugaris: nullus, uel penitus ignarus, deſpiciendus eſt, ſed potius ad bonas literas hortandus, quas ſi amplecti uoluerit, felici omine incipiat: ſin minus, ſibi imputetur. SE. Futurum ſpero ut omnes ueritatem amplecti curent. BRA. Ego ſecus arbitror: quippe nonnullos cognoſco, qui adeò fatuitates, & ſophiſtica deliramenta imbibere, ut ueluti dibapha ueſtis, nunquam ſint colorem amiſſuri. SENEX. Hos miſſos faciamus, & hic lege Dioſcoridem, qui Cirſion nō eſſe noſtrum bugloſſon manifeſte oſtendit, nec etiam boraginem. Inquit enim eſſe triquetrum, id eſt, habere triangularem ſcapum. Noſtræ autem borago & bugloſſa rotundum habent: nec etiam in his foliola ſunt roſaceorum figura, nec aculeatis per interualla angulis. BRA. Imò adde ipſarum flores non exire poſtremo in pappos, nec in illos euaneſcere, ſed hæ duæ herbæ potius in ſemen deſinunt, quamuis in boragine nonnihil lanuginis ſit. HER. Quibus nominibus ab alijs nūcupātur hæ herbæ? BRA. A Gallis Borago, Bouraches: ab Hiſpanis ex Luſitania, Berragenis: è Germanis, burretſch. Bugloſſa uerò à Gallis eodem

Lib. 4. ca. 114.

lis eodem modo Bugloſſæ proferendo, s, ac ſi ſit, z, ab Hiſpanis, lengua de uacca: à Germanis, Ochſzenzung, uel Gegenſtraſz dicitur. Tu ad ſequentem florem te præpara. SE. Flores ſtichados ſequuntur. BRA. Stæchas herba ipſa nuncupatur. Recentes paſſim genitiuo ſtichados pro recto utuntur. Vide hic miram huius herbæ copiam, & recentium florum exuberantiam. SE. Certè pulchriores ſunt quàm unquam uiderim. BRA. Pulcherrimi omnino ſunt, & apprimè redolentes, & quamuis in inſulis è regione Maſſiliæ pulcherrimi naſcantur, hic tamen nõ deeſt ſuus honos, in hoc monte colligito: nec multum referat ſtæchas uel ſtichas ſcriptum legeris, nomen eſt ab illis inſulis acceptum ubi potiſſimum naſcitur, quæ Stæchades appellantur, & partes Galliæ ſunt. SE. Quid ſeruaturus ſum? BRASA. Summos apices, id eſt, flores, quibus ſi aliqua foliola inhæreant, ne curæ ſit. SENEX. Iam ſatis, ſuperq; collegit Herbarius. Verum ab uno diſcrucior, quum in Gallia potiſſimum naſcatur, cur Arabicum à Meſue cęteris pręfertur. BRA. Pluribus locis naſcitur ſed ob magnã copiã in Stæchadibus inſulis naſci dictum eſt. Non tñ inficiãtur autores in alijs etiam locis, & copioſas & electas creſcere, ut in Arabia patriũ ſolum Meſue, aut in proximiori parte: ideo nõ mirum ſi ab Arabibus autoribus ſuũ præfertur, quẽ præ manibus habent. Hoc eodẽ nomine appellatur à Gallis, ab Hiſpanis eodem modo, & à Germanis ſimiliter. Ad reliqua autem te accingas. SE. Flores Anthos in meo hoc folio conſequũtur. BRA. Quàm uanè hi flores appellantur: nã Anthos Gręcè, idẽ eſt qđ apud Latinos, flos: ideo

Stichas.

Anthos flores.

idem eſt flores anthos dicere, ac ſi dicas flores flos. Quē admodum eodem errore Recentes, in amore ſuperfluo, qui ægritudo eſt, decipiūtur: ipſum enim appellant amor eros, quum potius eros dicere debuiſſent: de quo peculiare caput faciunt, ac ſi dicant amor amor. S E. Ita nos ſolemus per excellentiam flores herbæ, quæ roſmarinus dicitur, appellare. B R A. Tamen reperiuntur flores multo odoratiores iſtis, nec abſolute flores dicuntur: nullus etiam autor fide dignus hoc nomine vtitur, licet Simon Genuenſis per anthos, florem roriſmarini intelligat, ſed nullum autorem ſequitur: ab ipſo autem Pandectarius & cæteri recentiores accipiunt. De hac herba Dioſcorides ſub nomine Libanotidis tractat, quàm Romani (vt nos) Rorem marinum vocant: quod nomen à thure ſumptum eſt, quod libanum appellant, vtpote quòd una eius ſpecies thus redoleat, uel ſaltem eius flores, aut potius radix. Tu ex hac herba quæ in his montibus efficacior eſt, quā Ferrariæ, flores ſeorſum & folia ſerua: ad plura enim in re medica ualent, & flores acopis miſcentur. S E NEX. Quum Dioſcoridem perlego, occurrit mihi neſcio quid ambigui. Inquit enim, graui odore: at mihi ſuauis apparet. B R A. Non intelligit Dioſcorides, hanc herbā graui odore inſigniri, eo quòd fœteat, ſed redolet, verùm cū quadam grauitate: habet enim neſcio quid uehementis in odore. Vnde ſua lingua dicit, βαρυοσμα, id eſt, odorata cum grauitate, ita enim commodius interpretabitur.

Roſmarinus. Libanotis. Lib. 3. ca. 80.

S E. Alter etiam nodus occurrit, nempe inquit, folium habet intus candicans, extra viride. At potius è contrario videtur folium extra candidum, intus uiride. Ego enim inferio

inferiorem partem foliorũ extra & exteriorem, ſuperiorem intra & interiorem putabam. BRA. Ita equidem eſt, & illa eſt Hermolai ſummi uiri interpretatio, quam legebas. Imò & Dioſcorides ita ſua lingua dicit: ἔνδοθεν λευκά. ἐκ δὲ τῶν ἐκτὸς χλωρά. quem ſi noſtra lingua ad verbum referamus, inquit: Intus alba, extra uiridia. Sed in his locis res intelligenda eſt, ut ab autore ponitur. nam per eam vocem ἔνδοθεν, inferiorem partem, per ἐκτὸς, ſuperiorem intelligit. Quæ Hermolaus ad unguem non aduertit, nec omnia poſſumus omnes: ipſe autem uerba potius, quàm rem conſiderauit. Nunc Ferrariæ ex libanotidis floribus nonnulli pharmacopolæ Zucharum parant roborando uentriculo commodum & odoratum. SE. Nos quoque parare incipiemus, hic flores & herbam colligentes. HERBA. Quomodo ab alijs nuncupatur? BRA. Galli, Roumarin: Germani, ut nos, Roſmarin: Hiſpani uerò Romero, dicunt. SE. Origani flores ad limen ueniunt. BRA. Nulla ferè herba eſt, & nulli flores, in quibus antiquiſſimi etiã autores magis diſſentiant, quàm in origano, quippe ſi nunc tempus daretur hanc rẽ pertractandi, omnium in omni ferè ſpecie opiniones diſſentire oſtenderemus: tu uerò herbam, & flores colligito huius noſtri uulgaris quo utimur, & potius in his montibus, quàm Ferrarię: hic etiam copia non modica offertur, quem ſi guſtu tentes, ſaporem alterum, et acutiore in hoc montano perſenties, quàm in noſtro humido Ferrarienſi ſolo. Ideo & vires etiam exquiſitiores hic habet. SEN. Quam ſpeciem hanc noſtram vulgarem exiſtimas, apud antiquos? BRASA. Ea eſt, quam origanum heracleo

Origanus

Origanus Heracleotica.

ticam Dioſcorides appellat, ab Heraclea vrbe Pōti, in qua perfeſſima exuberat: tñ alijs plerisq; in locis naſcitur. S E. Quemadmodum ſunt diuerſæ origani ſpecies, ita etiam ad diuerſas ægritudines ualent. B R A. Paulus Aegineta qui de omni ſpecie origani ſimul agit ĩ genere, inquit omnes ſpecies origani incidere, extenuare, ſiccare, & calefacere. S E Fieri ne poteſt, ut una ſpecies altera efficacior ſit? B R A. Imò ita eſſe conſtat: nam Dioſcorides priuatim ſylueſtrem origanum uenenatorum morſibus valere tradit, flores & folia, cum uino bibita: & Plinius Tragoriganum pluribus priuatim conferre cenſet, tamē & omnes aliæ ſpecies in idem concurrunt. Sed ne in tanta antiquorum differentia nunc uelimus ſententiam ferre, herbam & flores huius noſtræ uulgaris in his montibus colligere nō deſinas: ſuo enim loco ſpecies omnes tanquã digito oſtendere, & autorum differentias conciliare conabimur. S E. Iam ingentem copiam exacervauit Herbarius. B R A. In meum etiam vſum ac gratiam partem accumulet: nempe eius puluis ſupra coctos mugiles ſummè placet, nec in placentis, aut phaſelis, alijsq; obſonijs immiſceri diſplicet. S e. Neapolitani hoc puluere frequētiſſime utuntur. B R A. Et Græci intinctus plures ex origano parant. Vide hic miram naturam, & ingens odium cum Braſſica, ubi uiret vnum, alterum perit, et areſcit. En braſſicæ iſtæ propinquæ aridæ ſpectantur? S E. Quæ eſt huius rei cauſa? B R A. Multarum rerum cauſæ reddi non poſſunt: non enim à cognitione oritur hoc odium, ſed potius ex quadam naturarum contrarietate et diſſidētia, ut lupus ouem odio habet, & gryphus equum. Sunt nonnul-

Origanus ſylueſtris.

nonnullæ manifeſtæ proprietates, quarum determinatas & ſtatas cauſas philoſophorum præcipui inuenire neſcie runt. HER. *Satis mihi erit ſi aliarum urbium nomina edocueris.* BRA. *A Germanis Doſten, à Gallis origan, ab Hiſpanis oregano appellatur.* SE. *Lilium ex noſtro ordine ſequitur, quod nos album appellamus.* BRA. *Nul lus antiquorum album addidit, ſed abſolutè lilium, aut li rium dicunt, adeò mire et apte à Plinio deſcriptum cap. v. xxi. uolu. ut eius deſcriptio cum natura certet. Fingunt ex lacte Iunonis dormientis in terra effuſo natum, quum Hercules puer lac incertè & uagè, ut pueri faciunt, exu= geret: unde Roſa Iunonis dictum. Plures ſunt eius ſpe= cies, ſed potiſſima hæc eſt qua vtimur, à Græcis Crinō ap pellata: flores potiſſimum colligas, ex quibus lirinum, uel ſuſinum unguentum fit, de quo Plinius cap. xix. lib. xxi. uel ſuccus, nos oleum liliorum alborum ita appellatum cō ficimus: poſtea radices, quæ veluti bulbi ſunt, ſeruato, ad rem medicam aptiſſimas, ut Plinius ac Dioſcorides teſtan tur: nec folia prætermittas, quarum ſuccus dum uiridia et recentia ſunt, exprimendus, & aceto ac melle in æneo uaſe coquendus contra vetuſta ulcera, nouaq́; uulnera opti mus: flores tantum colligere didiceramus, ſed nunc folia etiam ac radices non prætermittemus.* HERBA. *A= liorum nomina edoceas.* BRASAVO. *A Germa nis lilien, ut in en finiat: ab Hiſpanis lirio, à Gallis lis blanc dicitur.* SENEX. *Meliloti flores lilium ſequ= untur.* BRASA. *Noſtri, trifolij florem quendam col ligunt, quem melilotum uocant, ita à meliloto differen= tem, vt roſa à lilio. Latini ſertulam campanam uocant,*

Margin notes: Lilium. — Roſa Iu= nonis. — Crinon. — Melilotus

Sertula Cāpana

uel ſertam campanicam, Catone teſte, ſertam, quia coronas ingrediebatur: Campanicam, quia in Campania oritur, præſertim circa Nolam eius regionis urbem: non multum laudo, ut hic melilotum colligas, ſed in Campaniam facile mittere poteris, quum naues olei gratia Apuliā petent: non tamen ita in Cmpania(quæ nunc terra de lauoro dicitur)naſcitur, quin alibi naſci non poſſit. S E. Iubebo etiam ſemina afferri: ſed quum melilotus trifolij ſpecies ſit, florem luteum habens, & hoc trifolium ſit florem luteum habens, cur melilotus non eſt? B R A. Alia plura exiguntur, odora hunc florem. S E. Iam odoro, ſed nihil penitus niſi herbacei offertur. B R A. At melilotus odorem habet, quãuis languidum, arida aūt diutius odorem ſeruat. S E. Hæc aūt ſemper inodora eſt. B R A. Habet etiam melilotus pinguiſſima folia, quæ in noſtro hoc non extant, nec cana ſunt folia, ut Plinius illi attribuit capite nono. xxi. uoluminis, tamen vbiq; naſcitur apud nos, & noſtræ mulieres trifolium appellant: Germani uero Bernklehe, hanc noſtram melilotum uocant: tamen ſi ex genere meliloti ſit, iam degenerauit. Nos autem uidimus & habemus ueram ex Campania allatam, & eius ſemina terræ mandauimus, ſed degenerarunt in noſtro ſolo Ferrarienſi: tamen certum eſt trifolij folia habere, quod et nomen lotos oſtendit. S E. Tibi morem gerere ſtatui: quum nuntij occaſio offeretur, in Campaniam mittam, ut herba, flores, & ſemina afferantur. H E R B A. Non ſinam uos loqui, niſi aliarum gentium nomina edocueritis. B R A. A Gallis etiam Melilont: ab Hiſpanis, corona de Rey, quaſi corona regia: à Germanis gelutele appellatur, ac ſi

dixe

dixerint trifolium croceum. S E. *Saluiæ flores ſequuntur.* B R A. *Hæc herba in locis aſperis naſcitur, & hortis: quæ in hortis, elelisphacus à Theophraſto uocari accipitur, VI de hyſtoria plantarum libro. Syluestris autem ab eodem ſphacelon appellari uidetur, quæ ad omnia in re medica efficacior ē, ut ſuo loco exquiſitè edocebimus. Tu nunc in hoc aſpero loco, herbam, & flores colligito, quæ ſeorſum ad plura conferunt. Decipiuntur uero, qui uulgare noſtrum eupatorium ſyluestrem ſaluiam putarunt, ſed hæc eſt ſimilis hortulanæ, niſi quòd latiora et maiora folia habet, quæ & in hortis etiam reperitur. A Gallis autem ſaluia, ſaulge dicitur: à Germanis ſalbey: ab Hiſpanis, ut nos, ſaluia, ſed ponendo accentum ſupra, i.* S E. *Taſſi barbaſſi flores accedunt.* B R A. *Non eſt opus in hac herba, quæ à Græcis phlomos, à Latinis uerbaſcum, à Galeno plomos appellatur, multum immorari, et ſi uarias ſpecies habeat, quoniam eiſdem uiribus inſigniuntur. Ad campeſtria igitur illa deſcendens, flores per ſe, & herbã ſeruato: tamen marem potius, quàm fœminam habere curarem, quia in omni ferè ſpecie mare ineptior eſt fœmina: tamen ab autoribus nulla ſpecies altera efficacior probatur. Germanorum pars illam Vuulkraut, quaſi lanea herba: nam ex ipſa lychnia fiunt: unde à Dioſcoride lychnitis & Thryallis dicitur, cuius flos albus eſt: etiam à Germanis dicitur Marghicherzen, id eſt, Mariæ candella. Alteram uero ſpeciem purpureum florem habentem campuloſam, & Marien Roſen, id eſt, Mariæ roſam appellant. Hiſpani uero, ut Latini ferè, & Galli, Melon blanc uocant.* SENEX. *Rubri papaueris flores accedunt.*

Saluia. Sphacelus. Taſſus barbaſſus. Lychnitis Thryallis. Papauer rubrum.

Anemone.

BRA. Nuſquã apud antiquos ſub nomine papaueris reperitur, Anemonem uocant, quõ nunquã aperitur niſi flãte vento: non tñ hoc dico: quin ẽt nouerim eſſe agreſte papauer, uel papaueralida, de quo Dioſcorides diſtincte ab anemone, tractat. Verũ quod rubrũ papauer dicimus, eſt Dioſcoridis anemone: quippe erraticũ papauer duos tm̃ colores habet, rufum & candidũ: anemon uero plures, & prçſertim rubrũ, vt edocebimus, ut ex his conſtet rubrum papauer apud nos uocatũ eſſe Dioſcoridis anemonẽ. Cuius duæ ſpecies ſunt: ſylueſtre, id eſt, ſponte in incultis naſcens, & quod in cultis naſcitur: ſylueſtre hoc ẽ, in hac rupe uirens, quod ẽt frequenter parietes aſcendit, hoc (ſi lubet) colligas, quõ efficaciores uires habet, quã cultis locis naſcens, ſed hoc ex coloribus ſpecies variat: nã aliquæ puniceos flores habent, aliquę ſubalbos, aliquæ lacteſcentes aliquæ purpureos. Nos anemone utimur flores rubros habente, in triticis plurimum naſcente, quã Dioſcorides τὰ ἄνθη φοινικᾶ, id eſt, flores puniceos habere dicit. Hermolaus Barbarus interprætatus eſt florem ſanguineũ, nam hic flos bilioſum ſanguinem præſentat: nec ab re fortaſſis ita Hermolaus interprætatus eſt, florem ſanguineũ, quõ poëtæ ex Adonidis cruore natum uolunt. SE. Sumne tuo iudicio alias ſpecies collecturus? BRA. Vt lubet, ſed ego potius in Ferrariẽſi agro colligerẽ, vbi ingens copia habetur: noſtræ mulieres Roſellas appellant, à rubore, uel quaſi ſint paruæ roſæ: Germani vero à ſtrepitu quem faciunt folia quoties impoſita ſupra manũ, & altera manu percuſſa crepitant, Claperroſen, id eſt, crepitans roſa, appellant: quãuis & proprium nomen Germanum habeãt

Anemones ſpecies duæ.

huius floris.ſ.Glitſchen,quod tamen ex crepitu ducitur: Galli,ut nos,pauot rouge:Hiſpani nonnulli Latinum imitantur,quanquã & apud alios Germanos uuild maen,et ab aliјs corn roſen appelletur. Noſtræ mulieres pro decoranda facie aquam parant. Antiqui Ægyptij ex hoc flore morbos hominum intelligebant,Horo teſtæ:huius herbæ in re medica uſus eſt radice,folijs,et flore,imò antiqui florum uires breuibus tranſigunt,circa herbam et radices uires edocẽtes:tu autem,ne in hac re nimis immorari uideamur,ad alios flores trãſire coneris. S E. Croci flores colligendi. B R A. En circa hanc ſemitam,prope illum fonticulum,qũo terram pingant conſideremus. S E. Reuera croceus ille colorviridi mixtus perpulchrã picturã efficit. B R A. Ibi flores & bulboſas radices ſeorſum collige,quæ ad ciendam urinam cum paſſo apprime ualent, nec multũ refert,montanũ aut ſatiuũ ſeruaueris,degenerauit aũt quod noſtræ mulieres gruogo,quaſi crocũ appellant. Iam cœpit Ferrariæ plantari,nec modicus eſt prouẽtus. Galli Arabico nomine utuntur,ut nos ẽt uulgò,Zapharan dicentes:ſed ſequenti modo ſcribunt,ſaffran:ita enim & apud Mauritanos ferè dicitur:Germanorũ uero pars etiam ſaphran:Hiſpanorum autem cafran appellant. S E. His ſambuci flores adnectuntur. B R A. Sambuci duas ſpecies antiqui fecere:maiorem,quæ arboreſcit,hanc nũc quæris:& minorem,quæ ebulus etiam uocatur. Vnde à Græcis Χαμαιάκτη,id eſt, humilis ſambucus: ἀκτὴ enim ſambucum dicũt:eædẽ ſunt uires ambabus ſpeciebus. Ne ſis autem floribus contentus,ſed radicem quoq; atq; folia ſeruato,quæ in re medica ſeorſum ualent, teneros caules

Croci flores.

Sambuc.

aſcliticis relinquas, & granorum etiam ſuccum, quum maturuerint exprimito, ad capillos inficiēdos aptum. Apud antiquos nulla eſt pro medica re florum recordatio, nunc uero ipſi ſolū expetuntur, nos uulgò uacolas appellamus, quibus mulieres paſtillos, ex ipſis ouis & caſeo in menſe Maij, & qñq; lac addentes parant. S E. Ex interiori corticæ ſuccum etiam pro aſcitis, & ex medulla puluerem ſeruabo: quin etiam uirgas collecturus ſum, pro baculis ad podagricos leuioribus parādis. B R A. Videris ex pharmacopola lignarius faber euadere. S E. Hoc ago, ut nihil meæ officinę deſit quod ęgris aliqua in re conducere poſſit. H E R. Hoc ipſi cōcedatur, ſed baculos Ferrarię accipiemus. S E. Ne tu aliarū gentiū noīa deſeras. B R A. Germani ſambucū, holder appellāt, ex concauitate: unde ridicula ex eo nomine fingūt & ferè ęnigmata. Hiſpani, xabugo. Galli uero. ſureau. S E. Zeneſtrę flores ſequuntur. B R A. Geniſta, & ſpartum rectius dicitur, in re ruſtica pro ligandis uitibus apta. Hunc locum incultum accedamus, ubi magna copia uiret: flores & ſemina ſeruabis, quanquàm & Ferrarię nunc innaſcatur & in omni horto magna copia uireat. Nec pretermittendę uirgę, quę in aqua maceratę & expreſſo ſucco ad anginas & coxendicum dolores ualent. Radicū nulla mentio apud antiquos eſt, quibus tamen plerunq; ad educendā aquā intercutem uſus ſum. An uero proprie differentia ſit inter ſpartū & Geniſtā, & de duplici eius genere, ī eo libro pertractabimus, quo herbarum diſcrimina, et ſpecies aſſignare iā cœpimus. Galli Geneſt appellant: Germani uero, Genſter. S E. Lambruſcę flores ad limen ueniūt. B.R A. In hac re plures

Zeneſtræ flores.

Zeneſtræ virgæ.

Labruſcæ flores.

plures optimi uiri decepti ſunt, uitem ſylueſtrem cum labruſca confundentes, imò non ſolum recentes, vt Serapio ac Arabes, ſed & Pli. propter hoc nomen deceptus bis de hac re ſermonem fecit, xxiii. vol. cap. 11. & . xxvij. cap. 7. ſed nobis nunc opus non eſt opiniones autorũ recenſere. Vocabulum hoc ἄμπελος ἀγρία, id eſt vitis ſylueſtris, æquiuocum eſt: nam herbam quandam ſignificat, quæ vitis quidem non eſt, ſed ob fructum racemoſum vitis appellatur, quum tamen folia vitis non habeat, ſed hortenſi ſolano ſimiles ſint. Alterum ſignificatum eſt labruſca à Gallis reſin ſauluage nuncupata: à Germanis etiam nomen non habet, niſi ex vite & ſylueſtri compoſitum, quæ à domeſtica vite nihil differt, niſi quia ſylueſtrem habitum habeat, nec colitur: & non modo hæ duæ agreſtes vites figura differunt, ſed & viribus: nam illa calidiſſima eſt, & vi cauſtica, & depilatoria inſignitur, hæc autem frigida, & adſtrictiua. Dioſcorides etiam agreſtis vitis duo capita fecit. Vnum, in quarto libro, vbi de herbis agit. Alterum, in principio quinti voluminis, ubi de vitibus pertractat. Flores huius herbæ, qui non peruenerint ad maturitatem, colligito, verùm folia, & palmites, & capreoli in medicinæ vſum ſeruantur. Fit ex œnanthe, id eſt, labruſcę flore, oleum ac unguentum: appellant enim labruſcæ flores œnanthe, quãuis & herba ſit eiuſdem nominis, cuius Dioſcorides libro tertio meminit. Mirandum tamen eſt de Marcello, qui in œnanthe, id eſt, labruſcæ flore, dicit ſe nunquam legiſſe apud Dioſcoridem herbam aliquam quæ œnanthe diceretur. SEN. Ex his quæ edocuiſti in Serapione mirum errorem percipio: is enim uir hæc duo

Vitis ſylueſtris.

Oenanthe

genera agreſtis uitis confundit, prius enim inquit agreſtem uitem folia habere ſolano ſimilia, quod uerum eſt in herba iam dicta: poſtea huius herbæ uires ſcribit, mox flores deſcribens, & quomodo fructus faciat, de labruſca, id eſt, de ea uite ſylueſtri, quæ inter uites nuncupatur, ꝓtractat. Imò quod mirum eſt, inter uites de illa ſylueſtri loquitur quæ hærba eſt, & illi contrarias uires aſſignat. BRA. O beate ſenex, in hac re optimè ſentis, utinam alij non eſſent adeò cærui coſi, ut rem non aſpernarentur, ita enim quiſq; incorruptam ueritatem cognoſceret, ſed pauci ſunt qui norint uera bona. Ideo & tu, quæ prædicta ſunt boni conſulas, & alios flores numera, quũ Ferrariæ labruſcæ copia ſcaturiat. SEN. Balauſtium occurrit.

Balauſtiũ.

BRA. In hoc flore apud Græcos & Latinos differentiam uideo: quippe Theophraſtus, Dioſcorides, Paulus, & Aëtius flores Mali punici duobus nominibus appellant, Balauſtium & Cytinum: Cytinus eſt flos domeſtici & ſatiui mali, Balauſtium ſylueſtris. Intelligunt uerò ꝑ florem non foliola illa tantum, ſed & calycem, qui pomũ efficit, cuius rei argumentum eſt, quòd Dioſcorides comparans uaſculum hyoſcyami, in quo ſemina ſunt, cytino cõparat: certum uerò eſt in foliolis illis non eſſe ſemina, ſed in calyce. Plinius autem inter Latinos pręcipuus decimo ſeptimo capite uoluminis decimitertij, Balauſtium mali punici florem ſimpliciter nominat: nec inter ſatiuum & ſylueſtrem diſtinctionem facit, quem omnes recentiores medici imitantur, per balauſtium cuiuſuis mali punici florem intelligentes. Idem Plinius capite ſexto uigeſimi tertij uoluminis, cytinos appellat primos huius pomi partus flo

Mali punici flores ab autoribus duobus nominibus appellati.

tus florere incipientis: Balauſtium uerò floſculos in hoc ipſo cytino, antequam ma lum ipſum prodeat, erumpentes. Ex Plinio nihil aliud intelligere poſſum, quàm cytinum eſſe florem ipſum nondum apertum, & qui foliola illa rubra non emiſerit. Poſtquam verò erupere, & iam foliola rubeſcunt, balauſtium dicitur: fortè cytinus appellatus, quia eo colore ueſtes tinguntur: aut à κύτος, quod Græcis ambitum, et captum ſignificat, quia intus fructus uel florem capiat: nunc uulgato nomine apud pharmacopolas utamur, tam domeſticos, quàm ſylueſtres nomine balauſtij intelligentes. Ita enim & Galli communi nomine balauſt, & Hiſpani flor de granada: & Germanorum pars, balauſten (his enim ob ingentiſſima frigora magna Germanorũ pars caret) appellant. Eadem vis domeſticis & ſylueſtribus ineſt, Dioſcoride teſte, quamuis ego maiorem uim adſtrictoriam ſylueſtri tribuerem. Sylueſtres hic colliges, domeſtici Ferrariæ habẽtur. Nunc Venetias ex Creta, & alijs orientalioribus partibus ualde punicei afferuntur, quos propriè balauſtia nonnulli pharmacopolæ cenſent, quum re uera & apud nos balauſtia, id eſt, mali punici ſylueſtris flores ſint. SEN. Ex his arboribus quid colligendum cenſes? BRA. Nunc flores quum maturuerint, poma, ſuccum, mali corium, & cicum, id eſt, pelliculam acinos interſtinguentem quæ & ipſa rei medicę conducit: nunc etiam balauſtij ſuccum parare poteris, & pro commodo ſeruare. SENEX. Hæc de balauſtio ſatis ſint, flores ſequuntur, quos Cheiri dicunt. BRASA. De his, quum uiolas colligebas, nõnulla diſſeruimus: quæ enim à Græcis leucoia, ab Arabibus Cheiri appellantur: Cheiri.

hoc manifeſtiſſimè apparet Serapionem legenti, qui primo ſpecies per colores diſtinguit, ut Dioſcorides facit, inde illa ipſi attribuit, quæ Dioſcorides leucoijs, & eundem modum inſidendi mulieres ī decocto, laudatq; citrinum, Dioſcorides & ipſe luteum laudat, vnde cheiri corrupto uocabulo idem eſt quod leucoion: uel ſicut in Græco ex albo denominātur leucoion, quamuis aliæ ſpecies albę nō ſint, ita in Arabico Cheiri, id eſt, albæ nominantur, quia cæteris pulchriores ſunt, non efficaciores, ut nonnulli putarunt, quia antiqui luteas magis laudant, & nunc medici eis potiſſimum utuntur. Vnde non immerito Galli à luteis nomen dederunt, ipſas uiolette iaulne appellantes: & Luſitani Goiues, quaſi giluas dicunt: Germani autem Gelbu eil, aut geluiol, aut Geel, id eſt, luteę uiolæ: nam Gelb, vel Geel, apud ipſos luteum ſignificat, veil, vel viol, uiolam, quāuis & violaten dicant: vnde violarum diuerſitates ipſi per colores præpoſitos faciūt, ut Blau violaten, Gel violaten, Brun uiolaten, id eſt, albas violas, luteas violas, nigras violas. Flores, folia, ac ſemina condas. S E N. *Eſtne hic idoneus locus vnde colligam?* B R A. *Nō modo idoneus, ſed adeò perfectus, vt nullibi perfectiores naſcātur, præſertim quia montani in hoc genere cæteris præualēt: non enim in Ferrarienſi ſolo ita efficaces ſunt, utpote humili, atque humidiori. An verò flores illi, quos ieſeminos nunc appellamus, antiqui Gelſeminos, ſub leucoijs poni debeant, in præſenti diſputandum non eſt, etſi prius ſub violarum vocabulo comprehendi animaduerterimus. Nuſquam enim à Dioſcoride iaſmini recordatio fit, niſi quòd primo libro Iaſmini vnguenti meminit. Quod autem à*

violis

violis, & leucoijs, Iaſmini diſtincti uideantur, id teſtimonium eſſe poteſt, quòd Serapio tria diuerſa capita facit. Vnum de ſeneſtegi, quod illi reſpōdet quod de ἴου, id eſt viola, Dioſcorides tractat: Mauritani enim ſeneſtegi, uiolam dicunt. Aliud de Cheiris, in quo Dioſcoridem in leucoio preciſe imitatur, et tertium ab his diſtinctum de Zābach, uel Sambach, id eſt, Ieſemin: in quo capite oſtendit manifeſtè rem eſſe à Dioſcoride, & Galeno non pertractatam, quoniam Arabum teſtimonio tantum vtitur. Et quamuis ſpecies diſtinguat per colores, ut in leucoio fit, ī album citrinū, & cœleſtis coloris (vt eius more loquar) tamen hic album citrino præmittit, ſicut in leucoio citrinum albo. Id autem oleum, quod à Græcis Iaſminum uel unguetum dicitur, ab Arabibus Zambachinum uel ſambachinum appellatur, magno ægrorum diſcrimine, ex craſſa plurium medicorū ignauia, qui rerū nomina neſciētes pro eo ſambucinū oleū accipiunt, quum diuerſæ ſint huic & illi uires. Decipiuntur aūt ex nominis ferè affinitate, ſambacinum, & ſambucinum à ſambuco, ſed hæc aliàs: tu interim alios flores enarra. SE. Iā flores expediti ſunt, quorum apud nos vſus eſt. BRA. O mira & nimis decurtata res, tam paucos flores in officinis habetis? tamen infinitæ herbæ ſunt, quibus odorati, pulcherrimi, et in re medica efficaces flores inſident. SE. Poſteaquam hāc artem exercere cœpi, quod à primis unguiculis ferè fuit, nunquam alios flores legi, aut ab alijs pharmacopolis ſeruari percepi. BRA. Arabes rem medicam plurimum decurtarunt, quorum ueſtigia pharmacopolæ imitantur. Verum poſt flores quid collecturus es? SEN. Quod

in uno libello ſcriptum erit. BRASA. *Quid inquam illud eſt?* SEN. *Si prius labia in hoc fonticulo abluero, cætera proſequi incipiam.* BRA. *Abluas, mihi potius bibendum eſt.*

DE HERBIS QVIBVS PASSIM IN *officinis utuntur pharmacopolæ.*

SENEX.

HERBÆ *poſt flores ſcriptæ ſunt.* BRA. *Nec omnes in his montibus inuenies, imò & ſi hic uirerent nõnullæ, aliubi tamẽ petendę, quia plures in humentibus locis, planis, frigidis & conuallibus efficaciores uires habent. Eia ſenex optime tuas illas herbas numera.* SE. *Numerabo quidem, ſed nullo ordine ſcriptæ ſunt.* BRA. *Ergo flores imitantur.* SE. *Imitantur quidẽ in ordine, qui nullus eſt, nam ut pyxides & ſacculi ſe offerebant, ita ſcribebantur.* BRA. *Tñ aliquis ordo eſt, oĩa abſq; ordine diſponere, quippe in inordinatione ordo ſeruatur. At his cauillis omißis, iã herbas ipſas uocare incipias.* SE. *Saluia uelut omniũ anteſignana in hoc catalogo uexillum fert.* BRA. *Hanc in floribus copioſè collegiſti.* SE. *Copioſè quidẽ, ideo alias herbas proſequar, Roſmarinus, Borago, Bugloſſa, Origanus.* BRA. *Quid opus eſt hæc iterũ enumerare, quũ in floribus collectę ſint?* SE. *Nolui quicquã prætermittere ut nihil noſtrę officinę deſit: nullus enim ẽ in auctario error, ſed magnus ĩ herbarũ defectu. Endiuia, et Cichoreũ ſequuntur.*

Endiuia & Cichoreũ

ſequuntur. BRA. Optimè duo hæc ſigillatim numeraſti, à Græcis ambo σερις appellantur: à Latinis intubus: in ſatiuum & agreſtem diuiditur. Agreſtis apud Ferrarienſe uulgus, ſylueſtris radicula nuncupatur: ab autoribus, picris & cichoreum, quamuis nonnullę etiam vrbes in italia ſua uulgari lingua cichorea uocent, ut Romani, Neapolitani, Thuſci, & plures alij: eodem modo Galli, Cichoreæ dicunt, & Hiſpani: Germanrrum uerò pars, uuegu uardt appellant, quaſi cuſtodem uiarum: nam uidetur ferè indicare uiam peregrinis: à profundioribus uerò Germanis, ut Saxones ſunt, hirtlaup dicitur: ab alijs craſſiuſculè, uuege uuiſſe, quia uiam etiam demonſtret. Gręci tamē per Cichoreum, tam domeſticum, quàm ſylueſtre intelligunt. Satiuum duplex eſt. Vnum, latiora folia habens, lactucæ ſimilius, quod nos Endiuiam corrupto uocabulo, quaſi intubum appellamus: Hiſpani ex Luſitania, Almeyrorem: à Gallis, Endiue: à Germanis addito n, endiuen. Alterum, ſtrictiora folia habet, quod radiculam hortenſem noſtra lingua dicimus, uel radechio, à multis capillamentis per radicem tranſeuntibus. Hæc igitur communia uocabula ſunt, ſeris, intubus, Cicoreun: ſed uſus fecit, ut apud nos Cichoreum, ſylueſtrem radiculam ſignificaret, quam picrida Græci uocant: Latini, ut Celſus, Ambubeiam appellare uidentur: Germani plures, præter dicta nomina, hindtleuff. Intubus verò aut ſeris eam ſignificat, quam corrupto uocabulo Endiuiam dicimus. Ex his herbis & radices colligito, quæ in Ferrarienſi ſolo efficaciores exiſtunt: præterea expreſſum ſuccū ad multos uſus ſerua. SENEX. Eſtne uerum ſpeciem helio-

Ambubeia.
Intubus.

tropij Cichoreum eſſe? B R A. Id plerunque obſeruaui, ſed nunquam uerum eſſe percæpi, quãquam ab autoribus certum eſſe ſcribatur, ſed hoc nihil ad rem tuam. S E. Ergo Scolopendra ſequitur, quam ſiniſtrorſum in illo umbroſo loco virere cerno, præſertim lapidibus inhærens.

Scolopendra.

B R A S A. Et tu ex illis es, qui ſcolopendrium hanc herbam putant? S E N. Nec aliud unquam audiui aut noui.

B R A. Illam ergo eſſe putas quæ à Dioſcoride Aſplenon appellatur? S E. Illam inquam. B R A. Et tu ſummè erras: ſed vtinam error in legenda herba tantũ eſſet: audias ergo quomodo illa non ſit ſcolopendrion, quam uos in officinis habetis, & à Gallis etiam ſcolopendre appelletur: à Germanis uerò Hirtzzung, quaſi lingua cerui dicant. S E. Libenter hoc audiam. B R A S A. Dioſcorides folia ſimilia ſcolopendræ animali habere tradit.

Aſplenõ.

S E N. Et habet neſcio quas lanugines in auerſa parte, quæ huic animali aſſimilantur. B R A. Sed hoc non eſt habere folia huic animali ſimilia, ſed potius aliquid in folijs huic animali ſimile habere: quæ autem ſequuntur aptius te mouebunt: addit, polypodij modo inciſuris diuiſa.

S E. Nulla eſt huius herbæ cum polypodio affinitas, nec inciſuras habet. B R A S A. Sequitur, ex inferiore parte aſpera & flaueſcens, ſuperiore viridis: quod in ueſtro hoc ſcolopendrio non inuenitur. S E. Nihil ad me, modo eiſdem uiribus muniatur. B R A S A. Imò contrarias habent quoniam hoc ſcolopendrium, quod legere paraſti, conſtrictiuam uim habet, & dyſentericis prodeſt: medici autem tanquam herba aperiente, lienes diſſoluente, & calculos frangente utuntur. S E N E X. Hic eſſet execra

bilis

bilis, & nefandus error. BRA. *Imò eſt, & neſcio cur medicos non pudeat ſimplicium medicamentorum notiti am omittere, non ſunt ipſi qui medeantur, ſed mulieres il læ, quæ herbas inueniunt, ut* Leonicenus *quandoq; per io cum diſceptabat.* SE. *Miror, ac miratus ſum frequentiſ ſime, noſtræ ætatis medicos nõ modo nõ callere ſimplicia, ſed eos etiam deridere, qui hæc ſequantur, & qui aliquid egregij in his parare conentur.* BRA. *En quorſum res medica trahatur, habemus qui proceres noſtra vrbe ap pellari uolunt, purpurati, ac togati incedentes, qui duas ſummas medicę rei partes ignorant, ſimplicium ſcientiã, & anatomen, ſine quibus nemo aut medicus, aut medico ſimilis appellari debet: hos autem relinquamus, ad rem noſtram redeuntes, uidesne circa huius putei latera inhæ rentem herbam?* SE. Video, *& iam folia accepi.* BRA. Hæc eſt Aſplenon *uel ſcolopendrion antiquorum.* SEN. Nos iſtam Citharac appellamus. BRASA. Vel *citha- rac: ut* Cetharac, *aut quolibet alio barbaro nomine appel letur, ea ẽ que antiquioribus ſcolopẽdrion,* Aſplenion, *& à fibris, quas habet in modum filicis, pterix.* Quod *igno- rans* Marcellus, *illius nominis rationem reddere ignora- rauit, à* Gallis *ceterach etiam dicitur, & ab* Hiſpanorum *parte: à* Germanis *vero ſtyenkern.* SE. *Ea inquam eſt, ſi deſcriptionem recte conſidero: deinceps autem quid a- cturus ſum?* BRASA. Hanc *pro ſcolopendrio ſerua, quam* Citharac *appellaſti, & quum ignaui medici ſcolo- pendrium ordinabũt, hac utere:* Tamen *nec illud cõmune ſcolopendrium pro dyſentericis omittas, quod à* Dioſcori *de phillitis, quaſi folioſa dicitur, paſſim lungua ceruina*

Citharac.

Phyllitis.

nuncupatur: à Gallis etiam ſcolopẽdre: at à Germanis magis proprio vocabulo hirtzzung, id eſt, lingua cerui. Infra autem Leoniceni errorem uidebimus in lingua cerui, quã hemionitida putauit, quũ potius ſit phyllitis. S E. *Si lubet, deſcriptionẽ huius phillitidis conſideremus.* BRA. *Maxime lubet. Rumicis folia habet, lõgiora tamen, et ſpecioſiora.* S E. *Hucuſq; res ita ſe habet.* B R A. *Interius leuor, auerſis annexos exiles ueluti uermiculos præferens.* S E. *Adeò illa eſt, ut nec cæcus errare poſſit: ſed quę fuit tam magni, & execrabilis erroris cauſa?* B R A. *Nihil aliud arbitror, quàm quod ſub folijs ueluti uermiculos habet: in vſu autem medico uires contrarias habet, quàm ſit communis, & uulgatus eius uſus.* S E. *Gaudeo in hanc ætatem ſeruari, utpote qui in multis verum aſſequi potuero. Abſinthium ſcolopendri terga conſequitur.* B R A. *Montanum paluſtri noſtro efficacius eſt, ideo hic collige re opportunum erit: herba notiſſima, hæc præſertim quæ harypicron ab amaritudine, & ab odore dicitur: à Gallis abſinſe: ab Hiſpanis aloſena: à Germanis Bermuet, quaſi prohibens alacritatem dicta: fortè ob guſtum ita appellarunt Germani. De ſantonico, & ſeriphio, id eſt, marino, aliàs loquemur: tu in his montibus hoc collige, quo omnes in re medica utuntur: oſtendunt enim oculata fide mõtanum efficacius eſſe paluſtri, aquæ, quæ ui ignis eliquantur.* S E. *Menta ſequitur.* B R A. *Duas, aut tres herbas numera.* S E. *Poſtea calamentum.* B R A. *Siſte, quoniã has duas recte copulaſti: Menta notiſſima eſt herba, & humano generi pluribus nõibus utilis, cum in medicamẽtorum, tum in condimentorum uſu, à Luſitanis ortelan, à Gallis*

Abſinthium. Menta.

Gallis Mente, à Germanis Mirz dicta: calida, & uentriculo ſummè apta, vt de Ariſtotele mirandum ſit, qui eam frigidam, & ſeminis uirilis abſumptiuam dixerit, in Problematum libris, vbi rationem reddit cur belli tempore ſerenda non ſit. Hermolaus per ſe quidem calidam fatetur, ſed fieri poſſe, ut per accidens infrigidet. Suſpicor autem ego ibi corruptum eſſe uocabulũ, nec mentam legi debere ſed herbam alterã frigidam, in qua re quid ſentiam aliàs me edocturũ promitto ſylueſtris menta, Mentaſtrũ a nobis dicitur: à Gallis, Mente ſauluage: ab Hiſpanis, Mentraſtes, à Germanis uuilt mintz, id eſt, ſylueſtris menta: hoc peculiare Germanis eſt, ut adiectiua ſubſtantiuis continuò ſua lingua præmittant. Ad omnia ualet, ad quę mẽta, ignauius tamen: ideo ſolam mentam habere ſtudebo, ut re efficaciori, & non minus efficaci utar. Calamintha à menta nomen habere uidetur, quã & Galli calament dicunt: tñ re vera non habet cũ menta figuram: & licet tria genera calaminthę inueniantur, montanum ſcilicet, quod prope pedes habes, ocimi folia præ ſe ferens, & alterum, odorem pulegij, tertiumq; folia mentaſtri, longiora tantũ habens: omne tamen genus, Nepeta, à Latinis nũcupatur, quamuis peculiari nomine ſecundum genus à Romanis Nepeta dicatur. Noſtri pharmacopolæ duo uulgata harum herbarum nomina habent, neueda ſcilicet, & herba Gattara. S E. Hoc magis notum mihi eſt, quàm ut dicatur. B R A S A. Sed his, quę dicturus ſum, mentem adhibeas. Quam uos nepetam ſiue neuedam, aut herbam Gattaram appellatis, ſecunda ſpecies calaminthæ eſt, quam nonnulli agreſte pulegium uocant, ut Dioſcorides

Mẽtaſtrũ.

Calamintha.

Nepeta.

Neueda.
Gattara.

Calamentum. *inquit, quia puleio aſſimilatur: id autem non in folijs, ſed in odore intelligendum cenſeo, eam uero, quã calamentũ appellatis, eſt tertia ſpecies calaminthæ, ignauior & in efficacior cæteris: quam uero hinc habes in hoc campeſtri, aſpero & aquoſo loco, calamintha montana eſt, omnibus efficacior. Quã ob rem quum hæ tres ſpecies æquas uires habeant, & tertia, quam uos pro uera calamintha collegistis, cæteris ineſſicacior ſit, eam dimitterem, & montanam ſolum colligerem, aut etiam ſecundam ſpeciem, quam Romani proprie Nepetam dicunt, quãuis et hoc eodẽ nomine tres ſpecies ſignificentur: quumq; ab aliquo medico calamintha, aut Nepeta, aut herba Gattara ordinatur, ſemper aut montanam calaminthā, aut hanc, quam uos Gattariam uulgò appellatis, & apud Dioſcoridẽ ſecunda ſpecies calaminthæ eſt, accipito. Itaq; nullus fiet error, & illa inefficax herba dimittetur, a Dioſcoride tertia ſpecies calaminthæ, & à uobis peculiari nomine calamentum nũcupata.* S E. Hoc *conſilio utar, quandoquidem optimũ eſſe uideatur.*

Maiorana *Maiorana ſequitur.* B R A S A. *In hac herba, quæ Amaracus dicitur, an eadem eſſet cum ſampſucho dubitaui, eadem eſſe Plinius apertiſſime oſtendit lib. xxi. cap. ix. & Theophraſtus, imò & ipſemet Dioſcorides ſampſuchum amarachum appellari tradit. Quod autem dubium fecit, primus Dioſcoridis liber fuit, in quo duo capita ſunt: alterum, de ſampſuchino unguento: alterum, de amaracino, ac ſi amaracus & ſampſuchus duo diuerſa ſint. Reuera multum dubitaui, & nonnunquam huic ſententiæ hærebam, in primo libro additum eſſe ab aliquo librario caput de amaracino unguento. Mox id præterrem*

rem eſſe cognoui: quoniam Galenus, & Paulus Æginet*a* duo diuerſa capita, & ipſi faciunt, alterum de ſampſuchino, alterum de amaricino unguentis. Imò & Plinius ſeorſum Amaracinum à ſampſuchino deſcribit: fortè quẽadmodum & nunc, nonnulla in uno Italiæ loco fiunt, quæ in altero precioſiora, & diligentius fieri poſſunt, ut Theriaca, quæ apud Tortonam laudatiſſima exiſtimatur, tamen vbiq; etiam fit (ſed nullibi uera) ita uſu uenit in amaracino unguento: ex ſampſucho enim fit, tamen in Cyzico perfectius fiebat: nam & ibi amaracus perfectior eſt, & efficaciores uires habet: hinc ex urbium diuerſitate, perfectius & imperfectius unguentum fiebat, & ſecundũ aliarum urbiũ nomina uario modo denominabatur. At quia diuerſæ compoſitiones erant, ideo duobus nominibus appellabantur, & duo diſtincta capita facta ſunt. Non tamen hoc ideo eſt quia ſint duæ herbæ ſampſuchus, et amaracus, ſed quia ubi fit perfectum hoc unguentum, id eſt, ĩ Cypro, ſecundum Plinium, & Cyzicenis, quæ ſunt propinquæ Siciliæ, ubi nominatur amaracus, ideo potius illa compoſitio dicta eſt unguentum amaracinũ: illa uero altera in tota Græcia facta ubi ſampſuchus appellatur, ſuæ compoſitioni nomen dedit, & ſampſuchinum unguentũ dictum eſt. Quæ diſſolutio ex hoc ſuſpecta ẽ, quia diuerſæ ſunt compoſitiones et non eadem, dempto ſolum nomine: propterea id fortè melius, quum duæ ſint amaraci ſpecies, una odoratior, quã nos uulgò gentilem appellamus: altera minus odorata, et habens latiora folia, ex odoratiori Amaracinum unguẽtum fiebat, quod Cyzicenis potiſſimum componebatur, quoniam is locus gentili maierana

exuberabat. In alijs Græciæ partibus fiebat ex inodoratio-ri, ideo ſampſuchinum dictum ẽ, quicquid ſit, eadem her-ba eſt ſampſuchus et amaracus, quam nos Maioranam *di-cimus:* Germani Maioran, *uel* meyran: *Luſitani* Maniaro-*na:* Galli Mariolaine: *herbam in his montibus collige, ubi odoratior eſt, & potius hanc ſerpentem, quàm illam re-ctam, quæ & ſi à* Dioſcoride *ſerpere dicatur, id ubiꝗ; nõ fit: tamen intelligi poteſt ſerpere, quia non ſolum naſcitur ſeminibus iactis, ſed etiam ramulis plantatis, uel terrę quo-modocunꝗ; admotis.* Nihil *autem in præſenti diſſerendũ eſt de* Galeni *amaraco, ipſe enim ita noſtram matricariã*

Cyclaminus.

uocauit: Quid deinde ſequitur? S E. *Cyclamen.* BRA.

Panis porcinus.

Theodori Gaze error.

Tuber terræ.

Rapũ terræ.

Vmbilicus terrę.

Panis porcinus uulgò dicitur, quoniam ſuibus mirè placet: at: ubi ĩ Theophraſto κυκλαμινοσ *legitur,* Theodorus Ga-*za, Malum terræ interpretatur, ſed re uera deceptus: quo-niam ut ex* Plinio *ſumi aperte poteſt, Tuber terræ, & ra-pũ terræ, & umbilicus terræ dicitur: nam malum terræ, ut ex eodem, et* Dioſcoride *patet. Ariſtolochia eſt. Quic-quid tñ ſit, huius terræ rapi tres ſpecies inueniuntur, & hæc tm̃ apud nos nota, ea ẽ quæ uires medicas habet, ideo hanc ſolũ colligere expedit: ſed non debes eſſe ſola radice contentus, imò & quum caudex plurimũ in re medica ua-leat, ideo & caudicem & eius ſuccum ad uſum reſerua, imò & ipſius radicis ſuccus ſeruandus.* Recentes *alio no-*

Arthanita

pulegium

mine, arthanitam vocant. S E. *Id agam: nunnc pulegium occurrit.* BR A. *De pulegio multi dubitarunt, quibus vi-ſum ẽ eſſe ſylueſtre ſerpyllũ, ſed tenuibus argumẽtis inhæ-rent: ſi eius hiſtoria apud autores cum hoc noſtro uocato pulegio, & uulgò poleζolo, ab Hiſpanis poleo, à Gallis*

poleont

poleont, à Germanis poley, cõferatur, nullus erit adeò ſtupidus, qui non noſcat pulegium eſſe. Ex hoc montanũ ſeruandũ, & dum flores in orbiculos habet, etiã quod habet flores purpureos magis ſeruandum, quàm quod albos: nam primum eſt fœmina, alterum mas, putant autem autores (monſtrum profectò, & res mare indigna) fœminã efficaciorem eſſe mare in hac ſpecie, quum domi eris ſuſpende pulegium, nã brumali die floreſcere uidebis. S E. Hoc expertus ſum, ſed nunquã verum comperi. B RA. Tamen à grauiſſimis autoribus refertur: quicquid ſit, hãc herbam in puluerem redigas, & præter vſus medicos, pro condiendis obſonijs utaris. S E N E X. Id agam, & frequenter egi, ſed vno hoc moleſtor, quia apud Laertium me legiſſe ſuſpicor, quendam philoſophum, qui oſtendere uolens exemplo non verbis, caſtigandos eſſe diſſidentes ciues, pultem in medium attulit pulegio aſperſam, ut oſtenderet, ita amarè eos tractandos, quemadmodum ipſe pultem tractauit, & diſſidentiam pultis, & pulegij annotaret: quo exemplo pulegium amarum eſſe deprehenditur, noſtrum vero amarum non eſt, ideo pulegium eſſe dubitaui. B R AS A. Non ob amaritudinem pulegium pulti miſcuit (quamuis & ſapor eius dulcis non ſit) ſed ob diſſidentiam naturarum. Quemadmodum ſaccharum optima res eſt, quo omnes dapes aptantur, tamen ocimis ineptiſſimum eſt, adeò ut eorum guſtus ſaccharo vileſcat. S E N. Thymum ergo & Epithymum colligamus. B R A S A. Hæc duo iure ſimul copulaſti, quoniam uiribus, nomine, & locis, quibus naſcuntur, ferè quadrant. S E N. Nonne Epithymus eſt thymi flos? BR A S A. Quid ſi audies, Thymus.

thymi ſpecies duæ.

ut mox colligere poſſis. Thymus duplex eſt, candidus, & nigricans, herba notiſſima eſt, ut etiam Dioſcorides cẽſet, quãuis ipſe de albo Thymo ſolum loqui videatur. En quãta copia in hoc petroſo loco et ſterili ſit. Epithymus uero, quo vos utimini, non ueſter apud Dioſcoridem, nam ipſe florem Thymi epithymum eſſe cenſet, lib. iiii. Quod autem in officinis habetis, non eſt flos Thymi, ſed id quod à Plinio deſcribitur cap. viii. lib. xxvi. quod naſcitur ſine radice rubens tenui ſimilitudine pallioli, uel tenuis, naſciturq; circa Thymum, unde epithymus appellatur. Laudarem, ut Thymum herbam, & flores ſeorſum colligeres, poſtea id quod circa Thymum naſcitur, tanquam capillamenta quędam, hoc eſt epythymus, quo nunc utimur, ſunt rubri ferè capilli, qui circa arbuſcula & herbas naſcuntur, ut circa linum uocata cuſcuta naſcitur, quæ et ipſa ex hoc genere uidetur circa myrtum aliquod ſimile ſit, ſed id uere epithymus, qui Thymum ueluti palliolum ambit. Tamen in hac re ſum ualde ambiguus, an ſcilicet Dioſcoridis Epithymus altera res ſit à noſtro nunc uocato Epithymo, et quo Meſue utitur. S E. Libenter quid in hac re ſentiẽdum ſit addiſcerẽ. B R A. Et ego teipſum ueluti iudicem in hac controuerſia uoco. S E. Nullũ autorẽ, præter Meſuem, uidi de Epithymo loquentẽ, quomodo in hac re iudex ero? B R A. Ego tibi partes diſponã ueluti inſtructas acies, ut facili⁹ iudices. S E. Incipe, fortè & te iudice reũ, actorẽ eſſe cogemus. B R A. Non licet quenq̃ officio partis & iudicis fungi. S E. Nũc licebit, nulla parte reclamante. B R A. En igitur principio uidetur Dioſcorides de noſtro cõmuni epithymo loqui quoniam ſem-

Epithym⁹

per

per conſueuit congenera congeneribus copulare. Verùm
ſi epithymus Dioſcoridis eſſet flos Thymi, & non Epithy
mus, quo vtimur in morem capillorum, uideretur ſuum or
dinem nō ſeruare Dioſcorides: quippe qui tertio libro de
Thymo, quarto autem de eius flore pertractaret. Vnde
cenſendum eſt alteram rem eſſe Epithymum, quam Thy=
mi flos, quia nunquam conſueuit de herba in uno libro,
& de flore eius in altero ſcribere. Præterea inquit Epi=
thymum à Romanis inuolucrum appellari, ſed noſter epi
thymus, & non flos Thymi inuolucrum eſt: nam ſunt ve
luti capilli inuoluti. Adde, non dicere Epithymum eſſe flo
rem Thymi, ſed florem è Thymo ac ſi res quædam ſit thy
mo ducta, qualis eſt noſter Epithymus, qui ex caudice thy
mi in Apulia, & in orientalibus partibus educitur. Imò
& nomen ipſum hoc oſtēdit, nā idē eſt Epithymus, ac ſi
in thymo dicamus: noſter aūt epithymus in thymo eſt, q̄m
circa ipſum reperitur. Item uerba Dioſcoridis de epithy=
mo hæc ſunt: Capitula tenuia, & leuia ſunt, codiculas ha Lib.4. 171
bentia, quaſi crines: ſed epithymus noſter, quaſi crines vi=
detur, & habet capitula quædā tenuia, qualia etiam invo
cata cuſcuta uidentur, licet in cuſcuta ampliora ſint. Po
teſt & hoc indicio ſumi Epithymum quarti libri, Dioſco
ridis, potius eſſe noſtrum epithymum, quàm florē thymi,
quia tertio libro meminit floris thymi, ubi de thymo per=
tractat, inquiens eſſe πορφυρίζοντα, id eſt, purpuraſcentē:
eſt autem color medius inter album & purpureum. Ve-
rum eo loco nec dicat epithymum uocari, nec ei uires ma=
iores facit, quàm & Thymi vires ſint: verum Galenus,
Paulus, & Aëtius maiores vires epithymo, quàm thymo

faciunt,ut conſentaneum ſit potius noſtros ueluti capillos apud Dioſcoridem epithymum eſſe, quàm thymi florem. S E. Ex his certus ſum, noſtrum epithymum à Dioſcori de quarto libro tractari. B R A. Mihi ſimilis videris iudici cuidam, qui actore audito, ſtatim pro eo iudicabat, mox audito Reo, pro illo ius ferebat: nondum aliam partem audiuiſti, tamen ex abrupto iudicaſti. S E. Quoniam nihil aliud dici poſſe arbitror. B R A. In hac re longe deciperis: nam ſi oppoſitæ parti aurem præſtabis, te pro ea ſententiam laturum puto. S E. Incipe igitur, quandoquidem nimis repēte iudicaſſe confiteor. B R A. Hinc exordium ſumam, quòd Dioſcorides quarto libro inquit, epithymum eſſe thymi florem. Nec moueor quòd summus uir Hermolaus interpretatus ſit, florem è thymo: quoniam Dioſcorides ſua lingua ſcriptum reliquit ἐπιθυμον θύμȣ ἐστιν ἄνθος: quæ ſi ad uerbum referantur, inquit: epithymum, thymi eſt flos, non autem è thymo: nec etiam obſtat quòd à Romanis inuolucrum appelletur, quoniam ob pediculum, cui flos inhæret, fortè id nomen ſumptum eſt: imò ſi flores demantur ab herba, uidentur ferè crines, tamen parui: ideo appellat codiculas. Nec etiā moueor, quòd congenera congeneribus non miſcuerit, quia in alijs quibuſdam idem fecit, fortè quum ſcriberet in mentem non ueneram: nec multifaciendum eſt ex nomine argumentum, quoniam etſi epithymus in thymo ſignificat, tamen & flos in thymo eſt. Præterea Galenus, Paulus, & Aëtius Thymum & Epithymum calidum & ſiccum in tertio ordine faciunt, tamen epithymum uehementiorem eſſe cēſent, quod flori thymi optimè quadrat,

Conue-

Conuenit enim florem perfectiores uires habere ſua herba, utpote in quo ſpecies per ſemina ſeruetur. Addeq; hos autores thymum exhybere cum ſale & aceto, & per ſe cum melle: hoc idem faciunt in epithymo, quod indicium eſt florem thymi epithymum eſſe. SENEX. Et huic parti tam fauere incipio. Verùm abs te hanc ſententiam ferre percupio. BRA. Libenter tibi morem geram: prius florem thymi epithymum eſſe cenſebam, nunc Plinius me attentum facit capite octauo libro. xxvi. ubi inquit: Item epithymon, qui eſt flos è thymo, ſatureiæ ſimili. Differentia, quod hic herbaceus eſt, alterius thymi albus. Poſtea interpoſitis quibuſdam ad quæ ualet, addit: Quidam aliter epithymum tradunt, ſine radice naſci, tenui ſimilitudine pallioli, rubens. Ex his uerbis, duo ab antiquis epithymum uocari colligo: ſunt autem tres thymi ſpecies, albus, de quo Dioſcorides tertio libro: niger, cuius Theophraſtus & Plinius meminit: & tertius qui aſſimilatur ſatureiæ: hic potiſſimum naſcitur in Pamphylia & Cappadocia. Thymus niger, ut docet Aëtius, non debet eſſe in uſu medico: quoniam temperamentum corrumpit, & bilem generat. Relinquuntur igitur duo thymi genera in uſu medico: thymus albus, & thymus ſimilis ſatureiæ. Hic thymus ſatureiæ ſimilis, flores habet herbaceos, qui epithymus dicuntur: & hic eſt epithymus, de quo Dioſcorides quarto libro agit, quem dicit eſſe florem thymi durioris ſimilis ſatureiæ: ſunt autem capitula tenuia & leuia, codiculas habentia quaſi crines. Hunc epithymum non habemus, & rectè animaduertit Plinius eſſe flores è thymo ſimili ſatureiæ: hoc

Thym⁹ niger a medicis ſimprobatur.

dictum eſſe ad differentiam alterius thymi, qui habet flores albos, quum hic habeat herbaceos. Quum autem Plinius dixerit flos è thymo, propter hoc Hermolaus interpretans Dioſcoridem, dixit flos è thymo, non flos thymi, ut autor ipſe dicit: quia in pluribus conatur ex Plinio Dioſcoridem exprimere. Hos flores epithymum eſſe Dioſcoridis, Serapio etiam manifeſtè oſtendit, inquiens, epithymum ſecundum Dioſcoridem, eſſe florem cuiuſdam herbæ, quæ eſt ſimilis thymbræ. Verum quum in Creta etiam naſcatur, curabo ut ſemina ſaltem afferantur, quum Ducis noſtri nauis illuc accedat. Altera ſpecies epithymi eſt palliolum illud circa thymum ſine radice, de quo nullus antiquorum nobis notorum, præter Plinium, loquutus eſt, ad nos ex Apulia affertur, & Creta, & orientalibus partibus. Hic eſt epithymus quo nos vtimur, qui quũ à Meſue deſcribitur, dicit eſſe ſimilem cuſcutæ, de quo nec Dioſcorides, aut Paulus, aut Aëtius, unquam tractarunt, quoniam ipſi tantum primum exprimunt, qui quũ ſit flos alterius ſpeciei thymi, propter id tertio libro de thymo albo Dioſcorides tractat: quarto autem libro de hoc flore, utpote de diuerſis ſpeciebus: & meritò inuolucrum appellatur, quia pediculi florum ueluti caudę ĩuoluti ſunt, & crinibus aſſimilantur. SE. Igitur noſter epithymus apud antiquos non erit? BRASA. Non quidem Græcos, ſed bene Arabes, quamuis Auicenna & Meſue adeò confuſi ſint, ut quandoque de flore thymi, quandoque de ſimili cuſcutæ loqui videātur. Nam Arabes per haſce aut hyſſopum, haſce thymum intelligunt: per epithymum Serapio idem accepit quod Dioſcorides. Meſue autem &

Auicen

Auicenna, licet confundere uideantur, præſertim Auicen na, tamen hæc capillamenta intelligunt ueluti palliolum, quæ circa thymum ſine radice naſcuntur: ſed errore magno detinentur, quoniam de epithymo Dioſcoridis nõ tractant: tamen eaſdem uires illi ſuo epithymo tribuũt, quas & Dioſcorides, & cæteri Græci ſuo: imò Dioſcorides ſui Epithymi ad ſummum quatuor drachmas tribuit, Meſue ad uiginti accedit. Miror autem de excellẽtiſſimo Manardo, qui quum nouerit, et docuerit, alterum eſſe epithymum Meſue, alterum Dioſcoridis, Meſuem ita reprehendat, quia viginti drachmas dederit, Dioſcoridis autẽ quatuor, & Plinius ad ſummum ſex. Verum nullus in rebus diuerſis dignis reprehenſione eſt, quum ſit, alterum epithymum Meſue ab illo Dioſcoridis, cur per doſim Dioſcoridis, quæ in altera re eſt, Meſuem reprehendat? Imò ſi Meſuem in capite de haſce, id eſt, thymo, conſideremus, manifeſtè deprehendemus eius puluerem exhibere, à drachmis duabus ad quatuor, quæ ferè eadem doſis eſt cum illa epithymi Dioſcoridis, qui eſt flos alterius thymi: ſed non mirum, quia interdum Homerus hallucinatur, hoc iure obſeruandum eſſet, quum pro atra bile epithymus ordinatur, flos thymi ſatureiæ ſimilis ſumendus eſſet, ſi apud nos exiſteret: loco autem ipſius potius flores noſtri thymi ſumerem: quàm capillamenta illa ueluti palliolum: nam flores illi humori melancholico aduerſantur: nec tamen ita capillamenta illa omitterem, ut officinam meam non ingrederentur, quibus ferè omnes utuntur, quum Plinius eandem ferè uim habere cum thymi flore prædicto loco tradiderit, & hæc ſaxoſis locis colligenda.

Cuſcuta. SENEX. *Cuſcuta offertur.* BRASA. *Nec immerito, quia ab* Epithymo *parum differat: nam* Recentioru͂ *epithymus circa thymum,* Cuſcuta *circa linum naſcitur: unde à* Recentioribus *podagra lini, & ſtrangulator lini nucupatur: alij uerò grongum dicunt:* Germani *uerò, filz kraut:* Galli & Hiſpani, *ut nos ferè, tamen non ſolum lino inhæret, ſed & rubis, ac alijs pluribus arbuſculis, & herbis: differentia eſt per colorem: magis albicat quæ in lino, quàm quæ in rubo, uel moro eſt: in re uerò medica eſt ferè eadem ratio. Reperitur &* Cuſcuta *terræ ſerpe͂s.* SENEX *Nos cuſcutam terre naſcentem appellamus.* BRASA. *Ratio eſt, me iudice, quia nihil propinquu͂ habet, cui inhæreat.* SENEX. *Ita eſt, nam quandoque expertus ſum baculos circùm ponere, qui eius capillamentis tecti ſunt.* BRASA. *Id non poſſum non credere.* SE. *Imò certus ſis: hæc autem cuſcuta quo nomine ab antiquis appellatur?* BRASA. *Nonnulli epithymum exiſtimarunt, quod falſum eſſe quiſq; ex prædictis ſumere poteſt: nam nec* Meſue *aut* Dioſcoridis *epithymu͂ eſſe poteſt, quoniam circa thymum ſunt, uel in thymo: cuſcuta uerò in lino & alijs rebus.* Quandoque *putaui herbam, quæ à* Dioſcoride Androſace *appellatur,* Cuſcutam *eſſe.* SENEX. *Eius picturam legamus.* BRASA. *Vt lubet.* SEN. *Herba eſt candida, tenues habet cirros.* BRASA. *Hoc* Græca *lingua uno uerbo dicitur* λεπτόκαρφος, *id eſt, tenuibus cirris.* SEN. *Amara ſequitur, & ſine folijs, quæ omnia noſtræ cuſcutæ quadrant: nam herba eſt candida, id eſt, in album uergens: poteſt enim herba appellari, amara, ſine folijs habetq; folliculum in ſummis cirris*

mis cirris, in quo ſemen continetur. Certè noſtra cuſcuta eſt: gaudeo inuētam eſſe cuſcutam apud antiquos. BRA. Ne exultes ante certamen, nam & ego aliàs id ſentiebā: nunc Androſacem, non eſſe cuſcutam certus ſum: imò tuo argumento aliud addam: uires, quæ noſtræ cuſcutæ ab omnibus exhibentur, à Dioſcoride Androſacæ exhibentur, quoniam ducit urinam, aquam intercutem patientibus, & ut Galenus inquit, deſiccat, aperitq́; obſtructiones epatis, quæ omnia noſtræ cuſcutæ quadrant. SENEX. Moueris forſitan, quia dicit in maritimis Syriæ naſci: cuſcuta autem apud nos etiam eſt. BRA. Hoc nō moueor quia à Dioſcoride omnia loca non enumerantur, in quibus herbæ naſcūtur, ſed tantum in quibus potiſſimum exuberant, aut efficaciores ſunt, uel ipſe uidit, SENEX. Quid ergo impedit hanc non eſſe cuſcutam? BRA. Androſacem vidi frequētem elapſis annis in Iſtria circa mare, quum illuc apuliſſem cum illuſtriſſimo ALPHONSO Duce Ferrariæ, piſcandi gratia. SE. In Syriæ maritimis naſci Dioſcorides tradit. BRASA. Et Plinius Iſtriam dicit eſſe Androſaces feraciſſimam. In primis differt à noſtra cuſcuta, quia Androſace radicem habet, cuſcuta non, Secundo, androſace eſt ueluti manipulus cirrorum uel capillorum breuis, & ſupra unumquenque capillum adeſt folliculus, in quo ſemina ſunt. At cuſcuta longa eſt, ut quandoq; multas ambiat lini plantas, nec in apice folliculos habet, ſed per medium. Tertio, Androſace ſimilis eſt plantæ arnagloſſæ, cui folia ſint ablata, & nerui relicti: cuſcuta uerò elongatur ad magnum ſpatium. Quarto, Androſace eſt amariſſima herba, ut illi nomen

Androſace in quibus differat a cuſcuta.

dederit amaritudo: nam ab aliquibus picris appellatur, ut etiam ſicca amaritudinem ſeruet, ſed cuſcuta ſicca nihil amaritudinis habet, recens parum, uel nihil. Quinto, veræ albedini cirri Androſaces albicant, adeò, ut nomē leucæ meruerit: quod non facit cuſcuta, licet quum recens eſt in album uergat. Sexto, Androſace nulli inhæret, ſed per ſe in littore ſpargitur, imò, & ſi quid propinquum ſit, non inhæret, ut cuſcuta facit, quæ inhæret propinquis rebus, & in longum extenditur. Septimo, Androſace acris herba eſt, ut Galenus & Paulus teſtantur, cuſcuta non acris, ſi quis vero guſtu dijudicet. Octauo, Androſace ſemen habet notatu dignum, pro ratione herbæ cui inhæret, quod eſt in cuſcuta ferè inſenſibile. Nono, ab omnibus fere autoribus, à quibus Androſace deſcribitur, vt à Dioſcoride, & Plinio, libro uigeſimoſeptimo, cap. quarto, maritima herba dicitur, cuſcuta uerò campeſtris: imò peculiari nomine ab aliquibus Thalaſſia dicitur, per excellentiam, ut Dioſcorides docet, quaſi maritima. SEN. Nunc uerè cognoſco Androſacem Antiquorum noſtram cuſcutam non eſſe: quamuis etiam eiſdem uiribus inſigniri uideatur, tamen quo nomine ab antiquioribus inſigniretur, ſcire optarem. BRASA. Nunc mihi non conſtat, ideo præterita diſſertatione contentus ſis. SE. Ergo ad fumum terrę me uertam. BRA. Herba apud nos adeò nota ut monitore non indigeat, in illam planiciem deſcendamus, in qua ſeges ordeacea uiret, pro hac herba colligenda: nihil tamen impediet Ferrarienſes hortos expectare, in quibus ſummè ſcaturit: decipiuntur uerò qui cymbalariam, fumum terræ, id eſt, fumariam herbā (ita enim

Fumus terræ.

enim Latinè dici debet) putarunt: Græci capnion appellant, propterea quòd palpebras ueluti fumus mordicat: eodem nomine, ut nos, Galli & Hiſpani utuntur: Germani uero in dictione ſolum differunt: uocant enim Erdtrauch, quod Latinè interpretatur terræ fumus. Huius ſimplicis herbæ puluere à ſumma atræ bilis copia Magnificum Bartholomæum Proſperum illuſtriſſimi HERCVLIS ESTENSIS Carnutarum ducis, & Principis Ferrariæ primogeniti à ſecretis virum omni doctrinarũ genere præditum, & bonorum morum columen, liberum reddidi. SE. Sena, & eius folliculi in medium ueniunt, BRA. Senam apud antiquiores incognitam eſſe certum habeo, ideo ab Auerroë optime inter medicinas nouas numeratur: et iure hoc dicit, quum nuſquam apud Dioſcoridem, Theophraſtum, Plinium, Galenũq; inuenta ſit. SE. Res mira, herba adeò digna decantari, & tot nominibus inſignita græcis ignota fuit? BRA. Fuit quidẽ, ut uidetur. SE. Nõne eorum tempore extabat, aut deinceps terra peperit? BRA. Et tunc extabat, ſed fortaſſis, aut ab his non experta, uel non uiſa. SE. Quomodo non uiſa à Dioſcoride, qui ferè uniuerſum orbem circuiuit? BRA. Dioſcorides militauit quidem, ſed uniuerſum orbem perluſtraſſe non conſtat, illuc ſaltem non iuit, ubi naſcebatur, aut mox etiam ad propinquiores prouincias delata eſt, ut de pluribus alijs rebus factum conſtat, quas antiqui ignorarunt, aut data opera reliquerunt. Certum uero eſt centeſimam partem herbarum in vniuerſo orbe conſtantium, non eſſe deſcriptam à Dioſcoride, nec plantarum à Theophraſto, aut Plinio, ſed in dies addiſcimus, & creſcit ars

Sena.

medicæ. SEN. Mihi decreſcere uidetur, quoniam audiui quoſdam Recentes ſyrupos penitus demere: & tantum aqua ordei, mulſo & pauciſſimis quibuſdam utuntur. BRA. Hi ſuo modo agant, & ſi ad ægros curandos uocentur (quod rarius accidet) curent. Ego mihi propoſui omnes bonos autores imitari: & ſi quandoq; aliqua noua inueniantur, quæ ratione & experimento optima eſſe cõſtiterit, ſemp aſſenſuri ſumus: eos enim imitari nolumus, qui decocto guaiaci uti deſpiciunt, quoniam ab antiquis ſileatur. At quomodo ab illis ſcribi poterat, quum adhuc quadraginta anni non ſint, quòd iſula, in qua naſcitur reperta eſt, prius penitus incognita. In dies creſcit ars medicæ, ſicut & aliæ artes, ut Plinius teſtatur, & ante ipſum Plato edocuerat. Imò & Galenus noſtram artem per incrementum fieri tradit. SE. Ea inſula paucis ante annis ortane eſt? BRA. Non orta, ſed nullus unquam illuc nauigare auſus eſt, præter noſtro hoc æuo Luſitanos. SE. Quomodo hoc ſcitur? BRA. Quia à grauiſſimis uiris, Ptolemæo, Pomponio, Strabone, Plinio, quia uniuerſum deſcripſere, hæc nunquam uel à longe monſtrata ſunt: ſed hæc aliàs. Nunc de ſena loquamur, quam ita Hiſpani & Galli, ut nos appellant: Germani uero potius foliorum memoriam faciunt, ſenet bletter dicentes, id eſt, ſenæ folia: plures conati ſunt eam apud Dioſcoridem inuenire, adeò ut aliquis empetron eſſe putarit. SE. Hui us ſententie excellentiſſimus Manardus qñq; fuit ea coniectura, quia à Dioſcoride ſcribatur: ſi in eſculento iure decoquatur, purgat bilẽ, pituitam, et aquas, nos aũt ſenã in iure bullimus ut purget. BRA. Adeò tenuis coniectura eſt, ut nec filo inhæreat.

Empetrõ.

inhæreat: nam & ita bouem capum eſſe probarem, quia bulliuntur ut nutriant. Non enim habet folia lentis ſena, ut phacoides appellari poſſit, quẽadmodũ empetrõ, quia & locis maritimis naſcitur & ſaxoſis. Nec ſalſa eſt ſena, ſed ſub amara, et quo magis mari propinqua, eo amarior, ut liguſtica ſena oſtẽdit, quãuis ea inefficacior ſit quæ ex partibus Ægypti defertur. Hi adhuc peius ſentiunt, qui Delphinium *putarunt: nam ſenæ folia non ſunt delphino ſimilia, nec opus eſt ad folliculos fugere, quoniam de folijs* Dioſcorides *loquitur,* φυλλάρια *enim foliola ſignificat, non foliculos aut ſiliquas, nec floribus quadrat. Decipiuntur etiam qui ſenam peplion eſſe arbitrãtur: non enim lac habet, nec ſemen ſimile. Minus eſt* Alipon, *quia ſemine multum differt, quod nullam habet cum epithymo ſimilitudinem, nec radice, aut ſurculis conuenit.* SE. *Quomodo tot uiri decepti ſunt?* BRA. *Ob duo. Primo, aliquã ſimilitudinem acceperunt, et multas diſſimilitudines omiſerunt. Secundo, quia uires conſiderarunt potius quã rẽ ipſam: quum enim atram bilem ducere legerunt, ſenã eſſe putarunt, & præſertim quia circa maritima naſcitur.* SE. *Quid eſt ergo apud antiquos ſena?* BRA. *Alij quomõ lubet cenſeãt, nos ſenam ab antiquioribus nuſquam deſcriptam ſcimus: ſed cũ* Auerroi *nouam herbam eſſe putamus nouam, inquã, id eſt, antiquioribus illis incognitam.* SE. *Non eſt igitur aliquo pacto colligenda?* BRA. *Imò maxime ſeruanda, tot enim dotes & præcipuas habet, ut nunquã ſit prætereunda.* SE. *Qũo id nouiſti?* BRA. *In primis* Arabum *autoritate, quæ non eſt adeò temere deſpiciẽda, ut nõnulli recentes faciunt, præſertĩ ubi græcis*

Delphinium.

Peplion.

non opponuntur, poſtea ipſa quotidiana experientia, quæ eſt omnium rerum magiſtra. S E. Audiui hanc eſſe uiam Galeni, quam regiam dicunt. B R A. Eſt. S E. Quid collecturus ſum, folliculos (ut dicunt) aut folia? B R A. In his ſaxoſis locis hic prope mare herbam et folliculos legerem. S E. Dic (ni pigeat) debetne re aliqua roborari, aut corrigi, ne uentriculum offendat? B R A. Debet omnino, Zinzibere, cinamomo, Garyophyllis, aut alia re ex his quæ uentriculum roborant. S E. Manardus, ſenā ventriculum roborare cēſet abſque alio adminiculo, quia ſub amara, & adſtringens, & experientia (ut inquit) hoc demonſtrat. B R A. Tam celeberrimi uiri pace dixerim, et præceptoris colendiſſimi, experientia oppoſitum oſtēdit: nam qui ſenæ decoctum bibunt, aut uocatam infuſionem, uentriculo offenduntur. Nullus eſt Ferrariæ, aut alibi medicus, qui non ſit ſexcenties expertus, & ego quotidie experior: nec omne amarum roborat ventriculum, aut adſtrictionem habet. Quam ob rem ſemper corrigendam cenſeo: ob eam, quam ſingulis diebus experientiam uidemus. S E. Quam partem magis altera ſeruabo? B R A. Folliculos, in quibus maior uis educendi eſt, quàm in folijs. S E. Manardus magis folia commendat, quæ experientia duce, efficaciora ſunt. B R A. Laudet quantum libet: & mihi experientia oppoſitum oſtendit, & omnibus alijs qui artem medicam exercent, & ratio ipſa dictat maiorē vim folliculos, quàm folia habere, ob perfectiorem ætatem herbæ, ob denſiorem ſubſtantiam, ob potentiam contentorum ſeminum. Tu ipſe hoc experimento ducas, decoctiones duas faciens: alteram, ex puris folliculis: alteram, ex folijs

ex folijs, quas ſi deinde æqua lance bibas, manifeſte deprehendes maiorem efficaciam ineſſe folliculis, quàm folijs, ut ego aliàs expertus ſum. Ex his igitur maiorem partem folliculorum, minorem foliorum ſerua: tamen potius laudarem, ut Venetijs Senam emeres, quæ Alexandria, et orientalibus partibus defertur, magis quàm ex Apulia, aut Liguria: experientia enim oſtendit ſemiunciam Ægyptiacæ tantumferè proficere, quantum uncia noſtratis.
SE. *Hoc iam diu noui. Quæ eſt eius Doſis?* BRA. *In infuſione quandoque uſque ad ſex uncias exhibui, nec ueritus ſum ad octo pertingere, & contulit, ac ægri bene tulerunt ſed tres, aut quatuor unciæ tutiſſime exhibentur.*
SE. *De ſena ſatis: Mentaſtrum ſequitur.* BRA. *Ipſum cum Menta collegiſti.* SENEX. *Ad ſerpillum ergo veniamus.* BRASA. *Notiſſima herba eſt, à ſerpendo dicta.* SE. *Quomodo hoc fieri poteſt, quia una ſpecies ad palmi altitudinem creſcit?* BRA. *Hinc miram Dioſcoridis præſtantiam in ſcribendo accipies. Inquit à ſerpendo nomẽ inueniſſe: uerum quia ſpecies una ſerpilli nõ ſerpit, ſed in altum creſcit, propterea addit: & quoniam quæcũque pars eius, quacunque terram contingerit, radicatur: ut hinc ſerpyllum etiam creſcens à ſerpendo dicatur, non quia ſponte ſerpat, ſed quia omnes ramuli plantati quacũque terra creſcunt. Quod etiam Theophraſtus.* v I. *de plantarum hiſtoria ſentit. Quum duæ ſpecies ſint, ſylueſtre, & ſatiuum, adeò modicè differunt, ut mira ſit illorũ ſimilitudo: tu in his petris uirens colligito, quoniam ſylueſtre ſatiuo efficacius eſt, ut Dioſcorides teſtatur: hortenſe uero, coronamentis relinquito.* SENEX. *Coronis* Serpyllũ.

ſerpyllum addere īfauſtum uidetur. BRA. Res eſt, quæ paucis ante annis in vſum uenit, quum mortuos impuberes, aut uirgines ſerpyllo coronare cœperunt, quum tamē apud antiquos in opere coronamentario in ſummo honore eſſet: ſed quod maxime mirum eſt, Dioſcorides & Plinius in tam notiſſima herba ſibi inuicem opponūtur, quippe Plinius ſatiuum ſerpyllum non ſerpere, ſylueſtre ſerpere ſcribit: ſed Dioſcorides ſatiuum ſerpere, ſylueſtre minime, docet: ut hæc quibuſdam occaſionem dederint errandi, ut pulegium à ſylueſtri ſerpyllo diſtinguere neſciuerint. Hæc autem apud nos adeò nota ſunt, ut nullo demōſtrante indigeant: eius effectus dedit Gallis anſam ipſum quandoque appellandi ſerpolet: & Germanis quendel.

Plantago. SENEX. Plantago proſilijt. BRA. Ferrariæ plantaginem quæres, in paluſtribus locis, ſecus aggeres, atque ſepta: hæc enim ſummè amat, et in humidis efficacior eſt. SENEX. Eius uim in ſiccioribus locis efficaciorem credebā. BRA. Errabas, quoniam id expreſſis uerbis Dioſcorides teſtatur. Arnogloſſon etiam appellatur, cui apud Germanos nomen reſpondere uidetur Schaffzung, id eſt, lingua ouis. Duæ eius ſpecies ab autoribus enumerantur: maior, quæ & ἑπτάπλευρον, id eſt, ſeptineruia: & minor quæ πεντάνευρον, id eſt, quinquenervia, à fibris quibuſdam tanquam neruis per totum folium extenſis. Vtranq; ſpeciem Ferrariæ habebis: ſunt apud nos herbæ notiſſimæ, ab Hiſpanis eodem nomine dictæ: à Gallis plantain: à Germanis altero nomine dicitur Vuegrich, poſtea addunt Breyter, & ſpitzeter, id eſt, maior & minor. Appellant etiam Begtrit, ac ſi dixerim herbam quæ in via cal-

Arnagloſſum.

catur. SENEX. Malua, & Maluauiſcus ſeſe offerunt. BRA. Optime ſimul copulaſti, nam Maluauiſcus ſpecies maluæ eſt, Latinè hibiſcus dicitur, à Græcis Althæa: notiſſimæ herbæ ſunt, in hoc plano radices ac folia hibiſci, Maluæ autem folia & ſemina colligito: ſatiua malua Ferrariæ non utimur, ſed Mediolani, ut olera, ſeritur ac colitur, ad cibos apta. Coquitur ut aſparagi, & in acetarijs manditur. SENEX. Eſt ergo alia ſylueſtris malua ab Althæa. BRASA. Eſt equidem: nam hæc communis Malua, duas ſpecies, hortenſem, & ſponte naſcentem habet: hortenſis cauliculos maiores facit, & edendo aptos: in ſylueſtri, id eſt, ſponte naſcenti, duriores ſunt, et cybarijs inepti. Plinius Malopem appellat, quæ in ſatiuis ampliora folia habet: quæ uero non, Malache, ab emolliendo uentre: unde ſatiua malua, & Sylueſtris erunt, ambæque in alias ſpecies diſtribuuntur. tamen Dioſcorides ſatiuam tantum, Sylueſtrem, & Althæam facit. Nos autem Venetijs in horto nobiliſſimorum Cornariorum, quæ Murani habent, arboream Maluam uidimus, imò erant ibi multæ maluarum plantæ, quæ in iuſtam arboris menſuram creuerant, & nunc adſunt, ut facile ex ipſis ingentes baculos quiſque ſibi parare poſſet: quod tamen non mirum eſt, quia à Theophraſto arboreſcere Malua dicitur. Quicquid ſit, Althææ radices, non alceæ (quippe nonnulli decepti ſunt Alceam cum Althæa confundentes) herbam, & flores ipſos ſerua. Maluam Ferrariæ ubertim habebis, & cultu ſatiuam facies, & in arborem creſcere coges, præſertim ſi ſemina illius Venetæ ſeras, quam Romanam

Malua, ſiue maluauiſcus.

Althæa.

maluam dicunt: neſcio id nomen unde ſumpſerint. S E. In Althæa ſolo radicibus utimur. B R A. Ne folia deſeras, quoniam priuatim (ut Dioſcorides inquit) ex exiguo oleo morſibus & ambuſtis emplaſtri modo imponuntur. Hiſpanis, ut nos, Maluam dicunt: Galli, Mauues: Germani, Bappelen, aut pappln: caliculos uero Maluæ, pappl ſtil. Maluam uero ſylueſtrem, uilt pappln dicunt. Althæam autẽ Galli, Grimauues: Germani, Ibis appellant: quãuis & nonnulli uilt pappln, id eſt, ſylueſtrem maluam dicant. S E N E X. Deinde ſemperuiuum maius & minus occurrunt. B R A S A. Tres ſpecies ſemperuiui apud autores inueniuntur, quamuis plures herbæ ſint, quàm tres, quæ ſemper uiuant, id eſt, quocunque tempore, ex quatuor anni, id eſt, quibus ingens calor, aut ſæua hyems nõ nocet: Latinè ſedum, Græcè Aizoon dicitur. Ferrariæ in tegulis naſcuntur, & potiores uires habent, quàm in his mõtibus. Maius ſemperuiuum, à nobis herba orechiara appellatur, à ſimilitudine, quam cum auribus habet: à Gallis, ioubarde. Hæc autem ſimilitudo maior eſt, quàm ea quã cum ocula habet, ſecundum quam dicitur Zoophthalmon. Semperuiuum minus, à nobis herba pegnola, & uermicularis dicitur, ob ſimilitudinem quam habent folia cum nucleis pineis: à Gallis dicitur, oreile de ſouris: ſupra Ferrarienſes tegulas mire ſerpit. Tertia ſpecie non utimur, quæ ἀνδράχνη ἀγρία, id eſt, portulaca ſylueſtris dicitur, de qua bis Dioſcorides tractat, ſecundo, & quarto libro: ſed quod ſecundo libro ſcribitur, id totum in quartum referri debet: Hoc autem genus habet uires penitus oppoſitas prædictis ſemperuiui ſpeciebus.

Semperuiuum. | Semperuiuum maius. | Semperuiuum minus. | Portulaca ſylueſtris.

Quum

Quum uerò non ſit opus de herbis, quibus non uteris, diſputare, ad alias tranſire opportunum erit, ſi prius animaduertero ex harum ſucco Nobiliſſimum Comitē Herculem Cōtrarium, & alterum Herculem Comitem Trottum, duo noſtræ urbis fulgentia lumina, ex diuturna Gonorrhea in ſanitatem reſtituerim. SENEX. Vrtica pedem confert. Vrtica. BRASAVO. Conferat hæc notiſſima herba, ut apud nos in prouerbium ceſſerit, etiam culo notam eſſe urticam, duas ſpecies habet: vnam, folia latiora, & nigriora habentem: alteram, minus nigra. Adeſt & cama urtica cæteris acrior, & herculeana, quæ odorem habet, in genere à Græcis ἀκαλυφη dicitur: à nobis, ab urendo urtica: omnibus eædem uires ſunt, nec aliquid vni peculiarius attribuitur, quàm alteri. Ideo laudarē ut hic in montibus eam colligeres, & ſeorſum ſemina, herbam, radices, ac eius ſuccum diuerſis locis ſeruares. De mortua autem urtica, quam Lamium uel Aononium uocant, quoniam non urat, aliàs pertractabimus, edocentes, an ea quæ apud nos mortua & iners urtica uulgo dicitur, antiquorum ballote ſit. Ab Hiſpanis ortiges, à Gallis ortie, à Germanis Neſſelen, & hoc tempore nuncupatur. SENEX. Vt frigida herba calidæ iungatur, portulaca urticam ſequitur. Portulaca BRASAVO. Notiſſima eſt herba, tius in Ferrarienſi ſolo quærenda, quàm alibi: ſatiua eſt, & agreſtis: folia, & ſimul ramulos legito, ac ſeruato: ἀνδράχνη Græcis appellatur, à Luſitanis Beldroegas, à Gallis pourpie, à Germanis porcelkraut, ac ſi dixerint porcellorum herbam: in acetarijs editur, cucumeribus, cepis, oleo, ſale, & aceto conditis. SENEX. Gramnea Gramen.

mox ſequitur. BRA. Gramen potius dicito, quàm Graminea. SEN. Quid refert, modo res ipſa intelligatur? BRA. Si abſq; uocibus res intelligi poſſent, non indigeremus nominibus: ſed poſteaquàm huc peruenimus, ut non poſſim abſq; noībus artes intelligi aut addiſci, ideo melius eſt uocabulis à bonis autoribus ſcriptis uti, quàm barbaris & ſine autore dictis: melius enim eſt rectè loqui quàm prauè & incomptè, etſi ad rem nihil faceret. De agreſti, id eſt, gramine, cum Dioſcoride dicam ab omnibus cognoſci. Ipſum Ferrariæ potius quærerem, ubi mire uiret, & hoc montano efficacius eſt: radices ſeorſum, & ramulos colliges: vel omnia ſimul ſeruato, & quum opus erit ſeiungito. At quemadmodum apud Latinos omnis ferè herba gramen appellatur: præſertim quæ ſit iumentorum eſca, ita apud Germanos nomen eſt, Gras, quo gramen ſignificant, & cæteras herbas folia ſtrictiora habentes, ueluti fœnum. Nunc autem de ſanguinea herba apud noſtrum uulgus dicta, aut cauriola, diſputare omittemus quam Plinius libro. xxv. alteram ſpeciem graminis putat, & gramen aculeatum uocat, quia plures habet in acumine aculeos, quos conuolutos, naribus inſerunt, extrahuntq; ciendi ſanguinis gratia: hoc noſtri pueri cauriola herba ſæpe faciunt, quæ an ſit coronopos, aliàs diſputare tentabimus: nunc tantum id animaduertentes, dubitari poſſe à ſcholaſticis, quum dulcia uermibus puerorum conueniant, id eſt, eos potius nutriant, quàm interficiāt. Dulce autem ſit gramen, quur cōmunis omnium medicorum uſus eſt, contra puerorum lumbricos gramine uti? Verum diſputationes hæ, quæ nihil ad cognitionē ſimpliciū

ſaciunt

ſaciunt, omittantur. SEN. De lauro igitur ſermo fiat. Laurus.
BRA. Ab herbis, ad arbores tranſis? SE. In ſcribendo, aut colligendo nullum ordinem ſeruo, ſed ut pręſentatur, ita leguntur. BRASA. Plures ſunt lauri ſpecies, eiſdem ferè viribus inſignitæ, & apud nos adeò notæ, ut demonſtratore non indigeant. In his mōtibus folia, daphnides, id eſt, baccas, & corticum radices collige ac ſerua. SE. Nullus eſt corticum uſus. BRA. Imò maximus: nam calculos frangit, et iocinoroſis prodeſt: Galli laurier uocāt laurum, ut plures ex noſtris mulieribus, oraro: Germani uerò nomen proprium non habent arbori, ſed ita fingunt, lorberbaum, quaſi dicam arborem baccarum lauri. SENEX. Tamariſcus ſequitur. BRA. A Dioſcoride Myricæ nuncupatur, ad illam propinquam paludem vbi ſtagnum apparet, deſcēdamus, nam ibi myricæ copia ſcaturit: eius fructum, herbam, cortices, & lignum ſeruabis. Duo ex ligno parantur, uaſa ad bibendum lienoſis, & eo combuſto, cinis, ut fœminarum fluctiones ſiſtātur, pręparatur: eſt apud nos arbor notiſſima, quia & ſemen ac flores ſeruanda. A Germanis Tamariſch, à Gallis Tamariſiſi appellatur: ſunt tamen & Germani, qui heyde vocent, ſed magno errore, quia erix eſt arbuſcula in magicis rebus ſalutaris. SENEX. Salix deinde ſcriptus ē. Tamariſcus. Salix.
BRA. O res mira, ſalices in montibus quæris, ſed quæ feracior terra Ferrarienſi ſolo, omni ſalicum genere exuberante? vbi & uires efficaciores inſunt, quàm in montibus: humido enim ſolo gaudet, & in ipſo ferè ſponte naſcitur. Ne herbarium tuum hac arbore oneres, quum Ferrariæ vbiq; ſint: folia, ſemina, foliorum ſuccum, a cor-

ticis ſuccum, præſertim quum floret, ſeruato: non quidem ſuccum per expreſſionem, ſed eum, qui per inciſionẽ corticis emanat, & ex præuſto corticæ cinerem ſeruabis, cortices verò quocunq; anni tempore recentes habentur. Quũ uerò apud Theophraſtum & Plinium plures ſint ſalicis ſpecies, omnes æquis uiribus inſigniuntur, aut modice differũt: ideo non eſt opus niſi ex ea quæ ad manus uenerit, hæc colligere. S E. *Chamædryos ſequitur.* B R A. *Barbari adeò nomina corrupere, ut genitiuo recto ſæpius utantur: nam, quemadmodum ſtichados pro ſtœchas ſuprà dictum eſt, ita Chamædryos pro chamedrys dicunt. Recentiores medici ferè Grçcã uocem exprimentes, querculam minorem uocant: Latini, trixaginem: Ferrarienſe uulgus, calamandrinam: Germanorum pars, loge, alij gamenderim, alij gamanderlim appellant: tamen nonnulli uocabulum habent, quo poſtea in amatorijs utuntur, ſcilicet ielenger ielieber, quod uocabulum chamædry ſignificat: ſi uero exponatur, ſignificat, quanto diutius, tanto clarius: unde in amatorijs cauillis hoc nomine utentes deridere uidentur. In hoc aſpero & petroſo loco uiret, ubi folia & ſemina colligenda, & nunc potiſſimum, quia ſuo ſemine prægnans eſt, quo tp̃e Dioſcorides, ſeruandum eſſe monet.* S E. *Dioſcorides quatuor digitorum altitudinem non excedere ſcriptum reliquit.* B R A. *Id eſt in Hermolai interpretatione, ſed ipſe ſua lingua dicit:* ἐστι δὲ θαμνίσκος σπιθαμιαῖος. *uoluit eſſe fruticem breuem, utpote qui habeat longitudinem ſpithami, id eſt, quãtum extendi poteſt à pollice ad auricularem: & quamuis aliquæ etiam hanc menſuram excedant, tamen paucæ ſunt nec multum*

Chamædrys.

exuperant

exuperant. quum autem Dioſcorides alicuius herbæ menſuram tribuit, id facit, ut maiori parti indiuiduorum illius ſpeciei quadrat. Nec etiam adeò ſtratam menſuram tribuit, ut quandoque in aliqua portione excedere nō poſſint. SENEX. *Laureolam ergo colligamus.* BRA. *Hic manifeſtiſſimus recentiorum error deprehenditur, laureolam Mezereum eſſe exiſtimantium.* SEN. *Qui ſunt hi recentes, qui hoc putarunt?* BRASA. *Dinus quidam Florentinus, qui Meſuem commentatus eſt: hic capite primo, laureolam mezereon eſſe teſtatur, ſed quantum hallucinetur, primo intuitu apparet, quippe Arabes omnes Mezereon inter lactarias herbas connumerant: at laureola lac non emittit: δαφνοειδὲς à Dioſcoride, à nobis quaſi græcum vocabulum imitantibus, laureola nuncupatur, ita etiam à Gallis laureole dicitur. In his montibus fructum collige & folia.* SENEX. *Dioſcorides ipſam Alypo ſimilem dicit, & Nymphææ flores habere, quod in hac laureola falſum eſſe deprehenditur.* BRASA. *In antiquiſſimis Dioſcoridis codicibus ea verba non ſunt: ideo & Hermolaus Barbarus ea ſuſpecta habuit: in reliquis adeò ipſa eſt, ut nec pictor eam egregius pingere nouiſſet.* SENEX. *Habetne feruentem & erodentem guſtum?* BRASAVO. *Tu guſta, ego expertus ſum magno meo incommodo, qui etiam multa aqua epota extinguere non uoluerim, & cœnanti omnia uidebantur etiam inſipida, multo pipere aſperſa, adeò lingua & palatum ardebant.* SENEX. *Tibi potius credam, quàm experiri tentem, & ad Rubi cimas deſcendam.* BRASA. *Cima Latinè quidem dicitur: uerum in his montibus rubi*

Laureola. Cima.

quærendi non ſunt, quum Ferrariæ efficaciores uires habeant: cacumina, rami, atque mora ſeruanda: eius autem ſpecies plures ſunt, ut una tantum Ferrariæ uiret, quam appellant Sentem, uel chamæbaton, id eſt, humilem & terreſtrem rubum: in ſolo Ferrarienſi omnia prædia circunſepiuntur rubo, ne iumenta & homines in alienos agros tranſeant, à nobis abſoluto uocabulo ſpina & roueda, quaſi rubus, & ſua cacumina cimas ſpinarum uocamus, quas Galli le coupeau des roſes dicunt: rubum uerò Germani bramen beher appellant. De rubo autem canino, cynosbato dicto, aliàs tractaturi ſumus. SENEX. Myrtus ſequitur. BRASA. Duæ potiſſimum Myrti ſpecies repe riuntur, nigra & alba: nigra folia habet, quæ in uiriditatem quãdam intenſam, & ferè ſubobſcuram tendunt, quę nigredinem quandam præ ſe ferre uidetur: alba uerò uiriditatem habet magis apertam, quæ reſpectu intenſæ uiriditatis albedo dici poteſt. In genere autem omnia ex myrto, quæ in uſum medicorum veniunt, feliciora & efficaciora in nigra ſunt, quàm in alba, & ita perhibetur ab autoribus. Ex nigra igitur omnia colliges tibi neceſſaria & deſcende prope illas aquas, ubi egregiè uiret: eſt enim frutex ambiguæ naturæ, qui modo in aquis, modo in terra uiuit. Multa ex Myrto ſeruanda ſunt, ſemina, folia, ſuccum ex folijs & ſeminibus, ex quibs etiam exprimendum vinum. Vos ſemina, myrtillos appellatis, antiquiores, ut Hippocrates, Myrtidanum. Parua etiam myrtus, quę myrto adnaſcitur Myrtidanum dicitur, & Myrtida à Paulo Ægineta: efficacior eſt tota planta, quam ſeruare expediet. Intelligo etiam per adnatum id quod circa cortica

Sentis.

Myrtus.

Myrtidanum.

corticem

corticem naſcitur, ut in Thymo, Meſue Epithymus, ita in Myrto Myrtidanum: uel (ut nouum nomen fingamus) Epimyrtus, quem circa myrtos frequentiſſime uidi: quamuis Galenus myrtida ſobolem myrti ſolum intellexerit. Omnia ergo hæc ex nigra myrto ſumenda. SENEX. Cauda equina ſequitur. BRASA. Nomen rei ipſi conueniẽs: nam cum equina cauda ſimilitudinem habet, ideo & græci ἱππουριν, & Latini equiſetum et equinalem uocant: neſcio autem cur à Ferrarienſibus mulieribus ſceuola appelletur. Tamen quicquid ſit, non eſt in montibus petenda hæc herba, ſed potius inter Ferrarienſes foſſas, & loca aquoſa: folia, & radices ſeruanda, utpote rei medicæ vtilia. Tamen unum animaduerſione dignum eſt, ab aliquibus ita appellari, quia equorum membris ſuccurrat præſertim ubi fluxerit ſanguis, habet enim adſtrictoriã quandam uim: ideo à Germanis nomen accepit harſtrãg, à ſtrangulando: quoniam ſi quiſpiam maſticauerit, ut pueri ſæpe faciunt, adeò adſtringit ut ſtrangulare uideatur: Galli uerò à ſimilitudine, queue de cheual dicunt: herba apud nos notiſſima, cuius duæ ſunt ſpecies: altera breuior, altera longior, quàm à ſaliendo ſalicem equinalem Dioſcorides appellat, longiorem appellant noſtrę mulieres ſclaream: arbitror inde ſumptum nomen, quia ſtannea vaſa, illa fricent, & clarificent: ſed aliud vocabulum habent magis nſitatum, ſcilicet Aſprella, ab aſperitate, ideo mire fricat uaſa, breuiorem ſceuolam dicũt. Sceuola eſt ſecunda ſpecies equiſeti apud Dioſcoridem: Aſprella uerò prima. Habet autem ſua folia adeò mollia ſceuola, & fragilia, ut inepta ſit ad abſtergenda uaſa: ſed Aſprel-

Cauda equina.

Equiſetum.

Salix equinalis.

Aſprella. Sceuola.

la,dura habet,& ad frangendum contumax,aſperaq́; eſt
ideo in polliendis coquinarijs uaſis ea utuntur:ſunt adeò
notæ hæ herbæ,ut nulla ſit Ferrarienſis muliercula, quæ
non agnouerit. Aliàs autẽ in polygono fœmina deceptus
ſum, quam Romani ſanguinalem fœminam appellant, pu
tans ipſam eſſe equiſeti ſpeciem, quoniam ita à Dioſcori-
de deſcribitur:frutex eſt tener,arundini ſimilis continua
tis geniculis, & in ſeipſos tubarum modo farctis, circa
quos piceæ ſimilia foliola in orbem exeunt:radix illis inu
tilis eſt:naſcitur aquoſis locis,adſtringendi,refrigerandi
que uires habet. Si quis equiſetum huic deſcriptioni com-
parabit,eius picturam eſſe ferè deprehendet:tamen dein
ceps noui ſanguinalem fœminam alteram eſſe, & à no-
ſtris mulieribus Coregiolam et ipſam appellari, quia po-
lygonium mas etiã coregiolam uocant:per mulieres, vni
uerſum Ferrarienſi vulgus intelligo. Huius herbæ ſucco
ac puluerem Illuſtrem Dianam Eſtenſem, Contrariam,
mulierem dignam ut altiori tuba decantetur, a fluxu ſan-
guinis narium immunem feci. SENEX. Solatrum ma
Solatrum ius,& minus ſequuntur. BRASA. Non modo in ſola
no(ita enim appellari debet)recentiores, ſed etiam anti-
qui inter ſe diſſentiunt. Nam Theopraſtus, Plinius, &
Dioſcorides his nominibus ſtrichnon, & haliacacabum
Solatri duo genera. uario modo utuntur. Quippe Theophraſtus ſolum duo
genera ponit:ſomniferum, & maniacum:ſed hæ lites in
aliud tempus differantur. Maniacum ſolanum deſeren-
dum, nec quo utimur, in his montibus colligendum, ſed
Ferrariæ ubertim habetur: olim edendo erat, nunc non
editur: olim etiam ſatiuum erat, & in hortis, cum alijs
oleribus

oleribus ſeminabatur:nunc in hortis, & aquoſis locis ſpõte prouenit, imò & cultoribus inuitis ſcatet. Tu folia, ac fructum, id eſt, acinos illos ſuos ſeruabis. A Ferrarienſibus biaſſola, ab alijs uua canina appellatur: ſunt etiam qui uuam morellam à colore, quum grana maturuerint, uocent: & quoniam eo ſucco talis color fiat, uulgus enim Ferrarienſi purpureum colorem, Morellum dicit, quo nomine in hac herba Galli et Luſitani utuntur illi enim Morelle, ſolatrum uocant, iſti moura: & ferè idem nomen Germani ſequuntur Nachtſchtn dicentes, quaſi umbra noctis, ex colore, quem grana ipſa aut habent, aut inficiunt: non eſt opus notiſſimam herbam alijs verbis pingere, nullus enim eſt Ferrariæ qui ſolatrum ignoret. SENEX. Iuam ergo doceas. BRASA. Hæc à Græcis Χαμαιπίτυς dicitur, quia humilis, & per terram ſerpat: non tamen adeô ſerpit, quin Ramunculos eleuatos habeat: in hac etiam ordinanda Recentiores genitiuo, pro recto vtuntur, Chamæpityos dicentes. Iua autem uocatur, quaſi Ibiga: ita enim a Plinio, & alijs pluribus dicitur, uel abiga. Noſtri retentes Iua, aut Iuam moſchatam credo ob odorem uocent, qui tamen mihi ingratiſſimus eſt, corruptumq́; eſt uocabulum Iua, ab Ibiga, uel Abiga. In montibus efficacior exiſtit, & prope maria. Nomen accepit ab odore quem habet piceæ, uel pinus: nam hoc uocabulum πίτυς, modo pro picea, modo pro pinu interpretatum inuenies, tamen piceæ odorem potius imitari uidetur: unde Chamæpitys idem eſt quod parua picea, uel, ſi id magis, parua pinus: fuere tamen recentes, qui cupreſſinam, & qui paruam Cypariſſum potius nuncupare uoluerint:

Iua. Chamæpitys.

tamen à picea, uel pinu, non à Cypariſſo nomen habet, ut Chamedrys, id eſt, parua quercus, à dris, quod quercus eſt, deducitur. Tres Ibigæ ſpecies reperiuntur, quæ in genere à parte Germanorum uergiſſmeinit appellantur: quod uocabulum in cauillis amatorijs ſumunt, & circa ipſum iocantur: nam idem ſignificat, quod non obliuiſcaris mei. Tres ſpecies Ibigæ reperiuntur, ſed tu hanc, quæ in uſu eſt, ſolum collige flores luteos habentem: nā de his herbis tantum acturus ſum, quæ nunc in pharmacopolarum officinis Ferrariæ uerſantur. Alio autem loco de omnibus herbis ubertim & diſtincte diſſeremus.

Fœnicul⁹ SENEX. Fœniculus ſequitur. BRASAVO. Notiſſima herba, à Græcis Marathron appellata, notiſſima inquam, utpote cibis gratiſſima, quam gratia bibendi nūc comedunt, prius ſanitatis gratia ſumebatur, propterea herba & tenello trunco toto anno ueſcebantur, in hoc mōte, ubi vires præſtantiores habet, herbam, ſemina, & radices collige, partim pro re medica, partim pro obſonijs ſeruanda: quanquam pro obſonijs, coquorum & noſtratium mulierum cura ſit. Ab Hiſpanis Imoio, à Gallis fenoueil, à Germanis fenchel appellatur. SENEX. Caules ſequuntur. BRASAVO. Nec braſſicæ ſuæ deſunt uires, præter id quod edendo ſit, à Dioſcoride tres ſpecies enumerantur, ſatiua, agreſtis, & marina. De ſatiua nihil amplius Dioſcorides, ſed Theophraſtus, & poſt ipſum Plinius, qui Theophraſti interpres appellari poteſt: in tres etiam ſpecies, ſatiuam partiuntur, in criſpam, caulodem, & eam, quæ proprie dicitur Crambe, quāuis Crambe nomen generis ſit, tamen ſatiuarum omnium idē uſus

Caulis.

in re

in re medica uidetur, quamuis crambe, quæ tenuiora & ſimpliciora folia habet, egregius laudetur: tamen in montibus quærenda non erat, quum in Ferrarienſi ſolo mire ſcaturiat, etiam ex quacunque ſpecie, & præſertim ex ea quæ tenuiora folia habet, folia, ſemina, & cimæ, ſeruanda, quæ ſale etiam condire opportet pro uomitionibus ciendis, imò & ſuccus, & flores, & crematorum caulium cinis legendus: tamen quum toto anno Ferrariæ uireat, tunc colligerem, quum ea indigerem. Eſt autem non modo in re medica, ſed & in Ganea laudata Crambe, de qua biſcocta plura prouerbia à Græcis facta ſunt. Hiſpani Latinum ferè imitantur, coles dicentes, quaſi caules: ſed & ad hoc nomen potius Germani attingunt, Coele exprimentes, & Galli choulz, quàm ad Braſſicam. Id autem braſſicæ genus, quod nos à capite caputium appellamus, id fortè eſt, quod Plinius ſeſſile & cumanum uocat: à Germanis etiam à capite nomen ſumpſit, kappes, cappes kraut dicentibus. SENEX. Alkakenghi ad manum ueniunt. BRASAVOLVS. Halicacabus Latinè dicitur Arabes, & Barbari Latinum peruertentes, Alchachengi, quaſi halicacabum uocant: eſt ſecunda ſpecies ſolani Dioſcoridis, quam Plinius ueſſicariam appellat, quoniam ueſſicis ſuccurrit. Dioſcoridi autem magis placet, quoniam folliculus ille in quo eius granum continetur, cum ueſſicæ ſimilitudinem habeat, ueſſicariam dictam eſſe: Qui eam Appollinarem minorem apud Dioſcoridem eſſe tradunt, decipiuntur, de qua in fine primi libri ſcriptum eſt, nam nec id caput eo loco eſſe de-

Alkakengi. Halicacabus.

bet:& eſt tertia ſpecies Strychni, quam ὑπνωτικὸν, id eſt, ſomnificum, vocant, quod prope mare inter ſaxa naſci-tur. Ne in his montibus halicacabum quæras, ſed quum eris Ferrariæ, in uineis colliges, ubi efficacior eſt: herbã, & folliculos ſeminibus plenos ſeruabis: quin & ſuccum exprime, in umbraq; ſicca ad ciendam urinam. Potuit hic ſuccus tribus diebus contentam urinam, Reuerendi præ-ſulis Iacobi Gallini, ſanctæ Annæ Prioris digniſſimi, expellere, & aliorum aquam intercutem euacuare. Ne-ſcio qua de cauſa Germani eam appellent Iudendocklen, id eſt, Iudeorum pilam: fortè ex folliculo nomen iſtud na-ctu eſt. Hi uero Germani longe decipiuntur, qui ſchlaff-bechr, uel Tholkraut, halicacabum putant, quoniam ea nomina potius furioſo ſolano conueniunt: primum enim ſomnificum granum, alterum maniacam herbam ſignifi-cat: plures autem abſque his effectibus halicacabum apud nos comedunt: Adde alteram eſſe maniacæ herbæ figu-ram. SENEX. Beta mox occurrit. BRASAVO. Beta. Nomen habet ſecundæ literæ alphabeti Græcorum: nam quum ab olitoribus deprimitur, figuram, b, præ ſe fert. Eſt autem duplex: candida, et nigra radice cognoſcũtur: nõ folijs, ut multi decepti ſunt, adeò notæ ſunt herbæ, ut opus non ſit pingere: ne montanam quæras, ſed Ferrariæ abundè uiret, & efficacior quàm alibi eſt: ex ambabus ſpeciebus folia, & radices ſerua: tamen alba in omnibus efficacior eſt, præterquam in aſtringendo, quo effectu à nigra ſuperatur: ſuccus etiam foliorum & radicum ad plures ægritudines ualet. De Blito nihil in præſenti, quũ apud pharmacopolas eius uſus non ſit. Galli pore e betã

& Ger-

& Germani Mangolt appellant: quo ferè nomine Itali multi utũtur, ut qui circa Vercellorum Coloniam, & prope montes habitant: dicunt enim ſimul cum Mediolanēſibus, & ferè cæteris Inſubribus, nanegold. SENEX. Ad Mercurialem uenire conueniet. BRA. Hãc Mercurius inuenit, ideo Mercurialis dicta eſt, quam Græci ab eodē Mercurio ſua lingua hermipoam uocant, & alio nomine Linozoſtis, Galli et Hiſpani nomine ferè Latino utuntur: primi Mercuriale, alij Mercurial, noſtrum uulgus magis corrũpit nomē, Mercorella dicens: habet apud Germanos uaria nomina, ut etiam uariæ ſunt nationes, ſed hoc communius eſt cæteris, bingelkraut, per b, aut per p, pingelkraut: alij vero ruvvurtz, alij ſcheiſſzkraut, alij ſcheiſſzmilt, alij miſtrudt, alij ſpechkcmalten, alij hundtſmilt, alij ſcoſzmelden appellant: ſed pro diuerſitate nationum hoc fit. Herba notiſſima eſt, & qua pro ſoluenda aluo noſtri ruſtici utuntur, in pultarijs præſertim decocta: ſi quis enim lancem comederit, mira euacuatione ſoluitur. Duas ſpecies habet, marem et fœminam: fœmina efficacior exiſtimatur: mas nigriora folia habet, & ſemina rariora: fœmina albiora folia habet, ſeminaq́; frequentiora ſunt: in dumetis & omnibus campis oritur, quamuis in montanis & ſiccioribus efficacior ſit: æquè folia, ramuli, & ſemina legenda. SENEX. Iam Betonica in medium uenit. BRASA. Natiſſima herba, quæ in montibus quæri non debet, à ueteribus Hiſpaniæ populis inuenta, quod intelligendum eſt, primum ab his populis eius uires oſtēſas: adeò autem nota eſt, ut apud vulgus Ferrarienſe in adagium venerit, quum de re nota ſermo fiat, dicere, no-

Mercurialis.

Betonica.

tiorem eſſe Betonica. *Geſtron à Græcis appellata, à Latinis ſerratula, ut* Plinius *teſtatur, & meritò, quia circun circa in morem ſerræ diuiſa eſt.* Ferrariæ *illam quæres, quoniam frigidiora loca amat.* Duas *ſpecies habet æquis ferè uiribus inſignitas: tamen quæ ſponte naſcitur, ſatiua efficacior uidetur.* Aliàs *in hac herba diſſidium componemus inter diſcoridem, &* Plinium, *quoniam* Plinius Betonicæ *folia, rumicis ſimilia facit, quod* Dioſcorides Britannicæ *adſcribit, uultq́; Betonicam habere folia quercus: in qua re* Plinius *à* Leoniceno *reprehenditur: ſed an abſolutè folio rumicis comparauerit* Plinius, *uel potius comparatio ſit rumici in expanſione foliorum ſolum, aut non abſolutè rumici comparet, ſed potius rumicis folijs ſerratis, alio commodiori loco diſſeremus.* Tu *interim ex* Ferrarienſi *agro herbam ac radicem ſeruabis.* Dioſcorides *autem folia in fictili uaſe trita conſeruat.* Galli *Betoniem, &* Germani *betonienkraut uocant.* SENEX. *Chelidonia conſequitur.* BRA. *Duæ ſunt Chelidonij, id eſt, hirundinariæ ſpecies, maior, & minor: de minori nihil ad nos, quia in pharmacopolarũ uſu non eſt: maiorem tantum proſequuntur, quę apud nos* Ferrariæ *in parietibus, & ſemitis, & lapidum cumulis naſcitur.* Noſtrum *uulgus* Cerognam *appellat, dicitq́; dentibus aduerſari, ut ſi quis eius ſucco, qui luteus eſt, dentem tetigerit, protinus corruere, quum tamen è contrario ſit, nam tremulos dentes confirmat.* Ita *uero dicitur, quia quum hirundines ueniunt, ex terra prodyt, quum abeunt, marceſcit: aut quia eorum pullorum oculis hirundines auxiliantur.* Fabuloſum *eſt, & quod no-*

Chelidonium.

ſtris

ſtris etiam temporibus fertur, ex Dioſcoride for taſſis, & antiquioribus ſumptum: ſi quis hirundinum pullis oculos eruerit, modo non frangatur neruus, hirundines illis ſuccurrere hac herba, quam multi fatentur ſe uidiſſe in nidis. Quum autem puer eſſem hoc experiri tentans, quinque hirundinum pullis oculos ſerui, adeò ut neruus adhuc oculo iungeretur, altera die ſanos pullos inueni: at nullam herbam in nido reperi. Tria ex hac herba ſeruanda, folia cum caule, radices, & ſemina: Adde & ſuccum, qui ex omnibus his partibus fit, in æneo uaſe cum melle decoctum. SENEX. Si hic minus Chelidonium ſcatet, ne pigeat oſtendere. BRASA. Quum Ferrariæ erimus eam oſtendere curabimus, nam in aquoſis naſcitur, folijs rotundioribus, quàm hædera: nec caulem habet: ſed folia à radice prodeunt, præſertim in menſe Maij uidetur, herba eſt, quæ cito euaneſcit: ne cures tu nunc ſcire, quibus non uteris: alio enim loco herbas omnes edocebimus. Galli Chelidonium, eclere, Germani ſchelkraut uocant. SENEX. De herbena ergo diſſeremus. — Chelidonium minus.

BRASA. Nobiliſſima herba Verbenaca, quæ apud Romanos in honore habebatur, utpote qua luſtrabant, domus & familiã, qua Fœciales coronabantur, qua menſam Iouis uerri dicebant, qua Magi & Fatidici uaticinabantur, & multa alia, ut Plinius uigeſimoquinto lib. capite nono teſtatur, ab aliquibus periſtereon dicitur, quaſi columbaria, quoniam in ipſa libenter columbi uerſantur: ideo à nonnullis noſtræ gentis columbina uocatur. Noſtræ mulieres, in feſto Natiuitatis Diui Ioannis Baptiſtæ, & Aſſumptionis Virginis Mariæ, hac herba ſe co- — Verbenaca.

ronant, & cingunt, putantes eo anno à capitis, & dorſi dolore liberas futuras, qui mos ab antiquitate acceptus eſt ſed (ut refert. Plinius) in ortu canis colligebatur, nec ſolē aut lunam circumſpici uolebant terra in primis fauis, & melle luſtrata: illam adeò in ueneratione habebāt, ut hiera botane, id eſt, ſacra herba appellaretur, imò herbas omnes, quæ ad luſtrationem ualebant, aut Magiam, aut quod cunque aliud ſimile facinus, per excellentiam, uerbenacas appellabant, & hierabotane, quamuis hoc nomen huic peculiare ſit: à Ferrarienſibus corrupto uocabulo Borbonaga dicta, à Gallis ueruene, à Germanis yſenkraut, uel eiſenkraut, ac ſi ferri herbam dixerint, & yſenhart. Adeo Ferrarienſibus nota eſt, ut nihil notius Verbena: aquoſis enim locis naſcitur, ideo ne illam à montibus petas. Duas ſpecies habet, in re medica ſeiunctas uires habentes, quas etiam Græci & Latini uario nomine partiuntur: quippe Plinius in marem & fœminam ſecat, Dioſcorides per rectum & ſupinum diuidit. Recta uerbenaca apud Plinium, mas eſt: ſupina, fœmina. Noſtine ambas ſpecies? SENEX. Quid ni? apud omnes adeo notæ ſunt, & in toto agro Ferrarienſi frequentes, ut canibus noſtris notior ſit, folia in ſimilitudinem folij quercus habent. BRASAVO. Ita eſt circuncirca inciſa, ideo & ea ſpecies quæ ſupina dicitur, quercui à Dioſcoride comparatur, quamuis & altera etiam ſpecies eidem comparari potuiſſet. Romani marem, Criſtum gallinaceum: fœminam uero, circinalem uocant: non aſſurgit fœmina, ſed quaſi ſerpit, & humilis eſt: ideo à Dioſcoride ὕπτιος, id eſt, ſupina dicitur:

Hierabotane.

Verbenaæ ſpecies duæ.

tur: quum æris Ferrariæ, ſeorſum ambas ſpecies collige, unà autem folia, caulis, flores, & radices ſint. SENEX. Non conſueuimus has ſpecies ſeorſum habere. BRASA. Error erat: nam, ut Dioſcorides tradit, mas ad nonnulla ualet, ad quæ fœmina inepta eſt, & è contrario. SENEX. Eupatorium ſequitur. BRASA. Nihil eſt ferè in re herbaria tam corruptum, quàm hoc quod eupatorium dicitur. SE. Quam ob rem? BRA. Quoniam nec Eupatorium, quo uos utimini, uerum eupatorium eſt, nec id nomen, quod nunc uero eupatorio tributum eſt, illi quadrat. SENEX. Quomodo fieri poteſt, quòd eupatorium, eupatorium non ſit? Aequè eſt ac ſi quis hominẽ non eſſe hominem dicat, aut equum equum: hoc eſt de quo miror, Iuniores quoſdam nunc prodire, qui omnes noſtras herbas damnent. BRASA. Mihi, optime pater, nullo modo credendum eſt, ſed antiquioribus autoribus fidem præſta. En tuum hoc eupatorium, quantum à Dioſcoridis, Plinij, & antiquorum eupatorio euariet, conſidera: lege tu Dioſcoridem, fruticoſa herba eſt, ſingularis exit ex ea uirga, gracilis, lignoſa, recta, nigra, piloſa, cubitalis, & aliquãdo maior: folia habet per interualla partibus diuiſa quinq; ferè, aliquando tamen pluribus, quinque folij, cannabisue folijs ſimilia: nigricant, & hęc etiam, ſerræ modo in extremitatibus inciſa. Semen fert ſingulari illi virgæ deinceps adnaſcens, in terram annuens, adeò aſperum & hirſutum, ut ueſtibus ſicutum hæreat. SE. Nullam habet cum noſtro uocato eupatorio, aut modicam ſimilitudinem: quam uero herbam eupatorium putas? BRASA. Illa eſt quæ uulgò Agrimonium appella-

Eupatoriũ

Agrimonium.

tur. SENEX. Si figuram herbæ, & Dioſcoridis pictu ram contemplor, ea omnino eſt. Verùm agrimonium noſtrum Dioſcoridis Argemonem exiſtimabam. BRA. Id fieri non poteſt, ſi eius deſcriptionem in Dioſcoride conſi derabis: quippe inquit, Agreſti papaueri ſimilis argemo ne eſt: folia anemones habet, inciſuris diuiſa, florẽ in caule puniceum, capitulum erratici papaueris, quod Roeda uocant, oblongius tamen, et in ſuperiore ſui parte latius: radicem rotundam, quæ diluti aqua croci colore liquorem ex ſe remittit, ui ſua acrem. SE. Hæc nihil habet cum noſtro agrimonio commune, uel in folijs floribus, aut radice: fortè eſt altera ſpecies argemone. BRASA. Et illa eadem folia habet. SE. Miror cur tam diu latuerit. BRASA. Imò poſt celeberrimi Nicolai Leoniceni tẽ pora præceptoris nunquam pœnitendi, multi pharmacopolæ noſtro uulgari agrimonio pro eupatorio utuntur, eo ita demonſtrante. Nec mirandum eſt, ſi in recentibus error diutius protractus ſit: quoniam & antiqui eodem ferè errore ducebantur, ut Dioſcorides teſtatur: quippe argemonem, id eſt, ea quæ agrimonium appellatur, ab ipſis eupatorium dicebatur. At quam nos re uera agrimonium appellamus, uerum Dioſcoridis eupatorium eſt, & argemone altera herba eſt. SE. In pſenti de agrimonio nihil tractes deinceps de illo uerba acturus. Id tamen ſcire optarim, quænam herba hæc ſit, quam eupatorium uocamus. Eſt enim notatu digna herba, odorata, & uiſu pulchra. BRA. Non eſt idem eupatorium ubique in Italia. SE. De alijs non curo, de hoc noſtro ſermo fiat, quod in fouearum ripis naſcitur, & humidis locis longiora folia

habens

habens ferè cannabinis ſimilia, flores in ſummo multos co aceruatos purpuraſcentes. BRASA. Reuera herba eſt non ſatis laudata, quam egregijs uiribus inſigniri arbitror: plerunq; eius gratia uniuerſum Dioſcoridem euolui, & eam iuuenire non potui, nec Plinius, Galenus, Paulus, aut alter ſimilem herbam pinxit. Non defuere tamen qui illam Symphytum petræum arbitrarentur, ſed falsò: quoniam in ſaxis non naſcitur, nec thymi ramulos habet, tenues à cacuminibus, nec thymi capitula, & quod potiſſimum eſt, non eſt dulcis hæc herba, ſed ſubamara. Aliqui Enagram eſſe arbitrati ſunt, ſed deſcriptione conſiderata adhuc peius ſentiunt. Quam ob rem non inueni hanc herbam in aliquo ex antiquioribus autoribus, quam tamen uiribus precipuis inſigniri putamus, ut in Ferrarienſibus herbis edocebimus, uolumine de ipſis tractando et iã diu cœpto. In uinetis naſcitur eupatorium Ferrariæ. Id autẽ intelligo, quod agrimonium dicimus, pro uero eupatorio colligendo: cuius herbam, radices, & ſemina ſeruabis, quod in his montibus potius, quàm Ferrariæ habere ſtudeas: à Gallis etiam eupatorie, & à Germanis Leberkraut, id eſt, iecoris herba, uocatur. SENEX. Dic mihi (ni pigeat) Arabes ſuntne de hac herba loquuti? BRASA. In eupatorio herbam deſcribunt eiſdem ferè uerbis ut Dioſcorides facit, ut Serapionem legenti manifeſtum erit, & Meſuem: quamuis Meſue Centaurij minoris folijs cõparet, & alij cannabis, aut quinquefolij. Sed fortè corruptus eſt Meſue textus, qui omnia à Serapione accepit: in hoc tamen à Serapione diſſentire videtur, ideo corruptum eſſe eius codicem ſuſpicor, quia etiam Auicenna, à

Symphytum petreum.

quo ſumit, cannabinis folijs aſſimilat, & non centaurij mi-noris. SENEX. Hoc *ſummè placet, quia alteram her-bam eſſe apud* Arabes *eupatorium, quàm apud* Græcos *putaueram.* BRASA. *Eadem eſt, ſed ob peruerſam ex* Græco *in* Arabicum, & ex Arabico *in* Latinum, *uel po-tius barbarum, interpretationem, plurima immutata ſunt ut alijs ueſtibus induta, alia etiam uideatur.* Conſtat autẽ Serapionem Dioſcoridem *ſequi, & nonnullos alios* Ara-bes, Auicennam Serapionem, & Meſuẽ poſteriorẽ *utroſ-que,* SENEX. *De hac herba ſatis: ad hyſſopum deſcen-damus.* BRA. *Et hyſſopus duas ſpecies habet, quæ lo-cis tantum differunt, hortenſis, & montana: hortenſi, mõ-tana efficacior eſt, ideo montanæ ſolum herbam, caulem, & flores ſerua.* SENEX. *Id faciam: nam notiſſima her-ba eſt hyſſopus.* BRASA. *Apud te fortè nota, ſed ego in ipſa ualde dubito.* SE. *In herba etiam mulierculis no-ta dubitas?* BRA. *Imò maximè, quoniam* Dioſcorides *eam ſuo loco non pingit, ſed libro quarto, ubi de* Chryſo-*come tractat, inquit habere comãtes corymbos figura hyſ-ſopi: at neſcio in hyſſopo comantes corymbos uidere, id eſt, in noſtro uocato hyſſopo, & ita apud omnes intelle-cto.* Adde, *quum* origanum *heracleoticam pingit, dicit fo-lia habere hyſſopi:* σκιάδιον δὲ οὐ τροχοειδὲς, *id eſt, um-bellam autem non in modum rotæ, ac ſi hyſſopus habeat in modum rotæ umbellam.* Verum *nec folia noſtræ uoca-tæ hyſſopi, nec umbella conuenit, quoniam hyſſopi flores in modum ſpicæ ſunt.* Comparat quoque & *alteram ori-gani ſpeciem hyſſopo, quod &* Plinius *lib.xx. cap.xvi. &.xvii. fecit.* SE. *Hæc quoque me in dubium uertunt,*

Hyſſopus

à te:

à te, quid dicendum ſit, noſcere optarem. BRA. Folium hyſſopi omnino cum origano ſimilitudinem habet, licet in hoc latius ſit. De umbella modo, aliter dicendum, quã à Marcello interpretatum ſit. Ipſe enim interpretatur, ac ſi origanus habeat umbellam, ſicut hyſſopus. In origano uerò ſit multifida & diuiſa, in hyſſopo rotunda: tamen Græcus textus non confert umbellam origani ad illam hyſſopi, ſed ſimpliciter ad umbellam: quia re uera umbella in rotundum uergit, et ſimplex eſt, ſed in origano multiplex. Quam ob rem Hermolaus rectius Dioſcoridem interpretatus eſt, non faciens comparationem ad hyſſopũ ſed ſimpliciter dicens, ut verba Græca innuunt, σκιάδιον δὲ οὐ τροχοειδές, id eſt, non modo rotæ ad umbellam habens. Ego quandoque Græca uerba non aduertens, ſed Marcelli tantum interpretationem, noſtrũ uulgatum hyſſopum, origanum heracleoticam eſſe arbitrabar, ſed nunc errorem animaduerti. Eodem nomine à Gallis, Hiſpanis, & Germanis dicitur: primi hyſope, alij Ixopo, tertij Iſop appellant. SENEX. Arabes de hoc hyſſopo loquũtur? BRASAVO. Loquuntur omnino, & id eſt quod hyſſopum montanam Meſue uocat. Quod enim dicit hyſſopum haſce Thymus ẽ. SENEX. Marrubium occurrit. Marrubiũ BRASA. Deprehenſus eſt ab excellentiſſimo præceptore Nicolao Leoniceno in hac herba error Plinij, quippe qui ex unius uocabuli falſo intellectu, multas herbas cum porro confuderit: nam Græcè Marrubium, praſion dicitur, porrũ uerò praſum. Plinius aliquas herbas marrubio comparãs, quia ita ab antiquis acceperat, ipſas porro comparat, ut crinion, ballote, ſtachij, porro aſſimila-

ri dicit, quum marrubio ſcribere debuiſſet: nam antiqui Græci has herbas praſio, id eſt, marrubio, non praſo, id eſt, porro comparant: ideo una litterula Plinium fefellit. Sed hæc lõgius à Leoniceno in epiſtola ad Angelum Politianum. Duæ marrubij ſpecies cõſtãt: una, herbacea et multis inciſuris diuiſa: altera, folia rotundiora habet, & ſqualida. Prima ſpecie, ut inquit Theophraſtus ſexto de plantarum hiſtoria, in uarijs medicamentis utebantur. Plinius eodem modo, ſed per alia uerba ſecare uidetur: nam ipſe in nigrum & candidum partitur. De albo Dioſcorides in capite de Marrubio peculiariter tractat, et id marrubium eſt quo nos utimur, & in veſtris officinis habetis, folia ferè rotunda & albicantia habens, quod apud nos in ruderibus & circa areas domorum naſcitur, ubi lapidum cumuli ſunt: ex hoc quum eris Ferrariæ (quãquam hic efficaciſſimum ſit) folia & caules ſimul, ac ſeorſum ſemina ſeruabis: uulgus etiam noſtrum marrobio uocat, & ita Galli: Germani uerò, andorn: nomen eſt ſumptum à morbo quodam puerili, qui marrubio ſanatur. Nigrum marrubium noſtri temporis pharmacopolæ non colligũt, tamen Theophraſtus loco citato, in re medica plurimum ualere ſcribit, & Plinius ei multas dotes tribuit. SENEX. Hoc nigrum marrubium apud Dioſcoridem quænam herba eſt? BRASA. Nunc non eſt animus eas herbas tractare, quarum nullus eſt in ueſtris officinis uſus: tamen ne tergiuerſari uidear, eã eſſe ſuſpicor, quę à Dioſcoride Ballote nuncupatur. SENEX. Adhuc anceps ſum, æquè enim Ballote ignota eſt herba ut nigrum marrubium. BRA. Ego Balloten illam ſuſpicor, quæ à noſtris urt

Marginalia: Marrubii ſpecies duæ. — Marrubiũ nigrum. — Ballote.

ſtris urtica mortua, & iners urtica uocatur, quæ folia urticæ habet, ſed non pungentia aut adurentia, folijs purpuraſcentibus: cuius ingens copia in ruderibus Ferrariæ, & incultis locis. Hæc per ſuſpitionem dicta ſint, aliàs per certitudinem magis rem tractabimus, & ſine ſuſpitione de hac re loquemur. Vnum tamen admonere uolo, Plinium, præter duo genera marrubij, album & nigrum, Balloten tanquam quoddam diuerſum ſcripſiſſe. Hæc autẽ aliàs. Tu cæteras herbas proſequaris. SEN. Scordion. BRA. Dic optime pater, quæ herba illa eſt, quam ſcordion appellatis? SENEX. Syluestre allium. BRA. O errorem execrabilem: Is Tireſia cæcior eſt qui non viderit. SE. Quur error? Ego & præceptores mei ſylueſtre allium ſemper accepere. BRA. Mentem adhibeas his quæ dicturus ſum. Duo uocabula ſunt ſatis affinia, ſcordion, et ſcorodon: ſcorodon à Græcis allium dicitur, & ſcorodon agrion, allium ſyluestre. Arabes in his uocabulis decepti ſunt, & Arabum imitatores loco huius uocabuli ſcordion, ſcorodon intelligentes, & allium ſyluestre interpretantes, ut Auicenna in una deſcriptiõe Theriacæ ſcordion ponat: in altera ſyluestre allium, pro ſcordio, in hoc vocabulo ſcordion, putans ſcorodon eſſe, deceptus. Hinc recentes omnes, & pharmacopolæ hactenus decepti ſunt, pro ſcordio cuiuſdã ſylueſtris, alij ſpeciem ſumentes: non uident aũt apud Dioſcoridem, allium non eſſe, ſed herbam Trixagini ſimilem, unde à Romanis paluſtris trixago dicitur: tñ maiora folia habet, odoremq; alij, propter hoc fortè multi decepti ſunt, allium ſumẽtes. Amarum & adſtringentem ſaporem, & quadrangulũ

Scordion

Scorodõ

Trixago paluſtris.

caulem habet, in quibus flos rubeſcens eſt, à Plinio feliciſſime. xxv. lib. capite ſexto deſcripta. In hoc monte ubi aqua ſcaturit, ingentem huius herbæ copiam habes: etiam Ferrariæ in aliquibus planis & aquoſis inuenitur. Plinius & Dioſcorides differunt: quoniam Plinius in planis et aquoſis locis, Dioſcorides in montanis & humentibus naſci fatetur. Tu folia & caulem in his montibus colligito. SENEX. Quo nomine allium hoc ſylueſtre, quo pro ſcordio utebamur, apud autores uocatur? BRASA. Scorodopraſon, ab allio, & porro nomen ſumens: uel Ampelopraſon, quaſi uineale porrum. Verum etiam Galli, & Hiſpani, ac Germani pharmacopolæ pro ſcordio allium ſylueſtre intelligunt, & eo utuntur, quum tamen fuerit nobiliſſima herba Mithridati adſcripta. Galli enim appellant ſcordion, aulx ſauuages, & Hiſpani aiodrauo, quũ tamen hoc non ſit. SENEX. Bacchara in medium uenit. BRA. Quid intelligis per Baccharam? SE. Eam herbam quæ alio nomine aſarum appellatur. BRA. Mirabar te à cõmuni error liberũ eſſe. Duæ herbæ ſunt, baccharis, & aſarũ, ſi quis Dioſcoridem et Pliniũ rectè conſiderabit: et fortè hinc error manauit, cur à noſtris uulgaribus aſarum bacchara appellaretur, quia multæ baccharis notæ in aſaro poſitæ ſunt, de nominibus præſertim, et viribus, hæc autem nihil ad præſentẽ locum. Vide aſari copiam in illo macro & ſitienti loco, radices, et herbã ſerua, ea folia minora habet, quàm hedera. SE. Ferrarię in meo horto folia multo maiora habet, quam hederæ folia: miror aũt cur Dioſcorides multo minora fecerit. BRA. Ne admiratiõe afficiaris, quoniã locus in quo naſcitur in

Scorodopraſon. Ampelopraſon.

Baccharis

Aſarum.

cauſa

cauſa eſt, cur folia ampliora euadant. In Ferrarienſi ſolo utpote humidiori, latiora folia naſcuntur. At ſi in macro & arido ſit, quem deſiderat, folia minora fiunt. Dioſcorides autem de aſaro in proprio loco naſcente uerba fecit, et de eius folio ut in pluribus reperitur: de hac autem herba à noſtris uulgaribus appellata bacchara, quod uerum aſarum ſit nullo modo dubites, quam Germani Haſzelvvuurtz appellant, quaſi dixerint leporis radicem: ſed unde hoc, ignoro, niſi ex aliqua cum leporis ſimilitudine factum ſit: Galli uero Racabarant hanc proprio nomine uocarunt. SEN. Quid modo baccharis eſt ediſſeras. BRA. Baccharis diu autores digladiari fecit, adeò ut eam Plinius aſarum exiſtimarit. Fuere qui ipſam Caryophyllum, id eſt, florem illum noſtrum uulgarem odoratiſſimum & pulcherrimum, quem Garophalum uulgò dicimus, putarint, adeò mirum uidebatur, florem tam pulchrum & odoratum apud antiquos ignotum: ſed id re vera nullo modo dici poteſt, quum deſcriptiones oppoſitum oſtendant, ut cuilibet in Dioſcoride & Plinio uidere licet. Nicolaus Leonicenus eam baccharem eſſe putauit, quam noſtrum uulgus ſclaream dicit: non ſclaream illam quæ aſprella uocatur, inter equiſeti ſpecies à nobis ſuprà repoſita, ſed herbam illam magnam, quæ purpuraſcentes in album flores facit, herbam ſancti Ioannis etiam Ferrariæ uocata, quam Simon Genuenſis centrum galli, aut criſtam galli nominat. Duplex autem eſt, hortenſis, & ſylueſtris, ambas credo nouiſti. SENEX. Et nullus Ferrariæ eſt, qui non nouerit. BRA. Decipitur autem Genuenſis putans eam herbam, quam Plinius cap. v. lib. xxvii. Ale- Sclarea.

ctorolophō uocat, prædictam ſclaream eſſe. At quicquid ſit in præſenti pro bacchare, Leonicænum imitari iubeo, ut hanc quam dicunt ſclaream, ſerues, in his aſperis montibus collectam, cuius radices, & folia ſeorſum habere ſtudebis. SENEX. Baccharis eſtne re uera ſclarea, aut ſancti Ioannis herba? BRASA. Hoc in præſenti non aſſero, ſed laudo tantum ut interim ſclarea pro bacchare utaris (ut Leonicænus edocuit) quouſque meliora inueniamus: nam aliàs de hac herba diffuſius loquuturus ſum.

Perforata

SENEX. Perforata ſequitur. BRASA. Mira herba, & mirum magis, Dioſcoridem eius folium non pinxiſſe, in illis præſertim foraminibus, quæ in ipſo apparent, ſi præ oculis ponatur: mirum præterea eſt Plinium ſolertiſſimum uirum hoc non animaduertiſſe, qui lib. xxv. ca. xiii. eam diffuſe pingit. SENEX. Nonne eſt illa herba, quæ ab antiquis hypericon nuncupatur? BRASA. Poteſt quidem, & eodem nomine appellari, quoniam nõ nulli apud Dioſcoridem eam ita uocant, ſed proprie & uerè hypericon albos flores habet: unde hæc eſſe non poteſt, cui lutei inſunt flores. Illa autem eſt apud Dioſcoridem, quam Rutam ſylueſtrem nominat, de qua tertio lib. agit: flores, folia, & radices ſerua. SENEX. Radices ſeruare aſſueti non ſumus. BRASA. Tamen ad uſum medicum proficiunt, imò ut ſemina etiam condias iubeo: ſolum gracile, & cultum amat, ideo Ferrariæ illam habere poteris. In ſeminibus autem maximus recentiorum error inualuit, ut quum rutæ ſylueſtris ſeminibus, in nonnullis receptis (ut dicunt) uti debuiſſent, ſemen cicutæ accipiunt herbę pernicioſiſſimę. Sunt tñ qui potius hãc pſ

Hypericō

Ruta ſylueſtris.

ratum

ratam, aſcyron apud Dioſcoridem putarunt, quàm rutam ſylueſtrem: verum idem ſunt ſpecie ruta ſylueſtris, & aſcyron, tantum differunt quia Aſcyron maius eſt: ſunt ambæ idem, differunt ſola magnitudine, & ambæ perforatæ ambæ hypericon, ambæ Androſæmon, & eiſdem uiribus inſigniuntur. Ita eas noſco, & diſcernere ſcio, ut tu ipſe lactucam à braſſica. Galli & nonnulli Germani ferè nomen Latinum imitantur: illi enim Rue ſauluage, iſti uild Rauten, id eſt, ruta ſylueſtris dicunt. Noſtrum uulgus & perforatum, & herbam ſancti Ioannis appellat, quamuis & altera etiam ſancti Ioannis ſupradicta ſit: ſed huic habent proprium nomen Galli dictum à foraminibus, nam ipſam appellant mille pertuis, ueluti ſi dixeris mille foramina: & alij Germani Iannes kraut, id eſt, Ioannis herba: alij Runrath, alij Vnſerfrauuen bedtſtro, id eſt, noſtræ dominæ ſtramen: alij harthau, id eſt, durum fœnum uocant: quæ nomina ſunt magis propria, quàm quod primo loco dictum eſt. Quum uero de ruta ſermo inciderit, etiam Ferrariæ noſtram hortenſem rutam habebis, cuius ſemina, radices, & folia ſeorſum colliges. SENEX. Et capraria ruta in medium uenit. BRASAVO. Experientia monuit hanc herbam peſtilenti morbo ſummè proficere. Noſtrum vulgus Giargam uocat: apud antiquos penitus ignota uidetur. Nã deſcriptiones ſpecierum Rutæ effugit: non enim ſylueſtris, aut ſatiuæ, gallaticæ, aut montanæ ſpeciem ſubijt: ideo noua herba potius eſt, quàm ab antiquis deſcripta. Quandoque uero ſuſpicatus ſum eam eſſe, quæ quarto libro à Dioſcoride Polemonium uocatur: quum

Aſcyron.

Ruta hortenſis.

Ruta capraria.

Polemonium.

autem res ſit plena ingenui pudoris, fateri per quos pro-
fecerimus, in hac re me attentum fecit excellentiſſimus Ni-
colaus Leonicenus, & doctiſſimus Vincentius Caprillius
confirmauit. Cuius ſententiæ & in præſenti ſum, quouſ-
que meliora iuenerim: nam hæc herba ramulos habet gra-
ciles, pennatoſq́;, folia paulò maiora quàm rutæ, oblon-
giora tamen, ad polygoni & nepetæ longitudinem. In
ſummo ramulorum ueluti corymbi ſunt, in quibus nigrũ
ſemen eſt, radix cubitalis, alba, lanariæ herbę radici ſimi-
lis. Ex hac Dioſcoridis pictura uides rutam caprariam
huic ferè ſimilem eſſe. S E. Imò in nullo diſſentire uide-
detur. B R A. In hac aſpera montis parte, atq; macra hu-
ius herbæ folia, radices, ſemen, & expreſſum ſuccum col-
liges: quum autem experientia aduerſus peſtilentem mor-
bum ualere oſtenderit, quod frequentiſſime obſeruatum
eſt, ut per eius ſucci potionem plures in ſanitatem ex eo
morbo reſtituti ſunt. Dioſcorides uero contra ſerpẽtes ua-
lere dicit, & uenena, ſuum polemonium: quæ autem uene-
no, etiam peſtilenti morbo aduerſantur: ideo & ex indi-
cio uirium, rutam caprariam cum polemonio idem eſſe iu-
Giarga, ſiue Galga. dicandũ. Etenim Giarga, uel ut alij, Galga, ſerpentes, &
mire puerorum uermes interficit: ex eius ſucco, aloë, myr-
rha, & croco precioſiſſimum ad uermes puerorũ unguen-
tum paro. Alij herbam ſarracenam, alii fœnugræcum ſyl-
Soldanella. ueſtre illam appellant. S E. Soldanella occurrit. B R A.
Hanc & ſoldanam uocant, in quo pandectarius longe er-
rauit. S E N E X. Quomodo potuit tantus uir errore du-
ci? B R A S A. Hoc tibi adeò aperte oſtendetur, ut nul-
lam habeas excuſandi anſam. S E N E X. Oſtendas ob-
ſecro

ſecro: alioqui ſemper illi incorruptam fidem tribuam. B R A. *Autor hic Chachillem apud Serapionem, ſoldanellam eſſe fatetur.* S E. *Hoc certiſſimum eſt, & ſemper id tenui.* B R A S A. *Sed errorem audias: Serapio inquit chachillem uſnæ, aut naſturtii folia habere: uideturne tibi chachillem uſnæ, aut naſturtij foliis ambiri?* S E. *Vſnæ folia non habet: ſed quid naſturtium ſit ignoro.* B R A. *Naſturtium ea herba eſt, quam Ferrarienſe uulgus ex acrimonia agreto uocat: uideturne tibi ſoldanellã eius habere folia?* S E N E X. *Minime* B R A. *Igitur Pandectarius tuus errauit.* S E. *Si meus errauit, etiam tuus, quia eadem nota impreſſi ſunt.* B R A. *Non dico tuum, quem poſſideas, ſed quem ames, quem tota mente proſequaris.* S E. *Tu ergo odio habes?* B R A. *Non odio habui, ſed illi non adeò fidem præſto, quin antiquioribus potius credam. Ipſum uero ſummè laudo, ut eum qui ſuo tempore plurima uiderit, & alios iuuandi gratia in cumulum redegerit.* S E N E X. *Hæc dimittamus, ne opus noſtrum impediant, remorenturue, nam tibi credere ſtatui. Verum hæc herba ab antiquioribus quo nomine inſignitur?* B R A S A. *Omnino dubia eſt: tamen ea videtur, quam Dioſcorides Braſſicam marinam uocat: habet enim folia Ariſtolochiæ rotundæ ſimilia: in maritimis naſcitur, & Ferrariam importatur: aquam iſtercutem habentes mire ſoluit, ut plures eius puluere ſanos reddiderim: hic non inuenitur, ſed commodius palæſtinæ Venetorum, inter Motamauchi, nunc Malamochi portum, & foſſam Clodiam, quæ Chioza dicitur ſitæ, circa Maris litora, magnam copiam inuenies: aut circa Illuſtriſſi*

Cachille.
Naſturtiũ.
Braſſica marina.

mi Ducis noſtri maritima, ubi uulgo Campo degoro dicitur, colligere poteris. Vno tantum deterreor, Dioſcoridem ſcriptum reliquiſſe braſſicam marinam folia habere longiſſima, quod ſoldanellæ non conuenit. Id fortè in aliquo loco eſt, non omnibus. Miror autem quomodo Dioſcorides dicat longiſſima folia, & Ariſtolochiæ rotundę ſimilia, quum rotunda Ariſtolochia longa non habeat, unde ſuſpicatus ſum, etſi Græcus textus dicat, φυλλα μακρα, ut longitudinem ad folia tribuat, id in foliorum ordine intelligendum potius: quoniam eiuſcemodi herba ſerpit, & ex uno pediculo hederaceorum modo prodeunt, prodeunt uero à ramulis longis per terram repentibus leniter rubentibus: nihil enim hanc marinam braſſicam ſoldanellam eſſe impedit, quàm hæc foliorum longitudo. Hæc autem ſatis, interim alias herbas enumera. SENEX. Abrotanum. BRASAVO. Herba Ferrarienſibus notiſſima, in modum arboris creſcit, ut frutex dici poſſit, & pulcherrimam comam in rotundum facit. Eam edocere opus non eſt, eodem nomine uulgô appellatur Aurodano: ſæpe enim uulgus noſtrum loco b, u, & loco t, d, ponit. Hanc herbam marem & fœminam habere Dioſcorides teſtatur. Eam in his montibus indiſcriminatim legito, & ſemina, ac ramulos ſeruato: à Gallis Auropne, corrupto à Latino, nomine, & à Germanis nonnullis ſtabvvurtz uocatur. SENEX. Centonicum ſequitur. BRASAVO. Turpe eſt uocabula immutare, & turpius corrumpere, Centunculum dicere oportet. SENEX. Eſto centunculus ſit, ſed centonicum a pueritia uſque didiceram. RRA. Gnaphalion à Græcis di

Abrotanum.

Centonicum.

Centunculus.

cis dicitur. Plinius Clematidem à Græcis appellari cenſet, ſed falsò, ut inquit Leonicenus, quamuis facile defendi poſſit à calumnia Plinius, non eſſe Clematidem aliquam Dioſcoridis, ſed eodem nomine etiam appellari, præter id quod & gnaphalion dicatur: notiſſima herba eſt, qua antiquitus pro tomento utebatur: flores in ramulorum ſummitate luteos habet, non albicantes, ut Marcellus inquit: folia cum floribus legenda ſunt in his montibus, licet etiam Ferrariæ in copia uireat. At quum uos pharmacopolæ diuerſis herbis utamini, pro centunculo, hæc tantum centunculus eſt, quæ folia mollia, tenuia, & alba habeat, & adeo mollis eſt, ut uideas nos ea pro tomento commodè uti poſſe. Noſtrum uulgus centonego: Germani Rhorkraut, id eſt, tominum herba, quoniam ipſa tomina ſanent, appellauerunt: quamuis & alij, eadem tamen ſignificatione, ipſam rodekraut dicant.
SENEX. Sauina, & poſt eam Iuniperus uenit. Sabina.
BRASAVO. Commodius numeraſti, quàm tui Arabes fecerint, quippe qui ſabinam à iunipero diſtinxiſti. Tuus autem Serapio ſimul cum iunipero ſabinam confundit. SENEX. Imò ſabinam per ſe ſcripſit.
BRASAVO. Scripſit quidem, & ſeorſum, ſed poſtea inter ſpecies iuniperi ſabinam computat: quod nuſquã à Dioſcoride, Plinio, Galeno, Paulo, aut Aëtio factum eſt, tamen non adeò improbo, ut non uideam ſecundum uarias linguas ita dici poſſe: nam hablagar, quo Arabicè iuniperus ſignificatur, ſabinam etiam comprehendit. Quum uero duæ ſabinæ ſpecies ſint, altera folia cupreſſi, altera tamaricis habens, quamcunque collegeris,

tuæ officinæ ſatis erit, et præſertim in his montibus habere ſtudeas, & potiſſimum folia. A Gallis ſauine, à Germanis ſeuerbaum dicitur. De Iunipero idem ſentiẽdum, quũ duæ ſpecies ſint, maior & minor, utram collegeris, ſatis erit. Id commodius fiet, ſi maritima loca adeas, in quibus folia & grana colligere oportebit: grana tamen iuniperi non debent eſſe fabarum granis minora. At loci ſiccitas in cauſa eſt, cur minora fiant: hoc addidi propter eos qui iuniperum noſtrum, ob granorum paruitatem, iuniperum eſſe inficiantur, non enim grana habet ad Dioſcoridis menſuram deſcriptam: hoc tamen ubique neceſſarium non eſt: nam conſtat in omnibus iuniperum eſſe, præterquam in granorum magnitudine.

Iuniperus

Nos quandoque iuniperi grana Venetijs uidimus, ad menſuram fabæ, imò ferè auellanam nucem æquabant: erant autem ex Græcia Venetias allata. SEN. Hepatica ſequitur. BRASAVO. Nuſquam apud antiquos autores (quos ſciuerim) alteram hæpaticam inuenı, quàm eupatorium, id eſt, quæ per excellentiam hepar iuuaret, unde ab hepate nomen accepit: quamuis Plinius ab Eupatore rege nuncupauerit, ut hinc deprehendi poſſit, ſi à rege denominationem habeat, abſque aſpiratione ſcribi: ſi ab hepate, cum aſpiratione, & potius hepatorium quàm heupatorium dicendum: tamen in præſenti communi omnium ſermone utemur. Illa uero herba, quæ à recentioribus eupatoria dicitur, quę intra puteos, & humentes lapides naſcitur, terræ inhærens, hinc inde foramina habens, ac ſi oculi ſint parui, à Dioſcoride, & antiquioribus lichen uocatur, uel βρυον id eſt,

Hepatica

id eſt, muſcus: nam ſupra muſcum naſcitur, imò Dioſcorides muſcum ipſum eſſe tradit, fiſtuloſa herba eſt: lichen uerò, quoniam peculiariter impetigini ſuccurrit. Cur uerò à recentioribus hepatoria dicta ſit, & à noſtris mulieribus figatella, ob id factum eſſe arbitror: quoniam Serapio ex ſententia Dioſcoridis inquit, hanc herbam Ictericis ſuccurrere, qui morbus ab hepate uenit: tamen per os exhibet Serapio, quod Dioſcorides illinendo dixerat. Idque Pandectario anſam errandi præbuit, qui ſecundum Galenum & Dioſcoridem, ad omnes ægritudines hepatis ualere fatetur, quod tamen apud hos autores nuſquã dictum inuenitur. Errat etiã Pandectarius, quia Lichenẽ facit apud Arabes ainet, poſtea hazez mulſareth: poſtea quum de lichene tractat, limum terræ uocat. Quicquid ſit, oſtendit ſe neſcire nomina, & minus ipſam rem. Ob id fortè hepatica dicitur, quia humida eſt & frigida: at plerunque hepar caliditate peccat: ſed qđ hæc per excellentiam hepatica ſit, nunquam fateri opus erit. Ego quandoq; muſci herbam eſſe arbitrabar, quia ſupra muſcum ortam ſæpe inueni: ſed re uera altera herba eſt, quamuis à Dioſcoride muſcus etiam appelletur, quam etiam recentes Vſnem dicunt: licet uſne potius ea uideatur quam Dioſcorides Telephion uocat: ſed hæc aliàs. Nunc tantum id ſcito, à Germanis etiam ab hepate, leber kraut, id eſt, hepatis herbam uocari, quamuis & eodem nomine eupatorium quoque comprehendatur. Hanc herbam Ferrariæ commodius habebis, quàm aliquo altero loco, intra puteos, & per humecta impluuia ſtrata, ubi ſolares radij parum uagantur. SENEX. *Centaurium*

Muſcus.

Lichen.

Vſne.

maius & minus accedunt. BRA. Statim à prandio de maiori Centaurio uerba fecimus, quid eſſet oſtendentes, & quomodo à rhapontico differat. Minus autem centaurium ne hic quæras, quoniam aquoſa loca amat, et in Ferrarienſi agro mirificæ creſcit. SE. Differuntne Centauria hæc? BRASA. Et apprime differunt, nonne oculis, eorum differentiam percœpiſti? SENEX. De uiribus loquor. BRA. Arabes tui de centaurio loquentes, in maius & minus partiuntur, poſtea earum vires exarantes adeò confundunt, ut indiſcriminatim amborum uires miſceant, quum tamen à Dioſcoride, Plinio, Galeno, Paulo, Aëtio, lõge diſtinctæ probentur. Ipſi uerò Arabes, ut Meſue, ac Serapio, de his, ac ſi eaſdem uires habeant, loquuntur, quum ualde diſtincta ſint, & ſolo nomine quadrent. Ita uerò appellantur, quia à Chirone centauro inuenta, quum vulneratus Herculis ſagitta curaretur. Latini ob ſummam amaritudinem, minus centaurium fel terræ appellarunt: in qua re Theodorus Gaza deceptus eſt, qui nono de plantarum hiſtoria libro, Theophraſtum interpretans ubi de maiori Centaurio tractat, fel terræ interpretatur, quod minus centaurium eſt. Et, quod magis graue eſt, Theophraſtus de radice loquitur, quam per decem annos reſeruari tradit. At Dioſcorides et Plinius, radicem minoris centaurij ſuperuacuam eſſe, et nullius uſus affirmant: ipſe uerò interpretatur fel terræ, quod eſt minus centaurium. Tamen excuſari poteſt Theodorus, qui in publicis Dioſcoridis textibus, inter alias maioris centaurij appellationes fel terræ inuenerit, ſed falſo: quoniam maioris centaurij radix ſubdulcis eſt, minoris autem amariſſima,

Centaurium min⁹

Fel terræ.

riſſima,ideo,ut Plinius uir Latinus refert,fel terræ dici-
tur. SENEX. Reperiturne Centaurium maius in no-
ſtris Ferrarienſibus campis? BRASA. Pharmacopo-
las herbam quandam pro maiori centaurio in noſtris a-
gris legere uidi,ſed uariè,nam quidam minus centauriũ
colligũt. At quia in humidiori loco natum(humida enim
ſumme amat) ideo folia latiora habet, & altiorem ſtipi-
tem. Alij pro maiori Centaurio herbam colligunt luteos
flores habentem,quæ maius centaurium eſſe non poteſt,
tum ob multa alia,tum quia radicem paruam habet: nec
iuglandis folijs inſignitur,at nec minus centaurium eſt,li-
cet folia ſimilia habeat,quoniam flores eius ſunt lutei,nõ
in puniceo purpuraſcentes. SENEX. Quæ ergo her-
ba eſt? BRA. Nondum mihi compertum eſt: ſed nunc
ſatis habeas,nec maius,aut minus cẽtaurium eſſe nouiſſe.
Et Arabes ſimul hæc duo centauria confudiſſe. Ferrarię,
minoris centaurij floreſcẽtes ramulos,et radices colliges.
SE. Et ſi Arabes harum herbarum uires confundant, de
ſcribunturne optime ab ipſis? BRASA. Dioſcoridem
ipſis compara,& tu ipſe iudex eſto, nam & in herbis ac
floribus differre comperies:nunc mihi animus non eſt a-
liorum errata corrigere,qui potius ĩ colligendis herbis ti
bi adiumento eſſe inſtituimus:ne herbas in montibus quę
ras,quæ in plano efficaciores ſint,& quæ partes colligen
dæ ſint,edocere. Interim alias herbas para. HERBA.
Ne aliarum nationum nomina deſeras. BRASA. Gal
li,centaure dicunt:poſtea ſuis nominibus grande, & peti
te diſtinguũt. Sed mirabilius nomẽ à Germanis tribuitur:
hi enim arbitrantes centaurium non à Chirone cẽtauro,

ſed à centum aureis dictum, uocant ipſum nomine à mille aureis dicto, Tauſentguldenkraut, id eſt, herba à mille aureis dicta. SENEX. Pulchra quidem nomenclatura & ridicula. Pimpinella ſequitur. BRASA. Hanc herbam apud antiquos nunquam inueni. Hermolaus libro quarto ſui corrolarij in capite de ſaxifrago eam mire deſcribit, quæ incipientibus hydropicis multum ualet. SE. Imò eſt ualde ſimilis ſaxifrago: unde quum eſſem puer, carmen didici, cuius frequenter ab antiquo Herbario recordationem fieri audiebam.

Pimpinella

Pimpinella pilos, Saxifraga non habet ullos.

BRASA. O pulchrum & mirum carmen, fuit omnino memoriæ mandandum: unum eſt, pimpinellam apud antiquos non extare, quos ſciuerim: tamen Theodorus Gaza in Theophraſti interpretatione, quum dicit Thryallis, ipſe bibinellam interpretatur. Si autem per bibinellam hanc intelligit, quam pimpinellam Ferrariæ dicimus, in acetarijs gratum, ut etiam multi recentes illi attribuunt, longe errat: nam conſtat thryallidem herbam pimpinellam non eſſe, ſi quis etiam pinguis Mineruæ deſcriptiones legat. Nam pimpinella herba eſt habens ſurculos ab eadem radice plurimos ac denſos, rubros cum radice, folio paruo orbiculato, & extremitatibus ſerrato, ſemina in modum mori rubri facit: hæc eſt pimpinellæ forma, quæ & pampinulla, & bipenula, & à ruſticis Patauinis ſanguiſorba dicitur, à Gallis pimpernelle, & à Germanis bibenell. Huic modo thryallem conferamus, ut Dioſcorides pingit in phlomide, nullam habere cum prædicta ſimilitudinem, ſtatim conſtabit. Verum ſi Theodorus hoc nomen bibinel

Thryallis

la Thryal

la Thryallidi tribuerit, ut linguam Latinam ampliaret, encomio dignus eſt. At ex altera parte arguendus, qui inepta nomina ſequatur, quum apud nos id nomen Thryallis in uſu ſit, ut apud Plinium conſtat uirum Latinum: ideo non eſt opus in herbis ita temerè nomina immutare huius herbæ folia cum ramulis, & ſeorſum ſemina ſeruabis: tamen Ferrariæ in hortis habetur, & in magna copia nam ea in acetarijs utimur, & incipientibus aſcitis proficit. SENEX. Mirum eſt tam pulchram herbam ab antiquis non fuiſſe deſcriptam, quæ etiam pluribus morbis prodeſt. BRASA. Ne admiratione afficiaris, quoniã plura multo elegantiora omiſerunt, ut Zuccharum, mannam, caſiam, ſenam: ne igitur ex hac herba mouearis, quia multa poſt antiquos inuenta ſunt, & plura inuenientur. SE. Nullam habes herbam, quæ huic in Dioſcoride quadret? BRASA. Imò aliquam, ſed an ea ſit ambigo. SE. Saltem te ipſum in hac re explica. BRA. Dioſcorides libro tertio de Teucrio herba tractat, ita à Teucro Aiacis fratre nominata, quam dicit eſſe uirgatam, ſimilẽ trixagini, tenui folio, ciceris figura. Si autem trixaginis picturam conſideres, quam nos uulgo Calamandrinam, quaſi chamædryn appellamus, habet folia diuiſa ſicuti quercus, ut manifeſtum uideatur Teucrium pimpinellam eſſe, ſi folia & virgas conſideremus. SENEX. Ego alioqui coniectari non poſſum, quàm Teucrium eſſe pimpinellam. BRASA. At ego id non ita temere aſſero: tamen ſuſpicor, & figura illi ſatis affinis eſt, imò et uires, quoniam lienoſis, & uenenatis ſuccurrit. SENEX. Te hoc ſilentio non preterijſſe gaudeo: ad Squinantum uenia

Teucrium

Squinantum.

mus. BRA. *De herbarum folijs ſermonem cœperas: at nunc ad flores tranſire uideris.* SE. *Nihil hoc refert mo do ſquinantum agnoſcamus.* BRASA. *In caſſum in hoc monte quæres, quoniam in* Arabia *et* Libya *naſcitur:* Alexandriam Aegypti *affertur, poſtea* Venetias: *à* Græ*cis* σχοῖνος *dicitur, quamuis omnem iunci ſpeciem hoc no mine ſignificent: at abſolute poſitum, hunc per excellentiã ſignificat.* Latini *iuncum odoratum, ad differentiam palu*

Iuncus odoratus. Iuncus rotundus.

ſtris, & Celſus iuncum rotundum, ad differentiam quadrati, uocat. Venetijs *florem, radicem, & culmum emere poteris, quia omnium harum partium in re medica uſus eſt: non dubito illum eſſe qui & nunc* Venetijs *uenditur, modo quis odorem nouerit, & à paluſtri diſtinguere ſciat, quem cum odorato miſcent. Noſtri autem pharmacopolæ* Venetias *petentes decipiuntur, & feſtucas quaſdam paluſtris iunci pro iunco odorato emunt. Naſcitur etiam in* Campania Italiæ *prouincia, quæ nunc terra de* Lauo*ro appellatur.* Galli, & Germani, *ultima ſyllaba dempta, ut nos ferè, ſquinant, uocant.* SENEX. *Cymbalaria*

Cymbalaria.

ſequitur. BRASA. *Quam herbam hoc nomine intelligis?* SENEX. *Eam, quæ* Ferrariæ *in parietibus frequenter naſcitur, ab* Hermolao *libro quarto* Corrolarij *in* Cotyledone *deſcriptam, quæ folium quodammodo angulosum habet hederaceum, florem paruum, purpureum.* BRASA. *Illam ergo intelligis quæ à noſtris mulieri*

Herba venti. Vmbilic⁹ Veneris. Dinarella Cotyledõ

bus herba uenti dicitur. SE. *Illam inquam, quam & umbilicum* Veneris, *et* Dinarellam *noſtrum uulgus nominat.* BRASA. *Nuſquam apud antiquos autores hanc herbam reperi: qui enim* Dioſcoridis *cotyledon eſſe fatentur,*

quoniam

quoniam cotyledon cymbalium etiam dicatur, longe aberrant: nam Cotyledon in maritimis naſcitur, nec folium habet coxendicis figura: qui uero ob id, eam eſſe putarunt, quia & umbilicus Veneris Cotyledon ab antiquis dicatur, adhuc errant, quoniam ea herba quam quæris, Veneris umbilicum non repreſentat. Fuere qui ſecundam fumariæ ſpeciem, hanc cymbalariam putarint, quam gallinaceum pedem uocant. Quod eſſe non poteſt, quia hederæ folia non habet: unde non memini hanc herbam apud antiquos me legiſſe: nec mirum quia omnia non pertractarunt. Nobis autem ſatis eſt à patribus & auis expertas vires habere, quamuis ab antiquioribus pertractata non ſit. Eius ramulos cum folijs & ſeminibus Ferrariæ colliges, in parietibus antiquioribus & lapidum cumulis. Non eſt etiam ſecunda Cotyledonis ſpecies, quæ in modum ſedi, in montibus naſcitur. SENEX. Artemiſia occurrit. Artemiſia

BRASAVO. Non dubito (ut nonnulli fecere) eam quæ apud nos corrupto uocabulo Arcemiſe dicitur, ac ſi artemiſia dictum ſit, quæ folia abſinthio ſimilia habet, ut Dioſcorides inquit, & eius duo genera facit, Monoclonon, & Polyclonō, id eſt, unum ramum, & plures ramos habentem. Ambas ſpecies Ferrarienſe uulgus nouit, ſi apte diſtinguere ſciret, & ipſis indiſcriminatim utitur. Quam nos Matricariam, uel Marellam uocamus, artemiſiæ ſpecies eſt, illa ſcilicet quæ male olet. Nec obſtat quòd Ferrariæ duæ Artemiſiæ ſpecies ſint, per vnum & plures ramos diſtinctæ, quoniam et hæc in ſpecie eſt quę plures habet ramos. SENEX. Si in genere Artemiſiæ matricaria collocari non poſſet, quam putares eſſe apud Matricaria. Marella.

antiquos? BRA. Hermolaus Barbarus Parthenium eſſe putat in helxine, & idem excellentiſſimus Ioannes Manardus putat, quem diu cum doctiſſimo Vincentio Caprilli differentem audiui. At potius Caprilli aſſentiendũ, matricariam, parthenium non eſſe: nam matricaria Coriandri folia non habet, qualia parthenio inſunt, nec matricaria ſoluit. Nunc autem de ea herba loquimur, quæ Ferrariæ matricaria & marella appellatur, eſt enim artemiſiæ ſpecies: tamen quum artemiſia parthenium etiam dicatur, matricaria ipſa parthenium dici poterit. Sed nũc loquor de herba, quę peculiari nomine à Dioſcoride parthenium uocatur: ſcimus enim parthenij nomine plures herbas uenire. SE. Quæ herba eſt hæc peculiari nomine parthenium dicta? BRA. Vt te breuibus expediam, Partheniũ Parthenium ea herba eſt quæ uulgò Bruſaculo dicitur, folia coriandri habens tenuia, & flores per ambitum candidos, in medio luteos, odore uiroſo, guſtu amaro, & quæ bilem & pituitam trahat. Matricariæ noſtræ hæc indicia non inſunt, ideo non erit parthenium. Scimus tamen quoſdam noſtrum uocatum bruſaculum, qui à recentibus cotyla fœtida dicitur, matricariam appellare: unde apud hos partheniũ erit matricaria quos forte Ioannes Manardus imitatur: & hanc ſententiam ſequitur Serapio, qui matricariam ex ſententia Dioſcoridis pingens, parthenij figuram affert, id eſt, bruſaculi. Qui uero noſtrum uocatum bruſaculum chamæmali ſpeciem eſſe affirmant, decipiuntur: quia quum tres ſint chamæmali ſpecies, à florum coloribus diſtinctæ, albo, purpureo, & luteo: bruſaculo aũt albos flores ĩ medio luteos habet, ut noſtrum uulgare chamæ

chamæmalon:ideo cum eo idem eſſe oportet,quod longe abſurdum eſt. SENEX. *Quomodo matricaria diſtinctioni Dioſcoridis, in Artemiſia per unum ramum, & multos quadrabit?* BRA. *Non ita ex ſua ſententia Dioſcorides partitur,ſed ab alijs eo modo diſtingui monet. Quicquid tamen ſit,in maritimis locis efficacior eſt:caulis,coma,& radices priuatim ſeruanda, imò & ex folijs ſuccum expreſſum collige. Apud Galenum noſtra matricaria amaracus dicividetur. Mirandum tamen,quum animaduertat illam non inueniſſe Romæ,quum tamen in copia Romæ ſit:unde in dubio ſum, quid apud Galenum amaracus ſit:ſed rem ſuo loco explicabimus. Galli,armoiſe,artemiſiam uocãt:Hiſpani,ut nos:Germani,bei fuſſz. Matricaria uero à Germanis muterkraut, id eſt matricis herba:ab alijs metram,ab alijs metterem dicitur.* SEN. *Materſylua præſentatur.* Materſylua. BRASAVO. *Nonnulli matremſyluam,alteram Clematidem eſſe putarunt, ſed errore ducti:quippe clematis,ut olera, cibis oleo & ſale conditis paratur,quod matriſyluæ non conuenit,nõ enim edendo eſt:ſi autem aliqua ſit apud antiquos de hac herba memoria,ea eſt quæ à Dioſcoride quarto libro periclymenon,à Romanis inuolucrum maius dicitur,quæ ſimpliciter frutificat folia per ambitum puſilla cõtinens, ſub candida ad ſimilitudinem hederæ, ſecuſque ramuli adgenerant ſemen cacuminibus hederaceum præferentes, albus ei flos ſimilis fabæ ſubrotundus, ceu folio impoſitus ſemen prædurum,& uelli difficile,radix craſſa,orbiculata. Niſi hederæ folijs ſcriptum eſſet, & nonnulla alia modica, hanc eſſe matremſyluam noſtram credidiſſem.*

capi. 15

Inuolucrũ maius.

Caprifolium. *Sunt tamen qui caprifolium à nobis uocatum, periclymena non putent, & qui idem cum matreſylua caprifolium.*

Aſplenő. *Errant præterea, qui matremſyluam aſplenon exiſtimāt, uel ſplenon, ut* Pandectarius *facit: quippe aſplenon, uel ſplenon, neque caulem habet, neque florem, neque ſemen.* At *materſylua ſemine, flore, & caule inſignitur: ideo uel ab antiquis nuſquam huius herbæ recordatio facta eſt, aut ſub periclymeno ponenda.* Multa *nunc extant antiquis ignota.* In *locis maritimis efficaciores uires enanciſcitur: flores, ſemina, folia, & radices ſeorſum collige.* Gallorum *pharmacopolæ caprifolium eſſe arbitrantur, ideo* Cheureſeul *appellant.* Hiſpani *vero, ut nos ferè, madreſylua,* Germani *nonnulli ſpeckliben, alij lienen blumen uocare contendunt.* SENEX. Ad *Pentaphyllon veniamus.* BRASA. Plinius *libro uigeſimoquinto, capite nono, petaphyllon, quod à* Latinis *quinque folium dicitur, fragra ferre exiſtimauit: at id potius trifolij proprium eſt, quàm pentaphylli.* Ideo *quandoque* Plinij *textum corruptum eſſe arbitratus ſum, ut triphyllon pro pentaphyllo legendum eſſet.* At *mox excellentiſſimum* Leonicenum *animaduerti hanc ſententiam reprehendentem, quia alijs nominibus ipſum appellat, quæ à* Græcis *pentaphyllo tribuuntur, & eaſdem proprietates ſuo pentaphyllo attribuit* Plinius, *quas &* Græci *ſuo, ut hinc deprehendatur, non poſſe aliquo pacto trifolium legi, quũ autem huius herbæ nomen à quinario foliorum numero initium ſumat.* Vulgarem *herbam habemus prope parietes uirentem, & locis humidis, quam uulgus noſtrum pedem paipi, & quinque folium uocat: quod autem no-*

Pētaphyllon.

ſtra lingua paipus dicitur, Latinè Miluus eſt: hanc eſſe pentaphyllon antiquorum, deſcriptio manifeſte oſtendit, hoc dempto, quòd radice rubra caret. Eſt autem & uulgaris herba Tormentilla dicta, quæ ſeptem folia habet, ſed duo parua ſunt, ut ferè in foliorum numerum poni non debeant, & in multis pediculis quinque folia tantum habet: hanc facile crederemus pentaphyllon eſſe, ſi perpetuo quinque folijs muniretur, imò ante nos Hermolaus idem ſenſit: tamen mentæ folia non habet Tormentilla, ut illi Dioſcorides pentaphyllo tribuit, aut uitis, ut Theophraſtus. Quicquid tamen ſit, noſtrum uulgare pentaphyllon circa parietes & ſtagna naſcens, ob radicem antiquorum pentaphyllo non quadrat, Tormentilla vero, quam & recentes Biſtortam dicunt, diſſimile folium habet à deſcriptione antiquorum. SENEX. Ego igitur quid colligendum ſit, ambiguus ero? BRASAVO. Quoad meliora inuenamus, pro pētaphyllo circa canales & aquoſa loca, folia, radices, & ſeorſum foliorum, ac radicum tormētillæ ſuccum colliges. Ad Plinium reuertentes, multos pentaphylli cæſpites obſeruare cœpi, & tormentillam ipſam. Globum quendam ferunt, in quo ſemina ſunt, hunc fragram Plinij eſſe arbitratus ſum, quoniam & nihil aliud eſt fragra trifolij, quā globus, in quo ſemina conduntur: non tamen nego fragrā propriæ in illa ſpecie trifolij eſſe, quæ fragraria & fragra nuncupatur: tamen & in Veronenſibus montibus obſeruauimus fragrariam herbam pentaphyllam eſſe, quod arbitror omnibus eam urbem incolētibus in confeſſo eſſe. Ideo non mirum, ſi Plinius Veronenſis dicat, nulli ignotū

Tormentilla.

eſſe quinquæfolium, quum etiam fragra gignendo commendetur: radices autem conſiderans, rubræ non erant. At tormentillæ radix, & rubra ē quum effoditur, & paululum nigreſcit, incipitq́;, & deſinit cum uite. Putarunt uero quidam Leoniceni gloriæ inuidi, Saniculam uulgarem herbam, quam recentes in ſolidaginū genere ponunt, Pentaphyllō eſſe. Verùm habet quidem Sanicula in quinque partes diſtincta folia, ſed radices nec rubras, nec effatu dignas habet, nec fragra fert, ut de ſuo Pentaphyllo dicit Plinius, licet capitula quædam habeat ſupra coliculos colorem herbaceum habentes. Hāc herbam Germani ſanickel uocant, tormentillam uero tormentill: alij Rotvvurtz: alij Blot VVurtz dicunt. At Pentaphyllum noſtrum uulgare, funffingerkraut ab eiſdem dicitur, ac ſi exprimere uoluerint, herbam quinque digitorum. SENEX. Tormentillam igitur pro pentaphyllo ſeruabo? BRASAVO. Seruabis, quoad meliora inuenire liceat: nam & hoc anno pentaphylli quandam ſpeciem circa parietes etiam naſcentem radice rubra inſignitam obſeruari.

Sanicula.

SENEX. Ad Citrach ergo manum dabimus. BRASA. Nonne hodie dictum eſt, eam herbam, quam Citrach uel citarach appellatis, ſcolopendrion, uel aſplenon eſſe? SENEX. Memoria exciderat, uerùm ea quæ nūc ſcolopendrium appellatur, quo loco à Dioſcoride tractatur? BRASA. Dictum eſt etiam à Dioſcoride phyllitin uocari. SE. In memoriam uenit: ad Mezereon transeamus. BRA. Nonnulli falsò, mezereon, & laureolā confundunt, ac ſi unum ſint, quum duo & longe diuerſa eſſe oporteat, quoniam laureola, quæ Daphnitis eſt, lacte careat,

Citrach.

Mezereō.

Daphnitis.

careat, mezereon eo abūdet, ut illi Arabes imponunt. Vnde Serapio & Meſue de Mezereon loquuntur, et non eodem modo unoq; capite diuerſas antiquorum Græcorum herbas miſcent. Nam Dioſcorides & Plinius Chamæleam & Thymeleā duas herbas faciunt, ut uerè ſunt, hi autem Arabes vno in capite adeò perturbant & confundunt, ut quandoq; chamæleæ, quandoq; thymæleæ uires, quandoq; deſcriptionem unius, quandoq; alterius miſceant, ut re uera duas herbas uno capite coniūxerint. Tamen in medio ferè capitis mezereon duas ſpecies habere ſtatuunt, ut hoc manifeſte colligatur Arabum mezereon eſſe Chamælean & Thymæleam Dioſcoridis ac Plinij. Ex his herbis in hoc monte uaria colliges, ubi loca petroſa videntur: ex Chamælea, folia: ex thymælea, folia & ſemina condas. S E. Ozimum Garyophyllatum occurit. B R A S A. Hæc duo ne ſunt, Ozimum unum, Garyophyllatum aliud, uel vna res, quæ toto hoc nomine claudatur?? S E. Vna ſola res, & etiam notiſſima. B R A. Ne admiratione afficiaris, quomā pharmacopolas noui herbam colligentes nomine garyophyllatam: nunquam enim apud antiquos ozimum garyophyllatum inueni. Dioſcorides enim ozimum, & ὠκιμοειδὲς, id eſt, ozimaſtrum, et ozimum aquaticum ſola tractat: dic tu quo ozimo (uel ocimo per c, aut z, ſcribatur ab ὄζειν, quod eſt redolere, grammaticis curæ ſit) in officinis utimini? S E. Quod paſſim mulieres ſupra feneſtras in fictilibus plantant, nigrum ſemen habens, Garyophylli odorem repræſentans. B R A. Ferrarienſes mulieres duas ſpecies habent ſupra feneſtras, alterā ſtrictiora folia, alteram latiora habentē.

Ozimum gariophyllatum.

SENEX. Id eſt, quod latiora folia habet, baſilicum di- ctum, ab odore baſilica dignum. BRA. Tamen Serapio ozimum garyophyllatum ex ſententia Iſaac Ebenambrā folia ſtrictiora habere tradit. SENEX. Ita apud nos uſus eſt. BRA. Semen certe nigrum habet, & odora- tum, ſed non garyophylli odore (niſi olfactus me decipi at.) Ne in montibus ipſum quæras quum in omni ferè do mo Ferrariæ ſit. Solum ferè inter herbas calidiſſimam aquam expetit, & in meridie, nobiſcumq́; ueluti animans moratur: edendo eſt, ſed uiſui nocet: folia & ſemina habe re oportet. Mira uero et adeò ingens controuerſia in Pli nio et Dioſcoride eſt, ut alterum ipſorum errare opus ſit. Dioſcorides enim inquit, ſi à ſcorpione uulnerentur qui ozimum comedere, incolumes euadere: è contrario Plini us libro uigeſimo, capite duodecimo: Si quis ea die qua ozimum comederit, à ſcorpione pungatur, non poſſe ſa- nari. SENEX. Eſt inexplicabilis contradictio, quæ fortè per uarias ozimi ſpecies tolli poſſet. BRASA. Aliud eſt in his autoribus diſcrimen, quoniam Dioſcori- des lac prouocare tradit. Plinius uero eodem loco, ſi illi- nitur mammis, extinguit quoque lactis prouentum. SE- NEX. Dioſcorides fortè per os ſumptum intelligit: ideo addit, & ęgrè in ſtomacho mutatur: Plinius uero extrin ſece apponit. Quicquid ſit, miror maxime cur Dioſcori- des ſecundo libro de ozimo, quarto autem de ozimaſtro tractauerit, quum eius conſuetudo ſit cognata congeneri bus miſcere: ut de menta ac mētaſtro uno loco fecit. BRA SA. Id apud Dioſcoridem perpetuò non reperitur, quip pe qui de thymo in uno libro, de epithymo in altero ſcri pſerit:

pſerit: quamuis in libri præfatione eos reprehendat qui ordinem literarum ſequuntur, & cognata à ſuis congeneribus diuellunt. Tamen uitio ſcriptorū potius factum arbitror, ut in Dioſcoride nonnulla ſuum locum euarient. Quum uero Plinium & Dioſcoridem conciliaſti, quòd alter per os, alter extra applicuerit, non longe à Galeno diſſentis, qui in libro de Simplicium medicamentorum facultatibus, ozimum per os ſumptum non digeri, imò digeſtioni officere tradit: ſi uerò emplaſtri modo extra ponatur, digeſtionem procurat. Nonnulli vero hoc animaduertentes, quod uno in libro de ozimo, in alio de ozimaſtro loquatur, uoluere in quarto libro non loqui de ozimoide Dioſcoridem, ſed corruptum eſſe uocabulum, & legi debere Echinoidem, quia de Echio ſuprà loquutus erat. Ab his autem diſſentire cogor, tum quia nulla herba eſt, quæ Echinoides uocetur, tum quia ozimoidem Plinius ita pingit, & eius uires, ut Dioſcorides ponit: tum quia Galenus in libro de Simplicium medicamentorum facultatibus eadem ozimoidi elargitur, quæ Dioſcorides ſuo quarto libro. A Germanis Baſilica kraut, ac ſi herbam baſilicam dixeris, uocatur. SE. Bardana ſequitur. BRA. Quo uocabulo uteris? eáne eſt, quam ex ſimilitudine cum equorum unguibus, ungulam caballinam appellatis? SEN. Ea quidem eſt, ſed potuit etiam aſinorum ungues imitari. BRASA. Ideo & multi aſininam ungulam uocant: imò Germanum nomen quo hæc indicatur, aſino alludit. SE. Quomodo aſino? BRASA. Quoniam ipſam uocant Eſels huff, ac ſi dixerim aſini ungulam. SE. Honeſtius tñ eſt, ab equo magis, quàm ab aſino nomen ſumere. Bardana.

BRA. Iſtud ad rem nihil, uel ab aſino, uel equo nomen ducatur. Quur illam in montibus quæris, quum Ferrariæ abundet, circa aquarum ſcatebras, & aquoſis locis, adeò ut recentiores multi nymphææ ſpeciem arbitrati ſint, quã ſuo corrupto uocabulo nenufar terreſtre appellarunt? SENEX. Sũt etiam qui farfaram, neſcio an Hebræo uocabulo, uel barbaro eam uocent. BRASA. Imò Latinũ eſt, nam ab autoribus folijs populi comparatur. Antiqui uero populum, farfarum dicebant, à Dioſcoride Bechiõ, à Romanis Tuſſilago, quoniam uehementiſſime tuſſi ſuccurrit, appellatur: hoc autem eſt ſi per infundibulum fumus ſuſcipiatur, et deuoretur: propterea apud Germanos aliquos brandt lauttich appellari ſolet, ac ſi dixerint, lappa quæ ad combuſtionem danda eſt, uel lapa combuſtioni apta. Recentes medici ea pro antiqua tuſſi utuntur, quum ab antiquis ſolum fumus glutiretur: à Gallis glicterons dicitur: folia & radices ſeruare conueniet, ſed hoc Ferrariæ ages. SENEX. Capilli Veneris ſequuntur. BRA. Poſtea. SENEX. Politricon, calitricon, adiãton. BRA. Siſte: nam uos pharmacopolæ rem in duas ſpecies tantum diſtinctam, in quatuor diuiſiſtis: nomina ſolum diuerſa ſunt, res minime. Eam enim herba, quæ à uobis capillus veneris dicitur, à Dioſcoride Adiantum appellatur quoniam madefieri non poteſt, etiam aqua aſperſa. Quem tamen effectum experiri uolens, falſum eſſe cõperi, ideo potius ex puteis, quos coronat, & propter id madida non eſt, uel quia nunquam attingit aquas, id nomen ſumpſiſſe arbitror. A Romanis Cincinalis, & terræ capillus dicitur. Cincinalis quidem ob cincinos, ſecundũ aliquos,

Tuſſilago

Capillus veneris.

aliquos, id eſt, inciſuras: ſed magis arridet ob Capillorum Cincinos. Item cum polytrico, & calitrico eſt: ſunt hæc diuerſa nomina à uarijs effectibus impoſita: nam polytricon, id eſt, multas tricas, hoc eſt capillos faciens, calitricon, id eſt, pulchras tricas faciens. Vt autem rem ipſam aptius intelligas, una herba eſt adianton, in duas partes ſeparata. Vna proprie adiantum dicitur, de qua priuatim uno capite Dioſcorides agit, folia magis alba, & coriandro ſimilia habens, & longiora. Altera pars à Dioſcoride in ſequenti capite ſcribitur, & Tricomanes appellatur, folia habens filici ſimilia, tenuia, nigriora primo, & breuiora: hoc proprie Calitricon dicitur, ex tricarum pulchritudine quam facit. Vos pharmacopolæ, hoc communi nomine in his duabus herbis utimini Capilli Veneris: unde apud antiquos autores ſolum adiantum & tricomanes, uel calitricon inueniuntur: ut patebit ſi Theophraſtum, Dioſcoridem, & Plinium legeris: non autem quattuor ſunt herbæ, ut uos eas facitis, ſupradictis nominibus appellatæ: nam ſola uoce, et non re ipſa diſſentiunt. Ideo multi pharmacopolæ falſo quatuor herbas oſtendũt, quum duæ tantum ſint: tamen quamcunq; ſpeciem accœperis, eaſdem uires habet. Ideo Ferrariæ in puteis, fontibus, paluſtribus locis, umbroſis ac humentibus muris eam accipito, quæ ad manus uenerit, & in Bononienſi ſolo maxima copia uiret. Ferrariæ tamen Tricomanes, id eſt, ea ſpecies quę filici ſimilia folia habet, copioſe inuenitur: ramos tantum huius herbæ ſeruabis. Auenea ab Hiſpanis dicitur, non omnibus tamen, ita à quibuſdam Germanis frauuenhar dicitur, ac ſi dixeris fœminæ crinis, quamuis alij

Adiantũ. Tricomanes.

Germani Mauerrutem (ſed falsò) appellarint: quoniam hæc ruta muraria, à prædictis herbis diuerſa eſt. Galli etiam pharmacopolæ, illis quatuor, ac ſi diuerſa ſint, utũtur, ita ſuis nominibus appellantes capil Venere, politri, calitri, adiantos. SENEX. *Agrimonium ad manus uenit.* BRASAVO. *Corrupto uocabulo paſſim utuntur, Argemone legi oportet, ſuprà docuimus, eam herbã quam pharmacopolæ pro argemone accipiunt, uerum eupatorium eſſe. At uera argemone apud me incomperta eſt: tamen futurum ſpero, ut illam inter alias herbas oſtendamus: nunc ipſam dimitterem, quoad ab aliquo oculata fide inuenta ſit.* SENEX. *Interim quid agendum eſt, ſi aliquis medicus argemonem ordinaret?* BRASA. *Admonerem ipſum hanc herbam non haberi.* SENEX. *Clamaret ille, uis tu me docere, hæc eſt, Sus Mineruam inſtruet?* BRASAVO. *Placidis verbis iterum admonerem, exorans ut ueritatem noſcere tentet.* SENEX. *Tunc altiori uoce inſtreperet, conuicia ſine ordine miſcens, & deinceps meam officinam deſereret.* BRA. *O peſſimum genus, ignorant & id noſcunt: tamen ſua ignorantia obſtinati diſcere contemnunt, & potius meris nugis conſeneſcunt, quàm ab alijs diſcere curent, aut ſaltem ſeipſis ueritatẽ noſcere conentur: ſi pharmacopola eſſem & hoc mihi accideret, tales uiros derelinquerem, iuberẽque aliam officinam quærere, & ibi quę luberent ordinare, quoniam pro re rem alteram uendere non licet.* SENEX. *Id agere decreui, & potius ſalutis animæ tribuere, quàm paruo lucello, quod ignauus, & penè inſcius medicus, ſemel, aut bis ad ſummum in anno condonabit: his*

Agrimonium.

autem

autem omiſſis, ad ſpicam ueniamus. BRASA. Iterum ad flores tranſis. SENEX. Nihil refert, nos ſpica nardi, & ſpica Celtica utimur. BRA. Nominum inſcitia, & te, & recentes ita loqui coëgit: Nardus abſolutè appellatur, & Nardi ſpica, quæ in monte Indiæ naſcitur: tamen in Indicam et Syriacam ab autoribus diuiditur, quia mons ille duas facies habet: in facie uerſus Indiam uergente, Nardus Indica creſcit: in uergente uerſus Syriam, Syriaca. Indica mox ſub ſe Gangeticam capit, quæ prope flumen Gangem naſcitur. Nardus verò Celtica in Gallia & in Liguriæ alpibus, & in Iſtria uiret. Habetur & tertia Nardus ex Cilicia proprie et Syria, quæ montana appellatur, hæc eſt quam habemus: nam Venetorum nauigationes Alexandriam, & Alexandria Venetias hanc ferunt: ex Cilicia enim & Syria facile Alexandriam, et pedeſtri, & nauali itinere feruntur. Etiam ex Cypro inſula affertur. Ne igitur in his montibus Nardum quæras, ſed Venetijs ſpicam, caulem, & radicem emes: quamuis & ipſi adulterent. Iubeo autem radicem et caulem emere, quoniam hæc apud antiquos autores, ut Dioſcoridem, & Galenum, magis in vſu medico ſunt, quàm ſpica, quippe folia abijcit Dioſcorides. Ad nos tamen nunquam defertur radix, nec mercatores illam portare curant, etſi in re medica efficacior ſit: quoniam maius lucrum ex ſpica, quàm radice faciunt: nō tamen ex his ſpicam omittere intelligo, utpote quæ in re medica, & odoramentis ualeat, imò pretioſum unguentum ex ſpica antiquitus fiebat, quo Magdalena Seruatoris noſtri IESV pedes inunxit. Eſtq́; error in ſacris literis ubi legitur unguentum nardi piſti-

Spica.

Nardus.

Nardus montana.

ci: quem errorem Valla corrigere uolens, Nardi ſpicati legit: quum potius ſpicæ Nardi, id eſt, ex ſpica nardi legendum eſſet. Radix tamen ea eſt, quam cęteris partibus præferunt autores: imò quum radix excauatur: puluerē pro lauandis manibus ſeruari iubet Dioſcorides, adeò radix odorata eſt. Hæc de nardo, uel ut uos dicitis, de ſpica. Niſi in mentem ueniſſet Ligures ueram Celticam nardum habere, tamen loco eius, herba dicta à nobis lauandula uti, qua & nardinum oleum parant, id eſt, id quod apud uos de ſpica appellatur: tamen lauandula à Nardo longiſſimè diſtat. SENEX. Polium ſequitur. BRA. In planis & montibus hæc herba reperitur: Dioſcorides in uſu montanam eſſe cenſet. SE. Imò & nos ſemper mō tanum Polium quærimus, & montano utimur. BRASA. Non habet hominis cani folia, ut nonnulli putarūt, ſed in ſummo capitulum paruum habet cano hominis capillo egregiè ſimile. In Bononienſibus montibus creſcit et pullulat. Sūt tamen pharmacopolæ Ferrariæ, qui pro polio alteram herbam ſumant, quum notiſſimum ſit apud nos polium, & uulgare. Leomcenus in Epiſtola ad Hermolaum Barbarum, Plinij errorem oſtendit, Tripolium cum polio confundentis. Totam herbam in his montibus ſine radice, ſed cum floribus, & ſeminibus ſerua: eius nomen ſortitum eſt ex ſimilitudine, quam cum homine cano habet: vnde herba ea multorum ſtipitum, qua noſtri pharmacopolæ utuntur, polium non eſt. SE. Non omnes tamen illa utuntur: nam ex Bononiēſibus montibus polium uerum habere conſueui. Ad paſtoris uirgam accedamus. BRASA. Vnde hæc herba tale nomen ſortita ſit ignoro, niſi

Polium.

Paſtoris virga.

ro, niſi ex longis uirgis quibus cardui ad poliendos pannos inſident, dicta ſit, ut paſtores fortè unam ex his virgis ſumentes, & aculeis nudantes, ea parte qua poſſit manu capi reliqua aculeata parte gregem ducant. SENEX. De eo nomine incertus ſum: at Carduum eſſe non dubito: quo autem nomine ab antiquis diceretur, ignoro. BRASAVO. Apud Dioſcoridem, et antiquos Græcos, dipſacos eſt: Romani Labrum Veneris, aut Lauacrum Veneris appellant. Notiſſima herba, & Ferrariç frequentiſſima: radices ſeruare oportebit, ſeorſum, & folia: habet etiam Echinum, in cuius medio vermiculus naſcitur ad quartanas vtilis, ſi Dioſcoridi credere fas ſit. Marcellus diu illum vermiculum obſeruaſſe, at nunquam uidiſſe fatetur. Ego autem certus ſum nunquam à Marcello obſeruatum eſſe: quum nullus errare poſſit: quin in autumno inueniat quum exiccari incipit, ſi per medium Echinus aperiatur: Vermiculus albus eſt, qui per cauitatem Echini dimouetur, & in caudicem tranſit, hyeme etiam uidere licebit antequam præ frigore moriatur. Quum uero huius paſtoris virgæ duplex genus reperiatur, & eaſdem uires utrũque habeat, quodcunque ſeruabis, nihil impediet. In Ferrarienſi agro id quod breuiorem Echinum habet, uberrime naſcitur, quo pilea & pannos expoliunt. A Gallis etiam ferè noſtro nomine appellatur uerge a paſtour. SENEX. Lupulus occurrit. BRASAVO. Non inueni apud Dioſcoridem quo nomine Lupulus appellaretur: hi enim aberrant qui corrudam dici uolunt: nam Corruda folia capillamenti modo tenuia habet, quibus caret lupulus. Nec Brionia eſt, licet eadem foliorum forma decore-

Carduus

Labrum veneris.

Lupulus.

Lupus ſalictarius. tur. Verum Plinius de eo tractare videtur, & lupum ſalictarium appellat, quoniam ſupra ſalices, & reliquas plantas repat: & ideo noſtra materna lingua luuertice, quaſi lupus verticius, uel ſalictarius lupus uocatur, utpote qui circa res, quibus inhæret, uertatur: herba eſt Ferrarienſibus notiſſima, quam licet in Ferrarienſi agro ubique præſertim circa ſepes, & foueas inuenire, & qua noſ cocta & cruda in acetarijs oleo ſale & aceto conditis veſcimur. Flores, & herba ſeruanda, nec prætermittendę radices, quæ calidæ & aperitiuæ ſunt: flores in illis locis plurimum ualent, in quibus uinum deeſt: nam ex ipſis cōpoſitiones quaſdam parant potui aptas, quas ſuis idiomatibus ceruiſias, medones, byras, Zituue appellant, in quem etiam uſum herba ſeruatur. SENEX. Reperiturne apud Arabes, quum Græci de ipſo loquuti non ſint? BRASAVO. Non ita ſimpliciter dixi, Græcos lupulum præterijſſe, quoniam recentes Gręci de eo uerba fecere: imò & nunc uulgò in Cypro Bryon uocatur, & Hermolaus in tota Græcia ita appellari tradit. Nunc etiam Aquileienſes ruſtici Bruſcandulam quaſi Bryon ſcandilem uocant, & ita Cremonę dicitur. Apud Arabes etiam ſub nomine, uolubilis, inuenitur. Hiſpani, lupares, præſertim qui Luſitaniam habitant, Galli ombelon, Germani aopfhen appellant. SENEX. Carduus benedictus occurrit. S E. Simon Genuenſis longè deceptus eſt, qui carduum benedictum ſedum minus eſſe arbitratur. Deceptus

Carduus benedict⁹ autem eſt, me iudice, quia à Dioſcoride ſedum minus carduus, ſemperuiua appellatur: ideo carduum benedictum eſſe hac coniectura exiſtimauit: ſed ita Carduus benedictus

ctus ſemperuiuũ eſt, ut roſa eſt lactuca: & quãuis paſſim in Dioſcoridis exemplaribus Græcis Carduus ſemperuiuus loco ſedi non ſit, tamen Genuenſis in ſuo textu ita legerat, quemadmodum & Hermolaus in ſuo habuit. Sunt uero plures textus, qui loco cardui ſemperuiui ἕρβα σέμπερ βίβα, id eſt, herba ſemperuiua legunt. Vt in pluribus Græcis textibus uidere eſt. Verum uno errore non contentus Genuenſis, ſedum etiam ſenectionem facit, et erigeron & Trixaginis ſpeciem, quæ quãtum à uero diſcrepent, ſuo loco oſtendemus. Nonnulli hunc Carduum Chamęleontis ſpeciem fecerunt. Ego nondum habeo quid certi dicam. In Ferrarienſibus herbis de ipſo copioſe ſcribemus: hic flores, herbam, radices, et ſemina colliges, que omnia uarijs ægritudinibus conferunt. Galli noſtro ferè nomine, Chardon beniſt uocant. SENEX. *Thymbra ſequitur.* BRASAVO. *Multæ herbæ ſunt, quarum cognitionem apud omnes autores difficile uideo, thymbra ſcilicet, ſatureia, cunila: genus herbæ eſt cunila, ſatureia, cunilę ſpecies, quę & thymbra: altera uerò hortenſis eſt altera agreſtis. Si Columellam conſiderare uoluerimus, peculiari nomine ſylueſtrem thymbram, hortenſem ſatureiam appellat. Notiſſima herba eſt, à noſtris ſeneuezo, quaſi uicæ ſinapis dicta: ab alijs ſauolezo corrupto uocabulo. quaſi ſatureia. Mirus eſt apud nos in acetarijs, & intinctibus huius herbæ uſus: ſunt & qui ſolo pane mandant, nam nomen fortè traxit, quia ſaturos reddat. Ferrariæ in tenuibus & aſperis terris creſcit, ubique tamen ab olitoribus ſeminatur: hortenſis ad omnia medicamenta efficacior eſt. Sylueſtris in cibis melior, quia inten*

Thymbra

ſiori illa acrimonia caret: huius herbæ præſertim domeſticæ ad medicum uſum ramulos ſerua. Hæc ſunt quæ de thymbra conciſe dicenda erant, ſpondentes omnes cunilæ ſpecies alias ad unam oſtenſuros: apud Germanos quoſdā quenel, apud alios cunel dicitur, vt à ſerpillo nomē dictum eſſe uideatur: cunel autem a cunila corruptum ſit: & ſatureiam ſatureij dicunt. SENEX. Burſa paſtoris occurrit. BRA. Hæc burſa adeò tenuis eſt, ut nihil habeat, quo paſtores uictum ducere poſſint. Tali autem nomine appellatur, quia folliculum habet, in quo ſemina conduntur, burſæ figuram repreſentans. Nonnulli eam Thlaſpi à Dioſcoride deſcriptam, eſſe cēſent, quòd à Romanis ſcandulaceum uel capſellam, quaſi ſcarſellam, unde & nos uulgo ſcarſelletam uocamus. Re autem uera Thlaſpi pro parte huic burſæ quadrat, ſi Dioſcoridis picturam conſiderabimus, quia breuis & exigua herba eſt, folijs anguſtis digitali longitudine in terram uerſis, in ſummo inciſuris diuiſis, & modice pinguibus, caule tenui duorum dodrantum altitudine, paucis in eo adnatis, et circa caulem fructu in ſummo modicè lato, in quo exiguum ſemen eſt, naſturtio ſimile, diſci uel lenticulæ uaſis effigie, & ueluti infractum, unde nomē accepit flos illi albus in ſemitis, foſſis, ſepibus, & circa domos naſcitur, ſemen habet acerrimum. Omnes hæ conditiones burſę paſtoris quadrare uidentur. Sume tu herbam ipſam, quæ prope eſt, & prædictas conditiones illi quadrare aduertas.

SEN. Mirum in modum conuenit. Tamen prius audiueram Thlaſpi eam herbam eſſe quæ à Ferrarienſibus Vincitoxicū dicitur. BRA. Nonnunquam Thlaſpis effigiē

Burſa paſtoris.

Thlaſpi.

Vincitoxicum.

Vincito

Vincitoxico comparaui,ſtatimq́; diuerſam eſſe percepi: nam Vincitoxico non inſunt folia digitali longitudine, nec in ſummo inciſuris diuiſa,nec in terrā uerſa, nec pinguia,imò ariditatem quandam præ ſe ferre uidentur,nec ſemen eſt diſci figura,& multa alia uincitoxico deſunt, thlaſpi tamen ab autoribus attributa. ENEX.*Thlaſpi igitur* Burſa paſtoris erit. BRA. *Inclinauit quandoq; animus,ſed magis inclinaſſet,ſi folia in ſummo īciſuris diuiſa haberet:habet autem inciſuras in medio, & ſi ſemen diſci forma inſigniretur,quod rotundum eſt & rubrum, & ſi cum naſturtio ſimilitudinem quandam poſſideret, & ſemen acerrimum eſſet. Quū uero hæc omnia thlaſpi inſint,& deſint* Burſæ paſtoris,*non poſſum induci,ut noſtram paſtoris burſam thlaſpim* Dioſcoridis *arbitrer,etſi in burſa paſtoris multæ notæ inueniantur,quæ in thlaſpi primo intuitu reperies.Conſtat autem herbam eſſe qualitate frigidiori inſignitam:ne illam hic quæras,ſed* Ferrariæ *ſemina & folia colligito:nunc quænam ſit apud antiquos incertus ſum.* Aliæ *fere gentes noſtrum uulgare nomē imitantur:nam* Galli,Bource a paſtour, Germani Deſchelkraut,*id eſt,marſupÿ herba appellant* . SENEX. scabioſa.
Ad ſcabioſam igitur accedamus. BRASA.*Et hæc vna eſt ex illis herbis,quæ apud antiquos non reperitur.* No*ſtri pharmacopolæ pro ſcabioſa herbam colligunt, qua pro uerrendis domibus* Ferrariæ *utimur: tamen ubiq; in Italia non eſt harum ſcoparum uſus.* Ideo *apud nos notiſſima, quam ita* Hermolaus *in ſtœbe deſcribit, habere folium erucæ,hirſutum,ſed non horrens aculeis,floris cœrulei,qua ſcopæ fiunt.* Non *defuere tamen,qui noſtram ſca*

Stœbe. bioſam, ſtœben Dioſcoridis eſſe cenſuerint. Verum quia Dioſcorides ſtœben nō pingit per ipſum, an noſtra ſcabioſa ſtœbe ſit, noſcere non poſſumus, propterea ad alios autores confugiendum, Theophraſtum ſcilicet, & Plinium, Plinius libro uigeſimoprimo, capi. quintodecimo, ſtœben à quibuſdam phleon appellari tradit, à Theophraſto primo de planctarum hiſtoria ſumens. Si igitur phleon à noſtra ſcabioſa differre probabimus, & ſtœben ſcabioſam non eſſe probatum erit, Theophraſtus primo de plantarum hiſtoria ſtœben inter fructicoſa connumerat, & quæ carnoſum folium habeant, quale ſcabioſa non habet. Conſtat etiam apud Plutarchum in ſecundo problemate phleon inter paluſtres plantas numerari: ex hac enim antiqui thoros conficiebant: unde nomen accepit, quia antiqui ſtœbe utebantur, πρὸς τὰς στιβάδας conficiendas, id eſt, ad thoros parandos, adeò lentorem habebat: noſtra autem ſcabioſa lentore caret, imò apprime frangitur. Herodotus etiam teſtis eſt, ex ea antiquitus ueſtes parari, & Theophraſtus ſexto de plantarum hiſtoria inter aculeatas numerat phleon, inter illas præſertim quæ folia habent ſecundum ſpinas ut tribulos: hæc uero noſtræ ſcabioſæ non quadrant, Imò & Pauſania ex ea fieri retia ſcriptum reliquit, quæ noſtræ ſcabioſæ conuenire non poſſunt. Addæ ſtœben adſtrictoriam uim habere, ſcabioſam uero minime: nam ita appellatur, quia contra ſcabiem ualeat: ſtœbe uero contra ſcabiem ualere à nullo autore ſcriptum eſt. Quam ob rem antiquorum ſtœben, & nunc uocatam ſcabioſam diuerſas eſſe oportebit, ut uulgaris herba potius dicenda ſit, quàm ab antiquis pertractata, cu-

tunei

taneis ægritudinibus ex ſalſugineis humoribus apta. SENEX. *Habetne aliàs uires, an tantum ſcabiei aduerſatur?* BRASA. *Recentes quædam inepta carmina tẽpore* Vrbani Pontificis *facta adducunt, quæ adeò inſcitia opplentur, ut pudeat me referre.* SE. *Niſi ægre tuleris, eamet carmina recenſebo, ut experiar an memoria exciderint: his enim carminibus plurimum oblector.* BRASA. *Vt lubet proferas, ſed citò expedias.* SENEX.

Vrbanus per ſe neſcit pretium ſcabioſæ.
Nam purgat pectus, quod comprimit ægra ſenectus.
Purgat pulmonem, laterisq́; ſimul regionem,
Rumpit apoſtemata, lenit uirtute probata,
Emplaſtrata foris rumpit antracem tribus horis,
Intus potatur, & ſic unus euacuatur.

BRA. *Si ſtœbes uires conſiderentur, eædem quodammodo ſunt, imò* Pandectarius *ſtœben eſſe contendit: ſed miror admodũ, cur in iſtis carminibus contra ſcabiẽ ualere ſcriptũ nõ ſit. Id fortè in cauſa fuit, quia ſtœbẽ eſſe putantes ſolũ uires ſtœbes deſcripſerũt, quas* Dioſco. & Gale. *illi attribuũt. Tu aũt in* Ferrarienſi *agro hãc herbã colliges, vbi ingens copia uiret, cuius folia & ſemina ſeruãda iubeo. Eodẽ nomine & à* Gallis *appellatur ſcabioſæ.* SE. Garyophillata *ſequitur.* BRA. *Ex radicis odore hæc herba nomẽ ſumpſit.* SE. *Quia gariophylli odorẽ habet (ut arbitror) ſed cuius garyophylli?* BRA. *Non habet oĩno noſtri garyophylli. i. pulcherrimi illius floris, & ſummè odorati, quem in fictilibus frequentẽ habemus.* SE. *Niſi graue ſit tibi (licet prȩter intẽtionẽ) quo noĩe ab antiquis garyophyllus noſter appelletur edoceas.* BRA. *Nunquã* Garyophyllata.

apud antiquos ipſum reperi, quod tamen admiratione di-
gnum eſt, quum dignus ſit ille flos, ut à digno autore pin-
geretur. Longius enim decepti ſunt, qui cyanum eſſe arbi-
trantur: nam cyanus ſtatim poſt roſam ſequitur, nos bapti-
ſoſelam corrupto uocabulo quaſi baptiſeculam dicimus,
quia ſecantibus & metentibus officiat, retuſa in occurſu
eius falce, ut Hermolaus in leucoio docet: nam & ſeculã
ueteres dixere falcem. Ad rem noſtram proficiſcentes, nõ
habet etiam odorem Garyophyllata, illius fructus, quo
in aromatibus pro condiendis obſonijs utimur. At ſuauem
odorem habet, ut ille ſuauis eſt, qui in garyophyllo flore
ſentitur: unde ob ſuaueolentiam, illi flori comparatur, imò
& in illum quodammodo inclinat. Plurimis, & præſer-
tim Pandectario, eam eſſe placet quæ apud Galenum La-
Lagopũ. pagum dicitur: hic bonus uir ſcribere debuit Lagopum,
quaſi pedem Leporis: nam Galenus de Lagopo in ſimpli-
cium medicamentorum facultatibus tractat, quam facul-
tatis adeò exiccantis eſſe dicit, ut alui fluxus probè exic-
cet: quas virtutes illi attribuit Pandectarius ex mente Ga-
leni, ut conſtet quod Pandectarius corrupto uocabulo
lapagum dixit, ſcribendum fuiſſe Lagopum. Quem er-
rorem Genuenſis euitauit, quippe qui nouit lagopon, id
eſt, pedem Leporis, Garyophyllatam non eſſe, ut certum
eſt ſi quis antiquorum autorum picturas conſideret. Dio-
ſcorides tamen, Galenus, & Paulus eam non deſcribunt,
nec etiam Plinius, ſed hic tantum in ſegetibus naſci dicit.
Dioſcorides autem, φύεται ἐν ταῖς πρασιαῖς, id eſt, in hor-
torum areis naſcitur. Conſtat autem Garyophyllatam in
montibus naſci: at hæc herba, quæ pes Leporis dicitur, à
nullo

nullo deſcripta reperitur, pręterquã à Genuẽſe, qui in antiquo Dioſcoride pictam uidiſſe fatetur, puſilla folia habentem, in triangularem figuram uergentia, per omnes ramulos utrimque ab ambobus lateribus continuata per totum humilem plantam, expanſam per terram: Nos uero in altero Dioſcoride ſpeciem alteram Leporini pedis circumcirca inciſi uidimus. Ea in acetarijs uere utimur. Ad noſtram autem garyophyllatam reuertentes, quam recentes ſanamundam, & auantiam, & oculum leporis uocãt, & quam non eſſe Lagopum certe ſcimus, nec apud Dioſcoridem reperiri. Si aliqua tamen ſit apud antiquos, eã eſſe ſuſpicor, quam Plinius libro uigeſimoſexto, capi. ſeptimo. Geum appellat, quamuis in aliquibus codicibus Gethis legatur: hanc radices nigras & bene olentes habere tradit: non autem dicit Garyophylli odorem habere, quia apđ ipſum hic flos ignotus erat, ſed bene olere, quia re uera optimus odor eſt. Ad eadem etiam geum ualet ad quæ iam dicta Garyophyllata, ad pectoris inquam, & lateris dolores, & cruditates iucundo ſapore diſcutit, ad quæ radix garyophyllatæ ualet: quãuis et ad alia multa Garyophyllatæ radicis ſit in re medica uſu: in his montibus eam colligas ubi copia eſt, radiceſque ſerua, & folia. SENEX. Nullus eſt apud medicos foliorum uſus. BRASAVO. Tu autem & folia ſerua, quæ ad multa ualent. SENEX. Deinceps ſeruabo. BRASA. Galli ſalmonde, ac ſi ſanamundam dixerint, eam appellãt: Germani negeleſkraut, tanquam garyophyllorum herba dictum ſit. SE. Lapatium ſylueſtre ſequitur. BRASA. Pro ſylueſtri lapatio quam herbam ſeruas? SEN. Eam

Sanamunda.

Geum, ſiue Gethis

Lapatium ſylueſtre.

Rumex. quæ uulgò rumicę appellatur. BRASA. Rumex Latinè dicitur, et lapathum potius, quā lapatium dicere oportet, ſi quis Dioſcoridis uerbis uti uoluerit: cuius multę ſpecies ſunt, quæ ſub capite acetoſæ ab Auicenna ponuntur, quāuis acetoſa ſit una tantum ſpecies. Verum deceptus eſt in ea uoce ὀξὺ, ut multi Latini fecere, quæ acutū ſignificat: acuties autem in aceto eſt, & per ſimilitudinem in alijs rebus, ut enſis acutus: unde una tātum lapathi ſpecies quo ad ſaporem acuta eſt, quam acetoſam, et herbam bruſcam uocamus: aliæ quo ad formam acuta folia habent. Quam ob rem quod à Dioſcoride ſatiuo ſimile dicitur, proprie rumex eſt, & lapathum ſylueſtre, quod ſeruatis, quamuis non multum differat, quamcunque ſpeciem ſumatis, quoniam eaſdem ferè uires habent. Ferrariæ uberius creſcunt: ſemina, folia, & radices ſeruabis. Galli parelle rouge, Luſitani labaras, Germani Cleten hāc herbam appellant. SENEX. Euphragia occurrit. BRA. Herba

Euphragia pulchro nomine inſignita, quam tñ antiqui ignorarunt: nihil enim de ipſa apud Dioſcoridem, Plinium, Galenū, Paulū, aut Aëtiū reperi, herbula parua eſt pimpinellæ ſimilis. Adhil etiam uocata, ſed folia minora habet, nec multos ramos habere putant recentes: tamen in ſummis montibus tū Bonomenſibus, tū Mutinenſibus fructicoſiſſima inuenitur, ſed in decliuioribus locis ferè in vnum ſtipitem creſcit, flores in album uergunt. Hermolaus libro quarto Corrolarij, ubi de ſaxifrago tractat, luteolos eſſe dicit. Integram plantam ſerua ex his montibus collectam: pro hac Mutinenſes, et Bononienſes montes aſcendunt multi pharmacopolæ. In plano etiā naſcitur, ſed eſt multo efficacior in mon

in montibus. Galli eodem modo euphraize, Germani aughentroſt appellant, tanquam ſi dictum ſit oculorum ſolamen: propterea à multis ophthalmica, & ocularia nuncupatur. SENEX. Milleſolium ſequitur. BRASA. Multæ herbæ apud antiquos in hoc nomen ueniunt, ut quarta ſpecies ſideritis, & ſtratiotes terreſtris: ea tamen uerè mille folium eſt, quæ à Dioſcoride myriophyllon appellatur, & à Plinio libro vigeſimoquarto cap. xvi. ſed noſtri pharmacopolæ, quibuſdam mulieribus credentes, alias herbas pro milleſolio accipiunt, ut ſtratiotem terreſtrem, quartam ſpeciem ſideritis, & alias quaſdam. SE. Tu quam ſumere debeã, oſtende. BRASA. Omnibus ferè eædem uires inſunt, quia uulneribus aptæ. In his mõtibus non naſcitur, aut inefficax eſt. Ferrariæ habet, quia paluſtria loca amat. Ea eſt, quæ unum ſingularem caulem habet, tenerũ, & unam radicem, folijs fœniculi pluribus, ſubrubicundum, & denſum, tanquam de induſtria ſit ita factum, puniceum, et perpolitum, herba ipſa ſeruatur. Eodem ferè nomine Hiſpani, ut nos utuntur, millafolio. Eodem & Galli, mille feulles. Germani Garb dicunt: quamuis & nonnulli ſthaffs reibe, id eſt, ouinam coſtam, & alij relic dixerim: tamen incertus ſum, an vero milleſolio, uel alijs herbis ita appellatis hæc nomina tribui debeant. Milleſolium.

SENEX. Pes columbinus ſequitur. BRASAVO. Apud antiquos Græcos hanc herbam multum quæſiui, quia eius nomen, Græcorum impoſitiones ſapere uidetur: quippe qui herbas ut excellentiori nota cognoſcerentur, ex notiſſima re, cui aſſimilarentur, denominarunt, ut pes lèporis, per coruinus, pes accipitrinus, pes Pes colũbinus.

locuſtæ. At nomen hoc, nec apud Dioſcoridẽ, Theophra-ſtum, Plinium, Galenum, aut alterum ex antiquioribus mihi occurrit, qui de herbis pertractarunt. Recentes A-momum columbini pedis ſpeciem eſſe contendunt, quum ita à Serapione exiſtimatum ſit: tamẽ apud antiquos hoc nuſquam repertum eſt. Imo ſi amomi figuram conſideremus fruticem eſſe puſillum, ceu ramum è ligno conuolutum & ſibi ipſi implicitum, ſtatim decernemus nullam eſſe notam, qua cum columbino pede conueniat. Hæc enim nomina à ſimilitudinibus cum his animalium partibus impoſita ſunt. Quam ob rem neſcio qua ratione, & Serapio Amomum, pedem columbinum eſſe putarit, quamuis nomina ad placitum ſint, ſed & ad placitum eſt Barbaris credere quum ſine ratione loquuntur. Pandectarius Anagyron, columbini pedis ſpeciem eſſe fatetur, ſed Dioſcoride perlecto, nullam ſimilitudinem habere percepi: quippe Anagyris folia & uirgas uiticis, id eſt, agni caſti habet, quæ folia nihil cum columbino pede conueniunt. Auerrois de columbino pede quinto Colliget tractat, frigidum in primo, ſiccum in ſecundo docens: tamen eius effigiem non deſcribit, ut ferè opus ſit columbinum pedem uaticinari. Quidam uero Geranium eſſe putarunt, à quibus ſponte diſcedo, quoniam Geranium diuiſuras maiores habet, quàm Anemones: at non ita magnas pes columbinus habet, nec etiam rotunda radix ipſi ineſt. Quicquid autem ſit, noſtri pharmacopolæ herbulam quandã ſeruant, quæ ſex aut octo ramulos profert puſillos, ſubtiles, in quibus folia inſident, rotunda circumcirca inciſa, adeò ut columborum pedes, à nobis calciatorum appellatos, imi

Amomũ

Anagyris

tos, imi

tos, imitari uideatur: an modo illa ſit, uel quæ apud antiquos hæc fuerit: incompertum habeo. Tamen duas herbas in Ferrarienſi agro iamdiu noui, maiorem unam, alterā minorem, quæ earum forma columborū pedes imitantur. Ego potius maiorem colligerem, aut ambas omitterē, ueluti apud antiquos ignotas: eas autem in Ferrariēſi agro quærerem, ubi uirent egregiè. SEN. Hæc herba omitti non poteſt: alioqui Trociſci diacoralli, qui theriacam ingrediuntur, fieri non poſſent. BRA. O ingens recentiorum ignauia, nulli ſunt Trociſci diacoralli, qui theriacā ingrediantur: ſed eſt Magma hedychroō, de quo Galenus & in libro de theriaca ad Piſonē, et in antidotis tractat: neſcio quomodo uocabulum hedychroō, in diacoralli corruperint. In hoc uerò magmate, nec coralli, nec pes columbinus inſunt. Hæc autem aliàs à nobis ubertim tractabuntur: folia, & radices huius herbæ Ferrariæ habere ſtudebis. A Germanis hæc herba Taubenfuos, id eſt, columbæ pes dicitur: nam apud ipſos Tauben, columba eſt, & fuos pes. SENEX. Perſicaria ſequitur. BRASA. In Ferrarienſi ſolo copioſe creſcit, iuxta aquas, et in humentibus locis præſertim. Recentes duas ſpecies faciunt, alteram quæ in medio folio nigredinem quandam ueluti oculus habeat, alteram uerò quæ non habeat, herbam eſſe, quæ ualde exiccet certum eſt, & quiſque qui experiri uoluerit, probare poterit. Quid autem ſit, apud antiquos incertum uidetur: putant nōnulli eſſe Dioſcoridis hydropiper, & certus ſum (quoad meliora inuenerim, quicquid ſentiat Hermolaus) eam Perſicariæ ſpeciem, quæ lituris caret, hydropiper Dioſcoridis eſſe, quoniam, ſaporem piperis ha-

Diacoralli trociſci.

Perſicaria

Hydropiper.

ris habet, acriſq́; eſt. Cum Hermolao autem ſentio, eam ſpeciem quæ lituras habet, hydropiper non eſſe. Mirum enim eſſe Dioſcoridem notam ita celebrem omiſiſſe. Adde quia folijs mentæ comparat, nos autem Perſici, alij laurinis folijs: ſed altera perſicaria, cui maculæ deſunt, in omnibus cum hydropipere conuenit: habet enim florem album, ſpicaceum, acrem guſtum, minutum, ſemen, caulem nodoſum, rubrum, longum, & folia mentæ conferri poſſunt. Auicenna piper aquæ uocat, quæ & ſi piperis ſaporem non habeat, tamen ueluti piper acrem habet, & Auicenna inquit in guſtu ſuo ſaporem piperis habere. Fortè igitur noſtra perſicaria hydropiper Dioſcoridis eſt, & Auiceunæ piper aquæ, Plinij piperitida, et ſiliquaſtrum. Hæc autem per ſuſpitionem dicta ſint. Tamen quæ de hydropipere aliàs ſuſpicatus ſum, omittere decreui. SENEX. Ne quicquam prętermittas obſecro, tuis enim uerbis plurimum delector. BRASA. Erectis igitur auribus audias. Nunc in fictilibus ſupra feneſtras Ferrariæ herba habetur, quæ ſine odore eſt, tamen acrem ſaporem habet ut piper, apud nos Hiſpanum piper uocatur, alij piper ex Calechut, hanc herbam hydropiper eſſe arbitratus ſum: unde & à Plinio ob ſiliquam, quam facit, ſiliquaſtrũ dicitur. Vnus tamen ſcrupus adeſt, quia Dioſcorides hydropiper ſemen acinoſum habere ſcribit, piper autem hoc uulgare, uaſculum habet, in quo ſemen continetur: dicitq́; folia albiora eſſe folijs mentæ: at huius piperis folia, adeò uiridia ſunt, ut in nigrũ inclinent. In reliquis tamen optimè quadrat, ut nec pictor aptus pingere potuiſſet. Legi tamen Dioſcoridem, in quo legebatur: ſemen in uaſculo.

Piper Hiſpanum. Piper ex Calechut.

Et Mar

Et Marcellus fatetur ſe vidiſſe antiquum Dioſcoridem pictum, literis antiquis Longobardis ſcriptum, in quo erat effigies ſeminis in uaſculo. SENEX. Hoc ergo piper quod Religioſi Carthuſienſes in teſtacijs loco ueri pipeeris utuntur, Dioſcoridis hydropiper eſſe cenſebas? BRASA. Suſpicatus quidem ſum, ſed an ſit, alij iudicent, prope aquas non naſcitur, ut noſtra perſicaria, quæ à Gallis curage nuncupatur. SE. Parietaria ſequitur. BRA. Hæc & à muris muralis herba, ſicut à parietibus parietaria uocatur. Noſtrum uulgus ob lucidam quandam uiriditatem uitriolum appellat, nam ueluti uitrum ſplendeſcere uidetur, uel quia uitrea uaſa hac obſtergunt. Vnde Auicenna herbam uitri appellat, quoniam (ut inquit) ea uitrum abluitur: à Cornelio Celſo muralis, & muralium dicitur. SENEX. Apud antiquos quæ herba eſt? BRASA. A Dioſcoride libro quarto Helxine dicitur quæ in parietibus naſcitur, & ſepibus caules habet leuiter rubentes, folia herbæ mercurialis, hirſuta, ſemine obducto circa caules, & tenaci, ut ueſtibus etiam inhæreat: ſi quis autem noſtram parietariam conſideret, hanc eſſe uidebit à Dioſcoride ſuprà depictam, de qua Plinius libro uigeſimoſecundo capi. xvij. quam tamen ipſe folia mixtæ ſimilitudinis inter plantaginem, & marrubium habere dicit: in reliquis cum Dioſcoride conuenit. At plures aliæ herbæ helxine appellantur, hæc & Parthenium dicitur: vnde Leonicenus in epiſtola ad Angelum Politianum, Plinij errorem animaduertit, qui lib. xxi. cap. xxx. Parthenium à Celſo perdicium, & muralium appellari cenſet: quum tamen muralium apud Celſum hæc parietaria

Spica. Parietaria Helxine.

ſit, Parthenium verò, de quo hic tractat, chamæmalō eſt, ſi Parthenij chamæmali proprietates conſiderentur. Hęc autem nihil ad nos. Appellatur & helxine parthenium, quia in hoc nomen multæ herbæ coincidunt. Satis autem habeas helxine parietariam eſſe, quam in Ferrarienſibus parietibus frequentiſſimam habemus. Nec deeſt nobis altera helxine, quæ Myoſotis dicitur, quaſi muris auricula. Noſtrum uulgus pauarinam dicit, quoniam pauaris, id eſt, iunioribus anſeribus (Ita enim Ferrariæ iuniores anſeres uocantur) ſapit: quanquam ab aliquibus, alſine à Dioſcoride, & non helxine dici exiſtimetur: non tamen ea eſt, quam Germani meuſole, id eſt, muris auricula ab ipſis dicitur, licet idem ſit nomen, quia Germani lanuginoſam alteram herbam ita uocant, quæ non eſt uera antiquorum muris auricula. Hæc autem aliàs: potius autem eſſet helxines proprietates recenſere, ob hoc præſertim quia error maximorum medicorum eſt, qui ea pro calida & ſicca utuntur, quum tamen frigida ſit, quippe ex parietaria pro frigida materia, & in doloribus ex ventoſitate fomenta parant. Tamen Dioſcorides frigidæ & adſtringentis naturæ eſſe contendit. Idem Celſus, Plinius, & Paulus, denique Galenus, & Aëtius etiam humiditatem habere fatentur, quæ proprietates eos manifeſtè errare demonſtrant, qui pro aperiente herba, & reſoluente ac urinam prouocante accipiunt. Si autem dolores ſedari quandoque acciderit, id fit aut propter admixtum oleum aut actualem caliditatem. Nonnulli autem recentes folia quidem frigida dixere, caulem aūt calidum, quod quàm verum ſit, cæci iudicem, Pandectarius quoque tribus verſibus

Myoſotis

ſibus ſuiipſius obliuiſcitur: primo enim parietariam cali dam & ſiccam in tertio gradu fatetur, Poſtea Dioſcori- dem & Galenum adducit: qui frigidam eſſe contendunt, & ad ægritudines calidas ualere inquiunt. Arbitrorque Auicennam deceptum, qui ad phlehmatica apoſtemata va lere cenſet, poſtea eiuſcemodi apoſtemata numerans, ery ſipellam & calida apoſtemata ſcribit. SENEX. Hæc tamen conſuetudo inoleuit, ut pro calida herba ſumere- tur: at quid in cauſa fuerit, libēter ſcire percupio. BRA SAVO. Quod ſentio lubens edocebo: hæc herba, præ- ter nomina dicta, Parthenium etiam appellatur. Eſt au- tem Parthenium herba, quæ uulgo Bruſaculo dicitur, ca lida, & quæ pro fomento ad dolores ualeat, quum ſcri- ptum reperere parthenium, hanc parietariam, pro illa, quæ uerè parthenium eſt, accepere, & ita apud Recen- tes, ſine ratione inoleuit. Hermolaus Barbarus in helxi- ne, Parthenium matricariam eſſe teſtatur, quem Manar- dus ſequutus eſt: nobis tamen re uera potius uocatum bru- ſaculum arbitramur, quod apud Serapionem matricaria videtur. Quicquid tamē ſit, etiam ſi illam ſumeres calida eſt, & frigidis doloribus occurrit. Denique parietaria in alijs locis quàm Ferrariæ, herba urceolaris nūcupatur, quoniam urceos uitreatos illa abſtergunt: nos uerò à ui- tro potius, quàm à uaſe nomē dedimus. De hac autem her ba finem feciſſemus, niſi in mentem ueniſſet, Aëtium ſum mum uirum capite uigeſimotertio, undecimi libri, ubi re- media ponit ad ſuppreſſam, & ægre prodeuntem urinā, ultimo loco remedium ponere, Perdicium herbam terito, et affuſu oleo feruefacito, atq; ita veſicę imponito. Eandē

Partheniū

Vrceola- ris herba.

etiam herbam cum oleo coquito, ipſaq; proiecta, lanam oleo imbuito ac imponito. Si quis autẽ conſiderabit, quid Perdicium ſit apud Aëtium ipſum, Galenum et antiquos uidebit parietariam eſſe, qua tamen Aëtius utitur ut calida, quia ad prouocandum ſuppreſſam urinam nec opus eſt eò fugere, quod id ex accidenti faciat, calorem naturalem reuocando, quoniam plura alia magis apta ſunt, quã Helxine: nec tanta frigiditate imbuta eſt, præſertim oleo iam dicto iuncta, ut naturalem calorem reuocare debeat. SENEX. Errauit ergo Aëtius? BRASA. Quid in hac re ſentio, edocere ſtatui. Aëtius capite uigeſiprimo de Iſchuria, id eſt, urinæ ſuppreſſione tractat, omnes modos quibus fieri poteſt, & curandi rationem oſtendens: capite autem uigeſimoſecundo, non ſolum ſcabien ueſicæ, ſed & compoſita medicamenta ad ſuppreſſionem urinæ ſcribit. At uigeſimotertio capi. ſimplicia remedia ad ſuppreſſam urinam edocet, et præſertim ſi aut multitudo materiæ, aut craſſities in cauſa ſit: ſupra aũt capite uigeſimo primo inter alias cauſas ſuppreſſionis urinæ, unã dicit, quoties aliquis ob negotiorum importunitatem, aut concionem, aut quia in loco ſit ubi mingere non poſſit, & ueſica impleatur, tunc enim os eius magis conſtringitur: docetq; modum curandi, qui fit per impreſſionem manus ſupra imum uentrem, ut urina lente exprimatur. Capite uerò uigeſimotertio ubi ſimplicia remedia ponit, ad compreſſionem propter multitudinem, & craſſitiem, remedium perdicij ſcribit, quod ualet ad compreſſionem propter multitudinem: nam perditium, id eſt, helxine, uel parietaria, eſt frigidę & adſtringentis naturę. Adſtringens

Perditius.

autem

autem eſt tanquam manus quæ exprimat, & paulatim vrinam exire faciat. Itaque arbitror, Aëtij contradictionem ſoluendam eſſe, & demonſtrandum his quæ dicta ſunt non contradicere. Hiſpani ferè ut nos, parietariam, remoto e: Galli paritoire dicunt. Quidam uerò Germani Sampeterskraut, id eſt, Sancti Petri herba: alij uerò tag und nacht, id eſt, die noctuq́; appellant: vtunturq́; eo nomine in ſophiſmatibus & cauillis amatorijs. Is enim qui amat, die noctuq́; amat: tamen ſi apud ipſos tag und nacht herba, flores habeat partim luteos, partim purpureos, & propterea ſit ita appellata, quia purpureus color noctem, & luteus diem ſignificat, tunc certus ſum noſtrã parietariam, non eſſe tag und nacht Germanorum. Et ideo male eo nomine in helxine utuntur. Quum uerò ſint qui eam eſſe contendant, quam nos uitriolum appellamus & eſt iam dicta Helxine, digladiari in hac re nolumus, ſed omnes ſuo modo proprijs nominibus uti ſinemus. SENEX. *Ideo ad arboream hederam ueniamus.* BRASAVO. *Hedera abſolute dicendum erat: nam etſi in ſpeciebus differentiæ ſint, quoniam aliqua alba, alia nigra, & aliqui in marem & fœminam partiuntur, mas helix dicitur, quoniam fructum non gignit: uulgus tamen arboream dixit, ad differentiam ſuæ terreſtris, de qua aliàs agemus, quum tamen abſolute hederam dicentes, arboream ſolam antiquiores indicent. Notiſſima eſt apud nos Hedera, & in Ferrarienſi agro abundans, circa arbores & parietes repens, quos per tempus exedit. Si plura ſcire cupis, Dioſcoridem lege, & Plinium lib. decimoſexto, capite trigeſimoquinto. Cuiuſlibet generis folia, ſemina,*

Hedera arborea.

corymbos, ſuccum & lachrymam, quam uulgus gummi hederæ appellat, ſerua. At ſuccum nigræ ab alba, & corymbos ſegrega. SENEX. Differtne ea quæ circa parietes repit, ab ea quæ circa arbores. BRASA. Non quidem ſpecie: at hæc magis arida eſt quæ parietibus inhæret. SE. Fortè magis humida, ſi puteo aliquo aut ciſternæ inhæreat. BRA. In eo certus ſum. A Gallis lierre, quaſi hedere: à Germanis uerò eppau nuncupatur. SE. Branca urſina occurrit. BRASA. Ex ſimilitudine, quam eius folium cum anterioribus vrſorum pedibus habet, uulgus brancam urſinam appellauit: pulcherrima herba eſt, & quam architecti in columnarum baſibus ornandis, aut epiſtylijs poſuere. Quænam ſit hæc apud antiquos, frequenter ſuſpicatus ſum. Denique antiqua uaſa, & columnæ in eius ſuſpitionem me adduxere: nam antiqui molli acantho patheras pingebant, & in columnarum baſibus acanthi folia ſculpebant. Vnde ſuſpicatus ſum, quam acanthũ Dioſcorides, & Plinius, ac alij appellant, noſtrum brancam urſinam eſſe: nec moueor, quòd acantha ſpinam ſignificet, quoniam hęc herba ſpinoſa quidem eſt, ſed mollibus ſpinis, ideo à Virgilio mollis acanthus dicitur: eius folium pleriſque locis in columnarum capitulis uiſitur, quę Corinthiacæ dicuntur, ob ornatum in morem Corinthiorum. Vnde non deterreor, quòd præduras ſpinas non habeat: ſatis enim eſt, ubi flores exeunt ueluti ſpinas habere: in maximo honore apud antiquos fuit, & in hortis pro tegenda terra ſuis folijs utebantur. In omnibus autem, Dioſcoridis acanthi deſcriptio brancæ urſinæ conuenit. Nam folia multo quàm lactucæ latiora, longioraq́;

[Margin: Branca orſina.]

[Margin: Acanthus]

habet

habet, erucæ modo inciſuris diuiſa, nigreſcentia, & cum molli leuore pinguia. Idem & in caule leuor, quem altitu dine duorum cubitorum erigit: craſſitudine digitali, per interualla ſub ipſum uſq; uerticem foliolis quibuſdam ob longis ueluti mucmentis aculeatis veſtitum, ex quibus can didus prodit flos: ſemen illi eſt oblongum, & luteum: ca pitulum thyrſi figura, radices lentore molles, muccoſæ, lõ gæ, rubentesq;. Si brancam vrſinam ſpectare uolueris, huic deſcriptioni adeò quadrare cernes, ut nullus uel cæ cus eam eſſe ambigere poſſit. In hortis etiam & humenti bus locis naſcitur. Nec te moueat Dioſcorides, qui eã her pacantham uocari doceat, quoniam ſerpit: hoc enim ſerpe re in folijs tantum quæ prope radices ſunt intelligo, nam hæ per terram extenduntur. Galli, ut nos, appellant. Qui dam uero Germani Engelburtz dicunt. SENEX. *In tuam ſententiam deſcendo. Siſymbrium ad manus uenit.* Siſymbrium.
BRA. *Ne diu uerbis immoremur, ea herba, quã nos mẽ tam Florentinam appellamus, apud Dioſcoridem, & anti quos, ſiſymbriũ eſt: folia enim habet mentæ ſimilia, & ma gis odoratum eſt, es niſi excolatur, in nepetam aſpectu de generat, ſed in mentam odore: & id plerunq; expertus ſum. Florentinam mentam terrę abſq; cultura derelictã, in nepetæ aſpectum tranſiuiſſe.* SE. *Multi ſunt qui pro ſiſymbrio ſerpyllum accipiunt.* BRA. *Hi ſummè aber rant, quia ſerpyllum altera ſpecies eſt: tamen ſiſymbrium ab antiquis ſerpyllum uocatur, & hoc fuit anſa pluribus errandi, qui ſiſymbrium apud autores inuenientes, ſerpyl lum exponunt. In Apennino monte prope Florentiã egre gie naſcitur, propterea mentam Florentinam appellaui-*

mus, quãuis alij ob odorem, gentilem mentam, id eſt nobilem, dicere maluerint. Hi denique falluntur qui centonicum, et qui abſinthium ponticum eſſe arbitrantur. Germani & hoc Miuz nomine mentæ comprehẽdunt. S E. *Ad hæc ceruina lingua ſe offert.* B R A. *De hac ſuprà mentionẽ fecimus, tñ nonnulla alia referre non grauabimur. Multas herbas nouimus hoc nomine lingua ceruina inſignitas: abs te ſcire cupio, quã colligere ſtatueris.* S E N. *Quã ſcolopendriũ appellamus.* B R A. *Apud antiquos phyllitis eſt, non ſcolopendriũ: de quo unum animaduertas obſecro. Dioſcorides inquit, modo ſex, modo ſeptem folia habere: at in una planta nonnunquam centum folia inuenies: uerum ſi extirpabis, uarias plantas eſſe percipies, & nunquam ſeptenarium numerum excedere: quod Serapio in ſuo ſcolopendrio animaduertens, inquit, & eius compoſitio eſt tredecim pedum: quo loco pinguiuſcule errauit interpres: nam interpretari debuit, & eius compoſitionem, id eſt, quãcunq; plantam habere ſex, aut ſeptem folia. Interpres uero ſex & ſeptem ſimul colligens tredecim interpretatus eſt: Quam ob rem antiquorum lingua ceruina phyllitis eſt: licet excellentiſſ. Leonicenus in Epiſtola ad Hermolaum, linguam ceruinam apud antiquos hæmionitidem eſſe, non autem ſcolopendrium. A quo diſſentire (licet præceptore optimo) ſponte volumus, quum res ipſa alioqui demonſtret, etſi modica ſit in forma differentia. Conſtat autem Theodorum Gazam in Theophraſto pro ſcolopendrio, linguam ceruinam interpretari. Ideo apud ipſum lingua ceruina, non eſt nunc uocatum ſcolopendrium, quod antiquorum phyllitis eſt, ſed eſt uerum*

Ceruina lingua.

ſcolopen-

ſcolopendriũ, à nobis paſſim Arabes imitantibus Citrach *appellatum. Quam ob rem alia res eſt lingua ceruina tua quæ antiquorum phyllitis eſt, & uulgare ſcolopendrium. à lingua ceruina* Theodori, *quæ eſt uerum ſcolopẽdriũ.* S E. *Rem optime accepi. Duæ ſunt linguæ ceruinæ, phyllitis, & uerum ſcolopendrium.* B R A. *Ita eſt, ſed phyllitis eſt pharmacopolarum lingua ceruina, & cum re ſimilitudinem habet: ſcolopendrium uero eſt* Theodori *ſolum lingua ceruina. Quippe nullus autor, præter* Theodorum, *uerum ſcolopendrium linguã ceruinam interpretatus eſt. Id fortè fecit, ut latinam linguam ampliaret: inepte tamen, quoniam verum ſcolopendrium à nobis* Citrach *uocatum, nullam cum cerui lingua ſimilitudinẽ habet.* Hanc *herbam Germani ſua lingua airſʒung, id eſt, cerui linguam, & ipſi uocant.* S E. *Omnia ad libellam accepi, ſed* Primula Veris *occurrit,* B R A. *Florentini hac herba in acetarijs utuntur, & apud nos inchoante* Vere *quum omnes herbæ tenellæ ſunt, edendo eſt. Verum tanta herbarũ copia Ferrarienſe ſolum exuberat, ut in deſpectu ſit: herba eſt paruula, cuius folia ſupra terram extenduntur, & florem paruum fert album camomillę flori ſimilem, florũ uero extremitates phœniceum colorem & ualde floridũ imitantur. De qua* Plinius *lib. xxi. cap. xi. inquit florum prima ver nuntiantium, uiola alba: tepidioribus uero locis etiam hyeme emicat. Nos in Ferrarienſi ſolo, quum mitiores hyemes ſunt, per totum annum uidimus.* Hæc *eſt, quam vos pharmacopolæ pro* Primula Veris *accipitis, à noſtris mulieribus petrella dicta, ab alijs herba ſancti* Peteri. *Recentes etiam herbam paralyſis, & alij Margaritum*

Ceruinę linguæ duæ.

Primula Veris.

uocant,adeò nomina ſecundum placitum imponũtur. Sed & hi qui illã paſſarellam dicunt in altera herba decepti ſunt, mopere aberrant. Quũ autem breui purpurea uiola poſt albam ſequatur, nonnulli purpuream primulam ueris eſſe falſo contẽderunt: nam, ut præcitato loco inquit Plinius,, poſt albam ea ſequitur quæ appellatur purpurea, proxime flammea, quæ phlox uocatur, & primula ueris alba eſt. Nos hoc obſeruantes eodem ferè tempore & albam et purpuream floreſcere percepimus, fortè temporis breuitate decepti, qua una alteram ſequitur. Quicquid tamen ſit, calidam & ſiccam herbam eſſe conſtat: propterea iliacis doloribus, & uteri mire ſuccurrit: à Gallis coucon, à Germanis ſchluſſelplum uocatur, neſcio unde hoc nomen ſumpſerit: ſua enim lingua flores clauium ſignificat, fortè ob ſimilitudinem quam flos ille cum bulla claui habet, nomen accepit. SE. Folium Indum ſequitur. BRA. Nonnulli æquè nunc ſecuti ante Dioſcoridis tempora, hoc folium, nardi Indici folium eſſe arbitrantur, ſed falſo, quoniã folium eſt de ſe, quod ab antiquis in ſummo honore habebatur, malabathrum dictum. Nonnulli etiam lenticulam paludum Indiæ putarunt, ſed decepti: quoniam Dioſcorides folium eſſe tradit, quod paludibus innatat, ſicut lenticula, id eſt, res ea, quam uulgò Zen appellamus: tamen non dicit eſſe lenticulam, ſed folium ſine radice vt lenticula innatans: diciturq; foliũ per excellẽtiã, quia nullũ foliũ odore et perfectione (dempto nardi folio, quod tamen paruum eſt) ipſum excedit. SEN. Nos Malabathri folia habemus, & Venetijs paſſim uenduntur. BRA. Diciſne illa oblõga, odorata, guſtu acria, feruidaq;, ueluti garyophyllon? SE.

Foliuʒ indum

lon. SE. Illa inquam. BRA. Garyophylli folia ſunt, non malabatri, quæ cum nuce ſimilitudinem habent. Venetijs aliud folium habetur, eodem nomine appellatum, quod Alexandria Ægypti aduehunt, folijs lauri, arbutiue ſimile. Arabes Tembul appellant, & Hermolaus ita etiã à Mauritanis appellari cenſet. SENEX. Optarem ſummopere, ut uerum malabathrum mihi pingeres. BRA. Nullus autor eſt qui illũ uerè pingat. Plinius tamen lib. xij. capite. xxvij. de duplici malabathro verba facit. Vnũ eſt cuiuſdam arboris folium in Syria, folium inquam conuolutum, & aridum colorem habens, ex quo oleum ad vnguenta exprimitur: eſt aliud folium, de quo Dioſcorides & eodem loco Plinius, quod in Indiæ paludibus modo lenticulę innatat, ſine radice: hæc duo Malabathri genera Venetijs mihi oſtenſa fuere, ſed an illa eſſent, ambigebam: quoniam nullus autor eſt (quem nouerim) qui malabathrum uerè pingat. Dioſcorides dicit eſſe in albo nigricans, & contumax frangi, ſolidum integrumq́; odore, qui nares feriat, & qui ſummoto quoq; eo perſiſtat. Sapor eius ſub lingua nardo ſimilis eſſe debet, ſcaberq́;, neq; ullo ſalis guſtu. Plinius vero in aliquibus à Dioſcoride diſſentit: nam abſolute nigricans, non autem in albo nigricans, ut Dioſcorides dicit, quippe candidum minus probatur. Oribaſius autem dicit ſubalbidum in ipſa nigredine. Quod etiam Dioſcorides, nec ullo ſalis guſtu inquit. Plinius è contrario quodam ſalis guſtu ſcribit. Itaq; in Dioſcoride legendum cenſeo, quoniam hæc particula abſque ratione poſita eſſet, quia nullus guſtum ſalis habere dubitat, niſi ex eo ambigi poſſe dicas, quia in paludibus

Gariophilli folia.

Malabathrum.

naſcatur. Tamen Oribaſius & ipſe in guſtu ſalſedine carere dicit: nos autem potius probamus aliquo ſalis guſtu legendum. Additq; Plinius eſſe croco odoratius, & eius odorem ſufferuefacti i uino omnes antecellere. S E. Eius effigiem potius uidere optabam. B R A. Id exprimere non poſſum, quod nec legi, aut oculis uidi. S E. De herbis ergo expeditum eſt. B R A. Verũ infinitæ aliæ herbæ ab autoribus ſcriptæ ſunt. S E N E X. Eas tantum exaraui, quibus in officinis utimur. B R A. Tam paucis utimini? S E N. His ſolum, niſi aliqua mente exciderit. B R A. Res medica breuis eſt, ſi hæ tantum in uſu ſint, et nunquam medici alijs utuntur, à ſummis uiris Dioſcoride Plinio, Galeno, Paulo, Aëtioq; pictæ: imò nonnullæ priuatim magis, aliquibus ægritudinibus ſuccurrunt, quàm prædictæ. Dic autem, aliáne reliquiſti, quæ collecturus ſis? S E. Plurima. B R A. Quæ? S E. SEmina, fructus radices. R R A. Nonne iſta in herbis collegiſti? S E. Nõ omnia, plura enim reliquimus. B R A. Quid ſequitur in tua charta? S E. Semina ſtatim deſcribuntur. B R A. Habentne cum herbis eundem ordinem? S E. Fortè inordinatiori ordine digeruntur, ſed colligentibus nihil refert. B R A. Nihil quidem refert, tamen pulchrum eſt ordine quodam incedere. S E. At inordinatio ipſa ordo quidã uidetur, quia inordinationẽ penitus ſeruat. B R A. Quicquid ſit, tua ſemina, aut cum ordine, aut ſine ordine digeſta enumerare incipias. S E. Vt lubet agam. Tamen opportunius erit cœnare: quoniam maiores cadunt altis de montibus umbræ, & iam ruſtici à labore ceſſarũt. Et nũc ſumma procul uillarum culmina fumant. Vbiq; enim cœnæ pa-

næ parantur, poſt cœnam, quieſcemus, hodiernum laborem remittentes, ut craſtino mane tempeſtiuis huic negotio acrius operam dare poſſimus. HER. *Et mihi iam renes adeò calent, ut uix interulam pati liceat, omniaq́; mēbra, præter dētes & palatum, quietem expoſcunt.* BRASA. *Quis poſſet à tantis uiris diſſentire? Omnia omittantur, & refocillandis uiribus uacemus: quiſq; enim noſtrū hac re ſummè indiget. Tugurium hoc uirentibus herbis circumſeptum ingrediamur, en ruſticus mappam ſtrauit, apud ipſum cœnabimus.* SENEX. *In hoc quidem loco cœnabimus, ſed noſtris dapibus, quæ adhuc in hippopera ſuperſunt.* HERBA. *Iā tempus eſt dare membra quieti, ego ſupra hunc cumulum foliorum caſtanearum hanc noctem tranſigere decreui.* SE. *Commodius erit, gratiusq́; corpori lintea ſupra folia extendere.* BRA. *Vt lubet: hoc vnum ſcio, nobis opus non eſſe cunabulo ad dormiendum.* SE. *Non indigebimus equidem, & hæc aura quæ ſpirat, culices abiget.* BRA. *In montibus non ſunt adeô frequentes, ut in conuallibus, & locis aquoſis, hic tamen non deſunt.* HER. *Solares radij tecti rimas iam ſubeunt, nos autem dormimus?* BRA. *Miror, quū iunior ſis, & magis defatigatus, primus omnium experrectus ſis.* HER. *A cunis uſq; aſſuetus ſum tempeſtiuè ſurgere, imò diu uos dulci ſopore preſſos inſpectabam, et ne euigilarem, quieſcebam.* SE. *Eia ſurgentes operi noſtro incumbamus: ubi eſt mea charta, in qua ſemina ſcripta ſunt?* BRASA. *Linteis heri ueſperi tectam vidi, quippe ſinu deciderat, quum tuum hoc colobium recingebas.* HERBA. *En ſub capite erat.*

DE SEMINIBVS QVAE apud Ferrarienſes Pharmacopolas in uſu ſunt.

SENEX.

LATVM hunc campum ingrediamur in quo magnam herbarum copiam vireſcere intueor, & ferè omnes ad ſemina perueniſſe. BRASA. Nunc ſemina exarare incipias, ut diligentia tarditatem compenſemus. SENEX. Iuſquiami ſemen primum locum inter ſemina occupat. BRASAVO. Tres hyoſcyami ſpecies à Dioſcoride numerantur. Vna, flore purpureo, ſemine nigro. Altera, flore luteo, ſemine flauo. Tertia, flore, & ſemine albis. Duæ primæ ſpecies inſaniā faciunt. Tertia, in vſu medico habetur, & Ferrariæ inter ruinas & rudera creſcit: eius tamen maiorem copiam habemus, quæ florem luteum habet. Verùm & florem albū habens ibi uiret. Harum duarum ſpecierum ſemina condas, quia ubi illa deeſt, cui flos albus inſidet, florem luteum habentem accipimus magis, quàm quæ purpureum.

Hyoſcyami.

At cur ſemina tantum ſeruatis? SENEX. Quia ſola in uſu ſunt. BRASAVO. Cur non immutādus uſus ſi ab autoribus aliæ partes ſeruantur? SENEX. Mutemus. BRASAVO. Tu igitur, præter ſemina, folia, & radices ſerua, & ex trimeſtris tritici farina, ac folijs paſtillos facito, recentiumq; ſeminum ſuccum, & foliorū parato, quamuis & ex ſuis ſeminibus calida aqua infuſa ſuccus etiam exprimatur: folia etiam polentæ admixta in

paſtillos

paſtillos conformantur. SENEX. *Hæc omnia* Ferra*riæ ex habente flores albos parabo, quæ ſi defecerim, luteos habentem ſumam.* BRASAVO. Facile utranq; *ſpeciem habebis, quamuis copioſius ĩ maritimis naſcatur.* Notiſſima *eſt apud nos herba, quam noſtrum uulgus* Dẽ*tem* Caballinum *uocat.* Galli Latinum *nomen imitantur.* Germani Bylſamkraut, *uel* Bylſenſome, *quod ſemen hyoſcyami ſignificare uidetur.* At *ſi* kraut, *id eſt, herbam, prę ponant, ita dicent,* kraut bilſenſome, *id eſt, herba ſeminis hyoſciami.* SENEX. *Rutæ ſemen alterum locum habet.* BRASAVO. *De ruta in herbis tractauimus.* SENEX. *Mente exciderat.* Althææ *ſemina ſequuntur, de quibus tamen ſuprà dictum eſt, & ut ſatis erat, collegimus.* Semina *maiora frigida ſequuntur.* BRASAVO. *Quot & quæ ſint numera.* SENEX. *Quatuor, melonis, cucurbitæ, cucumeris, citruli.* BRASA. *Quũ hæc maiora nuncupẽtur, reſpectu minorum dici oportet.* SENEX. *Imò ſunt quatuor ſemina minora frigida, ad differentiam maiorum.* BRA. *Numera & hæc.* SEN. *Portulacæ, ſcariolæ, lactucæ, endiuiæ.* BRA. *Cur hæc minora, illa maiora appellantur?* SE. *Neſcio alteram cauſam, quàm quòd illa ſint magis frigida.* BRA. *Imò portulacæ ſemen, endiuiæ, ac lactucæ, magis frigida ſunt.* SENEX. *Cur ergo ita uocantur?* BRA. *Id non fit ex viribus quæ maiores in minoribus ſunt, ſed ex mole & ſeminum magnitudine, & fortè ex magnitudine rerum unde ſemina ſumuntur. Itaque à mole corporis recentes, & non uirtutis hæc ſemina maiora, & minora nuncuparunt: imò ſi in recentiorum libris ſemina frigida abſolutè ſcri-*

ptum reperies, maiora intelligere oportet. A primis autē exordiamur, id eſt, melonum ſeminibus (ut tuo uerbo

Cucumis. *utar) Dioſcorides & Græci omnes nomen habent σικυὸς quod noſtri Latini uertentes cucumerem dicunt, ſub quo nomine non tantum eum fructum, quem nos uulgò cucumerem appellamus, intelligunt, ſed omnia melonum genera, cucumeres, citrulos, & angurias comprehendunt.* S E N E X. *Apud Græcos igitur maxima debet eſſe cōfuſio.* B R A S A V O. *Quietè habeas & rem noueris mire diſtinctam. Quum fructum illum, quem nos uulgò melonem dicimus, ſignificare uolunt, non* σικυὸς, *id eſt, cucumis.*

Cucumis pepo. *abſolute dicunt, ſed* σικυὸς πέπων, *id eſt cucumis pepo, uel abſolute* πέπων *dicunt. Nos etiam abſolute pepon: melopepon uerò pepo eſt in formam mal, cotonei forte fortuna (ut Plinius inquit capite quinto decimonono lib.) factus.*

Anguria *Abſolute igitur quum cucumis dicitur, Anguriam intelligere oportet: quum pepo, meloneum noſtrum.* S E N E X. *Noſter cucumis quo nomine uocatur?* B R A.

Cucumis citrinus. *Et ipſe cucumis dicitur cum hac adiectione citrinus: propterea multi citrulum quaſi citrinum, à colore quem habet quum maturuerit, appellant. Is eſt, de quo Plinius lib. decimonono, capite quinto, qui in uarias formas à Columella componitur, aquam amat, refugit oleum, & ſi in cānam flos ponatur, longiſſimi fiunt.* S E N E X. *Anguriā ergo cucumin dici ſentis, & noſtrum cucumerem, et melonem peponem.* B R A S A V O. *Ita eſt. Cucurbitam ue-*

Cucurbita. *ro ab aliquibus anguriam comprehendere creditur, quia unum cucurbitæ genus rotundum eſt: ſed Columella id falſum eſſe demonſtrat, qui ex eiuſdem cucurbite ſemini-*

bus ro

bus rotundas fieri manifeſte docet, & oblongas: quippe ex collo ſemina oblongas, ex uẽtre rotundas faciũt. Ideo aliud eſt anguria, aliud cucurbita: ſed anguria ſub cucumeris genere intelligitur. Vnde à Virgilio in Georgicis dicitur, Creſceret in uentrem cucumis quod anguriæ proprium eſt. Horũ omnium ſemina in Ferrarienſi agro vbertim inuenies, & multo efficaciora quàm in montibus: at ex his cur tantũ ſemina colligis? S E. Ita uſus eſt. BRA. Succus ſeruari non debet, nec folia, nec cortex: tamen peponum radicem in officina, præter ſemina, habere conuenit. Germani nomen habent pfeben, quo melones ſignificant, ſed eodem ferè nomine & citrulos, ac cucumeres intelligunt. Galli melones melons: & Hiſpani, ut nos dicũt. Cucumeres uerò à Gallis, Concombres: & ab Hiſpanorũ parte pepines uocantur: & Galli etiam citrulos, citrules appellant. At cucurbitæ à Gallis coucourges, ab Hiſpanis Calabacas generali uocabulo, à Luſitanis Aboberas, à Germanis kurbs appellantur. Non deſunt tamen in Italia multi, præſertim Neapolitani, qui anguriam melon de aqua nuncupant, ſed hæc aliàs: quoniam opus non eſt omnium nomina recenſere. Nunc ad minora ſemina frigida tranſeamus. Portulacam aliubi non quæras quã Ferrariæ, & non modo ſemina, ſed ut ſuprà docuimus, folia etiam ſeruabis. Notiſſima herba eſt. De lactuca idem iudicium ſit. De endiuia prius dictum eſt. Scariolam tantum te docere oportet. Quum de intubo ſermo habebatur, ſub eo cichoreum, & endiuiam comprehendi oſtendimus, & quòd uocabulum intubus endiuię applicatum eſt, cichoreum uerò illi herbæ quã uulgo radecchio appellamus, &

Portulaca

Scariola.

vtrunque in ſatiuum & agreſte diuidi monuimus. Herba
quam recentiores Scariolam *dicunt, intubi ſpecies eſt, ſed*
ſylueſtris. Græci, *ſerin, noſtri recentes corrupto uocabu-*
lo ſcariolam uocant: nam diminutiuum ſeris, Seriola *eſt:*
ipſi uerò corrumpentes ut pleraque alia, ſcariolam pronū-
ciant, Seriolam *dicere uolentes aut debentes.* Eodem *mo-*
do à Gallis *appellatur. Lactucam uerò, ut nos, uocant* Hi-
ſpani: Galli *lectus,* Germani *lactuc. At endiuia à* Germa-
nis & Hiſpanis *Latinè profertur, à* Gallis *endiue.* SE-
NEX. *Albi & nigri papaueris ſemina occurrunt.*
BRASAVO. *Multa de papauere dicenda eſſent, &*
oſtendendum, quod recentes roſellam uel papauer rubrū
Papauer album. *uocant, aliud ab Anemone eſſe. Duo papaueris genera in*
ſegetibus naſcuntur, id eſt, duæ herbæ, quæ in uaſculis pa-
pauēris modo, ſemina cōdunt. Vna eſt Anemone, de qua
ſuprà. Altera, erraticum papauer, uel papaueralis. Ane-
mone plures colores habet: erraticum papauer duos tan-
tum, ruffum, & candidum. His *autem omiſſis ad tua ſemi-*
na accedamus, ſemina, quæ colligitis ex ſatiuo papauere
ſunt, at in re medica potiora ſunt ex ſylueſtribus ſemina,
quippe & ſatiuum manditur: imò Florentinæ *mulieres*
tempore æſtatis in delitijs habent, quippe poſt prandium
& poſt cœnam, uaſculum ſatiui papaueris deglubentes,
paulatim ſemina comedunt. Ex *ſylueſtribus autem id ma-*
gis aptum eſt medicamentis, quod tertio loco à Dioſcori-
de ponitur, oblongum uaſculum habens. Ideo *noſtri phar-*
macopolæ aberrant, qui ea uaſcula quærunt quæ bene ro-
tunda ſint, quum lōga efficacius medeantur. Habent *eiuſ-*
modi papauera alba ſemina, & in Ferrarienſi *agro copi-*

ſè cre-

ſè creſcunt, magis etiam quàm in montibus efficacia. Nec nobis deeſt nigrum papauer, Thebanum tamen apprime laudatur, è quo fit opium. Duo ex nigro papauere fiunt: ſuccus quum exprimitur craſſus, qui Meconium dicitur, & lachryma, uel lac, quum inciditur caulis, et emanat lac uel lachryma, quæ opium nuncupatur: hæc autem præter ſemina ad rei medicæ commodum ſeruanda. Verum & ſi apud nos nigrum papauer ſit, non tamen in tanta copia, & tale, ut ex eo opium fieri poſſit. Ideo & opium, et eius ſemina ex Thebano agro poſcerem, quamuis nos ex alijs pluribus Italiæ locis habeamus. At albi papaueris ſemina ex Ferrarienſi agro colligerem. A Gallis, pauot dicitur: addunt que blanc, noir. Ita à Germanis Mon, prædictas differentias addentibus: ab Hiſpanis autem Dermideras uocatur. SENEX. Quibus indicijs opium ab autoribus probatur? BRASAVO. Oribaſius grauis autor, qui Galenum ſequitur, ſecundo de uirtute ſimplicium libro in hunc modum ſcribit: Papaueris ſuccus, id eſt, opium, optimus eſt, ſpiſſus, & grauis odore, ſomnum faciens, amarus in guſtu, facile ſoluitur in aqua, nitidus, albus, non aſper, neque thromboidis, id eſt, neque cõglomeratus in reſolutione, neq; indureſcit in ſole poſitus, incenſus, & ad lucernam accenſus terreſtris flãmam mittit. Adulterant aũt eum glaucium miſcentes, aut gummi, aut lactucæ agreſtis ſuccus. Si glaucium admixtum habet crocizat in reſolutione: ſi autem lactucæ agreſtis ſuccus miſcetur, odorem non habet ſimilem, & aſper eſt. Quòd ſi gummi mixtum eſt, ſine uirtute imbecillis eſt, & perlucidus. SENEX. Noſco in noſtro opio adulterium eſſe,

Papauer nigrum.

quia plures ex ſupradictis cõditionibus illi deſunt. At ad Roſarum ſemen ueniamus. BRASA. Nihil aliud de hoc ſemine dicemus, quàm quod pręcedenti die tractatum eſt. SE. Ad amomum igitur tranſeamus. BRA. Vos

Amomũ

ſemen quoddam paruum, et nigrum pro amomo venditis, quũ tamen non ſit. SENEX. Quid ergo erit amomũ? BRASAVO. Nunquam in Italia plantatum amomũ uidi: habet enim racemos ſemine plenos, aurum colore imitantes, uulnerat nares odore, & origani habet acrimoniam. Eſt autem ex frutice paruo, flores paruos ut uiolæ albæ habente, & folia bryonię, id eſt, uitis ſylueſtris ſunt. In Armeniam mittere oportet, in Mediam, vel in Pontum, ſi verum & probum Amomum habere ſtudeamus. Vnde conſtat Amomum ſpeciem uuæ habere, & non eſſe nigra illa ſemina, & inodora, quæ à pharmacopolis publicè venduntur. Quum vero ex tribus prouincijs Dioſcorides ferri dixerit, Armenia, Media, & Ponto, Pandectarius in tres ſpecies partitur, ſecundam ſpeciem Medicam appellans. Tu uides quanto errore ducatur, qui pro loci nomine, aliud nomen poſuit. Miror quur non habeatur, quum facilime ex Armenia Alexandriam Ægypti feratur, mox Venetias. Nec difficile eſt ex Media Alexandriam ferri, aut ex Ponto in Pannoniam, & ex Pānonia in Italiam. Deinceps ut habeatur diligenter curabo, quum illuſtriſſimus et excellentiſſimus Ferrariæ Dux Alphonſus, ſponte ſe curaturum promiſerit, omnia ſimplicia, quæ Theriaces compoſitionem ingrediuntur, haberi. Inter cætera autem Amomum ingreditur. Non de-

Roſa hierosolymitana.

fuere tamen, qui Hieroſolymitanam roſam, quam ex Hie

ruſalem huc portant peregrini, à noſtris mulieribus Roſam Sanctæ Mariæ vocatam quamuis nullam habeat cum Roſa ſimilitudinem, Amomum eſſe putarint, ob odorem, ob confertos ramos: & quia multi rami ab una radice, ut columbinos pedes imitari uideatur, propterea à Serapione pes columbinus dicitur. Putat noſtrum vulgus, ſi eiuſmodi roſam domi habuerit, non poſſe fulmine tangi, aut aduerſo infortunio perturbari, putantq; ſingulis annis in Feſto Natiuitatis ea hora, qua CHRISTVS Natus eſt, aperiri. Verùm Amomum hanc roſam non eſſe ex hoc dubito, quia non uulnerat nares odore, tamen recentem ſatis habui, nec habet origani acrimoniam, nec folia ſunt Bryoniæ ſimilia: etiam amomum veluti uua eſt, quod & Plinius etiam capite decimotertio duodecimi libri teſtatur: quamuis inter Plinium & Dioſcoridem quædam uideatur eſſe differentia, tamen non ſpectanda. Vnum eſt vos amomo carere, quia in ſapore, odore, & colore altera res eſt veſtrum amomum, & altera etiam Sanctæ Mariæ roſa. Curabimus Illuſtriſſimi Principis noſtri opera Ferrariam afferri. SENEX. Sinapis ſemen occurrit. BRASAVO. Notiſſimum eſt ſemen, & notiſſima herba, in varijs Italiæ locis naſcitur, ſed feruentiſſimum in Apulia, quod, alioqui in Ferrarienſi agro ſeminarunt, ineptiori feruore ortum eſt: herba in pultarijs condiendis apta, ſemen ad uarios intinctus accommodatur, quæ ſinapia, & ſinapiſmi dicuntur, quorum in Italia maximus uſus, & Ferrarienſe ſinapium præ cæteris collaudari cœpit, quum prius Vercellenſe palmam ferret. Apud Gallos acerrimum fit, vt lachrymas in edendo moueat, Sinapis.

Decipiuntur qui putarunt inter ſemina minimũ eſſe iſtuc
propterea à Soſpitatore noſtro CHRISTO dictum
eſſe, Si quis tantam fidem habuerit ut granum ſinapis: u
oſtendat modicam fidem mira facere. Sed CHRISTVS
noſter potius in comparationem granum illud accepit ve
luti omnibus notiſſimum. Conſtat enim plura ſemina mu
to minora eſſe granis ſinapis. In hoc monte, arẽti illa par
te, colligas, ubi maiorẽ acrimoniã ſemina habebũt, et ma
gis tentabit mentem, qua re cætera excellere Pythagora
teſtatur. A Gallis ſaneue, à Germanis ſenff, ab Hiſpani
moſtazza nuncupatur: adeo notum eſt, ut alia declaratio
ne non indigeat. SENEX. Naſturtij ſemina ſequũtur.

Naſturtiū

BRASAVO. Cardamon, ut Græcis, non Cartamum
ut multi recentes decepti ſunt, appellatur. Altera enim
herba eſt cartamum, à naribus quas torquere, & ringe
re facit quum manditur. Apud Latinos nomen accepit na
ſturtium, qua torquens nares. Notiſſima herba, nos uulg
agretto, ab acritudine ſaporis (ut arbitror) vocamus.
Quum uero comedentes ferè euigilet, propterea ad iner
tes dicitur, Ede naſturtium. Satiuum & ſylueſtre reperi
tur: & ſatiuum duplex, album, & nigrum: eadem uis om
nibus, Dioſcoride teſte, Sylueſtre tamen & montanum i
calefaciendo efficacius: at Dioſcorides non multum cura
quo loco colligatur: mihi autem magis placet ex monti
bus petendum. In uſu medico ſemina tantum ſunt, foli
minime, quæ etſi ad aliquid etiam ualeant, tamen (ut Ga
le. lib. de Simplicium Medicamentorum facultatibus in
quit) uires habent quum uiridia ſunt: exiccata enim illa
amittunt, licet non penitus. Hiſpani Marayes, aliqua Hi
ſpania

ſpaniæ parte: Luſitani agrones. Germani uero Broocres, naſturtium, ex proprietate quam habet, uocant. S E. Vrticæ ſemina poſt naſturtium habentur. B R A S A. Ab urendo nomen accepit urtica. Reperitur magis ſylueſtris & minus: mas, & fœmina: ſed eędem uires omnibus inſunt. In arentibus locis & montanis efficacior eſt: ſed prę ter ſemina, folia etiam ſeruabis, ad plures medicos uſus cõ moda. Adeò nota herba, ut à culo etiam (uulgato Ferrariæ prouerbio) cognoſcatur. Eius ſpecies diſtinguit Plinius cap. xv. xxi. libri, eas proprijs nominibus uocans, ut cania, herculeana. Ortigas ab Hiſpanis, à Gallis ortie, à Germanis neſſel, & neſſelen uocatur. S E N E X. Lini ſemina præ manibus ſunt. B R A. Omnibus notiſſimũ eſt linum: ita etiam a græcis appellatum, quamuis nonnulli linum agreſte nuncupent, non quia contra ſatiuum diſtinguatur: ſed quia in agris, ad ipſius differentiam, quando filari aptum eſt: ſemina in Ferrarienſi agro, medicæ rei aptiſſima ſunt, & in ſumma copia habentur, ideo nõ eſt opus in montibus quærere. A Gallis linũ lin, et ab Hiſpanis, ut nos, lino: à Germanis lein, uel lin ſemen, aut flach appellatur. Non eſt autem opus hic lini, genera edocere, nec quid linum ſit à Plinio asbeſtinum appellatum, lib. decimonono, quod ſi in ignem proijciatur, non uritur, & mappæ ex eo factæ igne non aqua lauantur: arbitror ego ex lapide quodam eſſe, qui amiantus dicitur. Hic (ut Dioſcorides quinto libro inquit) in Cypro naſcitur, ſimilis alumini ſchiſo, id eſt, ã pluma à nobis uocato: ex eo Theatris uela texuntur: hæc autem in ignem coniecta, flammã ur quidem omnino, ſed ſplendeſcunt magis exempta, &

Vrtica

Linum.

nihil igni deperdunt. Nos hunc lapidem habuimus, hab[illegible] musq; nunc & filari poſſe certum eſt. Multi ex alumine ſchiſo (ſed incaſſum) conati ſunt lintea in hunc finem [illegible] parare. Non defuere tamen, qui ex Salamandræ corti[illegible] ce ſimiles mappas, quæ comburi non poſſunt, factas pr[illegible] tarunt, ſed falsò, quoniam Salamandram comburi ma[illegible] gno meo periculo uidi: ferè enim eius ſanies in os proſ[illegible] liјt, quanquam non putamus adeò uenenoſum animal e[illegible] ſe, ut uulgus, & recentes multi arbitrantur. Quum au[illegible] tem lini mentio inciderit, de linoſa herba aliquid loqu[illegible] conuenit, uel linaria, ita enim appellari ſolet, ſed fre[illegible] quentiſſimum eſt nomen linaria, minus frequens linoſ[illegible] notiſſima eſt apud nos herba, folia lini folijs ſimilia, ade[illegible] ut à multis ſylueſtre linum putetur: nunc prætermitto q[illegible] à recentibus eſulæ comparetur, hoc dempto, quòd eſul[illegible] lac habet. Vnde carmen quoddam ſibi finxere:

Eſula lateſcit, ſine lacte linaria creſcit.

An vero ea ſit eſula cui linariam comparant, alio loc[illegible] diſputare decreuimus. SE. Reperiturne apud antiquo[illegible] linaria? BRA. Suſpicor an illa ſit, quam Dioſcorides & Plinius oſyrim uocant: nam ſurculus niger ramulo[illegible] tenues lentosq; fert, & ijs folia terna, & quaterna mod[illegible] quina, interim & ſena ceu lini, nigra initio, dein color[illegible] mutato ſubrubra. Vnde & Plinius ramulos nigros, et f[illegible] lia nigra habere dicit, ſemen quoq; primo nigrum, poſ[illegible] rubeſcens. Nonnulla tamen me deterruere, ut potius ſuſp[illegible] cer, quàm putem linariam oſyrim eſſe: à quibuſdam Ge[illegible] manis linaria vvildflachs dicitur, ab alijs krotenflachs.

Fœnu græcum. SE. Fœnugræcum ergo quæramus. BRA. Nec long[illegible]

aberi[illegible]

aberit noſtris in partibus fœnugræcum, à Plinio Silicia, à Varrone Silicula, à Theophraſto buceras appellatum, notiſſima herba, & notiſſima ſemina in uſu medico quotidie frequentia, à Gallis ſenegre, ab Hiſpanis alfolſes fœnugræcum dicitur. BRA. Caulium ſemina colligamus. BRA. Heri ſatis ſuperq; collegiſti. SE. Baſiliconis garyophylati ſemina habeamus. BRA. Et hæc etiam aceruauit Herbarius, quod ozimum appellari monuimus. SE. Frumentum, ordeum, miliumq; ſeruemus. BRA. Notiſſima ſemina quæris, quæ in quotidiano uſu habentur: frumentum, & far uocabula communia ſunt omnibus ferè ſpicam habentibus: tamen uocabulum far, uni ſpeciei attribuitur, quàm eodem nomine uocamus, eodem modo frumentum tritico. Hæc ſunt in noſtra inclyta urbe Ferraria, adeò exuberantia, ut quandoque ita uili pretio uendantur, ut nihil ferè ualeant, tantum Ferrarienſis ager triticea meſſe abundat. Milium pariter in centuplo augetur, ut ſemel ex vno grano in Bondonij conuallibus ſexaginta ramulos procreatos uiderim. Sed in ordeo ambiguitas eſt, quippe nonnulli antiquorum ordeum alteram rem eſſe à noſtro nunc uocato ordeo, quod in quotidiano uſu eſt, putarunt: quos hallucinatos eſſe arbitror, quoniam & in folijs, & in figura ſeminis, & in uiribus noſtrum, & antiquorum ordeum conueniunt. Id tamen præmonere uolo, me quandoque Venetijs ordeum ex Græcia allatum quæſiuiſſe, inuenique grana cum noſtro eadem, ſed maiora, & magis alba, non tamen adeò excellentia, ut diuerſum eſſe uideretur. Quam ob rem noſtrum ordeum ſeruarem, quod ab antiquo

Frumētū.

Ordeum.

nullo modo differt:hoc enim eſſe maius,& magis albu
non tollit,quin ordeum ſit. At maiora grana,quæ habe
poſſim,& candidiora ſeruarem:nam à Dioſcoride, ca
dore,& munditia probatur. In Ferrarienſi agro,& can
didum,& valde mundum habetur:triticum vero proba
tur,quod in luteum colorem uergat. Galli,ut nos, tritic
formant, Hiſpani trigo, Germani vveyſſzen appellan
At ordeum à Germanis gerſt,ab Hiſpanis eluāda, à ga
lis orge,dicitur. Milium uero Hiſpani Millo,Galli mil
Germani hirs uocant. S E N E X. Coriandri ſemina oc
Coriādrū currunt. B R A. Coriādrum adeò notu,& triuialis he
ba eſt,ut longa diſſertatione non indigeat,quod corian
etiam nuncupatur:non modo eius ſemina, ſed etiam foli
in officinis habere conuenit,& quum frigiditate valea
ideo frigidioribus locis collectum,efficaciores uires hab
bit:hanc igitur partem Boreæ ſubiectam petamus,in qu
ruſtici ſeminarunt,quanquam & Ferrariæ proueniat:u
rum cultu indiget,quia ſylueſtre coriandrum nunquam
inuenitur. S E N E X. Semen mirabile eſt,quod capiti
& uentriculo magnopere ſuccurrit. B R A S A. Miro
ego cur recentiores medici eo frequenter utantur, quum
(ut inquit Dioſcorides)mentem tentet,preſertim ſi copi
ſius ſumatur,et in frequenti uſu ſit. Imò ſexto libro,inte
venenata connumerat,quam ob rem eius uſus adeò fre-
quens eſſe nō debet. S E. Nos illud præparamus. B R A.
Abs te peto,nunquid ea præparatio faciat ipſum non eſ-
ſe coriandrum,aut adhuc coriandrum ſit: ſi adhuc coria
drum,proprietates coriandri habere opus eſt: ſi corian-
drum non ſit,coriandrum(ut putant)ſuis ægris non exh
bebunt.

bebunt. SE. Malitia, quam habet, corrigitur, & adhuc coriandrum eſt. BRA. Ideo & adhuc illam qualitatem participat, quam à propria natura habet, et ſi minus intenſa dici poſſit, propter hæc coriandri uſus infrequens ſit, præſertim quum Dioſcorides ut plurimum per exteriora eo utatur, & eius vſum caueri iubeat. Idem Galenus, & Paulus Aëgineta cenſent. Mirum uero cur à noſtris medicis pro capite ut plurimum exhibeatur, tamen capiti infenſiſſimum eſt: quum autem uires habeat quodammodo ſtipticas, propterea ventriculo prodeſt. Ferrarienſe etiam ſolum coriandrum copioſe fert, quamuis nullus ſit, vel modicus ſeminandi uſus. Germani Latinum nomē imitantur, coriander proferentes, nam apud ipſos non extat. Galli coreandres, Hiſpani culatro uocant. SENEX. Lupinum ſequitur. BRASA. Notiſſimum ſemen, ne ſcio an inter legumina numerem. Triſtes Lupinos Virgilius cecinit, id eſt, amaros, ut Seruius interpretatur. Noſtræ mulieres aqua maceratum, mitius reddunt, ut mandi poſſit, nec immeritò, quia uentriculum corroborat. At inepta hora ſumunt, quia ſtatim à cibo: ſatiuum, & ſylueſtre inuenitur, ſed æqualibus uiribus. Solum Ferrarienſe lupinum aptè producit: in montibus tamen, atque ſiccioribus locis efficacior, curam non expetit. Hippolytum Turcum optimæ indolis infantem, Magnifici Alberti filium, ab ingenti uermium copia ſolo lupinorum puluere liberaui. A Gallis lupinis, ab Hiſpanis, tramuzes, à Germanis feigbon appellatur. Vnde uero Germani ſuum nomen ſumpſerint ignoro, quippe idem ſignificat quod fabæ ficuum. SENEX. Cannabis ſemina offeruntur. BRASA.

Lupinum

Cãnabis.

Species duas habet, Syluestrem, & ſatiuam: ex ambabus ſemina habere ſtudeas, ex ſyluestri autem ſpeciatim radices. In Bononienſi agro mira cannabis fertilitas, et præſertim in Illuſtriſſimi Ducis noſtri caſtro quod Centum appellatur, à centonibus fortè dictum, qui etiam ex varijs cānabinis partibus fiunt. Venetorum Senatus huius castri uiris immunitates plurimas condonauit, ſi Venetias cannabin aduexerent, quippe nullum aptius ad conficiendos rudentes inuenitur. De cannabi finem feciſſem, quoniam opus non eſt res tam notas diu pingere, niſi in mentem uenisset, gallinas hoc ſemine paſtas per totum hyemen oua párere: quod & urticę ſemen facere certum eſt. Ab Hiſpanis, qui Luſitaniam inhabitant, lino alcanabe, à Germanis hanf, à Gallis chaneuix appellatur. SENEX. *Cicutæ ſemina conſequuntur.* BRASAVO. *Frequentiſſima habetur Ferrariæ cicuta, & efficaciſſima, ut quæ ſues plerunque, & anſeres interficiat. Non tantum ſemina, ſed & ſuccum è cacuminibus, antequam ſemina obareſcant, ſeruabis. Vinum meracius ſanat, ſi quis cicutam comederit. Ne aliubi quàm Ferrariæ, cicutam quæras, licet Dioſcorides Cretenſem magnopere laudet, poſt Magaricam & Atticam: fiſtulæ ex ipſa fiunt, quæ cicures redduntur, ſi uino meraco macerentur. Noui ego unigenitum uiduæ filium, qui ex eſu cicutæ obijt, eam in acetario, cerefolij loco (ut dixit) comedens. Mixta uino, inſanabile uenenū eſt. Excellentiſſ. Leonicenus pharmacopolarum errorē detegit, qui loco rutæ ſylueſtris ſeminis, cicutæ ſemen colligunt & ſeruant: tamen reſipiſcere nolunt, ſed in dies homicidia potius augere. Noſtrum uulgus cegua, & Galli etiam*

Cicuta.

li etiam Cegucæ nominant. Hiſpani Cannaueras. At Germani, quoniam interficit, Vvieterricht appellant, ac ſi tyrannum dixerint: ita enim id uocabulum apud ipſos interpretatur. SENEX. Erucæ ſemina occurrunt. BRASAVO. Inter alias herbas, quibus in acetarijs utimur, hæc una eſt, quæ Venerem reuocat morantem, ut poëta inquit: nec lactuca apud nos edi conſueuit ſine eruca, ut calidæ ac frigidæ rei temperamẽtum fiat: notiſſima herba eſt, à noſtris etiam mulieribus ruchela, corrupto uocabulo, quaſi eruca nuncupatur: non modo ſemina, ſed & herba ipſa ſeruanda. Quin & ex hac herba, & lacte vel aceto paſtilli fiunt, vt diu ſeruentur, in culinæ non medicinæ vſus. Quæ apud nos reperitur, ſatiua eſt. Aliud genus ſylueſtre in Hiſpania potiſſimum naſcitur (quanquam & in Italia etiam) quo Hiſpani loco ſinapis utuntur, imò idem eſt in It lia uſus, & plures uidimus, qui eius ſemine uice cardamomi ueſcerentur. In Ferrarienſi agro copiosè prouenit, ſed in montibus efficacior. SENEX. Ad meſpilorum ſemina ueniamus. BRASAVO. Si tempus exigeret, meſpilorum ſpecies ad unam enumerarem, quæ à Theophraſto libro de plantarum Hiſtoria tertio, & à Plinio deſcribuntur: oſtenderemq́; Dioſcoridis meſpilum, non eſſe nunc vocatum meſpilum: quia Dioſcorides arborem aculeatam dicit, buxeæ ſpinæ folijs, & quod fructum fert, in quo ſolum tria grana uel ſemina inueniuntur: vnde tricoccus appellatur. Talis fructus in Neapolitano agro copiosè abundat: ipſi azarolum, nos lazarolum uocamus. Cœpit iam

Eruca.

Meſpillũ.

Ferrariæ plantari, & Hieronymus Braſauolus *affinis meus* Miles *ſtrenuiſſimus ſuo in horto habet. De hoc autem pomo aliàs: nam meſpilla noſtratia non habent pauciora grana quinque. Verum ut aliquid certi habeas, ſecundum genus meſpili à* Dioſcoride *poſitam, quod epimelis appellari dicit, in* Italia *naſcens, eſt uera meſpilus noſtra, ſi deſcriptiones conſideremus: nam eſt arbor malo ſimilis, folijs tantum minoribus, rotundum pomum fert eſui commodum, latiori umbilico, leniter adſtringens, et ſerò matureſcit. Suſpicorq; idem eſſe quod apud* Galenũ *ex mente* Hippocratis *amamelides nuncupatur, genus meſpilli in* Italia *naſcentis. Quicquid tamen ſit, nõ eſt opus aliunde quærere meſpila, quàm* Ferrariæ, *ubi et copia habetur, & efficacia ſunt ſemina.* Hoc tantum addere decreui, *etſi eius fructus adſtringat, ſeminum tamen puluis, lapillos uehementer ex renibus eijcit, urinam cit, & ueſicæ lapidem minuit: cuius rei nuperrime experimentnm ſumpſi in domino* Petro de Argenta, *qui plures quàm ſexaginta è renibus lapides minxit, ſolo huius pulueris auxilio. In domino autem* Andrea Rodo, *uiro ſolertiſſimo, adeò lapides renum comminuerat, vt in puluerem redacti ſine* dolore exirent. *Germani meſpilum meſpil, Luſitani neſpelas, ut nos etiam, m, in, n, mutantes,* Galli *nepfles appellant.* SENEX. *Lens ſequitur.* BRASAVO. φακος *à Græcis dicitur, lentem nos & lenticulam appellamus, ſemen notiſſimum ita etiam uulgo dictum lente: in* Ferrarienſi *agro præcipuum, ut quandoque grana pollicis unguem latitudine æquent.* Ibi *pro uſu colliges.* Lenti *vltimam manum impoſuiſſem, niſi* Dioſcoridis *textus oc-*

Lens.

tus occurriſſet quo aluum cohibere cum corticibus ſcribit. At Hermolaus emollire interpretatus eſt; noſque publicum adagium uulgò habemus, Si quis lentis pateram comederit, ſitulam cacare. Errant (ut puto) recentes, qui excorticatas adſtringere, cum corticibus emollire uolūt. Nam conſtat apud Galenum & Paulum lentes communiter adſtringere. Quam ob rem apud Dioſcoridem ita etiam intelligendum cenſeo, quippe ſecundo ordine exiccant, ut Aëtius teſtatur, qui etiam prædictæ dubitationis ſolutionem quodammodo adumbrauit: nam experientia id manifeſte oſtendit, lentem comedētes ſolui. Verum Aëtius lentem quidem areſacere corpus, & ſiſtere aluum, ius uero irritare. Vnde his aluus irritatur, qui ius non lētem comedunt, accidit vero multos ius ſecum comedere, ideo non mirum ſi ſoluantur. Ipſi autem lenti id tribuunt quod iuri potius condonandum erat. Nec mirum, quoniā & biſcocta Braſſica adſtringit, at uentrem laxat prima coctura ſumpta, ut Ariſtoteles primo Problematum libro edocuit. Galli lentiles, Hiſpani lentellas, Germani linſen appellant. SENEX. Ammeos ſequitur. BRASAVO. Plures decepti, ammi, cuminum eſſe arbitrantur. Non enim legi debet ammeos, quia genitiuus eſt, ſed ammi Verùm Dioſcorides cuminum non eſſe, manifeſte oſtendit, ſed origani ſaporem habet. Noſtri pharmacopolæ in hoc ſemine inconſtantes ſunt, quippe nonnulli ſemina parua oblonga & tenuia habent. Alij ſimile fœniculo, ſed minus: alij maius quàm cuminum, & nigrum habent. Re autem uera nullus eſt apud quem uerum ammi uiderim. Illa enim parua ſemina origani ſaporem non ha Ammi.

bent, nec poſſunt eſſe calida & ſicca in tertio gradu, ut ... por oſtendit. Quod uero maius eſt cumino, & nigrum ... ex hoc ammi eſſe non poteſt, quoniam ammi album eſt, ... minus cumino. In Æthiopia vbertim naſcitur, & prop... Alexandriam Ægypti. Græci in panibus ſuis ſemen hoc ... ponunt, ut de fœniculis apud nos vſus eſt, quo guſtu gra... tior fit: hoc ſemen facile haberi poterit, quoniam Vene... ſingulis annis Alexandriam Ægypti nauigant. Id tame... non eſt quod paſſim à pharmacopolis venditur, imò ut r... cens ualde portetur curabimus, ut terræ mandari poſſit ... SENEX. Quæ ſunt illa ſemina quæ in officinis ha... bentur? BRASA. Alterius herbæ ſemina. SENEX. Cuius herbæ? BRASA. Nunc mihi ignotæ, quamui... plures uiderim, qui cerefolij ſeminibus vterentur. Alià... autem de hac re commodius tractabimus: ſi autem uerum ammi cupis, Alexandriam mittito, hoc nomine ibi appe... latur, imò hoc nomen ſemini, & herbæ per totam Græci... am condonatur. Galenus amarum guſtum habere fatetur, præter id quod acre ſit, & in tertio ordine intenſo calef... ciat, & exiccet. SENEX. Orobus ſequitur. BRA...

Orobus. *SAVO. Eruum à Romanis dicitur. Recentiores ade... decepti ſunt, ut nonnulli ex ipſis Alexandria ſemina qu... dam ferant ſubruffa, ſub cuius cortice ſeminis caro ſubfl... ueſcit, uerum orobum eſſe aſſerentes: quum tamen Dioſc... rides orobum album dijudicet, & alba grana colligend... iudicat, ad farinam pro uſu medico parandam, alij recen... tes, ut Pandectarius, cicer ſylueſtre eſſe arbitratur, quum tamen Dioſcorides de cicere prius per plura capita ege... rit, & in cicer arietinum et non arietinum dixinxerit, tū ...*

autem

autem de ſyluestri cicere tractare debuiſſet. Adde ſeri eruum, ideo ſylueſtre eſſe non poteſt. Auicenna herbum, & herbam Iudaicam duobus capitibus confundit: recentiores idem eſſe iudicant. Quicquid ſit, eruum non eſt, quod pharmacopolæ uendunt: ſub cuius cortice flaueſcit, quia Dioſcorides candidiſſima grana ſumi iubet. Nec te moueat quòd ab alijs autoribus ruffum ponatur, quia intus album eſſe debet, non rubrum. Quam ob rem id eſſe eruum ſuſpicor, quod nos uulgò ruuione appellamus: habet enim albiſſima grana, & capiti graue eſt, & onerosum veſcentibus, conſtatq́; , boues ſaginare. Quam ob rem ſi quis orobum ordinaret, noſtrum uocatum ruuione acciperem, quoad meliora inuenirem. Decipiuntur qui uiciam ſumi contendunt. Decipiuntur, & qui uulgò uocatum rubigliam. Decipiuntur, & qui cicer, quoniam in ciceris capite, ciceris decoctum cum eruo miſcet, ad teſtiũ collectiones, formicas, pſoras, lichenes, ulcera capitis erũpentia, cancros, cacoëthas, cum melle, & ordeo, quod non feciſſet, ſi eruum & cicer idem eſſe putaſſet. SENEX. Deincepſ igitur ſemen dictum ruuione pro orobo ſumã nec erit opus Alexandriam, & in alium locum mittere, quum in noſtra urbe facillime haberi poſſit. BRASA. Ita facere expediet, ne continuo cum alijs erres. Galli erũ ueſſe, Luſitani Cezirano uocant. SENEX. Cardamomi ſemina ſequuntur: BRASA. Quantum in hoc ſemine etiam pharmacopolæ decipiantur, ſtatim uidere licebit. SE. Quomodo in hoc ſemine decipiuntur, quod ualde acre, & odoratum habemt? BRASAVO. Si aures præſtabis id certe intelliges, quod exponam uerum eſſe

Eruum. Cardamomum.

probabis. SENEX. *Dic ergo bonis auibus.* BRA. *A*
res præſta. Tria ſemina apud pharmacopolas inuenio,
cardamomi tria ſemina. *quæ cardamomi loco ponuntur. Vnum eſt, melegettæ ita*
uulgò dictæ, ab Arabibus cobeth bagne appellatæ, ut ex
Auicenna liquet. Aliud quod cardamomum uocant, ſemē
triangulare, quo noſtræ mulieres pro condiendis rapis ſa
pa, quas compoſtas appellant, utuntur. Tertium eſt, Ni
gella citrina: Recentes in maius, & minus cardamomum
diſtinguunt, ab Arabibus accipientes: ita enim Serapio ſa
colla diſtinguit, quæ apud ipſum Cardamomum eſt. At
re uera nullum prædictorum trium ſeminum apud anti-
quos Græcos cardamomum eſt: imò aliud maius addo, Se
rapionem de cardamomo loquentem, quod ſacolla appel
lat, Dioſcoridis cardamomum non tractare. Vnde recen
tes omnia confundunt. Nos autem, ut tibi diſtincte rē enu
cleemus, in hunc modum exordiamur. Quod à Serapio
ne, & Arabibus cardumeni uel cordumeni dicitur, à Dio
ſcoride cardamomum appellatur: hoc clarum eſt, Dioſco-
ridi Serapionē comparanti. Inquit enim Serapio: Melius
ex eo eſt quod difficile frangitur, plenum, coniūctum, du
rum, & graue, & extenſæ ſuperficiei, cuius ſapor eſt acu
tus parum: quod autem ex eo non eſt tale, eſt malum. Dio
ſcorides eodē ferè modo ſcribit: Eligito quod frangenti
contumax repugnet, quod plenum, præcluſumq́; ſit: quod
enim tale non erit, uetuſtate exoleuit, & bonitatem ami-
ſit. Hinc aperte uides Serapionem, & Dioſcoridem con
uenire, imò & in uiribus præcaſe etiam quadrant, ut idē
ſit apud Serapionem cordumeni quod apud Dioſcoridē
cardamomum. At Serapionis interpres qui Carui agreſte

inter

interpretatur, aberrat, & ab hoc errore ducti recentiores omnes hallucinantur. Ad melegettas igitur redeuntes, ipſas non eſſe cardamomum ex hoc probatur, quia non multum guſtum tentant, ut cardamomũ facere debet, nec ſunt ſubamaræ. Idem iudicium ſit in alijs prædictis ſeminibus quæ nullam amaritudinem habent. Ideo pharmacopolæ Dioſcoridis Cardamomo, & Serapionis cordumeni carent. SENEX. Tamen Serapio particulam de cardamomo ſub hoc uocabulo cardamomum tractat. BRA. Nuſquam Serapio de cardamomo tractauit, niſi in ſacolla. At ſacolla non eſt cardamomum Dioſcoridis. Ideo Serapionis interpretem erraſſe puto, & non debuiſſe interpretari Cardamomum, ſed aliquid aliud, quod ab eo nomine ſacolla ſignificatur. Arbitrorq́; ſacolla ſemen quoddam eſſe in Arabia nobis ignotum, & etiam Græcis. Propter ideo capite Serapio Gręcos non adducit, ut mos eius eſt, ſed ſolos Arabes. Vnde ſacolla Cardamomum interpretari non debet, quia cordumeni, uel cardumeni, cardamomum eſt. SENEX. Nunc uerum cardamomum doceas. BRASA. Scito in primis ex illis non eſſe, quæ in officinis habentur, quia amara non ſunt, nec frangenti contumacia ſemina: facile ex Armenio, Boſphoro, India, uel Arabia haberi poteſt. Illuc mittendum, præſertim in Boſphorum, quia Veneti illuc ſingulis annis nauigant, & Illuſtriſſimi Ducis noſtri nauis Boſphori littora appellit. SENEX. Edoceas ſaltem, quid ſit ſacolla Serapionis, quam ille interpres cardamomum uertit, & omnibus recentibus anſam errandi præbuit. BRASA. Quod mihi incertũ eſt, tibi aperire non poſſum: res Barbaræ ſunt,

quæ ad nos nuſquam peruenere. Conſtat autem maiorem ſacollam melegettam non eſſe, quia nõ ſunt grana magna in quibus parua granula inſint: nec etiam minus cardamomum eſt, ſcilicet uulgare hoc noſtrum, quia cum maiori ſimilitudinem non habet, & cortice tegitur: minor uero ſacolla cortice caret. SENEX. Non afferam igitur do mum cardamomum? BRASAVO. Non equidem, niſi ad prædictas partes miſeris. SENEX. Non potero non mittere, cum propter hoc, tum propter alia multa. BRASAVO. Eſto bono animo, quoniam ſperamus nos hæc omnia quandoque diſtincte oſtenſuros. SENEX.

Caruus. Carui ſemina ad collectionem ueniunt. BRASAVO. Arabica nomina Græcis & Latinis notiora ſunt. Caruum Arabicum nomen eſt, in quo Pandectarius adeò errauit ut monitore indigeat: quippe in Serapione ita confundit nomina, ut caruum cum nigella miſcuerit: quod ex nominum errore factum eſt: quod enim Serapio Xamin dicit id eſt, nigella, ipſe accepit, ac ſi carui dixerit. Tamẽ aliud caput Serapio de carui ſcribit, quod uerum carui eſt, ut mirandum ſit cur Pandectarius nigellam potius quàm carui acciperet. Nos igitur de carui uel caruo, aut caruis (nihil enim refert quomodocunq; barbarum nomen proferatur) tractaturi, id primo admonebimus, caruum non eſſe nigellam, ut Pandectarius, & plures recentiores exſtimarunt, ſed caruum apud Serapionem id eſſe, quod à Dioſcoride Caros uocatur. Hoc manifeſte deprehendes Serapionem Dioſcoridi comparando. Inquit enim Serapio: carui ſemen huius prouocat urinam, habet bonum odorem, & calefacit, & eſt bonum ſtomacho, & facit di-

geri cibum

geri cibum, & ingreditur in confectionibus medicinarũ, quæ componuntur ad faciendum deſcendere cibum à ſtomacho, & uirtus eius ſimilis eſt uirtuti aniſi, & radix eius comeditur cocta, ſicut paſtinaca. Hactenus Serapio. Nunc Dioſcoridi mentem præſta ita de Caro dicenti: Calefacit, urinam cit, ſtomacho accommodatum, & in cibo gratum eſt, concoctionem adiuuat: utiliter antidotis & oxyporis miſcetur, aniſo proportione reſpondet, radix elixa paſtinacæ modo edenda eſt. Ex his certe deprehenditur, carui Serapionis, & caros Dioſcoridis idem eſſe: quoniam eadem penitus à Serapione (quamuis barbarè) in ſuo carui dicuntur, quæ à Dioſcoride in careo: fortè ſi fidum interpretem habuiſſet Serapio in tot errores non incidiſſet. Semen autem, quod pro carui à Pharmacopolis ſumitur, carui aut caros eſſe non poteſt, quia, ut inquit Serapio, ex ſententia etiam Abem Meſuai, eſt ſemen craſſius quàm Cyminum: quod autem pharmacopolæ uendunt, multo minus eſt cymino. Putaui quandoque Daucum eſſe, id eſt, quod vulgò apud nos pro dauco ſumitur, quod eſt paſtinacæ genus, ſed magis odoratum eſſe caruum: poſtea ſemina non correſpondere aduerti, quamuis noſter uulgaris daucus paſtinacæ genus ſit, & caros inter paſtinacas numerari poſſit. Vnde Paulus Aegineta primo libro, ubi radices numerat, quæ edendo ſunt, tres iſtos coniunxit, (paſtinacam), paſtinacam ſylueſtrem, & radices cari, ac ſi & caros inter paſtinacas numerandus ſit. Quòd ſi potius Dioſcoridi, quàm Serapioni credamus, ut dignum eſt, qui exiguum ſemen habere dicit, fortè vnà ex noſtratibus dauci ſpeciebus erit: eius herba à Daucus.

Dioſcoride non pingitur. Plinius monet ubique ſerendū careum: Caros uero dictus eſt, quia in Caria laudatiſſimus inuenitur. Si quis certus fieri cuperet, in Cariam mittere oporteret, quod graue non erit illuſtriſſimo ALPHONSO Principi noſtro: quum eius ſemina habebimus, terræ mandabimus, ut quicquid naſceretur, uidere poſſimus. Ab Hiſpanis alcarouea nuncupatur, à Gallis noſtro uulgari nomine. SEN. Nigellæ nigræ ſemina poſt caruum locum habent. BRA. Cur nigræ addidiſti? SE. Ad differentiam ſubcitrinæ. BRASA. O ingens recentiorum error. Idem eſt dicere nigella ſubcitrina, ac ſi dicatur nigrum ſubcitrinum. Vna tantum nigellæ ſpecies apud probatos autores reperitur, quæ Xamin à Serapione dicitur, non Carui, ut Pādectarius putauit. Idem uero eſt Xamin Serapionis, & Melanthion Dioſcoridis, uel nigella. Serapio enim inquit plantam eſſe paruam circa duos palmos, & habet folia parua minuta, & mollia, ſimilia folijs plantæ ranahaon, niſi quia ſunt minora ſatis, & habet capitella ſubtilia, ſimilia capitibus papaueris, oblonga, & in medio eius ſunt parietes ſeparantes ſemina, quod quidem ſemen eſt nigrum, acutum, boni odoris. Si Dioſcoridem met legeris in capite περὶ μελανθίου, id eſt de Melanthio, eadem ferè ad uerbum ſcribit, ut de Xamin Serapio edocuit, nam inquit eſſe breuem fruticem, pedali, & aliquando maiori altitudine, comparatque folia Melanthij ſenecioni, & Serapio Ranohaon, quod ſenecion eſt: ambo tamen folia minora cenſent. Poſtea ſequitur, Et habet in ſummo cacumine exiguum uaſculum papaueris figura oblongum, interiore ſui parte diſcu

Nigella nigra

Xamin.

te diſcurrentibus veluti cancellis diſſeptum: inter quos nigrum ſemen, acre, odoratumq́; clauditur. Vt nullus ex his ambigere poſſit melanthion Dioſcoridis, quod nigrum ſignificat, & Romanorum Nigella, cum Xamin Serapionis idem eſſe. Id magis oſtendunt proprietates, quæ eædem penitus ſunt, ut quod in pane ponitur, & fronti illitum capitis dolores diſcutit: ut autem nigellam cognoſcas, in ſegetibus naſcitur, ut plurimum, et ea eſt quę á noſtris mulieribus ac ruſticis Githone appellatur, qua in coronis vtuntur, æſtiuo tempore, Gith alio nomine dicitur: unde uocabulum deductum eſt, Githone. Quapropter melanthion, Nigella, Gith, Xamin, idem eſſe conſtat. Conſtat etiam ſemen id, quod pro nigella vendunt pharmacopolæ ſubflauum, nigellam non eſſe. Recẽtes autem qui duplicem nigellam oſtendunt, ſine ratione loquũtur, quoniam apud antiquos una ſolum nigellæ ſpecies reperitur quæ nigra eſt, imò & uocabulum & nigella nigrum ſignificat, imò & Romani Nigellam papauer nigrum appellant. At hoc nomen in uſum non ceſſit propter aliud papauer nigrum & verum, ex quo opium, & meconium fiunt. Galli tuum nomen ferè imitantur, melle noyre dicẽtes: Germani uero Ratten: quamuis nonnulli apud ipſos diſputent eſſe potius Behruurtz, quæ eſt Dauci ſpecies: nobis tamen potius Germanorum Ratten, & noſtrum Githone eſſe cenſemus, ut ſemen præſertim pulcherrime deſcriptum, præter alia, oſtendit. SENEX. *Atriplicis ſemen occurrit.* BRASAVO. *Plures decepti ſunt, qui atriplicem id olus eſſe putarunt, quod uulgò ſpinachia dicitur: quod autem aberrent, hinc manifeſtum eſt,*

Githone.

Atriplex.

quoniam atriplex antiquum & notum eſt, noua ſunt ſpinachia: habet etiam atriplex aureum florem, unde ab aliquibus Chryſolachanon dictum eſt. Nos uulgô trepeſe appellamus. Hiſpani recentes prædictos ſequuntur, nam ipſi ſpinazes vocant. Galli aroſſes: Germani Gruinkraut, uel Grunkraut, ac ſi dixerint uiridem herbam: ipſi etiã ueluti diuerſam herbam à ſpinachijs, quæ ſpenet vocant agnoſcunt. Notiſſima herba Ferrariæ, & notiſſimum ſemen, quod um refrigerandi habet, ferè in tertio ordine. Pithagoras atriplicem damnabat utpote qui hydropicos faceret, arquatos, ac pallorem, & in hortis nihil apud ipſum naſcitur inculpatum. Difficulter coquitur, unde ſi Pythagoræ credere liceret, noſtræ ætatis Medici qui in ęgritudinibus concedunt longe aberrarẽt. At Dioſcorides de Arquato morbo oppoſitum ſcribit, quàm Pythagoras ſentiret, quia inquit eius ſemen cum aqua mulſa bibitum regium morbum ſanare, aluumque mollit. Duplex genus apud Dioſcoridem inuenies, & nobis in promptu ſunt, ſatiuum, & Sylueſtre. Sylueſtris nullus eſt apud nos vſus, ſemina domeſtici tantum habere ſtudeas, & hæc in Ferrarienſi agro, vbi exquiſitiora ſunt. SENEX. Quo nomine antiqui noſtra ſpinachia uocant? BRASAVO. Niſi in genere bletæ, aut atriplicis ſint, nihil habeo certi, quod tibi oſtendere poſſim. SENEX. Igitur ad Cepæ ſemen ueniamus.

Cepa. BRASAVO. Non eſt opus hic immorari, quia notiſſimæ ſunt cepæ, cromyon à Græcis dicitur. Sylueſtres cepæ nuſquam ſunt, rubræ acriores albis, & oblongæ rotundis iudicantur. Non modo ſemina, ſed & radicem

ipſam,

ipſam, quæ propriè cæpa eſt, ad medicum uſum, & culinarium ſeruabis. Plinium lege de eius ſpeciebus, et alios autores. Hiſpani cebellam, Germani zvvibel cæpam uocant. SENEX. Aniſi ſemen occurrit. BRASAVO. Notiſſimum eſt Aniſum, nec opus eſt in ipſo ambigere, licet ex Syria comportari Dioſcorides tradiderit: nō enim in Italia propter id naſci inficiatur, ſed ex Syria originē habuit, aut ibi ſaltem excellentius prouenit. In Italia frequens habemus. Tu montanum atque nigrum ſeruabis, nam uiribus efficacioribus pollet. A Gallis anis, à Germanis aines, ab Hiſpanis yerua buona nūcupatur. SENEX. Anisum.

Cymini ſemen ſequitur. BRASA. Et eiuſmodi ſemina notiſſima ſunt: reperitur uero domeſticum Cyminum, & duplex ſylueſtre: domeſticum in quotidiano uſu habetur, de quo nihil aliud dicam, quàm noſtros ruſticos in periſterionibus ipſum ponere, ut columbos remorentur, & alienos alliciant, quod & antiquitus factum teſtatur Plinius. Addo etiam non eſſe petendum, ex Galatia Aſiæ, ut uolūt autores, & Cilicia, quum in Italiæ Apulia optimum habeatur, & alijs pluribus in locis, efficacius in calidis prouenit: omnes ferè nationes Latino nomine utuntur, uel ſaltem parum detorquent: nam Germani kumell, Galli cōmin, Hiſpani comines appellant. SENEX. Petroſelini ſemen quæramus. BRASAVO. Adhuc in medicorum animis inſidet noſtrum uocatum petroſelinum, antiquorum petroſelinum eſſe, & quum in re medica petroſelino indigemus, noſtræ herbæ ita uocatæ, ſemina, & radices, & neceſſarias alias partes colligunt. Sunt tamen, & verum petroſelinum, & noſtrum uocatum

Cyminū.

Petroſelinum.

petroſilinum apij genera, ſed petroſelinum in Italia non naſcitur (quod ſciuerim) in Macedonia tantum, præruptis locis. Semen habet ammi ſimile, odoratum, acre, & aromati ſimile: imò ſi addamus quæ Galenus in Theriace ſ dicit, amarum eſt, quæ noſtro petroſelino non conueniũt. Tamen difficile non erit per Venetas nauigationes i Macedoniam mittere, ut inde ſemen habeatur, quod mox noſtris regionibus locis præruptis ſeminetur. Noſtri Latini, ut Palladius, non dicit in Macedonia naſci petroſelinon, ſed locis aſperis: vnde nihil impediret apud nos etiã gigni, præſertim ſi locis aſperis ſeminetur. SENEX. Ergo petroſelini ſemen non habebimus? BRASAVO. Non, niſi credamus id eſſe, de quo recentes, & quod vulgò petroſelinum, id eſt, ſaxatile apium appellamus. Tamẽ breui ſpero hæc ſemina accepturum Illuſtri. ALPHONSI Ducis Ferrariæ cura. SENEX. Noſtrum igitur uocatum petroſelinum quid erit? BRA. Animus inclinat, ſatiuum apium, ſiue hortenſe eſſe, de quo Dioſcorides inquit omnibus accommodatum eſſe, quibus et coriandri σελινον κηπαιον, id eſt, apium ſatiuum, à Dioſcoride ſimpliciter nuncupatur: Pliniusq; libro uigeſimo, in iure mi di hoc apium cenſet, & eſſe peculiare in condimentis: q manifeſtum eſt, noſtro petroſelino conuenire. Apud omnes ferè nobis notas gentes à petra nomen habet, quippe Galli perſin, Hiſpani perrexil, Germani peter ſilgen vocant. SENEX. Oleris atri ſemina accedunt. BRA.

Olus atrũ

Olus atrum à Romanis dicitur, quod Dioſcorides uocat hippoſelinon, non quidem ab equis quibus conferat, ut nonnulli uoluere, ſed à magnitudine ſua, quia equus in compoſiti

poſitione earum rerum, quibus nihil peculiare habet, magnitudinem ſolam ſignificat: ut hippomarathron, quia in ſuo genere multum excedit: hippolappaton, à Theodoro Gaza in Theophraſto equapium interpretatum. Ad noſtrum olus atrum redeũtes, radicem extra nigram: intus albam habet: propter id olus atrum à Romanis uocatur. Maius apij genus, quod in hortis & riguis naſcitur adeò creſcẽs ut arboreſcere uideatur, notiſſimum eſt. Apud nos ob ſuam magnitudinem hippoſelini nomen acquiſiuit, id eſt (vt Theodorum imitemur) equapij. Nos uulgò Ferrariæ apium Macedonicum nuncupamus. Omnes conditiones habet, quas illi Dioſcorides attribuit: ne aliubi quæras olus atrum, quàm Ferrariæ, radixq́; aliquibus in cibis grata. Decipiuntur uero, qui Archãgelicam, vel angelicam à nobis uocatam, olus atrum eſſe fatentur: quoniam radicem albam habet, nec in tam altam magnitudinẽ creſcit, ut apium Macedonicum uocatum. SENEX. Apij ſemina occurrunt. BRASAVO. Quum abſolutè apium dicitur, hortenſe intelligi oportet, quod σέλινον κηπαῖον à Dioſcoride nuncupatur, à noſtris uulgaribus petroſelinum dicitur. Quam ob rem ſeminibus apij abſolute, non ſunt breuioris illius apij quod in hortis naſcitur, ſemina ſumenda: dico breuioris quàm Macedonicum, ſed maioris, quàm noſtrum uulgare petroſelinum. At potius ſemina hortenſis apij, id eſt, noſtri uulgaris petroſelini ſeruarem: unde per ſemina apij abſolute, hortenſis apij ſemina intelligenda ſunt, quod eſt noſtrum uocatum petroſelinum. Semina uero, quæ à pharmacopolis paſſim colliguntur, eleoſelini ſunt, id eſt, paluſtris apij. Apium

Decipiuntur enim qui apium paluſtre, eam herbam pu-
tant, quam vulgò apium raminum dicimus, quippe apium
paluſtre ſatiuo maius eſt, apium uero raminum multo mi-
nus eſt: & quamuis Dioſcorides in aquoſis in aquoſis lo-
cis naſci, non tamen in aquis dicit. Solum autem Ferra-
rienſe inter aquoſa loca numerandum, præſertim ubi api-
um naſcitur, nam umbroſa loca, & aquoſa amat: de no-
ſtris autem apij generibus loquor, quia petroſelinum ve-
rum in ſaxoſis, & aſperis naſcitur. Tamen quum & api-
um ſatiuum, id eſt, noſtrum petroſelinum, & eleoſelinō,
eaſdem uires habeant, vt Dioſcorides fetetur, ideo non
multum refert, utrum eorum ſumatur: pro his autem col-
ligendis ne patrium ſolum deſeras: radices etiam, & fo-
lia ſeruato. Germani eppich: Hiſpani, ut nos, apio: Gal-
li, ache, apium uocant. SENEX. Leuiſtici ſemina
Liguſticū. poſt apium ſequuntur. BRASAVO. Liguſtici p-
tius dicere oportet: plures decipiuntur qui apij ſpeciem
eſſe crediderunt, quum de ipſo in altera parte egerit Dio-
ſcorides, quàm in apij generibus, pharmacopolæ, &
Ferrariæ, & Venetijs. Bononiæ etiam ac Patauij alter
ſemine utuntur, quod Libiſtici ſemen arbitrantur, tamen
inconſtantes ſunt, quoniam nonnulli apij ſeminibus pro
eo utuntur, alij dauci. Tamen facile eſt in Liguriam mit-
tere, imò in dies illuc mercatores accelerant: ſemen pe-
tendum eſt, & terræ mandandum. In Liguriæ mon-
tibus naſcitur, umbroſis, aſperis, & altiſſimis. Miran-
tur Genuenſes pharmacopolæ nobis hoc ſemen deeſſe:
tamen in montibus efficacius eſt, quàm ſi in plano ſemi-
netur pro pipere eo uſa eſt antiquitas, imò & nunc ru-

ſtic

ſtici Ligures pro pipere in condimentis utuntur, & ego conditum ferculum libiſtico ſatis gratum comedi Genuæ in ædibus Illuſtriſſimi SINIBALDI *Fliſci, quō Illuſtriſſimus* HERCVLES *Ducis Ferrariæ primogenitus Galliam peteret, nec etiam Magnificis Comitibus Bonifacio Biuilaqua, & Vgucione Rangone Viris integerrimis diſplicuit. Sed illud animaduertere oportet, Ligures fœniculum miſcentes, libiſticum adulterant. Quin & Dioſcoridis tempore ſeſelis ſeminibus adulterabant, & altero quodam ſemine, ſed ſubamaro, quo ſapore deprehendebatur. Vnum eſt, uos libiſtici ſeminibus carere, cuius etiam radices in officina deinceps habere curabis. Galli, vt nos ferè, & Hiſpani: Germani uero liebſtochel appellant.* SENEX. *Fœniculi ſemen occurrit.* Fœnicul⁹ BRASAVO. *Notiſſima herba eſt, cuius ſemine in placentis, cibarijs diuerſis aceto uiridi, & arido per totũ annum ueſcimur. Ferrariæ maxima copia habetur, à græcis* μάραθρον *dicitur: ſed non ſolum ſemina, uerum folia & radices ſeruare commodum erit. Sed quum & in arenis erraticum fœniculum, aut ſylueſtre inueniatur, quod rei medicæ proficit, ideo huius ſemen in Ferrarienſi agro collectum ſeruabis. Adeo nota ſunt hæc, ut nihil aliud dicendum uideatur, quàm Hiſpanos ymoço, Germanos fenichel, Gallos Fenoueil, fœniculum uocare.* SENEX. *Sparagi ſemina ſequuntur.* BRASA. *Aſparagi dicendum eſt, adeò nota herba, ut nihil aliud dicendum uideatur, quàm in Ferrarienſi agro colligenda, ubi infinita ferè ſunt producentes aſparagos campi. Radices quoq; ſeruandæ. Illudq; animaduerſione dignũ, apud antiquos hoc* Aſparag⁹

nomen aſparagus ſiue aſpharagus, non ſolum notiſſimam hanc herbam ſignificare, quam ſparſi appellamus, ſed cuiuſcunque herbæ cacumen quum primum erumpit ut edē do ſit. Paulus Aëgineta hoc manifeſte oſtendit, qui caput de Aſparagis inſcribit, in ipſo tamen debleta, lactuca, atriplice, malua, & alijs ſimilibus pertractat. Nos decoctos in iure aſparagos aceto, ſale, & oleo conſperſos, magno gulæ dlectamento comedimus, & in principum delitijs ſunt, adeò ut etiam ſine conditura comedantur. Hiſpani, ut nos ferè, ſparagos appellant. SENEX. *Acetoſæ ſemen quæramus.* BRASAVO. *Species lapathi eſt acetoſa, ea quæ acidum ſaporem habet, quam oxalida appellant notiſſima apud nos herba. Arabes, præſertim Auicenna de lapatho tractans, loco huius uocabuli lapathum, hoc nomine acetoſa utitur, quia in ea particula oxy deceptus eſt, quæ in omni lapathi ſpecie non ſignificat acumen ſaporis, ſed in aliqua acumen foliorum, ut in noſtro uocato rumice foliorum acumen in herba, quam uulgò herbam bruſcam uocamus, acumen ſaporis: huius herbæ ſemina, in Ferrarienſi agro colliges: verum nec folia, aut radices, utpote rei medicæ utiles, prætermitto. Reperitur & trifolium acidum, quod alleluia uullgus noſtrū appellat. Sed quum recentes acetoſam dicunt, lapathon intelligunt, non trifolium illud, quamuis eundem ferè ſaporem habeat, ut illi meritò particula ὀξὺ tribui, & ſimul componi poſſit. A Gallis ozeille dicitur, qua libenter intinctus parant: Luſitani azedeiras uocāt. Germani uero, ſavver ampher, id eſt, acetoſa ampher: quippe ſavver acetoſum ſignificat, ampher autem eſt proprium nomen*

Acetoſa.

Germa-

Germanicum, quod nihil aliud, quam ampher ſignificat. SENEX. *Geniſtæ ſemina legenda.* BRASAVOLVS. *De geniſta in floribus tractare cœpimus, quæ à Græcis* σπάρτιον, *a noſtris ſparton, uel geniſta notiſſima eſt, & in alijs locis præterquam Ferrariæ in uſu ruſtico pro ligandis uitibus frequens: quæ ſuprà dicta ſont ſatis eſſe putamus.* SENEX. *Anthera ſequitur.* BRASAVO. *De hac in floribus ſcriptum eſt, ubi oſtẽdimus antheram non eſſe roſæ florem, ut quidam recentes putant, ſed compoſitionem quandam apud Celſum, in qua tamen roſæ inſunt.* SENEX. *Ad Sileris montani ſemina ueniamus.* BRASAVO. *Si recentiorum montani ſileris deſcriptiones, & ſeſeleos conferamus, idem penitus eſſe deprehendetur. A Dioſcoride tamen tria genera deſcribuntur figura longe differentia, ſeſeli Maſilienſe, Æthiopicum, & Peloponneſiacum. Siler montanum recentiorum, eſt apud Dioſcoridem ſeſeli Maſilienſe, ſi deſcriptiones conferantur: uolunt enim fœniculi folia habere, & reliqua, quæ de ſeſeli Maſilienſi à Dioſcoride dicuntur. At ſi ſemina quæ a pharmacopolis uenduntur conſideremus, ſeſeli Aethiopici ſemina uidentur, quia ſemen ẽ amarum: Maſſilienſe uero amarum non eſt, ſed acre: facile autem erit ex Maſſilia habere, nam quotidie nonnulli ex Illuſtriſſimæ* RENATÆ *Ducis noſtræ probiſſimę ac ſanctiſſimę mulieribus familiaribus Gallias petunt. Curabimus ut ſemina afferant, quibus terræ miſſis, herbam oculis intueri licebit.* SEN. *Hoc ne prætereas obſecro.* BRASA. *Non modo hoc, ſed plura etiam alia habere atq; plantare tentabimus. Corrupere uocabulum recẽtes,*

Geniſta.

Siler mõtanum.

ut ſiler pro ſeſeli dicant: uerùm quia ſiler aquoſa loca a-mat, in quibus etiam naſcitur, propter huius differentiam montanum addidere, ut à ſilere equatico, de quo ruſtici baculos parant, diſtingueretur. Semina & radices habe-re conuenient: à Germanis quibuſdam felt kummel, id eſt, campeſtre cuminum, appellatur: in guſtu enim aliqua ex parte cuminum imitatur. SENEX. *Milij ſolis semina accedunt.* BRASA. *Si Serapionem conſiderare tente-mus, ubi de culb pertractat, quod eius interpres milium ſolis exponit, ſtatim deprehendetur, idem eſſe apud Dio-ſcoridē lithoſpermon, id eſt lapidoſum ſemen, quod apud Serapionem culb, id eſt, milium ſolis. Inquit enim Serapio culb habere folia ſimilia folijs oliuæ, niſi quia ſunt maio-ra, & altiora, & latiora: & quæ ſunt ex eis inferiora, de-clinant uerſus terram, & habet uirgas eleuatas ſubtiles ſicut lingua ſquinanti, & reliqua in quibus cum Dioſco-ride conuenit: quem ſi audire lubeat, in hunc modum ſcri-bit, habere folia oleæ longiora tantum, latioraq́;, ad ſum-mam radicem eius iacentia, ramulos uero rectos, graciles craſſitudine acuti iunci, & reliqua, in quibus ambo conue-niunt. Idem igitur ſunt Dioſcoridis lithoſpermō, culb Se-rapionis, & recentiorum milium ſolis. Nos herbam habe-mus huic ſimillimam, cuius ſemine mulieres noſtræ pro [illegible] gendis coronis utuntur, appellant autem coronas, indicu[illegible] quoſdam, quibus Deo preces numerant, ac ſi penſa quoti-die reddant. In duobus tamen differre uidetur lithoſper-mon, & noſtræ herbæ ſemen lapidoſum, à mulieribus la-chryma uocatum. Primo, noſtra lachryma folium arun-dinaceum habere uidetur, uel ſaltem milium nigrum im-*

Milium ſolis.

tatur

tatur. Deinde lithoſpermon ſerpere dicitur, quod non fa
cit noſtra lachryma, quæ ueluti frutex eſt. Ego recte Dio
ſcoridem conſiderans, non uidi ipſum folia ſerpere dicen
tem, ut à multis creditur, ſed eleuata ſunt: folia tamen quę
inferna ſunt, prope radicem per terram expanduntur.
Inquit enim ipſe: καὶ τὰ περὶ τὸν πυθμένα ἐπιγῆς κείμενα
quæ uerba à Marcello interpretantur, ad ſummam radi
cem eius iacentia: ut ſenſum faciat, oleæ folia habere ad
ſummam radicem iacentia: id uero in omni folio falſum
eſt, quoniam ea tantum iacent, quæ inferiora ſunt pro-
pe radicem. Ideo Hermolaus rectius interpretatur, iux
ta radicem humi iacentia, id eſt, folia quæ iuxta radicem
ſunt, humi iacent. Vnde ſi hoc modo interpretemur, ex-
quiſitior interpretatio uidebitur, & ea quæ iuxta radi-
cem ſunt in terra inclinata. Quæ uerba conſiderans Se-
rapio dicebat (licet barbarè) Et folia inferiore declināt
uerſus terram, facientia uelut ſtratum ſuper terram. Et
Plinius lib. uigeſimoſeptimo, capite undecimo, autores re
prehendit qui ſerpere tradiderunt, quoniam ipſe (ut in-
quit) non uidit hærentem. In ſumma igitur, noſtra lachry
ma lithoſpermon, id eſt, ſemen lapidoſum eſt, quamuis in
folio differre uideatur, ab eo Dioſcoridis: quia hoc Dio-
ſcoridis oleam, noſtrum milium nigrum, aut arundinem
imitatur: tamen in genere lapidoſi ſeminis eſt, & renum
lapides expellit, ueſicę autem minuit, ut experiētia in quo
tidiano uſu demonſtrat. Noſtra igitur uocata lachry-
ma ſpecies lithoſpermi Dioſcoridis erit, & culb, uel milij
ſolis Serapionis ac recentiorum. Nec mouearis quòd ma-
gnitudinem erui habere dicitur, quoniam ſecundum loca

maiora

maiora & minora ſunt: minora ſunt, quibus uos utimini, & folium habet, quale Dioſcorides deſcribit: noſtra autẽ lachryma in lithoſpermo à Plinio ferè pingi uidetur, pręſertim quo ad ſemina. S E N E X. *Quum uariæ ſint lachrymæ à nobis dictæ, & lapidoſa ſemina, quod pro lithoſpermate accipiendum eſt?* B R A S A. *Quod magis durum & lapidoſius: nos autem eãdem ferè uim habere in multis experti ſumus. Eodem nomine à Gallis quo recẽtes appellãt, dicitur, ſcilicet milium ſolis: à Germanis quibuſdam ſteinſame, ab alijs mehrhirſſe, nuncupatur, quamuis à diuerſa proprietate hę nomina impoſita uideãtur. Denique præ cæteris milij ſolis generibus, id prætermitterem, quo uos utimini, utpote cæteris ineptius, & id ſeruarem quod magis album nigris quibuſdam maculis inſperſum.* S E N E X. *Miraſolis ſemina ſequuntur.* B R A S A V O. *Hoc uocabulo Miraſole, quod Latinè heliotropium dicitur, omnes herbæ ueniunt, quæ ad ſolem uertũtur, & ferè nubilo die ſunt Ruſticorum horologia. Dic cuius ſemina collecturus es? quoniam cichoreum, ſcabioſa iam dicta, inter miraſolis ſpecies ab autoribus computantur.* S E N E X. *Illam intelligo, quæ ita uulgari nomine & ſimplici apud nos miraſole, apud Tuſcos giraſole, apud recentes ſponſa ſolis, apud Arabes kerua appellatur: unde oleum de kerua fit, quæ folium platani habet.* B R A S A V O. *Iam accepi quam intelligis, à Dioſcoride & Græcis Cici, et Croton à Romanis Ricinus appellatur ob ſimilitudinem, quam eius ſemen cum ricino animali habet.* S E. *Quid eſt hoc animal quod ricinum uocas?* B R A. *Id quod boues & equos apprime uexat, nos*

Miraſole.

uulgò

vulgò cæcam nuncupamus. SENEX. Aliquam certè ſimilitudinem habet, non tamen omnimodam. BRASA. Non eſt opus ita ad amuſſim conuenire, modo in aliquibus quadret, hanc herbam, uel arborem (nam arboreſcit, ſi ſcapus arbori reſponderet) nonnulli maiorem cataputiam putant, ſed lõgè decepti, ut in tithymali ſpeciebus edocebimus. Germani VVundelbaum uocant: huius plantæ ſemina Ferrariæ habentur frequentia: putat noſtrum vulgus infauſtum eſſe, hanc herbam domi habere, ut non poſſit eſſe ſine luctu: folia etiam præter ſemina habere ſtudeas, & preſertim in his montibus. SENEX. Berberis ſemina occurrunt. BRASA. Berberis etiam colligitis, et non tantum ſemina. Vocabulum berberis, et amaberberis barbara ſunt: ſi autem Serapionem de his loquentem conſiderabimus, idem eſſe cum oxyacanthon Dioſcoridis deprehendemus. Inquit enim Serapio: Eſt arbor ſimilis arboribus pirorum agreſtiũ, quæ dicitur habaras, niſi quia eſt minor, & habet multas ſpinas, & habet fructum ſimilem grano myrti, niſi quia eſt maior, & rubidus facilis ſeparationis, & habet interius grana, & habet radicem habentẽ multas radiculas infixas terræ. Hactenus Serapio. Nunc Dioſcoridem eadem ferè dicentem in Oxyacantha audias: Agreſti piro ſimilis arbor Oxyacantha eſt, minor tantum, magisq; ſpinoſa, fructum myrti baccis æqualem, confertum, rubentem, fragilem, nucleos intus habentem, multifidam radicem, & altius deſcendentem. Quæ ſi cũ Serapione conferantur, manifeſte deprehendetur, utroſq; hos uiros eandem picturam lineaſſe, niſi quia Serapionis colores ineptiores ſunt, Dioſcoridis autem floridi, hoc

Berberis.

Oxyacantha.

eſt dicendi phraſis. In proprietatibus etiam quo ad uſum medicum quadrant, ut nō ſit opus dubitare eadem ab his autoribus tractari. Fuere autem qui Oxyacantham Dioſcoridis eum fruticem eſſe putarint, quem nos uulgò uuā criſpinam appellamus: hi autem longe decipiuntur, quoniam criſpina vua ſylueſtris piri folia non habet, ſed potius in vitem aut in apij folia inclinat, ualde enim inciſa ſunt. Coniectura vero, qua mouentur, ut berberis ſit criſpina uua, adeò tenuis eſt, ut de ſe ruat, quippe ex nomine tantum ſumitur: nam inquiunt criſpinam dici quaſi acrem ſpinam, & oxyacantha quaſi acuta ſpina: tu ipſe uides qua coniectura moueantur. Adde in granis multū differre, quia in oxyacanthæ grano plures acini, in uua criſpina unum ſolum ineſt. Vidi ego Oxyacanthā acinos quatuor habentem, ſed pro maiori parte duos habet. Vnde granum illud quo paſſim utimini Serapionis & Auicennæ ac cæterorum Arabum uerum berberis, & Dioſcoridis, Galeni ac cæterorum antiquorum ueram oxyacantham eſſe certus ſis. Longe etiam decepti ſunt, qui berberim pro aſpalato accepere, ut ſuo loco intelligere licebit. Galli Arabo nomine utuntur: Germani nonnulli Surich, erbſel appellant. SENEX. Quo loco hos berberes colligere oportet? BRASAVO. In his montibus, quamuis in Bononienſibus etiam, Mutinenſibus, & per totum Apenninum copioſè uiream. In noſtris etiam ſo... ueis quandoque reperitur: in omni ſolo naſcitur, ſicco, hu... menti, aprico, ſole patenti. Si in frigidioribus locis inuenies, ibi efficaciores fructus parit. SENEX. Rapa ſylueſtris ſemina occurrunt. BRASAVOLVS.

De rapo

De rapa dicemus, ſi prius admonuero, non ſolum oxyacã thæ granum, ſed et radices ſeruandas, mirorq́; te hunc fructum inter ſemina numeraſſe. SENEX. Id factum eſt quia ob ſemina expetitur. BRASAVO. Eſto, Rapas aggrediamur, nam & ipſæ in uſum medicum ueniunt. Vos ſylueſtris ſemina habere curatis, cur etiam nõ ſatiuę? nam & ſatiuæ ſemina rei medicæ proficiunt, & caro radicis, & folia, & coliculi quum primum exeunt, imò & ipſa radix muria conditur, aut ſapa, ut noſtræ mulieres pro quadrageſimali obſonio parant. Notiſſimæ ſunt rapæ, & ſatiuæ, et ſylueſtres, in Ferrarienſi ſolo craſſiſſimę, præcipuæ, & dulciſſimæ. Columella in Italia cæteris Nurcinas præfert. Quod non feciſſet ſi eius tempore Ferrarienſes extitiſſent. Tempore enim Columellę Ferrarienſe ſolum valles erat: patres autem noſtri culturæ aſſiduitate, nunc in fertiliſſimos campos deduxere, natura uſque ad hæc tempora repugnante: ſed ars naturam uincit, modo impenſe uelit. Alij hyeme rapas in pultarijs comedunt: ego etiam per æſtatem, ne aut ligneſcant, colonum cuiuſdam ruſculi mei prope Ferrariam iubeo, ut folia ad radicem uſque, omnibus rapis demat, ne ad ſemen perueniãt: hoc enim præſidio non ligneſcunt, ſed tenellæ & coctibiles per vniuerſam æſtatem habentur, nec cibus eſt eſtiuo calori noxius. A Luſitanis, ſaranages uocantur: à Germanis, vvi'trul, id eſt, ſylueſtris rapa dicitur. SE. Dauci ſemina præſentantur. BRASA. Multos in Dauco aberrare uidimus, & omnes noſtri pharmacopolæ herbam in Ferrarienſi agro frequentiſſimã pro dauco accipiũt, quia ſic à ruſticis appellatur, quum tamen alia res Daucus ſit.

Rapa.

Daucus.

SENEX. Quæ igitur herba eſt hęc, quam nos daucum
appellamus? & ubi uerum daucum habere potero? BRA
SAVO. Ea herba, quam uos paſſim in Ferrarienſi agro
in tritici ſtipulis creſcentem colligitis, & daucum appel-
latis, à Dioſcoride ϛάφυλινον ἄγριον, id eſt, paſtinaca ſyl
ueſtris dicitur, ut apparet ſi quis eius deſcriptionem conſi
ſideret, prę ſertim ubi dicit flores in medio exiguum quid
purpuræ habere, quod tamen in croci colorem uariat, hoc
etiam in omni umbella non eſt, ſed ſecundum loca innaſci
tur: fuere tamen qui paſtinacam illam ſylueſtrem, & dau
cum idem eſſe putarent, et imò uos pro dauco ea vtimini.
Eos autem aberrare hoc indicium eſt, quia Dioſcorides
de paſtinaca erratica ſeorſum à dauco pertractat, & ter
tiam Dauci ſpeciem ſylueſtri paſtinacæ comparat, tan-
quam duo ſint, quemadmodum duo eſſe conſtat, primam,
& ſecundam dauci ſpeciem, non eſſe paſtinacam errati-
cam, ex folijs certum eſt: quam ob rem quem uos daucum
putatis, Daucus non eſt, ſed paſtinaca erratica, ut ſapor,
odor, & reliqua oſtendunt. Qui etiam daucum paſti-
nacæ ſpeciem aſſerunt, decipiuntur, quoniam à Dioſcori-
de, antiquioribusue nuſquam deſcribuntur, imò ſeorſum
à paſtinaca de Dauco pertractat. Non tamen inficias e
daucum, & paſtinacam aliqua ſimilitudine iungi. SE-
NEX. Quomodo uerum daucum habere poterimus?
BRASAVO. Si in Cretam mittamus, & ſumptis ſe-
minibus terræ mandemus, quod Illuſtriſſimus princeps
ALPHONSVS, fieri recepit. Non ſolum autem hu-
ius Cretici dauci ſemina, ſed et radices in uſum medicum
ueniunt: aliarum vero ſpecierũ ſemina tm̃. Illudq; admo-
nere u

nere voluerim, quum dauci, & ſyluestris paſtinacæ eæ=dem ferè uires ſint, ea pro dauco uti licebit: ſatiua autem paſtinaca, ad vſum medicum minus ualet. Serapio etiam caput dauci à capite bauciæ, id eſt, paſtinacæ, eodem mo=do quo Dioſcorides ſeperauit. Sed Pandectarius ac recẽ tes adeò confundunt, ut daucum paſtinacam faciant, & apud Serapionem idem eſſe daucum et bauciam, id eſt, pa ſtinacam, fateantur, quum tamen de dauco, & paſtinaca diuerſa capita faciat. Non defuere tamen qui ſemina Me=um nuncupata, Cretitum daucum affirment: quibus non diſſentirem, ſi quodãmodo piloſa eſſent. Nõnulli ex Ger mania beervvurtz appellant, quibus alij aduerſantur, hoc nomen potius nigellæ attribui, ut herba apud ipſos beer=vvurtz dicta, vera nigella ſit. Nos ipſis hoc diſſidium re linquamus. SENEX. Ergo ad pſyllij ſemen deſcenda=mus. BRA. Pſyllium notiſſima herba eſt, in maritimis Pſyllium. locis Illuſtriſſimi Ducis noſtri adeò frequens, ut ingens co pia Venetias afferatur: hoc diu latuit. Opera Nicolai Ni colutij inuentum eſt, qui ſingulis annis inde Venetias ma gnam ſummam aſportabat, & hoc per multos annos fecit, antequam eius loci homines rem cognoſcerent, & ex ſemi ne lucrum quærerent. A Latinis herba pulicaris dicitur, uel quia pulices fugat, & hoc nomen etiam pſyllion puli=cem ſignificat, uel quia ſemina pulicibus ſimilia habet: nõ tamen adeò in maritimis naſci dico, quin etiam in alijs in cultis, & aruis naſci affirmem. Eſt altera cunilia pulica=ris: ſed hæc ſimpliciter pulicaris uocatur. Verum ne in re tam nota tempus conteratur, ab Hiſpanis Zaragatonam appellari monebimus: eam etiam difficultatem prætermit

Agnus caſtus. tentes an intus calidum extra frigidum ſit. S E. Agni caſti ſemina occurrunt. B R A. Αγνος à Græcis & λυγοσ dicitur, à noſtris uitex, et amerina ſalix nuncupari uidetur: in maritimis naſcitur. Non dubito uerum agnum caſtum nos habere, quanquam duo obſtare uideantur. Primum, eius grana piperis acumine carere. Aliud, quia Ferrariæ in clauſtro religioſorum ſancti Dominici uitex adeſt, tamen lentos ramos non habet. Scire autem oportet, non dici à Dioſcoride acredinem piperis habere, ſed saporē piperi ſimilem: quod manifeſtiſſimum fiet, ſi quis eius ſemē maſticauerit, habet enim neſcio quid piperis. At ſemina ex locis quibus naſcitur acriora ſunt, & minus acria. Q dī uero in ramorum acvirgarum flexibilitate dubitabamus facile diluetur. Quoniam iunioribus, et his qui prope mare ſunt lentor ineſt, ſed antiquiores uitices ob ſenium flexibilitatem amiſere. Semina, & folia circa maritima quęrantur, & circa fluenta ac torrentes in incultis locis. Aberrant qui ex ſapore piperis, quem habet, hoc ſemen, cubebe eſſe putarunt. Serapio de eo in capite de ſamácheſt pertractat, & arborem Abrahæ appellat: piperella etiam à ſapore nuncupatur. Antiquæ matronæ et huius arboris folijs ſupra toros ſtratis utebantur, & ſeminibus, in pultarijs comedentes. Sed ne in re tam nota diu uerſemur reli-
Pæonia. qua ſecundum ordinem proſequaris. S E. Pæoniæ ſemina conſequuntur. B R A. Antiquiſſima herba eſt, à Pæone dicta: marem & fœminam habet: à Romanis caſta herba, à Græcis glycyſis, & pæonia dicitur. Serapio ex ſententia Dioſcoridis, arborem eſſe ſcriptum reliquit: nos aūt eius interpretem fuiſſe putamus, qui ita uerteri

non enī

non enim arbitror quod Dioſcorides dicit caulem duorũ dodrantum altitudine, arborem à Serapione dictam eſſe, ſed id potius interpretis uitio uenit. Manifeſte autem deprehenditur grana eſſe, multa, rubentia, parua, punicorũ acinis ſimilia, quæ ſunt eius ſemina. Hęc in his montibus altiſſimis, et præſertim promontorijs: præter ſemina aũt, radices ſeruabis, quæ in maſculo albæ ſunt, quãuis & in aliquibus nigræ videantur, albæ & nigræ ſeruande, quę ad diuerſa peculiariter conferunt: nos nigra abundamus, & ea pro necandis puerorum uermibus in aqua, decoctione, & puluere utimur: imò & radix puerulis adalligata ab atra bile, et epilepſia liberat, ut in Belliſſario ingenuo Comitis Camilli Taſſoni filio uehementi experimento deprehendi. Quum duo ſint Pæoniæ genera, mas & fœmina, alterum Germani minvven vvurtz, alterum beninien uocant: quamuis & alij benedictam roſam appellant, Galli uero pinoine. S E. Staphiſagriæ ſemina occurrunt. Staphiſagria.

BRASA. Noſtræ mulieres ſtraſuſarium dicunt, uocabulum corrumpentes, in nullo alio uſu apud ipſas eſt, quàm ad necandos pediculos. Vnde à Romanis herba pedicularis nuncupatur: ab uua: nomen ſtraphij habet. Cornelius Celſus uuam taminiam appellare videtur: ſed Pli. capite. ij. xxix. libri ipſum reprehendit. Verùm. xxvi. li. cap. xiiij. uuæ taminiæ uires deſcribens, ſtaphiſagriæ uires precisè demonſtrat, ut poſtea uiſus ſit uuam taminiã idẽ cũ ſtaphiſagria facere: de hac ãt re aliàs. Serapio albeſtas uocat. Fuere qui ueram uuam montanã eſſe putarint, quia apud Serapionem ita ſcriptum reperitur. Aberrant uero, quia ita ob ſimilitudinem appellatur. In opacis locis Vua taminia.

Cataputia ipſam quæras, quamuis & in Ferrarienſi agro naſcatur. Galli, ſtafiragre illam uocant. S E. Cataputiæ maioris ſemina percurrenda ſunt. B R A S A V O. Quum mul tæ ſint tithymali ſpecies, quæ à Serapione xeaſer appellã tur, præcipua & maior ſpecies hæc eſt, quę cataputia uul gò nũcupatur: hoc fortè nomen ſortita eſt, quia ruſtici eius ſeminibus in hydrope pro pilulis utuntur. Vocant uero antiquiores pilulas catapotia. Vnde paſſim cataputia pro catapotia proferunt. Decipiũtur uero qui cataputiam mi raſole à nobis uocatum putant: quam ob rem Serapionis interpres aberrauit, Kerua, id eſt, cataputia interpretãs, niſi & ipſe eo vocabulo ad ſignificandum cicum uti uelit. Deridendi ſunt, & cum maximo riſu, qui uolunt cataputiam dici, quia catat puzan, id eſt, fœtorem inuenit, nam mire ſoluit: ſed eo uehementius ridendum, quia non ſolum uerbis, ſed ſcriptis etiam mandarunt. Ea ſpecies tithymali eſt, quæ à Dioſcoride characias uocatur: Ferrariæ uiret ſed in montibus efficacior. Non tantum ſemina, ſed radi cem & ramulos ſeruabis: paſtillos etiam, hac erui farina et lacte facias, imò & ficus ſerua in quibus lac ſtillauerit. Notiſſima herba eſt, & notiſſima ſemina. Ruſtici Ferr rienſes herbam dalle carpanede uocant. Noſtræ mulier pro comperto habent, ſi quis ſemina deorſum trahẽs eu ſerit, & ea comederit, per inferna purgari. Si uero ſur ſum, per ſuperna: ut plurimum uero accidit hęc grana medentes per ſuperna, & inferna purgari, cauſam aff runt, quia grana ſurſum, alia deorſum ducta ſint. Dec piuntur etiam plures Germani, qui apud ipſos cataputia Vundelbaũ dici contendunt, quũ potius eo uocabulo ci ſign

ſignificent: ſed hi eodem errore ducuntur, quo Serapiõis interpres. Verè aũt noſtra cataputia quæ apud Dioſcoridem characias eſt, à Germanis ſpringkorner dicitur, ac ſi dixerint granum ſaltare faciens: quippe ſpring ſaltare faciens eſt, korner granũ: fortè quia ſoluens dolores facit. Huius herbæ ſeminibus, ab aſcite Magnificum Iulium Boiardum Scandiani comitem, optimæ indolis Iuuenem liberaui. S E. Ad linguæ auis ſemina veniendam. B R A. Nuſquam (quod ſciuerim) apud Græcos autores auis linguam reperi quã alio nomine recentiores linguam paſſarinam appellant. At linguã hirci, linguã bouis, linguam canis inueni. Arabes tamen de ipſa pertractant, ut Serapio in capite de liſen haſafit, id eſt de lingua auis: diſſidentq; in hoc ſemine recentes, ut nonnulli ſemen quoddam herbæ mihi ignotæ accipiant, quod ſemen paruum eſt: cõmunis tamen pharmacopolarum uſus eſt fraxini ſemen habere. Multi uero recentes decepti ſunt, Auicennam male intelligentes, quippe Auicenna libro. iii. fen. xx. capi. xviij. linguam auis inter medullas numerat: ipſi vero ex hoc putant linguam auis medullam eſſe, quum ipſe ibi per medullas ſemina intelligat, quæ carnem et pulpam (ut ita dicam) habent. Vnde & inter medullas, grana pineæ, & auellanas numerat. Adde in. ij. lib. manifeſte animaduertiſſe, linguam auis folia habere, & Serapio linguam auis arborem eſſe fatetur. Sed an Arabum lingua auis fraxini ſemen ſit, ut multi accipiunt, dubito: quippe Serapio nullũ ex Græcis adducit in lingua auis enucleanda, ſed ſolum Arabum teſtimonio utitur, tamen de fraxino Dioſcorides pertractauit. Præterea ſemen fraxini nõ eſt extra rubrũ,

Auis lingua.

intus album, per ſemen medullam & non corticem intelli-gendo. Tamen ſi alia conſiderẽtur, idem preciſe ſunt, quõ eſt albor ſimilis arbori dirdar, id eſt ulmo, niſi quia foliũ eius eſt oblongum ſimile folio amygdalæ, ita autem habet fraxinus. Sequitur: & fructus, qui dicitur lingua auis, ſunt palmites qui diuiduntur in Cherarnub, ſimiles folijs oliuarum, niſi quia ſunt minores ſatis, et intra quamlibet cherarnub eſt medulla ſimilis linguæ auis, exterius rubra & interius alba, declinans paululum ad citrinitatem, & ſapor eius eſt acutus, mordicans cum pauca amaritudine, & non apparet mordicatio eius poſtquam bene maſtica-tur. Hactenus Serapio. Omnes has conditiones in fraxini ſemine reperi: nec moueor quod extra non ſit rubrũ, qui ſaltem in citrinum (ut Serapio dicit) inclinat: non moue-or etiam quòd Græcos non adduxerit, de fraxino tamen loquentes, quia de fraxini ſemine nuſquã tractarunt: ideo lingua auis Serapionis, noſtra fraxini ſemina eſſe fateri cogor. SENEX. Suprà dirdar pro ulmo interpretatus es, tamen recentes fraxinum intelligunt. BRA. Hi deci-piuntur, qui dirdar pro fraxino intelligunt, ut Pandecta-rius inter alios fecit: nam dirdar apud Serapionem ulmus eſt, ut eum legenti patet, & Dioſcoridi comparanti. In-quit enim Serapio ex Dioſcoridis ſententia, folium huius arboris, & ſummitates eius, & cortex ipſius ſunt ſtiptica: quando fit emplaſtrum cum folio eius trito & mixto cum aceto, confert ſcabiei ulceroſæ, & conglutinat uulnera, & cortex arboris conglutinat uulnera plus quàm folia quando ligatur ſuper uulnera, ſicut ligantur corrigiæ: & cætera quæ ſequuntur. Audias modo Dioſcoridem

de πτελέας, ideſt, ulmo, eadem dicentem: Adſtringunt ulmi folia, cortex, & rami. Medentur lepris ulmi folia cõciſa & ex aceto illita. Vulnera eadem conglutinant, multoq; magis cortex, pro uinculo & faſciola uulneri circũuolutus. In reliquis etiam Dioſcorides & Serapio conueniunt, & in fine eius folia pro obſonijs comedenda animaduertunt: cum quibus etiam Auicenna ſecundo canone eſt, ut errorem hinc Pandectarius ſupinum uideas, dirdar pro fraxino, quum ulmus ſit interpretantis, dicentiſq; fraxinum dirizdar à Græcis dici, quũ ipſi μελίαν fraxinum uocent. Ex ulmo etiam uermiculi fiunt, quum folia veluti ueſicæ intumeſcunt, ideo arbor cimicum ab Arabibus dicitur. In ſumma igitur ſemen fraxini, lingua auis Serapionis putandum eſt, quam apud Græcos eſſe deſcriptam inuenire non licuit. S E. Eam igitur omittam, quia apud Græcos incomperta. B R A. Imò eam colliges: alioqui nec mãna, Rhabarbaro, caſia, ſena, Zucharóue uti oportebit, quæ nuſquam ab antiquioribus deſcripta ſunt. S E. Sementinam legere curemus. B R A. Hanc & ſemen Alexandrinum uocant, quoniam Alexandria Venetias ferri dicunt. Cuius autem herbę ſemen ſit, adhuc apud me incompertum eſt, & ſub iudice lis eſt: ob ſuæ paruitatis excellentiam, ſementinæ nomen acquiſiuit. Recentes apud Arabes ſementinam inueniri fatentur, et eſſe ipſorum kanabel, quod ab ipſis ſementina interpretatur. At re uera ſemen id à nobis ſementina uocatum, kanabel Serapionis eſſe nõ poteſt, aut Auicennæ. Inquit enim Serapio, kanabel uel ſementinã (quia hoc nomen ab interprete illi attribuitur) eſſe arenæ ſimilẽ, & uehementer interficere uermes. Sementina.

Additq́; ex Almanſoris ſententia, unam ex his rebus eſſe, quæ de cœlo ueniunt: imò ex hac arena ollas conſolidari tradunt, & potiſſimum colligi, quãdo pluit. Serapio glaucedinem illi attribuit, Auicenna ruborem, qualem lapis in felle bouis repertus habet. Vnde Arabum ſementina terra est qua autem nos utimur ita uocata, ſemen eſſe conſtat: apud antiquos Græcos nondum reperi hoc ſemen. Fuere qui abſinthij ſantonici ſemen eſſe putarent, tamen ſeriphij abſinthij ſemina contra lumbricos Venetias afferunt, ſed hæc non ſunt, quia maiori mole clauduntur. Alij cumini ſemen eſſe putarunt: nõ poſſunt autem ſatiui eſſe, ideo ſyluestre inueniunt, cuius tamen ſemina maiorem molem habere conſtat. Minus ſunt Dauci, ut nonnulli arbitrantur. Nos re uera incerti ſumus cuius herbæ ſemen ſit hoc minimum quod ſementina uocatur: constat enim Arabum kanabel non eſſe, & apud Grecos non inueni, ideo huius rei pertractatio, in aliud tempus differatur, quoniam in locũ in quo naſcitur, determinate mitti curabimus. Galli, barbontinam vocant. S E. *Anethi ſemen occurrit.* B R A. *Adeò notum est apud Ferrariẽſes anethum, & in cibarijs frequẽtiſſimum, ut de eo nihil aliud dicendum uideretur, niſi Marcellus occaſionem dediſſet, ut de ipſo miremur. Dioſcorides enim inquit, anethi radices coqui, ut paſtinacæ radices: hoc totum expungit, non alia de cauſa, quàm quòd ipſi videtur anethi radices, paſtinacarum modo coqui non poſſe: Tu ipſe huius rei iudex esto. Paulus Aegineta ipſum uocat anemion, Galli anet, Luſitani endres, Germani dill.* S E. *Citri, & Dactylorum ſemina conſequuntur.* B R A. *De his in præſenti nihil, quoniam pau*

Anethus.

lopòſ

lopòſt in fructibus tractabuntur. S E. Ergo Cicutę ſemina colligamus. B R A S A. Et cicutam in herbis edocuimus. S E. Iam recordor. Ad Lappam ueniamus. B R A. Nos uulgò, quoniam ueſtibus inhærent, grapellas uocamus. A Dioſcoride aparine dicitur, te philantropos, quia hominum veſtibus inhæreat, ac ſi hominem amet: notiſſimæ ſunt apud nos lappæ, in Ferrariēſi agro colligantur. Maior, & minor reperitur, & præter id in uarijs herbis lappæ ſunt. Sed uera lappa ea rotōda eſt qua in officinis utimini, aparine à Dioſcoride vocata: de qua Pli. lib. xxi. cap. xxvij. inquit, in ipſa naſci occultū florem, qui ſemen parit, ut animalia, quæ intra ſe pariunt. A nonnullis Germanis kliten dicitur, ab alijs klebkraut, ac ſi dixerint tenaciter inhærens herba. Alia tu proſequaris. S E. Iam ſeminibus vltimam manum impoſui. B R A. Tam pauca ſemina in officinis habetis? S E. Hæc tantum, niſi aliqua in curia omiſerim. B R A. Poſt ſemina, quæ ſequuntur? S E. Fructus, ſed prandij hora inſtat, et iam ſol prope meridiem inclinat, ideo laudarem, ut in umbram illius meſpili ſecedentes pranderemus. Mox quum veſperaſcet noſtro labori vehemētius intendemus: interim collectis herbis ordinem dabimus. B R A. Si Herbario placet, nunquam à tua ſententia diſſentire potero. H E R. Quid mihi gratius contingere potuiſſet, ut interulam hanc ſudore madidam exuere concedatur, & adeò bibere ut hanc ſitim extinguam? S E N E X. En quomodo natura certam umbram parauit, qua poſt prandiū meridiari licebit. H E R. Hic riuulus ſummè placet, in quo membra lauare diſpoſui. B R A. Ne laues priuſquam ſudor ceſſauerit. Lappa.

DE FRVCTIBVS,

quorum in Ferrarienſibus Pharma= copolarum officinis opus eſt.

SENEX.

SATIS meridiati ſumus, & ſol in occaſum præceps vergit. Non erit ab re fructus omnes neceſſarios hodie colligere, ut ſaltem hac hebdomada in patriam reuerti liceat. BRASA. Enumerare incipias. SE. Baccæ lauri primum locum inter fructus poſſident. BRA. Quum lauri folia colligebas, baccas etiam in loculum poſuiſti, & tam breui tempore oblitus es? SE. Nunc recordor, pineę ſecundo ordine incedunt. BRA. Melius eſt circa mare deſcendere, nam loca ſalſa amat. Nudos nucleos nuſquã ſeruarem, ſed pineam ipſam, quoniã ſuæ domi melius ſeruantur, quàm quum exerti aëre circundantur, quippe ita nudi ex debili cauſa rancidi euadunt. SE. Curribus indigeremus. BRA. Nucleos ſaltem duriori cortice inductos habere ſtudeas. SE. Hoc fiet. BRASA. Nunc quatuor pineæ genera diſtinguere omitto, hoc noſtrum prædurum colligere ſuadens: à Gallis pignons, ab Hiſpanis pinhones uocantur. SE. Auellana ſequitur. BRA. Nucem auellanam è corylo naſci conſtat: notiſſimus apud nos fructus atque frequentiſſimus: à Latinis prænestinæ, à Græcis ponticæ dicebantur aliquæ rotundum nucleum habent, quæ citius matureſcunt, & adeò præcoces ſunt, ut hora=

Pinea

Auellana

vt horarios fructus antecedant: aliæ oblongum, quæ tardius ad maturitatem ueniunt, & diu ſeruantur, ad eadem ualent. In Neapolitano regno ſunt, qui ex auellanis prouentum maximum habent, quorum vnus erat Nobilis Belingerius Caldorus, qui adeò ingentem prouentum ſingulis annis ex auellanis habebat, ut me pudeat referre, ne à vero diſſentire uidear: ex auellanis exteriores cortices uirides, & capſam illam ueluti ligneam ſub putamine poſitam, & pellem fructum tegentem ſeruato: hæ etſi in mõtibus naſcantur, tamen ne alibi quàm Ferrariæ quæras, ubi ingens copia uireſcere cœpit. Hiſpani Latinum imitantur, auellanas dicentes, & Galli auellenes: Germani autem haſelnus, id eſt, nuces leporum uocant, quoniam his animalibus ſapiant. Nos Ferrariæ niſolas, alij nuſellas dicunt. SENEX. Amygdalæ occurrunt. BRASA. Notiſſimæ ſunt amygdalæ, ſiue dulces, ſiue amaræ ſint: ex Apulia copia ingens affertur, non minori prouentu quàm auellanæ. Inter dulces meliores ſunt, quas Ambroſinas, à loco uulgus noſtrum appellat, adeò facilime degenerant, ut apud nos copia educari non poſſit. Radices amaræ colligito, & gummi arboris præter nucleos: dulcis uero ſolum nucleos, & cum putamine ſeruato. Ab Hiſpanis almandras, à Gallis almendes, à Germanis mandel appellantur. SENEX. Carpobalſamum ſequitur. BRASAVO. Balſamum arbuſculam eſſe in Iudæa tantum & Aegypto naſcentem conſtat, quamuis Pauſania in Arabia gigni ſcribat. Autores in eius figura diſſentiunt. Dioſcorides folia rutæ habere cenſet. Plinius libro duodecimo capite xxv. uiti ſimiliorem eſſe dicit, quàm myrto,

Amygdala.

Carpobalſamum.

quamuis codex mendoſus uideatur, ut rutę legi oporteat. Pauſanias quandoq; myrto, quandoq; ſampſucho compa rat: etiam mendoſus eſt Plinius, quum tuberi eius folium aſſimilari inuenies, tunc rutæ etiam legas. De hoc quic=quid ſit, odoratiſſimum pręomnibus arbuſculum eſt, Hie richunte Iudeæ oppido, quod uulgò Ierico dicitur (olim urbs ingens, nunc octo magalijs referta) potiſſimum or=tum. Ne hic balſamum quæras, ſed quum nauis quæ ſin=gulis annis Hieruſalem petit, Venetijs ſoluet, aliquem Iu-dæam mittes, ut ex balſamo tria portet, fructum, id eſt, ſe men, carbobalſamum appellatum. S E. Carpobalſamum habeo. B R A. Eſtne id quod et alij pharmacopolæ pro carpobalſamo uendunt? S E N E X. Id inquam. B R A. Ita carpobalſamum eſt, ut tu es muſca, quippe balſami ſe men ruffum eſt. S E N E X. Et noſtrum eodem colore in ſignitur. B R A. Plenum eſt carpobalſamum. S E N E X. Noſtrum autem uacuũ exiſtit. B R A S A. Propter hoc Dioſcorides ſemine hyperico ſimili adulterari tradit, q̃d petra Paleſtinæ oppido affertur, & inane eſt. Adde car pobalſamum ponderoſum eſſe, & feruidæ in guſtu mor=dacitatis S E N E X. Hęc a noſtro abſunt. B R A S A. Imò guſtum uini habere uidetur, et redolentiam ſucci bal ſami. S E. Nec iſta noſtro carpobalſamo inſunt. B R A. Non eſt ergo Carpobalſamum. S E N E X. Non, ut vi=detur. B R A. Verùm ſolo ſemine contentus eſſe non de bes, ſed liquorem uel ſuccum, quod opobalſamum uocant habere ſtudeas. S E N. Iam habeo, & ualde antiquum. B R A. Eſtne liquidum? S E. Liquidiſſimum. B R A. Ob hoc balſami ſuccus non eſt, quia uetuſtate craſſeſcit.

Opobalſa mum.

S E N.

SENEX. Abs te boni opobalſami notas ſcire percupio. BRA. Id libenter edocebo, & ſingulatim omnes notas exponam. Primo recens liquor probatur, habens firmum & ſincerum odorem, non habeat ſaporem acidum, citiſſimè penetret, habeat leuorem, linguam leniter adſtringat & erodat. Verum quia pluribus modis adulteratur opus eſt indicia præuidere, quibus deprehendi poſſit. Nã varijs unguentis & oleis ſuo ſemini mixtis eius odorem præſentant, ut balſami ſuccus eſſe uideatur. Quibus autem deprehendatur uerus balſami liquor, edocebimus. Primo, ſi laneæ ueſti inſtilletur uerum opobalſamum, maculam, aut maculæ ueſtigium non relinquit: adulteratum inhæret, et maculam facit. Syncerus ſuccus ſi lacti inſtilletur, coagulat: quod nõ faciat adulteratus. Aquæ, aut lacti infuſus ſyncerus, quamprimum disijcitur, & lactis modo albeſcit: adulteratus fluitat ſicut oleum, denſaturq́;, & ſtellæ modo radiat. Syncerus uetuſtate craſſeſcit, & bonitatem ſuam amittit, ideo quod habet, à uero balſamo diſtat. Hi decipiuntur qui putant uerum balſami liquorem eſſe, ſi proiectus in aquam deſcendit, mox ſparſus emergit: hic autem adulteratus eſt. SENEX. Nondum huius ſucci colorẽ edocuiſti. BRASAVO. Id ſtatim fiet, ſi in primis animaduertes, ſub cane huius loci incolas plenum corticem incidere: plenum autem uoco eam partem, qua turgere uidetur. Id antiquitus ferreo cultro fiebat: uel, ut autores prodidere, unguibus ferreis: inſtrumenta enim erant unguibus ſimilia. Sed quia uiſum eſt ferro plantam lædere propterea ad uitrum, lapides, oſſeoſue cultros conuerſi ſunt. Nõ eſt autem opus corticem tranſire, aut puſillum

Opobalſami boni notæ.

Opobalſami bonꝰ liquor in quibus deprehendatur.

diſquamare: ſuccus tota æſtate manat, quem lana aut goſſampio colligunt, & reponunt in cornu, poſtea in fictile. Nunc colores ex ordine audias.

Opobalſami veri colores.

Primo, quando muſtum eſt colorem candidum habet, & oleo craſſiori ſimilis eſt, deinde rubeſcit, poſtea dureſcit, & tranſlucidus fit optimus lachrymę color eſt modicæ ruffus: Secundus in bonitate cādidus, peior uiridis, peſſimus niger. Omnes hos colores, ſecundum principia & fines, quibus exire incipit, habet: et etiam magis ac minus molle exiſtit. Tertium, quod in officina habere debet, Xylobalſamum eſt. SENEX. Hoc habeo. BRA. Redoletne Balſami odorem? SE. Minime. BRA. Propter id Xylobalſamum non eſt. Tamen ut exquiſitius noſcere poſſis ſubſequentibus notis deprehēditur. Primo, balſami lignū recens ſit, habeat ſarmentum gracile, rubens, odoratum, quod exiguum liquorem balſami ſpiret. SE. Deinceps non decipiar. BRA. Nec quartam rem ex balſamo deſpicias. SENEX. Quid hoc eſt? BRA. Cortex.

Xilobalſamum quibus notis deprehendatur.

Balſami cortex.

SENEX. Nonne ligno eædem uires inſunt? BRA. Non quidem, præſertim ſi is cortex ſumitur qui è regione inciſuræ eſt, ubi manat liquor, & lachryna emergit, quippe excoriari contingit. Vnde ut liquor cæteris partibus efficacior eſt, ita cortex ſurculis, & ſemina corticibus. At quia cortex difficilius habetur, quoniam plantæ excorticatæ intereunt, propter id ab autoribus tria tantum haberi curantur, xylobalſamum, carpobalſamum, & opobalſamū: id eſt, balſami lignum, fructus uel ſemen balſami, ſuccus, liquor, uel lachryma balſami. Hæc de balſamo dicenda erant. Facile haberetur, ſi qui illuc mittū

tur, doctrina pollerent, nec eſſent penitus ignari: hi enim ſtatim credunt, quum à mercatoribus dicitur id eſſe opobalſamum, quod vendunt: ipſi vero ita cognoſcunt, ut qui nunquam videre. Vnde opus eſſet uiros doctos, atque experientia præditos pro his rebus emendis, qui in indicijs res cognoſcerent, & mercatorum etiam iurijurãdo nõ crederent. At optimi uiri nuſquam inuenirentur, niſi magno pretio. Ideo eis ad amuſſim ſatisfacere uoluerim: deinde res ſuo pretio uendere, id eſt, quicquid inſumpſerint elicere, & præter id aliquid ſuperlucrari. Ego ſi egrotarem, huius ſententiæ ſum, res ueras decuplo pretio emere uoluerim, quàm non ueris donari. Etenim non modo nõ proficiunt, ſed plerunque maxime obſunt, ut poſſint ægro mortem accelerare. SE. Garyophyllus ſequitur. BRASA. A nobis pertractanda non erant, quæ oculis nunquam vidimus, ſed tantum legimus, & ab alijs (tamen fidedignis) audiuimus. In India particulari quodam loco, arbuſculũ naſci tradunt, flores ferentem, qui in hoc granum terminantur, nigrum, odoratum, ſubamarum, in longum tendens, antiquitus pro odore utebantur: nunc & in ganeam tranſiuit, ut ſine Garyophyllis deſpiciantur dapes: uulgò etiam garyophyllus nuncupatur, à Gallis girofle, ab Hiſpanis elauo, à Germanis negelin. Paulus Aegineta garyophyllum uocat, quaſi habens folia nucis, quæ odorata ſunt, & optimi guſtus, adeò ut noſtri pharmacopolæ, & etiã Veneti his folijs, pro malabathri folijs utantur. Luſitana nauigatio garyophyllorum ſyluas inuenit adeò ingẽtes, & ubertim refertas, ut apud nos ſalicum. Apud Dioſcoridem non reperitur. Galenus & Paulus de eo pertra

garyophillus.

ctant: à Serapione garunfel vocatur. Recentes uocabulũ corrumpunt, harnafel dicentes. Id eſſe conſtat, quod Auicenna ſecundo Canone, ſafar appellat. Venetijs arbuſculũ in fictili plantatum vidi: folia ad foliorum nucum ſimilitudinem lata erant, non tamen adeò longa: propterea garyophyllus, id eſt, nucis folia habens ab aliquibus uocatur. At non ſunt præciſe ſimilia: ob id Galenus animaduertit, non dici garyophyllum, quia ſit folium nucis: ſed quicquid Galenus cenſeat, folia in nucis ſimilitudinem vergere oculis deprehendi. Venetijs emendum hoc granum, nec lignum eius omittere oporteret, atque gluten, quod eius arbore emanat, id eſt, quoddam glutini ſimile, ſi haberi poſſent: folia etiam ſeruanda utpote fructu debiliora, & in debilioribus ægritudinibus magis quàm fructus efficacia. Probantur garyophylli quorum color aliquo modo in ruffun inclinat. Iubent Arabes & ſua arbore ſingulos manibus ſumi. Referunt Luſitani horum nidorem per lõgum ſpatium in mari ſentiri. SENEX. Piper ſequitur. BRASAVO. In pipere etiam, quod Serapio fulfel appellat, id dicam, quod de garyophyllo aperta fronte faſſus ſum de his rebus nobis incognitis, antiquioribus credendum eſſe: quæ ab Arabibus dicuntur, omnia à Dioſcoride deprompta ſunt. Nos (ut ad ſenſum ueniamus) quatuor piperis genera habemus, longum, album, nigrũ, ſylueſtre. Tria prima genera ex una arbore naſci Dioſcorides teſtatur, & ita ratio dictat: facit enim piper ueluti ſiliquam, quæ ſi colligatur, priuſquam parua granula, quæ in ipſa apparent, creſcant, & areſcant, lõgum piper appellatur: quum uero creuerint, ſi aliqua grana abſque

Piper.

mat

maturitate legantur, album piper dicitur: ſi enim longũ piper fregeris ſtatim alba granula parua uidebis, quia immaturum eſt: quum uero maturitatem acquiſiuerint, nigreſcunt, præſertim quum ui ſolis exiccantur. Id autem fabuloſum eſt, nigrum eſſe piper, quia igne aduratur, nam ob ſerpentum copiam colligi non poteſt, niſi prius igne fugentur, qui piperis grana nigra & rugoſa efficit: ſed hęc amilia fabulamenta ſunt potius, quàm uera. Conſtat ui ſolis denigrari, & rugoſa euadere, quæ prius uiridia erãt. Venetijs piperis arbuſculam uidi albæ viti ſimilem, quæ in ſepibus naſcitur. Luſitani, qui Indię partes luſtrarunt, fatentur ſe multa arbuſcula, non autem arbores uidiſſe, piper ferentia: nunquam tamen uel longum, aut album videre contigit, ſed omnia grana uiridia erant. In longo autẽ quod ad nos affertur, grana in ſimilitudinem granorum milij eſſe conſtat, & ut Dioſcorides inquit, albicantia: ſed hanc controuerſiam in aliud tempus differamus, quippe nunc Ferrariæ piperis arbuſculum in fictili apud magnificum Comitem Ioannem Romeum uiret: nec in horto Magnifici Antonij Mariæ Nigriſoli, multis herbarum generibus referto deeſt, quicquid ferant hæc arbuſcula: hoc aut altero anno videre licebit. Adeſt quartum genus piperis, ſed ſylueſtre, quod piper longum eſſe arbitror, at ex ſoli & cœli uarietate degenerauit: huic ruffa grana inſunt, non alba. An decipiantur qui hidropiper eſſe contendunt, nunc demonſtrare non pergam. Tu tria piperis genera Venetijs emes, & radicem (ſi habere poteris) quæ Coſto ſimilis eſt, hæc enim rei medicæ proficiunt. A Germanis pfeffer communi nomine omne genus

piperis appellatur. De quo finitum eſſet, niſi in mentem
ueniſſet, Magnificum Catharinum Zenum Patritium Ve-
netum ſuperioribus annis quum eſſem Venetijs cum Illu-
ſtriſſimo ALPHONSO Ferrariæ Ducæ, Piperis
grana ſaccharo condita, quando recentia erant, eidem
principi oſtendiſſe: quorum vnum ego comedens ſuauiſſi-
mum condimentum eſſe deprehendi, & uentriculo com-
modum. SENEX. Pruna ſequũtur. BRASAVO.

Pruna. Dioſcorides adeò conciſe prunorum genera tractat, vt
unum aut alterum uix deſcribat. Plinius & Theophra-
ſtus longius: recentes nonnulli exactiſſime rem pertra-
ctant. Dioſcorides ſolum Damaſcena proſequitur, quæ
etiam noſtri pharmacopolæ exiccant & ſeruant: apud
nos degenerant: quandoque in pectoris decoctiones pru-
na ingrediuntur: tunc Damaſcena intelligenda non eſſe
arbitror, utpote acria, & adſtringentia. Quam ob rem
pharmacopolis ſuaderem uaria prunorum genera elige-
re, & ſeruare, tam domeſtica, quàm ſylueſtria, & præſer-
tim ea quæ ex Tarraconenſi prouincia in Italiam delata
ſunt: nos ea uulgò Catalonia nuncupamus, à parte Hiſpa-
niæ Tarraconẽſis ita appellata, è qua ad nos venere. Ne
deſpicienda quæ myrobalanos uocamus: hæc alio nomine
ex pingui ſucco à nonnullis lardaria, à lardo appellãtur.
Infinita propemodum alia genera habentur nigra, alba,
uerſicoloria, ordeacea, cereola, purpurea. Sed tuæ offici-
næ ſatis erit quatuor tantum genera habere, Damaſcena,
Myrobalana, catalonica, & ſylueſtria, quæ vulgò bru-
gnoli, quaſi pruneola dicuntur. Galenus in damaſcenis
prunis, miratur Dioſcoridem adſtringere, ſcriptum reli-

quiſſ

quiſſe, quum experimento uideatur ipſa ſoluere. Nos autem de Galeno miramur, qui non animaduerterit Dioſcoridem de damaſcenis prunis loqui, & ſiccis, quæ præter id quod ſicca ſunt, guſtum etiam acrem habēt, & adſtringentem: propter hoc iubeo, ut in officina ſicca habeas, quę adſtringenti guſtu careant, ut Catalonica ſunt, quæ ex Hiſpania uenerūt, & ut Aëtius inquit, dulcioris ſucci guſtantur: quamuis ipſe hiberica, id eſt, Hiſpana, abſoluto uocabulo nuncupet, eadem tamen ſunt cum his quæ catalonica dicimus, quæ eodem autore, ventrem potentius ducunt. Verum & pruni arboris folia ſeruanda, & gummi uel lachryma quæ circa truncum ſcaturit, quam nos uulgò grūgum appellamus. Pruna à Germanis pflaumē, à Gallis prunes, ab Hiſpanis Endrinas vocantur. SENEX. Sumachi ſequuntur. BRA. Latinam formam ſaltem imiteris, ſumachia dicens, non ſumachi: ſed fortè melius eſt Barbarum nomen barbaro more enuntiare. In Bononienſibus montibus magna ſumachiorum copia habetur, & in iſtis etiam non mediocris. In Ferrarienſi etiam ſolo tranſportatum naſcitur, ſed ineptius & inefficacius. Ideo hoc in loco colligere opportunum erit. SENEX. Non colligam priuſquam mihi dixeris quo nomine ab antiquis appelletur. BRASA. Racemi, aut ueluti racemi, qui ex hac arbuſcula naſcuntur, ab antiquis, & noſtro etiam tempore pro aptandis pellibus ſumebantur, ſed & folijs hoc etiam conficiebant. In hoc genere fœmina & mas reperiuntur: mas fructificat, fœmina non, quod in alijs arboribus è contrario reperitur. Vua, id eſt, eius fructu ad obſonia utebantur, ut ſapidiora fierent: nos ſale, re

ſumachia

pretioſiore, utimur: vtebantur & ad leuigandas ac den-ſandas pelles, ad idem nunc utimur. Apud antiquos no-

Rhus obſoniorũ. *men acquiſiuit Rhus obſoniorum, ut Dioſcorides teſtatur.*

Rhus ſutorium. *Apud nos nihil de obſonijs, ſed rhus ſutorium uocamus. Vnde Rhus duo genera habet, μαγειρικὸν, quo ad obſonia utebantur: & βυρσοδεψικὸν, id eſt, eo quo ad dẽſandas pelles utebantur. Vnde apud uulgus ſumachios nomen acquiſiuit, quia pelles nonnullæ ſunt, quæ à gentibus quibuſdã ſumachiæ uocantur. At quia hoc Rhu aptantur, propterea Rhus ipſum, nomen hoc ſumachium vel ſumach acquiſiuit, quamuis ſint qui pelles ſumath appellent, & ex conſequenti Rhus ſumathi nominare oportebit.* SENEX.

Myrtillus *Myrtilli occurrunt.* BRASAVO. *De Myrti ſemine, id eſt, Myrto, genere neutro, uel fœminino (ut Catoni placet) quum herbam ipſam colligeres, pertractauimus. Hoc tantum addam, antiquos hoc ſemine pro pipere uſos eſſe, & in ſummo honore habuiſſe. Nunc etiam bac-charo conditur. Quod nullus ante nos (quem ſciuerimus) fecit, optimum uarijs ægritudinibus condimentum, & ægris magnopere placens. Ab Hiſpanis mirtinhes, à Galli.*

Iuniperus *mirtilles appellatur.* SENEX. *Iunipera ſequuntur.* BRASAVO. *De iuniperi granis eodem loco docuimus, quo etiam oſtendimus Serapionem i niperum & ſabinam confudiſſe. In maritimis potiſſimum quærenda ſunt: à Gallis geneſure, à Germanis VVkherderber, aut kramazber, id eſt, turdorum baccæ appellantur: his enim turdi pinguefcent, & carnem bene olentem faciunt, ut nullo tempore ganeæ aptiores ſint, quàm quum iuniperus*

Carica. *maturum fructum habet.* SENEX. *Caricæ poſtea*

acce-

accedũt. BRASAVO. Hic locus expeteret, ut de omni ficu ſermo haberetur, niſi omnia breuibus trãſigere inſtituiſſemus, quæ apud Ferrarienſes pharmacopolas in uſu ſunt, quanquam & hoc Venetis, Patauinis, Bononienſibus, Mediolanenſibus, & cæteris totius Italiæ, ac reliqui orbis inſeruiet: tamen inſtituimus apud noſtros potius latẽre, quàm ab alijs derideri. Ad rem noſtram accedentes, tot ficuum ſpecies ſunt, locis, colore, figura, & tempore quo maturantur, diſtinctæ, ut nullus ſit modus. Aliàs rem probè aperiemus: ficus aridæ cuiuſcunque generis ſint, caricæ appellantur, iſchades à Græcis: quamuis & Paulus Aegineta uocabulo carica utatur, et etiã nomine iſchadum recentes intelligunt. In picenum mittere oportet, quam Italiæ partem Marcham Anchonæ uocant, ubi probatiſſimæ naſcuntur, & ingens copia Ferrariam adducitur, quæ pediculis oblongis cannis infiguntur, et parte extrema. Liuianæ dicuntur à Liuia Pompeia. Ex ficubus, caricas in officina habeas pingues, & agreſtes ficus, qui caprifici nuncupantur, & caprificorum ſummos caules, atque ipſorum lac ſerua. Optimas caricas ex Piceno Ferrariæ habebis. In parietibus etiam pluribus caprifici innaſcuntur. A Gallis figues, ab Hiſpanis figes, à Germanis feigen nuncupantur. SENEX. Paſſulæ accedunt.

BRASAVO. Vuæ paſſæ dicuntur quæcunque vuæ exiccatæ, à patiendo, ut Plinius. xiij. libro, capite primo docet. Columella rationem præparãdi ut paſſæ fiant ſcriptis tradidit: quamuis Græci alio modo utuntur, quia eas ſinunt exiccari in uite, poſtea loculis ſtringunt: hæc aũt nihil ad rem. Vſu uenit apud nos, ut tãtum paſſam uuam Vuę paſſę

uel paſſulas appellemus, quæ ex Græcia afferuntur grana parua, quæ tamen & nunc Ferrariæ naſcuntur. Magna autem grana, vel ex nomine uuæ, ut Illirica, Zibiba. Vel ſimpliciter ſiccam uuam appellamus, & hoc non immeritò, quia uua habens granula parua, acinis caret, ideo aptius ea utimur, cum in viuarijs, tum in re medica. Cœpit autem haberi & Ferrariæ, ſed non adeò efficax, nec tali guſtu, quali orientalis inſignitur. Noſtra autem lingua paſſa dicitur, quia quum reponitur, nec penitus ſiccata eſt, nec recens, ſed flaccida, ex qua fit uinum paſſum, quod & ſi multiplex genus ſit, & à maiori uua fiat, tamen pro ipſo uocatam maluaſiam, quaſi monebaſiam à loco accipimus. Creticum uinum etiam per eccellentiam nuncupatum. In tua officina albas & nigras paſſulas habeas: quippe ad diuerſa ualent, Dioſcoride teſte. Nec paſſum uinum prætermittas, de quo in noſtro de uinis libro egimus. Venetijs hanc uuam emes, quæ illuc ex Græcia importatur: unde à Gallis uua Corinthiaca appellatur. Inquiunt enim ſuo idiomate reſins da Corimb. Ab Hiſpanis paſſas, à Germanis roſien dicuntur. SENEX. *Iuiubæ occurrunt.* BRASAVO. *Zizipha à Latinis appellantur, quæ potius baccæ uidentur: quàm poma: licet autores inter poma numerent, Peregrina arbor, de qua nuſquam Dioſcorides: Galenus tamen, Aëtius, Paulus, Plinius eam cognouere. Duo genera reperiuntur, candidum, & vocatum ſericum à colore ruffum enim eſt: ruffum tantum habemus, candidum nunquam uidi. Ab antiquioribus tuberes, prima ſyllaba correpta dici uidentur, è Syria in Italiam Auguſti temporibus delatum. Aëtius & Pau*

Lingua paſſa.

Iuiuba

& Paulus, ædeſina cæteris præferunt. Sunt autem ædeſina maiora, à recentioribus medicis pro tuſſi exhibentur, in decoctis pro pectore: hoc à Galeno uitio uertitur, utpote quæ potius incraſſent, quàm attenuent. Eo igitur Ziziphis utemur, quum craſſa materia reddenda erit, ſed medici paſſim pro attenuanda materia Ziziphis utuntur, & hoc ab ignaris receptum eſt, vt nulla ſit pro Thorace decoctio quin Zizipha ſumat. Optimus ſeruandi modus eſt ſi acu perforentur, & lineæ inſuantur, ut mulierum indices imitari videantur, quibus numeratas preculas ſingulis diebus Deo pendunt. Ferrariæ hi fructus copioſe naſcuntur, ſed ſerotini ſunt. Eius ſemen lapides frangere dicitur, & è renibus quàm citò expellit. Pellem maxime inhærentem habent, vt ſiquis Zizipha comederit, à palato auellere non poſſit. Ab Hiſpanis macans, à Luſitanis Danaſega, à Gallis Iuiubes appellantur. SENEX. Oliue ſequuntur. BRASAVOLVS. Longiori hiſtoria oliuæ percurrendæ eſſent, quàm noſtra hæc pertractatio exigere uideatur, niſi eſſet notiſſimus fructus. Interim tu in Mutinenſibus ac Regienſibus montibus, ex ſylueſtri olea, id eſt, oleaſtro, folia, & foliorum ſuccum parabis. Fit autem hoc modo ſuccus, ut Dioſcorides tradit: Tonduntur folia, & vino aut cœleſti aqua aſperguntur, poſtea exprimuntur, & ſiccatus in ſole ſuccus in paſtillos conformatur. Quod vero in oliuarum ligno ex incenſo exudat liquor, & ipſe ſeruandus, ſeruandæ & uirides oliuæ, & nigræ, & per ſe id eſt, ſine condimento exiccatæ, & cum muria, quæ à Græcis Colymbades appellantur, quaſi muriæ innatan

Ziziphæ ædeſinæ

Oliuæ

tes, uel halmades à ſale. Seruandæ ſunt et ſanſę, id eſt, nu
clei medij, quoniam rei medicæ proficiunt. SENEX.
Id agam, de oleo autem nihil dictũ eſt. BRASA. *Nũc*
quæ olea ſeruanda ſint edocebimus. Ex immaturis oliuis
oleum ſeruare oportet, & hoc ex domeſticis, & ſylueſtri-
bus ſeorſum, ſi haberi poterit, et ex maturis. Primum om
phacium dicunt. Nec primę expreſſionis oleum deſeras,
ad odorata olea præparanda, quæ herbarum ac florum
odorẽ ſeruet. Ex olea Æthiopica lachryma emanat, quã
Dioſcorides ſummè commendat. Iudicatum eſt eſſe gum-
mi helemi, de hac re incertus ſum. A Gallis oliues, ab Hi-
Dactylus. *ſpanis azeitunas oliuæ nuncupantur. In Germania non*
ſunt. SENEX. *Dactyli ſequuntur.* BRASAVO.
Palmulæ appellantur, & cariotæ palmulæ. Babylonæ vi
na fiunt ex palmulis, quæ in toto oriente præcipua exi-
ſtimantur. Cibus etiam ſunt palmulæ, & ex ipſis acetum
ac mel fiunt, & farina. Nucleis pro carbonibus utuntur,
& aqua macerati equis pabulum præſtant. Nucleorum
tegumenta ad unguenta præparant. Nos dactylos uoca-
mus, quum una ſit ſola ſpecies dactylus appellata. Apud
antiquos tres ſpecies reperiuntur, de quibus aliàs ex inſti
tuto diſſeremus, fructus è palma eſt. Venetijs ex Ægypto
habetur: ibi emes, quanquam & in Italia palma, regno
Neapolitano naſcatur. Vidimus nos Sauonę palmã poſt
Epiſcopij teſtudinem. Fabuloſum arbitror palmæ lignũ
contra pondera inniti ac recuruari, experientia etiam de-
bile lignum eſſe demonſtrante. Nucleorum cinerem com-
buſtorum etiam ſeruabis. Nec cortex prætermittendus,
qui elates dicitur: eſt autem palmularum operimentum,
quamuis

quamuis in hoc diſſideant interpretes, quippe Dioſcorides corticem putat. Plinius autem libro vigeſimotertio capite ſexto, elatem uel ſpathen priuatim genus palmæ cenſet, cuius fructus inuolucrum ſit. Vnde uel deceptus ē Plinius ſi de elate Dioſcoridis loquatur, ut eædem uires, quas illi imponunt, inſinnare videntur, aut rem diuerſam tractat Plinius. Re vera palmulas cortici inuoluto implicatas vidimus, & extra corticem, & diuerſarum ſpecierum eſſe ex figura videbatur. Quandoque fructum illum quem muſam uocamus, Plinij elatem eſſe opinabar. Sed Venetijs muſæ Illuſtriſſimo principi ALPHONSO Duci Ferrariæ in ſimilitudinem prunorum craſſorum præſentatæ ſunt. Arbitror Venetos, & qui ex illis partibus accedunt, uocabulum corrumpere, & non muſas appellandos hos fructus, ſed muzas: nam eorum lingua, muza, mite ſignificat: ſunt autem dulciſſimi fructus, ut mihi tunc guſtare licuit: imò Muza eſt Mauritanum nomen, quamuis et qui ex Arabia ſunt eo utantur. Dactyli à Gallis dattes, ab Hiſpanis tamaras, à Germanis datel appellantur. SENEX. Ad poma veniendum. BRASAVO. Antiquitas hoc nomine pomum uel mâlum omnes fructus, præſertim tenellum corticem habentes, ſignificabat. Paulatim ceſſit, ut in rotundis tantum, & ſpecie quadam determinata uteremur. Dic tu quibus pomis in officinis utimini? SENEX. Dulcibus, acribus, & muzis, id eſt (ut Auicennæ placet) ſaporem nec dulcem nec acerbum habentibus. BRASAVO. Quibus nominibus à Ferrarienſibus appellantur poma, quæ in ſyrupis de pomis accipitis? SE. Roſa, et piola dulcia ſunt, fortuna, mu Poma.

ſona acerba: media vero pupina nuncupantur. B R A-S A V O. *Quæ roſa dicuntur, apud antiquos fortè erant melimela, à meleo ſapore, à* Varrone *muſtea uocata.* Pio-*la uero, quæ appia ab* Appio *nuncupabantur. Pupina afrotomela fortè erant:* Fortuna, *auſtera dicebantur, & muſona à nobis dicuntur: quamuis crediderim potius orthomaſticas muſonas noſtras ab antiquioribus dici, ob ſimilitudinem quam cum mammis habent prædicta melius conſiderans. In pomis roſis ſententiam mutaui, ea enim eſſe arbitror, quæ ab antiquis* Claudiana *uocabantur: & piola ſceptiana, quæ ſunt rotunditate inſignia. Verùm hæc diſcrimina ad artem medicam modicè ualent. Quū in deſcriptionibus quæ receptæ nuncupantur, poma ſcripta ſunt, ſaporem aduertas, & guſtu ſimilia quæras: nā in receptis dicitur poma dulcia odorata, auſtera odorata (quamuis raro auſtera ſint & odorata ſimul) medij ſaporis: tunc guſtu diſcerne, an hoc ſapore inſigniātur quę emeris, & ad compoſitionem utaris. Ex malis folia etiam ī officina habeto, flores, & coliculos. In pomorum hiſtoria omnia antiqua nomina recentibus accommodare (ut fieri poterit) tentabimus. Germani abſoluto uocabulo apfel poma uocant,* S E N E X. Nec Cotonea deſerenda. B R A-S A. *Cotonea in duplici genere ſunt. Magna quædam et pulchra, ab antiquis ſtruthea vocata, interq; albicant aliqua, alia colore aureo micant, & Chryſomela dicuntur.* De *quibus fortè* Virgilius, Aurea mala decem miſi, cras *altera mittam. Quum ſtruthea degenerant, in parua ſylueſtria, odorata tamen tranſeunt: hoc* Theophraſtus *ſecundo de plantarum hiſtoria animaduertit: & nos experientia uidi*

Cotonea.

tia uidimus in ruſculo noſtro. Inquit autem Theophraſtus, ex ſtruthe, id eſt, maiore cotoneo, paruum fieri ſtruthea ſerotina, muſtea præcocia. Ruſtici Ferrarienſes in duo genera partiuntur, in rotundum, & oblongum: rotũdum mala cotonea, oblongum pira cotonea nuncupantes. Tu quum Ferrariæ eris, priuatim mala cotonea, & pira ſeruabis, & harum arborum folia. Struthea minus rei medicæ proficiunt, ſed magis in ganea. Vera cotonea quæ parua ſunt, rotunda, odoratiſſima, efficacius ad ægritudines ualere exiſtimantur. Vinũ etiam ex cotoneis parabis, quod recipit ſucci cotoneorum ſextaria ſexdecim, mellis unum. Nec melinum unguentum prætermittes. Denique compoſitiones illas, antiquis tamen ignotas, quas citomites, & gelatines appellamus, ſummo ſtudio parare curabis. Cotonea à nonnullis ita dici exiſtimantur, quoniam lana quadam tegi uidentur, quæ coton dicitur. Reuerendiſſimus unà & doctiſſimus Cælius Calcagninus, præceptor in literis humanis nunquam pœnitendus, cydonia ab urbe Cretæ uocat. Semen quoq; ne deſpexeris, & mucilaginem, quæ inter grana reperitur: hoc enim pro gummi mulieres utuntur, his demptis ad quæ in re medica ualẽt, imò & lucem quandam, ac ſplendorem ſibi parant eædẽ impudicę mulieres. A Germanis cotonea quiten, à Gallis Coing, ab Hiſpanis Membrilles appellantur. SENEX. Pira ſequuntur. BRASA. Infinitæ ſunt propemodum pirorum ſpecies, de quibus ita aliàs agemus, ut nomina antiqua recentibus accommodare deprehendatis, in his ubi accommodari poſſibile erit. Conſtat enim per uariam inſitionem plura pirorum genera apud nos extare, quã Pira

ab antiquis tradantur: longus enim rerum uſus, & uaria diuerſarum ſpecierum miſcella, uarias ſpecies inuenit, et adeò creuit ars, ut audeat etiam diuerſorum generum inſitionem tentare, quo guſtus alter fructui condonetur. Nūc ad rem tuam redeuntes, pira cruſtumina ſeruato, quæ à nobis giaciola uocantur, & etiam ſylueſtria illa obdura, quæ non niſi hyeme matureſcunt. Serua etiam folia, & ex ligno puluerem, nec alias urbes quæras, aut aliud ſolum, in quo poma, pira, atque cotonea colligas, quàm noſtrum Ferrarienſe, in quo hæc copioſè naſcuntur. A Gallis poyres, ab Hiſpanis peas, à Germanis pirn pira nuncupantur. Nunc etiam multa ex piris condita fiunt antiquioribus ignota, & præſertim ex ſuperbis piris, quæ nos muſcardina ab odore muſcati, quem habent uocamus. SENEX. *Sorba accedunt.* BRASAVO. *Notiſſima hæc ſunt, à Theophraſto & Plinio diffuſe perluſtrata, οὖα à Græcis dicta. Aliqua oui figuram, alia rotundam habent: aliqua etiam domeſtica eſt, alia ſylueſtris: tu domeſticam ſeorſum, ac ſatiuam colliges, & ex vtriſq; acerba, & matura ſeruabis: præterea acerba mole, & in farinam redigas. Receptum eſt abſolute ſorba adſtringere, quod in maturis falſum eſt: nam matura ventrem laxant, acerba adſtringunt, uel non perfecte matura. Hiſpani ſornas, Galli cormes appellant. An vero apud Germanos holiczapfel dicantur, diſputare non auſim, præſertim in aliena lingua: tamen ſi fructum uideamus, quod eo nomine vocant, potius ſylueſtre pomum uidetur, quàm ſorbum: at ſpeierling ſorbum uocare certum eſt.* S E. *Granata mala ſequuntur.* B R A S A. *A granis ita dicta: Punica à regione*

Sorba.

Mala granata.

gione qua naſcuntur. Græci ῥοιὰ uocant, de quibus in Balauſtio egimus. Nam dulcia & acria, & malicorium, & cytinum, & cicum, & grana, & folia ſeruare oportet: habet enim in re medica uires, in tot partibus efficaciſſimas. SENEX. Nuces cupreſſi in limen veniūt. BRA. Notiſſimæ ſunt: tu in his montibus pilulas, id eſt, nuces, et ſemina (quæ difficulter colliguntur) & folia ſeruato, quã quam opus non ſit, quum in multis locis Ferrariæ perpetua fronde uireant. Ab Hiſpanis præſertim ex Luſitania noz de cipreſſo, à Gallis ſouchet dicuntur. Germani quoque cypariſſum cipreſz uocant. SENEX. Nux methel & nux uomica ſequuntur. BRASAVO. Hos duos fructus uel duo ſemina ſint, nunquam apud antiquos aut recentes Græcos reperi: ideo Arabibus gratiæ agendæ, qui hæc ſcriptis mandarunt, & nobis indicarunt. Illos autem uehementer reprehendo, qui inclamare ſolent Arabibus derogantes, pulchram rem oſtendunt, nam uenenum manifeſtant. Sed ô fatui, & ineptiſſimi uiri, nonne et Dioſcorides napellum, mel inſanum, ſtrichnon maniacum deſcripſit, & infinita alia his magis ueneno ſa? Sed hæ Arabum nuces pro conciliando ſomno, pro uomitu irritando, pro capiendis piſcibus & auibus, pro interficiendis canibus, ſummè ualent. Vidi ego Magnificum Alexandrum Faruſinum, qui carnes, nucis uomicæ puluere aſperſas cani deuorandas tradidit, hic ſpatio unius horæ, & minori ſaliens obijt. Corui etiam eiuſmodi carnem comedentes ꝑ breue ſpacium volantes decidunt, piſces etiam adeò ſopiũtur ut fluitent ſupra aquas, manuq; capiantur. Nos etiam miras potiones ſomnificas ex his nucibus parauimus. Deci

Nux cupreſſi.

Nux methel & nux vomica.

pitur. Pandectarius, vomicam nucem eſſe apud Dioſcoridem ſecundam ſpeciem tithymali tradens, quam Cariſeti (ut inquit ipſe) uocat: debuit autem ſcribere Carietem. Hanc uero non eſſe id teſtimonium eſſe poteſt, quia in tithymalo rami ſemipedales à radice exeunt, ſed nux vomica frutex eſt: nam Serapionis interpres, quum debuit interpretari frutex, fructus interpretatus eſt: inquit enim Serapio, fruticem nucis methel eſſe ſimilem frutici nucis uomicæ: de fructu autem non loquitur, quia hi diſtincti ſunt. SENEX. Nondum quid ſint aperuiſti. BRA. Ingenuè fateor, uſq; ad hoc tẽpus à me hos frutices ignorari, breui autem plantas uidere ſpero, quas nec Arabes pingunt, tantum à Serapione in uomica nuce hæc dicuntur. Colorem eius eſſe inter glaucedinẽ, & albedinem, et paulò maiorẽ auellana eſſe (loquitur aũt de auellanis ſuæ patriæ) & ſunt in ea nodi. Ex his notis nucem uomicam exquiſitè cognoſcimus, nam ea uerè eſt, quam habemus, & Venetias Alexandria Ægypti affertur. At figuram arbuſculæ eam generantis non docet, nec folia. Vnde ſi hãc arbuſculam, abſq; ſeminibus uiderem, an ea eſſet quæ nuces uomicas parit, ignorarem. De nuce methel nihil aliud dicit, quàm fruticem eſſe nuci uomicæ ſimilem, & ſemen eſſe ſemini citri ſimile: quo in loco errorem eſſe arbitror, ut ſemen citri legi non debeat. Alter autor nucem methel mandragoræ comparat, et corticem aſperum habet, & ſapor eius ẽ delectabilis, unctuoſus: hæc ſigna ſunt quibus Arabes hæc indicant, quæ omnino nihil oſtendunt. Quã ob rem hanc nucem uiſu potius & experientia cognoſco, quàm uera aliqua deſcriptione. Certe aũt conſtat hæc ſemina

mina à Latinis aut Græcis nunquã fuiſſe deſcripta. S E. Mirabulani ſequũtur. B R A. Myrobalani dicito, à balano, & myron, id eſt, glande odorata uel unguentaria. Antiquioribus ad unguẽ perlectis, conſtat de uocatis ab Arabibus myrobalanis, nunquã loquutos eſſe, tamen hoc nomine myrobalanus utuntur. Dioſcorides in primis vbi de palma tractat, myrobalanorum, & phœnicomyrobalanorũ meminit, qui palmæ fructus ſunt. Phœnicobalanus immaturus adſtringit magis, minus uero maturus. Pli. quoque lib. xij. cap. xxij. myrobalani et phœnicobalani recordatur, eſſe fructũ cuiuſdã palmæ in Ægypto, quæ ad ipſos uocatur quaſi ſine ſiti: hãc Dioſcorides poma, id eſt, poculũ uocauit, nẽpe humore plurimo abũdat. Hęc ſunt quę apud antiquos de myrobalanis reperiũtur, quãuis et Pli. eodẽ loco fecẽ unguẽti myrobalanum appellari fateatur. Quod aũt antiquorũ myrobalani noſtri nunc uocati eſſe nõ poſſint, ex hoc apparet, qm̃ antiquorum myrobalanus oſſe carebat, ut Pli. teſtatur, ſed noſtrum hoc uulgare habet. Altera quoq; res apud antiquos eſt glans Ægyptiaca, myrobalanum, aut myrepſicæmbalanum appellatum, ex qua balaninum unguentum fit: fructum eſſe Dioſcorides inquit libro quarto ex arbore myricæ ſimili nuci auellanæ, quam ponticam dicunt æqualem. Theophraſtus quarto de plantarum hiſtoria, myrto comparat, Plinius heliotropio, Corticem huius glandis unguentarij præmũt, odoris gratia. Quicquid tamen ſit, conſtat Arabum myrobalanos hos non eſſe, nec ab antiquioribus uſquam deſcribi. Pandectarius miro errore ducitur, qui arbitratur Plinium grana been myrobalanos putaſſe: quum nuſquam de

Myrobalanus.

Been loquutus ſit Plinius, nec Græcum aut Latinum nomen ſit been. Ipſe autem adeò id Plinio attribuit, ac ſi de eo ſub hoc nomine been loquatur. Non erat autem opus myrobalanos eos fructus quos habemus appellare, ſed Arabum interpres fuit, qui ubi halilig habent, ipſe myrobalanus interpretatus eſt, ut inde multi decepti ſint antiquorum myrobalanos halilig eſſe putantes. Nos autem hos Arabum myrobalanos in prunorum aut pomorum genere ponendos arbitramur. In uariis ægritudinibus efficaciſſimi ſunt, pro his Arabibus debemus, qui nobis hos optimos fructus tradiderunt, & eorum uires edocuerunt. Quinque eius ſpecies noniſti citrinos, belitricos, chebulos, emblicos, indos. Venetiis emes, quoniam Alexandria Ægypti Venetias feruntur. SENEX. Ego uno carmine omnes comprehendo. BRASA. Tuum hoc carmen ediſſeras. SENEX. En,

Myrobalanorum ſpecies ſunt quinque bonorum:
Citrinus, Chebulus, Belitricus, Emblicus, Indus.

BRASA. Pulcrhum certe eſt, ſed tu memoria ſerua, mihi ſatis eſt abſque carmine recordari: in ſumma apud antiquos non ſunt hi myrobalani. Vnum tamen eſt ĩ quo admiratus ſum Excellentiſſimum Manardum in myrobalanis, quia non habeat, in quo Meſuem reprehenderet, nam ab antiquis non tractantur, ut ſaltem uellicaret, inquit: Bene ſunt examinanda quæ de uiribus myrobalanorum à Meſue dicũtur, quoniam nullum habuit quem ſequeretur bonum autorem. Ac ſi Serapio in rebus Arabicis ineptus ſit autor, & cæteri Arabes quos imitatur, & Auicenna & ipſemet Meſue, quos ſummos medicos fuiſſe nemo dubitat

dubitat. Adde quòd hec domi habebant. A Gallis mira- bolans, ab Hiſpanis mirabelanes dicuntur. SEN. Nux moſchata ſequitur. BRA. A miro odore quē habet, nux moſchata uocatur. Apud antiquos, ut Dioſcoridem & Theophraſtum, nihil de ea reperitur. Poſteriores autem caryon myriſticon, id eſt, nux myriſtica appellant, & ita in Latinum ceſſit, ut hoc nomine diceretur. Ex hac fieri macim certum eſt: pretioſiſſimus fructus eſt cū odore, tum proprietatibus, quibus in re medica ualet. Luſitani, qui Indiæ partes luſtrarunt miriſticarum nucum ſyluas inuenere. Hiq; decepti ſunt, qui, glandem unguentariam eſſe putarunt, de qua in 4. libro Dioſcorides, & nos ſu- prà nonnihil, & infrà magis. Venetijs emes, quoniam ex India Alexandriam. Alexandria Venetias feruntur. Nūc ex re medicina tranſiuit in ganeam, ut pauciſſima ſint pul taria, quæ nux myriſtica non ingrediatur. A Germanis moſcht ſimpliciter, & cū additione nus, moſcht nus pro fertur. A Gallis nois muſcades, ab Hiſpanis noiem moſca- da. SE. Tamar Indi ſequūtur. BRA. Quis etiā nō ama bit Arabes in tamar Indis: id eſt, in dactylis Indiæ, quorū nulla eſt apud Græcos mentio, ut etiā Auerrois teſtatur, ſoli Arabes hos fructus nobis tradidere, & eius uires. Er rant qui Dioſcoridis & Plinij myrobalanum eſſe ſuſpi- cantur, & qui prima facie non uidit myrobalanum anti- quorum oſſe, id eſt, nucleo & ſemine carere, tamar Indū uero nucleum habere. Hoc loco uideo excellentiſſ. Ma- nardum ſine ratione Meſuem reprehēdere. Inquit enim: Tamar Indus ſit phœnicobalanū Dioſcoridis, Meſue di- xit ſoluere, quod Dioſcorides adſtringere fatebatur. At

Nux mo- ſchata.

Tamar in- dus.

diuerſa ſunt, ut liquidò patet, nec opus erat cauillari in Meſuem, ut Manardus facit: nam Meſue in. ij. frigidũ & ſiccum, Auerrois in. iij. indicat: quoniam aliqui Meſue codices in. iij. legunt, & id ex eo credi poteſt Meſuem ſenſiſſe, quia Serapionem & Auicennam imitatur, qui in. iij. gradu ponunt. Erat igitur potius excuſandus Meſue, quã abſq; certa oratione damnandus. Tu Venetijs Tamar Indos emes. Rectius Hermolaus in Corrolario ſenſit ubi de cariota, quippe inquit recentiores id uoluiſſe, ſcilicet palmulas illas Tamar Indos eſſe: ipſe uero inficiatur. Ab Hiſpanis eodem nomine, à Gallis Tamarins uocantur. S E.

Caſſia fiſtula. *Caſſia fiſtula ſequitur.* BRASAVO. *Vel duplici ſſ, caſſia ſcripſeris, ut Græci faciunt, uel uno tantum, nihil refert, modo rem ipſam aſſequi contingat. Quum apud antiquos caſſiam ſyringa, id eſt, fiſtulam inuenies, ſemper opus eſt noſtrum cinnamomum intelligere, quia uerum antiquorum Cinnamomum non habemus, ut ſuo loco uidere licebit. Quod autem nunc cinnamomum uocamus uel Canella, eſt antiquorum Caſſia ſyrinx, tum Græcorũ tum Latinorum, & ab Arabibus ſelicha uel ſelch (ut apud Serapionem uidere eſt) appellatur. Eius interpres Caſſiam ligneam exponit. Ideo quum apud recentes caſſia lignea dicitur, Canella intelligitur: quum uero apud eoſdẽ caſſia fiſtula ſcriptum eſt, caſſia illa, quæ uulgò habetur, et Caſſia nuncupatur, ac educit, ut hinc uideas à recentibus nomina confundi, primo Canellam, Cinnamomum, et caſſiam ligneam appellant, licet pro Caſſia lignea, inſipidæ & inodoræ Canellæ nunc fruſta oſtendant. Deinde Caſſiam quæ educit, Caſſiam fiſtulam uocant. Primus qui hunc*

Margin notes: Caſſia ſyrinx. — Caſſia lignea.

hunc errorem fecit, fuit Serapionis & aliorum Arabum interpres, qui vbi dicunt hiarſamber, caſſia fiſtula interpretatus eſt: quum debuiſſet interpretari cheratte longa. Vbi autem Serapio ſelicha, uel ſelche dicit, Caſſia lignea interpretatur: quum abſolute Caſſia interpretari debuiſſet, aut cum hac additione ſyringa, id eſt, fiſtula: nam proprie apud antiquos Caſſia fiſtula ea eſt, quam nos Canellam uocamus, quia uti Canna inanis ſit. Hinc recentiorum ingens error detegitur, qui in ſuis receptulis ad prouocanda menſtrua, in quibus ſcriptum eſt Caſſia, ipſi corticem Caſſiæ noſtræ uſualis ſumunt quæ cheratte longa eſt, uel (ſi latinè magis loqui uelimus) oblonga ſiliqua. Quum tamen antiquiores à quibus receptulas ſumunt, per Caſſiam, noſtrum uocatum Cinnamomum, id eſt, Canellam intelligant: non autem uerum cinnamomũ, o enim caremus. Ad rem igitur accedentes noſtra hæc Caſſia apud antiquos ignota erat: nullus enim reperitur x antiquioribus qui eam uel à longe deſcribat aut nutius oſtendat. Ideo plurimum in hoc pretioſo frvctu Arabibus debemus. Optime in Dioſcoridis Caſſia ab Hermolao, hæc Arabum deſcribitur. Quum adhuc recens eſt, ſimul cũ cortice conditur, & ſoluit, non tamen plenius, quã quod florem caſſiæ appellamus, nec grana melius ſoluũt, t falsò putat Manardus, imò quandoque nihil penitus ſoluere uidimus: tamen is qui ſumpſerat decem drachmas orum pulueris melle mixtas comederat, id enim dala opera experti ſumus, quod ter aut quater in diuerſis fecimus: unus ſolui uiſus eſt, ſed id potius ex flore admixto factum arbitramur. Caſſiæ arborem Murani ui-

dimus, nihil autem pariebat, foglia iuglandis habebat. Ve-netijs emere poteris. In India & Ægypto naſcitur, arbo-res procerę ſunt: prope Damaſcum ingens copia reperi-tur, ſpecies ſiliquarum apparet, & Arabum nomen, ſili-quam indicare videtur. Ideo quemadmodum à nobis uo-catum charattam, ſiliquam appellamus, placeret ut caſſia, oblonga ſiliqua Latinè, uulgò autem charatta longa dice-retur. Hiſpani cannam fiſtulam, Galli caſſe fiſtulæ appel-lant. SENEX. *Cubebe caſſiam ſequitur.* BRA. *Plu-res decepti ſunt cubebe, grana uiticis arbitrãtes: cauſa au-tem erroris fuit, quia vna cubebe ſpecies, ſaporem piperis habet uiticis autem ſemina eodem ſapore īſigniri Dioſco-rides teſtatur. Re autem conſiderata, uitex arbor eſt ue-luti ſalix, imò à Theophraſto ſalix amerina appellari vi-detur: Cubebe autem frutex eſt myrti folia habens, latiora tantum, & in ſummo acuta ueluti lanceæ. Pandectarium à Galeno Caucalim appellari cenſet. Ideo conſiderans (ut inquit ipſe) Galenum & Dioſcoridem, aliter dicere non potuit, quã cubebe Galeni, Dioſcoridis oxymyrſinẽ eſſe: huius autem ratio eſt, quia Dioſcorides nihil de cubebe; Galen. uero nihil de oxymyrſine tractat. Sed longius hic uir aberrat, quoniam de caucali, quã uult eſſe cubebe apud Galenum, Dioſcorides .ij. libro tractat. Nec quicquam refert, etſi Galenus oxymyrſinem omiſerit, quandoquidem à pluribus alijs etiam abſtinuerit. Eſt autẽ caucalis genus ſylueſtris dauci: ſed Pandectarium errare fecit Serapio, qui caput cubebarum Galeni, cum capite myrti agreſtis Dioſcoridis comparauit. At eo deceptus eſt Pandectari-us, quia apud Galenum caucalim eſſe uoluit: Serapio autem*

Cubebe.

apud

apud Galenum carpeſium eſſe fatetur. Galenus enim de Carpeſio, & non de myrto ſylueſtri: de myrto autem ſylueſtri Dioſcorides, & non de Carpeſio tractat. Quod vero Serapio per cubebas apud Galenum, Galeni Carpeſium intellexerit, ex eo certum eſt, quia ſub hoc nomine cubebe, eadem ſcribit, quæ ſub hoc vocabulo carpeſium, à Galeno ſcripta ſunt, uidelicet hẽre uirtutẽ phu, nõ ſolũ guſtu, ſed et uiribus, et qđ urinã prouocat, et totius corporis obſtructiones aperit. Quam ob rem Serapio myrtum ſylueſtrem Dioſcoridis cubebas eſſe, magno ægrorum diſcrimine arbitratur, quippe qui rem pro re tribuat. Conſtat autem cubebe & myrtum ſylueſtrem diuerſa eſſe, quoniam cubebe odoratæ ſunt, myrti ſylueſtris granum inodorum: cubebe in medio granum non habent, at myrtus ſylueſtris habet et dulciſſimum. Quam ob rem myrtus ſylueſtris non erit cubebe, id eſt, id quo uos pro cubebe utimini. Vnde ad exquiſitam harum rerum cognitionem, ſcito, noſtrum vulgare cubebe non eſſe cubebe Serapionis, quoniam Serapionis cubebe eſt myrtus ſylueſtris Dioſcoridis. Adde carpeſium Galeni non eſſe myrtum ſylueſtrẽ Dioſcoridis, quoniam diuerſis uiribus inſigniuntur, quãuis Serapio idem faciat Carpeſium apud Galenum, & oxymyrſinem apud Dioſcoridem, ſed re vera deceptus. Verum quid ſit Galeni Carpeſium, adhuc incompertum habeo, nam ipſe non deſcribit, quanquam in libro de Antidotis feſtucas quaſdam eſſe fateatur. Fortè dices eſſe noſtrum cubebe, quod fieri non poteſt, ſi feſtucæ ſint. Serapio igitur cubebe, myrtum ſylueſtrem, & carpeſium idem eſſe arbitratur. Conſtat autem myrtum ſylueſtrem no-

ſtrum cubebe non eſſe, tum propter dicta, tum propter granum, quod in myrto agreſti triangulatum eſſe dicit, in cubebe uero nullum. At carpeſium Galeni in dubio eſt an ſit noſtrum cubebe: non eſſe autem illud monſtrat, quia apud Galenum feſtucæ ſunt phu ſimiles, ut in Ruſco inſra admonebimus. Denique ut huic rei metam condonemus, cubebe, quo utimur, apud Dioſcoridem, aut Galenũ inuenire neſciuimus. Ab omnibus ferè gentibus ſimili nomine appellatur, at in re ipſa diſſentium: quippe Galli cubebes, Hiſpani cubreas, Germani cubeb uocant. SEN. Sebeſtem occurrit. BRASAVO. Nuſquam apud Dioſcoridem Sebeſtem reperire contingit, niſi in genere prunorum contineri uideatur, eſt enim pruni ſimile. Tamen apud poſteriores Græcos ſub hoc uocabulo myxa & non ſub uocabulo Sebeſtem, reperitur. Græci enim mixam appellant mucilaginem. Vnde & Galenus ſaliuam illam conchilium, quæ emanat dum actu punguntur, myxam vocari tradit: eſt autem mucor quidam, uel lentus mucor: eodem pacto in Sebeſtem, quæ myxa uocatur, mucoſus lentor inuenitur, ex quo in Syria uiſcum parant: Myxas enim, id eſt, ſebeſtẽ exprimentes, internus mucor exprimitur, qui in uiſcũ ducitur. Apud Athenienſes aũt μυξα κορυζα, id eſt, deſtillatio eſt, ut Iulius Pollux libro primo ſui Onomaſtici tradit. Dicitur autem Sebeſtem, Hermolao in Corollario teſte, ubi de uiſco loquitur, ob honorem Auguſti, unde ſebaſtos uocatos: quod an verum ſit, tu ipſe iudica, nobis apud aliquem autorem hoc legere non licuit, unde apud antiquos Sebeſtem incomperta uidentur. Propterea Arabibus gratias agere debemus, qui adeò

Sebeſtem

qui adeo probos fructus ad extinguendam ſitim, et bilem reprimendam nobis indicarunt. Venetijs emes, quoniam è Syria & tota Iudæa Alexandriam, Alexandria Venetias afferuntur. A Gallis etiam ſebeſte uocantur. S E N. *Coloquintida ſequitur.* B R A S A V O. *Colocynthis ab antiquis, à Romanis Cucurbita ſylueſtris appellatur: quamuis & hoc nomine colocynthis, cucurbitham eſculē tam antiquiores intelligant. Apud nos etiam naſcitur, ſed inefficacior, quanquam & noſtra ſoluat, hoc autem ægre fit. Melius eſt Venetijs emere, quum ea efficacior ſit, quæ ex orientalibus partibus, utpote calidioribus inuehitur. Notiſſima eſt apud omnes colocynthis, & peculiare antiquorum pharmacum. Colocynthis malæ indicia à Meſue ſcribuntur. Si in ſolo forti naſcatur, in puluerulento, & ubi ſunt reptilia, uel in locis thermarum, mala eſt: & addit alia, quibus ab excellentiſſ. Manardo reprehenditur, ita argutante: Si hæc uera ſunt, nunquam erit tutus colocynthidis uſus, nō enim ſcire poſſumus quo ſolo genita, nec an una in una planta, uel in una regione unica plā ta. Sed frigidè arguit, etenim in omne aliud, determinato loco naſcens argumentum reflectere poſſumus, ignorari à nobis an eo loco ortum duxerit, præſertim ſi à noſtra patria diſtet, ideo non eſſe tutum eius uſum. Tamen quantum in me ſit, conſulerem, ne quiſpiam colocynthide uteretur, quamuis antiquiſſimi Græci ea uſi ſint: eſt enim res adeò uiolenta ut magis turbet quàm proſit. Mon deſunt alia ad eius uſum multo mitiora. Hoc mihi uſu uenit, dictu mirum, colocynthidem tractabam, & manibus ſolum aperiebam, ſorore & matre præſentibus: ego ex*

Coloquintida.

ſolo tactu, illæ ex odore adeò ſoluti ſumus, ut nullus noſtrum fuerit, cui venter decies magna perturbatione non eduxerit: ex hoc uehementiſſimum pharmacum eſſe conſtat. S E. *Nos id quotidie experimur, quum pinſitur.* B R A. *Meſue præterea colocynthidem deſcenſui aquæ ad oculum ualere tradit: quem* Manardus *reprehendit.* Paulus *dicit ualere diuturnis oculorum fluctionibus, ac ſi* Meſue *in re tam uera uerum non dixerit. Sed hæc omittamus, ne in rebus adeò puerilibus tempus conteratur. A* Gallis *etiam coloquintes, & à* Germanis *Latino nomine*

Piſtacea: *appellatur.* S E. *Piſtacea accedunt.* B R A. *Plinius qui hanc nucem (etenim in nucis genere poni debet) in Italiã portauit.* Lucius Vitellius *cẽſor fuit.* Nos Venetijs *in in ædibus* Magnificorum Patritiorum Petri *ac* Franciſci *de* Moreſinis, *quas* Murani *habent, uidimus. Illuc me duxit* Reuerendiſſimus *Præſul* Hieronymus Moreſinus, *vir ingenti probitate inſignis. In* Syria *propriæ naſcuntur, & ex Syria recentes ſurculos prædicti nobiles afferri curarunt. Alexandiam feruntur, deinde* Venetias: *quamuis & recto curſu, è* Syria Venetias *quandoque nauigent.* Venetijs, *& piſtacia emas, & ſupremum illud viride corium, quo integuntur, habere curabis: non intelligo lignoſum nuclei operimentum, ſed tenellum putamen ſupremũ quod lignoſum integit: hoc enim in re medica plurimum ualet, ut* Paulus *teſtatur. Quin & apud* Alexandriam Ægypti *naſcuntur.* Notiſſima *ſunt piſtacia, quorum apud nos maximus eſt in re venerea uſus. Antiquitus plures decepti ſunt, terebinthi fructum eſſe arbitrantes, vt* Athenæus *inquit. In marem & fœminam diſtinguunt: marem*

id ap-

id appellant quod ſub tenello Corio, tanquam oſſeos teſticulos habet: nam illa pars infima, utrinque tuberoſa, duos teſticulos repreſentat. Venetijs etiam parit & maturat. SENEX. Anacardus ſequitur. BRASAVOLVS. Anacardum apud Dioſcoridem aut alterũ Græcum nunquam inueni: tamen Græco nomine inſignitur, & à corde nomen ſumpſit, cuius figuram imitatur. Arabibus etiam pro hoc ſemine debemus. In montibus Siciliæ naſcitur, & copioſe in Apulia. Balaclor ab Arabibus nominatur: hunc facillime habebis quum in Apuliam pro oleo mittes. SENEX. Nux Indica offertur. BRASAVO. Et hoc eſt Arabum munus, qui hanc nucem Græcis incognitam nobis aperuere: niſi ea ſit, quã Galenus nucem regiam uocat. Serapio fructum ex quodam genere palmæ arbitratur. Venetijs habetur ex orientalibus partibus allata. Eius oleum butyro etiam bonitate præferri dicunt. Nos ut plurimum in re uenerea utimur, quoniam ab Auicenna ſemen augere dictum ſit. Genuæ magis recentes habentur, quæ in Hiſpaniam ex Luſitania nauigatione feruntur, & ex Hiſpania Genuã. Ab Hiſpanis coco dicitur: hinc fortè noſtri pueri quum nucibus ludunt, tribus ſubpoſitis & ſuperaddita quarta appellant coco maiorem nucem, quam ad alias proijcien das utuntur. A Gallis nois deinde uocatur. Hæc de iſta nuce apud Græcos incognita ſatis ſint. SENEX. Citrum ſequitur. BRASAVO. Citrum aliud eſt, aliud Cedrus, ut in Epiſtola ad Illuſtriſſimum HIPPOLITVM ESTENSEM docuimus, quam pro hac re legere ne pigeat. Cedrus arbor procera eſt, paruos

Anacard.

Nux Indica.

Citrum.

Cedrus.

fructus pariens, quod frequenter conditos edimus. Citrum, id eſt, quod uulgò cedro appellamus, & arantium in eodem ferè genere ponitur, quod et malum Medicum, & ab aliquibus pomum aureum nuncupatur. Notiſſima ſunt hæc, in Liguria copioſiſſime pariunt, ut Genuę ac Sauone Heſperidum hortos uidere licuerit, in quibus hæ arbores topiario opere formis uariјs uiſebantur. Iam & Ferrariæ plantari cœpere: ex his folia, fructum, & ſemina ſeorſum habeto, quæ plurimum ægris conferunt, quin & eius ſuccum ſeruare opportunum erit. Semina puerorum uermes interficere conſtat. Ab Hiſpanis citra limones dicuntur, & nos citri genus limonem appellamus, quod ſucco potiſſimum abundat, & ualde acerbo. Arantium uero oranges à Gallis, & Naranzas ab Hiſpanis uocatur. SENEX. In calce fructuum ſumus. Id uero à te impetrare uelim, ut contradictionem à principe remoueas. RASAVO. A quo principe, Illuſtriſſimo ALPHONSO Duce noſtro? SENEX. Non, ſed à medicorum principe. BRASA. Quem appellas tu principem medicorum? Ego Hippocratem. SENEX. Ego autem Auicennam. BRA. Ne Auicennam principem medicorum, ſed medicum & principem dicas. SE. Ergo medicorum principem. BRASA. Vt arbitror, dialectica cares, quippe à diuiſis ad coniuncta conſequẽtia non valet: ut, eſt bonus, & citharœdus, ergo bonus citharœdus: æquè non valet, eſt princeps & medicus, ergo medicorum princeps. Sed his ſophiſtarum & puerorum deliramentis omiſſis tuam illam cõtradictionem ediſſeras. SENEX. En, in ſecundo libro canonum citri ſe-

tri ſemen calidum eſſe fatetur, in libro autem de uiribus cordis, frigidum uſque ad tertium ordinem facit. Fuere qui contradictionem falsò remouerent, ut ſecundo libro de Citro, in libro de uiribus cordis, de Arantio loqueretur. Conſtat autem eiuſdem ferè naturæ, & guſtus arantij ſemina, cum citri ſeminibus eſſe. BRASAVO. Optarim hac in re alterum Oedipum inueniſſes, qui me hoc faſce leuaret: quum autem tu à me petieris cui plurima debeo, non poſſum pro uiribus tibi non ſatisfacere. Fuere qui ita ſoluerent, ut ſecundo libro de cortice circa ſemen, in libro de uiribus cordis, de carne à cortice contenta loqueretur. Quam ſententiam Excellentiſſimus etiam Manardus ſequitur. Mihi autem ſemper mos fuit quoties contradictiones adeò manifeſtas in autoribus video, multos libros conſulere, & præſertim antiquiſſimos: non enim credere poſſum uirum aliquem probum, in re tam nota adeò ſtupide hallucinari. Quam ob rem omnes impreſſos Auicennæ codices uarijs in locis legit ita dicentes, & ſibijpſis opponentes, imò idem in plurimis manuſcriptis etiam legebatur. Denique contigit, me forte fortuna domi Pinamontis Bonacoſſi compatris chariſſimi, in antiquum Auicennam incidere, in quo caput illud de uiribus cordis aliter legebatur, quàm in uulgatis codicibus, eademque penitus hic legebantur, quę in ſecundo libro ſcripta erant. Ideo non eſt opus in rebus tam fatuis & craſſis, ſummos viros erraſſe, aut ſibi ipſis contradicere putare. En quod mihi elapſis anni euenit. Quidam ſcholaſticus meus, noſtras interpretationes in Porphyrij quinq; uoces imprimi curauit accidit

autem cum impreſſoris, tum praui exemplaris uitio, plura uideri errata, quàm verba, ut deinceps cogar puerilia deliramenta corrigere, & id facere, quod nunquam cogitaueramus, nugas noſtras impreſſoribus dare, ut errores illius impreſſionis pinguiſſimi deprehendantur, ut peſſimis ac conſpurcatis linguis anſam maledicendi auferamus, quanquam inſtitutum ſit nobis à cunis uſque, maledicos deſpicere, & ſi qui nos læſerint, uindictam Deo committere. Nunc ad alia vertamur. SENEX. Iam ſol inclinare cœpit. HERBA. Imò inclinauit, et nox cœlo pręcipitat, cœnare opportunum erit, ut mox dormientes membra labore ſoluamus. BRASAVO. Agite, fiat, ut lubet.

DE RADICIBVS, QVArum apud Ferrarienſes Pharmacopolas uſus eſt.

SENEX.

IAM DVDVM illuceſcit. Surgamus, ne ſomno incerti cœptum opus impediatur. BRA. Et cur non ſurreximus prius? Nunc ſola interula ueſtiar, ut ſuauem hanc matutinam auram aptius capeſſam. Quum de ſeminibus, fructibus, ac floribus expeditum ſit, cui hodie incumbemus? SENEX. Rei incumbemus, quæ non placebit Herbario: nam radices ab imis terræ partibus euellere opus erit. HERBA. Promptas vires habeo ad hũc laborem, & floridam iuuentam. BRASA. Cur ligna & cortices non præceſſere? SENEX. Nihil impediebat eo ordine incedere, uerùm ita ſcribere cœpi. BRA. A prima igitur incipias, quam tua charta ſcripſiſti. SE. Pæoniæ radix primum limen occupat. BRASAVO. Quum pæoniæ ſemina collegiſti, radices etiam in peram condere iuſſimus. SENEX. Recordor nunc. BRA. Quatuor, aut ſex numera. SE. Radices aſparagi, petroſelini, fœniculi, apij, althææ. BRASA. De his omnibus in ſeminibus ſatis, ſuperq; dictum eſt. SEN. Ebuli, chelidoniæ. BRA. De ebulo in floribus, de chelidonia expreſſimus in herbis. SEN. Garyophillatæ. BRA. In herbis etiam garyophyllatam oſtendimus. SENEX. Nenufaris. BRASA. In floribus nymphæam collegi

ſti, & te Ferrariã remiſimus, ubi huius herbę radices prę
ſtant. S E. Rhabarbari et rhapontici radices ſequuntur.
B R A S A. Has radices ſtatim à primo prandio edocui
mus, & quomodo diuerſe eſſent, & quibus partibus petẽ
dæ, & quomodo rhaponticum, centaurium, & à nobis
Rhabarbari doſis nunc uocatum rhaponticum differant. S E N. Quod in
his ſcire opto, eſt rhabarbari doſis B R A S A V O. Me
ſue à duabus drachmis & ſemis infuſione tribuit. S E N.
Manardus eum reprehendit, addens cuidam Pãnoni no
bili ob hoc malum obtigiſſe. B R A S A V O. Id nõ fuit
ratione rhabarbari: imò & quandoque ſcrupulus obeſſe
uidetur. Non uererer in homine robuſto, anni parte com
moda, decem drachmas in infuſione tribuere: imò frequẽ
ter tres dracmas in ſubſtantia præter ullam noſtram dedi
mus, & deinces dabimus quum opus erit, magno ægrorũ
commodo, qui ex hoc in natiuam ſanitatem reſtituuntur:
imò hi maiorem doſim propinare poſſunt, qui ubi na-
ſcitur Rhabarbarum, ortum duxere, aut ei aſſueti ſunt.
Vidi ego Mauritanum qui Scamonij ſemiunciam præter
noxam comedit, quoniam ita à primis unguiculis aſſue-
tus erat. Huius rei teſtis eſt Iacobus columma pharmaco-
pola publicus, qui adhuc uitali aura fruitur, ne uidear
ſine teſte in re tam magna loqui. Adde & aliud, Scati-
Zam quendam Illuſtriſſimi Principis A L P H O N S I
Ducis Ferrariæ equiſonem, eo præſente, & reuerendo
præſule Thoma Muſto, & Magnifico Auguſtino eius fra
tre, & Magnificis Hieronymo Guarnerio, & Giberto
Cortili, ac pluribus alijs, integram aloës lotæ libram, præ
ter noxam comediſſe. Omnes hi teſtes ſuperuiuunt. Me-
debar

debar & ego cuidam Ruſtico, qui ſancti Georgij fratribus inſeruiebat. Gallica ſcabie correpto: iuſſi quatuor drachmas pilularum Alexandri Tralliani præparari; quas in capite de morbo comitiali deſcribit, inquiens nullas eſſe fortiores iſtis. Iuſſeram autem: ut ſingulis diebus unam, unius ſcrupuli pondere deglutiret. Hic autem omnes una uice uorauit, quæ equum interficere debuiſſent, tamen nec ſemel ſoluere. Arbitror naturam tam magnam quantitatem aggredi non auſam eſſe. Alijs tamen diebus ab una ſola unius ſcrupuli mire ſoluebatur. Religioſi omnes illius ſacratiſſimi loci teſtes ſunt, & ſimul excellentiſſimi ac doctiſſimi iuuenes, Franciſcus Bruſantinus, Maurelius Sanctus, Ioannes Leo, & Ioannes Frãciſcus Roſſus cõpater chariſſimus, qui tunc pro actu practico exercẽdo mecũ uerſabantur. Sed quid opus eſt exẽpla exẽplis exaggerare: quum certe conſtet mirum non eſſe, ſi decem Rhabarbari drachmæ in infuſione propinari poſſint, præſertim in robuſtiſſimo uiro, Rhabarbaro etiam aſſueto. Aliàs tamen Meſuem falsò intelligebam, à drachmis duabus & ſemis ad decem, Rhabarbari infuſionem exhiberi, & non rhabarbarum infuſum: ſed tunc errabam, quia triginta etiam & quadraginta infuſionis rhabarbari drachmæ propinantur, non tamen rhabarbari infuſi. In alio autem de Manardo excellentiſſ. miror, quia Meſue rhabarbarum purgare ſcriptum reliquit: at ille reprehendit, quoniam antiqui à ſuo rhabarbaro uim purgatiuam demunt. Verum antiqui de noſtro uocato Rhabarbaro nuſquam tractarunt, de quo meſue loquitur. Imò & hoc ipſum Manardus fatetur, aliud eſſe noſtrum

ſtrum

ſtrum rhabarbarum,& antiquorum: ſoluere autem rhabarbarum adeò certum eſt,ut nullus qui ſumat ambigere poſſit. Id tamen comprimendo facit,propterea ſtipticos aluos reddit. Sed hæ commodius & per rationes ſuo loco diſſerẽtur. Nunc inſtitutum noſtrum proſequamur.

Zinzibet. S E. Zinziberis radices ſequũtur. B R A. In Arabia, et apud Troglodytas plurimum naſcitur Zinziber. Alexandriam Aegypti affertur,& Alexandria Venetias. Putarunt multi radicem eſſe piperis,quos Dioſcorides reprehendit. Eſt autem repentis herbæ radix,in morem graminis,folium arundinaceum habet. Quum emere uolueris, ut melius teredines uidere poſſis,ne Zinziber boloarmeno,aut rubra quadam terra delibutum emas:nam eo foramina tegunt,et ponderi addunt. Arabes,recens Zinziber ſaccharo condiunt,ad ſtomachi frigiditates præcipuum. Alexandriam portant,& Venetias recto curſu. Tamen pharmacopolæ (ut pleraque alia)adulterant: nam veteres radices per multos dies aqua macerant,alij aqua calcis,ut tenellæ euadant,poſtea condiunt, ſed facile deprehendunt,quoniam ex recenti Zinzibere conditum minus acre eſt,& guſtu delectabile:ex veteri autem mordicat, nec ita guſtum ſatiat. A Luſitanis gengeure,à Gallis gimzembre,à Grmanis ingvver appellatur. S E N E X. Co-

Coſtus ſti radix ſequitur. B R A S A. A noſtris pharmacopolis radix quædam pro coſto venditur, imò & ab omnibus per totam Italiam, quæ ita coſtus eſt,ut muſca elephantus. Nam coſtus radix eſt candida,leuis, plurimo & eximio odore. Quam uero oſtendunt ipſi,nec candida,nec leuis,nec odorata eſt. In Arabia naſcitur : parum difficile

eſt Ale-

eſt Alexandriam uehi, ſi illuc mittantur qui nouerint, ſed qui mittuntur ignari ſunt alienes dictis credentes. Miror non haberi ſaltem Indicum per Hiſpanorum nauigationes: eſt autem nigrum, ſpecioſum, leue ut ferula: ſed quod magis mirum eſt, quum ſingulis annis Veneti in Syriam nauigent, Syriacum non haberi, hoc eſt ponderoſum, colore buxi, odore ſenſum tentans, Spero Illuſtriſſimi ALPHONSI Ducis Ferrariæ opera breui uerum coſtum aſſequuturum. Sola radix in re medica probatur, cæteræ partes à nullo autore expetuntur. SE. Valerianæ radix offertur. BRA. Si phu Dioſcoridis cum uocata à nobis ualeriana conferamus loquor autem de ea ualeriana, quæ in Italia naſcitur, eadem indicia habere certum erit, uno ſolum dempto, quia noſtra Valeriana multo minor eſt, quàm à Dioſcoride ſuum phu deſcribatur: dicit etiam caulem habere cubitalem, & aliquando maiorem, tenerũ cui leuor ſit, & color in purpura albicans, eundemq; geniculatum, & in medio concauum, flores figura ad narciſum accedentes, maiores tantum, teneriores q;, colore in albido per medium purpureo. Radix illi eſt in ſuperiore ſui parte minimi digiti craſſitudine, habetq; adnaſcentes illi exiguas radices, aliàs quæ tranſuerſæ feruntur, odoratæ rotundi iunci, aut nigri ueratri modo, ſibi ipſis implicitas, colore ſubruffo, & nardi odore, cum uiroſa grauitate aliqua odoratas. Omnia hæc indicia in noſtra Valeriana ſunt magnitudine dempta, quoniam ſcimus apud alias nationes eandem Valerianam non ſumi. Quippe Germanorum ualeriana, phu Dioſcoridis eſſe non poteſt, ſed apud ipſos herba eſt Theriackskraut dicta, quaſi Theria

Valeriana

caria, quæ noſtræ ualerianæ ſimillima eſt. Hanc pro Dioſcoridis phu ſumere oportet, non eam, quæ ab ipſis Baldrcan appellatur: quippe uerum phu folia oleri atro aut cerui ocello ſimillima habet, ut noſtra ualeriana, et theriacks kraut Germanorum, quanquam & nonnulli apud nos alia herba pro ualeriana utantur, quàm communis noſtra ſit. Eam in his montibus collige, quamuis à Dioſcoride in Ponto naſci dicatur. Verum pro Theriaces compoſitione Illuſtriſſimus ALPHONSVS Ferrariæ Dux in pontum mittere ſpopondit, ut phu Ponti afferatur.
Gali eodem modo vt nos uocant ualeriane. Sola radice contentus ſis. SENEX. Meu radices accedum. BRASAVO. Itali pharmacopolæ radicem quandam albicantem pro Meo oſtenduut, quam ſi maſticaueris, quodammodo paſtinacæ guſtum habet. Ex hoc autem Meum non eſſe deprehenditur: quippe Meum radices graciles habet, odoratas, longas, & guſtum feruidum habẽtes. Quum Hiſpania, & Macedonia naſcatur, miror admodum non haberi: ut habeatur, ILLVSTRISSIMI Ducis noſtri opera curabimus, qui ad iuuandas bonus artes, adeò animum applicuit, ut nihil pro earum commodo, & amplitudine intentatũ relinquat. Vnum eſt, Italiam iamdiu uerum Meum non uidiſſe, breui autem uidebit. SENEX. Quæ radix eſt ea, quam pra Meo ſumebamus? BRASAVO. Paſtinacæ odorem habet. Veneti ex Creta aduehunt, ut facile conie ctari poſſim daucum Creticum eſſe, præſertim quum Venetijs integram plantam uiderim, quę omnes Dauci Cretenſis notas habebat. SENEX. Interim pro Meo quare vtar?

Meum.

BRA

BRASAVO. Nulla: nam Illuſtriſſimus princeps in Hiſpaniam ſcribi iuſſit, ut habeatur: rei particeps eris. SENEX. Igitur Bruſci radices colligamus. BRASA. Per Bruſcum quid intelligis? SENEX. Frutex eſt grana quædam parua, rubraq; faciens, magnus uſus eſt his qui mingere nequeunt, & calculis infeſtantur BRASAVO. Quid ſit accepi: rurſus dicere oportebat. Barbari uocabulum corrupere, & bruſcum pro ruſco dicunt, vel non à ruſco per corruptionem dicatur, ſed à ſapore quem habet: nos enim acrem ſaporem uulgo bruſcum appellamus quo ruſci grana inſigniuntur, uel potius ſapor ille à frutice nomen accepit. Agreſtis etiam myrtus à Dioſcoride nuncupatur. Aberrant qui cubebas à nobis uocatas (de quibus ſuprà) agreſtis myrti fructus eſſe putant. Qui præterea berberim ruſcum eſſe arbitrantur, adhuc magis errant: quia inter colligenda ſemina Serapionis Berberim apud Dioſcoridem oxyacanthã eſſe docuimus: Ruſcus vero, uel myrſine agria aliud eſt, herba aut frutex notus, quo Venetijs & pluribus alijs Italiæ locis, ſcopas aduerrendas domus parant: eodem nomine uulgò appellatur Bruſco. Leonicenus Plinium taxat, qui de Oxymyrſine loquens, eam à ruſco diſtinctam fecit libro uigeſimotertio: tamen idem ſunt, imò & eaſdem uires Bruſco attribuit, quas oxymyrſine attribuerat. At Plinius eo loco Caſtorem adducit auctorem quendam, qui idem eſſe apud Latinos Ruſcus, quod apud Græcos Oxymyrſine, putauit. Noſter igitur Bruſcus, eſt antiquorum Ruſcus, & Oxymyrſine, cuius non ſolum radices, ſed & fructum & folia

Bruſcus.

Ruſcus.

ſeruato et aquam per reſolutionem vi ignis excerptam habere ſtudeas. SENEX. *Reperiturne apud Arabes Ruſcus?* BRA. *Serapio magno errore, arborem ferentem cubebas eſſe apud Dioſcoridem oxymyrſine arbitratur. Et recentes, ut Pandectarius, & alij cum Serapione, carpeſium oxymyrſinem eſſe putãt, ut ſuprà edocuimus, quoniam de oxymyrſine nunquam Galenus, & Dioſcorides nunquam de cubebis tractauit. Idem igitur hæc duo eſſe fatentur, ſed errorem ſuprà in cubebis oſtendimus. Cubebe enim oxymyrſine eſſe non poteſt, ſi ambarum carbuſcularum formam, & fructum conſideres. Carpeſium uero (ſi Galeno credamus, ut dignum eſt, in primo de antidotis libro) eſt tenues feſtucæ ramuſculi Cinnamomi ſimiles quæ ſunt ſimiles ſecundum genus uocato phu, & eius guſtum habet, ut hinc Auicennæ interpretis error deprehendi poſſit, qui quum interpretari debuiſſet uires phu habere, rubeæ interpretatus eſt: quippe hic error Auicennæ attribuendus non eſt, ſed peſſimo interpreti: nam id uocabulum, quod ibi Auicenna ſcribit, phu ſua lingua, & non rubeam ſignificat. Ad carpeſium autem reuertentes, Quintus antiquus medicus, quem Galenus magnifacit pro Cinnamomo carpeſium ſumebat: utpote quod ab optima caſſia uiribus non diſſideat. Inuenit autem Galenus magnã carpeſij copiam in Sida Pamphyliæ, ideo eo loco carpeſij uilitas eſt, propterea laudant exinde colligi & ſeruari: cuius duas ſpecies facit à locis denominatas, alteram laërcinum, alteram amarum, hæcque melior putatur, odorem & guſtum aromatis habet. Aliter carpeſium ab antiquis inexplicatum eſt: tu cætera proſequaris.* SENEX.

NEX. Cyclaminis radix occurrit. BRASAVO. De hac in herbis expeditum eſt. Verum temperare non poſſum, quin Auicennæ errorem oſtendam, nam ubi de arthamta loquitur, quæ cyclaminus eſt, & ipſi arabes buthormariem uocant. Quum primam ſpeciem cyclamini Dioſcoridis perperàm etiam deſcripſiſſet, inquiens ſibi, & ſuo tempore ignotam, mox notam ſpecie ſuo tempore docet, inquiens eſſe ſpinam ſpiſſam, breuem, quæ radicem habet, qua lana lauatur. Si uero Dioſcoridem in capite Struthij conſideremus, quod ante caput cyclamini ſcriptum eſt, inquit eius radice lanas lauari, ut hinc arbitrari oporteat, Auicennam ſecundam quidem ſpeciem cyclamini non poſuiſſe, ſed de ſtruthio tractare: cuius rei cauſam arbitramur Auicennæ Dioſcoridem fuiſſe, qui à peſſimo librario ſcriptus ſtruthium cum cyclamino confuderit. Serapio autem qui iuſtum codicem habuit, nullo errore ducitur, in his ſpeciebus aſſignandis. Tamen de Plinio mirandum magis eſt, uiro Græca lingua & Latina diſertiſſimo, qui (ſi Leoniceno credamus) cyclaminum cũ Ariſtolochia confuderit, ut rerum ſimilitudine deceptus videatur, nam vtrunque à rotunditate nominatur. Cyclaminus rapum terræ, Ariſtolochia uero rotunda etiam dicitur: unde in hac rotunditate deceptus eſt, quia uigeſimoquinto libro inquit Ariſtolochiæ radice ſimul cum calce piſcatores in Campania uti, ad quam aduolent piſces, qui ſtatim exanimati fluitant. Ad Leonicenus Campaniæ piſcatores audiuit, ad hoc negotium peragendũ radice cyclamini uti, ꝓpea, aut duas radices necãdis piſcibus aptas aſſignare oportet, qđ nuſquã apud autores ali

Carpeſiũ. Cyclaminus.

quos reperitur, aut cyclaminum ſpeciem Ariſtolochiæ dicendum, quod ei ex hoc repugnat, quoniam Ariſtolochia ita appellatur, quia prægnantibus ſuccurrat, cyclaminus uero non ſolum prægnantibus aduerſatur, ſed fertur, ſi prægnans hanc radicem trāſcenderit, abortum pati. Ego (vt ingenuè fatear) Plinio potius, quàm Leoniceno conſentirem, duas eſſe radices, quibus piſces capiantur, & Ariſtolochiæ, & cyclamini, quod ab aliquo autore nobis incognito accepit Plinius: non enim opus eſt, quæque falſa arbitrari quæ à ſummis uiris dicantur, etiā ſi ab alijs ſcripta non ſint. Scimus etiam & ipſum tertiam quandam cyclamini ſpeciem cognomine chmæciſſon, uno tantum folio, radice ramoſa poſuiſſe, qua piſces necantur. Hanc Hermolaus ichthyoteram proprie uocari cenſuit, quamuis hoc nomen primæ ſpeciei cyclamini à Dioſcoride tribuatur: ſed hæc aliàs. Miror etiam de quodam excellentiſſimo uiro, qui Meſuem reprehendere conetur dicentem, & eleuātur ſuper radices frondes, & parum infrà, ſine eleuatione ſtipitis. Hic Meſuem reprehendit ille, quia caulem fert quatuor digitorum, ſed nudum, Dioſcoride, & ipſa experientia teſtibus. Sed potius errat ipſe, quia per caulem, ſcapum intelligit, à quo quo folia emanare debent, verum omnes à radice fluunt tenui filo: unde ſcapum uerè non habet, cui folia inhæream, ſed unū quodque ab radice ſuo proprio caule prouenit, tanquam pediculo, cui folium inhæreat. Addit etiam Meſue calidæ, & ſiccæ complexionis in tertio ordine eſſe. Ab eodē reprehenditur, Galenum, & Auicennam huic gradum non aſſignaſſe, ac ſi longe errauerit Meſue, qui in hoc voluit

uit iuuare mortales, in quo Galenus & Auicenna non iuuere. Ad alia autem pertranſire oportunum erit, ne his ſutilibus occupati bonas horas in colligendis herbis omittamus. Germani Erdt zvviel uocant, ac ſi cepam terræ exprimere voluerint. SENEX. Ariſtolochiæ longæ & rotundæ radices ſequuntur. BRASAVO. Tria Ariſtolochiæ genera apud Dioſcoridem inueniuntur, rotunda, longa, & clematis, quæ ſarmentoſa dicitur ob radices in modum ſarmenti complicatas. Plinius uero quatuor ſpecies adinuenit: longa mas exiſtimatur, rotunda fœmina. Ita appellatam uolunt, quoniam puerperis opitulatur, quamuis Plinius grauidis dicat. Duo genera notiſſima ſunt, quibus in officinis utimur. SENEX. Et hæc duo ſeruare ſtatui. BRASA. Longam Ferrariæ habebis, rotundam minime, niſi aliquo ſtatuto loco uireat. Id tamen laudo, ut ambas ſpecies in his montibus colligas, quoniam rotunda, in uulneribus efficacior exiſtet, magis enim exiccabit. Fructus autem & radices ſeruabis, quę in rotunda ad rotundum, in longa ad longum uergunt. Si tertiam ſpeciem habere placeat, quæ ramulos tenues habet foliis modice rotundis, minori ſedo ſimilibus, plenos, habet hæc rutæ flores, radices longiſſimas, tenues, craſſo & odorato cortice ueſtitas, tibi locum indicabo, quo mirum in modum creſcit. SENEX. Satis mihi eſt has colligere, quibus in noſtra urbe medici vtuntur. Clematidē unguentarij ad ſua unguenta ſpiſſanda ſeruent. BRA. Germani quidam rotundam ariſtolochiam holvvurtz appellant, alijs reclamantibus, quoniam holvvurtz herba ſit in Germania, quæ potius rutæ folia habeat,

Ariſtolochia.

quàm hederæ, qualia ariſtolochia rotunda habere debet: Alij Biber VVurtz, alij hinſchkraut uocant: longam uero ariſtolochiam cum additione die lang, ut holvvurtz die lang proferunt. SENEX. Quid per holvvurtz intelligunt? BRASAVO. Idem ac ſi radicem concauam dixerint. SENEX. Hoc, meo iudicio, ariſtolochiæ non quadrat, propterea ad liquiritiam ueniamus. BRA.

Glycyrrhiza. Notiſſima radix glycyrrhiza, quæ pluribus locis Ferrariæ ſcatet. In Cappadocia tamen, & Ponto laudatiſſima: ſed in Italia copioſe uiret. Radix tantũ in uſu medico eſt, à Græcis glycyrrhiza, à Latinis dulcis radix appellatur. Theophraſti tempore, nondum erat in uſu forte hoc nomen glycyrrhiza, propterea Scythicam radicem appellauit nono de plantarum hiſtoria, quoniam in Scythia plurimum proueniat. Duo ex ipſa ſeruanda, radix, & ſuccus ex ipſa radice expreſſus. Colorem buxeum habet, melior tamen eſt. qui in nigrum uergit. Deterior radix quæ fragilis, quam quæ lenta. De hac tam nota herba, ac radice, nihil amplius. SEN. Si Ferrariæ glycyrryhizam habere potero, ſumne eius gratia ad alias partes profecturus? BRASA. Non equidem. Imò ſi tanta copia, qui ſatis ſit, noſtra patria colligatur, quum humidior locus ſit, hanc pro optima ſerua: nullibi enim craſſiores radices, aut dulciores inueni, quàm quæ Ferrarienſi ſolo naſcuntur. Tamen equinum fimum, aut bubulum mire odit. Nos autem hoc fimo ſolum noſtrum ſtercoramus, ideo Ferrariæ diu perdurare non poteſt. Ab Hiſpanis alcanix, à Gallis recliſſe, à Germanis ſues holcz, ac ſi dixerint dulce lignũ,

Gentiana. uocatur. SENEX. Gentianæ radix ſequitur. BRA.

Hac radice noſtri Chirurgici in ſtrictis & cauis ulceribus utuntur ut latiora euadant, nec cæcas cauernas parturiant, premunt radicem ad ulceris quantitatem, & imponunt. Notiſſima herba in montibus, & montium crepidinibus altis naſcitur. Illuc ergo accedamus, ut iugum præaltum aſcendamus, ubi uides folia ferè plãtagini ſimilia. SENEX. *Mihi potius nuci iuglandi aſſimilari uidetur.* BRASA. *Et illis quoque conferri poſſunt, imò Dioſcorides ita confert. Radices legito, & ex radicibus hoc modo ſuccum parato. Radice tuſa, & diebus quinque madefacta in aqua, poſtea decocta, quouſque radices ſuperſint, de inde aqua refrigeratur, et linteo percolata iterum coquitur ad craſſamentum mellis: demum in fictile conditur, ad implenda ulcera. Radix lenta eſt, ſine odore aquoſa, quæ in ſeſe preſſa conſtringitur, ideo apta ad ſtricta ulcera amplianda: huius herbæ inuentor fuit Gentius Illyriorum rex, qui in bello primus eius uires demonſtrauit. A Germanis Entiam appellatur.* SENEX. *Radix Irios occurrit.* BRASAVO. *Quũ de Iride (ita enim dici debet iris non irios) ſermo fit, cæteris ſemper illyrica præfertur, & ea quæ mediterranea parte naſcitur, & maxime quæ Septentrionalibus expoſita eſt. Decipiuntur pharmacopolæ plures, qui Ferrariæ gladiolum pro Iride accipiunt, quem corrupto uocabulo, giaciolo, quaſi gladiolum nominant. Vnde Iris Illirica non eſt una ſpecies iridis ab alijs diſtincta, ſed ob perfectionem regionis in qua naſcitur, integrioribus: propterea hoc nomen Iris Illyrica ſortita eſt, & præſertim quia ibi copioſiſſimè uiret, & paſſim reperitur. Oſtendunt uero Ferrariæ flo-*

Iris.

Iris Illyrica.

rem quendam pulchrum & odoratum ferè odore præmaturi prun, aut perſici, quod nucem uulgò dicimus, uarijs coloribus pictum, quem Irim Illyricam uocant. Sed Irim non eſſe ex hoc liquet, quoniam Dioſcorides Irim dicat gladioli folia habere, maiora duntaxat, latioraq́, atque pinguiora: uerùm, quam ipſi Irim Illyricam appellant, minora folia, ſtrictiora, & minus pinguia gladiolo habet. Nolo ut in his montibus occuperis. Singulis diebus Veneti in Illyrium nauigant, & ego fortaſſis hoc anno cum illuſtriſſimo ALPHONSO Illuc appellam. Illinc Iris aſportabitur, quæ uerè Illyrica erit ex loco enim, in quo perfectiſſima, & copioſiſſima naſcitur, nomen ſortita eſt: Iris vero à multis coloribus nuncupatur, qui uel in tota ſpecie, uel in uno flore ſunt. Quum uero annis elapſis cum illuſtriſſimo ALPHONSO Duce noſtro in Illyrico eſſem, Irim plures colores habentem quæſiui & inuem, erant quidem in diuerſis indiuiduis varij. In aliquibus candidi, in alijs pallidi, in alijs lutei, in diuerſis purpurei, ut plurimũ uero cœrulei uiſebantur: erat autem unus & idem flos uarijs coloribus inſignitus, ut inde arbitratus ſim, irim dici non ob diuerſitatem colorum in ſpecie, ſed in indiuiduo, tamen ſpecies non ex floribus, ſed ex radice diſtinguuntur: alia enim colorem ruffum, alia candicantem habet: Lybica eſt hæc, prima Illyrica. At colorum diuerſitas non eſt in ſummitate floris, ſed in infima parte ut in his videtur quæ nunc Ferrariæ uirent. ſunt enim alij flores qui ſpecies diſtinctas per colores habent, ut eamet ratione Irides nuncupari oporteret. In Illirico duæ ſpecies naſcuntur: Rhaphanitis dicta ob ſimilitudinem quã

Rhaphanitis

cum

tumrhapantice habet, & melior eſt, & Rhizotomos quæ ſubruffa uiſitur, & minus bona: facillimum ẽ ex Illyrico huc afferri, & ſine ulla ferè expenſa. S E. Egomet illuc accedam: Meſue etiam Irim appellari dicit, non ex varietate colorum in uarijs indiuiduis, ſed in vno tantum purpureo, in quo magis & minus in eodem folio uiſitur. BRASAVO. In Iride finem feciſſem, niſi cuiuſdam excellentiſſimi uiri locus occurriſſet, in in quo Meſuem reprehendit, qui inquit melius tempus collectionis Iridis eſſe Ver. Ille reprehendit, quoniam Dioſcorides docet legendas radices quum incipit foliorum defluuium herbis hoc non eſt in Iride, ſed eſt generale præceptum Dioſcoridis in præfatione ſui libri de radicibus omnibus. Tamen Meſue defendi poteſt, ut de floribus loquatur, quos iubet colligi anteqvam defluant. Adde in radicibus euellendis Dioſcoridis regulam intelligendam eſſe, quoties illarum herbarum, quarum radices ſunt, folia autumno defluunt. Verùm iridis folia continue virent, & nunquam decidunt. S E N. Vtriuſq; Conſolidæ radix ſequitur. BRA. Duo ſymphyti genera apud autores inueniuntur petræum, et quod Romani ſolidaginem dicunt. Idẽ enim eſt ſymphyton dicere, & conſolidam, ac ſi dicatur ſimul naſci faciens. Secunda ſpeties Alo etiam dicitur, Ferrariæ notiſſima, quo loco abundat etiam plurima. Noſtrum uulgus iuganego appellat, quia ex Lucania fortaſſis aſportatum, uel ob ſimilitudinem, quam radices habent cum lucanicæ fructis. Nos enim lucanicam appellamus farcimen quoddam ex ſuilla carne minutim pinſa, ſale ac pipere in tenuius ſuis inteſtinum infarctu. Romani ſolidagi-

Rhizotomos.

Conſolida.

nem à conſolidandis carnibus appellant. Primam vero ſymphyti ſpeciem nondum agnoui, nam hi decipiuntur, qui eam herbam eſſe putarunt, quam pharmacopolæ pro eupatorio accipiunt, ſed longe aberrant, quoniam falſum eupatorium, origani ramulos non habet, nec capitula thymi, nec guſtu dulce eſt, quemadmodum ſymphytum petreum, nec iſtud eupatorium in ſaxis naſcitur, ut petręum dici mereatur, ſed in foueis potius & inter uineta. Symphytum hoc petræum recentiores conſolidam minorem appellant. Quid uero ſit, ignorant, & ego adhuc non recordor me uidiſſe, quanquam radicem quandam pro eo oſtendant, & minus ſymphytum dicant. Habent autem et præter has duas radices, alias quaſdam, quibus pro conſolidandis utuntur hi agyrtæ. Vnam regalem, conſolidam uocant, quæ à Germanis ritteſporem dicitur. Alteram mediam conſolidam: ſed illas ipſis omittamus, quoniam uiri ſunt abſque ratione experimenta tentantes. Symphytum aliud apud nos uulgò lugamco dictum maiorem cõſolidam uocant, quanquam & in alijs Italiæ locis Ala, quaſi Alo appelletur. In Ferrarienſi agro copioſiſſime emergit. Ibi colligere nihil impediet, imò ſtatutæ quædã uetulæ harum radicum feſciculos gratia uendendi in forum portant, & mirus eſt apud noſtras mulierculas in contuſionibus pręſertim intrinſecis, harum radicum ĩ melle coctarum uſus, & extrinſecus emplaſtri modo apponunt. Tu autem radicem illam proijce, quum domi eris, quam pro minori cõſolidavendis, quæ ita cõſolida eſt, ut tu es elephas: nam eſt radix lignoſa, ſuperuacua, quæ nullum odorem habet, nec dulcis eſt, aut ſaliuam cit:

Eupatoriũ

Symphytũ petręũ.

quæ

quæ conditiones in minori conſolida, id eſt, ſymphyto pe træo inuenire opus eſt. Nomen commune habent Germa ni, quo conſolidam uocant, ſcilicet Vvalvvrtz, nomen à cruribus deductum, quamuis hi qui in inferiori Germa nia habitant, & apud Saxones à loco, in quo naſcitur, & ab eius qualitatibus ſchment vvurtz appellent, quod idẽ eſt ac ſi dixerint nigra radix, unctuoſa, & in aggeribus naſcens. Ab alijs beynvuel, ab alijs autem ſchvvartzu uurtz nuncupatur: Galli uero conſondi uocarunt. Vnum hic animaduerſione dignum eſt, & ſi Dioſcorides luteum florem maiori ſymphyto faciat, tamen, & album uidimus & intenſiori colore quàm luteum, habere quandoque animaduertimus, nec perpetuo caulem habet anguloſum, uel leuem, ſed modo hoc, modo illud habere cernes. SENEX. Reperiturne apud Auicennam? BRASA. Equidem reperitur, & id eſſe arbitror, quod ipſe ſecun do libro ſuccutum uocat, comparatis ſuccuti proprietati bus ad illas ſymphyti: tamen adeò confuſus eſt, ut quid dicat, aperte deprehendi non poſſit præſertim quum eius interpres ubi ſymphytum interpretari debeat, ſemperui ua interpretatus ſit. SENEX. Serpentariæ radices occurrunt. BRA. Cuius ſerpentariæ? SENEX. Ma ioris: quum enim abſolute ſerpentaria dicitur, maior intel ligitur, cuius radices cõſueuimus ſingulis annis pro offici na colligere. BRA. Hoc anno minoris etiam radices ſer uato, quæ ad plura ualent, & Meſue maioris ac minoris uires ſimul confundit, quippe earum uires deſcribit nulla præfatione facta, quod minoris, aut maioris ſint, & adeò ſimul ambas miſcet, ut qui non nouerit maioris uires, mi

Serpentaria.

nori & minoris, maiori applicare neceſſe ſit. Apud autores plures huius herbæ ſpecies inueniuntur, quàm Dioſcorides ſub hoc nomine Dracunculus, tractet, in maiorem atque minorem diſtinguens. Poſt duo dracunculi capita, aliam herbam pingit Aron uocatam, quamuis & nomen Aron maiori dracuntio conueniat: tamen quicquid ſit, quum Aro eædem uires ſint quæ Dracunculo: ſatis erit duas dracunculi ſpecies ſeruare, quas Ferrariæ & notiſſimas habemus. Dracunculus ab Arabibus Luph, à noſtris mulieribus, qui maior eſt, abſoluto uocabulo, ſerpentaria nuncupatur: minor, herba biſſara, quoniã anguibus, quos uulgò biſſas uocamus, placet: aut in locis naſcatur ubi angues uerſantur, uel quia dracunculos biſſas dicimus. Maior in foueis frequentiſſima eſt, & minor etiam, tamen peculiariter ſepes, & ſenticeta, ac loca umbroſa amat. Ex ambabus ſpeciebus priuatim herbam, & radices ſerua, quas perforare opus eſt, inde fune ligatas in umbra ſuſpendere ut exiccentur. Semina etiam habere ſtudeas, & ex maiori ſuccum ex herba & radice, ex minori uero ex ſeminibus exprimito, quæ in modum uuæ collectæ ſunt, ut inquit Dioſcorides. Ferrariæ copioſæ & efficaciores hæ herbæ profluũt. Fuere tamen qui à nobis uocatam ſerpentariam, Aron proprio nomine appellarent, quoniam & Dioſcorides à Syris lupha nominari cenſeat, ob id Arabes, qui Syris propinqui ſunt, uocabulum parum contrahentes Luph dicunt. Alij etiam Biſtortam eſſe uolunt quam ſerpentariam dicimus, ſed longe decipiuntur: quoniam radicem Biſtortam non habet ſerpentaria, ſed ut Dioſcorides pingit, in maiori Dracunculo, ita reperitur in no-

Dracunculus.

Aron.

in noſtra ſerpentaria, candida, rotunda, cortice tenui. Videtur tamen in Aro Plinius à Dioſcoride uarius quippe ipſe libro. xxiiij. capite. xvi. ari radicem nigram pingit: at Dioſcorides candidam, dracuntio ſimilem. SENEX. Soluitne ſerpentariæ radix? BRA. Soluit. SE. Meſue à celeberrimo uiro reprehenditur, nam Meſue ſoluere cenſet. Ille reprehendit, quoniam ab antiquis inter purgantia non numeratur, quæ ipſi cathartica uocāt BRA. Galenus, & Paulus ſoluere omnino innuunt, et Plinius, eius folia ſale & aceto ſoluere innuit. Et Dioſcorides inquit, minori ſemina toſta exceptaq; fico ſicca, aut ſi edatur, aluum emolliet. Arabes autem uel Arabum interpretes, quum ſoluere dicunt uocabula confundunt. Imò et Aëtius ita inquit primo libro, Dracunculi radix omnia uiſcera expurgat. Demq; experientia ipſa hanc radicem ſoluere oſtendit (non dico autem catharcicæ) & ideo in re tam uera non eſt culpandus Meſue. Minus culpa dignus eſſet, ſi nōnihil noui edoceret, ab antiquis indictum. Germani uaria nomina habent, ſed biſtortæ applicata potius, quæ tamen ex dracontio fiunt, ut drachenvvurtz alij notiervvurtz: Aron tamen magis peculiari nomine, & pfaffen pint nominant. SE. Enulæ radices ſequuntur. BRA. Inulæ potius dicito, helenū à Græcis & Dioſcoride appellatur, qm̄ ex Helenæ lachrymis in Helena inſula genita ſit, ut Homerus teſtatur, cuius radicē ſi quis comederit, oīum dolorum obliuiſcitur. SE. Hanc radicem ſexcenties comedi, at hoc percipere nunquam datum eſt. BRA. Poëtica illa ſunt, à noſtris mulieribus expetitur, et in quotidiano ferè uſu hyeme habetur, pro conficiēdis pa Inula

ſtillis, quos aiolos quaſi inulos ab inula uocant radix eſt, & herba apud Ferrarienſes notiſſima, et frequentiſſima: in his montibus quæras, locus opacis & ſiticuloſis ubi efficacior exiſtit. Radices in aſſulas diuidere, & ſiccare debes, imò & ipſa herba ſeruanda. Paſſo conditur, aut defruto, ut Dioſcorides inquit, qui etiam bene odoratam eſſe cenſet, quũ eius odor omnibus non placeat, quippe multi ſunt qui paſtillos edere non poſſunt ex helenio factos, ut hinc conijcere liceat, quum antiqui rem odoratam, & εὐωδη, id eſt, bene odorata dicunt, non eſſe intelligendos in exquiſito odore, ut multi ſentiunt, quia inulæ odore, quid bonum odorem eſſe cenſebant oſtendũt. In odoribus enim uſu uenit, ut aliquibus nonnulla bene oleant, quæ fœtent alijs. A Gallis Lione, à Germanis alant uocatur. S E.

Rubia tinctorum. Rubeæ tinctorum radices ſequuntur. BRASAVO. Notiſſima eſt Rubia, adeò ut etiam infantes Ferrariæ in promptu eam habeant, qua ſingulis annis noſtræ mulieres in feſto paſchæ reſurrectionis oua tingant. Duas habet ſpecies, ſylueſtrem & ſatiuam: ſatiua utilis eſt, ſylueſtris nullius momenti. Abundat Ferrariæ ſylueſtris, ſatiua ob ruſticorum ignauiam rara: nam magno quæſtu per totam æmiliam ſeminatur. Rauennę ingens copia habetur: erythrodanum à Dioſcoride, & ab antiquioribus appellata eſt, à nobis Rubia ſatiua: quanquam in Dioſcoridis textu paſſiua legatur, ſed cum Marcello ſatiuam corrigendum puto. Decepti ſunt, qui herbam, quam uulgò pedochide louo appellamus, ſylueſtrem rubiam eſſe exiſtimarunt, nam ſylueſtris rubia, ea potius eſt, quæ nulgò ſtellaria dicitur. Hos autem decepit, quia & ipſa inhæret,

(margin: Rubia ſatiua.)

inhæret, imò & Dioſcorides aparine aſſimilat, quia inhę ret, & rubia etiam inhæret. Tota Italia hanc optime cognoſcit, & pro tingendis lanis ea utitur, & aptandis pellibus. Tria ſeruare oportet, ſemina, radices, & folia, quæ priuatim aliquibus ægritudinibus conferunt, imò ſi foliorum ſimul, & radicum ſuccus ſeruetur, ab re nō erit. In ſepibus naſcitur et umbroſis locis: quēadmodum apud nos à colore radicis rubia, ita apud Græcos erythrodanū à rubore appellatur, nam erythron ruborem dicunt. Curabo deinceps ut Ferariæ ruſculo meo ſeminetur: tamen laudo ut altioribus locis atq; umbroſis pro re medica colligas. A Grmanis roet nuncupatur: Galli noſtrum nomē mutantur. SENEX. Peucedani radices ſequuntur.

BRASAVO. Si peucedanum, quem Ferrarienſes, & Veneti pharmacopolæ oſtendunt, conſideremus, idem cū antiquorum peucedano eſſe deprehendetur, nam radix ē craſſa, liquore plena, qui niger eſt: et quamuis noſtra graui odore careat, nec multum nigra ſit, id ob ſenium accidiſſe arbitror, eo enim graueolentiam amiſit, & ſuccum. Verùm facile eſt Genuam mittere Liguriæ Metropolim: inde ſingulis ferè diebus naues in Sardiniam ſoluunt, ut curetur recens peucedanum haberi. In opacis montibus naſcitur. Tria ex peucedano habere oportet, liquorem, ſuccum, & radices. Liquor fit, ſectis cultro radicibus tenellis, quod ex his fluit liquor appellatur, poſtea expreſſis radicibus ſuccus colligitur, qui liquore ineptior eſt. Ex caulibus etiam ſuccus fit adhuc ineptior, & citò efflatis viribus ignauus redditur. Adde etiam inter peucedani radices, uel etiam caules, inhærentem lachrymam, in morē Peucedanum

thuris inueniri:hanc quoque habere conueniet. Sed omnia ex Sardinia petenda, aut Samothracia, nam peculiaria ſunt hæc, & propinquiora, & ad quæ ſit facilis aditus: quamuis Theophraſtus, & Plinius laudatiſſiũm peucedanum in Arcadia naſci uoluerint. SENEX. Acori radix occurrit. BRA. Quum frequenter pharmacopolarum radices perſcrutatus ſum, illud cenſere fuit opus, radicem eam, quam Galangam appellatis, acorum eſſet: qđ ſæpe ab excellentiſſi. Leoniceno dictum memini, habet enim folia iridis, anguſtiora tantum, nec radices abſimiles implicatas tamen, neq; in rectum altumue actas, guſtu acres, odore non ingratas. Si eam radicem conſideres, quæ à nobis galanga dicitur, omnes has conditiones habere deprehendes. SENEX. Ea autem radix, quam pro acoro vendimus, quid erit? BRA. Dicisne illam, quæ rubra eſt, ut coctus camarus quum recens eſt videatur, cuius ſumma copia Ferrariæ habetur, in agro Sammartino dicto? SE. Illam inquam. BRASA. Quid eſſet, diu conſideraui, & quandoq; animus inclinabat, iridis ſpeciem eſſe, poſtea quo nomine appellaretur inquirens, in Xiridem inclinabam, quã aliqui irim ſylueſtrem dicunt, habet enim iridis folia, uerum latiora, et in cacumine cuſpidata. Caule intra folia cubitali admodom craſſo, triquetras ualuulas ferente, in quibus flores purpurei emicant medio rubẽtes. Semen in folliculis, fabarum modo conditur, rotundũ, rubrum, acre. Radix prædenſa geniculis, rubicunda, longa: noſtram uocatam acori radicem alias arbitrabar, nũc anceps ſum: alij iudicent, quippe acorus noſter florem luteum habet, ſed Xiris purpureum. Tamẽ quicquid ſit, gla

Acorus

Galanga.

Xiris.

dioli

dioli ſpeciem noſtrum acorum arbitror. Quam uero galangam uos putatis, uerus Dioſcoridis acorus eſt. SE. Oſtende igitur mihi Serapionis galangam. BRASA. Quid ſit, incertum eſt, nec à Dioſcoride, aut altero antiquo Græco pertractatur. Soli Arabes ſuam galangam pingunt, pro acoro Venetias mittes ubi uocatam galangam loco eius emere ſtudeas, quæ uerus acorus eſt, qui calore & ſiccitate uiget: noſter autem uocatus acorus frigiditate & ſiccitate inſignitur, et inſipidum quendam ſaporem habet. SE. Pro galanga quid emam? BRA. Nihil, quia galangam ad hoc vſq; tempus ignoro: & illi aberrant, qui radicem calamum aromaticum apud uos dictam, uerum acorum iudicant. Nam hic communis odoratus calamus, ruffus eſt, & frequens geniculis, & qui cõfractus in aſſulas multas diſſiliat, fiſtulis plenis araneo, ſubalbidus, in cõmanducando glutinoſus, adſtringens linguam guſtu ſubacri. Hæc omnia in noſtro Aromatico calamo ad unguem inueniuntur, & præſertim de Araneolo illo, qui in uocata nobis galanga eſſe nõ poteſt. Hi præterea decipiuntur, qui galangam à nobis dictam, calamũ aromaticum arbitrantur, ex eo quòd præcipua bonitas calami, eſt eſſe ruffum geniculis frequentibus, ac ſi calamus aromaticus, quem habemus, ruffus non ſit, & geniculis careat. SENEX. Quid ergo putas calamum aromaticum quem habemus? BRASAVO. Verum calamum odoratum arbitror ex India per rubrũ mare, id eſt, ſinum Arabicum, poſtea terreſtri itinere per Camelorum garauanas (ut eorum more loquar) Alexandriam Ægypti magnum emporium, denique Venetias conue-

Calamus odoratus.

hunt: acorus uero in Colchide naſcitur. Ideo Veneti quãdoque ex nauigatione in Propontidem, Helleſpõtum, Euxinum mare, galangam aduehũt, quod acorum eſſe, iter teſtimonium eſſe poteſt. Tamen facilius ex Galatia habetur, in qua etiam exuberat. SENEX. Venetijs ergo calamum aromaticum, & galangam, id eſt, uerum acorum, quæram, ueram autem galangam minime. BRA. Ita fiet. Ego enim ueram galangam ab Arabibus tantum deſcriptam inueni. Scribit enim Serapio, eſſe venam in groſſitudine caſſiæ ligneæ, & cortex eius eſt rubeus, & interius eius eſt puluerulentum. Pandectarius apud Dioſcoridem inueniſſe putauit, quum tamen abſit. Germani acorum ſchvverten, galangam uero galgem appellant. At Galli galangam, galingal potius nuncupare uoluerunt.

Polypodium. S E. Polipodium ſequitur. BRASA. Ex ſimilitudine, quam cum cirris polypi piſcis habet, polypodium, quaſi paruus polypus appellatur: hanc herbam Latini ex ſimilitudine foliorum cum filice, filiculam nuncuparunt: non ut in Theophraſto Theodorus, qui filiculam interpretatus eſt. Recentes quoties ordinant, dicere ſolent: Recipe polypodij quercini, ex hoc ne putes in alijs arboribus nõ naſci, ſed in quercu efficacius: quippe arboribus inhæret, & in muſcoſis locis naſcitur. Circa montanas quercus polypodium quæras. SENEX. Quid de his ſentis, quibus Manardus Meſuem reprehendit? BRASAVO. Eſt id auerroim Meſue comparare, quoniam Meſue polypodium in tertio ordine calidum facit: Auerrois autem in caliditate ferè temperatum eſſe dicit, quod eius guſtus oſtendit. In guſtu mihi videtur caliditatem præ ſe ferre, & ſatis

& ſatis intenſam: de his uero gradibus bilance careo, qua ponderare nunc poſſim. A Gallis polypode nuncupatur, ab Hiſpanis ut nos polypodo. SENEX. Thapſiæ radix ſequitur. BRASA. Radix, quam uos pro thapſia ueditis, thapſia eſſe ab effectu demonſtratur, nam in puluerem redacta ſoluit, & pręſertim corticis puluis (ut Dioſcorides ĩquit.) Vnum tamen obſtare uidetur, quia à Dioſcoride, & omnibus alijs intus candida, extra nigra dicitur: quibus notis thapſia noſtra caret, nam extra nigra nõ eſt, tamen in nigrum vergit, uel ſubnigrum, intus uero alba eſt, ut putandum ſit, quum autoribus herba aut radix nigra dicitur, non eſſe intelligendam perfectam nigredinem, modo in nigrum inclinet: uerùm Dioſcorides ſolet parum nigrum ſubnigrum appellare, ideo arbitror, qua pro thapſia utuntur pharmacopolæ Ferrariæ, ueram thapſiam non eſſe, quia ruffa eſt, nec guſtum eius habet. Nos ueram thapſiam in Apennini alpibus uidimus, ubi uulgò dicitur Craffegnana, quæ pars ab Illuſtriſ. ALPHONSO Duce Ferrariæ, & noſtro inclyto patrono poſſidetur eſt enim ſimilis ferulæ in ſpecie, folia fœniculo ſimilia habet, umbellas in ſingulis germinibus in ſummo habens anetho ſimiles, in quibus luteus flos eſt, ſemen modicæ latũ habebat, ferulæ ſemini ſimile, ueruntamen minus. Radix grandis, intus candida, foris nigra, craſſiore corticæ ueſtitu, & acris. Tamen & eam uidimus in officina Vincentij Celati compatris chariſſimi, Laurentij Auguſti pharmacopolæ ſolertiſſimi opera. Thapſia dicitur, quoniam in Thapſo inſula una ex Sporadibus potiſſimum prouenit. Illum per Hiſpanorum nauigationem ad Sporadis in Thapſia.

ſulas habere poteris. Interim in his montibus collige, & tria ex ipſa ſerua, liquorem, qui per abſciſionem corticis emanat, ſuccum ex exprrſſa radice, quæ in picato fictili craſſo in ſole ſiccato, & ipſam radicem. Errant qui ex folijs ſuccum ſeruant, quoniam, ut inquit Dioſcorides, nullius momenti eſt. SENEX. Cyperus ſequitur. BRASAVO. Quo loco herbæ naſcantur, plurimum refert, imò & quo bruta, lapides, æra, & homines: quippe qui montibus naſcuntur, rudes ſunt, abſque moribus, non facile patientes à qualibet leui cauſa: è contrario qui in amplis vrbibus ortum ducunt, morigerati, uafri, & facile patientes ſunt: ita qui humido cœlo, albi & molles, nigri qui ſicco, & pręduri. In cypero idem euenire ſentimus, qui ſi in orientalioribus partibus naſcatur, odoratior euadit, & efficacior. In hæc prorupi, quoniam Ferrariæ cyperi ingens copia habetur, in conuallibus præſertim, tamen intenſo odore caret: ob hoc uero Cyperum eſſe non dubitamus, quia omnes cyperi notas habet, quas illi attribuunt autores, quippe illi porri folia inſunt, longiora tantum, gracilioraque caulis cubitalis, & aliquando maior, anguloſus, in cuius ſummo cacumine minuta folia ſe proferunt, inter quæ ſemen eſt. Radices oblongas oliuis ſimiles habet, & rotundas aliquando, nigrasq́;, & cũ amaritudine aliqua odoratas: naſcitur cultis, & aquoſis locis. Si eam radicem, quam noſtri pharmacopolæ pro cypero ſumunt, conſiderabis, omnes prædictas conditiones illi ad unguem quadrare percipies, & quamuis amaritudo illa non perſentiatur, eſt ob nimiam locorum humiditatem, tamen in ſubamarum quodammodo inclinat. Cornelius

Cyperus.

lius Celſus libro tertio capite vigeſimoprimo, iuncū quadratum, Plinius uero libro.xxi. capite decimoctauo iuncum triangularem appellat: ſed in proceſſu ſimpliciter angularem iuncum nuncupauit. Re uera in noſtro ſolo, ut plurimum, triangularis eſt, quadrangularis raro, quamuis nonnunquam quadrangularem uiderim, & Thomas Lucenſis pharmacopola egregius in officina habuerit. Dioſcorides propterea cautius, nec triangularem, nec quadrangularem, ſed anguloſum appellauit. Cōſueuimus autem res anguloſas in quocunque numero ſint anguli, quadrangulares uocare. Triangularium iuncorum, & odoratorum ingens copia in Ferrarienſi agro habetur, locis aquoſis, tam cultis, quàm non cultis. Verum tria hæc nomina apud autores plerunque inueniuntur, cyperus, cypirus, & cyperis. Cyperus eſt iuncus, de quo nunc ſermo factus eſt. Cyperus pro gladiolo ī Theophraſto īterpretatur Theodorus, quamuis cyperus, & non cypirus legatur quod librariorum gratia factum arbitror, qui i, in e, tranſmutarunt. Cyperis autem genitiuo cyperidis, & fœminini generis, prædicti anguloſi iunci radix eſt. In Ferrarienſi agro colligere nihil impediet, tamen in Cilicia & Syria efficacior prouenit. At ab Alexandria Aegypti, Cilicia & Syria non multum diſtant, ideo curandum, ut ex illis locis afferatur, imò recto curſu Veneti ſingulis annis in Syriam nauigant. Radices ſolum ab autoribus probantur, quamuis nec caulem prętermitterem. Inter in Ferrarienſi Cyperide utaris. SENEX. In poſtrema parte capitis de Cypero apud Dioſcoridem habetur, in India alteram radicem naſci anguloſi iunci, uel Cyperi,

quæ Zinziberis ſimilitudinem habet, nam commanducata amareſcit, & luteum croci colorem reddit. Libenter hanc radicem noſcerem. BRASA. Suſpicatus ſum, et adhuc à ſuſpitione non dimoueor, radicem illam, quam uos Curcumam appellatis, hanc eſſe, de qua Dioſcorides in cypero, nam ſimilis Zinziberi eſt: imò ipſam inter Zinziberis radices Veneti pharmacopolæ inueniunt, quæ ſi mandatur, amaritudinem quandam, licet paruam, præ ſe fert, & croci colorem reddit. Vnum tantum deeſt, quòd hæc radix ſtatim applicata non depilat, ſed in multis depilatorijs recentes ea utuntur. Tamen uideto inter recentes oppugnantiam: nam Serapio curcumam chelidonium eſſe putauit, imò ita eſſe certus ſum, ſcilicet quód hoc uocabulum curcuma, apud Serapionem idem ſit, quod apud Dioſcoridem chelidonium: uel potius fuit interpres Serapionis, qui ubi Serapio ſua lingua Kaurach dicit, interpres curcuma, exponit. At Kaurach deſcriptione conſiderata, id eſt, curcuma ſecundũ interpretem, idem eſt cũ Chelidonio Dioſcoridis, ut tibi uidere licebit. Errat autem Pãdectarius qui curcumam chelidonium eſſe putauit, & duplici errore peccat. Primo, quia non magis chelidonium minus, quàm maius, apud Serapionem curcuma eſt: præterea eam radicem, quam uos pro curcuma uenditis, curcumam eſſe arbitratur, quæ in Zinzibere inuenitur, conſtat non eſſe chelidonium minus unde non aſſero Serapionem errare, qui chelidonium curcumam appellat. Sed fateor, eam radicem, quam Venetijs & Ferrariæ curcumã dicunt, Serapionis curcumam non eſſe: nam ipſa potius eſt indicus cyperus, ſi quid ſit. Errat et Pandectarius qui

Curcuma

aperta

aperta fronte dicit Plinium his uerbis uti: Minor chelido nia eſt Memith. At multiplici errore deprehenditur. Primo, quia memith ſuccus eſt, non herba: præterea Plinius loco à Pandectario citato, uigeſimoquinto libro, capite octauo, in medio ferè, nihil huius memith meminit, imò nec uſquam alio in loco. Verum tamen eſt, Serapionem Chelidonium minus ſecundum aliquos memithem appellare, ita eius interprete exponente. Nam caput de memithe diſtinctum facit à chelidonio minori, & apud ipſum idem ferè uidetur apud iſtos memithi, quod apud Dioſcoridem is ſuccus, quem othonnam uocat: quamuis Serapionis memithe apud Dioſcoridem Glaucium ſit, & nõ othõna: de quo ſuo loco diſſeretur. Vnum eſt, Serapionem & ipſum de Indo cypero loqui, eodem modo quo Dioſcorides, alioqui alteram curcumã non inuenio apud Serapionem. Decepti vero ſunt in Chelidonij radice, quoniam et ipſa crocea exiſtit: unde niſi cyperus Indus ea radix ſit, quam curcumam nuncupatis, nuſquam apud Serapionem aut Dioſcoridem quid ſit, inueni: quia Serapionis curcuma chelidonium minus eſt. Ob id etiam chelidonium minus curcumam eſſe multi putarunt, quia depilat, ſed decepti. Certus enim ſis, quam nos curcumam dicimus chelidonium non eſſe, ut eius figura & proprietates oſtendunt: quamuis hoc vocabulum curcuma, apud Sarapionis interpretem chelidonium ſignificet. Galli cyperum Sonchetvocant, Hiſpani raiz de iunca. Luſitani auelada. SEN. Eſulæ radix ſuccedit. BRASAVO. In hac herba tot ambiguitates ſunt, ut Arabes inter ſe diſſidentes uideantur, & bis de eadem re abſque ratione loqui. Hæc ab ex-

Memith. Othonnã Eſula.

cellentiſſimo Leoniceno in epiſtola ad Menochium diffu ſè pertractata ſunt: nos conciſè expediemus, ne ea repetere uideamur, quæ à tanto uiro dicutur. SENEX. Audiui eſulæ radicem turbit eſſe: imò apud Dioſcoridem in capite pityuſæ legi, quia Dioſcoridis pityuſa, apud Arabes, preſertim Serapionem, eſula eſt, quæ radicem habet, quam appellãt Turbet, albam, craſſam, & madidam ſucco. BRASA. Plura ſunt quæ hoc loco ambiguitatem faciunt: Eſula in primis apud Arabes, & Latinos diuerſa & deinde Turbit. Si eſulæ Serapionis, & pityuſæ Dioſcoridis picturæ conſiderentur, idem penitus eſſe deprehendetur. Sed quam Meſue alſebram vocat, & à recentibus eſula interpretatur, non eſt Serapionis, aut Dioſcoridis eſula, quoniam ambo radicem candidam habere fatentur, ſed Meſue ſuam alſebram rubram radicem habere, vt caſſia ſcribit. Auicenna in capite Sebram, idem cum Meſue ſentit, ad rubedinem tendere. Leoniceno autem videtur, Auicennam bis de eadem re loqui: ſemel in capite de ſebram, & deinde in Mezeheregi. Sed re uera duo diuerſa ſunt: quoniam Meſue duplex ſebram, magnum & paruum deſcribit. Ita Auicenna de paruo, in cap. de Sebrã, de magno in Mezeheregi: arbitrorq́; ſebram paruum apđ Meſuem, & ſebram abſolutè apud Auicennam, idem eſſe cum tithymalo paralios apud Dioſcoridem, qui radices in ſummo rubentes habet, quales ſebram inſunt. Maior autem Meſue ſebram, idem eſt cum Auicennæ mezeheregi, & utrunque idem eſt cum tithymalo platyphyllos Dioſcoridis, qui tuſus in aqua piſces necat. Et ego quandoque ſuſpicatus ſum hunc tithymalum id ſemen párere, quod

nucem

nucem uomicam nuncupamus. At Auicenna non dicit pi ſces necare, ſed potius inebriare. Quod vero ſuſpicatur Leonicenus iſtud Mezeheregi Dioſcoridis pityuſam eſ ſe, ego non ſuſpicor, quamuis multos modos ſoluere opor tuiſſet quos alijs relinquere ſtatuimus ne in re hac tam incerta tempus conteratur. Certus tamen ſum Serapio nem bis de pityuſa Dioſcoridis tractaſſe. Primus locus eſt poſt ſeptem tithymali Dioſcoridis ſpecies: nam ipſe alteram addit, quam pthiam appellat, nomen corruptum eſt, legi debet pityuſam: quippe eodem loco ſcribitur, quo à Dioſcoride, ſcilicet poſt tithimali ſpecies, & eadẽ effigie atque eiſdem proprietatibus. Secundus locus eſt, quum de eſula tractat, quam ſebram uocant, tunc pi tyuſæ Dioſcoridis meminit: quippe eadem cum ipſo di- cit, fortè ob lac ſtatim poſt lacticinia pertractauit: dein de voluit iterum per ſe loqui. Verum non arbitror hanc eſſe cauſa, quia ſub alio nomine de ea tractat. Quam ob rem Serapionem deceptum eſſe certus ſum, niſi & ipſe maiorem ſebram & minorem proſequatur. SENEX. Hæc nihil ad rem, de Serapione aut alijs Arabibus in hac re parum curo: id tantum noſcere cupio quid ſit hęc radix, quam nuc eſulam uocamus, id eſt, an apud anti= quos reperiatur, quicquid Arabes de ipſi loquantur.

BRASAVO. Radicem illam quam uos Pharmaco polæ eſulæ loco utimini, oſtendit mihi (ſed tunc mentem nõ adhibebam) Genuæ quidam pharmacopola, hic eruit, & radices oſtendit, quæ eandem omnino ſimilitudinem habebant cum noſtra uocata eſula: quippe in ſuperficie ſubrubræ erant, & folia ſtricta, oblongaq; habebat, circa

maritima ortum ducebat. Quam ob rem ueſtram eſulam apud Meſuem, minorem ſebram eſſe arbitror: apud Auicennam abſolutè ſebram: apud Dioſcoridem, illam tithymali ſpeciem, quæ paralios quaſi maritima nuncupatur, eo quòd in locis maritimis ut plurimum naſcatur. Apud Serapionem noſtra eſula eſt tertia tithymali ſpecies, quā ipſe corrupto uocabulo peralios pro paralios, ſua autem lingua minghat uocat: quam uero ipſe ſebram nuncupauit, & eius interpres eſula interpretatur, nō eſt ueſtra eſula, nec etiam tithymalus paralios, ſed eſt Dioſcoridis pityuſa, quam tamen poſt ſpecies tithymali iterum tractat. Res ita confuſa eſt apud hos Arabes, ut difficile ſit omnia ad unguem perſcrutari. Nempe Arabicam linguam callere opus eſſet, ſi quis uellet omnia hæc probe diſtinguere. Scio autem plures ſpecies herbarum lac ferentium me uidiſſe, quàm à Dioſcoride pertractentur. Quum uerò de radice pityuſæ dubitabas, quæ à Dioſcoride turbet dicitur, nunquid uerum turbit ſit, Reſpondeo Excellentiſſimū Leonicenum eam particulam in Dioſcoride ἣν καλοῦσι τούρπετ, id eſt, quàm appellant turpet, non eſſe à Dioſcoride poſitam arbitrari, quia nomen barbarum eſt, ſed potius tanquam gloſſema fuiſſe additum ab aliquo ita putāte: nam plures Græci id credidere, & inter alios Actuarius, qui quum Arabum medicinas numerat, inquit turbit à Barbaris uocitatum eſſe radicem plantæ, quæ à Græcis pityuſa uocatur: fortè Actuarius per Barbaros, alios quā Serapionem intelligit: nam conſtat Serapionis turbit, nō eſſe pityuſam Dioſcoridis ut mox oſtendemus. Marcellus et cū Leoniceno illam particulam adiunctam eſſe ſupicatur: Her

tur: Hermolaus nihil meminit, nec id caput commẽtatur. Ego autem in omnibus Græcis exemplaribus (quæ ad manus meas peruenere) eam particulam inueni. Sed fortè ab uno exemplari ducta & tranſcripta, in quo ita legebatur. Idq; uanum eſt dictu, à Dioſcoride ſcriptum nõ eſſe, quia nomen Barbarum, ac ſi Dioſcorides Barbara nõ minus ſileat. Conſtat tamen poſteriores Græcos pityuſæ radicem, Barbarorum turbit eſſe putaſſe. Quod ſi in Serapione intellexerint, aberrant: ſi in aliquo altero, quem non uiderim, fortè uerum eſt, tamen hic non eſt rei nodus ſed quid ſit ea radix, quàm uulgò turbit appellamus, diſcernere oportet: poſtea nunquid turbit ab Arabibus deſcriptum, aliquo in loco à Dioſcoride pertractetur. SENEX. Hoc eſt quod peto, nam de hac re Excellentiſſimum Leonicenum differentem legi, ſed ambiguè, & timidè proponentem. Tu mihi in hoc places, qui ſimpliciter, quid ſentis aperis. BRASAVO. Nunc duæ radices Ferrariam comportantur, altera ſubrubra, uel ſubnigra, aut cineritia, altera alba, quæ ex monte Gargano Apuliæ feruntur, & maritimis potiſſimum locis. Radix illa ſubrubra quandoque, aliàs cineritia, qua utimur, gummoſa, eſt Meſue turbit: ideo potiſſimum in officinis turbit Meſue habetis, quod intus album, extra ſubrubrum, aut ſubnigrum, aut cineritium exiſtit. Vidi ego plantam, quę folia ferulæ non habebat, ut illi Meſue attribuit, ſed myrti, maiora tamen. Ideo Meſue codicem corruptum eſſe arbitror, & myrti, non ferulæ legi debere. Eſt autem apud Dioſcoridem myrſinite, id eſt, ſecunda ſpecies tithymali, qui fœmina eſt, quoniam & ipſe folia myrti, maiora ta-

Turbit. Myrſinites

men habet: quamuis in noſtro antiquo Meſue in margine loco ferulæ ſcriptum ſit aliàs fœniculi. Quicquid tamen ſit, pro conſtanti habeo Meſue turbit ſecundam ſpeciem tithymali apud Dioſcoridem & Serapionem eſſe. Serapio autem de turbit alio modo pertractat: quippe inquit caricamõ) legi debet caliumaris, quia ita à Romanis appellatur) eſt planta, quæ naſcitur in littoribus maris, in locis ſcilicet quos mare cooperit quãdo creſcit, quãdo uero eſt quietum, non tangit ea. Non enim naſcitur intra aquam maris, nec eſt multum longe ab ea, & niſi quando mare turbatur, & creſcit non tangit ea, & habet folia ſimilia plantæ quæ dicitur araſatis (codex corruptus eſt: legi debet iſatidis, vt Dioſcorides inquit) niſi quia ſunt groſſiora, & dicunt quidam quòd flos eius mutat colorem ter in die, quia mane eſt albus, & in meridie declinat ad colorem purpureum, in veſperis vero fit rubeus: radix vero eius eſt odorifera, alba quæ quando maſticatur, calefacit linguam, & reliqua. Tu modo Dioſcoridem in capite tripolij legas eadem cum Serapione dicentem. Nempe inquit: Tripolium naſcitur in maritimis ubi allidit unda, iterumq; retro commeat, neque in mari, neque in ſicco planè: folia iſatis habet arentia, longioraq;. Caulem palmo altum, in mucronéq; diuidentem ſe, huius in flore colorem tradunt mutari ter die, candidum mane, purpureum meridie, ſanguineum ſole occidente aſpici, radice alba, odorata, calidi guſtus. Ex his vides, quod Serapio turbit appellat Dioſcoridem tripolium nuncupaſſe. Videtur tamen Meſue in uiribus cũ Serapione, & tripolio Dioſcoridis conuenire: quod tamen

men vniuerſim non eſt, ſed in aliquibus propterea contingere poteſt ut radix illa Meſue, eaſdẽ uires habeat, quas Serapio ſuo turbit attribuit: imò ſi ſecundam ſpeciem tithymali Dioſcoridis legamus, quæ eſt Meſue turbit, ſtatim plures uires habere deprehendetur, quæ in idem ferè uergunt, ideo non mirum ſi Meſue turbit plures uires habeat, quæ Serapionis turbit inſunt. Hoc tamen Serapionis turbit, quod eſt Dioſcoridis tripolium, nec in vſu eſt, nec a noſtris pharmacopolis cognoſcitur. Ea uero radix alba, craſſa, quæ ex monte Gargano ad nos affertur, eſt turbit Dioſcoridis, id eſt pityuſę radix, eſt enim alba, craſſa, & ſucco madida, et ex herba habente folia minuta ex acuta ſimilia piceæ ſumitur. Multi uero putarunt eſſe turbit Serapionis propter candorem, decepti tamen, quia turbit Serapionis odoratum eſt, ſed hæc radix eſt inodorata, præter id quod hærbæ folia Dioſcoridis pityuſam eſſe oſtendunt. SENEX. In ſumma collige quicquid de turbit præcitatum conſtat. BRASAVO. Lubentiſſime agam: Meſue turbit, eſt ſecunda ſpecies tithymali apud Dioſcoridem & Serapionem: Auicennæ & Serapionis turbit, Dioſcoridis tripolium eſt. Dioſcoridis turbit (niſi textus mendoſus, aut ſuperfluus ſit in capite pityuſæ) pityuſa eſt, de qua bis Serapio, & in vltima ſpecie tithymali poſt ſeptem Dioſcoridis, & in capite de ſebram: vnde vides quantum res oculatè noſcatur, & quomodo quæq; herba hoc modo facile cognoſci poſſit. Nam uocabulum Turbit ad hæc tria æquiuocum eſt, ad Meſue ſcilicet Dioſcoridis, Serapionis, & Auicennæ ſimul turbit. Denique quod Pandectarius duo capita fece

rit, unum tripolij, aliud turbit, etiam ſecundum Serapio- nem: & Simon Genuenſis, an tripolium trifolium eſſet du bitauerit, & de errore Plinij in tripolio et polio, & quo modo Plinij cauſa Theodorus errauerit, qui i Theophra ſto ubi dicit polium, tripolium verterit, plura dicta ſunt ab excellentiſſimo præceptore Nicolao Leoniceno, ideo opus non eſt abſque aliqua utilitate hęc iterum repetere, quæ tu in illius uiri epiſtolis facile intueri poteris. Quã ob rem ad alia potius tranſire opportunum erit, ſi in pri- mis te animaduertero à Germanis plurimis eſulam vvolf smilch appellari, quod uocabulum lac lupi ſignificat: for- tè quia ineptum lac, aut exedit, ut animalium lupus uo- raciſſimum eſt. SENEX. Pyrethron ſequitur. BRA SAVO. Herba apud nos in hortis frequentiſſima eſt, quam ruſtici drago appellant: Dracontea Latinè dici po teſt. Hanc grauiſſimi uiri pyrethrum eſſe arbitrati ſunt, ſed ita decepti ut rari ſint grauiores errores: quippe & folio, & ſapore, & uſu differunt. A Romanis Pyrethrũ herba ſaliuaris appellatur, quoniam ſaliuam excitet: & quum multa ſint naturæ calidę & attrahentis, magis etiã quàm pyrethron, nihil tamen æquè bonum reperitur ad ſaliuam excitandam, ut pyrethron. Quam peculiarẽ pro prietatem Latini conſiderantes, ſaliuarem herbam nun cuparunt: ob caliditatis feruorem à Græcis pyrethron di citur. Hæc herba in Apennini alpibus frequens habetur: folia paſtinacæ ſylueſtris, uel fœniculi habet, ut autores referunt, ſed mihi etiam apio comparari poſſe uiden tur, feruet quidem quod ex his montibus affertur, & magis ſi aridum quàm uiride: tamen quod ex Gręcia magis

Pyrethrõ.

Herba ſa- liuaris.

magis feruet, & craſſiores ſunt Græcæ radices noſtris. A Gallis pie daliſandre, à Gærmanis pertron nuncupatur. S E. Zedoaria occurrit. B R A. Et nomen, & res ipſa barbara eſſe oſtendunt: nuſquam enim apud Græcos Zedoariam inueni, nec quid eſſet illa radix, quam Zedoariã dicimus, quæ Alexãdria Aegypti Venetias portatur: ſcimus autem recentes, & Arabes in ipſa confuſiſſimos eſſe: nam Serapio de Zurumbet tractans, Zedoariam ĩtelligit Auicenna autem primo de Zedoaria eodem modo quo Serapio de Zurumbet ſcribit postea aliud caput de Zurumbet facit, tanquam de re à Zedoaria diſtincta: & Simon Genuenſis ſe uidiſſe fatetur, & Zurumbet radicem habet ſimilem cypero, ſed radix Zedoariæ eſt ſimilis ariſtolochiæ rotundæ. Tertio Auicenna caput de Zeduar, à prædictis duobus diſtinctum facit. Simon uero p Zeduar, Zeduariam exponit: tamen Auicenna ueluti diſtincta ſcribit, & Dioſcoridem in Zeduar adducit. Nos locum inuenire nequiuimus, imò Auicenna rem offuſcat: propterea Auicennam, Dioſcoridem nunquam uidiſſe arbitramur, præſertim in hoc loco, ſed potius Paulũ Aeginetam, quẽ adeò imitatur, ut nonnunquã integrum caput & integra remedia ſumat. Nonnulli uero etiam ſunt, qui Auicennæ Zarnabum & Zeduariam idem eſſe putarint, à quibus diſſentimus: nam Zarnabũ (ſi recte coniector) id eſt, quod apud Paulum. vij. lib. & Aëtiũ Arnabo nuncupatur, qđ in odoramentorum cenſu eſt, cuius rei gratia unguentis ſubinde inſeritur. Ab unguẽtarijs tertij calefacientium & areſcentium ordinis, caſſiæ, carpeſioq; ſimile: quã ob rem in eius penuria Poſidonius cinnamomum in ipſius locũ

Zedoaria.

Zurũbet.

Arnabo.

ſubſtituendum eſſe cenſuit. Auicenna et ipſe ſuum Zanarbum, quaſi arnabum, inter odorata numerat, & pro cinnamomo poni fatetur: quamuis Paulus cinnamomum pro ipſo poni fateatur. Ad rem noſtram redeuntes, Serapio et aliud caput facit de Zurumbet, ſed unum eſt, quod in his rebus errare facit, Arabicorum nominum inſcitia, & præſertim orthographiæ, quoniam una dictio aſpiratè ſcribitur, alteram nõ: quum autem ea lingua careamus, recte iudicare nõ poſſumus. Vnde Arabes meritò ægre ferre poſſent. Latinos eorum idioma omiſiſſe quum tamen ſummi in ipſo ſcripſerint uiri, qui ſi ita cõmodè, & fideliter interpretati eſſent, ut Græci autores, multa præcipua nobis oſtenderent, & in pluribus eos laudaremus, in quibus cõtemnimus. Putare enim oportet Zurumbet, de quo iſti diuerſis locis tractant, uario modo ſcribi, quum res alia ſit. Nam Zurumbet primo loco ſcriptum à Serapiõe, ſcilicet capite. 172. ab eo diuerſum eſt, quod cap. 270 ſcriptũ reperitur. Primum enim radix eſt uocata Zedoaria, ut eius interpres exponit, & etiam Auicennæ interpres. Aliud uero res altera eſt, & nos ſuſpicamur eſſe arnabo Græcorum: nam Serapio eo cap. 271. de Zurumbet tractans Galenum adducit, in tranſlatione Arabica ſecundũ Tarich: uerùm nihil eſt apud Galenum, quod huic Zurũbet correſpondeat. Puto illũ Tarich deceptũ eſſe, et uoluiſſe adducere Paulũ, non Galenũ: nã Paulus in arnabo eadem præciſe dicit, quæ à Serapione adducũtur ſcd̃m Galenũ in tráſlatione Tarich: imò et ipſe Serapio dicat Paulum eadem cũ Galeno ſcripſiſſe, adeo ut nec una litera differant: propterea arbitror illũ Tarich pro Paulo Galenum adduxiſ

ſe, uel

ſe,uel in Galeno ſuo addidiſſe hoc,quod à Paulo, non à Galeno ſcriptum reperitur. Quod aũt idem ſit pręciſe cũ arnabo Pauli,Zurumbet ducenteſimi ſeptuageſimi primi capitis Serapionis,manifeſtum eſt autorem autori compa rando. Inquit enim Serapio: Zurumbet eſt ex ſpeciebus odoriferis,et propter hoc admiſcetur confectionibus aro maticis,& eſt calidum et ſiccum prope tertium gradum, & eſt in virtute ſua ſimile caſſiæ ligneæ & cubebis. Si modo Paulum in arnabo legeris,eadem ferè dicentem in uenies. Arnabo in odoramẽtorum cenſu eſt,cuius rei gra tia unguentis ſubinde inſeritur ab unguentarijs:tertij cale facentium & areſcentium ordinis,caſſiæ, carpeſioq; ſimi le. Hinc uides Zurumbet iſtud Serapionis idem eſſe cũ ar nabo Pauli,& Serapionis Zurumbet idem cum Zarnabũ Auicennæ,ſi auicennam legas,et cõpares ipſum Serapio ni,in autoritate Iſaach Eben Abraham, & in autoritate Meſeah, & Meſarugie:quod etiam à Serapione dicit: et dixit Conſodonius,ſi non habes cinnamomũ,pone pro eo Zurumbet. A Paulo per oppoſitũ refertur, arbitror Se rapionis interpretem in cauſa fuiſſe erroris. Ita enim Pau lus inquit:Quam ob rem in eius penuria Poſidonius (nõ Conſodonius,ut in Serapione legitur) Cinnamomum in ipſius locum conſtituendum eſſe cenſuit. Non autem di- cit quod arnabo pro Cinnamomo ponatur,ſed è contra- rio. Vnumq; animaduerſione dignum eſt: Paulus arnabo carpeſio comparat,& caſſiæ:Serapio caſſiæ ligneæ, & cubebis:Hinc elicere oportet,Caſſiam ligneam Serapio- nis eſſe Græcorum Caſſiam,& Serapionis cubebas, eſſe antiquorum carpeſium. Tamen proprium caput facit Se

rapio de cubebis, quæ idẽ facit cum myrto ſylueſtri Dioſcoridis: vnde errores arbitror ex interpretibus accidere qui Latina nomina Arabicis accommodare neſciuerint. Nam ſi per cubebas hic intelligat myrtum ſylueſtrem, errat, quia carpeſium eſt, Si uero carpeſium intellexit, cur deinde ſylueſtrem myrtum cubebas nuncupauit? Nõ poſſum non addiſcere Arabicam linguam, ut tot diſſidia in noſtra arte conciliem. Quod uero Zedoaria & Zurumbet diuerſa ſint, illud teſtimonium eſſe poteſt: quia Meſue in deſcriptione electuarij de gemmis, Zeduariam primo ſub vno pondere, poſtea Zurumbet ſub altero ponit, ut inde ad libellam deprehendatur, Zedoariam quæ Zurumbet dicitur, & Zurumbet diuerſa eſſe. Nonnulli recẽtes, radicem eam, quæ à noſtris pharmacopolis Ben albũ appellatur, antiquorum Zedoariam eſſe exiſtimarunt, qui ſumme errant. Nam Zedoaria, ut Arabes referunt, radicem rotũdam habet, Ben album lõguam. Quid autem ſit radix hæc apud antiquos, quam uos Zedoariam nuncupatis, nondum mihi conſtat, ſed breui inuenturos ſperamus, & iam cõiecturas habemus. Galli Zedoariam cretonart, Germani zvvitten appellant. SENEX. *Eryngij radix ſequitur.* BRASA. *Nullus ferè eſt apud nos huius radicis in re medica uſus: pharmacopolæ eas Zucharo cõdiũt, & ad virile membrum erigẽdũ, & hyeme, ut uentriculis caleſcat, utuntur. Notiſſima herba eſt, quæ in maritimis Illuſtriſſimi Ducis noſtri locis ubertim naſcitur: quãuis Dioſcorides in aſperis & cãpeſtribus prodire cenſeat nec Dioſcorides alterius ſpeciei meminit, quàm radicem extra nigrã, intus candidã habentis. Extat tamen et eryn*

Eryngiũ.

gium radicem extra albam habens, quam omnes Italiæ pharmacopolæ Zucharo uel melle condiunt. Vulgò rinzo dicitur, quaſi eryngium: & conditum ex ipſis, rinzata quaſi eryngiata, id eſt, ex eryngio factum nuncupatur. Dioſcorides vnam tantum ſpeciem nouiſſe uidetur. Plin. lib. xxij. cap. vij. & viij. & albam radicem extra habentem nouit, quam centum capita uocat: quod uocabulũ Hiſpanum eſt, ut inquit Dioſcorides, ſed ipſe abſolutè ſuo eryngio applicat, Plinius uero tantum albo: imò & ſatiuam facit Plinius, & quæ ſponte naſcatur in aſperis et ſaxoſis, & in littoribus maris, in quo loco nos ſemper eam vidimus: vnde centum capita eryngium eſt, præſertim album, id tamen in nigro Dioſcorides ſcribit. SENEX. Loquunturne de eryngio Arabes? BRASAVO. Loquuntur quidem, ſed confuſe. Nam Serapio capi. 89. de ſecacul tractat, quod recentes aliqui eryngium eſſe putãt quamuis ab alijs polygonatum, id eſt, fraxinella à nobis dicta exiſtimetur, ſed hæc aliàs. Poſtea capi. xcvi. de aſtarico (vt eius nominibus utar) quod dicit eſſe centum capita, & iringi, id eſt, eryngium, tractat, quo in loco duo ſimul confundit Serapio: vnum ẽ aſteraticum, alterum eryngium appellatq; aſteraticum centum capita, quod nuſquã ab antiquis factum apparet. Corruptum uero nomen eſt apud Serapionem, quod ipſe legit aſtaricon, Ateriſcon legi oportet, nam ita à Dioſcoride etiam nuncupatur: & quod dicit Serapio ab aliquibus biomon dicit, bubonium legere conuenit, ita Dioſcoride appellante. Ibi Serapiõe conſiderato certe deprehenditur aſtaricum ſuum, uel cẽtum capita, eſſe aſteraticum Dioſcoridis: poſtea de Irin-

go eodem capite tractat, quod centum capita album uocat. Ex te ipſo conſidera, q̄m ſimul eryngium & aſteraticum miſcet, fortè uitio interpretis hæc ſequuntur, qui uocabulum hoc centū capita, aſteratico, & eryngio attribuerit. Quicquid tamen ſit, Dioſcoridem adducit Serapio in centum capita radicem albam habente, de qua tñ nuſquā à Dioſcoride ſcriptum reperitur, et illi proprietates attribuit, quas ſuo centum capita nigro apponit. Diſſidentes uidentur Germani in eryngio. Sunt qui herbam, quam vvallen diſteln appellant, eryngium arbitrantur, ac ſi dixerint carduum aggerarium: alij aduerſantur, quoniam inodora ſit eius radix, eryngij uero odorata propterea alteram herbam eſſe exiſtimarunt ab ipſis Ebervvurtz dictam: alij ſchvverten appellant. Quicquid ſit, hoc diſſidium ipſis relinquatur. Sat eſt apud nos circa maritima Illuſtriſſ. Ducis noſtri utranq; ſpeciem frequentem inueniri, quas ſimplici nomine rinzi, quaſi eryngium uocamus. Sed unum eſt, pro quo ualde doleo, à nobis Arabicam linguam ignorari, imo coget nos quandoq; addiſcere, et breui, modo præceptorē enanciſci poſſim. Nam Serapio de eryngio tractans, ſub nomine aſtaricon proponit: tñ aliud nomen pro eryngio iu capite nardi ſcribit, nam Dioſcoridē adducit, qui nardū montanā eryngio cōparat, ipſe uero nō eryngio, ſed Karſabane, uel ſcđm alium textum darſabane: unde opus eſt per hoc uocabulum karſabane, eryngium intelligat, alioqui Dioſcoridem nō imitaretur. Sed quod magis eſt, Auicenna comparat montanam nardum folijs croci hortulani, arbitror interpretum male fidorum uitio hæc omnia contingere, qui uocabulū pro uocabulo

conſu-

confuderint, & capita capitibus immiſcuerint, ut apud Serapionem de aſteratico, et eryngio dictum eſt: fortè eſt unum nomen Arabicum centum capita ſignificans, quod aſteraticum, & eryngium complectitur. Hæc aliàs diſcutienda relinquamus, ut deniq; de eryngio expeditum ſit. SE. Hermodactyli ad lineam uenere. BRA. Plures in pentaphyllo errarunt, hermodactylon eſſe arbitrantes, id eſt, Mercurij digitum, quoniam hoc nomine Dioſcorides etiam pentaphyllon appellat. Verùm pentaphylli radix, ita à noſtris hermodactylis differt, ut nox à die. SEN. Quid ergo ſunt hermodactyli noſtri apud antiquos? BRASA. Arabes, præſertim Serapio, ſub hoc nomine hermodactylus, duo cõplectitur, Dioſcoridis Colchicon, & ephemeron: ut ex eo apparet, hæc deſcribente, quamuis nomen corruperit: & ubi achimeron legitur ephemerum ſcribendum ſit: nec mirum, quoniã & apud antiquos eodem nomine ſignificatur: quippe apud ipſos per hoc uocabulum ephemeron, inuenio, tam Colchicum interficientem, quàm ephemeron non interficiẽtem ſignificari. Hoc conſtat, ſi quis Paulum Aeginetam de Ephemero loquentem legat, ubi dicit: Ephemerum, non quod letale eſt & noxium, ſed quod iris ſylueſtris appellatur: ut oſtendat per ephemeron etiam id quod letale eſt, intelligi. Adde in alexipharmacis Nicandrum de ephemero loqui, quem Colcho infeſtum cenſet, ut ferè hanc differentiam innuat ephemeron aliud Colchicum, id eſt, ex Colcho eſſe, aliud alterius generis. Hoc præterea Paulus Aegineta libro. 5 capite quadrageſimo octauo, clarius oſtẽdit, in quo libro de uenenis agit, dicens: Siquis ephemerõ, quod

Hermodactilus.

Ephemerum.

Colchicum aliqui, aut ſyluestrem bulbum appellant (Romam nanque bulbum ſyluestrem nominant.) His uerbis manifeste deprehenditur, per ephemerum etiam Colchicum intelligi. Imò & Dioſcorides idem teſtatur, qui in capite Colchici, ephemerum etiam nuncupat, ac ſi innuat duplex ephemeron inueniri, Colchicum, de quo prius tractat, et quod peculiariter ephemerum nuncupatur. Vnde & ſi ephemeron Colchicum ſignificet, tamen præcipuo nomine id ephemeron eſt, quod veneno caret, quãquam hoc nomen ephemeron a venenoſo deductum ſit. Verum per excellentiam loci in quo naſcitur, & ob facinora Medeæ ex Colcho, nomen ephemeron ad non venenoſum relictum eſt, & uenenoſo ea excellentia tributa eſt, ut Colchicum dicatur. Dictum uero eſt ephemerum, quoniam una die interficiat. Eiuſdem rei Galenus teſtis eſt, qui de ephemero loquens inquit, ſe non de Colchico, quod uenenum eſt, ſed de eo, quod Iris agreſtis dicitur. Vnde ephemerõ idẽ ſignificat, quod apud Arabes ſurugem, & apud recentes Hermodactylus. At ſub ephemero Colchicum comprehenditur, quod venenum eſt, ita peculiariter appellatum, ut Plinius libro vigeſimoctauo capite decimo, ipſum vocat, & in id quod peculiari nomine ephemeron dicitur, de quo idem Plinius libro uigeſimo quinto capi. undecimo. Ex his uides, non eſſe damnandos Arabes, qui cũ Græcis idem ſentiunt, licet ſub uarijs nominibus, nec etiam rẽ eſſe incertam, ut nonnulli arbitrãtur. Serui eo antiquitus utebantur, quod Colchicum dicitur, tãquam refugium in deſperatione. SENEX. *Id quo utimur, quid eſt?* BRA. *Colchicum eſt, ſi Dioſcoridis notas conſiderabimus,*

mus. SE. Eſt ergo venenum. BRA. Venenum penitus propterea ſoluit vſque ad ſanguinem, quandoque natura non ſentente. SE. Quare eo utimur? BRA. Ego nunquam utor, ne quempiam uolens interficiam, quum præſentaneum uenenum eſſe noſcam: opus eſſet nos ephemerō accipere, eo autem caremus, ideo uſu uenit, ut ephemeri loco Colchicum ſumeretur. Certus ſum in querſetis me vidiſſe, & ſexcenties ephemeron excauaſſe, quum eſſem Comacli apud Illuſtriſſimum & excellentiſſimum Patronū meum HERCVLEM ESTENSEM, & Satyrionis radices quærerem, herbæ occurebant, quæ lily folia, teneriora tamen, & flores candidos, amarosq; habebant. Vno autem moueor, ut præter ephemeron & colchicum, aliud eſſe Hermodactylū putem, quoniam Paulus Aegineta libro ſeptimo de hermodactylo ſcribit, quod dicit peculiariter & priuatim articulorum doloribus ualere, tamen de colchico et ephemero diuerſa capita fecerat: ideo arbitror, & ita eſt, alium Hermodactylum eſſe præter numeratos, quod articulorum morbos ſanat; quoniam nec in ephemero aut colchico Dioſcorides, Plinius, Galenus, Paulus, Aëtius quicquam de articulorum morbis loquuntur, niſi uelimus Paulum per hermodactylum colchicum intelligeere, quum de colchico, tanquam de re ſimplici loquutus non eſt, ſed ut res uenenoſa eſt, libro quinto, & tūc cum Arabibus conueniet, præſertim Meſue qui rotundū perfectiorem eſſe cenſuit, quod ad ea ad quæ ualet intelligendum eſt, utputa ad articulos. Si uero altera res ſit Pauli Hermodactylus, mirum eſt quur non pinxerit, quum à nullo altero (quem uiderim) pictus ſit. Et quamuis

Serapio Galenum abducat, apud ipſum nunquam inueni arbitror à Paulo accepiſſe, ut multa alia, in quibus tamen Galenum adducit. At ſi res altera à colchico ſit, Arabes huius hermodactyli uires cum ephemero cõfuderunt: nos quandoq; Colchicum guſtare tentauimus, caſtaneæ ſaporem habet, ſed paulò poſt ſtricturam quandam circa aſperam arteriam perſenſi, ac ſi manu ſtringeretur, mox uaccinum lac bibentes, nihil incommodi ſenſimus: fortè apud nos ita uenenoſum non eſt, ut in Colcho, nam ex Gargano Apuliæ monte ad nos confertur: non ſine noxa ſoluit: folia elleboro ſimilia habet. A Gallis hermodantes, à Germanis Zeitlos nuncupatur: quanquam & alij alijs nominibus utuntur. SENEX. *Dictamni radices offeruntur.*

Dictãn⁹. BRASAVO. *Herbam quandam in Apennino prope Bononiam, aut in Veronenſibus montibus pharmacopolæ eruunt, quam dictamnum uocant, quæ nec ipſa eſt, nec etiam pſeudodictamnus, quia ambo pulegij folia habent, quadam lana parum obducta, ſed in pſeudodictamno rami breuiores ſunt. Naſcitur uero dictamnus ſolum in Creta, imò in aſperis tantum, & montuoſis Cretæ locis: alibi degenerat & pſeudodictãnus efficitur, imò et ĩ locis Cretæ non aſperis habetur, ſed in pſeudodictamnũ & ibi degenerauit. Cognoſcitur & guſtu, quia guſtu acris eſt. Vidi Murani Venetiarũ plantam in ędibus pharmacopolæ Campanæ, quem fata impia nobis ſuſtulere immeritò, ut qui iuuandis mortalibus, plurima, nulli parcẽs impenſæ procurabat, & noua ſemper moliebatur. Miror q; de Hermolao, qui dicat Patauij dictamnum uidiſſe, ueram tamen non crediſſe, quia in Creta ſolum naſcatur.*

Tamen

Tamen hæc, quam uidi, erat uera dictamnus, è Creta Venetias allata, quæ nondum degeneraſſe potuerat, ob breue ſpatium. Quam uero noſtri pharmacopolæ uendunt, nec dictamnus eſt, nec pſeudodictamnus, quia eorum inditijs caret, nec tertia dictamni ſpecies huic noſtro accommodari poteſt. Quid uero ſit hæc noſtra herba, ignoramus, tamen pulchra eſt & pulcherrimum florem, et odoratum fert. Verùm ut Dioſcorides de origano, pulegio, et dictamno ſucceſſiuè pertractat, quæ ſunt ferè eiuſdem uirtutis herbæ, ita Serapio uno capite de fandenagi eas comprehendit, de dictamno tanquam de ſpecie pulegij ꝑ tractans: quod perperam exponens Pandectarius, fecit, ut multi Serapionem eo capite confuſum exiſtimarent, quum tamen non ſit. Dictamnum habere mihi ita facile uidetur, ut lactucam, quum ſingulis annis Venetorum naues, & illuſtriſſimi Ducis noſtri ad Cretæ littora appellent. Folia, & radices habere conueniet, nec flores, nec ſemina facit: imò procurabimus, ut nota planta habeatur. Sed de Virgilio fortè mirandum, qui duodecimo Æneidos flores habere in hunc modum cecinit:

> Tum Venus indigno nati concuſſa dolore
> Dictamnum genitrix Cretæa carpit ab Ida,
> Puberibus caulem folijs, & flore comantem
> Purpureo, non illa feris incognita capris
> Gramina, quum tergo uolucres hæſere ſagittæ.

Putandum eſt ſummum poëtam non ueram dictamnum intellexiſſe, ſed tertiam illam ſpeciem, quæ à Theophraſto nono de plantarum hiſtoria, ſolo nomine dictamnus nuncupatur, quam Dioſcorides florem agreſti origano ſimilem

milem habere dicit, nigrum, & folia ſuauiſſimum odorē ſpirare: quod nigrum ſcribit, in purpureum inclinantem accipias: quippe nullus flos niger penitus inuenitur. Eandem tertiam ſpeciem à Statio intelligi arbitror, quum flores habere & ipſe fateatur. SENEX. *Ergo uera dictā*

Satyrion. *no caremus.* BRASA. *Caremus.* SE. *Ideo Satyrionis radices quæramus.* BRASA. *Non eſt opus in edocendo ſatirione multum immorari: quippe notiſſimę ſunt utræque ſatyrionis ſpecies, & in Bononienſibus, ac Mutinenſibus montibus ubertim, & craſſa radice naſcūtur. Bulbus, ferè uidetur, qui & in Ferrarienſi ſolo apricis locis naſcatur: eſtq; unus tantum bulbus. Hi. n. decipiuntur, qui orchim, uel orchim ſerapiadē, id eſt teſticulū, uel teſticulū*

Orchis. *ſerapiadem pro ſatyriōe accipiunt: nam Orchis duos bulbos habet, maiorem, & minorem, qui teſticuli uidētur, unde nomen ſortiti ſunt: tamen uel orchis radicem, aut ſatyrionis acceperis, ad Venerem irritandam conueniunt. At Satyrionis radix efficacior, utpote cui etiam nomen à Satyriaſi, uel à Satyris animantibus procacibus inditum ſit. Mira naturæ diuerſitas in coloribus florum harum herbarum: nunquam uidi naturam magis colludentem, quàm in iſtis, magis uarij ſunt, quàm irides: quandoque uarietates ſpectans Comacli in ſabuloſis, tot erant, ut uix expedire poſſem contemplans quin prandium amitterem, & ferè in meridiem perducerer. Theophraſtus cuiuſdā herbæ meminit ex India, cuius contactu homines ad ſeptuageſimum coitum durare fatetur, quæ ex horum genere fortè eſt. Meminit et Hermolaus ī Corrolario radicis cu*

Bucheidē. *iuſdam herbæ, quæ nunc Bucheidem nominatur ad illum uſum.*

uſum. Quid uero Bucheidē ſit, non exponit, nos ſedulò perquirentes inuenimus eſſe genus habens orchis ſimilitudinem in radice, cum humana palma: propterea ab herbarijs palma CHRISTI nuncupatur, à qua palma modo quinque, modo quatuor, modo ſex radices prodeunt, ut digitos ferè imitari uideatur. De hoc autem orchi palmam imitante nuſquam Græci, aut Plinius. folia habet ſatyrionis ſimilia, pręſertim primæ ſpeciei: tamen non adeò craſſa ſunt, & punctis quibuſdam ueluti ſtigmatibus decoratur. De ipſa, Auicenna ſecundo canone pertractat, capite ducēteſimooctauo, ſub hoc nomine Digiti citrini. Nos plerunque excauauimus in ſabuloſis, circa maritima. Sed mirum eſt de Serapione, qui id attribuat Italis mulie bus, quod Dioſcorides Theſſalicis, & demum omnes Serapionem imitari uideantur, quum tamen Italę mulieres huius radicis uires ignorent, quāuis frequentiſſimam habeant. In prima enim orchis ſpecie, inquit, in Theſſalia ad incitandam Venerem mulieres ex lacte caprino radice illa uti: hoc autem Italis mulieribus Serapio, & eius aſſeclæ attribuunt. A Gallis ſateriō, à Germanis uario modo Orchim cum ſatyrione confundentibus: quippe hæc nomina habent, quibus orchis ſpecies ſignificant, ſtendelvvurtz ragvvurtz kreutz blumen: tamen ſatyrioni magis cō uenit ſtendelvvurtz, quā aliquod alterum. SE. Vitis albæ radices prodeunt. BRA. Vtinam et in hoc loco proderent, ne quærere cogeremur: hic enim efficaciores ſunt quàm Ferrariæ, quanquam Ferrariæ nō deſit. Græci ampeloleucem & bryoniam, Latini albam uitem appellant: non quia uitis ſit, ſed quod ſimilitudinem cum uite habet. Vitis alba

A Latinis etiam pſilothrum nuncupatur, quia ex ipſius acinis pelles confici poſſint, et depilari: uel etiam quia depilatoria unguenta ingreditur, imò ipſa per ſe ſola, & ſapone (ægrè autem) depilat. In noſtris ſepibus & ſemicætis ita creſcit, ut nonnunquam alicuius foueæ ſpinas uniuerſas tegat, & arbores ſcandet, & ſepes tanquam ſtrangula ueſtis exornet. Duæ ſunt huius uitis ſpecies, alba, quam nunc colligis, & nigra, quæ & ipſa priuatim ad multa ualet. Nigra in Ferrarienſi agro frequens non eſt, quum alba nullo non in loco ſit. Et noſtrum uulgus bryoniam appellat: quamuis frequētius hoc nomine Zucha ſaluatica utatur, ob ſimilitudinem, quam cum cucurbita habet, rependi. Alij uiticellam, ob ſimilitudinem quam cum uite habet, uel ob nomen dixerunt: ex ipſa aſparagos, folia, radicem, et fructum ſeruato. Nec uitem nigram omitterem, quæ propriè bryonia eſt, & uua tamina. Differunt hæ uites, quoniam alba radicem albam, fructum racemoſum rubentem, & folia ſimilia uitibus habet: nigra uero hederæ folijs proprie ſimilacis, fructu racemoſo in principio uiridi, poſtea nigro, radice foris nigra, intus buxei coloris inſignitur. In officina tua, & hanc nigram habere nihil impediet, tamen ne albam deſeras. SEN. Nunc albam ſeruabo: de nigra aliàs loquemur. Id autem ſcire uoluerim, quid de hac uite Arabes ſentiant. BRA. Quum Galenus uitem nigram albæ uires habere, inefficaciores tamen, fateatur, ea carere nihil erit incommodi. De Arabibus modo quid ſentiam enucleabimus, Serapio has duas uites optime diſtinxit, & edocuit, niſi à Barbaro interprete expoſitus eſſet. Auicenna quoque de feſira, id eſt

Vitis nigra.

id eſt, uite alba prius, poſtea de feſire ſim, id eſt, uite nigra pertractat, & egregie, niſi eſſent plures corruptiones in codice: nam principio calidam in tertio dicit, poſtea temperatè calefacere cenſet, quod apte calefacere legendum arbitror. Meſue etiam (ſi fidum interpretem habuiſſet) rem optime pertractaſſet. SENEX. Propter quid Manardus eum reprehendit? BRA. Quoniam ita ſibi inſtituit, ne quis in Meſue decipiatur, qui uno capite de alba et nigra uite pertractat, ideo nõ mirum ſi modo albã modo nigrã edoceat, præſertim quum eiſdẽ uiribus inſigniantur, quæ tamen in nigra hebetiores ſunt. S E. Ellebori albi, & nigri radices ſequuntur. BRA. Veratrum albũ hoc, & illud nigrum dicitur, quoniam radices illis coloribus inſignitæ ſunt: qui radice tantum differre arbitrantur, aberrant, quoniam & folijs etiam differunt, ut picturæ oſtendunt, & ipſemet herbæ. Ferrarię in pluribus hortis utrunque ueratrum habetur, non tamen ita efficax ſicut alibi, tamen uehementiſſime etiam ſoluit Ferrarienſe, ut experientia rerum magiſtra edocuit. Herbę ſunt apud multos poëtas decantatæ, & quę in prouerbium apud antiquos iuerint, quoniam fatuis, & inſanis medentur. Noſtri pharmacopolæ vtrunq; genus, ex Mutinenſibus montibus, Bononienſibus, et nonnunquã Veronenſibus petũt. Olim ueratrum album in vſu erat frequentiſſimum apud Hippocratem, & Galenũ: quia moleſte educit, relictũ eſt & nigro ſolum utimur. Nunc iterũ album in uſum uenit, correctũ enim mire educit. Ego drachmam albi ſumens, nũquã minus moleſtã euacuationẽ habui: et quibuſdã inſanis correctũ exhibui, et mirè profecit. Ex albo radices,

Elleborus

Veratrũ album.

Veratrū nigrum. ex nigro radices, & ſemina ſeruato. Nigrum peculiariter in Anticyra, album in Cyrenaica, et Sicilia apud Aetnam montem naſcitur, arida loca amat: tamen nec quod apud nos naſcitur Italum ſpernerem. SENEX. Meſue dicit album ueratrum corporibus noſtri temporis eſſe moleſtum, imò eis eſſe uti uenenum: Manardus eum reprehēdit, quoniam Pauli tempore elleboriſmo per album utebantur, & hoc etiam tempore: bonū non puto uenenoſum. BRASAVO. Nos autem aliter ſentimus, & bonum, & malum eſſe uenenoſum, quoniam Dioſcorides uenenū eſſe teſtatur, quia ſtrangulare dicit. Fortè de malo intelligere monebit. Nos aūt & de bono loqui probamus: quippe primum locum Cyrenaico elargitur. Addit poſtea, qđ in Galatia & Cappadocia eſt, candidius, puluerulentum & maiore ſtrangulandi ui eſt. Ac ſi dicat, omne album ueratrum ſtrangulat, ſed Galatum, & Cappadocum præcipue: nec Plinius hoc inficiatur. Imò ſexto libro Dioſcorides, capite uigeſimotertio, de eo tanquam de ueneno tractat. Nec putes album dici quia candorē habeat, ſed quia quodammodo in album inclinat, & illud iunceum habet (de quo Dioſcorides) album. Albo elleboro uti cœpimus qui mitior redditus arte, atra bile laborantes, & ſcabie Gallica affectos mirè ſanat, ut quotidiana experientia demonſtrat, ſed optime corrigendus eſt. SENEX. Quibus medijs? BRASA. Ferrariæ te docebo. Germanis nies vvurtz dicitur, id eſt, radix ſternutationis.

Agaricus. SE. Interim Agaricum quæramus. BRA. Cur Agaricum inter radices numeraſti? SENEX. Quoniam & Dioſcorides numerat. BRA. Non dicit radicem eſſe, ſed ita

ſed ita ferri. Nam & Galenus radicem autumat, quæ in ilice ſit: Plinius vero melius ſentit, longum eſſe, candidũ. odoratum, nocte relucentem, ideo noctu colligitur. Dioſcorides incertus uidetur, quippe qui modo ſecundum aliquos radicem, ſecundũ alios fungum in arboribus fateat, ſed uerè fungum eſſe docet Plinius in glandiferis arboribus præſertim innaſcentem. Illignam ſyluam habet Illuſt. Dux noſter ALPHONSVS prope Comaclum: ſæpius illac ſpatians circa ilicum radices ueluti fungos inueni, pro agarico accepi, ſed uti non audebam, quoniam nigreſcebant & ſubruffi erant: tandem uno albo inuento, eo uſus ſum, & pituitoſam materiam educere uidi. Quã ob rem & in Italia naſcitur, & apud nos, et in Gallia frequenter per ſyluas equitantes, circa quercuũ radices uidimus. Verum ex Sarmatia per Illyrium Venetias affertur, etiam ex Galatia & Cilicia Alexandriam, & Alexandria Venetias. Noſtri pharmacopolæ unũ bonitatis indicium, eſſe friabile cenſent: Dioſcorides negat, utpote qui Galatum, & ex Cilicia infirmum dicat, quia friabile. In mare, & fœmina aſſignandis Meſue, & Dioſcorides cõ ueniunt. Quippe Dioſcorides maſculum in ſeipſum con uolutũ, rotundũq;, & undiq; concretum fatetur: fœmina rectas habet intus, pectinum modo, uenas, & diuiſiones, maſculumq; non laudatum, fœminam bonitate antecedere. Eodem modo Meſue fœminam maſculo prefert. SE. Vnde ſortitũ eſt hoc nomen agaricus? BRASAVO. Quid hoc ad rem? emes tu Venetijs hunc fungum, tamen, ne huius nominis rationem ſubterfugere uideas, Ptolemęus Agarum urbem, & amnem in Sarmatia ſcribit. In Sar

matia vero optimus agaricus naſcitur, eo præſertim loco, qui Agarus appellatur: ideo Agaricus à loco nomen ſumpſit. Prius Zizibere preparare ſolebant, nunc etiam abſq; noxa eius puluis cum ſaccharo ſumitur. Medicina familiæ ab antiquis dicebatur, uel quia omnibus membris ualeat, uel ita ſalubris eſt, ut cuicunque ex familia, non ſeruata ætate, ſine delectu dari poſſit. Ventriculum offendere, conſtat, & caput optime iuuare. A Gallis agaric, ab Hiſpanis noſtro nomine Agarico, à Germanis danſchvvun nuncupatur. SENEX. Afodilli radices ſequuntur.

Aſphodelus. BRASA. Aſphodeli proferre oportet. SE. Nomina non curo, modo rem ipſam nouerim. BRA. Imo, ne quibuſq; ruſticis & male feriatis uiris ſimiles ſimus, nomina curare debemus: præſertim quum in promptu ſint noſtro hoc tempore idiomata, & candidiores literæ floruerint, & perſeuerent. A Latinis haſtula regia dicitur. Antiquitus hac radice ueſcebantur. Romani etiam Albucum nominant. Radices illi aſſignat Dioſcorides plures, oblongas, teretes, glandibus ſimiles: mihi uidetur radicem unã habere, à qua plures prodeunt, quarum quælibet pæoniæ radicem imitari uidetur. Sunt enim longæ, & rotundæ: ſed ſi tractentur, molles. Iam cœpit paſſim haberi in hortis Ferrariæ, adeò ut nullus ſit, qui aſphodelum ignoret. Ex Bononienſibus montibus, et Veronenſibus Ferrariam portatur. Quandoq; digitales radiculas, uel bulbos, qui ex craſſiore radice prodeunt, ſexagenariũ numerum excedere uidimus. Plinius fatetur, quãdoque Autumno colligi aſphodelũ, à cuius radice octuaginta adnati bulbuli in aceruum uiſi ſunt. Ex hoc in his montibus ſemina, et radices

dices habeto. Nec id te lateat, quamuis albucus appellatur. Plinius tamen eius caulem Albucum, ipſum uero totum Haſtulam regiam dici mauult. Fuere tamen qui duo genera facerent, per albucum candidum intelligentes ſcapum paulò ampliorem habens, purum, & leuem: aſphodelus uero, aut haſtula regia acinoſum caulem habet: nec defuere qui in marem & fœminam partirentur. Vnum animaduerſione dignũ eſt, in Gallia me vidiſſe pro aſphodelo alteram herbam vendi, quæ bulbos quidem habet, ſed breuis eſt herba, quum aſphodelus inter bulboſas herbas maximus ſit, propterea id nomen haſtula regia ſortitus eſt. Imò & hunc errorem quidam pharmacopola noſter fecit, ſed admonitus, verum aſphodelum habere curauit: eius enim bulboſæ herbæ radices copioſe in Ferrarięſi agro habentur, loco qui Sammartina nuncupatur. Gallia frondiles, Hiſpani gamones, aut gamonites uocant. Albucus. Haſtula regia.

SENEX. Tormentillæ radices ſequuntur. BRASAVO. Niſi hæc herba penthaphyllon ſit nuſquam apud antiquos uel iota vnum inuenire potui, ut plurimum in Italia ſeptem folia habet, tamen & quandoque quinque, ut duo parua foliola, pro folijs computanda non ſint. Noſtri pharmacopolæ in Bononienſibus montibus eam inueniunt, ſed iam cœpit in hortis Ferrariæ paſſim plantari: herba cubitalis eſt, florem purpureum habens, paruum, cæſpitem quodammodo facit, à quo cauliculi emanant, ſupra quos folia in ſeptem partes diuiſa, aut quinque, ui ſuntur. Nõnulli apud Dioſcoridem ſaxifragam eſſe cenſuerũt, decepti tamen, quoniam nec eius uires habet, nec illi pictura conuenit. Pandectarius biſtortam uocat, Tormentilla.

quum biſtortæ altera radix ſit, niſi ita in ſuo natali ſolo uocetur. Rubeam præterea ex colore quem radix habet, nuncupat, cui Genuenſis aſſentire uidetur, et re uera (præſertim in ſumma parte) radix eo colore inſignitur. Veneti pharmacopolæ nonnulli ex hac herba trochiſcos theriacos pro uiperarum carne faciunt: quod & Hermolaus in pentaphyllo fatetur, rationem addens, quoniam uiperæ modo (ut ipſi putant) nunquam uiſuntur, qui quantum aberrent, tu ipſe iudex eſto. In his montibus radices ſolū colliges: niſi pentaphyllon ſit, herba noua erit, id eſt, antiquis incognita. Nonnulli apud Germanos tormentill, alij Rotvvurtz, Blutvvurtz alij nuncupant. S E. Ad ſaxifragæ radices ueniamus. B R A. In hac etiam herba uariæ ambiges ſunt, quoniam multæ ſunt herbæ, quas noſtrū uulgus ſaxifragas nuncupat: fuere qui uocatā pimpinellā pro ſaxifraga ſumerent, alij herbam alteram pimpinellæ ſimilē, alij ſimilē tritico, alij noſtro uocato garyophyllo, alij tormentillam accipiunt, alij herbam tormentillæ ſimilem dicunt, alij quam uocamus Euphragiam ſumunt, alij Cretanomarino ſimilē, alij cretanum ipſum, alij a nobis uocatam ſancti Petri herbam. Verum nullam harum ſaxifragam eſſe ex hoc apparet, quia Dioſcorides epithymo ſimilem eſſe dicit: ſed harum nulla cum epithymo ſimilitudinem habet, nec ſurculoſa eſt aliqua prædictarum, ut ſaxifraga pingitur. Quam uero uos pharmacopolæ in officinis habetis, quæ eſt radix ſubrubra, cuius herbæ folia pimmpinellæ aſſimilantur, non modo hæc non eſſe illam oſtendunt, ſed nec ſapor, qui omnino adſtringens eſt, ſi mandatur. Nos ſaxifragam Dioſcoridis nunquam vidimus,

Saxifraga

mus, quòd meminerimus: empetron vero frequẽter in Liguriæ montibus, mare verſas. Dioſcorides duo capita facit: Vnum, de ſaxifraga, quam tamen empetron appellari dicit. Aliud, de empetro, quod etiam phacois uocat: ſed alias uires empetro, alias ſaxifragæ tribuit. Vnde Marcellus caput de ſaxifrago ſuperfluum eſſe ſuſpicatur, tum quia Dioſcorides non incœpiſſet ſuum caput à Latino nomine, tum quia empetron ipſam uocat, tum quia a Paulo, qui breuibus omnia pertractat, quæ à Dioſcoride ſcribũtur, de ſaxifraga ſermo non fit, ſed tantum de empetro. Quicquid ſit, quum diuerſam figuram, & diuerſas vires ſaxifragæ & empetro tribuat, diuerſas herbas eſſe arbitror, nec caput ſuperfluum eſſe. Nõ moueor autem quòd Latino nomine incipiat, quia ita appellari audiuit. Et ſi Paulus tamen omiſerit, non mirrm, quia pauciora ſcribit quàm Dioſcorides fecerit: imò & nonnulla, de quibus nũquam Dioſcorides tractat, ut de arnabo ſuprà dictum ẽ. At quum ſaxifraga ab effectu appelletur, quia ſaxa frangit, intra, intra quæ naſcitur, & eodem modo empetron, propterea herbam in montibus quærerem, quæ dum oritur, ſaxa ſcinderet, & per ſaſſuras exiret, & epithymi figuram haberet. Hermolaus in ſuo Dioſcoride herbę figuram deeſſe tradit: Marcellus in antiquiſſimo ſuo reperiri inquit, ἐπιθύμῳ ἐμφερὴς, id eſt, epithymo ſimilis: quum tamen epithymus herbæ figuram non habeat. Quicquid ſit, ſi huius communis ſaxifragæ radices, & herbam colligere placeat, facito: ſin minus, eam relinquere poteris, ut pote antiquis & recentibus ignotã. Nam Simon Genuenſis inter recentes quoſdam refert unam herbam accipien-

teſ, alios alteram pro ſaxifraga. Idem etiam Pandectari
us, & noſtri recentes in hortis uarias herbas oſtendunt,
ac ſeminant, quas omnes ſaxifragas nuncupant, & pro
frangendo lapide impendunt. Aliàs determinatæ omnes
recentiorum ſpecies aſſignare ſtatuimus, & quid ſint, o=
ſtendere. Nũc ſatis habeas, illam radicem, quam in Bono
nienſibus montibus, & Veronenſibus colligitis, non eſſe
Dioſcoridis ſaxifragam, aut empetron didiciſſe, imò &
recentes in ea dubitant. SENEX. Quum hic noſtræ
ſaxifragæ radices præſto ſint, colligere non deſinam, ne
quandoq; ab aliquo imperito medico expeteretur, ego au
tem carerem. BRASA. A Germanis ſtein brech ap=
pellatur, quod nomen ſaxifragis impoſitum eſt: nam &
alia quędam peculiaria nomina habent ſpeciebus ſaxifra
gæ recentiorum, ut gryenkraut, quia iſchiadicis potiſſi=
mum medeatur, & meerhyrfz & ſchlutren, quorum dif=
Spodium ferentiam ipſis relinquere ſtatuimus. SE. Ideo ad ſpodi
um ex cannis ſecundum Auicennam deſcẽdamus. BRA.
Non ab re ſecundum Auicennæ ſententiam addidiſti, nã
ipſe tali ſpodio utitur, quum uerum ſpodium fortè nõ ha
buerit: nos uerum ſpodium habemus, ideo ex cannis, & fi
ctitium deſpicere oportet. Non defu re tamen recentes
qui non ſolum Auicennam reprehendunt, uerùm ex nul=
la altera re ſpodium fieri poſſe cenſent, quàm in fornaci=
bus mineralibus. Hi autem maxime decipiuntur, quo=
niam Dioſcorides quinto libro, & Galenus ubi de ſpo=
dio, & Plinius multa, quæ pro ſpodio poni poſſunt, &
Antiſpo/dium. quibus modis cinis fiat, qui antiſpodium vocatur, edo=
cent: fit enim ex oleaſtro, vt quinto libro, & ubi de olea=
ſtro tra

ſtro tractat Dioſcorides monet. Sumitur autem oleaſtri, aut oleæ coliculus, fit ex malis cotoneis exoſſatis, ex gallis ex linteorum lacinijs, ex candidis moris immaturis, ex lentiſco, ex terebintho, ex floribus labruſcæ, ex folijs tenerioribus rubi, ex coma buxi, ex pſeudocypero, id eſt, falſo quadrato iuncum cum ſuis floribus, ex germine fici in ſole ſiccati, ex glutino taurino, quod nos collam garauellã uocamus, ex lana aſpera ſuccida pice aut melle madida. Deficiente ſpodio, omnibus his uti poſſumus loco eius: & ideo antiſpodia, ac ſi dictum ſit, pro ſpodio, nuncupãtur. Et ideo Auicenna reprehendi non debet, ſi cannarum radices aduſtas, & ante ipſum Serapio, ſpodium dixerint. Nempe certum eſt de minerali ſpodio, id eſt, fornacibus inuento non loqui, ſed de antiſpodio, id eſt, de eo, quo, loco ſpodij uti poſſumus. Conſtat autem & ipſum radicum cannarum cinerem pro antiſpodio poni poſſe. Q̃d autem auicenna, et Serapio Dioſcoridis antiſpodium nouerint, caput de tutia apud ipſos leges, nam eo de uero antiquorum ſpodio loqui, à Caminis accepto percipies: quam ob rem malus interpres in cauſa fuit, qui commodè uocabula non reddidit. Et ideo hi autores non erant ita temerè explodendi, ut quidam recentes explodunt, ſed potius corrigendi, ut in eo lemmate quo ſpodio ſcriptum eſt, de antiſpodio legatur. Fuit error interpretis, ſpodium, pro antiſpodio interpretantis, ubi poſtea de tutia in inſcriptione poſuit. De pompholyge, & ſpodio, legendum erat. Eſt autem ſpodium apud Dioſcoridem, Plinium, Galenum, Paulum, Serapionem, & Auicennam, & cæteros omnes fidos autores tale: quoties æs

purificare contendunt, in fornaces imponentes fumus eleuatur, ſubtilior, & leuior, qui fornacis culmini inhæret. hic pompholyx dicitur, à noſtris recentibus, & Arabibus Tutia *nuncupatur. Vnde pompholyx eſt eri, & cadmia fauilla, uel bulla (ut nomen ipſum indicat:) ſpodium uero eſt pars fumi ponderoſa, & nigrior, quæ fauillas ſimul mixtas habet, & quandoq; carbones; hoc eſt uerum ſpodium, quo ĩ officinis uti deberemus: tamen quum opus ſit ſpodio uti, pompholygem ſemper, id eſt, tutiam accipito.* Nam hoc edocet Galenus, *qui nunquam ſpodio uſus eſt, quia pompholygem habeat: ideo & nos ſpodium dimittamus, quia pompholygem habemus. Si pompholyge careremus, ſpodio uti oporteret: quod ſi haberi non poſſet, ex ære ſpodium, aut ex argento, uel auro (nam & ſpodiũ argenti & auri fit, quod* Plinius *lauritim appellat, & oculis aptius eſt) ex plumbo accipi iubet* Plinius *ſi ex nullo metallo haberi poſſet, ex rebus præcitatis fieri oporteret, & hoc antiſpodium eſſet.* Nec *illud* Auicennæ *ex cannarum radicibus deſpicerem, aut ex animalium oſſibus, ut quidam ex elephantum dentibus, alij ex collo parant.* Quum *ergo ſpodio indigemus, pompholyge utamur.* Si *pompholyx, id eſt, tutia deſit, ſpodium ſumatur.* Deficiente *ſpodio, in primis aureo, argenteo, æreo, denique plumbeo antiſpodio utamur: quod uel ex rebus à* Dioſcoride *dictis, uel ex cannarum radicibus fiat.* Verùm *pompholyge carere non poſſumus, quum in* Italia, *& in propinquiſſima* Germaniæ *parte plures metallorum fodinæ nõ deſint, ubi & uili pretio emitur.* Multi *uero ſpodium, & pompholygem confundunt, quum manifeſtiſſimis in*

Tutia. Pompholyx.

dicijs

dicijs deprehendantur. At ex radicibus ad metalla tranſiuiſſe uidemur. SENEX. Non equidem tranſiuimus, quia de ſpodio cannarum, quod radix eſt, loquebamur. Tu uero ad ampliorem doctrinam de ſpodio ex metalli tractaſti, præſertim quia immeritò Auicenna in antiſpodio ſuo ex cannarum radicibus, uel, ad uſtarũ confrictione, aut data opera igne taxabatur: uerùm hæc alias, ut ad rem noſtram reuertamur. BRASAVO. Nonnulli Germani tutiam uel ſpodium Nix uocant, alij Nil, quod & Latinum nomen eſt. Ideo cauillari ſolent æquiuoco argumento dicentes: ſi nil ualet oculis, non ſanabuntur: ſed Nil ualet oculis, igitur ſanabuntur. Vides æquiuocationem eſſe in uerbo, Nil: cauſa autem apparentiæ in paralogiſmo identitas nominis eſt. SENEX. Hæc dialecticis omittantur, et ad Biſtortæ radicem ueniamus. BRASAVO. Imò ſophiſtarum munus eſt, hæc tractare. Ad tuam Biſtortam accedentes, plures herbarij hanc herbam quam uos ob radicem biſtortam dicitis, apud Dioſcoridē Catanance eſſe cenſure, præſertim ſecundam ſpeciem: quod & Hermolaus teſtatur. At eam non eſſe facile deprehendi poteſt, quoniam Dioſcoridis Catanance radicem paruam ceu oliuam habet, & folia oleæ figura & colore: ueſtra autem biſtortam non habet radicem ut oliua, ſed multo maiorem, & nigram, & geniculatam: nec folia biſtortæ, oleæ folia figura & colore imitantur, ſed potius figuram lapathi acuti habent, adeò ut quandoque ſpeciem lapathi eſſe ſuſpicatus ſim: tamen in nulla quatuor ſpecierum reperitur: equidem folia acuti lapathi habet, quæ ex uno latera quodammodo cærulea ſunt, ex altero herba-

Nix. Nil.

Biſtorta.

Catanãce

cea. Radicem habet extra nigram, intus rubram, uel in quendam ruborem tendentem. Radicem adſtringentem eſſe conſtat, propterea ab his recentibus in menſtruorum abundantia accipitur. In his montibus eam collige. Herbarij noſtri ex Bonomenſibus montibus petunt, & radicem ſolam ſeruant. SENEX. Habetne aliud nomen, quàm Biſtorta, uel Bitorta? BRASAVO. A radice biſtorta dicitur. Aliqui minorem lappam appellant, alij Bardanam minorem: ſed nomina ſunt potius ad placitũ, quam aliqua ratione impoſita. Illos tamen deceptos eſſe conſtat, qui biſtortæ radicem, been rubrum eſſe putarunt: quippe rubrum been, & folijs, & uiribus, et radice aliud eſt à uocata biſtorta. Nihil denique de his loqui oportet, qui Biſtortam tormentillam faciunt: adeò fatuè & abſque ſenſu loquuntur, quum biſtorta rumicis folia habeat tormentilla in ſeptem partes diſtincta. SENEX. Nihil habes apud antiquos certi de Biſtorta? BRASA. Quandoque Britanicam Diſcoridis, Biſtortam eſſe ſuſpicatus ſum, quia folium habet Rumici ſylueſtri ſimile: poſtea alia non reſpondebant, quippe Britanica folium habet nigrius, piloſiusue rumice, & radicem breuem & (Britanica) tenuem. At Biſtorta rumicis quidem folium habet, ſed nec nigrum, nec piloſum, imò ualde leuigatum, & radicem magnam, rationeq; herbæ craſſam, continet. Illi præterea decipiuntur, qui biſtortam Aſtragalum eſſe arbitrantur: (Aſtragal⁹) quoniam etſi Aſtragalus radicem rotundam habeat, raphani modo prælongam, nigris alijs agnaſcentibus præduris & implicatis ut cornua, guſtu ſpiſſam: tamen Biſtorte radix alia forma uiſitur, nec habet ramos, et

folia

folia aceris Biſtortæ, ut Aſtragalus. Propterea hanc biſtortam antiquis incognitam cenſeo, quam et Galli biſtorte uocant: à Germanis uero pro ſerpentaria ſumitur magno errore, ut qui frigidum pro calido ponant. Imò et biſtortam herbam nonnulli in Germania drachenvvurtz, & notteryvurtz (nomina à ſerpentibus ducta) appellant: quanquam non deſint, & qui Biſtortam ſchlippen uocent. SENEX. Carlinæ radices ſequuntur. BRASAVO. In Bononienſibus Montibus chamæleonta duplicem inueni, album, & nigrum. Idem in Mutinenſibus plerunque me uidiſſe accidit: ſed præter hos duos, quidam papus aderat, tanquam cardui echinus, latus, purpureus in ſummo, aculeatus undique, qui ſine folijs è radice ſupra caulem exibat: hunc illi herbarij Carlinam uocabant, & locorum accolæ. Tunc Carlinam Chamæleonem album non eſſe ſuſpicatus ſum: nempe antea continuo carlinam & Chamæleonem idem eſſe putaueram, et nomen corruptum eſſe, & Carlina, quaſi Chamæleon diceretur: unde herba noua Carlina erit, de qua nuſquam antiqui, neſcio an folia duabus uel tribus Carlinis, quas uideram, abrepta eſſent. Id tamen ſcio, uos pro Carlina Chamæleontis albi radices ſumere. Vbiq; naſcuntur chamæleon albus & niger, & omnibus notiſſimæ ſunt herbæ. Vnde carlina à Chamæleonte altera erit: finguntq; herbarij, quia in medio tanquam ſagittæ uulnus habere uidetur, Angelum de cœlo miſſum id feciſſe ſagitta tangens, ut Carolo magno eam oſtenderet, qua eius exercitum à peſtilenti morbo liberaret: hæc puerilia ſunt, tamen quoſque rem tibi oculata fide, oſtendam, pro Carli

Carlina.

Chamæleon — na, huius chamæleontis radices & in his montibus potius quàm alibi colliges. Chamæleon dicitur ex ſimilitudine, quã cum chamæleonte aĩali in ſerpendo, & in mutatione colorum, penes uarios terræ affectus habet. A Germanis uiediſtel, & mariendiſtel chamæleones appellantur. Sed quæ ita à Germanis dicuntur, potius cardui ſpecies ſunt, quàm chamæleones, ideo pro chamæleone carduum ſumunt. SENEX. Sigilli ſanctæ Mariæ radices ſequuntur.

Sigillũ ſtĩ ctę marię — BRA. Nunquam legi Glorioſam Virginem ſigillũ habuiſſe, aut literas miſiſſe, minus imaginari poſſum, ſigillum radices habere. SENEX. Eſt herba quæ ita nũcupatur. BRASA. Non habet aliud nomen? quomodo appellabatur antequam Virgo Maria in lucem prodiret? SENEX. Id ignoro, tamen alijs etiam nominibus appellatur, ut à geniculo radicis, genicularis, & fraxinella.

Genicularis. — BRASA. Optimum eſt plura nomina nouiſſe: iam intelligere cœpi, quid per ſigillum ſanctæ Marię uelis. Ea herba eſt, qua mulieres ſibi faciem extergunt, & fucant, etiam ſigillum Salomonis dicitur. SE. Ea inquam, ſed et radix ad rem veneream, ſaccharo conditur. BRA. Hæc apud Dioſcoridem & antiquos Polygonatum eſt, quæ cãdidam radicem habet, pluribus geniculis plenam, cuius ſaporem Galenus, & Paulus explicare neſciuerunt. Recentes nonnulli craſſiſſimo errore detinentur, putantes apud Serapionẽ ſecacul polygonatum eſſe, quum ſecacul, non eryngium (ut interpres dicit) ſed altera radix ſit: recte ab aliquibus genicularis dicitur, nomen Græcum polygonatum ſcilicet exprimentes: à polygonio mare et fœmina differt, qđ nos uulgò corrigiolã uocamus, A gallis:

Poligonatum. — ſe au

ſe aude noſtre Dame: à Germanis ex colore, vveiſuortz, id eſt, radix alba nuncupatur. Ventriculum roborat melle condita, ſed ſaccharo guſtu perfectior, & ſuauior creditur. SENEX. Cynogloſſæ radices prodeunt. BRASA. Quam pharmacopolarum turba caninam linguam putauit, è ſolo eleuatam, canina lingua non eſt, quia per terram ſternitur canina lingua, & plantaginem in folijs imitatur ſed ob ſcabritiẽ, caninæ linguæ aſſimilatur. Ferrariæ habetur, in ſabuloſis locis abundat: ibi eam colligerem, utpote efficaciorem, herbamq́; & radices ſeruarem. Ab Hiſpanis lengua de perro, à Germanis hnudiſzung nuncupatur: quamuis Germani herbam à terra eleuatam ſurculoſamq́; pro cynogloſſa ſumant: alteram tamen ab ea, quam noſtri herbarij ſumunt: noſtrũ uulgus eam nullo nomine inſigniuit, imò iacet deſpectu, & ſine ratione calcatu. Amœniſſimum locum habet illuſtriſſimus princeps noſter, & alterum tempe, Pado circundatum, quem Beluedere appellat: ibi cynogloſſa pulchrior, quàm alibi uiderim, mire uiret. SENEX. Duronoci ſequuntur. BRASA. Doronicum à Græco nomen eſt: tamẽ apud Græcos nũquam doronicum repperi (niſi tu barbarè durongo, uel durungo proferre malueris, ne à Græco deſumas) minus à Latinis pertractatur. Arabes ſoli nobis hæc dora, id eſt, dona tribuere, quibus ĩ uarijs ſimplicibus debemus. Serapio de his pertractat: ſunt enim radices paruę, dulces, in formam (ut inquiunt) calami aromatici, quę plures medicinarum compoſitiones ingrediuntur, ut electuarium de aromatibus. Aliàs quot ſint apud antiquos explicare conabimur: nondum compertum nobis eſt, ad

Canina lingua.

Doronicũ

Been. *hoc uſque tempus doronicum.* SENEX. *Been albi, & rubri radices occurrunt.* BRASA. *Recentes inter ben, ſimplici e ſcriptum, et been duplici e, differentiam faciunt: primum eſt fructus quidam, ſecundum, radix.* Re*uera hæc nomina barbara ſunt, ben, been, uel behem, ſuo modo tractent illi, & ſcribant: nam ut in rebus recentes, ita in orthographia confuſi ſunt. Quicquid tñ ſit apud*

Ben. *Arabes Ben uel Been, granum eſt anguloſum, magnum ut auellana: à Dioſcoride quarto libro, balanum myrepſi*

Glans unguentaria *cem, à Latinis glandem unguentariam appellatum. Plinius uno nomine Myrobalanus uocat. Apud nobiles mulieres Ferrarienſes notiſſima eſt hæc glans, qua oleum inodorum, id eſt, omni odore carens exprimunt, tamen ad omnes ſuſcipiendos aptum. Autores in folio diſſident: nã Plinius heliotropij folium habere cenſet. Theophraſtus quarto de plantarum hiſtoria, myrti, Dioſcorides, myricę. Theophraſtus etiam fructum cappari, Dioſcorides auellanę comparat: nec mirum, quia res eadem mihi ſub una forma, illi ſub altera præſentatur, præſertim ſi non multũ differant formæ. Hoc been, id eſt, myrobalanum in tua officina habeas, non ſolum ad odores ſed ad rem medicam. Venetijs emito: ex Æthiopia, Ægypto, Arabia, & Iudęa Alexandriam fertur, poſtea Venetias: ſed iſtud been potius inter ſemina numerandum erat. Quicquid autem ſit non pauci recentes decipiuntur, qui pro been, baccas cici, id eſt, herbæ, uulgò dictæ myraſole, accipiunt, & ex eis oleum parant, quod pro oleo de been vendunt. Quum tamen à Dioſcoride primo libro oleum cicinum, & ab Arabibus oleum de cherua dictum ſit, quod ab oleo balanino*

id eſt,

id eſt (ut more ipſorum loquar) oleo de been ſeparat. Imò ſi nunquam de his Dioſcorides tractaſſet, conſtat aliud eſſe Myrobalanum, aliud cicum. At ad rem noſtram redeuntes, uos duas radices in officinis ſeruatis, quarum altera ben album, altera ben rubrum appellatis. Ben album in Bononienſibus & Veronenſibus montibus frequens ē, folium habet magnitudine foliorum oleæ, ſed in acutum tendit: radix ferè per terram ſerpit, è qua multi ramuli hincinde creſcunt, ut in glycyrrhiza fit, florem ueluti ſtellam albam habet. Been uero rubrum circa maritima naſcitur: ad nos ex monte Gargano, id eſt. ſancti Angeli defertur, ut coniectari poſſum apud Arabes non Ben, ſed Behen proferendum eſt. de quibus Serapio capite. 223. Quid uero ſint, non poſſumus uel ex Serapione, aut Auicenna colligere, qui eorum colorē tantum edocent. Ideo an ſint iſtæ radices quę ad nos afferuntur, incerti ſumus. Græci (quod ſciuerim) hæc nunquam ſcripſere. At quia hominum animis ita receptum eſt, ideo & tu Behem album hic collige, rubrum ex alijs locis habebis. SENEX. Corallina ſequitur. BRA. Inter radices corallinam numera. SENEX. Radix non eſt, ſed quia terræ inhæret propterea in radicum loco ipſam diſpoſui, dubitabam an inter herbas numerarem, uerùm nihil cum herba cōmune habere uidebatur, nec cum radice: de his autem nihil ad nos, modo ipſius copiam in officinam portem. BRA. Hic non habetur, ſed circa mare, in lapidibus & oſtrearum teſtis: græcè βρυον θαλασσιον, Latinè muſcus marinus dicitur: de eo Dioſcorides lib. quarto pertractat. Pandectarius & Genuenſis lichenem herbam cum muſco ma

Ben albū.

Bē rubrū.

Coralina.

Muſcus marinus.

rino confundere uidētur, ſed grauius Pandectarius, quā Genuenſis, quippe qui omnia abſq; ordine ſimul miſceat, quæ bryon nūcupātur, & præſertim in hoc marino bryo et lichene: ſed de his viris nihil ad nos, qui muſcum falsò, & uſnem comparent, & Dioſcoridem peſſime adducunt tu apud ipſos caput de Aijnech legito. Vnde breuibus, quam Corallinā uocamus, & infrequenti uſu pro puerorum vermibus eſt, à Dioſcoride, Galeno et alijs muſcus marinus nuncupatur: ſed hanc uim ignorarunt antiquiores, quòd uermes interficiat, quam poſteriores ita eſſe cō probarunt, & nunc tota Græcia eo pro uermibus utitur. Imò ſunt qui per plateas et uicos attritam corallinam uē dant, ita ferè clamantes, χολιτοβοτανον, χολιτοβοτανον. ac ſi dixerint, uermes interficiens, uermes interficiens: quamuis ſuo uulgari idiomate uerba in i potius finiant, dicentes χολιτοβοτανι. Mulieres pro uermibus puerorum uili pretio emunt: herba eſt omnino, & herba à Dioſcoride dicitur. Vno tantum perturbor, Plinium eadem ferè de muſco marino ſcripſiſſe quæ Dioſcorides, uno dempto, quia Plinius lactucæ folium habere dicit, ſed criſpius. Conſtat autem noſtram vocatam Corallinam lactucæ folio carere, imò ſimilis eſt muſco, imò muſcus: unde Hermolaus qui Dioſcoridem per Plinium interpretatur, lactucæ folium habere dicit, quoniam & Plinius capite octauo libri uigeſimiſeptimi, ita ſcriptum reliquerat. Marcellus uero Capillata herba interpretatur: nam codex Dioſcoridis Græcus τριχῶδες legit, quaſi in modum tricharum, & capillorum. Hermolaus autem interpretatur, ac ſi ſcripſerit

τριδα

τριδακώδες, id eſt, in morem lactucæ, non autem τριχώδες, vterq; uerum dicere poteſt. Plinius folia quædam ſerpentia latiora conſiderans, quæ formam lactucæ habent, & ferè muſcum concomitantur. Dioſcorides capillamenta illa, quæ proprie muſcus ſunt, ut de una re Plinius, de altera Dioſcorides loquatur, ſed eodem loco naſcantur. Nobiſcum Marcellus eſt, aut nos potius cum Marcello. Nec moueor, quòd eiſdem uiribus Plinij bryon, & Dioſcoridis inſigniantur: quoniam non ab re eſt, duas herbas eodem præciſe loco natas, eaſdem uires habere: hæ autem circa mare, inter lapides atq; ſaxa naſcũtur. SENEX. Eſtne aliquis ex antiquioribus, qui ad puerorum uermes corallinam ualere ſcribat? BRA. Nullus (quem ſciuerim) ſed non eſt opus, omnia ab antiquis ſcribi, & nos ab eiſdem omnia petere: nuper inuentum eſt hoc, & ita eſſe nemo non ſcit: imò corallina ſoluit, ut experientia oculata fide demonſtrat, quam tamen inter conſtringentes res antiquiores enumerant. SEN. Nonnulli tamen reperiuntur, qui ſolum antiquos ſectari uolunt, nullis alijs credentes. BRASA. Hi eorum ingenia abiecta, uilia, & abſq; iudicio exiſtimant, quæ noua quædam inuenire nõ poſſint. Id neſcientes, facillimum eſſe inuentis addere, et duce experientia multa inuenire: nã et antiqui homines fuere, & in multis plurimũ errarunt, nos multa in dies uia regia inuenimus, & experientia, quæ fortè ab alijs inuenta fuere, ſed à nullo ſcripta, quem nouerim. nihil enim eſt, quod non efficiat humanus animus, modo uelit. SENEX. Vnde ſumptum eſt hoc nomen corallina? BRASA. Quia ut corallus in aqua naſcitur, et ubi coralli naſcuntur, etiã

inuenitur: propterea non pauci decepti ſunt, corallorum folia aſſe putantes: & hi peius ſentiunt, qui corallinam et
Coralium *corallium idem fecere: quanquam & corallium puerorũ uermes necet, & eorum comitialem morbum, quem Brutum uocamus, tollat.* SENEX. *Zeneſtre radices occurrunt, tamen non ſunt in magno uſu.* BRASA. *Non*
Geniſta. *Zeneſtram, ſed Geniſtam proferre debes. A Dioſcoride* σπάρτιον, *& Galeno* σπάρτον *appellatur: flores, radicem atque herbam ſeruato. Meſue inquit geniſtam ſiliquas facere in modum lengibi: interpres pro lengibi, orobum uertit, quum faſellum ſignificet. Ideo interpres dedit anſam Manardo reprehendendi Meſuem, non ipſe Meſue, qui ſiliquas geniſtæ faſello comparat, quamuis nõ ſit ingens*
Imperatoria. *differentia ab orobi ſiliquis.* SENEX. *Imperatoriæ radix, & endiuiæ ſequuntur, ſed endiuiam in Ferrarienſi agro habere ſtudebimus.* BRASAVO. *Cur in tua officina Imperatoriam habere ſtudes? ingrediturne compoſitiones aliquas?* SENEX. *Non equidem, ſed ethologis, & pſeudomedicis nonnullis eam uendo.* BRA. *Quam herbam Imperatoriam putas? quippe Leoniceno uiſum eſt, Ligurum imperatoriam, uerum liguſticum eſſe tamen multæ herbæ uarijs in locis Imperatoriç dicuntur.* SENEX. *De illa nunc loquor, quam ita Ferrariæ appelamus, tria folia habente, quorum medium in tres partes diſtinctum eſt: quæ a lateribus ſunt, in duas: ut medium folium coronam ferè imitari uideatur.* BRA. *Herbam noui, ſed nuſquam apud antiquos (quod ſciuerim) eam reperi: contra quartanas ualere certum eſt, & ad eruendos partus, ac faciles reddendos experta. Cerebrum expurgat, &*

gat, & ab ſuperflua humiditate liberat. S E. Quam qualitatem habere putas? B R A S A. Experimento, & uia regia Galeni, calidam & ſiccam eſſe deprehenditur. In montibus Bonomenſibus copioſe prouenit. Reliqua proſequaris. S E. In calce radicum ſumus. Cortices ſequuntur, quos proſequi incipiemus, ſi dulci quiete, et gratis ob ſonijs uentriculum & membra donauerimus. B RASA. ut lubet agatur.

DE CORTICIBVS QVOrum in Ferrarienſibus Pharmacopolarum officinis uſus eſt.

BRASAVOLVS.

EIA Expediamus, Cortices numera, quos Herbarius in hunc ſacculum colligens ſeruabit. HER. Operi accinctus ſum. S E. Granatorum cortices alijs corticibus ianuam recludunt. HER. Diebus elapſis ſacculum horum corticum collegi. B RA. Verum eſt, ubi de floribus ſermo incidit, Malicorium ab antiquis dici oſtendimus. S E N. Citri cortex ſequitur. B R A. Et hunc corticem in fructibus tractauimus, quē nunc ſaccharo condientes uentriculo roborando paramus & ars in ſummo eſt, ut nihil addi poſſit. SENEX. Ergo ad Sambuci cortices accedamus. B R A. Et de ſambuco in herbis expeditum reliquimus. S E. Cinnamomi cortex conſequctur. BRA. Cinnamomum noſtri pharmacopolę non habent, ſed loco eius caſſia Syringe utuntur. A Dio- cinnamomi cortex

ſcoride Moſylicum, ex Moſylo Aethiopiæ promõtorio, in quo eſt harum rerum emporium, collaudatur. id etiam probat Dioſcorides, quod nigrum colorem habeat, & q̃d quum uino diluitur, in cineritium colorem tranſit, quod habet virgulta tenuia cum leuore, quod habet nodos per totum continuos, & quod odoratiſſimum eſt. Quod autem animaduerſione dignum eſt quum inquit colorem nigrum habere, & quod quum vino diluitur, in cineritium colorem tranſit, nam hoc modo interpretatus eſt Marcellus, Hermolaus aliter exponit, ſcilicet aritudine cineris fuluum. Serapio autem Dioſcoridem hoc loco refert, ac ſi dicat cineritium colorem habere cum rubore. Re uera à Serapione diſſentire non poſſum, quum hæc ſint Dioſcoridis uerba, τη χροα μελαν τεφριον τῷ κὰι οινωδει*, id eſt, colore nigrum: uerùm quia nigrum exquiſitè non eſt, addit, tanquàm cineritium in uino, ac ſi dicat cineritium in rubro, ut Serapio refert, & Galenus optimum Cinnamomum cineritium eſſe in theriaca ad Piſonem facetur. Ibi enim Cinnamomi notas edocens, inquit* τεφροδεσ τη χροα, *id eſt, cineritium colore. In libro etiam de Antidotis, ubi probatiſſimum cinnamomum deſcribit, talem colorem habere inquit, tanquàm ſi lacti phæum et parum cyaneei miſceatur. Si autem hæc tria ſimul iuncta ſint, album, phæum, id eſt, fuſcum, & cyaneus, fit ille color cineritius cum uino, id eſt, cineritius cum rubore, ut ego in pluribus rebus, & coloribus ipſis dum hæc ſcriberemus, experti ſumus: erat autem talis rubor, ut potius in ſubcineritium inclinaret. Quam ob rem Serapioni potius inhæreo, quàm Marcello ſibi ſuam interpretationem fingenti, & Hermolao.*

lao. Ad rem noſtram redeũtes, cinnamomo ceremus, præ ſertim perfecto, quod Moſylicum dicitur, & à Galeno in libro de Antidotis, odorem qui dici non poteſt, habere iu dicatur, & guſtũ calefacientem, ſed non ita ualide ut mor dicet, & triſtitiam faciat. Colorem habet, qualem ſuprà diximus. Additq; in lib. de Theriaca ad Piſonem, id pro batiſſimum eſſe, quod uirgulta gracilia habet, & frequẽ tes nodos, odorem longe optimum ſuauiſſimumq;, & gu ſtu acre nobis apparet mordax admodum: poſtea addit, διαμασσώμενον πιγανίζειν δοκεῖ, id eſt, Manſum, rutæ ſi militrdinem præ ſe ferre uidetur. Qui Galeni locus oſtẽ dit Manardum celeberrimum immeritò Marcellum ta- xare, qui in probatis codicibus ſe inueniſſe, rutæ odorem ſpirare, fatetur: nam & hoc Galenus proculdubio cenſet: Nec refert ꝙ grauis ſit rutæ odor, & à Galeno cinnamo- mum odoratiſſimum prius dicatur: quia ſimul conſentit aliquid odoratiſſimum eſſe, et quodammodo in rutæ odo rem ſpirare, quod in Dioſcoridem intelligendum eſſe, Se rapionis teſtimonium probat, inquiens, & melius eo etiã eſt, quod cum odore optimo ſuo trahit odorem rutæ, & cordumeni. Ad rem igitur, qui uolunt uocatam canellam eſſe cinnamomum, decipiuntur, cum ob alia multa, tum ob hoc præcipue, quia canella non habet frequentes nodos, et canella eſt tanquam cutis, ut Plinius & Theophraſtus te ſtãtur, cinnamomum tanquã cortex: quãuis Dioſcorides in hoc illis aduerſetur, etiam canella corallorum colorem habet, non autem cinnamomum, ſed prædictum. Tamen quum ſex ſpecies cinnamomi inueniantur, ut Galenus lo- cis citatis, Dioſcorides, Theophraſtus, et Plinius cenſent

cinnamomũ Moſylicum.

Canella.

imò inter optimum & peſſimum genus ſit maxima diſtā tia & differentia, non dubito nos aliquam ſpeciem habe re, & uidimus album cinnamomum, & nigrum, id eſt, qđ in hos colores inclinabat, & quod eſt ſimile caſſiæ ruben ti, ſed moſylico caremus, quod inerrabilem odorē habet: & ſi accidat nos optimo cinnamomo uti debere, duplum caſſiæ accipere poſſumus, id eſt, duplum probatiſſimæ ca nellæ: nec argumentũ Quinti, quod Galenus in libro de Antidotis refert, alicuius momenti eſt, ſi deberemus bibe re cyathum uini cretici, & deſit, nos debere duos cyathos lore bibere: & ſi deſit panis ex ſimilagine, duplũ furfura cei edere debeamus. Argm̃ hoc ad rē nihil facit, nam qđ de cinnamomo, & caſſia dicitur, idem eſt ac ſi ad ferendũ pondus uiro forti indigeremus: at ipſo forti uiro caremus duos debiliores accipiamus. Canella autem quæ pro cin namomo ſumi debet, ea eſt, quæ Gizir uel Gizi nuncupa tur. Difficile autem eſt & optimum cinnamomum et opti mam canellam noſſe, niſi ſæpius experti ſumus, ut Gale nus teſtatur, nam pſeudocinnamomũ, et pſeudocanella ha bentur: tamen ſi quis expertus eſt (ut Galenus in libro de Antidotis tradit) facillimum eſt ad cognoſcendũ optimũ cinnamomũ: quanto magis bonũ eſt, tanto diutius durat: & hi ſummè delirant, qui cinnamomũ ſemo nõ affici cõ tendunt: imò, vt præcitato loco inquit Galenus, nõ ſeruat ad trigeſimum annũ ſyncæras ſuas uires. SE. Si noſtra canella cinnamomũ nõ ſit, quid igit̃ eſſe iudicas? BRA. Conſtat apud antiquos, quod canellā appellamus, caſſiā eſſe, et caſſiam ſyringa. Caſſiam uero nunc à nobis ita ap pellatam, quæ ab arabibus fiſtula uocatur, alia res eſt, de

qua

qua(ut in fructibus prædiximus)antiqui nũquam tracta runt. Vt autem ad rei ſummam accedamus,tria ſunt apud Ferrarienſes & Venetos pharmacopolas, quæ cortices ſunt. Vnum,caſſiam ligneam ad differentiam caſſiæ quæ ſoluit,appellant:aliud,canellam:tertium,ſcauezonum dicunt. Scauezoni ſunt canellæ fruſta & ineptiores partes, & in horum genere quandoq; cinnamomi fruſta inueni, odorata ualde,colorẽ mixtum ex albo,lacteo,fuſco: & cyaneo,& nodos frequentes habẽtia:quam appellatis caſſiam ligneam,eſt pſeudocaſſia Dioſcoridis,quę & ſi cum caſſia ſimilitudinem habeat guſtu tamen deprehenditur, nec odorata eſt aliquo modo. Quã uero canellam dicitis, eſt uera caſſia Dioſcoridis,nõ cinnamomum: tamen quia inter caſſias,id eſt,noſtras canellas,aliqua fruſta inueniũtur,quæ cãnas longas,anguſtas,craſſas,et fiſtulis plenas habent guſtu erodentes,& adſtringentes cum aliquo feruore,odoratas,& odorem uini referentes. Hæc eſt prima ſpecies à Dioſcoride deſcripta,quæ à barbaris dicitur Lada. Et in faſciculis noſtræ caſſiæ aliqua nigreſcens inuenitur,quam Dioſcorides ζιγιρ appellari dicit:quamuis Galenus in libro de Anadotis duas ſyllabas habere fateatur, quarum prima γ & ι,ſecunda eſt ex ζ,et ι,ut γιζι dicatur. Propterea Hermolaus à Manardo reprehẽditur, qui dixerit à Galeno γιζερ appellari, quum Galenus etiam literas numerans,γιζι ſcriptum reliquerit. Non uidit autem Galenum alijs in locis uario modo proferentem, nam in Theriaca ad Piſonem probatiſſimam caſſiam laudans,ab incolis inquit ζιγγιβερ appellari:propterea in his Barbaris nominibus nemo reprehendendus eſt. Id autem addã,

inter faſciculos caſſiæ nos frequenter cinnamomum uidiſſe, & non ut Hermolaus dicit, quod caſſia ad nos veniat, ſed xylocinnamomo inueniri. Multa genera & caſſiæ, & cinnamomi ab autoribus ponuntur. Tu met Dioſcoridem, Theophraſtum, Plinium, & Galenum præſertim in libro de Antidotis legere poteris, ubi horum ſpecies exactè tractantur: mihi nunc ſatis fuit, noſtram canellam ſpeciem caſſiæ eſſe, demonſtraſſe, & quam dicunt caſſiã ligneam, eſſe pſeudocaſſiam, & cinnamomum quandoq; inter fruſtra caſſiæ Scauezonos appellata, inueniri. S E. Tecum ſentiam, quouſq; meliora diſcere potero. B R A S A V O. Nunquam meliora diſces, niſi hoc uerum eſſe confirmes, quempiã p Venetorum nauigationes Alexandriam mittens, qui in Felicem Arabiam equitet. Is poterit verum cinnamomum, aut veram caſſiam afferre: quanquam hic idem Alexandria, dextrorſum iter petens in Æthiopiam ad Moſylicum promontorium accedere poſſit. Hæc de cinnamomo, & caſſia lignea, caſſia ſyringa, & canella dicta, quam eodem nomine Galli & Hiſpani uocant canella, Germani uero Zimmet: non deſunt tamen qui rindem addant, id eſt, corticem. S E N E X. Mandragoræ cortices ſequuntur. B R A S A. In mandragora plura ſunt, quę cortices nuncupari poſſunt, & in fructu, & in radice, & in foliorum coſtis. Quem corticem accipitis uos? an radicis corticem, quem Dioſcorides filo ſuſpendi, & ſeruari dicit? S E N E X. Illum inquam. B R A. Et ſolum cortex apud uos in uſu eſt? S E N EX. In ſomniferis quandoq; fructibus utimur. B R A. Tamẽ ex mandragora plura à Dioſcoride ſeruare iubemur, quę ſingu

Mandragora.

ſingulatim explicare tentabimus. In primis aũt duo mandragoræ genera ab autoribus poni ſcito, præſertim Dioſcoride: ſecundum genus Morion dicitur. Hermolaus id pomum eſſe putat, quod uulgo desdegnoſo nuncupamus, in fictili ſupra feneſtras naſcens. Argumentum habet, ſi quis ex hoc pomo comederit, inſanus fit, ex hoc inquam quod Morion dicitur. Noſtra autem hæc poma Ferrariæ ſupra feneſtras frequentia Melanzana (à Neapolitanis præſertim, à quibus in ſummo honore habetur, & in magno uſu eſt, & etiam Venetis) appellantur, quaſi mala in ſana, hæc autem potius coniectura eſt nullius momenti, quàm argumentum. Nam Illuſtriſſimas Iſabellam & Iuliam Taraconenſes per totum æſtatem eiuſmodi poma Melanzana comedentes uidimus, & ſingulis annis, in pultarijs decocta, & quandoque frixa, ex oleo, ſale, pipere, & quãdoque aceto: tamen nunquam inſanæ uiſa ſunt ſed in dies ſapientiores euaſere. Nec ego ab illis abſtinui, imò & ipſæ Illuſtriſſimæ ſorores ad me cocta miſerunt, quum Ferrariæ habitarem. Expulſo enim patre Federico rege Neapolitano, exules per Gallias cum patre, matre, & duobus fratribus iuere. Alterum fratrem apud Hiſpanarum regem habebant, qui captiuus cuſtodiebatur, patre uita functo. Mater Illuſtriſſima & ſanctiſſima in Italiam uenit, & Ferrariam petijt Milleſimo quingenteſimoſeptimo, ubi uſque ad Milleſimum quingenteſimũ trigeſimum tertium annum, infeliciſſimam uitam, ſed ſanctiſſimam, duxit, quippe omnia incommoda, omnia ſiniſtra, omnes infelicitates, & calamitates illi accidere, quas humanus animus ferre poteſt: quo anno infeliciſſimam il Morion.

lam uitam, cum uera & ſempiterna commutauit Illuſtriſſima Iſabella Bautia (hoc enim nomine uocabatur). Poſt matris obitum duæ pudiciſſimæ ſorores, Milleſimo quingenteſimo trigeſimo quarto Ferraria diſcedentes, maximo omnium dolore & ploratu, Valentiam petiere Hiſpaniæ Taraconenſis urbem, ubi frater olim captiuus, nunc Prorex effectus moratur. Interim dum mater uitali aura fruebatur, duo fratres obierant: unus in Gallia, alter Ferrariæ Cæſar Illuſtriſſimus. Sed his omiſſis, ad Mandragoram ueniamus: quippe ſecundam Mandragoræ ſpeciem à Dioſcoride poſitam Melanzanum eſſe inficiamur, uel (ut nos dicimus) deſdegnoſum pomum. Primam uero ſpeciem lata folia habentem, in his montibus colligere poteris. Eam etiam in Bononienſibus montibus frequentem uidimus, ſex ex monte Gargano ad nos potiſſimum affertur. Ex ipſa ſequentes partes ſerua, ex mare præſertim, non ex fœmina, quia in marem & fœminam partitur Dioſcorides, & fœmina multo minora folia habet, & pomum in duplo minus, quàm mas. Primo igitur ex cortice uirentis radicis ſuccum ſerua, radices tunde, poſtea prelo exprime, & inſolatus ſit quum denſatus concreuerit, in uitreatum uas, aut picatum ſerua. A Dioſcoride poma colorem uitelli oui habere dicuntur, à Theophraſto: & Plinio nigra. Re uera nec certe nigra dici poſſunt, nec lutea, tamen in luteum potius colorem inclinare uidentur: præterea radicis corticem funiculo ſuſpenſum. SENEX. Hoc eſt quod ſeruamus. BRA. Imò radices in uino ad tertias coque, & pro grauiſſimis doloribus, & membris ſecandis ſerua: nec folia deſpi

tia deſpicito, quæ ſale ſeruantur: etiam uinum ex cortice radicum ſiue coctura fit. Si uini dulcis cadum acceperis, & corticis pondo tria conieceris, pro his qui ſecari & vri debent, poma & ipſa conſerua, & liquorem ex radice inciſa manantem. S E. Omnia ſeruabo: ſed quid eſt, quod Dioſcorides caule carere tradit? B R A. Theophraſtus & Plinius, hic libro uigeſimoquinto, capite undecimo, ille ſexto de plantarum hiſtoria, caulem habere cenſent. Dioſcorides aduerſatur, caulem habere. Sed res ipſa iudex ſit, breuem habet caulem, ideo non mirum ſi abſq; caule à Dioſcoride pingatur: illi uero caulem habere uoluerunt, quia breuiſſimum ſaltem habet. Sed hæc aliàs. Nunc id tantum addam impoſtores circunforaneos inueniri, qui radices humana effigie inſignitas ferant, quas mandragoras eſſe teſtantur. Sunt autem fictitiæ, & manu factę radices ex cannarum radicibus humana effigie ſculptis, poſtea plantatis: naſcuntur radiculæ paruæ, quæ repreſentant capillos, herbam, pectinis pilos, & ex terra eum colorem acquirunt, ut radix eſſe uideatur: fabulantur uero adeò alte clamare homunculos, ut obturatis auribus erui oporteat, quod faciunt hac radice, canis caudæ adalligata & plura alia fabulamenta, ut nummos extorqueant à miſeris ignaris, fingunt. Si uero Columellam in horto adducas, Mandragoram ſemihominem uocantem, uel deceptus eſt hic autor, uulgi opinionem ſequutus, uel (quod magis probo) ita ſcripſit, quia eius radix in duas fibras ueluti in duo crura diuiditur. Hiſpani, ut nos, Germani alraun mandragoram uocant. S E. Cortices medij caſtanearum ſequuntur. B R A S A. Per medium corti- Caſtaneæ

cem, intelligisne illum qui inter echinum & ſubtile hymē caſtaneæ carnem tegens cernitur, qui immediate echinum ſequitur? SENEX. *Non: ſed hymen intimum, id eſt, pelliculam illam intimam, quæ caſtaneæ carni inhæret.* BRASAVO. *Nihil ferè aliud ex caſtaneea Dioſcorides laudat, quàm pelliculam illam: eam enim magis adſtringere cenſet, quàm alia ſuperiora coria, quum tamen & ipſa conſtrictiua ſint. His autem & caſtaneæ carnem exhibent, qui ephemeron, id eſt, hermodactylum colchicum biberint, quod uenenum eſt.* SE. *Cortex ille uarias compoſitiones ingreditur, eam præſertim, quæ in frequēti uſu eſt, unguentum de comitiſſa nuncupatum.* BRA. *A Græcis Balanus, & Iouis glans nuncupatur. In Sardinia optimæ naſcuntur, ſed & apud nos in Regienſi, & Mutinenſi agro ſapidiſſimæ, uerum minores. A Germanis caſtaneæ, Keſten appellantur.* SENEX. *Raphani cortices ſequuntur.* BRASA. *Ne in æquiuoco uerſemur, tres radices noſco, quæ Raphani nomine inſigniuntur. Vna, quæ uulgò raphanus proprie dicitur, acerrimū ſaporem habens, adeò ut caput tentet, & lachrymas incitet. Altera, radix eſt, quam in quotidiano uſu habemus, ſeminaturq́; & colitur: hanc raphanello appellamus, qui inter olera à cultoribus numeratur, & ab alijs Italiæ gentibus, præſertim Romanis, armorazo nuncupatur. Eſt & tertia radix, quæ ſine cultu naſcitur, quam ſylueſtrem raphanellum dicimus. Tu cuius radicis corticem quæris?* SENEX. *Illius acutioris, abſoluto uocabulo noſtra lingua raphano appellati. Neſcio tamen cur potius cortices, quàm totam radicem habere ſtudeamus.* BRASA.

[Margin: Iouis glās — Raphanꝰ — raphanellus ſylueſtris.]

Quoniam

Quoniam meditullium ſub corticæ exiſtens, minori calidtati afficitur, quàm cortex: præterea facile putreſceret, cortex uero facilius exiccatur. Nos raphanellum noſtrũ, apud Dioſcoridem raphanum, et a Latinis radiculam appellari iudicamus: quamuis et ſub raphani genere noſter uocatus raphanus contineri poſſit, qui tamen à multis creditur eſſe lepidion: hi vero non obſeruant lepidion à Dioſcoride herbulã dici, noſter autem raphanus magna herba eſt. Adde Plinium, noſtri raphani folia, lauri folijs ſimilia facere, & mollia eſſe cenſere, quę poſtea gladioli retuſi formam accipiunt: uerum raphanus noſter ampla folia habet, lapathi acuti folijs ſimilia, & multo latiora. Noſter igitur raphanus in raphani genere poni uidetur, nõ autem in lepido, quia idem videtur Dioſcoridis lepidion & ſeitaragi Serapionis, præſertim ſi ſeitaragi herbam intelligamus. In his montibus tui raphani radices collige: aliàs hæc omnia a d ſenſum oſtendemus. Hiſpani rabanos Germani rettich, raphanum uocant, SENEX. Capparorum cortices ſequuntur. BRA. Te etiam in his radices quærere arbitror. SE. Radices inquam. BRA. De his ſermo fiet, ſi in primis tibi oſtendam Pandectariũ in raphano ſummopere errare, utpote qui à Galeno ſcandicem uocari cenſeat, quum ſcãdix alia herba penitus ſit, inter olera ineptiſſima, quæ quidem apud Plautum damnatur: nam quendam exprobrat, utpote ſcandicis uenditorem: & matri Euripidis exprobratum eſt, quòd neq; legitimum olus, id eſt, ſcandicem uendiderit. Ad cappares redeuntes, notiſſimi ſunt, & nunc frequentes, & optimi Ferrariæ naſcuntur, in aſperis & gracilibus ſolis, & in

Scandix. Capparis

ruderibus: imò niſi impediantur, adeò uagè incedunt, ut proximum ſolum impleant & areſcere faciant. Semen ipſum, folia, & radicum cortices ſeruare oportebit. Plinius Arabicum peſtilentem eſſe tradit, in quam ſententiam uenit etiam Galenus. Aphricus, Apulus, & Marmaricus quondam infeſti fuere, nunc probati euaſerunt. Imò nos ex Apulia præcipuè habemus, quamuis in multis locis nunc Ferrariæ uireant. Antiquitus etiam caulis, & fructus ſale ſeruabantur, ſed nunc et aceto. Mirum eſt de eo, quòd omnes medici pro comperto ſuſcipiunt, ad uentriculum roborandum ualere, & ęgris appetentiam facere credentes. Tamen Dioſcorides certiſſimis uerbis, ita ſcriptũ reliquit, Aluum turbare, ſiticuloſum eſſe, et ſtomacho noxium, tamen minus noxium eſſe ſtomacho coctum, quàm crudum: omnes tamen pro uentriculo tribuunt, ut magis uigeat ſed non miror: quia & Coriandrum pro roborando capite exhibent, cui tamen, ut Dioſcorides fatetur, obſtat, niſi capitis uitium ſit ratione uentriculi. De capparibus fortè id credũt: quoniam à Paulo Aegineta libro primo, capite ſeptuageſimoquarto appetentiam facere dicitur, & in principio cœnæ edi ex oleo et aceto, uel ex oxymelite, quemadmodum & nos utimur. Verùm et ſi ita cõditus appetentiam affert, non tamen ob hoc uentriculo cõuenit: quia id eſt pro eo tempore ratione condimenti. Alioqui Dioſcoridi opponeretur Paulus, quem tamen imitari ſummè ſtudet. Tu Ferrarię radicum cortices habere poteris, in uiridario præſertim Ioannes Braſauoli patrui qui cura Hieronymi Braſauoli affinis ſtrenuiſſimi, ibi uirent: ſed quum efficaciores uires in montibus habere pu-

Capparis arabicus.

tem,

tem, propterea hic collige, & ſerua. Hiſpani cappares, alcaparas nuncupant. SENEX. Thuris corticcs occurrunt, BRASAVO. Thus cortice caret. ſed cortex qui à Dioſcoride thus dicitur, eſt arboris thus gignentis cortex. Habetiſne vos alium thuris corticem dictinctum? SENEX. Non habemus, ſed quum opus eſt eo, uti, inter grana thuris inuenimus. BRASA. Tamen ſi thus optimum eſſet, in eo corticem habere non poſſetis. SENEX. At omnia grana probatiſſima non ſunt, nec omnia alba, aut rotunda ſunt: nigra etiam inueniuntur plena cortice. BRA. Tamen quemque pharmacopolam (pro uiribus) probatiſſimum habere conari oporteret. SE. Nos in unguentis hoc nigro utimur. BRASA. O execrabilis error: id facitis ac ſi unguenta ad humanam uitam nihil faciant, quum ex ignauiori unguento (nunc unguenti nomine abutor, ut recentiores faciunt, ad emplaſtra ampliantes) nunquam ad cicatricem uulnera perueniant, & cauſa putredinis ſint. Vnde opus eſt exquiſita ſimplicia medicamenta, unguenta etiam ingredi. Ex thure quatuor in officina tua ſeruato, thus ipſum, quod eſt arboris lachryma, ad quinque ferè capita altæ. folio piri, ſecundum aliquos, ſecundum alios lauri, ſecundum alios ſalicis, ſecundum alios Terebinthi. Theophraſtus tamen, ac Plinius illis conſentiunt, qui lauri folia habere inquiunt, nos incerti ſumus propter incertos autores. Miror tamen rem hanc adeò incertam eſſe, ſed certiores futuros breui ſperamus. A Græcis Libanus dicitur, in Arabia naſcitur, tanquam lachryma ex cortice ſuæ arboris emanat, ut apud nos in prunis & malis armeniacis

Thus.

Libanus.

gummi

gummi fit, grungo appellatum. Mas in thure, rotunda lachryma, & quæ alba ſit, dicitur, quod cæteris præfertur: alij colores, ut ruffus, & niger, ineptiores ſunt. Rotunda grana arte faciunt auari mercatores, ea ī primis quadrātes, poſtea per uas fictile ducentes, quo ad in rotundum tendant. Idem peſſimi homines thus reſina pini, & gummi arte quadam ſimul miſcentes adulterant. Adulterium igne deprehenditur: nempe thus accenditur, et confeſtim ardet: gummi vero non accenditur, id eſt, flammam non emittit: reſina in fumum euaneſcit. Ideo adulteratum, fumum potius quàm flammam emittit. Ex India etiam affertur, ſed peius quàm Arabum. Curabo ut ſaltem arboris folia, ramuſculuſue afferatur, quum illuſtriſſimi principis noſtri nauis Alexandriæ littora appellet: facile enim eſt ex Arabia, uel Indiæ Alexandriam ferri. Venetijs hæc emes. Verùm opus eſt arboris corticem habeas non thuris, ut quidam ignari putarunt, quia thus cortice caret: eſt autem cortex ad uarias ęgritudines, ad quas priuatim ualet, neceſſarius. Ne thuris manna uel pollinem omittas. thuris mā na. *Eſt autem manna, mica parua (ut inquit Plini.) ex concuſſu eliſa, ſicut in tritico id ſubtile quod ferè uolat, pollinem appellamus: ita hic, quod ualde ſubtile eſt, per confractum uel per motum, pollinem dicunt, uel manna.* thuris pollen. *Tamen quum eaſdem uires habeat cum thure, imò & ineptiores, an pollinem haberes, non curarem. Nonnulli uero in thuris manna decepti ſunt, eam eſſe mannam quæ ſoluit, & quæ è cœlo deſcendit, arbitrantes.* Thuris fuligo. *Non eſt autem opus thuris fuliginem omittere, quia ad multa priuatim in re medica ualet, arte autem paratur, ut*

tur,ut apud Dioſcoridem & Plinium, quum domi eris, ui fere nihil impediet. Nos uulgò thus incenſo, ab accendendo dicimus. Galli ancens, Hiſpani Encentio, Germani vveirach appellant. SENEX. Macis ſequitur, qui inter cortices numerari debet. BRA. Aut Dioſcorides de mace nuſquam loquutus eſt, aut quid ſit macis ignorare uidetur. Primo enim libro de Macere pertractat, inquiens ita appellari à Romanis corticem qui à Barbaris affertur, craſſus, colore ſubruffo, qui uehementiſſime in guſtu adſtringit, quia à Barbaris afferri dicit. Marcellus caput de Macere Dioſcoridi adiunctum eſſe putauit: & quia rem conciſè tractat, et extra aromata ponit. Nobis autem proprium Dioſcoridis caput eſſe videtur, quoniam à nullo Dioſcoridis codice abeſt, & Paulus Aegineta, qui Dioſcoridem conciſè refert, de macere tractat. Dioſcorides autem corticem eſſe cenſet: cuius vero arboris, nec ipſe, aut Galenus, aut Paulus oſtendunt. Plinius. viij. capite libri duodecimi, corticem eſſe inquit magnæ radicis, nomine ſuæ arboris appellatæ, quæ ex India uehitur: & quamuis ipſe Machir appellet, & Dioſcorides, Galenus, & Paulus Macer, re tamen conſiderata, quo ad colorem, ſaporem, & uires, idem eſſe conſtabit. Apud Plinium quid ſit incompertum eſt, ut ipſe refert: Græci corticem quidē eſſe teſtantur, ſed cuius ſit, prætermiſere. Serapio quū de Mace tractat, Dioſcoridem, et Galenum in Macere adducit, ideo quod Macis uocamus, & Serapio Gibeſe, idē ſunt cum Dioſcoridis macere. Eſt autem macer uel macis, uel macir, uel machir, ſuperior nucis myriſticæ cortex, ut ēt Serapio ex ſententia Iſaac dicit, & Auicenna ipſe teſta-

Macis.

Macer.

tur: quod ſi non ſentirent, ab illis ſponte diſſentiremus, quia re uera macis eſt ſuperior nucis myriſticæ cortex: quippe corticem habet, ueluti tenellum iuglandis putamen, quo nux myriſtica tegitur. Supra hunc corticem cortex alter uiſitur, qui totam nucem non tegit, ſed ueluti cãcellus per nucem diſcurrit, quamuis in aliquibus, ſed raris, tegat, qui eſt ſubruffus, & hoc macis appellatur. Vnde ſine dubio macis eſt ſupremus cortex nucis myriſticæ: nec iſtud peritioribus relinquimus ut Marcellus facit, ſed ita certum eſſe affirmamus, quia ſexcenties oculis uidimus, & nuces myriſticas domi cum cortice habemus. Nõ nulla tamen ſunt, quę me mouent ut exiſtimen aliud per macerem intellexiſſe Dioſcoridem, quàm ſit hic noſter macis: primo, quia de myriſtica nuce nuſquam loquutus eſt: fortè dices ignoraſſe, quod nucis myriſticæ cortex eſſet, de eo autem tanquam de re ignota ſcripſerit, quam etiam & Galenus, & Plinius, & Paulus, & omnium recentiſſimus Aëtius ignorarunt. Imò Plinius ipſe quid ſit, ignorare fatetur, uel de altera re loquitur, quia inquit, corticem eſſe radicis arboris eiuſdẽ nominis. Adde Dioſcoridem dicere eſſe corticem craſſum. Conſtat autem macim ſubtilem corticem eſſe. Præterea Dioſcorides uehementer in guſtu adſtringere inquit, quod Galenus guſtu multum acerbo fatetur, hoc in noſtro mace nõ percipitur. Præterea Galenus ſiccum in tertio, & in caliditate et frigiditate ſuum macerem æqualem facit. Conſtat autem noſtrum macium in guſtu caliditatem quandam præ ſe ferre. Vnde cum Auicenna ſentio, qui calidũ & ſiccum in ſecũdo macim facit: quamuis Auerrois quinto Colliget, in

primo

primo ſiccum ponat, ſed arbitror, in Auerroi errorem eſ ſe, & in tertio legi debet: nam eo loco Galenum imitari uidetur, imò & ipſe quid ſit non exponit. Quam ob rem ex his incertus ſum, an cortex quem Dioſcorides, & Galenus macer appellant, noſter macis ſit: ſi enim eſſet, Græci quid eſſet ſine dubio ignoraſſent, & præterea Auicennæ potius aſſentirer in ſecundo calidum & ſiccum ponẽti, quàm Galeno. Nam amicus Socrates, amicus Plato, ſed magis amica veritas: non enim ſtipticitatem illam perſentio, quam ſiccitas in tertio gradu exigit, & quam Dioſcorides excellentem in guſtu tradit. Etiam manifeſte perſentitur caliditas, & operationes id oſtendunt, quæ caliditas primum gradum excedit: hoc deprehenditur, ſi quis res calidas uno gradu, in ægritudine frigida applicuerit, & macim, manifeſte concipiet macis intenſius calefacere, quàm ſimplex aliud uno gradu calidum: experietur præterea, non tantum exiccare, ut ea quæ tertio gradu ſicca ſunt. Quam ob rem, aut altera res eſt Græcorum macer, uel ſi idem ſit cum noſtro mace, quod eſſet, ignorarunt. Et quamuis Auicenna & Serapio macim nucis moſchatæ corticem dicant, timidè quodammodo, & ex aliorum ſententia loquuntur, quàm ita aperta fronte ſentire uideantur. Vnde nos macim noſtrum, extremum nucis myriſticæ corticem eſſe docemus, & qui dubitat, rei ignarus eſt, & calidum ac ſiccum in ſecundo ordine iudicamus. Macim in his montibus non habebis, ſed Venetijs emere oportet. ex India Alexandriam fertur, poſtea Venetias. Luſitanorum nauigatio in inſulis nuper repertis nucum myriſticarum ſyluas inuenit, ex quibus

ingentiſſimam macis copiam, præter nuces aſportarunt, è longinquo autem odorem ſpirare ſentiebam. Hiſpani noſtro nomine utuntur. Tu reliqua proſequaris. S E. *De corticibus, quibus utimur, ſatis dictum eſt. Prædicti ſolum in uſu habentur.* Opportunum erit quieſcere, *& in hac uirenti herba prandere, poſtea meridiabimur, dum radij ſolis inclinantes intenſiſſimum calorem fregerint: veſpertina hora opus cœptum proſequemur.* B R A. *Non ab re ſentis, quippe in illa umbra apud illius riuuli murmur, meridiei æſtum fugiemus.* Interim Herbarie *mappam ſterne.* S E. Iam *commeatus deficit, qui tamen pro hoc prandio ſatis erit.* Interim Deus *aliquis prouidebit.*

DE LIGNIS QVORVM

apud Pharmacopolas uſus eſt.

SENEX.

NESCIO *an hoc potius ſit ueſperaſcere, quàm meridiari, quippe ſol inclinare iam cœpit.* B R A. V*eſperaſcere dici oporteret, ſi hoc uerbũ* V*eſperi, dormire ſignificaret.* Q*uæ igitur in tua ſcheda ſunt proſequaris.* S E. Ligna *ſequuntur, inter quæ primum locum* Aloës lignũ *occupat.* [Aloes lignum.]
B R A. Q*uidam ignari, aloën huius arboris liquorẽ eſſe putarunt, quum aloës herbæ potius liquor ſit, quàm arboris, ut ſuo loco oſtendemus.* De *hoc ligno nuſquam à* Galeno *(quis ſciuerim) ſcribitur.* A Dioſcoride, *&* Paulo Agal- [Agallochon.]

lo, Agallochon lignum appellatur. Serapio Galenum adducit de hoc ligno loquentem, locũ non indicans, nos nunquam inuenire licuit. Nunc optima ſuffumigia & odoratiſſima ex illo fiunt, ſimul cum gummi à noſtris belzuinũ appellato. Fiunt & coronæ, id eſt, indices ad numerãdas Deo mulierum preculas, quos indices torno parant, perforant, et lineæ inſerunt ſexaginta, centum, uel centũ quinquaginta. Ramenta uendunt etiam caro pretio pro ſuffumigijs parandis, ſed alia ſecum miſcentes, & in puluerẽ reddentes paſtillos in longum et acutum conformant, quibus igne approximato ſine flamma in cinerem uertitur, ſolùm per cubicula odoratum fumum ſpargens: hoc autem facit, quoad in cinerem uerſum ſit: odoratiſſima qualia nunquam perſenſerim, Illuſtriſſimus Dux ALPHONSVS *parat. Duo à Pandectario mirè fatua ſcribuntur: unum, neminem unquam uidiſſe huius arboris ortum, & quod per flumina paradiſi terreſtris, quum aliqui rami franguntur, defertur. De terreſtri paradiſo idem ſenti Serapio ex ſententia Chend fetebeni. Quod quantum à uero diſſentiat, Luſitanorum nauigatio oſtendit, nam plures harum arborum ſyluas ingreſſi ſunt Luſitani, & ingẽtes truncos in Hiſpaniam portarunt. Gentes illarum partium etiam hoc lignum in honore habent: ideo non mirũ ſi ad nos copia non ueniat. In inſula quæ Sumatra nunc dicitur, ubertim creſcit, quam plures optimi autores Taprobanam exiſtimant. Verùm ultra Aequinoctialem Sumatra à Luſitanis inuenta eſt. Ptolemæus autem ſub Aequinoctiali Taprobanam ponit: quicquid ſit, unum genus eſt huius ligni cæteris odoratius, quod illi ſuo nomine Ca*

Tapobrana.

lampat uocant: cuius ſi feſtucam per quartam horæ partem manu clauſeris, mirum odorem perſenties. Ad nos nũ affertur hoc genus, ſed ad regnum Cathai, ad regnum Cini, ad regnum Macini, ad Sarnau, & Granay portantur, regna ab antiquis Coſmographis non deſcripta. Ibi ditiſſimi Reges ſunt, & qui plurimum odore gaudeant, congeries horum lignorum in Dei honorem urentes. Fortè hæc inſula Sumatra ea eſt, quam Serapio ex ſententia Aboamſa Simua uocat, in qua probatiſſimum Agallochũ naſcitur, quàm alio in loco. Certus autem ſum quod ad nos defertur, ex probatiſſimo genere non eſſe, quoniam & ſi per horam manu clauſeris, eximius ille odor non perſentitur. Vnde hæc eſt ratio exquiſitiſſimum Agallochum ex inſula Sumatra uel Taprobana probandi ut referunt qui per Luſitanorum nauigationes illuc acceſſerunt, manu claudere ut redoleat. Nos autem aliter probamus, ſupra ignem ponentes. Optimum, lachrymam facit, & bonum odorem ſpirat, diuq; perdurat antequam comburatur. Aliud uanum à Pandectario ſcribitur, ſepeliri ſub terra, ut odoratus fiat, quod à Serapione accepit ita ex ſententia Chedfetbeni dicente, ſed per annum condi tradit. Cuius oppoſitum Luſitani oculata fide demonſtrant: hi recentes Chamæleæ radicibus adulterari fatentur, quod fieri non poſſe certus eris ſi craſſiora ligna emeris. Imò facillimè deprehenduntur ramenta an ex Agallocho ſint, prædicto modo: nec Luſitani dicunt ebulliri, poſtea uendi ut de reubarbaro etiam multa fabulantur. Græci poſteriores, ut Aëtius, lignum aloës appellarunt. Nam hic uir ſpeciatim de xylo aloës tractat. Veneti unũ

tantum genus cognoſcunt, quod Alexandria Aegypti habẽt, illuc ex Arabia allatum: quod enim ex India affertur, ad Venetos non tranſit, prȩſertim ex Sumatra inſula: quã uis ex India per mare rubrum, & per deſertum Arabiã mercatores Alexandriam tendere ſoleant. Luſitani tres ſpecies cognoſcunt, quas etiam tractant: fortè eæ ſunt de quibus Serapio. Tu Venetijs id emes quod haberi poteſt, quoniam in Italia non oritur. Ab Hiſpanis ligno aleos uocatur. SENEX. Xylobalſamum ſecundo loco ſcriptũ eſt. At quia de eo in fructibus tractauimus, ideo qui tertio loco ſequuntur ſandalos proponam. BRA. Tria ligna in officinis habetis, quæ ſandali nomen habent. Albũ quoddam, id eſt cõmunem ligni colorem habens: albũ uero ad alia comparatum dicitur. Rubrum et luteum hoc recentes citrinum dicunt, cȩteris odoratius, imo ſolum inter alia odoratum. SE. Ita certe habemus. BRA. Decepti ſunt plures, ſandalos rubros aſpalathum putantes, quippe ſandalus arbor eſt, Aſpalathus arbuſcula: ſandalus nõ eſt amarus, ſed amareſcit aſpalathus, ſandalus ruber non eſt odoratus, ſed eſt odoratus aſpalathus. Quam ob rem qui rubros ſandalos aſpalathum putarunt, longe decepti ſunt, cum propter dicta, tum ꝑꝑ alia multa. In his ſandolis Arabibus debemus, hi enim ſandalos nobis oſtenderũt: Dioſcoridem enim, Galenum, Plinium, Theophraſtum de his nunquam ſcripſiſſe conſtat. Venetijs hæc tria genera ſandalorum emes, albos, rubros, & luteos. Cæteris præſtãt lutei, mox rubri, deniq; albi. In India potiſſimum naſcũtur. Luſitani nautæ, harum arborum ſyluas inuenere. Maxima copia in agro Calechut, quod eſt totius Indiæ

Sandalus

aſpalathus

emporium, prouenit. In terra etiam Cubæ uiget, et varijs alijs locis, de quibus nuſquam antiqui pertractarunt, ſed nuper diebus noſtris à Luſitanis inuenta ſunt. Ad rem igitur, antiquiores de ſandalis nuſquam recordationem fecere, ſed Arabum inuentum eſt. Conſtat autem frigidæ & ſiccæ naturæ hanc arborem eſſe. Decipiuntur, qui ver Zinum rubrum ſandalum eſſe arbitrantur: nam diuerſæ ſunt arborum ſpecies, quarum copiam Luſitanorum triremes & celoces in Hiſpaniam portarunt. Apud Tarnaſarim Indiæ vrbem uerZinum naſcitur: de hoc apud antiquos non habeo quid certi dicam, ſed de ſandalis quidam libellus falsò Galeno inſcriptus circunfertur: qui de ſecretis Galeni inſcribitur, ubi in eo de icteritia ſermo fit, ſandalorum meminit: tamen non dicit ſandalum: ſed mahaZari. Recentiores ſandalos citrinos interpretati ſunt: his autem nulla exhibenda fides, nam ab Arabe collectus ille liber, Galeno inſcriptus eſt. Hiſpani ſandales, Germani ſãdel ſandalos vocant. SENEX. Tamarix accedit. BRASAVO. Ferrariæ pro his quibus lien tumet, dolia & pateræ fieri cœperunt ex myrice, ut his uaſis uinum ſeruetur, quod hi qui male affecti ſunt liene, bibere poſſint: de ipſo in herbis ſatis dictum eſt, ubi oſtendimus, ab antiquis myricem appellari. SENEX. Guaiacum ergo ſequitur. BRASAVO. De hoc ligno plures fruſtra conati ſunt apud antiquos aliquid inuenire. Conſtat enim Dioſcoridem, Theophraſtum, Plinium, Galenum, Paulũ Aëtium hoc lignum ignoraſſe, ſed non mirum, quoniam Ptolemæus, Póponius, & cæteri Coſmographi eas partes ignorarunt, in quibus naſcitur. Nemo enim præter Luſitanos,

(margin notes: Verzinũ. — Tamarix. — Guaiacũ.)

ſitanos,in nouis nauigationibus illuc acceſſit. Equidem in inſulis nuper repertis potiſſimũ oritur,in ea quæ Corterati appellatur,& Hiſpaniola, quæ ab Æquinoctiali parum diſtat,et in alijs plurimis,ubi naſcitur, ſimilẽ morbum habent,ut is eſt,qui Gallica ſcabies uocatur,pro recuperanda ſanitate fructu ueſcuntur: & quibus fructus deſunt,ligni decocto utuntur:quod Hiſpani uidẽtes, lignũ in Hiſpaniam portarũt,quod deinde per totum Italiam diuulgatum eſt:fructus citò putreſcunt,ideo ferri nõ poſſunt. De hoc aliàs diffusè ſcriptum reliquimus, in cõſilio (ut dicunt)quod pro reuerendiſſimo & doctiſſimo Laurentio Cardinali Campegio fecimus,omnium Cardinalium ſplendidiſſimo lumine, Magnifico Rodulfo Campegio ductore ſtrenuiſſimo,& uiro nunquam ſatis laudato procurante. Vt aũt noſcas(ſi accideret)quid empturus ſis nunc breuibus expediemus. Tria huius ligni genera nouimus. Vnum,quod ubique nunc per totam Italiam uagatur,meditullium ferè nigricans habens,& circuncirca albicans,quod odore,pondere & pinguedine probatur,& quum in micas redigitur,præ pinguedine in globum ſibi iunguntur. Eſt aliud ligni genus, quod ſimiliter pharmacopolæ ligum ſanctum appellant, quoniam & primũ lignum ſanctum,uel palum ſanctum dicebatur, quod meditullium paruum,lucidum & magis album eſt quàm prius:tamen in colorem luteum tendit. Multiq; decepti ſunt hoc eſſe ramos guaiaci putantes quum tamen arbor ſit ſecundum ſe à guaiaco diſtincta,ut præcitato conſilio docuimus. Quandoque annis ſuperioribus magna copia in Italia fuit. Nunc quinque aut ſex anni ſunt, quod ipſum

Lignum ſanctum.

Italia non uidit: tamen nobiles multi Genuam miſere, ubi prius copioſiſſimè habebatur, ut emerent. Tertium genus contigit me uidere Venetijs, in pharmacopolæ campanæ officina, quod in ruborem tendebat, deinceps nunquam uidere potui. Tu Genuæ, non Venetijs, primum genus emas, & ſecundum, ſi inuenire dabitur. De tertio nullum experimentum habeo, tamen ſi aliquo Italiæ loco haberi contingat, ne a tua officina abeſſe ſinas. Quandoq; hebeni ſpeciem eſſe ſuſpicabamur, ſed poſtea autores conſiderantes, à ſuſpitiõe liberati ſumus. Tu ergo alia ligna proſequaris. SENEX. Iam extrema manus lignis impoſita eſt, niſi ea numeremus, quibus etiam pyxides fiũt. BRA. Nec iſtud ab re eſſet, ſcire quo loculo unumquodque exquiſitius ſeruaretur. SEN. At quia non modo umbræ maximæ cadunt, ſed ferè ob ſolis occaſum, ſub Orizontẽ inclinantis, euaneſcunt, ut una ſola terræ umbra præualeat, expedientius erit ab incœpto opere quieſcere. BRA. Imò nihil æquè commodum, quàm eos cibo & potu ſaturos fieri, qui iugi labore occupantur. id tugurium petamus, quod ex monte pendere uidetur. SENEX. Eamus HER. Quis adeo audax hoc præcipitium inhabitat, à quo deſpiciendo tremunt membra, & crura uacillant? RVSTICVS. Ego: ſed tutius eſt hoc præcipiti ſaxo inhabitare, quàm prope mõtis pedem, quo ingentia ſaxa plerunq; deuoluuntur, domus & turres obruentia. SE. Mi frater, cœna indigemus, & quiete: ſi nos hoſpites benigne receperis, ut dignũ eſt, liberè pſoluemus. RVST. Nihil ęquè gratum mihi eſt, quàm bonis placere. Domus hæc veſtra eſt: non deerunt molles caſtaneæ, non mitia poma, non

ma, non caſeus, & aſſam capreoli partem habebitis. Vino caremus, niſi ex ſylueſtribus prunis: nec panis adeò albus eſt, ut vos deceret. S E. Opiparam cœnam nacti ſumus. Lymphas manibus demus. Tu hic diſcumbe. B R A. Potius è regione oſtij ſedebo, ut ſpiranti aura fruar. S E. Vinum hoc ex ſylueſtribus prunis non diſplicet. B R A S A. Nec mihi, niſi ſtipticitatem quandam perſentirem. S E N E X. Poſteaquam cœnati ſumus, ne ſtatim à cibo dormiamus, ſpatiari parumper conueniet. H E R B A. Satis hodie ſpatiatus ſum. Impleant uapores, quantum lubet, caput, hac etiam nocte reſoluentur. B R A S A V O. Dormiat ipſe, nos interim perambulemus. S E N. Dic mi Antoni Muſa, Hieronymum Braſauolum auum tuum uirum integerrimum noui, qui tres natos generarat, Franciſcum patrem tuum, Ludouicum, & Procuriũ: extantne patruorum aliquæ proles? B R A. Ludouicus cœlebs obijt, quum adhuc infans eſſem. Procurius & ipſe cœlebs, quum. M.D.X X I I. In Hiſpaniam ad Adrianum pontificem nuper electum ab illuſtriſſ. Duce noſtro mitteretur in Macra flumine, prope Lunæ deſertam urbem ſuffocatus. Solus Frãciſcus ſobolẽ peperit, nec raram: cuius ego ſolus ſuperſtes ſum. S E. Doctiſſimus fuit et excellentiſſimus medicus pater tuus, & inter alios, comes facundiſſimus. Noui etiam Ptolemæum fratrem tuum, qui in ſummum uirum euaſurus erat, ſi fata permiſiſſent. B R A. Puer adhuc eram quum. M.D.V. vita functus eſt: ſed ex altera matre ortum duxit. S E. Scio. Tu ex Margareta Brixienſi, muliere digna decantari, quæ uidua à tenellis annis uſque in uirilem ætatem maximo ſtudio & labore

nos duxit. BRA. *Ex ea autem pręter me,* Hieronymus, *&* Ioannes, *Baptiſta prodiere.* SE. *Ioannem Baptiſtam ignoro.* BRASA. *Non mirum, quia trium annorum puer in cœlum euolauerit.* SENEX. *Hieronymus iam uir excellentiſſi. euaſerat, et nunc inter optimos Ferrarię ſes medicos computaretur.* BRASA. *Multis laboribus me leuaſſet, niſi uitam cum morte.* M.D.XXVIII. *commutaſſet. Sed nullus contra impia fata poteſt. Eo anno ꝑ totam* Italiam *peſtilens morbus euagatus eſt.* SENEX. *Tu quot annorum es?* BRASA. *Nunc trigeſimũ quartum annum impleui. Nam ĩ lucem prodij Milleſimo quingenteſimo anno à* CHRISTI *ortu, decimaſexta Ianuarij luce, hora ſexta noctis cum dimidia, ante diui Antonij feſtum diem.* SENEX. *Quum infans eſſes, te frequenter inter ulnas portabam: nam mihi ſumma familiaritas erat cum excellentiſſimo patre tuo. Dic autem, Duxiſtine adhuc uxorem?* BRASA. *Sextus iam agitur annus, quum ſtatim è* Gallia *reuerſus ſum,* Caſſandrã *præſtantiſſimi* Hieronymi de Robertis *filiam duxi, quæ multos natos mihi peperit:* Renatus *vnus,* Hercules *alter appellatur, et puella* Margareta. *Hi nunc extant, alij in cœlum euolarunt: nuncq; ut iterum pariat, expectamus.* SENEX. *Hora dormiendi inſtat: nam ſtellæ frequentes ſunt, & undiq; cœlum occuparunt.* BRASA. *In frondeum torum & hac nocte dormire opus erit, ſed nihil mihi iucundius, ut antiquorum philoſophorum toros contempler.*

DE LIQVIDIS SVCCIS

& liquoribus, quorum in pharmacopo- larum officinis uſus eſt.

HERBARIVS.

HORA IAM eſt de ſomno ſurgere, ut cœptum laborem perficiamus: heus ſurgite. SE. Quoniam heri tempeſtiuius accubuiſti, ab re nõ fuit, & hoc mane tempeſtiuius ſurgere. Te pæpara ad liquidos ſuccos & liquores parandos: ſucco bletæ in primis, & uiolarum indigemus. BRA. De bleta in herbis: de violis, in floribus diſſertum eſt. SE. Diſſeruiſti quidem, ſed etiam ſucco abſinthij indigemus, fœniculi ſolatri, ſemperuiuæ, ebuli, irios, chelidoniæ, rutæ, eupatorij, corticum mediorum ſambuci, hos Galli eſcorce du millieur du ſureauvocant, quos in herbis expreſſimus. BRASAVO. Paraſti certe, ideo non eſt opus iterum repetere. SE. Balſamus, ſuccus granatorum, ſuccus cotoneorum ſequuntur. Cotoneum uero, coing à Gallis, membrilles ab Hiſpanis, quitten à Germanis nuncupatur. BRA. De his etiam in fructibus, & de granatis in floribus ſermonem habuimus, quando balauſtia colligere iubebas: arbitrorq; te per balſamum liquorem ipſum, id eſt, opobalſamum intelligere. SE. Ita quidem eſt: ſed roſarum ſuccus ac oleum ſequuntur. SEN. De oleo in fructibus, de roſarum ſucco in floribus dictum eſt: tamen oleum ex im

maturis oliuis, & maturis habere oportet: ex maturis autem primæ expreſſionis oleum, & ex integris oliuis, & aliarum expreſſionũ, A Gallis huille, ab Hiſpanis azeite, à Germanis oel oleum appellatur. S E. *Vinum etiam in officinis habere oportet.* B R A. *Imò in cellis uinarijs potius. De uino ſeorſum uno libello Illuſtriſ.* A L P H O N S O *Duci Ferrariæ dicato, ubertim ſcripſimus: ubi ſapidiora apud antiquos uina, & quot ſpecies haberent, & & quibus ætatibus bibenda, & quomodo, & quando degenerant, & de optimis noſtri temporis uinis, deq́; medicatis diſſeruimus: hunc libellum Ferrariæ habebis, ex quo quæ uina in officina habere oporteat, diſces: nunc enim tempus non eſt uina colligere, præſertim quum in tua officina Creticum habeas, & purum Creticum, non adulteratum, quod maluaſiam à loco, in quo naſcitur, appellãt: alij Monõbaſiam dicunt. A Gallis um, ab Hiſpanis, ut nos à Germanis, vvein nuncupatur.* S E. *Nec aceto carere debemus.* B R A. *De aceto etiam ſeorſum ſcripſimus in libello illuſtri Iulio Taſſono Duci ſtrenuiſſimo, inſcripto, ubi de uarijs aceti generibus & eius qualitatibus diſſeruimus, & quibus modis fiat, et quomodo breui acerrimum euadat. A Gallis uin aigre, ab Hiſpanis uin agre, à Germanis eſſig dicitur. Tu in officina ex roſis roſatum acetum præpara, & ex Cretico uino puro ad epithemata, et plura alia habeto.* S E. *Agreſte ſequitur.* B R A S A. *Vinum Omphacium uocatur: ſuccus eſt uuæ immaturæ, quæ & ipſa uua Omphacia nuncupatur. Ex uua Thaſia & Aminæa Dioſcorides quinto libro fieri docet. Tu ex hac noſtra præpara, & præſertim in agro Ferrarienſi:*

Vinum.

Acetum.

Vinũ omphacium.

nam vi

nam vinum hoc frigidæ naturæ eſt. Quo autem modo fi at, in principio ferè quīti libri Dioſcorides docet. A Gal lis uerius, ab Hiſpanis agrazo, à Germanis agreſt uocatur. SENEX. Eo modo præparabo, quum Ferrariæ eri mus. Mel ſequitur. BRA. Mellis genera ex locis diſtin ctu fecere autores. Potiſſimum & pretioſiſſimum Atticum: poſtea Siculum, præſertim quod Hybla urbe Siciliæ Hybleum appellatur, ex thymi abundātia. In Creta apud Carinam mōtem huius generis naſcitur, quod muſcæ nō attingunt: ideo pro medicamentis eligunt. Non deſunt tamen, qui Siculum cæteris præferant, ut Varro, quia melli ficium ex thymi floribus potiſſimum fiat. In Sicilia uero maxima thymi copia habetur: nos autem hyblæo melle nō indigemus, quoniam Ferrariæ ſatis laudatum ſit. Mel uero Sardoum, & Ponticum abijcienda, ut pote nocua. Probatur mel, quod dulciſſimum, odoratum, & guſtu compungente, ſubrutilum, nec ſucco liquidū, ſed ponderoſum tactu prætenuia fila mittens, atq; ualidum, & quum trahatur, neq; abrūpentibus ſe, neq; reſilientibus guttis, ſed di gitum uerſus quaſi reciprocantibus, hoc eſt puriſimū mel, & eligendum. Nos duo genera Ferrariæ habemus, ſubrutilum, & album. Sunt qui album probent: ego ſubrutilum, utpote magis concoctum, quàm album. Pro melle ne alium locum quæras, quàm patriam noſtram, ubi apes & florum copia (quanquam non adeò exquiſitorū) & aquarum exuberantia habetur. Hiſpani & Galli eodem modo appellāt mel. Germani uero honigk. SENEX. In meo hoc Indicæ Scillæ ſuccus conſequitur. BRASA. Notiſſimæ ſunt Scyllæ, quæ & à Varrone Squillæ nuncupātur.

Mel. (margin, beside "Mellis genera")

Scylla. (margin, beside "Notiſſimæ")

quem omnes recentes medici ſequuti ſunt. Alba & nigra, id eſt, rubra in nigrum uergens, reperitur: prima maſculus, ſecunda fœmina dicitur: non ſolum ſuccus ſeruandus, ſed & ipſa Scilla, quæ tanquam cæpa eſt, & cortices filo infixi, & interſtincti fœniculo, & oleum ſcilliticum. Vinum & acetum fieri debent. Vos ſcillitico aceto utimini: uino minime. S E. *Quandoque etiam oleum paraui, et ſcillam in paſtillos redegi.* B R A. *Imò ad trochiſcos ſcilliticos, qui Theriacem ingrediuntur, ſcilla indigemus, quæ paſta circũdata in clibano decoquetur. Hæc de ſcilla. Tu alia proſequaris.* S E. *Non ſunt alij liquidi ſucci, quibus in officinis utimur, & hora adhuc operi conuenit: ideo condenſatos ſuccos, & concretos liquores ante prandium colligere poterimus.* B R A S A. *Vt lubet.*

DE SVCCIS PRAEDENſis, & concretis liquoribus, quorum in officinis uſus eſt.

S E N E X.

I N T E R *prædenſos ſuccos, Liquiritiæ expreſſum choream ducit.* B R A. *De ipſo in radicibus egimus.* S E N. *Ita conſtat. Manna ſequitur.* B R A. Manna. *Mannam rorem condenſatum nemo dubitare audeat: hoc autem adeò conſtat, ut nonnunquam in Ferrarienſi agro deſcenderit, ſed raro fit, tamen in ſtatis quibuſdam locis frequentius accidit: quemadmodum*

ſuperio

ſuperioribus annis Ferrariæ,in horto excellentiſſimi medici Sigiſmundi Nigriſoli cecidiſſe deprehēſum eſt. Ipſe uir doctiſſimus copia collecta expertus eſt,atq; probauit. Eſt autem ſtatutus locus in Oenotria, in quem ſingulis æſtatibus deſcendit,& ab omnibus paſſim colligitur. Neapolitani reges occluſere locum,ne quis ſine uectigali colligeret. Dum locus occluſus fuit,non deſcendit,eo recluſo & uectigali remoto,iterum deſcendere cœpit. Sed et iterum clauſo loco,& tertio recluſo,& clauſo ceſſauit: ut neceſſarium fuerit, reges quibuſq; permittere, ut colligere poſſint. Hoc mihi retulit Illuſtriſſima & ſanctiſſima Iſabella Neapolis Regina. Illuſtriſſimi Federici Regis Neapolitani digniſſima uxor, quæ M.D.XXXIII. Ferrariæ obijt, dum illam in graueſcenti ætate, & febre acutiſſima laborantem curaremus: quam inter CHRISTI martyres collocatam putamus. Sunt autem tria mannę genera, in Calabro ſolo collecta. Vnum, ſupra folia, quod perfectiſſimum eſt, & ita uulgò apud Calabros appellatum manna de folio: quippe ruſtici folia aptant, et ueluti tegete extendunt: plantantq; latiorum foliorum arbores, ut aptius colligatur, & parum ſupra aliam rem cadat. Alterum genus primo deterius eſt, quod in lignum colligitur & ſupra arborum caudices: hoc mannam ligni uel trunci vocant. Tertium genus in terram cadit, cæteris deterius, quod manna terræ dicitur. Eadem igitur res ſupra diuerſa cadens, uaria nomina & uarium genus (ſi hæc differentia generis dici poſſit) ſortitur. An uero hæc eadem manna ſit, qua Hebræi quadraginta annis in deſerto nutriti ſint, ſuſpicamur: quia coriandrorum grana habuiſſe

Mannæ tria genera.

fertur. Quum autem ſupra naturam id ſit, quod ſingulis diebus plueret manna, & in ſufficienti copia ut nutrirentur tot hominum millia, & ſi quiſpiam magis quàm pro uno die, aut duobus diebus feſtis colligeret, putreſcebat, propterea alteram rem fuiſſe Hebræorum mannam ſuſpicamur, quanquam dici poſſet, deum rebus naturæ ſemper miracula facere, uel quāto magis naturæ propria fieri poſſunt. Ideo illa Hebræorum fuerit uera māna in granula concreta, ut Calabra uidetur, ſed miraculum in quātitate fuerit, & in eo quod ſingulis diebus pluebat, & ob mandatum putreſcebat, quum in maiori copia, quàm eſſet menſura data, ſeruaretur. Ex partibus etiam orientalibus ad nos defertur, & præſertim ex monte Libano. Venetijs magna copia habetur. Tamen ego ſemper Calabram mannam cœteris præfero, etſi nonnullos aduerſari ſciuerim. An vero Dioſcorides de manna loquutus ſit, multi dubitarunt. Hermolaus ſub elæomeli comprehendit: nam etſi primo dubitet, an elæomeli æromeli ſit, infert tamen ſe in hoc eſſe perpenſiſſimum, ut idem ſint, quod nos ſentire non poſſumus, quia elæomeli ex arboribus ſponte manat, veluti oleum, ideo & elæomel dicitur. Manna uero è cœlo, id eſt, a ëre deſcendit, non ab arboribus. Nos tamen elæomel nunquam uidimus. At non eſſe mannam ſcimus, nec iudicare poſſumus quis nam melius loquatur, Dioſcorides, an Plinius, qui ſecus de elæomele ſentit. Tamen quum Plinius, de re ferè incerta loqui uideatur, Dioſcorides de ſibi certiſſima: ideo potius Dioſcoridi, quàm Plinio credere ſuaderem: adderemq́; de manna nuſquam à Dioſcoride tra-

ctatum

ſtatum, id eſt, de manna, que ros eſt: nam mannam Thuris primo libro deſcribit. Oribaſius etiam, Galenus & Paulus de ſola Manna Thuris loquuntur: ideo nuſquā Manna apud hos autores reperitur. Propterea Auerrois recte cenſet, Mannam unum ex his eſſe, quæ à Galeno ſcripta non ſunt: quamuis vnus ſit Galeni locus, ut infra edocebimus, in quo Mannam deſignare uideatur. De Serapione autem miror, qui Hibix ſententiam de manna ita dicentem ſcribit: Adſtringit uentrem, & eſt ſiccæ naturæ Manna. Vnde arbitror de Manna thuris Hibix eſſe loquutum, Serapionem uero mannam Thuris ſimul cum Manna roris confudiſſe. Nam ex eiuſdem ſententia addit, mannam compoſitiones medicinarum magnas ingredi. Conſtat autem ad reprimendam intenſam medicamentorum uim, & mannam Thuris, & Gummi (ut ipſemet fatetur) in magnas compoſitiones miſceri. Ideo certus ſum Hibix de Manna Thuris loqui. At quia aliquis putare poſſet eo capite Serapionem de Manna Thuris loqui, de Manna roris tractaſſe oſtendo. Quippe inquit ſecundum arbores, ſuper quas cadit, diuerſas uires habere. Vnde ſi cadat ſupra Tamariſcum, ad tuſſim valet. Quæ de Manna Roris loqui demonſtrant. Quippe Manna Thuris quum puluis ſit ex concuſſu Thuris factus, ſupra arbores aliquas non cadit. Aliud eſt, de quo miror Arabes duo capita fatere. Alterum, de Manna: alterum de Tereniabim, deſcribentes tereniabim Rorem eſſe de Cœlo cadentem qui ſupra lapides, & ſupra terram coagulatur, & granuloſo melli ſimilis efficitur: unde teremabim

eſt noſtra manna granuloſa, quæ ex Oenotria affertur. Verùm ex orientalibus partibus, & meridionalibus alterum genus mannæ portatur, ſicut mel liquidum, præter aliud albicans granuloſum, hæc eſt manna Arabum: quare tereniabim & manna rores ſunt, ſed teremabim eſt in granula condenſatus, manna apud ipſos tanquam liquor melle denſior. Nicolaos Nicolucius à Mauro quodam huius liquidæ mannæ pyxidem emit, quæ miror effectus faciebat. Quod autem Hibix de manna thuris ſuprà loquutus ſit, quum eam adſtringere dixit, ex hoc etiam oſtenditur, quia Serapionem in capite de tereniabin adducit, ubi tereniabim uentrem emollire fatetur, & bilim educere. Non defuere tamen, qui Arabum teremabim, Dioſcoridis ſaccharum eſſe exiſtimarint: hoc uero abſurdum eſt, quoniam Serapio, ubi de ſaccharo pertractat, id præciſe ſcribit, quod à Dioſcoride de ſuo ſaccharo prius dictum erat. Adde, ſupra cannas ſaccharum colligi, ſed tereniabim ſupra omnes arbores. Quare Serapionis tereniabim, id eſt, manna noſtra, alia res eſt ab antiquorum ſaccharo, & idem cum melle, de quo Auicēna, quod ſupra lapides & arbores ſine apum auxilio condenſatur. Meſue uiſus eſt tria illa genera, quæ ſeparatim in arbore, folijs, & terra colliguntur, agnouiſſe. At Galeni ſententiam affert, nuſquam apud Galenum de manna (niſi uno loco) & quomodo cum alijs rebus miſceatur, inuenire licuit. Arbitror hos Arabes alios libros habuiſſe, quàm ad noſtras manus peruenerint, Galeno falsò inſcriptos, ī quibus multa reperirentur, quæ adducunt, ab ipſis tamen nunquam ſcripta inueniūtur. Non poſſum id credere, Arabes adeò

temerarios eſſe, ut rem adducant, quàm uel in fonte non uiderint, aut ab aliquo adductam non comperiſſent. Conſtat autem, eos in pluribus Græcos adducere, de quibus nuſquam loquuti ſunt. Quare apud Dioſcoridem manna non reperitur, quoniam ſaccharum non eſt: quippe ſaccharum in arundinibus concreſcit modo ſalis, manna uero ſupra omnes arbores deſcendit. Eſt autem Galeni locus, quo mannam adumbrare uidetur, quum de melle, tertio de alimentorum facultatibus tractat, ſed de ipſa tanquã de re incognita ſermonẽ fecit, et rarò ſuis partibus facta. Inquit: Fit enim in plantarum folijs: neq; ſuccus earũ, neque fructus, neque pars ullo pacto dici poteſt, ſed eiuſdem cum rore generis eſt: non ita tamen aſſiduo, nec copioſe prouenit. Memini aliquando in æſtate, ſuper arborum, herbarumq; folia, mellis quàmplurimum repertum fuiſſe, ut gaudio exultantes ruſtici cantarent, Iuppiter melle pluit. Sed his non contentus Galenus cauſam addidit, inquiens: Præceſſerat autem nox, ut per eſtatem, ſatis frigida (nam tum anni æſtiuum tempus erat) pridieq; calida & ſicca fuerat aëris conſtitutio. Quam ob rem peritis naturæ interpretibus halitus è terra, atque aquis prodeuntes, ſolis calore exactè attenuati ac cocti, à frigore ſequutę noctis in unum coacti ac condenſati fuiſſe uidebãtur. Sed apud nos rarò id accidit: in monte autem libano, quotannis perſæpe, adeò ut expanſis ſuper terram uelleribus, mel à concuſſis arboribus decidens excipientes, ollas ac fictilia plena referãt: uocantq; id roſcidum mel, aut aëreum. Hactenus Galenus. Conſtat aũt mãnam illã, quã ex Calabria habemus, talem eſſe: nec mirum ſi à Galeno

ita prætereatur, ut nihil de eius uiribus ſcribat, quoniam apud ipſos non extabat, ſicut apud nos rarò etiam fit. Ex eadem materia fit mel, nam apes rorem ſupra folia & flores colligentes, mel parant. Verùm & ſi ſingulis annis Ferrariæ mel fiat, tamen manna non cadat, ratio eſt, illius diſpoſitionis aëris defectus: propterea non ab re ab Arabibus conſtellationes quibus fiat, id eſt aëris diſpoſitiones, quæ per aſtrorum motus fiunt, edocentur. Idem ſentit Plinius libro undecimo, capite duodecimo, ex aëre, et maxime ſyderum exortu fieri, præſertimq́; in ipſo Sirio ſplẽdente. Itaque prima aurora folia arborum melle roſcida inueniuntur, ac ſi qui matutino ſub diuo fuere, unctas liquore ueſtes, capillumq́; concretum ſentiunt. Siue ille eſt cœli ſudor, ſiue quædam ſyderum ſaliua, ſiue purgantis ſe aëris ſuccus, utinamq́; eſſet & purus ac liquidus, et ſuę naturæ qualis defluit primo. Vt ex his conſtet Plinium etiam hoc loco mannam tangere. Nam mel id ſponte factum in arboribus manna eſt. Saccharum uero non eſſe mannam, non ſolum prædicta oſtendunt, ſed & ipſe Plinius libro duodecimo, capite octauo ubi inquit, ampliſſimum ſaccharum, nucis auellanæ magnitudine eſſe: eſt uero mel in arundinibus collectum, manna autem eſt potius liquida, & quæ concreuerit nucis auellanæ amplitudinẽ non habet, nec manna dentibus fragilis eſt, ſed eſt ualde tenella. Voluit enim duritiem oſtendere Plinius per id quod dentibus fragilis ſit: nam manna digitis etiam frangi poteſt, non antiquorum ſaccharum. Conſtat igitur nos Arabibus debere, qui mannam exquiſitè edocuerunt, & eius uires in duas ſpecies diſſecantes, in mannam & tereniabim

niabim. Manna liquida eſt ut mel, denſatur autem: terenіabim eſt manna coagulata. Verùm hoc nomine manna in omnibus abutuntur, quod apud Hebræos, quid eſt hoc, ſignificat: quanquã ipſi man, non manna proferãt. Hęcq; de manna ſatis & ſuper. SENEX. *Igitur ſaccharum conſequetur.* BRASAVO. *Non minorem difficultatem moues, quàm quæ de manna pertractata eſt: quippe noſtrum ſaccharum aliam rem eſſe ab antiquorum ſaccharo conſtat. Antiquorum enim ſaccharum, ut Dioſcorides & Plinius teſtantur, genus mellis eſt ſupra cannas cõcreti. Noſtrum vero ſaccharum ex expreſſione cannarũ fit: hoc non modo re ipſa patet conſideratis autoribus, ſed Hermolaus clare ſentit, antiquorum ſaccharum, & hoc noſtrum diuerſa eſſe, & ante Hermolaum Genuenſis: ex eo etiam accipitur, quòd omnia antiquorum condimenta melle fiebant. Imò & nunc addo, Serapionem noſtrum ſaccharum ignoraſſe. nam quum de Saccharo loquitur, Dioſcoridem & Galenum adducit, qui de Saccharo, quod mel cannæ eſt, loquuntur: tamen de Taberzet mox loqui uidetur, ac ſi vnà confundat. Vnde à Serapione de noſtro Saccharo nihil habetur. Auicenna autem penultimo capite ſecundi libri ipſum diſtincte pertractat. Quæ uero ab Auicenna dicantur, in Epiſtola ad Franciſcum Tottum Lucenſem apud Leonicenum legere poteris: quia non arbitror noſtrum Saccharum ſub antiquorum autorum mellibus comprehendi: tamen poſſet dici poſſet extra cannas ui ſolis exire, & poſtea in modum ſalis conglobari: hocq; nos ſaccharũ Candum appellamus: quamuis Venetijs ſaccharum Candum arte fiat.*

Manna apud Hebræos qd ſignificet.

Saccharũ.

Saccharũ candum.

Quod uero ex canna reſudet, Dioſcoridis uerba inſinua re uidentur, quibus inquit, inueniri in arundinibus concretione ſua ſali ſimile, ut hec concretio per guttam, quæ ex canna exeat, fiat tuncq; eiuſdem materiæ erit cum noſtro ſaccharo, ſed non eodem modo factum. Cannæ ſacchari plenæ ſunt, non uacuæ & inanes, ut noſtræ cannæ ſunt: papyri formam habent. Quum eſſe puer, cãnas ſacchari libenter exugebam, quas in foro emebam, quodam Hiſpano mercatore portante: pro unica canna obolus unus expendebatur. Spero noſtram patriam, præſertim Illuſtriſ. Ducis noſtri montem cannas quandoq; producturum, ex quibus ſaccharum noſtrum per ebullitionem liquatur. Antiqui ſuum ſaccharum ſalem Indum uocarunt, & mel arundineum. De excellentiſſimo Leonice hic miror, qui ſalem Indum aliud eſſe à ſaccharo Taberzet probare uoluit, & Herculanum ac Gentilem reprehendit Auicennæ interpretes, qui in capite de Aſperitate linguæ, ſal Indum, id eſt, ſaccharum Candum exponunt. Verba autem Auicennæ in quarto canone, in capite de Aſperitate linguæ febricitantium, talia ſunt: Sal, qui aſportatur ex India, eſt in colore ſalis, & dulcedine mellis. Leonicenus Auicennam reprehendit, quia inquit: Hoc remedium à Paulo accepit, ideo opus eſt more Pauli ſalem intelligere. At Paulus pro ſale albo eum intellexit, qui pro condimento cibis admiſcetur. Addit, ſaccharum candum non eſſe album, ſed potius colore ſubluteum. Reuera Leonicæno multa debeo, quo ſemper preceptore ſum uſus, ſed plura ueritati, quam ſemper incorruptam ſeruare ſtudemus. Itaq; Paulum Aginetã conſide-

Sal Indus

conſiderantes ſecundo libro, capite quinquageſimo quarto. ubi de ſcabritie linguæ pertractat, expreſſe idem ſentit cum Auicenna, ſalem Indum, id eſt, ſaccharum illud ſumi debere, non ſalem noſtrum communem album. Cuius uerba ſua lingua ſubſcribere uiſum eſt. Inquit ille, καὶ ἅλς ὁ ἰνδικὸς χροιᾳ μὲν καὶ συςάσει ὅμοιος τῷ κοινῷ ἁλὶ γεύσει δὲ μελιτώδης. *Quem ſi ad verbum referamus, hæc dicit. Et ſal Indicus colore quidem, & concretione ſimilis commum ſali, ſapore autem melleo. Vt ex his manifeſte deprehēdatur, ſalem Indum Dioſcoridis ſaccharum eſſe, quod candum appellari poteſt, quamuis arte factum non ſit ut noſtrum, Multi uero, præſertim Venetijs & Genuæ, ut ſuperlucrentur, naturam imitantes, arte parant: ideo Herculanus & Gentilis per Indum ſalem, ſaccharū cādum interpretari uoluerunt, nec ſubluteum eſt, ſed quāto exquiſitius, tanto magis albicat, præſertim natura conſtans. Tu Venetijs ſaccharum noſtrum emes, & ex eo plures ſpecies. Illud in primis eme quod rubrum uocatur, ex prima coctura factum, uel ſecunda imperfectum, uel q̄d in ſecunda coctura degenerauit: quo in enematibus vtimur, quamuis perfectius vti deberemus. Etiam emas quod ſecunda coctura perfectum, & de Madera, uel ſaccharū craſſum nuncupatur, & etiam finum uocatum habeas, q̄d ex tertia, quarta, uel quinta coctura fit. Nec a ſaccharo cando abſtineas: quod ſi naturale habere poteris ſupra cānes ſponte concretum, conueniens erit: ſin minus Venetijs arte paratum emes. Suaderem uero ut Genuæ ſaccharum ex Madera emeres, quoniam uiliori pretio ibi venditur. Nam facillime ex Hiſpania & Sicilia in Liguriam defertur.*

fertur. Cætera ſacchari genera, ut candum finum, uiliorī pretio Venetijs uendũtur. De ſaccharo autem cando, an ſiti conueniat, ſuo loco diſputare decreuimus: quia plura à Leoniceno contra recentiores dicta ſunt, quæ mihi veritati quadrare non nidentur. SENEX. Galenus ſaccharum non cognouit? BRASA. Non, ſed tantum Dioſcoridis ſaccharum. SENEX. Fiebatne Galeni tempore cannarum expreſſio? BRASA. Si fiebat, oſtendit ſe ignoraſſe, quia de ipſo nunquam loquutus eſt, uel de expreſſione uel de ipſis cannis. Id tantum tractat quòd dicit Dioſcorides, in cannis concreſcere. SENEX. Arbitrandum igitur Galeni tempore inuentum non eſſe. BRASA. Hoc arbitrari non poſſum: imò certus ſum ante Galeni tempora cannas exprimi, et ſaccharum fieri: ſed fortè Galenus ipſe ignorauit, quia non omnia poſſumus omnes, nec ualde frequens erat: quippe extant Marci Varronis Narbonenſis carmina, expreſſionem harum cannarum in hunc modum dicentia:

Indica non magna nimis arbore creſcit arundo,
Illius & lentis premitur radicibus humor,
Dulcia cui nequeant ſucco contendere mella.

Conſtat autem Varronem ante Galeni tempora extitiſſe, quia uixit ante CHRISTI aduentum, quum Cæſar imperium occupauit Galenus autem poſt CHRISTI incarnationem uixit, tempore Marci Antonij Imperatoris, & tempore Adriani in cuius gratiam theriacam præparauit, ut ipſemet in primo libro de antidotis ſcribit, ubi de Cinnamomo uerba facit. SENEX. Hoc non eſt paruum teſtimonium, ante Galenum illarum cannarum ſaltem ra

tem radices exprimi ſolere. BRASA. Sed & Statius Papinius, qui tempore Neruæ imperatoris fuit, id eſt, ante Galeni tempora, licet parum, tamen in ſyluis harum cannarum meminit, dicens:

Et quas præcoquit Ebuſita cannas.

Vbi Hermolaus Hypaſita legendũ corrigit, à fluuio Hypaſi, à quo etiam populi Indiæ uocantur. SENEX. Nec iſtud paruum teſtimonium eſt. BRA. Alia etiã addãt Nam Strabo in India non ſolum ex cannis, ſed ex radicibus exprimi docet, et Solinus de India pertractans ex radicibus quarundam cannarum inquit ſuccum exprimi ad dulcedinẽ mellis. Vnde certũ eſt ex radicibus poſſe fieri noſtrum ſaccharum, & abundantius quàm ex ipſa herba, ſed ad generationem reſeruant: nullus uero dubitat, Strabonem ante Galeni tẽpora fuiſſe, quia ante CHRISTI aduentum ſcripſit ſub imperio Octauiani, & in ipſo aduentu: Galenus uero poſt Octauiani tempora, & aduentum CHRISTI in lucem prodijt. Quã ob rem ſi hũc liquorem antiquiores Galeno nouerunt, miror cur illum præterierit. Fortè hoc cãnarum expreſſum de natura ſacchari credidit ſupra cannas concreſcentis: quum uero de illo abunde tractaſſet, ſatis de dulci illo expreſſo dictum putauit. Aut Romanis totius orbis dominis, aliquid apertum eſſe potuit, quod Græcis etſi propinquioribus, ignotum erat. Opus autem eſt per longum tempus antequam à præcitatis uiris ſaccharum cognoſceretur, cannas exprimi: quoniam antequam ex India Romæ hoc ſciretur, fuit opus interponi tempus. Tamen de Plinio omnium rerum ſagaci inquiſitore, & Dioſcoride ſedulo ſcripto-

re miror, qui hæc ſiluerit ante ſe ab alijs ſcripta, quum tamen Plinius Romæ eſſet, ſed nō omnia poſſumus omnes. Ab Hiſpanis azuquar, à Gallis ſuccre, à Germanis Zuchar nuncupatur. Tu reliqua proſequaris. S E. Optarem ut omnia in cumulum redigeres quæ de his prædixiſti, mannam etiam addens. B R A S A. Imò & à melle inci-

Mel apū. piam: Mel Apum, eſt noſtrum mel: Mel roris, eſt manna,

Mel roris quam habemus, quæ & mel ſylueſtre dicitur a Suida: & Plinius libro decimoſexto, capite octauo, ſupra robora

Mel cānæ etiam fieri tradit. Mel cannæ, eſt ſaccharum antiquorum noſtro cando ſimile, quod in Ægypto, & India innaſcitur, & conglobatur ſupra cannas. Nos per expreſſionem cannarum, uocatum à nobis ſaccharum paramus, & per cocturam in uarias ſpecies diſtribuimus. Mel cannæ ab Auicenna dicitur ſaccharum albuſar, el ſal Indus dicitur

Acatia. ut ſuprà docuimus. S E. Acatia ſequitur. B R A. Noſtram uocatam Acatiam, illam Dioſcoridis non eſſe, manifeſte patet: quamuis & nos ex ſpinoſa quadam noſtra arbore faciamus: habet Dioſcoridis acatia ſiliquam ſeminibus plenam, ſiliquæ exprimuntur, & qui exit ſuccus acatia nuncupatur. Nos ex arbuſcula, quæ prunus ſylueſtris dicitur, uulgò brognolo, quaſi pruneolum paramus, fructum ante maturitatem colligimus, & exprimimus, quod ſimul cum carne miſcentes in placentarum orbes conformamus, et exiccantes pro Acatia utimur. Sunt inter ſe diſſidentes autores: quippe Oribaſius & Aëtius idem cum

Spina Aegyptia. ſpina Ægyptia, Acatiam eſſe uolunt, alij negant. Dioſcorides in Ægypto ſolum naſci memorat: tamen & in alijs

Spina Syria. locis prouenit: Imò & Syriam quoque ſpinam dici conſtat. Al-

ſtat. Alba, nigra & uiridis arbor reperitur in Ægypto, quę huiuſmodi ſiliquas parit: nunquam uidi antiquorum Acatiam, ſed ex ſyluestribus prunis tantum factam, quæ tamen conſtringendi efficaciam habeat: nec deſpiciendus eſt hic noſter ſuccus: tamen quum Acatia indigerē, id potius ſumerem, quod à Dioſcoride pro Acatia ſumi poſſe docemur, & eius virtutem habere. Id autem eſt Rhus obſonorum, id eſt, ſumachium, quod frequens eſt apud nos: ideo quum Acatia indigeo, folijs Rhu obſonorum vtor, & noſtra uulgari Acatia, in his, in quibus opus ſit infrigidare, conſtringere, & repercutere. Tamen laudarem, ut noſtram Acatiam ex prunis maturis, & immaturis ſeruares: minus adſtringit ex maturis, quando opus ſit uti: nec alibi pruna ſyluestria quærerem, quàm Ferrariæ, nā in foueis ferè ſponte naſcuntur. A Germanis Schleben nū cupatur Acatia. SE. Ipoquiſtidos ſequitur: tamen in primis ſcire percupio nunquid Arabicum gummi, ex ſpina Acatiæ prodeat, vt inquit Serapio, qui tamen in alijs Dioſcoridi conſentit. BRASA. De hac re ſuo loco diſſeremus, tu interim hypociſthis, nō hypoquiſtido dicito, pro recto genitiuo utens. SE. Vt à curis didiceram, profero & plurium conſuetudinem ſequor. BRA. Vtinam ut pauciores, ſaperes, quia in his recentiorum errata cognoſceres, à Leoniceno pro parte detecta: Ciſthos apud Dioſcoridem frutex eſt, qui in ſaxis prouenit (hoc ut in pluribus intelligas) plures ramos habet, multa folia (quod ratione fruticis intelligere oportet) non multum altus, folia ſunt in orbem circinata, hirſutum eſt folium acerbo guſtu. In marem & fœminam diſtinguit: Mas florē puniſ

Rhus obſoniorū.

Hippociſthis.

Ciſthos.

habet, fœmina albeſcit: ſub hoc frutice naſcitur hypociſthis. Eſt autem hypocyſthis ueluti fungus ad pedem eiſthi naſcens, forma citini. Ideo aliqui citinum uocarunt: eſt autem ac ſi multi citini ſuprapoſiti ſint. Ita enim in Lucenſibus atque Senenſibus montibus copioſe habetur, in reliquo Apennino non ita frequens: frutex ille uulgò lingua canina appellatur, apud Senenſium et Lucenſium ruſticos. Arabum interpretes hunc fruticem Barbam hircinam interpretati ſunt. Exprimitur hypociſthis, & ſuccus etiam hypociſthis appellatur: eandem uirtutem cum Acatia habet, tamen magis adſtringit. Auicenna hoc ignoraſſe demonſtrat, quoniam tria capita diſtincta facit. Primum de Barba Hircina, quàm ciſthon eſſe apparet, his ad quæ valet, conſideratis, & etiam ex Serapione, qui eadē in Barba hircina dicit, quę à Dioſcoride in ciſtho. Aliud caput Auicenna de hypociſthide facit, appellatq́; ipſe, uel malus interpres ſuo uocabulo henſiſtides, & per hoc ſuccum intelligit: poſtea aliud caput facit de Tarathit ab alijs diſtinctum, ac ſi Tarathit alia res ſit, quum tamen uerè Hypociſthidem eſſe in confeſſo habeatur, ut ex Serapione apparet, ī eo capite quo de Barba hircina pertractat. Sed quod grauius eſt, Ciſthon cum ciſſo confundit, adeò ut Ciſthon hederam eſſe putet, & ex Hedera Ladanum fieri. Deceptus autem eſt in nomine, quia Ciſſon hedera ſignificat. Ipſe autem Ciſthon accepit ac ſi Ciſſon dictum

Ladanũ. ſit: ſit equidem Ladanum ex altero Ciſti genere in Cypro: quum enim mane ciſthos cœli rorem ſuſceperit, oues & capræ illorum flores comedentes, & Hirci ſuccum roris uillis barbarum & femore inſidentem abſtergunt, qui

natura

natura tenax, & lentus facile ſequitur ad contactum utviſcum, detractus hic ſuccus purgatur, & in offas conuolutus reponitur. Alter modus faciendi eſt, attractis funiculis ubi ſunt ſyluæ pingue quod his adhereſcit, depectitur & in panes diuiditur, qui Ladanum appellantur, quia et hic frutex, Ladon, uel Ledon nuncupatur. Hyppociſthidem in Lucenſibus montibus & Senenſibus potiſſimum habebis, Ladanum uero non fit in propinquiori parte, quàm in Cypro. Venetijs pro Ladano, quendam ſuccum uendunt, qui an ſit Ladanum ignoramus, tamen uidimus ut plurimum non habere colorem ſubuiridem, qualem illi Dioſcorides tribuit, nec ſtatim tactu molleſcere. Ideo aut alteram rem, aut adulteratum eſſe putamus, quamuis & uerum Ladanum Venetijs etiam uiderimus. Diſputatum eſt non ſolum de Auicenna, qui in Ciſſo & Ciſtho ſimilitudine nominum deceptus errauerit, ſed de Plinio. Nicolaus Leonicenus in Epiſtola ad Angelum Politianum diſputat, in nomine Ciſſon & Ciſthon deceptum eſſe probans, ut Ciſthon, id eſt, plantam ita appellatam, acceperit, ac ſi Ciſſon, id eſt, hedera dictum ſit: pro Plinio in altera Epiſtola Angelus Politianus certat. Tu iter hos ſummos uiros iudicium feras. SE. Cui potius inniteris? BRA. Re uera non poſſum non aſſentire ueritati, quam Leonicenus integre detexit. Interim ne diu in hoc negotio uerſemur, ad alia pedem conferas. SEN. Elaterium ſequitur. BRASA. Res eſt, quam potius latere optarim, quàm ſciri, niſi à ſummis & antiquiſſimis medicis inter remedia poneretur. In cucumerum genere, Anguinus cucumis numeratur, alij ſyluestrem cucumerem, alij erra- Elaterium Cucumis anguinus

ticum uocant: hic exprimitur, cuius expreſſum ſiccatur, et in paſtillos autumno conformatur, qui paſtilli elaterium appellantur. Modus exprimendi à Dioſcoride de cimo quarto libro docetur. *Theophraſtus autor eſt eius uim uſque ad ducentos annos perdurare, & melius eſſe quo uetuſtius, Vnde Plinius dixerit nullum eſſe medicamentum quod diutiias perduret, lucernas uſque ad quinquageſimũ annum extinguit: probatur ſi priuſquã reſtinguat ſurſum ſcintillet, & deorſum cogat. A trimatu ſuæ expreſſionis uires habere incipit, ſecundum Plinium, ita ut eo uti poſſimus:* Dioſcorides à *Binatu, uultq́; ad decennium eſſe optimum. Maxima doſis unus obolus, minima ſemiobolus apud* Dioſcoridem: *Pueris dantur duo Chalci, id eſt, quatuor grana, nocet enim maior menſura. Vbique naſcitur, & etiam in noſtro Ferrarienſi ſolo mirifice ſoluit. Vulgò aſininum cucumerem uocamus, ut Arabes faciunt. In his montibus colligerem, & Elaterium pararem. En quomodo pulchri ſint in his ruderibus, & in illis ſabuloſis cucumeres, uerùm & ſuccum foliorum et radicum habere ſtudeas, imò & folia ſeorſum ac radices ſeruarem, & radicis corticem, qui ad multa ualet, ſi Dioſcoridem legas, & omnes aliç partes. Caue dum cucumeres accipis, ne in oculos permingant.* S E N E X. *Hoc meo magno incommodo iamdiu didici, quum eſſem puer huius generis cucumerem, rei ignarus, euellere tentaui. Ille ſuccus, quẽ emittit, oculos meos attigit, per tres aut quatuor horas, præ oculorũ dolore, in maximo diſcrimine fui: tamen contulit poſtea, quoniam à caligine quadã liber euaſi.* B R A. *Ita caſu plura medicamenta inuẽta ſunt. Videť ferè uindictã*

ſumere

ſumere, quum euellitur. Eſt autem probatiſſimum elaterium (ut Dioſcorides inquit) quod calido colore humeſcit, & leuitatem habet ac leuorem. Viride peſſimum eſt, adulteratur amylo. S E. *Plerunque cucumerem expreſſi, nunquam albus ſuccus exiuit, uel per exiccationem factus eſt.* B R A. *Hoc ſæpe conſiderans, ex radicibus fieri oportere dubitaui, quas ſi expreſſeris, albus continuò emanabit liquor, uel in album tendens.* S E N. *Cera occurrit.* Cera
B R A. *De Cera & melle dici oportebat: ut autem noſtro commodo ſatis eſt, animaduertas, ex apibus duo illa haberi: mel primo, poſtea cera, quæ fauis occluditur, per expreſſionem educitur. Plinius exprimendi ordinem indicat. Duo ex cera ſeruare oportet: ceram ipſam, quam colore fuluo ſumito, ſubpinguem, odoratum modicè referentem halitum mellis, & puram. Aliud, quod in officina habere debes, eſt propolis: propolim uulgus noſtrum appellat Cira uerzene, quo nomine tanquam Latino multi recentiores utuntur, Cera uirgo dicentes: ea eſt, quæ ad foramen aluearium fit, ut inquit Varro. Ferrarienſem ceram, & propolim habeas, ſi fieri poterit. Ipſa enim experientia comprobauit, ſi non antiquorum autoritas: ſi Ferrariæ quantum ſatis erit, habere non poteris, eam Venetijs eme, quæ ex Creta affertur: nec aliubi quàm Venetijs albam quæres, ubi ingentiſſima copia noctibus roſcidis fit. Artem Dioſcorides oſtendit quomodo alba euadat. Quin et Ferrariæ etiam ſine aqua marina albiſſima fit. At opus non eſt tantum expendere ſumptus & laboris pro tam pauco lucro. Rubram ceram mixta anchuſa, aut pſeudo minio Ferrariæ parabis: uiridem uiridi æris mixto, mi-* Propolis.

gram attramento, uel uſta charta mixtis. Reſina iuncta optima fit, ut ueluti gluten res iungat, & cancellarijs inſeruit. Vna tantum officina Venetijs albam concinnabat Hermolai patris tempore: nunc nullus eſt pharmacopola etiam minimus qui non dealbet. De cera ſatis, quum etiã noſtri Nobiles principes imitati, nolint niſi alba cera uti: ſed re uera eadem eſt expenſa, quia non alba cera citius quàm altera conſumitur, ut id quod pondere æquatur, et pretio ſuperatur, duratione prænaleat. Hiſpani, ut nos cera, Galli cire, Germani vvachs nuncupant. SENEX. Opium ſequitur. BRASA. Nigrum papauer Ferrariæ habemus, quo opium fit, ſed adeò & paruos fructus habens, ut copia haberi non poſſet. Ideo Venetijs emere ſuadeo: ſi folia & calices terantur, exprimanturq́;, & ſuccus in paſtillos redigatur, Meconium dicitur, quod eſt ignauius opio. Nam opium ex nigro papauere hoc modo colligitur: Quum mane rores exaruerint, ex obliquo ſumma cute cultello incidere oportet, ut lachryma exeat, quę in uas deriuanda eſt, et cortex ita incidendus, ut non penetret intus cultellus, & ita altera die faciendum. Diagoras uult id fieri quum turgeſcit, Iollas quum defloreſcit: primum nunc ſequũtur opium parantes, ſuccus, ungue vel goſſipio excipitur, & in uas colligitur, exiccaturq́;, & hoc opium eſt quod emanat, & lac. Nam meconium fit per expreſſionem, ideo & ſuccus appellatur, ſicut opium etiam lachryma dicitur: ex papauere nigro proprie fit. Tamen opium, quo utimur, ex albo eſt papauere. Ex Apulia ad nos affertur: ita papauer album incidunt, nam in Apulia craſſos cortices habent, & lachrymam ſeruant,

Opium

Meconiũ

nant, quam pro opio noſtris pharmacopolis, & Venetis uendunt. Thebanum opium laudatum reperitur. Seminarem ego nigrum papauer in Ferrarienſi agro, ubi tamen & ſponte naſci reperitur. Sed eo ſeminarem, ut maior copia haberetur, quo opium multis præferendum pararem. Adde appulos ut plurimum ad nos meconium afferre, non opium, id eſt, ſuccum, non lachrymam: propterea apud nos ſeminandum & parandum, quum ſolum ad hoc gignendum propenſiſſimum habeamus. SENEX. Aloe ſequitur. BRASAVOLVS. Aloe & herba eſt, & eiuſdem herbæ ſuccus, quam paſſim in fictilibus habemus etiam hyeme uirentem: tamen apud nos degenerat, nam & amaritudinem amittit: tamen in reliquis omnes notas habet, quas illi Dioſcorides tribuit: nos Ferrariæ ſuccum exiccauimus, nihil illi deeſt ex his quæ ab antiquioribus dicuntur, dempta amaritudine, ſaltem quam illi imponunt Galenus & Dioſcorides, inſigni. Soluit etiam noſtra aloe, ſed ægre. Ideo Aloen eſſe non dubito, quæ degenerauerit: quippe hi decipiuntur qui Aloen eſſe inficiantur: nam idem eſt, ac ſi quis neget idem eſſe idem, quia alio loco natum, & una ſola qualitate deficiens. Ideo non erat negandum Aloen noſtram eſſe aloen: ſed inefficacem eſſe, dicendum, & degeneraſſe. Succus in terra collectus, quandoque terra plenus eſt, propter id lauatur. Septimo libro de arte curatiua Galenus diuerſitatem lotæ, & non lotæ aloes tribuit. His notis bona Aloe deprehenditur, pinguis, nitida, ſine arenis, colore ruffo, friabilis, iecinoris modo concreta. Inde recentes quum optimam Aloe.

aloën inſinuare uolunt, aloëm hepaticam proferunt, facile ſe diluens & liqueſcens, amaritudine uehementi. Ideo noſtra aloë inepta eſt: quæ nigra & frangi nõ poteſt, peſſima. Quomodo adulteretur, & adulterium cognoſcatur à Dioſcoride docemur. Eam Venetijs emes, quæ ex India aſportatur. SE. Quid ſentis tu de quodam celeberrimo uiro Meſuem reprehendente, quia ora uenarum aperire admonuit? BRASAVO. Nunc iſtud diſcutere opus non eſt, nam de hac re aliàs copioſe ſcripturus ſum. Tamen ita ſimpliciſſimis uerbis nunc animum meum aperiam. Cum Meſue & Serapione aperire ora uenarum cenſeo, ex quadam inſita uirtute, cuius cauſam ignoramus, fortè ex eadem qualitate qua extrema amaritudine prodijt. Experientia ducor ut id ſentiam: nam qui hæmorroidas pati conſueuere, aloë magnopere offenduntur, ut in hoc ſtatim incurrant ea uorata. Nobilis & magnificus Nicolaus Taſſonus, inter alios, hoc magno ſuo incommodo expertus eſt: quoties aloën ſumebat, ſemper uenarum ora aperiebantur: quibuſcunque alijs pharmacis ſumptis, nihil moleſtabatur, tamen pharmaca erant quæ eandem materiam cum aloë educerent. Nec opus eſt infinitos alios adducere, qui hoc ꝑpeſſi ſunt: ut ratio ex parte pharmaci potius, quàm materiæ motæ exhibenda ſit. Non tamen inficior hoc etiam à materia fieri. At malam aloën magis aperire iudico, & quamuis Galenus ſexto Aphoriſmorum, aphoriſmo quadrageſimoſeptimo acredinem humorum hæmorroidas aperire cenſeat, non inficiamur: imò addimus multa alia id facere præter aloën. Vnde et cepæ et allium aperiunt, ſi nonnunquam neſcimur: tamẽ

aloë

aloë hoc priuatim habet. Non poſſum enim huic ſententiæ temere repugnare, ſine certa ratione, quàm omnes imbibere, & experientia dictat. Et quamuis alibi uulnera conſolidare et adſtringere dicatur, quod recentes per exteriora applicatum intelligunt non per interiora, non mirum, quoniam Galenus in libro de Theriaca ad Piſoné, antequam Andromachi carmina ſcribat, de plurimis tractat, quæ uno modo ſumpta effectum faciunt, alio modo oppoſitum. Et præſertim de aloe exemplum ſcribit, dicés per exteriora aloen ſupercreſcentes ulcerum carnes adſtringere, & humores, qui ſub ipſis naſcuntur, ſubinde exiccare: ſi uero per os ſumatur, uniuerſum corpus purgare, quod aperire eſt. Vt manifeſte deprehendatur, venarum ora aperire, quod eſt quidam purgationis modus: propterea non ab re à Meſue & Serapione uenarum ora aperire ſcriptum eſt, quod per os ſumptum intelligitur: nam per extrinſecæ applicata claudit, & præſertim ſedis & pudendi ulcera, ut Aetius docet. Verùm hác rem philoſophicis ratiõibus ſuo loco muniemus: nunc ſatis eſt per tranſennam adumbraſſe, potius quàm ratione aperuiſſe. SENEX. In eo etiam Meſuem reprehendit, dicentem, frigidis temporibus euitandam eſſe aloen. At ipſe inquit potius in calidis euitandá, quia calida & ſicca eſt. Quid in hoc ſentis? BRASA Nihil aliud, quàm Meſuem certiſſima edocere, ſi ipſemet Meſue maſtix in ſe ipſo experiatur, id perſentiet, quod mihi in profunda hyeme accidit aloen ſumenti, per integram hebdomadam ſedere nõ potui. Nec quicquam ualet ratio, quod calida & ſicca ſit aloe, quia uentres hyeme et Vere natura calidiſſimi ſunt.

Ideo magis hyeme quàm æſtate (quia calor maior) nocebit. Vnde ſi eius ratio per manifeſtas qualitates facta quicquam ualet, & noſtra hæc, quoniam id aloë tribuimus ob qualitatem inſitam, cuius cauſam ignoramus. Nẽpe fieri poteſt, & continuò ita eſſe deprehendimus, proprietatem aliquam, & aliquem effectum nobis certum eſſe, cauſam uero incertam, & incognitam. Sed hæc aliàs diffuſius agentur: nunc ſatis eſt uiam oſtendiſſe. S E. Ad ſcamonium ueniamus. B R A. Optarim & hoc nunquã ad hominum manus perueniſſe, quoniam plus mali, quã boni afferat: nam & ſi alicui rei proſit, pluribus officit.

Scammonium.

Succus eſt radicis herbæ, quæ ſcammonia nũcupatur, quãuis & hoc nomen ſcammonium herbam, & ſuccum, uel lachrymam ſignificet: à Romanis Colophoniũ dicitur, quia in Colophonia optimum naſcatur: tamen Veneti Alexandria Aegypti Venetias ducunt, è Myſia autem Alexandriam portant: ſed potiſſimum quod Venetias affertur, peſſimum eſt, quia ex Syria & Iudæa facillime Alexandriam portatur: hoc uero Iudaicum & Syriacum deterrimum & ponderoſum eſt. Ideo nõ mirum ſi ſumentes ualde perturbet. Accidit enim me raro bonum uidiſſe ex Myſia Aſiæ adductum, quod has notas habet, tranſlucidum eſt, ſolutum, ſine pundere, taurini glutinis colore, prætenuibus fiſtulis, fungoſum: hæ autem notæ raro in Veneto reperiuntur, ſed præcipue ponderoſum eſt, ut inde ex Iudæa & Syria allatum cognouerim. Modum uitiandi et cognoſcendi Dioſcorides & Plinius oſtendunt. In Apulia & hanc plantam naſci tradunt, & nos Apulum habuimus (ſi uerè Apulum erat) omnibus notis inſignitum, et

effica

efficaciſſimum. In morbo Gallico ſemidragmam quando que exhibui, & mire profuit. Ioanni Baptiſtę Toxico hydropem patienti ſcrupulum exhibui, nihil eduxit: deinde & duos ſcrupulos, qui et nihil eduxere: tertio integram dragmam, Vincentio Celato compatri chariſſimo, & Laurentio Auguſto amico nunquam pœnitendo pharmacopolis admirantibus: tamen nihil in tam magna copia eduxit. Deinceps tentare nolui, & nihil aliud exhibere ſtatui, quàm lenia pharmaca. Teſtes ſunt excellentiſſimi iuuenes Franciſcus Bruſantinus prædictis patientis affinis, & illuſtriſſimi Ducis Ferrariæ curialis medicus, Maurelius ſanctus, Illuſtriſſimi Hippolyti Mediolanenſis Archiepiſcopi Phyſicus, & Ioannes Franciſcus Roſſus Chirurgicus Doctiſſimus, & Ioannes Leo Vrcellenſis, qui tunc mecum in praxi uerſabantur. Alia cauſa aſſignari non poterat, quàm uel ſcammoniam ineptum, uel uentriculum aqua, uel multa pituita plenum fuiſſe, quæ pharmaci uim compeſcebant: non enim dici oportet, naturam non eſſe auſam aggredi, quia ſaltem ſcrupulum aggreſſa eſſet. Vidi etiam in officina Iacobi à Columna pharmacopolæ, quendam qui duas ſcammonij Drachmas præter noxam comedit, quater, aut quinquies ſolum eijciens. Is autem ſcammonio aſſuetus erat, in partibus Orientalibus natus, ut teſtis etiam eſt Antonius Diſcalcius ſimplicium medicamentorum ſtudioſiſſimus. Frequentiſſime ſcrupulum ſine noxa exhibui ex Zinzibere, ſale, aut pipere, ut Paulus Aegineta iubet, ne uentriculum offendat: nam ſine his maxime offendit. Ex ſcammonio, ſi libebit, Diagridium

parare poteris, aut communi modo in cotoneo malo, & paſta, aut antiquiſſimo in dulcium amygdalarum oleo paſta qua circundatur. Canes dyſenteria interficiuntur, ſi quotidie fruſtulum detur, quoad occumbant. Quandoq; uicini ruſtici canem interfeci hoc pane, qui gallinas meas abſq; delectu uiciniæ comedebat: hoc effectum eſt tribus diebus, quotidie fruſtulum exhiberi iubebam. Nullus autem prænoſcere potuit quonam modo obijſſet, niſi ego dixiſſem: putabant enim dyſenteria occubuiſſe. Vt autem ruſticos deterrerer ne prædiolum meum continuis furtis depilarent, modum interficiendi canem oſtendi, comminatus idem ipſis me facturum, niſi à furto abſtinerent. Hiſpani, ut nos ſcamonea, & Galli appellant. S E. Lycium

Lycium.

ſequitur. B R A. Pro lycio quid pharmacopolæ uendant ignoro, tamen lycium non eſſe certus ſum, quoniam non crematur, nec rubentem ſpumam (dum extinguitur) facit extrinſecus quidem niger eſt, ſed excrinſecus non ruffus, imò etiam niger. Ex Bononienſibus montibus potiſſimum Lycium ſumunt noſtri pharmacopolæ. Id uario modo faciunt: ſunt qui ex Liguſtro, & qui ex herba quæ caprifolium nuncupatur, faciunt: habet enim herba illa, uel frutex, grana, ex quorum expreſſione lycium fit: hæc tamen uera lycia non ſunt. Plinius & ipſe capite. xiiij. xxiiij. libri, uerum lycium ex pyxiacantha ſolum fieri cenſet. Lycium dicitur, quia in Lycia potiſſimum abundat. Quum Venetæ naues Hieruſalem petent, ex Cappadocia, & Lycia habere nihil impediet, quamuis & in alijs locis naſcatur. Hoc modo fit arbuſcula lycium nominata, accepta, & radicibus ac ramis ſumptis, & pluribus diebus in aqua

mace

maceratis, coquuntur ſemel, iterumq; ligno exempto, donec mellis craſſitudo fiat: tunc ſpumam ſeruare oportet, et florem innatantem, & reliquum etiam cremorem, quoniam particulatim ad diuerſa ualent. imò & ſemen exprime, & ſuccum in ſole pone, poſtea ſerua. Nihil etiam impediet in his montibus Lycium inuenire. Vides illā arborem aculeatam, quæ ramos habet trium cubitorum, et maiores ac minores, denſa folia habentem buxo ſimilia, & fructum piperis nigrum? S E. Video. B R A. Guſtemus an amarulentus ſit. S E N E X. Eſt omnino amarulentus. B R A S A. Leuis etiam eſt, & denſus & arbor pallidum corticem habet. Excaua radicem Herbarie. H E R B A. Adeò multiplex eſt, & obliqua radix, ut uix abſque magna ſcrobe euelli poſſit. S E. Buxus mihi uidetur. B R A S A. Et buxus certe eſt, ſed ſpinoſa, ut nomen ipſum oſtendit, nam pyxiacantha appellatur: ex hac uerum & proprium lycium fit: collige, et pro tua officina ſerua, & lycia ex alijs rebus facta dimitte. Equitaui per innumeras pyxiacanthas, dum Liguriæ montes cum Illuſtriſſimo patrono HERCVLE ESTENSE peragrarem. S E N E X. Nonne & ex Lonchite lycium fit. B R A S A. Fit quidem in India, ut Dioſcorides tradit. S E. Quæ arbuſcula eſt lonchitis? B R A. Multi eam eſſe putarunt, quam nos uulgò ſanguanum appellamus: eſt enim genus ſentis, uirgas ſubrectas habens, tricubitales, aut eo etiā ampliores, protinus ab radice multas, craſſioreſq; rubo: cortex abſcedens cruentus: propterea à noſtris ſanguanus dicitur, quo religioſi baculos parant, in quorum ſummo raſuræ in modum umbella arte collectæ

Lonchitis

ſunt, hoc ad aſpergenda templa, & homines benedicta aqua utuntur. Tamen ego ſylueſtrem rhamnum eſſe arbitror, ex quo lycium fieri Plinius uigeſimoquarto libro, capite decimoquarto cenſet. Tu autem ex pyxiacantha lycium tantum habere ſtudeas. tamen Galenus Indicum alijs præfert: nos uero in India non ſumus, & ægrè habetur, ideo illo contentus ſis: quin etiam ſi ex rhamno ſylueſtri parare libuerit, præpara. SENEX. *Vidi etiam qui ex ſylueſtribus prunis pararent.* BRASA. *Parent omni no uim ſtipticam habent, ut ex ipſis etiam acatiam faciãt: tamen melius eſt rem certam habere, quum facile poſſit, quàm per tot res modo huc modo illuc uagari: quamuis lycij nomine apud quoſdam autores, omne id ueniat (ex quocunq; ſit frutice) quod uim conſtrictiuam habet, & more lycij fit.* SE. *Sanguis draconis ſequitur.* BRA. *Quur inter liquores hunc ſanguinem ponis, qui potius gummi eſt?* SENEX. *Eſt etiam & lachryma, ſed hoc nihil impediet, modo rem ipſam cognoſcam.* BRA. *Eſto uerus draconis ſanguis, ex ſerpente eſt, de quo Plinius capite duodecimo libri octaui, qui ex elephantis aure totũ ſanguinem exhaurit, ut moriatur, poſtea cadens ſerpentẽ interficit: ſanguis ille exiẽs, Draconis ſangui appellatur, qui terra mixtus colligitur, & in paſtillos ac rotundos orbes conformatur.* SENEX. *Non poſſum arbitrari noſtrum draconis ſanguinem ex eo genere eſſe.* BRASAVO. *Imò non eſſe certus ſis. Quin & Serapio Genuenſi, Pandectario, & reliquis recentibus anſam errandi dedit, quum tamen ipſe non erraret. Quippe ſanguinem draconis Serapio deſcribens, quem hemalocoën uocat, eo*

Ramnus ſilueſtris.

Sanguis draconis.

dem

dem modo deſcribit, quo Dioſcorides quartam ſideritis ſpeciem, & eaſdem proprietates illi attribuit, quas ſideriti Dioſcorides elargitus erat, adeò ut nullus ſit tam cæcus qui non uideat: & Galenum adducit Serapio, ea recenſens, quæ ab illo de ſiderite dicuntur, ut conſtet ſanguinē Draconis Serapionis, non eſſe noſtrum, quo utimur, ſed eſſe quartam ſpeciem ſideritis Dioſcoridis, cuius ſuccus uulnera ſanat, & adſtringit, quam multi millefolium putant, & re uera una ſpecies eſt millefolij, qua ruſtici noſtri ad boues & equos uulneratos ſanandos utuntur.
Recentes autem de ſanguine Draconis loquentes, de hoc Serapionis, & ſideride Dioſcoridis tractant, ac ſi huius ſuccus ſit ſanguis Draconis ita nuncupatus, quem in officinis habetis magno errore. Vnum eſt, ueſtrum draconis ſanguinem ſideritis ſuccum non eſſe, qui etiam non eſt uiridis, ſed eſſe triplicem apud uos draconis ſanguinem conſtat: unus eſt in rotulas circunuolutus, qui ex pſeudobolo armeno & terra fit, res fictitia & adulterata, quæ iam à Ferrarienſibus pharmacopolis abijci cœpit, niſi pro ornanda officina appenſum habeant. Alius ſanguis, eſt cuiuſdam arboris lachryma. Tertius, eſt eiuſdem arboris gummi. In gummi cortices arboris manifeſte uidemur, in lachryma abſunt: ſi guſtu ſentiantur, ſtipticitatem quandam præferunt. Hinc igitur uides draconis ſanguinem, quo utimur, non eſſe Draconis ab Elephante interfecti, nec eſſe ſanguinem draconis Serapionis, quamuis ab omnibus recentibus, ac ſi ſanguis draconis Serapionis in uſu ſit: quum tamen ſanguis Draconis Serapionis ſit quarta ſpecies ſideritis apud Dioſcoridem & Gale-

num. Ego igitur in officina ſucco quartæ ſpeciei ſideritis potius habere uoluerim, quàm gummi hoc, quod uos habetis, & herbam habere facilius eſt, quàm gummi, quoniam apud nos uiret. SENEX. Quid eſt ille ſanguis draconis, qui uerè ſanguis eſt? BRASAVO. Nonne tibi dictum eſt, ex ſanguine draconis eſſe ab elephante colliſi, ut Plinius libro trigeſimotertio, capite ſeptimo, ſcribit, qui ab antiquioribus cinnabaris uocatur, ut Dioſcorides etiam libro quinto teſtatur? Qui autem pro cinnabari Minium ſumunt, id eſt, noſtrum uocatum Minium (ut plures medici faciunt) pro re medica, ueneno utũtur: nam cinnabaris qui eſt ſanguis Draconis, rei medicæ plurimum prodeſt, & nullus color magis fingit ſanguinẽ illo, ut Plinius teſtatur. Nunquam hunc cinnabarim uidimus, uel Draconis ſanguinem, ſed bene adulteratum, ut ſuprà ex falſo Boloarmeno, uel ſorbis tritis, & caprino ſanguine. Tamen ſi Dioſcoridem conſiderabis, oculata fide deprehendes ſangninem draconis non eſſe cinnabarim, ſed duo eſſe diſtincta: pro Plinio nihil impediebat et ſanguinem Draconis ſuo tempore cinnabarim appellari. SENEX. Id abs te ſcire peto, quo nomine apud antiquos gũmi hoc appelletur, quod ſanguis Draconis dicitur. BRASA. Nondum legi apud aliquem autorem, cuius generis gummi ſit, uel ex qua arbore lachryma emanet: ſcimus autem è Libya ferri, & ex Aegypto Venetias, quid uero ſit, ignoramus. Vnum eſt, recentes ſummè errare, qui hoc gũmi, ac ſi ſit ſanguis Draconis Serapiõis accipiunt, & Dioſcoridis ac Galeni ſideritis, quum tamen non eſſe conſtet. Ab omnibus eodem ferè nomine dicitur. Galli, ſang de

Cinnabaris.

dragon:

dragon: ab Hiſpanis ſangre de drago, à Germanis drachen blut, ac ſi ſanguis Draconis dicerem, appellatur. SENEX. Camphora ultimum locum in his occupat. BRASAVO. Nuſquam Dioſcorides, Plinius, Galenus, aut Paulus de camphora loquuti ſunt, aut eam uel à longe (quod ſciuerim) oſtenderunt: ſoli Arabes ipſius meminerunt, gummi arboris eſſe certum eſt. Serapio ex Pã Ƶor Faſels, & alijs reggionibus adduci tradit: quæ ſint iſtæ regiones ignoramus: nomina Mauritana ſunt hæc, nõ latina, aut græca. Res ipſa id eſt, camphora, omnibus nota eſt, eius arbor ignota, nec à Mauris recte deſcripta: quippe nihil de folijs arboris camphoram ferentis Serapio aut auicenna loquuntur. Dicunt autem illis annis maxime profluere, quum multa tonitrua, & multa fulgura fiunt: nec proprie gummi eſt, quod exeat, ſed intima parte arboris inuenitur, ac ſi medullæ locum occupet. Luſitani, qui meridionale pelagus nauigarunt, in inſula Burnei camphoram inueniri tradunt, & qui in regione ſunt, gũmi arboris eſſe cenſent. In regno etiam Fanſur, ut Marcus Paulus Venetus refert, optima camphora prodijt. Fortè ea pars eſt, quæ à Serrpione ex ſententia Iſaac Faſella nuncupatur: de hac re incertus ſum. Diſputant recentes, an calida uel frigida ſit, multi effectus ſupra caliditatem arguunt, & guſtus, odor. Alij frigiditatem: hæc aliàs diſputanda ſunt, quia hic locus non eſt pro ambabus partibus rationes inſtruere. SE. Nullus eſt apud antiquos qui camphore meminerit. BRASA. Nullus, niſi Aetius, qui multo poſterior eſt: hic camphoræ meminit ſub nomine caphura, in eo unguento, quod ſalca appellat, pro

Camphora

axillis, & auribus fœminarum compoſito: quamuis in codicibus qui paſſim habentur, abſit, ut primo libro uidere licet. SENEX. Habetne eundem colorem album perpetuo? BRASA. Non, prius enim maculis rubris inſicitur, poſtea colore ſolis, aut ui ignis dealbeſcit. Galli cãfre, Hiſpani camphora, Germani camphur appellant. Tu cætera uenerande Senex proſequaris. SENEX. De prædenſis liquoribus expeditum eſt. Gummi genera ſequuntur. BRA. Cur inter gummi camphoram non numeraſti? SE. Quia an gummi eſſet ignorabam, quum in arborum meditullio inuenatur. BRA. Hoc nihil refert, modo rem ipſam habeas. Venetijs emes, quoniam ab his montibus, imò & à tota Italia abeſt: ſed priuſquam ad gummi genera ueniamus, prandere opportunius erit. SE. Non ab re dictum eſt, quia interim ſolis æſtum euitabimus. HERBA. Hodie ad hanc uſque horam uiribus uigeo, nam paucisſimis in hoc monte occupatus fui, ſed omnia ferè aliunde quæſita ſunt. SENEX. Deinceps (ut arbitror) modicè occupaberis, quoniam pauca admodum colligemus, ſed collecta emere opus erit. Ad littus illius riuuli deſcendamus, ubi quieſcemus, & per compendium in aliquam uillam peruenire poterimus. BRA. Vt lubet fiet. SE. Inter eundum, ut uia breuior uideatur, quibus moribus Illuſtriſſimi Ducis noſtri ALPHONSI filij inſigniantur edoceas. BRA. Nihil unquam mihi gratius contingit, quàm quum trium horum maximorum luminum, & ſplendentium aſtrorum ſermo inciderit, quos intus & in cute noui. HERCVLES primogenitus adeò cumulatiſſimis uirtutibus pollet, ut nullus in

Italia

Italia non modo princeps, ſed nec religioſus eum æquet, in publicis rebus gerendis dexterrimus. In armis fortiſſimus, in litteris adeò egregius, ut ex inſperato probatiſſima carmina effundat: non potui diu cogitans aliquid culpatum in HERCVLE inuenire. HIPPOLYTVS ſecundo genitus eum apprime imitatur, qui non archiepiſcopali infula, ſed triplici corona dignus eſt. Hic uniuerſam cyclopediam, & omnes bonas artes adeò nactus eſt, ut nihil ad uirtutum cumulum deſit. At quomodo potuit FRANCISCVS Tertio genitus tantorum fratrū exemplo non contendere ut æquet? quos nullus qui homo ſit ſuperare poteſt. SE. O felicem patrem. BRASA. Certus ſum in uniuerſo orbe eſſe non patrem, qui filios adeò probos, adeò obſequentes, adeò non moroſos nactus ſit. Nullus unquam ciuis horum cauſa conqueſtus eſt, quū cæteri principes illis ætatibus, ſtupris & aliorum diuitijs capiendis incumbant. Dijs equidem comparandi ſunt hi tres uirtutum ſoles, & tria inclyta ſidera: nihil aliud cordi habent, quàm omnibus inſeruire, & neminem lædere. ſed iam ad ſtatutum locum peruenimus. In hac uirēti herba ad ſpecus umbram ſedeamus.

DE GVMMI, QVORVM vſus eſt apud Pharmacopolas.

SENEX.

Myrrha.

INSTITVTVM opus progredi expedit. Thus primum locum inter gũmi habet: ſed quum de ipſo inter cortices egerimus, ad ſecundum, quod Myrrha eſt, ueniamus. BRA. Myrrha, qua utimur, à nonnullis Bdellium eſſe creditur. SEN. Quomodo bdellium, quum longe diſtincta ſint myrrha & bdellium? BRA. Scito gummi, quo utimur, myrrha nuncupatum, myrrham non eſſe. SEN. O mire res, myrrha non eſt myrrha? BRA. Eſto bono animo, in myrrha oſtendam, quod in alijs pluribus feci, eam non eſſe, ſaltem optimam, quæ ab antiquis pingeretur: nam Dioſcorides myrrham ex omni parte concolorem eſſe oſtendit, & odoratam, & quæ confracta candidas unguium modo, leueſque uenas intus habeat, amaro guſtu, acri. Hæc in noſtra myrrha non ſunt. Nos Venetijs ueram myrrham uidimus, talem, qualem à Dioſcoride pictam audiuiſti, ſed raram. Id tamen ſcito, odorem quidem ſuauem, non ſuauiſſimum habuiſſe, ſed potius erat cum quadam grauitate. Adde in noſtra myrrha quandoque ueræ myrrhæ fruſtula inueniri, ſubuiridia, & quæ unguium modo candorem habent, ex Troglodytica regione, quæ eſt Aphricæ pars, probatiſſima myrrha Alexandriam fertur. Myrrha quam nos habemus, ea eſt quę ſecundo, loco à Dioſcoride ſcribitur

ſcribitur, & caucalis uocatur, quæ cum tertia ſpecie partim mixta eſt, quæ ergaſime dicitur, minus matura eſt, & colore atro: hæ duæ ſpecies mixtæ ſunt, quæ bdellij odorem habent: Alexandriam feruntur, poſtea Venetias. Quum emes optimam, habere cures, aut ſaltem quæ plurimas partes candidas ut ungues, habere ſtudeas. Eſt autem Arabicæ arboris lachryma, corticem plaga laxant, exit ſpuma, quam colligunt, et circa corticem addenſatur tanquam gummi reliquum. Sed non myrrha ſolùm contẽtus ſis, imò & Stacten, id eſt, recentis myrrhæ expreſſam pinguitudinem habere ſtudeas. Stacte. SEN. *Quid ſtacte eſt?* BRASA. *Plures ſtyracem liquidam à nobis uocatam ſtacte arbitrati ſunt: nempe myrrhæ odorem ferè habet, & cætera quæ à Dioſcoride numerari uidentur: an vero ſit, infrà edocebimus. Si quandoq; ueram myrrham aſſequi contingat, quæ colorem ſubuiridem habeat, & mordax ſit, ac perlucida, odorata, aſpero ſitu obducta, recẽs, leuis, ex omni parte concolor, & quæ confracta candidas unguiũ modo, leueſq; uenas habeat, hanc leui expreſſione exprimes: quod exibit, ſtacte erit: quamuis ex recenti magis fieri conueniet, tamen & ſtacten habebis, & eo pro ſtacte uti poteris. Hi uero ſummè aberrant qui ſtacte ſpeciem myrrhæ contra alias diſtinctam arbitrantur.* SE. *Huius ſententiæ ſemper fui.* BRA. *Nunc ſententiam muta admonitus: quoniam ex omni ſpecie myrrhę ſtacten fieri nihil impedit, præſertim & pinguiſſima, ut ea eſt quæ pediaſimos à Dioſcoride nuncupatur. Re uera ſtacte ea res ẽ, quam nos liquidam ſtyracem uocamus.* SENEX. *Gaudeo nouiſſe liquidam ſtyracem ſtacte*

eſſe. BRA. Compertius ſcies, quum de ſtyrace ſermo incíderit. SE. Incidat nunc. BRA. Fiat. Odoratus hic liquor, qui ſtyrax liquida nuncupatur, nomen hoc habet, quia ab Arabibus impoſitum eſt, quos recentes poſtea ſequuti ſunt. Nunc autem ſpeculemur, quam rem Arabes ſtyracem liquidam appellent, tunc ſtatim deprehenſum erit, quid ſit liquida ſtyrax. Serapio in capite ſtyracis, quum eam edocuiſſet, quam calamitam uocamus, liquidam ſtyracem pertractat, & Dioſcoridem in hac re adducit, ita (ſecundum ipſum) dicentem: Styrax liquida eſt pinguedo myrrhæ recentis, & extrahitur à myrrha, quia terunt eam cum aqua pauca, & premunt cum torno: & eſt boni odoris, & ingreditur in confectionibus, & ſola etiam ſine aliqua admixtione eſt bona, & melior ex ea eſt, quæ non habet admixtionem alicuius olei, & purum ex ea eſt multæ uirtutis, & calefacit, & eſt calefactio ſimilis calefactioni myrrhæ, & oleorum calidorum ſiccorum. Si modo legas, quæ à Dioſcoride de ſtacte dicatur, manifeſte deprehendes ſtyracem liquidam Serapionis, eſſe Dioſcoridis ſtacte: quoniam idem oculata fide Dioſcorides de ſua ſtacte dicit, quæ à Serapione de ſtyrace dicuntur. Inquit enim Dioſcorides: Eſt pinguitudo recentis myrrhæ: tunditur hæc cum modica aqua, dein ꝑ machinas aqua foras exprimitur: odoratiſſima hæc, & pretioſa impendio eſt, & per ſe unguentum facit ſine oleo, ſtacten uocatum. Commendatiſſima uero quę impromiſcua & libera oleo ſit, & quæ minima portione pluri mum calefaciat, ſimilemq; uim tum myrrhæ, tum unguentorum ex calefactorijs obtinent. Si hæc ſpeculari tentes, Serapio

Styrax liquida.

Serapionis liquidam ſtyracem, ſtacten Dioſcoridis eſſe deprehendes, niſi ſponte hallucinari uolueris. Quod ſi in aliquibus diuerſi uideamur, id potius eſt interpretis Serapionis cauſa, qui etiam quum ſtyrax liquida interpretatus eſt, ſtacte interpretari debuiſſet. Ita enim Græcè, & Latinè dicitur. Storax uero liquida (ut interpres apud Serapionem utitur) nec Latinam, nec Græcum nomen eſt. Myrrham Galli Mierre, Hiſpani & Germani ut nos ferè, illi myra, hi myrrhe dicunt. SENEX. Euphorbium ſequitur. BRASA. An id ſit euphorbium quod habemus, non ſum anceps: tamen antiquum quandoque emitis, quod eo ardore caret, quem illi autores tribuunt. Quippe inquiunt colligentes ualde timere, adeò ut ſupra contum utriculo ædi ligato ſuccum arboris ferulaceæ à longe colligant. Guſtaui ego non ſemel antiquum euphorbium, mirum illum ardorem non perſenſi, nec hi penſenſere quibus guſtandum tribui. Non nunquam in recens magno meo periculo incidi: nam per integram diem intenſiſſimum in ore ardorem habui, qui nec frigidiſſimis aquis extingui poſſet. Venetijs habetur, ſed Genuæ magis: in Aphrica naſcitur monte Tmolo, in Mauritaniæ parte, è regione Hiſpaniæ: facile eſt Hiſpanum illuc nauigare, niſi Mauritanæ Naues Piratarum interturbarent, & includerent iter. Tamen Imperator CAROLVS multa nunc in Aphrica poſſidet, & Deo duce poſſidebit, Mediterraneum Mare ea parte qua Tyrrhenum dicitur, ab infidelium incurſionibus liberans. Genuæ igitur, & tranſlucidum ac perſpicuum emas. Nomen habuit ab Euphorbio

Euphorbium.

Antonij Muſæ fratre eius inuentore, qui Iubæ regi Mauritaniæ inſeruiebat. Duo celebratiſſimi fratres in noſtra inclyta & ſalutari arte fuere, Euphorbius, & Antonius Muſa, cuius nomen patri meo Franciſco Braſauolo imitari placuit, quum ab unda baptiſmatis attollerer: ſed utinã doctrina, non ſolo nomine, antiquum illum Antoniũ Muſam Augusti medicum imitarer. Ita enim ab Hiſpanis nominatur euphorbio, à Gallis euphorbe. SENEX. Serapium ſequitur. BRASA. Sagapenum dicas. SE. De nominibus cura nõ ſit, deinceps ſagapenum dicemus. BRASA. Eſt ſuccus fruticis ferulacei, ut Dioſcorides inquit, in Media naſcitur, Alexandriam Aegypti portatur, quæ uniuerſale emporium eſt illarum partium, inde Venetias: foris tranſlucidum eſſe debet, colore ruffo; & quum frangitur candido intus, odore medio inter laſerpitij ſuccum, & galbanum, guſtu acre. Quæ omnia indicia in noſtro uocato ſagapeno ſunt. Plinius capi. decimoctauo. xx. libri in Italia naſci aſſeuerat, ubi inquit. Sagapenum quod apud nos gignitur, in totum tranſmarino alienatur: etiam libro decimonono, capite ſeptimo, in hortis ſeri dicit, ad rem medicam ſolum. At nec arborem, nec folia Plinius docet, ac ſi de re nota loqueretur. In Apulia nunc prouenit. Tamen quum Medum habeamus, Venetias per Alexãdriæ nauigationem allatum, hoc potius emerem: eſt enim uerum ſagapenum illud, et efficatius, quod, ut inquit Meſue, alij odorem habet: qui eo loco à quodã excellenti uiro immeritò reprehẽditur, dicente quaſi per calumniam, unde ipſe odorauerit. At ſi doctiſſimus hic uir, ut nos fecimus, guſtaſſet, alij odorem perſenſiſſet, quẽ

Sagapenũ

à mane

à mane ad ueſperam etiam prandens in ore habui: ideo non eſt quiſquam temere culpandus, præſertim in res guſtus, priuſquam guſtu tentatum ſit. SENEX. *Opoponacum ſequitur.* BRASAVO. *Et nunc opoponax dicere oportet: ſuccus eſt herbæ, quæ panaces heraclion dicitur: eſt autem prima in ordine panacum Dioſcoridis. Dicitur autem opoponax, id eſt, ſuccus panacis. In Bœotia & Arcadia, præſertim Pſophis habetur, & in Syria: ex Syria Alexandriam, & poſtea Venetias affertur. Olitorum induſtria magna copia parari poteſt. Hoc vnum eſt ex his quæ Illuſtriſſimus Dux noſter ex Syria, uel Arcadia habere curabit. Tamen in Italia & in monte Apennino naſcitur, & in Gargano Apuliæ. Folia habet ficulnea quinquepartita, & per ambitum lanciniata, quæ in terra iacent & inſigniter uiridia ſunt. Caulem ferulaceum habet, & altiſſimum, lanuginem candidam habentem, & folia circum ſe minuſcula, umbraculum ſubſtinentem ut Anethum, flore luteo, ſemine odorato, feruentiq́; in ore, pluribus ab uno principio radicibus candidis, graueolentibus, multi ſalſiſq́; corticis. In Apulia naſcitur ubertim, & in Apennino monte uarijs locis. Nos ſupra Mutinenſes Alpes uidimus, & in horto fratrum ſancti Hieronymi Ferrariæ. Non emerem Venetijs, niſi ob id quod ex calidioribus & ſicciorbus partibus uenit. Curarem tamen, ut ex Apulia radice inciſa lachryma exciperetur. Subſtratis enim eius folijs in terra excauata colligitur. Quum autem opoponacem probare inſtitueris, amariſſimum ſaporem habere debet, interius candidum & ſubruffum, extra luteum, leuem, pinguem, friabilem, te-*

Opponax

nerum. Noſtrum, quod habemus, aliqua amaritudine inſignitur, non tamen amariſſimum eſt, & graui odore ſentitur. Propterea cum noſtro aliquid mixtũ arbitror, quod intenſam amaritudinem tollit, uel opus eſt quãtitatemq́ notatu dignam mandare, ſi intenſa amaritudo ſentiri debeat: & in reliquis notis penitus conuenit. SENEX. In hac re quid Arabes ſentiunt? BRASA. Serapio cum Dioſcoride eodem modo ſcribit, Meſue autem tria panacis genera confundit, Heraclium, Aſclepium, & Chironium, id docere uolens ex quo opoponax fiat. Cur autem opoponacem inter gummi genera poſuiſti, quum potius condenſatorum ſuccorum ordinem ingredi debuiſſet? SENEX. Ne curæ ſit, modo ex his ſimplicibus, quibus in officinis utimur, nullum omittatur. BRASAVO. A Gallis oppoponac uocatur. SENEX. Ammoniacum ſequitur. BRASAVO. Et hic ſuccus eſt ex frutice eiuſdem nominis ſumpto: quamuis nomen hoc ammoniacum, & genus ſalis, & ſucci ſignificet, ambo in Lybia apud Cyrenem inueniũtur: ſed ammoniacum appellatur, quia in arenoſa Libya apud Iouis Ammonis templum prodijt. Sal ex terra ſumitur: gutta (ita enim Romani ſuccum illius arboris uocant) ammoniaca ex arbore manat. Miror ego de Paulo Aegineta, qui inter odoramenta numerauit: unde colligere potes quæ apud ipſos pro odoribus exiſtimarentur. Nam & Dioſcorides ammoniacum thymiama uocat: tamen eius odor grauis eſt: nec uerũ ammoniacum nobis deeſt, quamuis antiquum fortè ſit. Venetijs emes, quamuis Genuæ melius eſſet, quoniam ex Aphrica mercatores Genuam facillime tranſeunt, tamen et Ale

Ammoniacum.

xandriam portant ac Venetias. Ita probatur, quod eſt maxime coloratum, non lignoſum, ſine arenis, & ad thuris maſculi ſimilitudinem in grumos concreuit, purum, prædenſum, liberum ſordibus, & odore Caſtorei, guſtus amarulenti. Neſcio cur Galenus odorem coriandri habere fateatur, & cur Paulus ad odorem ammoniacum accendat: fortè diuerſum eſt id Pauli & Galeni, ab eo Dioſcoridis, qui grauem odorem ut caſtoreum habet: & quod de re diuerſa loquantur, hoc ſignum eſt, quia ĩ ſimplicium medicamentorum facultatibus ea dicunt, quæ à Dioſcoride in ammoniaco tractantur. Ammoniacum ſupra deſcriptum thrauſma nuncupatur: eſt aliud terroſum, & lapidoſum, quod phyrama dicitur. Nos frequenter hoc habemus: nec primum deeſt quandoque ab Hiſpanis, ut nos uulgò facimus. A Gallis Armoma uocatur. SENEX. *Sarcocolla occurrit.* BRASA. *A glutinandis carnibus nomen inuenit: gũmi eſt arboris in Perſide thuris pollini ſimile, colore ſub ruffo guſtanti amarum. Si noſtram ſarcocollam guſtaueris, nonnulla granula amara ſunt, alia minime, ut quæ à Dioſcoride dicuntur uera eſſe deprehendam, adulterari ſcilicet gummi permixto: nam pura grana amaritudine afficiuntur, impura nequaquam. Nec illos probo, qui ſarcocollam eſſe inficiantur, quia pollini ſimilis non ſit, imò pro maiori parte, adeo tenuia grana ſunt, ut pollinẽ imitari uideantur, quamuis aliqua etiam craſſiora ſint, quæ tamen non impediunt eſſe pollini ſimilia. Quòd autem à Meſue corpora impinguare dicitur, & à quodam meo præceptore reprehenditur, quia ſi ſoluit impinguare non*

Sarcocolla.

poteſt, non eſt dignum reprehenſione: quoniam multa ſol uere poſſunt, quæ impedimenta remouẽdo, impinguatio nii cauſa fiunt, qualitatem quadam uentriculo condonantes, præter id quod euacuent, qua facilius digerere poſſint, & in nutriti ſubſtantiam cibum uertere. Quam ob rem idem euacuare, & nutrire poteſt, id eſt, cauſa eſſe cur nutriatur corpus. A Gallis etiam ſarcocolle nuncupatur. SENEX. Styrax vtriuſq; generis ſequitur. BRA. Intelligisne liquidum: & quam ſuccum uocamus? SEN. Nihil aliud. BRA. Liquidum eſſe Dioſcoridis ſtactẽ, id eſt, primum myrrhæ expreſſum, ſuprà edocuimus, tamen paruam amaritudinem habet, ut ego adulterari puterem: hinc myrrhæ fragrantia noſci poſſet, ſi purum ſtacten haberemus. Arabes decipiuntur, qui ex eadem arbore ſtyracem liquidam, & calamitim habere iudicant: imò addunt huius arboris fructum in magnitudine auellanæ eſſe, et exprimi: quod exprimitur, ſtyrax liquida eſt. Cortices ſtyrax ſicca ſunt: hæc autem arbor gummi habet, quod eſt ambra: hæc Serapio ex ſententia Iſaac, hoc errare fecit Pandectarium, ut tres ſtyracis ſpecies eſſe arbitraretur, liquidum, ſiccum, & calamitum. Re uera id uocabulũ ſtyrax ſolum eum ſignificat quæ à probis autoribus calamitis nuncupatur, de qua Serapio poſt prædicta ex ſentẽtia Dioſcoridis tractat. De fructus expreſſiõe, nihil apud autores fide dignos ſcriptum reperi: unde uel de alia re tractabat Iſaac, quàm de ſtyrace, uel ut cõtingebat loquu cus eſt. Verùm quia ſub eo uocabulo ſcripſerat Serapio, ad caput mi ha, id eſt, ſtyracis duxerat, ſtyrax autem Iſaac alia res eſt. Nunc igitur de Dioſcoridis Plinij, Galeni, & alio

Styrax.

& aliorum bonorum autorum ſtyrace loquemur. Hi om nino diſtinctum ſtyracem habent, non perliquidum, & ſiccum, ſed per proprias quaſdam qualitates, at hic à calamo, calamitis: ille chrymatias, alter aſpros, id eſt, albicans nuncuparet. Hæc autem nomina in diuerſis antiquorum compoſitionibus inueniuntur, nec ſpecies euariant. Ad rem uero accedentes ſtyrax lachryma eſt arboris cotoneo malo ſimilis: ex Cilicia Alexandriam: & Venetias defertur: quanquam & in aliïs pluribus locis naſcatur, nam ex Cypro & Creta habetur, ſed ex Creta illaudabilis, quem frequentius habemus. Non eſt opus dubitare, an uero ſtyracem habeamus, quia uerisſimus eſt, & ſi ineptior ſit, habet ſimul ſcrobem ſui ligni. Globi quandoque in modum gummi inter ſtyracis maſſas inueniuntur: ſi optimum ſtyracem quæris, eum accipe qui ruffus ſit, reſinoſus, pinguis, & grumos habet albicantes, & quę diu ſui coloris bonitatem ſeruet, & quum ſubigitur lentorem mellis habeat. Talem Venetiïs eme, & præſertum in quo lachrymæ gummi ſimiles appareant. Nec ſtyracinū unguentum prætereundum eſſet, ſi haberi poſſet: in Syria fit. Singulis annis Venetorum nauis, quæ Hieruſalē littora appellit, in Syriam peruenit. Fuliginem eomodo para, quo Dioſcorides thuris fuliginem fieri docuit: Hiſpani ſtoraque nuncupant. SENEX. Vtraque pix ſequitur. BRASAVO. Per utranque picem quid intelligis? SENEX. Hiſpanam uocatum, & naualem: dubitas etiam in picibus? BRA. Maxime dubitabam, quoniam pix ſicca, & liquida inueniuntur. Pix naualis notiſſima eſt, ex pinu & picea fit, pinguiſſimis harū arborum Pix.

aſſulis acceptis reſina plenis in ſtruem congeruntur, & igne appoſito in factitium canalem fluit reſina accenſa, quæ extincta pix uocatur, & nigredinem ab igne acquiſiuit: à nobis dix naualis, ab antiquis liquida nuncupatur ad differentiam alterius per alterã cocturam factæ, quæ pix ſicca dicitur: ambarum uſus eſt in officinis. S E N. *Et ambas habeo, ex Germanicis partibus ad nos conuehuntur, præſertim ex* Tridento. B R A. *Imò & ex pluriſmis* Italicis. S E. *Pix igitur ex reſina fit.* B R A. *Equidem ex reſina in teda occulta, qua exuſta, pix exudat. Nec putes ex his duobus tantum picem fieri: quoniam in* Syria *terebinthi tela exuſta fit, quia ibi pinus abeſt, aut rara inuenitur: ſi etiam ex picea fiat, maior pars ex pinu eſt. Laudatur pix nitida, leuis, pura: etiam ex* Cedro *in* Grecia *habetur. Præter duo picis genera, liquida & ſicca, quam palimpiſſam dicunt, quæ & ipſa in aridum & uiſcoſum diuiditur, oleum picinum habere ſtudeas, quod fit parte aquoſa picis ſeparata: id enatat, ut in lacte ſerũ. Dum pix coquitur, puris velleribus excipitur ſupra eius halitum expanſis, & quum permaduerint in uas expreſſis: & hoc ſemper fit dum pix coquitur. Nec picis fuliginem in tua officina omittas, quam eo modo facias ut primo libro* Dioſcorides *tradit. Nec* Zopiſſam *deſpexeris, quæ eſt deraſa à nauibus reſina cum cera: quam ob rem pix ex reſina fit, id eſt, pingui teda combuſta reſina plena.* S E. *De pice* Hiſpana *proſequaris.* B R A. *Hæc*

Pix Hiſpana.

& pix Græca *uocatur, qua picata uina fiunt: accepto enĩ pugillo, uel duobus aut tribus, huius picis, in uas uino plenum proijciunt, nec marceſcat, & vinum potentius euadat. Hinc*

dat. Hinc Greca uina ferè omnia quæ ad nos feruntur (Cretico dempto, maluaſiam nuncupato) picis odorem habent, & ea præſertim quæ Romania uulgò dicuntur. Eſt autem res fictitia: nam ex omni reſina fit, ſed præſertim ex pinu reſina, quoties per decoctionem ad id ducitur, ut in puluerem redigi poſſit. Hinc eſt quod pix Hiſpana uarios colores habet: quandoque fuluum & aureum, ſi ex laricis reſina fiat: quandoque albicans, ſi ex pini vel piceæ reſina. At nomen picis ſortita eſt, quum ſit reſina cocta, propter cocturam quã non habet reſina, ſed ſponte à natura proſilijt: unde pices per ignem fiunt. Reſinæ ſponte ex ſuis arboribus prodeunt. Hiſpana nuncupatur, quoniam ex Galliæ & Hiſpaniæ montibus ad nos magna copia comportatur, quamuis & in Italia ſit plurima: eadem ratione & Græca dicitur, quia ex Græcia affertur: & Colophonia, quoniam Colophone inuehebatur. In his reſinis diuerſos autores comperio. Nam plinius ex pinu & picea ſiccas eſſe: Dioſcorides autem ex omnibus arboribus reſinam emittentibus, humidas & ſiccas haberi tradit. Quicquid ſit, nos ea tantum proſequemur quæ in officinis habentur, aliàs determinate de his rebus tractaturi. Tu in officina Hiſpanam picem ex reſina pini habere ſtudeas: quamuis & ex alijs reſinis ſeruare nihil impediet. SENEX. Rem miram edocuiſti, hactenus Hiſpanam picem gũmi alicuius arboris eſſe arbitrabar. BRASAVO. Deinceps intelliges Hiſpanam picem per decoctionem reſinæ, ut in puluerem redigi poſſit, fieri, & longe à gummi differre. SE. Quibus notis reſina à gummi differt? BRA. Reſina oleagina quodam- Reſina oleagina.

modo eſt gummi aqueum, quod experientia maxime demonſtrat, quoniam reſina igne accenditur: gummi crepitat. Difficile præterea eſt reſinas, & aquam miſcere, facillimum gummi & aquam: difficillimum gummi & oleum facillimum reſinam & oleum. Quæ experientia, reſinæ naturam oleaginam, gummi vero aqueam eſſe oſtendit. Ideo noſtri temporis inepti quidam medici rerum naturas neſcientes in uarijs compoſitionibus gummi et oleum miſcent, reſinas & aquam, quæ non ſe compatiuntur, magno pharmacopolarum clamore. S E. *O quoties hoc mihi accidiſſe memoria habeo: de reſina autem proſequaris.* B R A S A. *Dictum iam eſt te pini reſinam ſeruare, cuius* Plinius *de pinu minimum colligi ſentit, quum tamen experientia oppoſitũ oſtendat: forte quia* Plinius *à* Theophraſto *ſumit, apud* Theophraſtum *uero pinus larix eſt, ita ipſe acceperit. Omnium uero optima terebinthina eſt.* S E N. *Tu ergo inter reſinas terebinthinam numeras?* B R A. *Equidem, & ab autoribus inter reſinas numeratur. At ne putes illam eſſe terebinthinam, quæ pro terebinthina paſſim venditur, flaui coloris, quia ex larice reſina eſt, ideo lariciana potius nũcupari deberet. Vnde Veneti, & plures Italæ gentes, non terebinthina, ſed larga, quaſi larica ex larice uocant: nam habet mellis Attici colorem. Terebinthina autem alba eſſe debet, perlucida, in modum coloris uitri cœrulea, odorata, ſed potiſſimũ odore terebinthi. Ex Cypro Venetias affertur: nunc uera terebinthina, alias lariciana pro terebinthina utebantur: nunc error detectus eſt, & ueram terebinthinam portant: ſed ut commodius uehatur, eam coquunt, & in maſſas rotundas ve*

Reſina terebinthina.

das ueluti placentes congerunt. SENEX. Vt conijcere poſſum ex his quæ dixiſti, pix terebinthi nuncupari poteſt, quoniam per cocturam fit ut aliæ pices. BRA. Poterit & nihil impediet, niſi diuerſam eſſe terebinthinæ cocturam ab alijs picibus dicamus: quoniam terebinthina in aqua, aliæ ſiccę & per aſſationem potius denſantur. Chiam ſummè laudat Galenus in libro de antidotis primo. Audromachus Libycam præfert. Satis eſt nos Cyprinam habere. Venetijs etiam non coctam uidimus, quæ duritiem quandam præ ſe ferebat. SENEX. Gaudeo meis temporibus inuentam eſſe terebinthinam, id eſt, ad nos allatam, quæ prius nõ afferebatur. BRA. Ex aphrica etiam, & Cycladibus inſulis Venetias comportatur: uerùm ex multis alijs locis, & multis arboribus reſina fit. SE. Maſticem quid eſſe arbitraris? BRASA. Inter reſinas à Dioſcoride numeratur & ita ſentiunt Theophraſtus & Plinius: quippe reſina lentici eſt. SEN. Legi medicos quoſdam recentes, qui ſuo quodam libello Auicennam reprehendunt, qui ignorauerit lentiſcum eſſe arborem ferentem maſticem. BRASA. Et ſi Auicenna de Romano Maſtice loqui uideatur, quem in rerum natura non eſſe recentes quidam ſcioli profitentur, nos ex oppoſito Romanũ maſticẽ, id eſt, Italum eſſe ſcimus. Vnde Plinius præter Chiũ, Italum etiam ſcribit, & Cicero ruſticę plebi neceſſariũ eſſe pro uarijs tẽporibus cognoſcẽdis tradit. Circunferuntur de hac arbore Ciceronis uerſiculi:

Iam uero ſemper uiridis, ſemperq́; grauata
Lentiſcus triplici ſolita eſt grandeſcere fœtu:
Ter fruges fundens, tria tempora monſtrat arandi.

Vt apud Romanos in honore fuiſſe lentiſcum deprehendatur. Recentes ergo immeritò Auicennā reprehendunt, qui de Romano maſtice loquatur. Imò & ſi non dicat arborem ferente maſticem lentiſcun eſſe, id tamen innuit, quum inquit ex ea fieri dentifricia. In hoc autē erat apud antiquos laudatiſſima lentiſcus, & in hoc opere dentiſcalpio à Dioſcoride collaudatur. Imò Auicēna idem cū Dioſcoride dicit in lentiſco, qđ arbor in uſu acatiæ, & hypociſthidis reſpondet: quamuis ille uocabulo barbaro utatur heriſiſthides. Vnde de his recentibus apprime mirandū, qui ita temere ſine culpa Arabes reprehendant, & Mauritanos accuſent, qui è ſua lingua in Latinam peruerſe interpretati ſunt. Fortè ſi tot haberent Mauritani literarū ſectatores, quot Græci, mendis carere in pluribus perciperemus. SENEX. Habetne duritiem illam maſtix, quum ab arbore ſumitur? BRASAVO. Non, ſed reſinæ duritiem ſolum, poſtea magis ac magis exiccatur. SENEX. Reſinarum ordinem ſecundum perfectionē & imperfectionem libenter addiſcerem. BRASA. Id liberter agam, de his præſertim, de quibus antiqui meminere. Inter alios Galenus libro de ſimplicium medicamētorum facultatibus octauo, per adſtrictionem reſinas ſcribens hunc ordinem obſeruat:

Prima Lentiſcina, id eſt, maſtix.
2 Terebinthina,
3 Strobilina,
4 Pinea,
5 Picea,
6 Abietina,

In digeren

In digerendo reſinarum ordo:

Prima Terebinthina,

2 Lentiſcina.

3 Aliæ quæ parum differunt, in maiori aut minori digerendi actione.

In abſtergendo reſinarum ordo:

Prima terebinthina.

2 Aliæ, quæ non differunt in abſtergendo, ſenſibili aliqua differentia.

3 Lentiſcina, quæ minus alijs abſtergit.

In attrahendo reſinarum ordo:

Prima Terebinthina.

2 Aliæ, quæ in attrahendo eadem ui inſigniuntur.

3 Lentiſcina, quæ cæteris minus attrahit.

In emolliendo reſinarum ordo:

Prima Terebinthina,

2 Lentiſcina,

3 Cypariſſina,

4 Aliæ, quæ æquo modo molliunt.

Poſſemus & ſecundum acrimoniam eas comparare, ſed Dioſcorides nos uocat, qui omnes reſinas alio ordine diſponit, abſolutam perfectionem reſinarum conſiderans, quæ in hunc ordinem diſponi poſſunt:

Prima Terebinthina,

2 Lentiſcina,

3 Picea,

4 Abiegna

5 Strobilina,

6 Pinea.

Venetijs pro officina tua ueram terebinthinam, & maſticem emere poteris: & præter hæc ex omni reſina fuliginem para, ut Dioſcorides primo libro ſcriptum reliquit, & ad medicos uſus ſerua. SENEX. *Suntne aliæ reſinæ? nam tu in exarandis Galeni ordinibus cypariſſinæ meminiſti.* BRA. *Imò & acerna uel Zigia reperitur. Eſt autem tertium genus aceris Zigia, et multæ aliæ ex uarijs arboribus, ſed quæ in uſu potiſſimum ſunt, ex prædictis fluunt.* SENEX. *Vnum ſolum aduerto, quum reſinam abſolute dicimus, illam pini intelligimus, quam Raſa nulla determinatione addita uocamus.* BRA. *Ita uſus fecit: nam & ſi apud antiquos reſinam īueniamus, terebinthinam ob excellentiam intelligere oportet, niſi alioqui appellare conſueuiſſent ut in noſtro uſu eſt. Nunc reliqua proſequaris.* SE. *Oro, ne aliarum gentium nomina prętereas.* BRA. *Id libenter agam: pix à Gallis pois, ab Hiſpanis pez, à Germanis bech nuncupatur: Maſticem vero Galli maſtic, Hiſpani ex Luſitania almeZaga uocant, & Galli etiam ut nos ferè & Hiſpani ac Germani terebinthinam uocant: nam primi terebinthine, alij termentina, tertij terbentim proferunt.* SENEX. *Gummi Arabicum ſequitur.* BRASA. *Gummi genera tot eſſe, quot ſunt arbores, è quibus manant, autores teſtantur, ſed hoc genus, quod Arabicum nominamus, & ab aliquibus Babylonicum, ab alijs ſarracenicum dicitur, à nullo antiquo autore particulari nomine donatur: quum uero hoc nomen potius ſit ab Arabibus inuentū, quā Græcis, gummi Arabicum, ideo ab Arabibus petēdum eſt, & ex ipſis quid ſit inueniendū. Serapio gummi Arabicū ex arbore*

Reſina Zigia

Gummi Arabicū.

acatiæ

acatiæ manare dicit, & Dioſcorides lib. primo ex arbore acatiæ gummi colligi ſcribit, aptum ad ſpiſſandum, refrigerandumq́;, quod ex ſpina fieri monet. Vnde Plinius capite. xi. xiij. libri, optimum gummi docens, ex ſpina Ægyptia eſſe inquit. Acatia uero eſt Ægyptia ſpina, ut à Dioſcoride docemur: eſt autem uermiculatũ, colore glauco, purum, ſine cortice (ſcilicet arboris, non ipſius, ut multi quidem decepti ſunt gummi corticem habere arbitrantes) dentibus adhærens, ſed Græci nullum habent peculiare nomen, quo ipſum indicent, niſi Arabico utamur: tamen ex ſpina gummi, uel acatiæ gummi dicunt. S E. Noſtrum gummi glaucum eſſe non uidetur. B R A. Imò quandoq; glauci coloris uidi, quandoq; albi, quandoq; aurei. In cauſa eſt arborum diuerſitas, à quibus educitur: nam una arbore non ſumitur gummi noſtrum, ſed pluribus: propter id diuerſos colores, et diuerſas proprietates habet. Spina autem illa, quæ acatiam facit, etiam in Arabia naſcitur, hinc nomen ſortitum eſt, gummi Arabicum: Babylonicum uero quia circa Babyloniam Aegypti concreſcit. At Sarracenicum dicitur, quia uulgus noſtrum infideles, & præſertim Mauritanos, ſarracenos appellare ſolet, propterea quod ex Aphricæ parte, & Mauritania uenit, Sarracenicum uocant, ut hoc gummi, quod Sarracenicum dicitur, quia ex Aphrica etiam conuehabatur, Latinè gummi acatiæ, aut gummi Ægyptiæ ſpinæ dici deberet. Verùm aliarum arborum gummi mixta ſunt, ideo uarij colores in ipſo cernuntur. S E N. Quarum arborum. B R A. Amygdalarum ambarum, ceraſorum prunorũ, uitium, olearum, ulmi. S E. Habentne diuerſas uires hu-

ius gummi generaꝰ. BRASAVO. *Habent, & unum alio deterius eſt.* SENEX. *Niſi ægretuleris, optauerim ut quendam ordinem perfectionis & imperfectionis edoceres.* BRASAVO. *Id libenter agam, à perfectiori exordiens, & mox alia ſecundum uires ſcribentur.*

Primo, gummi Arabicum ex Aegyptia ſpina.

2 *Ex amygdalis amaris.*

3 *Ex Ceraſo.*

4 *Ex pruno.*

5 *Ex fructibus.*

6 *Ex ulmo.*

Quum alia ſint gummi genera, penes ordinem prędictũ perfectionis & imperfectionis, eorum firmam experientiam, & ſtatum nondum habeo. Ideo ad aliud tempus pertractare differam, præſertim quia ad nonnulla priuatim ualent, ut eſt gummi ex uitibus quod priuatim infantium vlceribus aptiſſimum eſt, & olearum priuatim dentiũ doloribus ſuccurrit. Nuces quoq; ſuum gũmi habent, quod eodem modo ſicut alia ex trunco emanat. Apud Arabes electuarium fit, quod de cineribus uocant, apud Auicennam præſertim, in quod gũmi nucis intrant. SENEX. *Nonne & Dragagantum iter gummi ſpecies numeratꝰ* BRASA. *Naturam gummi habere Dioſcorides prodidit: proprie autem gummi non eſt, quãuis recẽtes gummi Draganganti appellent. Eſt autem Tragacantha (ut recte loquar) radix lata, & ſurculoſa, ſupra terram eminens, è qua rami humiles, firmi, latè diffuſi, folio numeroſo, tenui, puſillo, intercurrentibus ſpinis fronde ſua contectis, & cãdidis, ualidis, ſubrectis, de qua tertio libro Dioſcorides*

Dragagantum.

Dragacantha.

ſcorides agit. Ex hac radice inciſa ſuccus emanat, qui in lachrymam coaleſcit: hic etiam ſuccus Tragacantha nuncupatur. Recentes uocabulum corrupere, & dragantum uel dragaganthum dicunt. Conglutinat, ut gummi. Antiqui in Creta ſolum naſci arbitrati ſunt, & re uera in Creta abundat, et è Creta Venetias affertur, imò nomen Tragio Cretam ſignificare certum eſt, quia ſpina ſit Cretica. Tamen alijs locis naſcitur, in Arabia, in Achaia, ĩ Media Aſiæ, in Pelopõneſſo. Quicquid ſit, naturam gummi habet: ſecundum Dioſcoridem per radicis inciſionem fit. At Theophraſtus ſponte emanare cenſet. Ad gummi igitur redeuntes, Paulus Aegineta quum de Commi, id eſt, gummi pertractat, ea tantum animaduertit, quæ à Galeno breuiſſime expoſita ſunt. SENEX. Notas ſcire optarem, quibus probatiſſimam tragacantham noſcere poſſim. BRASA. Ex Dioſcoride lubentiſſime aperiam, ſit trãſlucida, leuis, gracilis, pura, ſubdulcis. SENEX. Iam noui. Ad reliqua gummium genera accedas. BRA. Enumera tu quibus in officinis utamini. SE. Gummi habemus, quod elemi nuncupamus. BRASA. Cuius arboris ẽ? SENEX. Abs te peto. BRA. Quid ſentiam lubens edocebo: an uero nodum explicabo, iudex eris. Dioſcorides libro primo de gummi oleæ Aethiopicæ pertractat: hoc gummi, Arabicum gummi eſſe putat Hermolaus, nos è contra gummi ſpinæ Aegyptiæ acatiam ferentis eſſe gummi Arabicum arbitramur, imò ita eſſe debere certi ſumus: quamuis & aliarum arborum gummi mixta ſint: nam à Plinio id gummi cæteris perfectius dicitur: nos autem perfectius gummi non habemus Arabico dicto.

Gũmi elemi

Quam ob rem, & ex his, & ex colore, non poſſum cum Hermolao aſſerere gummi oleæ Aethiopicæ eſſe gummi Arabicum, ſed quandoque inclinauimus, ut gummi oleæ Æthiopicæ eſſet gummi elemi dicti (ut inquit Hermolaus) quaſi Enhæmi. In id autem nunc potius inclinor, corruptum eſſe uocabulum oleæ in eleæ, poſtea in elemi. Reperitur autem hoc gummi & in Italia: ſed uos pharmacopolæ re quadam utimini mihi ualde odorata pro gummi elemi, quam reſinam potius quàm gummi exiſtimo. Quid uero ſit nondum comperi: ſatis tibi nunc ſit, ex olea Aethiopica, & etiam Italica gummi oleæ haberi, uel ut uos dicitis, gummi elemi, quod Plinius dentibus ualere oſtendit. Quin & ex oleaſtro habetur, quod his notis deprehenditur: ſimile eſt ſcammonio, ſed ruffiuſculum, & exiguis ſtillicidijs concretum, guſtu mordaci, nec gummi aſpectum habens: Id enim damnatur quod gummi aſpectum præ ſe fert. Quam uero uos pro elemi, id eſt, oleæ lachryma accipitis, cum ſcammonio ſimilitudinem non habet, nec ruffa eſt, nec concreta exiuis ſtillicidijs, nec guſtu mordaci: imò potius quandoque dubitaui, quod gummi hæderæ nuncupatis, gummi elemi eſſe, ſi mordacem illum guſtum habuiſſet. SENEX. Neſcis igitur quid ea res ſit, quam gummi elemi appellamus? BRASAVO. Ad hoc uſque tempus quid ſit quo vtimini, ignoro, ſed breui ſpero rem hanc aſſequuturum: ſatis nunc ſit gummi elemi uerum, eſſe gummi oleæ: non dico Aethiopicæ, ſed cuiuſcunque loci, modo olea lachrymam habeat. HER. Oblitus es aliarum gentium in prædictis gummi nomina edocere: his tamẽ maxime oblecto.

BRA

BRASAVO. Ne Herbarium noſtrum ſuo deſiderio fruſtrari uidear, à gallis gummi Arabicum, gomme Arabic, & Hiſpanos gomma arabica nuncupare ſcias, Dragagantum uero, Galli gome dragant, Hiſpani gomma dragante, Germani driant uocant. SENEX. Gũmi hederæ proſequaris. BRASA. Ex hedera libro tertio fieri lachrymam Dioſcorides cenſet: uos pharmacopolæ gũmi quoddam circunfertis hoc nomine appellatum gummi hederæ quod non eſſe gummi hedere id' teſtimonium eſt, Dioſcoridem lachrymam hederæ pſilothron eſſe dicentem: ſed gummi illud ueſtrum, non ſolum pſilothron non eſt, imò nec mordicantem guſtum habet, aut qui calorem oſtendat. Vnde & Galenus libro ſeptimo, de ſimplicium medicamentorum facultatibus, de ciſſo, id eſt, hedera tractans, inquit, lachrymam eius pilis nudare, & eſſe uſqueadeò poteſtatis calidæ, ut obſcurè adurat. Quam ob rem non eſt gunmi hederæ, uel lachryma hederæ, quam uos pro ea circunfertis. SENEX. Quid ergo eſt. BRA. Gummi alterius arboris, quam ignoramus: nam & experientia hedera conſiderata, uerum gummi, id eſt, lachryma hederæ cognoſci poteſt. Ego quandoque hanc lachrymam ſupra hederæ truncum concretum uidi, ab ea quam habetis longe diuerſam. A Gallis gomme de lierre nuncupatur.. SENEX. Putaſne ſandaracham inter gummi numerandam? nam gummi uidetur, ſi proprietates eius contemplor, & guſtum, & corticem arboris quandoque coniunctum. BRASA. Apud probos autores duo nomine ſandarachæ intelliguntur. Vnum eſt quod cherantemum dicitur, uel Rhitaces, de quo in apomeli Dioſcori-

Gummi hederæ.

Sandaracha.

des quarto libro, & Hermolaus in Corollario, cap. 545. in lilio: ſed hæc ueſtra ſandaracha, quã à uerno rore uermicem dicunt, nihil ad rem medicam. Eſt alia ſandaracha de qua Dioſcorides quinto libro, quæ cum auro & argẽto inuenitur, & argenti fodinis, flammeo colore ad ſatietatem ruffeſcit, fragilis, puraq́; & habens quodammodo cinnabaris colorem, & reddens uirus ſulphuris. Hæc eſt uera ſandaracha, quam in officinis haberi oportet: de qua Galenus, Paulus, & Dioſcorides medicas uires tradunt, cuius uicæ auripigmento uti poſſumus, quoniam eaſdem uires habet. Inter auripigmenti maſſas ſandaracha inuenitur, & nunc ego domi habeo veram ſandaracham auripigmento nexam: eadem enim fodina colliguntur. Fit etiam adulterina ſandaracha ex ceruſſa decocta, ut Vitruuius ſeptimo Architecturæ libro docet. Illud autem caſu inuẽtum eſt, facto incendio, ubi erat ceruſſa: hæc ſandaracha pictoribus magis apta eſt, naturalis uero medicis. SE. Sandaracham libenter cognoſcerem, qua omnes ferè medici utuntur, & pauciſſimi, imò nulli cognoſcere uidentur. BRASAVO. Tibi in tua officina ſandarachã oſtendam. SENEX. In mea officina? Fortè illam portabis. BRASAVO. Imò in tuis pyxidibus inueniam. Conſidera auripigmentum tuum, uidebis aliqua parte rubeſcere, ut ferè in minij colorem uergat. SENEX. Id frequentiſſime uideo, imò auripigmentum ita rubrum ſuperioribus menſibus à luteo diſcreui. BRASA. Illud rubrum ſandaracha eſt: eadem enim fodina, & ſandaracha, & auripigmentum effodiuntur, imò ſimul mixta ſunt: ſed quod maius eſt, audias, auripigmentum &

ſandara

ſandaratha idem re ſunt, differunt tamen per maiorem & minorem decoctionem naturæ: nam & idem ab arte fieri percæpi, & tu ipſe experiri poteris: ſume auripigmẽtum, & uitreato uaſe impone, ſuppoſito igne ut liqueſcat & accendatur: accenditur ferè ut ſulphur, ſi per aliquod ſpatium combuſſeris, inde frigeſcat. Videbis oculata fide per hanc decoctionem auripigmentum ſandaracham euaſiſſe. Si etiam auripigmento pinxeris, & ſandaracha, eundem ferè colorem faciunt, niſi quod in ſandaracha intenſior eſt, quàm luteus. In auripigmento magis floridus: nã ſandarachæ color in eum qui uulgò ranzo appellatur, inclinat, in quem etiam is dependet, qui ab auripigmento uſto fit, ut auripigmentum vſtum in ſandarachæ naturam tranſiuiſſe deprehendi poſſit. Nec mouearis, quòd ſandaracha rubra dicatur, quoniam rubra quidem eſt uiſu, ſed quum teritur, & aqua miſcetur, hoc eſt aptatur ad picturæ opus, hunc colorem luteum intenſum facit, non rubrum: unde minio ſimilis eſt uiſu ſandaracha, non autem opere, quum ea picturæ fiunt: ut manifeſte cognoſcas ſandaracham ueram eſſe auripigmentum à natura magis coctum: quod ſi arte coxeris, eundem colorem inſigniri uidebis. Tu ipſe experiaris, quemadmodum & ego pro noſcendis exquiſitiſſime ſæpius expertus ſum, imò & qđ Riſagalum uos nuncupatis ex auripigmenti genere eſt. Qui uero inquiunt Venetijs auripigmẽtum liquefieri, & arte in leuigatas aſſulas parari, quas riſagalum poſtea nuncupant, decipiuntur: nam in fodinis auripigmenti Arſinagal reperitur, et eiuſdẽ generis eſt, ſed uilius, ideo & uiliori pretio uenditur. In quo reperit*ur*

Riſagalli

Arſinagal

etiam ſandaracha: color enim ſandarachæ magis ignitus eſt, & aliqua parte cinnabarim refert, redoletq; ſulphuris odorem. Recentes Chymiſtæ arſenici nomine tria intelligunt, auripigmentum, riſagalum, & quod particulari nomine arſenicum uulgò dicimus. Chymiſtarum nomina hæc ſunt: arſenicum croceum, quod eſt auripigmentum: arſenicum rubrum, quod eſt ſandaracha: arſenicum album, quod ita ſimplici nomine à nobis uulgò dicitur. Sed in uno decipiuntur, quia arſenicum album non eſſe minerale arbitrantur, ſed inquiunt Venetijs eſſe quiui ignis ita parent, & arte ex auripigmento faciunt: quod falſiſſimum eſſe, & inexpertes agyrtæ noſcunt: nam ex minera defoditur noſtrum arſenicum. Sed Chymiſtæ ſuā hanc diſtinctionem ab Auicenna accepere ita innuente. Serapio autem ſub capite Narneth, quod eſt. 381. id eſt, auripigmenti, ſandaracham etiam intelligit, et arſenicum album: quod uero ſub auripigmento ſandaracham accipiat, ex eo deprehenditur, quoniam ex ſententia Dioſcoridis inquit in eiſdem fodinis auripigmentum citrinum inueniri, in quibus inuenitur auripigmentum rubrum: hoc autem à Dioſcoride dicitur ſandaracha, & in calce uerborum Dioſcoridis à Serapione adductorum, caput de ſandaracha Dioſcoridis ponitur, & ſuas proprietates aſſignat ſub nomine auripigmenti rubri, ut certum ſit apud Serapionem ſandaracham eſſe auripigmentum rubrum unde frequentiſſime in auripigmento ſandaracha inuenitur, & in dicto riſagalo, quod & ipſum in auripigmenti genere cenſendum eſt. Riſagalum uero & nonnulli arſenicum uocant: ſandaracha à Serapione auripigmentum

rubrum appellatur. SENEX. Gaudeo ſemper plurima diſcere. Sandaracham habeo, habere autem ignorabam. Verùm quum venenum ſit præſentiſſimum, quomodo à Dioſcoride in vſu medico ualere iudicatur? BRASAVO. Non mirum, quoniam multa venenata alijs mixta mitiora fiunt, & apta medellæ. Nam Dioſcorides ſexto libro ſandaracham inter venena numerauit, & quibus remedijs eius noxa aboleatur. Miror de Rodulpho Agricola, qui in ſuo Bermano, ſandaracham non olere uirus ſulphuris ſcripſerit. Si ipſe tractaſſet, & manibus fricuiſſet, ſulphuris odorem euitare non potuiſſet. Imò ſi (ut nos fecimus) accendiſſet, oculis fumum ſulphuris uidiſſet & nidorum naribus perſenſiſſet. Adde eundem autorem admirari Dioſcoridem, qui cinnabaris colorē habere dixerit: tamen à Dioſcoride nunquam hoc dicitur, ſed quod aliquem colorem cinnabaris habet, id eſt, aliquo modo inclinat: in rubrum enim vergit. At mixta aqua, & optime trita luteum colorem facit parum intenſiorem colore ſimplicis auripigmenti, ſed eiuſdem apparentiæ cum colore auripigmenti uſti. Quum ergo in antiquorum deſcriptionibus ſandarachā ſcriptam inueneris, partem rubram auripigmenti accipito, aut rubram partem riſagali dicti. Si uero deſit pars rubra, eam partem arſenici aut auripigmēti ſumas, quæ in rubrum magis inclinat. SENEX. Id autem, quo pro ſandaracha utimur, & gummi uidetur, quid eſt? BRASAVO. Eſt gummi iuniperi: nam Arabes ſandaracham appellant gummi iuniperi, ex quo puluis fit, quem uernicem uulgò nuncupamus, ad delinendas chartas ne bibulæ ſint: & pictores eo utuntur in qua Gummi Iuniperi

dam compoſitione uernicem appellata, ex oleo nucum aut lini, Aloë (ut lucem coloribus tribuant) & hoc gummi. Miror cur in uſum medicum uenerit hoc gummi: quoniam Plinius libro decimotertio, capite undecimo, gummi Iuniperi ad nihil utile cenſuerit. SENEX. Quare ducti recentes hoc gummi ſandaracham putarunt? BRA. Decepti ſunt in nomine, quia apud Serapionem ſandarax ſcriptum inuenere, ipſi Sãdaracham putarunt, tamen Arabes quos Serapio adducit eaſdem uires huic gummi attribuere uidentur, quales Dioſcorides, & autores uere ſandarachæ attribuunt. SENEX. Cur uernix dicitur. BRA. Aliud coniectari non poſſum, quàm cũ Hermolao dici quaſi uernus ros: gummi enim Vere potiſſimum fit, & æſtate perficitur, præſertim ex rorida ſubſtãtia. Galli ut nos, uernix. Hiſpani uerniz Germani uernis appellant. SE. Aliud gummi ſequitur, quod charabe nuncupant. BRA. Neſcio an alia ſimplici re inconſtantiores ſint autores tam antiqui, quàm recentes, quàm in hoc uocato Charabe. Omnes electrum uel ſuccinum eſſe putant, tam qui nuper, quàm qui antiquitus ſcripſere. Tu Pliniũ lege capite ſecundo, libri triceſimiſeptimi, ubi græcorum poëtarum fatuitates aperit, qui putarunt lachrymas eſſe ſororum Phaëtontis in populos conuerſas circa Eridanum, ut hinc etiam collectum ſit Charabe, aut electrum gummi eſſe populi nigræ, quod Serapio & Auicẽna ſentire uiſi ſunt. Ipſi enim caput faciunt de haur romu id eſt populo, & omnia ſcribunt quæ à Dioſcoride in populo nigra traduntur. Duo autem capita ab Auicenna ſiunt, in quibus idem præciſe ſcribit. Vnum, quod eſt. 344. in quo

Gummi charabe.

in quo de auro Romano diſſerit. Aliud, quod ē. 510. ubi de nuce Romana percurrit. Sunt autem duo capita, ubi de eadem re & eodem modo ſcriptum eſt. Capite autem 374. de charabe loquitur, quod nucis Romanæ gummi eſſe dicit: appellat autem charabe lingua Perſica, quaſi paleam rapiens. Non eſt autem hic locus contrarietate pertractandi in horum capitum qualitatibus, quia noſtrum inſtitutum eſt rem tantum aperire. Quod autem Auicenna de gummi nigræ populi loquatur, tum ex proprietatibus apparet, tum ex nomine ipſo. Inquit enim, haur Romanum appellari achiroſa: Grçci autem ut Dioſcorides et Galenus, populum nigram ἄιγειρος appellant: ut manifeſte appareat, Auicennæ interpretem corrupiſſe uocabulum, & pro ἄιγειρος achiroſa ſcripſiſſe: uel forte librarij fuere, qui ita per uices deſcribentes corruperint. Ad rem igitur, uideo antiquos autores in hac re adeò diuerſos, vt quid dicendum ſit ambigam. Plinius capite ſecundo, & tertio ultimi libri de hac re incertè tractat. Dioſcorides electrum gummi eſſe nigræ populi in Eridanum defluens ſentit. Primo libro in nigræ populi capite, poſtea ſecundo libro lyncurium, id eſt, ex urina lincis factum lapidem electrum eſſe iudicaui: hæc tamen incerte proponit, vt de re ipſa incertus eſſe uideatur. Galenus & Paulus de gummi albæ populi pertractant, tamen electrum uel ſuccinum eſſe non dicunt. Res adeò inconſtans eſt, ut ferè me explicare non ſciam: hoc tamen certe deprehendo Genuenſem, Pandectarium, & cęteros recentes aberrare, putantes rem illam, quam nos ambro appellamus, eſſe Arabum charabe: error autem eſt, quia

charebe arabum eſt gummi populi nigræ, & etiam albæ; quam Greci ſimpliciter λεύκην appellant, nos populum albã Latinè: noſtra materna lingua Grecos imitamur, quia albaro quaſi album appellamus, ut Græci λεύκην. Ex his duobus populi generibus gummi fieri certum eſt, quod ab Arabibus charabe uocatur, à Græcis albæ populi reſina uel gummi, à Latinis eodem modo dici debet. Cauſa autem erroris fuit, quia Dioſcorides hoc gummi electrum appellari monet, & Chryſophoron. Sed Dioſcoridis uerba penſitanda ſunt, qui ita eſſe ſimpliciter non dicit, ſed ab aliquibus ita appellari, tñ non eſt uerum electrum, id eſt noſtrum uocatum Ambrum, quamuis ab aliquibus tali nomine ob ſimilitudinem appelletur: unde in hoc me reſoluo, charabe Arabum, & gummi populi albæ Græcorũ idem ſunt, et non ſunt noſtrũ electrũ, uel ambrũ, ut recentes putant. S E. Duo abs te ſcire percupio, quid ſit res ea, qua pro charabe utimur. Præterea quid apud antiquos ſit res ea quam ambro uocamus, quo indices fiunt, quibus mulieres numerant preces, quas Deo ſingulis diebus fundunt. BRASAVO. Id quod in officinis pro charabe habetis, idem eſt penitus cum ambro, quo indices fiunt. Tu experimentum ſumere poteris, ut ego frequenter expertus ſum: accenditur charabe, & ambrum, & eodem odore redolent, eandem guttam faciunt, eandem flammam: ſume fruſtum eius rei, quam uocas charabe, & unũ indicem ambri, & accenſæ candellæ admoueas, accendũtur eodem modo, & eiſdem omnibus notis præſcriptis, imò & uiſu, colore, ſplendore conueniunt, & ex eodem loco ad nos referuntur: ex mare Dantiſci ad nos fertur & am-

ambrum, & charabe. Eſt autem Dantiſcum mare in Germanico Oceano: ea autem pars quæ nunc Dantiſcus dicitur, ab antiquis Coſmographis Pruſſia nuncupatur, unde ex Pruſſia habetur. Quid uero ſit, neſciunt ſe explicare qui illinc ueniũt. A Germanis ex Pruſſia in Pannoniam, mox (ut inquit Plinius) Prouinciam: (eſt autem prouincia ea pars Galliæ, quæ nunc Prouenza uocatur,) inde Genuam affertur, & nonnulli mercatores Venetias contẽdunt. Quæ à Plinio dicuntur capite tertio libri trigeſimiſeptimi, certiſſima ſunt. Naſci in inſulis Septentrionalis Oceani defluente medulla pinei generis arboribus, ut gummi in ceraſis, reſina pineis: erumpit humoris abundantia, denſatur rigore, uel tepore autumnali: quum intumeſcens æſtus rapuit ex inſulis, certe in littora expellitur, ita uolubile, ut pendere uideatur, atque conſiſtere in uado: quod arboris ſuccum eſſe etiam priſci noſtri credidere, ob id ſuccinum appellantes. Pineæ autem arboris eſſe, indicium eſt pineus in attritu odor, & quod accenſum tedæ modo, ac nidore flagret. Qui in Pruſſia prope mare Dantiſcum habitant, colligunt circa maris littora ambrum, charabe, uel ſuccinum, ſed ipſi unde ueniant neſciunt: quod uero deſtillet, hoc argumento notat Plinius, quia ſunt quædam intus tranſlucentia, ut formicæ, aut culices, lacertæq́;, quas adhæſiſſe muſteo non eſt dubium, & incluſas indureſcenti: hoc nos frequentiſſime uidimus ambrum, apes, muſcas, formicas, feſtucas incluſas habentem: imò & domi habemus, in quo adeò mire formica, & integrè ineſt, ut nec minimum crus deſit. Noſtræ mulieres ſibi parant indices ad ſalutationes Angelicas nume-

randas, et ad ornanda colla: ſed tempore Plinij erat agreſtium fœminarum Tranſpadanarum ornamentum, monilium uice ſuccina geſtātium, maxime decoris gratia. Etiā & noſtro hoc tempore ſole populares, & agreſtiores ſuccino pro ornamento utuntur. Succinum igitur & charabe idem ſunt, & gummi eſt pineæ. Nos in pinetis Rauennatibus gummi uidimus ſimile ſuccino, & accendimus eodem odore quo ſuccinum, ſed non ita durum: fortè quia alio cœlo, quàm Septentrionali ortum. Conſtat autem & ex India conuehi. Vnus tantum eſt ſuccini color, ſed differt per magis & minus: aliud enim eſt candidum, aliud colore ceræ nouæ. SENEX. Hic eſt color charabe quod habemus paſſim in officinis. BRASA. Aliud eſt fuluum, aliud tanquam mel coctum. SENEX. Et etiam noſtrum charabe hunc colorem habet. BRASA. Nunc mulieres noſtræ nonnullæ flagrantē probant, aliꝗ turbidum. Tempore Plinij erat maxima autoritas trāſlucentibus, præterquā ſi nimio ardore flagrarent: imaginēq; igneam ineſſe, non ignē placebat. A Germanis gelber nid ſtean nuncupatur, ac ſi dicant, crocei coloris lapis: quamuis Plinius referat ſuo tempore à Germanis gleſſum dici, & propterea inſulam Gleſſariam in mari Oceano dictam. Martialis & ipſe nouit in ſuccino formicas occultari, inquiens:

Cum Phaëthontea formica uagatur in umbra,
Implicuit tenuem ſuccina gutta feram.

Sed ipſe poſtea ueluti poëta ex ſororibus Phaëthontis plorantibus ſuccinum prodire arbitratur. Decipiuntur qui è terra ueluti bitumen concreſcere dicunt. Præter dictos colores

lores nos nigrum Ambrum habemus, ſed arte factum eſt: nam tingitur omni colore, præſertim Plinij tempore, ſeuo hœdino & radice anchuſæ tingebatur: quippe etiam conchylio inficiebantur: quum ſit ambrum tinctum, an uerum ambrum ſit, id eſt, ſuccinum, uel electrum, igne deprehendes, quoniam uerum ambrum flammeſcit, odorem pineæ ſpirans. Si uero ex re dicta ſmaltum ſit, non flammeſcit, nec odorem pineæ habet, quamuis ſuccinum alio colore infectum ægrius flammeſcat, quàm purum, tamen non poſſunt non habere etiam ſuccina tincta proprietatem eam, feſtucas, paleas, et ſicca folia ad ſe trahendi, quũ attritu digitorum, aut ueſtis caleſcunt: hoc etiam unum indicium eſt cognoſcendi uerum ambrum tinctum à non uero: & hæc proprietates fecit ut Arabes charabe nuncuparent, quod lingua Perſica ſignificat paleas ad ſe trahere. Vnde & Dioſcorides in lyncurio, ipſum pterygophoron, quia in ſe trahit floccos & ſtramenta, uocat. Tamen multa alia ſunt præter ambrum, quæ ita trahunt: quam ob rem ſuccinum, ueſtrum charabe, & electrum idem ſunt, & gummi pineæ induratum eſſe credendum, imò certe aſſerendum eſt, quamuis hoc uocabulum electrum ad multa alia ſignificanda ab antiquioribus accipiatur: nam uocabulum electrum, ſuccinum ſignificat, & lapidem ex urina lyncis factum, & naturale quoddam habens quintam partem argenti in auro, & arte factum ex tribus partibus auri & una argenti: hoc autem tertium electrum aurum & argentum mixtum habens, à Chimiſtis Phëton nuncupatur. Quid uero ſit ambarum, dictum apud nullum antiquorum inuenire potui:

Electrum.

Ambarũ, ſiue Ambraca.

quanquam arbitratus ſim antiquos aliquos ſub ſuccino hoc, ambarum noſtrum intellexiſſe, eo argumento quia nonnulli odoratiſſimum ipſum fecere, & ex terra ueluti bitumen prodire, tamen incertus ſum. Tria genera ambari apud recentes inueniuntur. Vnum, ruffum & pingue, quod cæteris præfertur, quod Selachiticum à loco Indiæ ubi naſcitur, appellatur. Aliud, ſubalbidum, quod Sechra dicitur ex Arabia Felici aſportatum. Tertium, nigrum, quod cæteris ineptius eſt. Primum uidimus Genuæ, ubi manicæ odoratiores fiunt, quàm in loco altero Italiæ. Secundum & tertium, frequentiſſima ſunt Venetijs. Auicēna & ipſe in capite de Ambra tria genera numerat: intelligit autem per Ambram, Ambarum: laudat & ipſe primum genus, quod (ſuis uocabulis) ipſe dicit eſſe griſei coloris: nigrum uilipendit, quod fuiſſe in uentre piſcis aſſerit. Idem Serapio de Ambra, id eſt, re illa odorata quam Ambarum nuncupamus. Nullus eſt antiquus (quem legerim) qui de hoc ambaro loquatur. Apud Aëtium reperiri Ambar, ſcribit Hermolaus, hoc intelligens (ut putat.) Nos autem non ambar, ſed ambram inuenimus, libro decimoſexto, capite. cxxxiij. An vero de ambaro loquatur, uel de ſuccino, aut altera re, incerti ſumus. Suſpicamur tamen loqui de ambaro, tum quia illud nomen habet proprium, ſuccinum & electrum, de quibus ſecundo libro agit ſub illis nominibus: quamuis ſimul & ſemel lyncurium ſcribat, ut uiſus ſit ſuccinum verum ignorare, tum quia ponit ambram in compoſitionem ſuffumigij muſcati, in quā potius ambarum, quàm ambrum, id eſt, ſuccinum, interſerendum erat. Quanquam et ſuccinum non careat odore,

præſertim

præſertim quum aduritur, & ad ſuffumigie aptum eſt, quia ignem recipit. Hermolaus tamen nomen inuenit noſtro ambaro, quippe iubet ſucinum orientale appellari primus omnium. Fabulantur qui ſperma ceti eſſe contendunt, & qui fructum cuiuſdam arboris ſub mari exiſtentis, & qui iecur piſcis, aut piſcis ſtercus eſſe putant. Conſtat enim ſcaturire uarijs locis ſicut bitumen, & ſulphur, in India & Arabia. S E. Reperiturne apud Serapionē noſtrum ambrum, quo indices fiunt? B R A. Fortè eſt in capite, xlvi. apud Serapionem, ubi de ſtyrace pertractat, inquit (de quadam re loquens) uocari ſtyracem heremitarum, qui eſt ambar, & lubne heremitarum: niſi hoc ſit noſtrum ambrum, uel ſimul confundat in charabe (ut videtur) nunquā apud Arabes inuenire potui. Tu alia proſequaris, quoniam in charabe, id eſt, ſucino immodicus uideor, licet non inneceſſarius. S E N E X. Gummi pini conſequitur. B R A. Prȩter reſinam in pini truncis, gummi albicans concreſcit, quod à nobis pini gummi, à Gallis Gōme de pin nuncupatur: ſed ob reſinam in raro uſu eſt. S E. Ergo ad aſſam fœtidam ueniamus. B R A. Quod nos laſer, Arabes corrupto uocabulo aſſa dicunt, σιλφιον à Græcis nuncupatur. Vnum tantum genus apud Dioſcoridem, & probos autores inuenio: uos autem pharmacopolæ, & recentes duplex genus aſſæ facitis, fœtidum, & odoratum. Opus eſt apud antiquos experiri an hæc duo genera inueniantur. S E. Ego frequenter aſſam odoriferam, & aſſam dulcem inuenι, ſed nunquam uidere contigit. B R A. Recentes in aſſa dulci decepti ſunt: nihil enim apud probos autores etiam Arabes reperitur, quod

Gummi pini.

Aſſa fœtida. Laſer.

dulcis aſſa nuncupetur. Ideo illi recentes aberrãt, qui glycyrrhizæ ſuccum arbitrantur, & perperàm Rhaſim interpretantur in capite de diminutione coitus: ubi inquit Altit, ipſi interpretantur aſſa dulcis, quũ potius gummi aſſę interpretari debuiſſent: ſed hæc aliàs. Tu (ut inquis) fœtidam aſſam uidiſti, odoratam autem nunquam uidere contigit. SE. Equidem. BRA. Et ego odoratam aſſam apud antiquos inuenio, ſed ipſam oſtendere non poſſum: fœtidam uero apud eoſdem inuenire difficile eſt. SEN. Abs te quid hæc ſint, libenter addiſcam. BRA. Aliàs putabam, quod à Dioſcoride ſilphium, à Latinis laſerpitium appellatur, duo cõplecti, ueſtram dictam aſſam fœtidã, & belzuinũ, itaq; à pueritia ferè imbiberã. Auicenna in cauſa fuerat, qui aſſam in fœtidam, & odoratã diſtinguit: ipſe Altit ſua lingua dicit. Interpres barbarus, non Latinus laſerpitium ſcribere uoluit, et aſſam dixit, hoc nomen corrumpens, ſicut cætera alia corrumpere aſſuetus erat: tamen Dioſcoridem, Plinium, Galenum, Paulũq; cõſiderans, laſerpitium non eſſe noſtram aſſam fœtidã, multis teſtimonijs probari poteſt: ſi Plinium lib. xxii. cap. xxiij. legeris, manifeſte deprehendes ſilphium aut laſerpitium in medicina et coquina ualere: noſtra autem aſſa fœtida in coquina nihil ualet, imo omnes dapes corrũperet: et quamuis plura genera diſtinguat, id eſt, per uarias prouincias, in quibus perfectius & imperfectius naſcitur. Idẽ facit libro. xix. capite tertio, ubi laſerpitium inter ea, quę comeduntur, enumerat, & in utroque loco magnam exiſtimationem oſtendit, in qua laſerpitium fuit, & ingens ipſius pretium. At ueſtra aſſa fœtida in nulla exiſtimatione un-

ne unquam fuit, & nunc non eſt, utpote cuius una libra decem Ferrarienſibus ſolidis ematur, qui ſunt uiginti Veneti. Dioſcorides quoque inquit radicem eius commendari ſapore ad intinctus & iuſculenta, & garum. Idem ſentit ad cibaria eſſe utile laſerpitium Theophraſtus lib. vi. de plantarum hiſtoria: ut hæc omnia oſtendere uideãtur ueſtram aſſam fœtidam, non poſſe laſerpitium, aut ſilphiũ antiquorum eſſe. Adde laſerpitium colorem modicè ruf ſum habere, tranſlucentem, & redolere myrrham, habereq; intenſum odorem, ſed noſtra aſſa fœtida omnia in oppoſitum habet: quare aſſa fœtida laſerpitium eſſe non poteſt. Belzuin vero ita à nobis uocatum, antiquorum laſerpitium eſſe uidetur: nam commendaretur inter cibaria, et credendum eſt arboris radicem ex qua colligitur, odoratas dapes reddere poſſe: unde animus inclinat laſerpitiũ lachrymam illam eſſe, à nobis belzuinum appellatum: hi enim qui triremes & Luſitanorum celoces aſcenderunt, arborem ex qua belzuinum colligunt deſcribentes, laſerpitium Dioſcoridis aut ſilphium exquiſitè deſcribũt, præter id quod ipſimet ab ipſa ueritate coacti belzuinum laſerpitium appellant. Serapio etiam inter Arabes laſerpitium ſub nomine Aniudem, id eſt, aſſæ tradens, ea tantũ dicit quæ à Dioſcoride & Galeno de ipſo ſcripta relinquuntur. SENEX. Ergo de noſtra aſſa fœtida antiqui nuſquam loquuti ſunt? BRA. Dum tecum loquor, in ipſam incidere uideor, & quid ſit apud antiquos, preſentatur: unde quum laſerpitium ex Syria, Armenia, Media, Aphrica, & India conuehatur, quod ex Aphrica, Armenia, & India affertur ſuauiſſimũ odorẽ habet, præſertim

Cyrenaicum:unde & opos Cyrenaicus,id eſt,ſuccus Cyrenaicus appellatur. Medicum uero,& Syriacum, id eſt, quod ex Media & Syria affertur (ut Dioſcorides īquit) uiroſum odorem habet, & putrilaginem reſpit, hoc eſt noſtra aſſa fœtida:quoniam ex Syria Alexandriam, & Alexandria Venetias fertur. Obſcurum vero colorem habet,quoniam adulteratur etiā addito ſagapeno antequā areſcat, & ſimul etiam terra:unde ſi recte odoraueris,ſagapeni odorem perſenties. Sapit enim(ut optimo dicebat Meſue,& falsò à quodam uiro reprehenditur) alliĳ quadamtenus odorem,& à Dioſcoride etiam dicitur ſagapenum medium odorem habere inter laſerpitium & galbanum. Ideo opus erat laſerpitium Syriacum ſagapeno adulteratum,ſagapeni odorem habere,& ſuū uiroſum:propterea non mirum ſi adeo fœteat. Aſſa igitur ab Auicenna non ab re in fœtidam & odoratum diſtinguitur: unde & laſerpitium duo complectitur ſecundum uarias urbes,& ut diuerſis locis naſcitur:quod nos belzuinum uocamus ex Aphrica & Armenia fertur,ut Dioſcorides inquit. Adde tu & ex India: ueſtram autem aſſa fœtidam ex Media & Syria comportant:tamen utraque laſerpitium dicitur. Nam laſerpitium lachryma eſt ex inciſa radice,& caule Silphĳ:primum ad uſum menſarum eſt,ſecundum minime:quamuis credendum ſit oues radice, & herba ſecundi generis uti poſſe. Succus qui eſt è caule (ut Plinius inquit) caulias dicitur: qui autem à radice,rizias. Inſpiſſatur furfure & farina: propterea in belzuino frequenter quaſi grana furfuris uidentur. Cyrenaicum ſummè laudatur:ideo abſolute opos Cyrenaicus dicitur,

uel ſim

uel ſimpliciter, opos, aut ſimpliciter Cyrenaicus. In tua officina folia, radices, caulem, & lachrymam habere ſtudeas: primum uocant maſpeton, ſecundum magydarim, tertium ſilphium. Lachryma uero, laſerpitium, & ſilphij ſuccus uel lachryma appellatur. SENEX. Hæcne certe tenes? BRASA. Inclinor nunc, aliàs hanc rem ad oculum tractaturus: nec admiratione afficiaris, rem fœtidam inter intinctus & cibaria ad ſaporem gratiorem accommodari: quoniam quandoquidem & nos allium, cepas, porrum inter cibaria delectamenti gratia miſcemus, quæ tamen re uera fœtent, nec omnia antiquorum quæ odorata dicuntur, grato odore redolent, aut omnia ſapida ab ipſis laudata. Quandoque Virgilianum Moretum parari iuſſi: impoſſibile erat etiam maxime ruſticum comedere. Nonnunquam etiam aliqua Plinij unguenta paraui, quæ graui odore offendebant potius, quàm delectarent. Ideo non mirum ſi laſerpitium Syrium inter cibaria pro delectamento poneretur, preſertim radix, quę alium odorem habere debet, quàm illa lachryma fortè ſtercore adulterata: imò & à ſtercore nomen illi dedere Germani, deſels drich dicentes, id eſt, ſtercus diabli, quo nomine nos uulgò ſolemus appellare petraleum. SENEX. Galbanum ſequitur. BRASA. Ab albedine nomen ſumpſit Galbanum: quod autem nos habemus, mixtum eſt, ut putarim adulteratum eſſe. Tanto uero purius eſt, quanto magis albicans. Similitudinem thuris habere debet, aut ammoniaci. In Dioſcoridis codicibus thuris ſolùm legitur: à Plinio additur, & ammoniaci. In Dioſcoridis codice, ammoniaci deeſſe arbitror, nō ob hoc quia Plinius illam par Galbanū.

ticulam addiderit, ſed quia Serapio Dioſcoridis uerba in galbano adducens, ammoniaci addit, & res ipſa ita eſſe oſtendit: raro enim thuris ſimilitudinem habere uidi, frequentius ammoniaci: quanquam & ammoniacum thuris ſimilitudinem habeat, quia ita concretum ſit. Hæc igitur optimi galbani indicia ſunt non eius quo vtimur, quod uel adulteratum, uel fex boni eſt, ſimilitudinem thuris habeat, uel ammoniaci, grumoſum ſit, purum, pingue, minime lignoſum, & in quo nonnihil ſeminis ferulæ admixtum ſit, odore graui, non multum liquidum, nec multum aridum. Quod autem nos habemus lignoſum eſt. Ex Syria Alexandriam, poſtea Venetias portatur. Venetijs quãdoq; pulcherrimum uidimus. Miror autem quum habeat grauem odorem, cur ab antiquis inter unguenta numeretur, ut Plinius primo capite libri decimitertij, teſtatur: uerum id fortè fecere, ut grauia acutioribus miſcentes, tertium quoddam perfectum odoratumq; inuenirent. Nam, ut eo etiam loco manifeſtum eſt, compoſitionem odoratã ex fœnugræco parabant, quod grauem odorem habere nemo dubitat. Aut igitur (ut prædiximus) grauia acutis permiſcentes, medios quoſdam odores fingebant: aut quę nobis graueolentia, antiquioribus bene odorata uidebantur. SENEX. Bdellium ſequitur. BRA. Bdellium apud Græcos unum eſt, per regiones quibus innaſcitur, ſecundum perfectius & imperfectius diſtinctum. Apud Arabes duplex molechil, id eſt, bdelliũ reperitur, de quibus tanquã de diuerſis rebus Serapio capite. cxvij. & ca. ccxciiij. pertractauit: quamuis Auicenna eodẽ capite vtrũque confundat. Quum tamen bdellium primum Serapionis ge-

Bdellium

nis genus fructus ſit, qui maturatur in Mecha, in Hiſpania minime, non eſt idem cum bdellio Dioſcoridis, ſed ſecundum Serapionis bdelliũ cum Dioſcoridis bdellio idẽ ſunt: primum enim Serapiõis bdellium, eſt genus palmę. Auicenna bdellium antiquorum in Arabicum & Iudaicum diſtinguit. Dioſcorides tria genera facit per regiões, & colores diuerſa: Primum genus Sarracenicum eſt, id eſt, ex Libya allatum: ea enim parte homines Sarraceni uocantur. At quia hoc uocabulum Sarracenicum, Hermolao Dioſcoridis tempore extaſſe non uidetur, propterea Sẽbracenicum legit: quoniam Aphricani, qui uerſus Æthiopiam habitant, nondum Sarraceni dicebantur. Marcello placuit, ut Scythicum & Arabicum legeretur. Tamen nomen hoc Sarracenicum antiquiſſimum eſt, & antiquior Dioſcoride Sarracha urbs eſt: imò duæ ſunt hoc nomine inſignitæ urbes, ut apud Coſmographos patet: una in Media, altera in Felici Arabia. Adeſt & Sarracha poſt Nabathæos: unde Sarraceni. Quod uero fingit Hermolaus Aphros nondum dici Sarracenos, uoluntarium potius eſt quã certa ratione dictum. Tamen ego in Dioſcoride Bactrianum legendum putaui, quod à Plinio capite nono, duodecimi libri dicitur. Serapio Arabicum in Dioſcoride legit, hoc eſt perfectius: propterea non ab re legendum fortè eſt Sarracenicum, à Sarracha urbe Felicis Arabiæ, non à Libya, ut fingit Hermolaus. Probatur uero his indicijs uerum bdellium, quod amarum ſit, tranſlucidum, glutini taurino ſimile, in profundo pingue, & quum tractatur lenteſcens, ſine ligno, ſine ſordibus, quum incenditur odoratum odore marini unguis. Hic locus

interpretes perturbauit, quia Hermolaus odore marini
unguis in Dioſcoride interpretatur: Marcellus autem hu
mano ungui colore ſimile exponit. Græcus codex, quem
habeo, & plures alij, quos legere volui dicunt, εὐῶδες ἐν
τῆ θυμιάσαι, ὅμοιος ὄνυχι, id eſt, bono odore quum accendi
tur, ſimile ungui. Du. me mouent, ut potius Hermolao cō
ſentiam, quàm Marcello. Vnum eſt, quia unguis colorem
habere non debet Bdellium, nec Dioſcorides de unguis co
lore quicquam dicit: alioqui idem cum myrrha uidere-
tur. Nec Plinius hoc animaduertit de colore unguis, q̃d
erat ſummopere obſeruandum. Aliud eſt, quia Serapio
in pluribus Dioſcoridis interpres eius verba referens, in
quit: Accenſum blactæ Biſantiæ odorem habere, ſunt au
tem marini ungues. Nos hoc genere bdellij caremus, quia
noſtrum amarum non eſt: unde frequenter inclinaui ani-
mum, ut gummi, pro quo myrrha utimur, hoc bdellij ge-
nus ſit, ex Aphrica Alexandriam & Venetias comporta
tum, quia amara eſt, & alias notas habet. Noui poſtea il
lud eſſe quod ex Arabia petræa, & quandoque India af
fertur: quod uero nos pro bdellio utimur, adulteratum eſt.
Ita deprehenditur, quia non eſt amarum: & ſi accenda-
tur, gummi odorem redolet. Contigit tamen mihi ſemel
uerum bdellium & ueram myrrham uidere Venetijs in of
ficina Campanæ, id eſt, hæc duo exquiſita. Quod ſi ar-
guas, noſtram myrrham bdellium eſſe nō poſſe, quia odo
rata non ſit, dicemus Indicum, & ex Arabia petræa peti-
tum grauem odorē habere, qualem habet noſtra myrrha.
Sed hæc aliàs. Hiſpani bdellium uocant. SENEX. La
Laca. cha ſequitur. BRA. Duplici c, potius ſcribendum cen-
ſeo,

ſeo, quamuis hoc ad rem cognoſcendam nihil faciat, ſi caput Serapionis de lacca perlegeris, idem eſſe cum Canchamo Dioſcoridis & antiquorum iudicabis. Inquit enim eſſe gummi arboris, quæ naſcitur in terris Arabum, & eſt in ea ſimile myrrhæ & ſtyraci: habet uirtutem extenuandi, ſeu macrefaciendi pingues. Eadem de canchamo ferè à Dioſcoride dicuntur. Inquit enim: Canchamum eſt gummi Arabicæ arboris, myrrhæ quadãtenus proximum, & uiroſo in guſtu, odore ſentitur (hoc à Serapione prætermittitur.) Eam ad odorem incendunt, & uaporant ueſtes additis myrrha & ſtyrace, eiuſdem fumo etiam uaporant. Serapio autem non ſcripſit uaporare ueſtes, ſed in ea eſſe ſimile myrrhæ et ſtyraci. Neſcio an fuerit Serapionis interpres aut librarius, uel ipſemet Serapio qui imperfecte Dioſcoridem adducat. Additq; Dioſcorides, naturam eius narrans corpus obeſum leuandi onere, et ad maciem reducendi. In reliquis ita etiam conueniunt, ut nullus ſanæ mentis dubitare debeat canchamum Dioſcoridis apud Serapionem laccam eſſe. Poſtea Serapio Galenum adducit de canchamo ſecundum interpretationem Athabarith. At ego nuſquam Galenum reperi de canchamo ita loquẽtem. Quum autem verba quæ adducuntur, Pauli Aeginetæ præciſe ſint, ob id arbitror, quod aliàs cogitaram, et animaduerteram uerum eſſe ubi Serapio adducit Athabarith, Pauli Aeginetæ uerba eſſe, non autem Galeni. Sed ille Athabarith interpretatus eſt Paulum, ac ſi Galenus ſit, & ita à Serapione receptum eſt. Tu ipſe Paulum de canchamo, & Serapionem de lacca ſcribentes ſi legeris, eadem præciſa uerba ab ipſis dici animaduertes.

Canchamum.

Verùm gummi illud, quod uos habetis, non eſſe laccam Serapionis, aut Dioſcoridis canchamum, ex hoc deprehēditur, quia odore caret, & ſi ad ſuffitus utamur non redolet imò ſtyrace & myrrha additis, ſi ueſtes ſuffumigentur, in odorem nihil addit, nec aliquam habet cum myrrha affinitatem. Si autem canchamum eſſet, uetus, inodorum, & fecē potius canchami, quàm canchamum dici oporteret. Scito autem tria hoc nomine lacca nuncupari. Vnum eſt, uerum Dioſcoridis canchamum. Alterum, grana quedam arte facta, quæ Venetijs uirgino parantur, aut cocco, & alijs nonnullis: hac pictores utuntur. Eſt & tertia lacca, ex qua ruber color fit, qui uulgò Carmeſinus appellatur. Ex his Serapionis error detegitur, qui ſimul cum lacca, quæ gummi eſt, & canchamum apud Dioſcoridem, laccam, quæ chermeſim uulgò dicitur, confundit, ex qua floridus ruber fit qui charmeſinus nūcupatur. Quippe Dioſcoridem & Galenum adducit de prima lacca loquentes: poſtea eodem capite, Rhaſim, Athabarith, Iſaacq; adducit, qui de altera lacca, quam è cœlo uenire inquiunt, & qua tingitur, loquuntur. SENEX. Alij Arabes decæptine ſunt? BRASAVO. Auicenna grauiori lapſu cadit: nam de lacca caput facit, quam gummi eſſe fatetur, & præciſe Paulum Aeginetam ad uerbum ferè adducit. Poſtea aliud caput facit de Cheichen, ubi oculata fide deprehenditur conchamum deſcribere, & eius proprietates aſſignare, quāuis per alia uerba incedat, quàm ab autoribus canchamum deſcribatur, re autem uera idē ſunt.

Gūmi Cedri. SENEX. Gummi Cedri ſequitur. BRASA. Ex cedro ingentiſſima arbore plurima habentur, Cedri (ut inquit Pli-

quit Plinius) eſt pix, uel reſina, uel lachryma cedri. Quod circa ſtipitem induruerit, gummi eſt: dum tenella eſt, reſina dicitur. Pix uocatur, quum è teda eius accenſa fluxerit. Multæ gentes, Cedria ui ignis è teda ſumpta pro pice utuntur: quando pix paratur, primus ſuccus qui fluit in canalem, & eſt ueluti aqua, Cedrium dicitur. Alter liquor, qui mox fit, pix appellatur. Venetijs & gummi cedri, & cedriam emere poteris, et fructus cedri conditos, qui cedrides uocantur. Cedria etiam dicitur oleum cedrinum, quo antiquitus ad perpetuandas res inunctas utebatur. Vnde carmina, & ſapientum conſulta digna cedro. Oleum hoc in lucernis poſitum lucem magis ſplendentem & fulgidam cæteris præbet, ſed eius fumo capitis dolorē mouet: fructus eius in myrti magnitudinem creſcit. SENEX. Viſcum ſequitur. BRASA. Apud recentes hæc nomina reperio, uiſcum quercinum, uiſcum aquæ aptum, uiſcum ſoli aptum, uiſcum Romanum, et uiſcum abſolute. Viſcum Romanum compoſitionem catapotiorum de colocynthide ingreditur: recentes quid ſit, interpretari conantur, dicentes eſſe gluten Romanum, id eſt, maſticem. Qui magnopere aberrant, quia nuſquam apud aliquem probatum autorem uiſcum Romanum inuenitur: & quod maſticem ſignificet, & in compoſitione Meſue iterum errant: nam in alijs codicibus & antiquiſſimo Meſue legitur, abſinthium Romanum, non uiſcum Romanū. Neſcio ego (niſi gratia librariorum fuerit) unde tam ſupinus error emanauerit: ſed ad uiſcorum genera accedamus. Viſcum aquæ aptum, arte paratum eſt, aucupes eo utuntur, melle aliqui parant, alij oleo nucum, alij oliuarū,

Cedrium. Pix.

Cedria.

Viſcum.

Viſcum Romanū.

ita nuncupatur, quoniam & ſi pluerit, non impeditur, quin aues irretiantur, et quoniam ſub aqua eo utuntur, ut nonnulli ad capiendos piſces uſi ſint. fit hoc uiſcum ex ſebeſtem in Syria, deinde aut recto curſu Venetias, aut prius Alexandriam, poſtea Venetias fertur, ſed raro bonum inuenitur. Quæ autem nos Sebeſten uocamus, illi myxa dicunt, & ita ab antiquis ſebeſten myxa dicebatur. Tamen & ad vſum aquæ uiſcum commune parant, uel pro aquatilibus auibus. Nã uiſco damaſceno dicto utuntur aucupes ad omnes aues, aquatilibus demptis: ſed facto ex Sebeſtem etiam ad aquatiles aues utuntur. Viſcum uero ſoli aptum à nobis ita uocatum, ab aliis Damaſcenum, ex acinis uiridibus fruticis cuiuſdam fit, qui ſupra arbores naſcitur, à Græcis ἰξὸς dicitur: ſemper autem ſupra arbores naſcitur, vt à poëta in hunc modum decantatum ſit:

Quale ſolet ſyluis brumali frigore uiſcum
Fronde uirere noua, quod non ſua ſeminat arbos.

Semper etenim uiſcum buxi folio, ſupra alienas arbores uiret. Ingens copia in Italia eſt, in Gallia, & Germania: vnde non poſſum non mirari pro uiſco Damaſcum petere, quum hic prope ſit. Acini uirides naſcuntur: hos aliqui ore ſumentes, quia dulces cortice nudant, mox excoquunt, & pinſunt, adeò ut id corpus reddatur, quod uiſcum dicimus: hoc etiam aucupes ad aues omnes capiendas utuntur, aquatilibus demptis, & ideo uulgò uiſcum ſoli aptum dicitur, & ab aliquibus Damaſcenum. Plinius libro decimoſexto capite ultimo, uiſcum ſupra quinque arbores tantum naſci cenſet, quercum, robur, ilicem, prunum ſyl-

num ſylüeſtrem, terebinthum. Dioſcorides duos addit, malum, & pirum: nos vero addimus meſpilum, cotoneum, et ſalicem: quod ſummo ſtudio obſeruaui, quum M. D. X X V I I I. in Galliam cum illuſtriſſimo principe, ac patrono meo HERCVLE ESTENSE proficiſcerer, ut illuſtriſſimam RENATAM coniugio ſibi iũgeret. Supra omnes ferè arbores uiſcum obſeruaui, imò et ſupra uitem, ut inde coniectatus ſim ſupra omnem arborem naſci poſſe. Qui autem uiſcum, ſtercus eſſe turdellę ſubactũ arbitrantur, quia apud autores reperitur turdellam ſibi uiſcum cacare, et ſibi pedicas ac mortem parare, longe decipiuntur: quippe uiſcum nunquam naſcitur ſeminatum, aut plantatum, ſed hoc modo frequens fit. Turdellæ uel turtures, uel turdi (eſt autem in genere turdi turdella) viſci acinos comedunt, mox cacant: uiſcum ſupra eas arbores naſcitur, ſupra quas cacarit: unde naſci non poteſt, niſi digeſtionem quãdam in huius auis uentriculo nactum ſit. Quum ſupra omnes arbores excernere poſſit, etiam ſupra omnes uiſcum creſcere nihil impediet. At ſupra quercum frequenter inuenitur, imò hoc ſupra quercum inuentum apud Gallos in honore erat. Quam ob rem ob excellentiam etiam abſolute. Quernum uiſcum nuncupatum eſt: ſecundum arbores, ſupra quas naſcitur differentiam habet, è robore amarum eſt: dryos hyphear uocant, quod è quercu eſt. Aliqui per duodecim dies grana aqua macerant, poſtea pinſunt. Decipiuntur qui putant homines grana uiſci comedere, & eius ſtercus uiſcum effici. Naſcitur & ſupra radices arborum, ut Dioſcorides tradit, & nos uidimus frequenter, ſed detectæ ſunt.

Viſcum quernum

ut uicæ trunci fungantur. Fit tamen & uiſcum ex radici bus quibuſdam maceratis ut ex hibiſco, nos uulgò malua ueſchium nuncupamus: propterea à Poëta dictum eſt, a- ues fallere hibiſco. Reperitur & apud Pliniom, uiſcum radicem quandam eſſe uenenoſam, à Græcis ἰξίαν nuncu- pata, ut in uocabulo deceptus uideatur Plinius, nam Græci uiſcum ἰξὸν appellant: ἰξία uero affine huic uoci ἰξὸν eſt. Ideo uel in nomine deceptus eſt ob ſimilitudi- nem, uel ſibi placuit, id etiam interpretari uiſcum: quia nomen Græcum ſimilitudinem habet cum uiſco. Leonice- nus in Epiſtola ad Monochium, Plinij errorem in hoc no mine oſtendit ἰξίας: aut non errauit Plinius, quoniam pro eo nomine ἰξίας uiſcum interpretari uoluit, quia om- nino nomen eſt à uiſco, quod ἰξὸς dicunt deductum: quo loco ét oſtendit ixian diuerſan rem eſſe à Chamæleontis nigri radice. Vnde Plinius excuſari poteſt: imò & Aui- cenna, qui de uiſco quarto canone agens tanquam de ve- neno, ea dicit, quæ de ixia à Dioſcoride ſcripta ſunt, & hoc in re ipſe & remedijs. Sed recentes turpi errore de tinentur, putantes uiſcum quo aues fallimus, uenenum eſ- ſe, & id eſſe quod à Plinio & Auicenna inter uenena tractatur: ſed hæc omittatur, utpote à Leoniceno præcita ta Epiſtola diffusè ſcripta. A Gallis uiſcum, gluy de cheſne: à Germanis uogelleim; id eſt, auium gluten di citur, & ita abſolute uiſcum uocant: habent autem aliud nomen eichel miſpen, quo uiſcum quernum ſignificant.

Colla piſcis & gluten.

SENEX. Colla piſcis ſequitur, & gluten. BRASA. Hæc duo non ab re ſimul copulaſti: quod enim Græ ci colla, nos glutinum appellamus: fit ex corio piſcis col-

la: alij ex uentre fieri dicunt, & ichthyocolla uocatur, quaſi piſcis glutinum, apud nos uulgò colla de peſce nuncupatur. Accidit enim plerunque in noſtro uulgato idiomate, Græcum nomen notius eſſe Latino ut in urina & lotio deprehendi poteſt: ſi uero ex corijs, & taurorum auribus fiat, Gluten taurinum dicitur: nos uulgò collam garauellam uocamus. Fiunt & glutinorum plura genera, vt ex pellibus anguillarum, ex pellibus hœdorum, ex caſeo, ex piſcibus pluribus, per decoctionem talem quouſque ferè liqueſcant & glutina ſunt: tamen excellentiſſimum eſt ex taurorum & boum pellibus ac auribus: quod Ariſtoteles libro de animalibus tertio animaduertit, ubi inquit, in omnibus corijs eſſe muccoſum quendam lẽtorem, ſed in aliquibus minor eſt, in aliquibus maior, adeò ut in bubus ſit maior lentor, propter id colla fit. Sunt & alia genera apud nos, ex farina & aqua, ex farina, aqua, aceto & oleo, ex farina, caſeo & aqua, ex Tragacantho, & alijs pluribus, quæ omittere decreui, ne in immenſum creſcat opus. Tu in tua officina duo genera habere ſtudeas, quæ ad rem medicam proficiunt gluten piſcium ichthyocolla à Græcis dictum, & gluten abſolutè, quod gluten taurinum ab autoribus, à nobis colla garauella nuncupatur, qua nihil tenacius. Tu hoc genus Taurinum parare poteris Ferrariæ, et facile. At ichthyocollã Venetijs emes, ubi magna copia eſt. S E. Audiui ex piſciũ inteſtinis collã piſcis fieri. Id ne putas? B R A. A quibuſdã recẽtibus aſſeueratũ. Ego aũt ex corio dorſi, & uẽtre fieri uidi, quãquã et ex ĩteſtinis ẽt parari nihil ĩpediat. S E. Quo nõie piſcis ille appellatur? B R A. Ichthyocollam noĩari ſupra

Glutẽ taurinum.

docuimus, cuius corium, uenter, & omnes ferè partes glutinoſa ſunt. Verum ex alijs pluribus piſcibus fieri poteſt, imò ex omnibus, ſed non ita tenax: quin & ex uitulorũ, taurorum, & maxime ſuum pedibus à noſtris quandoq; colla quædam ſatis tenax fit: ſed hæc aliàs dicentur. A Germanis gluten, leim, ab Hiſpanis grudes, à Gallis colle nuncupatur. Ichthyocollam uero Galli colle de poiſſon, Germani fiſchaleim, id eſt, piſcis collam uocant. Alia proſequaris. SENEX. De his gummi ſatis iam dictum ẽ, mihi ſummè placeret, priuſquam cœnæ hora incumbat, oſſa percurrere, quibus in mea officina indigeo. BRA. Et oſſe in officina habetis? SENEX. Equidem, & quæ uarias compoſitiones ingrediantur. BRASA. Eia tua hæc oſſa exeram. SENEX. Oſſa mea ĩ me ſint, & diutius tecta carne perſeuerent. Alia ſolùm proſequar.

DE OSSIBVS, QVORVM in officina uſus eſt.

SENEX.

Os dactylorum.

OS DACTYLORVM primum locum ſibi uendicauit. BRA. Quid eſt os dactylorum? Ego nunquam in palmulis os inueniri didici. SE. Anima dactylorũ. BRA. Adhuc grauius erras: ſemen potius dicito. Neſcio unde uenerit quod uulgus noſtrum oĩa ſemina aĩas uocat, fortè quia in medio fructus ſunt, ſicut aĩam in medio corporis eſſe arbi-

trantur

trantur, aut quia ſemine progenerantur arbores. Quãuis autem in aliĳs ſemen dici poſſit, in palmis nucleum dicere conſueuerunt autores, de quo in fructibus plenè edocuimus. SEN. Deinceps non os, ſed dactylorũ nucleum uocabo. BRA. Probè egeris, ſed meliora oſſa interim proſequaris. A Gallis os de dattes, ab Hiſpanis yueſſes de tamaras, à Germanis datelken eadem ſignificatione nũcupatur. SE. Os de cornu cerui ſequitur. BRA. Et hoc æquè os eſt ſicut primũ, nam cornua ab oſſibus diſtincta ſunt: quamuis ceruinum ita ſolidum ſit, ut ferè oſſis naturam habere uideatur: ſed ne in hoc oſſe ſolicitus ſis, nam quũ Illuſtriſſ. Princeps HERCVLES ESTENSIS uenatorum optimus ceruos figet, mihi cornua impartiri curabo, quæ tua erunt. Illa autem habere ne cupias, quæ nonnullis annis mutant: quoniam nuſquam et nunquã ab aliquo inuenta ſunt, ut in prouerbium ceſſerit pro his rebus, quæ nunquam inuenire liceat. A Gallis os de corne decerf, ab Hiſpanis yueſſes de cuerno de cieruo appellat. SENEX. Illuſtriſſimo principi, & tibi ſemper debeo. Os de corde cerui ſequitur, quod ſi ab illuſtriſſimo principe enanciſci potero, tibi et illi immortales gratias ſemper habebo. BRA. Nec iſtud os eſt, ſed oſſea quædã cartilago: priuſquã uero de hac ediſſerã, opus eſt cornu cerui uſtum in officina habeas: & Dioſcorides .ĳ. lib. docet ſectum ſit in aſſulas, et in ollam operculatam poſitum luto circũlitum, donec albeſcat uri debet, poſtea ut Cadmia lauandum. Multi hoc agentes pro ſpondio uendunt. Ad os de corde cerui redeuntes, Venetĳs bubulum aut uaccinum os quoddã uenditur, quod uere os eſt, etiã ingenti pretio,

Os de cornu cerui.

Os de cornu cerui.

pro oſſe de corde cerui. Ego duo corda cerui aperui: unū, ſtatim eo mortuo, neruus quidam aut cartilago neruea apparuit, non multum dura in crucis modum, quæ nerui duritiem præ ſe ferebat: iterum aliud cor aperui per ſex dierum ſpatium interfecti, neruea illa cartilago durior ualde erat, & tenſa, tali ferè figura, quali Venetijs os de corde cerui venditur, id eſt, os illud bubulum uel uaccinum, quod pro illo vēdunt. Illius nerui uis apud antiquos non reperitur. minuſq; in confortando & roborādo corde ualere arbitror. A Gallis os de cueur de cerf nuncupatur.

Blattæ bizantiæ.

SEN. Blattæ bizantię ſequuntur. BRA. Nomen hoc blattæ bizantiæ, nec Arabum, nec Græcum, aut Latinum eſt: neſcio vñ Serapionis interpres illud inuenerit. Quippe blatta eum uermiculum ſignificat, quæ à nobis tarma dicitur pannos & res alias corrodens, & blatta pro purpura accipitur: unde blatteus color, medius inter albū & purpureum. Fortè bizantiæ dictæ ſunt, quia apud bizantium, id eſt, Conſtantinopolim colliguntur, tamen quæ ibi naſcuntur probatæ non ſunt, ſed tantum quæ in India circa paludes ubi nardus oritur, & oſtreæ illæ nardo paſcū tur. Quæ etiam à rubro mari aduehuntur, præcipuam autoritatem habent: quin & Babylonia afferuntur. Apud Dioſcoridem unguis odoratus eſt, de quo. ij. libro agit, capite. x. ſunt conchyliorum cruſtæ, & conchæ, colore ſubcandido: quæ ad nos afferuntur, albeſcentes quidem aliquas habent, ſed & nigras. Ratio eſt, quia Babylone Alexandriam, & Venetias portantur. Nigricant Babylonici ungues, ut Dioſcorides cenſet. Quos noſtri pharmacopolæ Venetijs emunt ungues, ex foſſa Clodia inuēta conchylia arbi

lia arbitror, quæ non ſolum non redolent accenſa, ſed plurimum fœtent. Græci ſimplici nomine ὄνυξ, id eſt, unguis vocant: Latini oſtracum, uel unguem odoratum. Laudarē vt non emeres, niſi odore probares, quia aliqui ungues Venetias afferuntur probati. Alia oſſa proſequaris, nam hoc ita os eſt, ſicuti caro os. SENEX. *Nihil refert, ex duritie oſſa appellari. Iamq; oſſium finis eſt.* BRA. *Tā paucis oſſibus utimini?* SENEX. *Non pluribus.* BRASA. *Expediet in propinquum illud caſtrum proficiſci, vt tutè & quietè pernoctemus.* SENEX. *Citò proficiſcamur, ut cras ſummo mane ſurgentes, ad fodinas properemus ad metalla ſumenda, ubi cuiuſlibet generis portionem nobis neceſſariam ſumemus.*

DE METALLIS, QVORUM in officinis pro re medica vſus eſt.

HERBARIVS.

MEO *labore fruſtrari videor, quoties herbas, radices, aut ſemina prætereo. Nunc geſtit animus, q̄m ut metalla effodiam, illius montis cacumen aſcenſurus ſum.* BRA. *Arbitraris forſan ita euelli Metalla ſicut herbæ?* HER. *Ignoro audiui tamē hoīes diu excauare, quoad ipſa inuenerint.* BRA. *Inueniunt quidē excauātes, ſed terræ mixta, mox igne probātur, & à ſordibus diuellūtur. Senex noſter adhuc dormit.*

S E. Imò nuper experrectus quid cum Herbario loquebaris, audiebam. Citius quàm fieri poſſit, illius montis cacumen ſuperemus, ne ſolaribus radijs perculſi uramur. H E R. O quot inſtrumenta, quot machinas, quot caminos, quot homines, qui labori incumbunt. B R A. Omnia pro metallis parata ſunt. Hinc aurum euellitur. S E. Et hic purum & defecatum redditur. B R A. Tibi purum aurũ hic emas: qm̃ principum ignauia, & innata quadã hominum auaritia, nunc obrizum illud, id eſt, defecatiſſimum nõ habetur, ſed oẽs monetas adulterant, ut nulla nũc ſit præter fraudem. Veneti etiam, quorũ moneta probatiſſima erat, ſcutos (ita enim appellatur impuri auri moneta) cudere cœperunt, & omnes Italiæ princips ſequuti ſunt. Tibi ergo obrizum, id eſt, defecatiſſimum hic emas, ne ardentium aquarum ui & ignitarum ab alijs metallis ſegregare cogaris: quamuis rariſſimus ſit apud antiquos eius ĩ re medica uſus. Solus Plinius ĩter antiquos ad puerorum uulnera ualere cenſet, ut minus noceat: quippe multa ſunt ad uulnera magis efficacia, ſed aurum minus mordicat, fiſtulas ſanat, & lichenas. Serapio et Auicenna ad melancholicas ægritudines exhibent, in puluerem redactum: quos recentes ferè omnes imitantur. Arbitror ego ut melancholicis gaudium inferatur, pelui aurearum monetarum donandos eſſe, itaq; melancholico humore potius priuabuntur, quàm auri puluere deglutito. Nempe de quibuſdam medicis ſummopere miror, qui ut uires animales ægris augeant, & cor (ut dicunt) confortent, & exhilarent, aureas monetas inter capones decoqui iubent, ex quibus nihil aliud abſumitur, quàm multarum manuum

Aurum obrizum.

ſudor

ſudor, quæ ipſas tractarunt, inhærens. Arbitrarer potius aurum pernitioſam naturam habere, ut cætera metalla, quia nihil aliud eſt aurum, quàm argentum uiuum purũ condenſatum, puriſſimã ſulphuris partem actu recipiẽs. Quam ob rem aurum in honore habetur: quia gaudemus poſſidentes, adeò ſtolidi effecti, ut rubram terram exiſtimemus, & albam: nam argentum & aurum nihil aliud ſunt, quàm terra rubra & alba. Argentum enim eſt uiuũ argentum purum condenſatum ſulphur potentia mixtũ habens: quod ex hoc deprehenditur, quia ſi tractetur, ſulphuris odorem ſpirat: non eſt autem actu, alioqui auri colorem habuiſſet. Et hoc etiam purum hic emes: quoniam maxima Italiæ principum diſcordia argenteas monetas adulterari fecit, & ære ad quandam normam miſcentur, quod etiam Veneti in ſuis perfectiſſimis monetis fecere. Hæc autem aliàs deploranda ſunt. Futurum autem ſperamus, ut monetæ in puram metallorũ perfectionem reuertantur, ut ſub diuerſis Imperatoribus factum eſſe Annales teſtantur. Aurum à Gallis or, ab Hiſpanis oro, à Germanis Gold nuncupatur. Germani uero argentum ſilber, Galli argent, Hiſpani plata uocarunt. SENEX. Calcecumenon ſequitur. BRA. Quid illud eſt, quod calcæcumenon dicis? SE. Æs uſtum. BRASA. Vocabuli corruptio fecit, ut intelligere non poſſem: quippe dicendũ erat chalcos cecaumenos, id eſt, æs uſtum, de quo Galenus prope finem noni libri de Simplicium medicamentorum facultatibus tractat, & Dioſcorides quinto lib. Æs notiſſima res eſt, et quomodo aduratur norunt omnes. Ex eo aduſtum ſerua, & quam uos æris batituram nuncupa

Argentum

Calcecumenon.

tis, Græcè λεπὶς χαλκȣ, Latinè ſquama æris dicit. Squa-ma ex malleorum percuſſionibus decutitur, quæ duplex eſt, lota, & non lota: lauādi modum Dioſcorides quinto libro oſtendit. Pari modo & ferri ſquamam, & chalybis ſquamam, & æris, ferri, atq; chalybis ſcoriam, in officina habere oportet: eſt autem ſcoria Latine recrementum, uulgà cacaturam appellatis. Decipiuntur qui ſcoriam dictā putant quaſi corium, ut ſquamulæ ſint, quæ ex percuſſione eleuantur: quoniam illæ propriè ſquamæ dicuntur, & Græcè λεπὶς. Nec plumbi ſcoriam deſpicito, imò et uſtū, & non uſtum plumbum ſeruato, & uſtum ablutum partim, partim non ablutum ſit. Quomodo hæc fiant, à Dioſcoride luce clarius edocemur. Inter ſquamas, partē ſquamæ æris ſubtiliorem, quæ in ſuperficie eſt, & craſſiorem ſerua. Craſſior pars proprie ſquama dicitur, ſubtilior ſtomoma nuncupatur: præter hæc æris florem habere curabis: Græcè χαλκȣ ἄνθος dicitur. Decipiuntur qui æruginem æris, florem putant, qui error plurimum eſt pharmacopolarum, ſed nihil hoc referret, niſi & probatiſſimi vulgò medici cum eiſdem ſentirent maximo ægrorum incommodo: eſt autem flos æris, ut Dioſcorides inquit, & Plinius lib. trigeſimiquarti, capi. undecimo, id quod ſponte fuſo ære, & in alias fornaces comportato cum flatu crebriore, excutitur ueluti ſquama, ſed videtur tanquam granula: differt uero à ſquama, quia ipſa fit dum æs percutitur, ſed ſponte proſilit flos: optimus eſt flos friabilis, & qui ruffeſcit in attritu, & exiguis granulis ueluti grana milij conſtat. Ex ære præterea æruginem habere ſtudeas, quæ à recentibus uiride æris appellatur. Apud Dioſcoridem &

Scoria

Aeris ærugo

dem & Plinium præcitatis locis, quomodo fiant uarijs et modis edocemur, & de naturali, & de ærugine raſili, & ſcolecia, & uſta & non uſta. Tu hos autores conſidera, ni piguerit: non enim opus eſt quæ ab illis exquiſitè dicũtur, enarrare. Præter æris æruginem, quæ à Græcis dicitur, ἰὸν ξυστόν, à noſtris uulgaribus uiride æris, etiam ferri æruginem habere ſtudeas, et chalybis: quãuis nihil aliud chalybs ſit, quàm depuratum & defecatum ferrum: arte ſit, ſi natura perfectum non ſit. Eos etiam derideas, qui æruginem plumbi haberi uolunt, ut quidam amicus noſter in foro abſq; ratione contendens. Nam plumbum (ut philoſophi docent) ærugine penitus caret. Reliqua proſequaris. S E. Ex his quę meo ordine in hac ſchedula digeſta ſunt, plura inter loquendum enumeraſti, quæ ab Herbario prætermiſſa non ſunt. H E R. Nihil ego prætermiſi. ſed ipſe aliarũ gentiũ nomina edocere deſijt. BRA. Mente exciderat, tot ſimul confuderamus: tamen ne laborem ſubterfugere uidear, Plumbũ uſtũ à Germanis bleigebraad, à Gallis plong bruſlé nuncupatur: Germani uero Kupfer ſchlag, batituram æris vocant. Flos æris à Gallis uert de gris, ab Hiſpanis cardenillo dicitur. S E. Argẽtum viuum ſequitur. B R A. Hydrargyron à Gręcis, quaſi aqueum argentum dicitur, à Romanis ex motu uiuum argentum, nunc in maximo uſu eſt pro gallica ſcabie ſananda. De eo prius dicendum erat, quoniam fomes et materia omnium metallorum ſit. In Hermolai Barbari ſententiam inclino, quod argentum uiuum minerale, & naturale ſit, Hydrargyrum arte factum. Tamen apud autores tum Græcos, quàm Latinos nomina confundi inuenio. Argentũ uiuum.

An calidum, uel frigidum ſit, adhuc certant autores, & lis ſub iudice eſt. Nos rẽ probè ſuo loco aperiemus. quod etiam uenenum ſit contendunt recentes ex Dioſcoridis & Plinij ſententia, non animaduertentes dici uenenum eſſe ſuo pondere, non aliqua letali qualitate. Nos infantibus ui uermiũ ſemimortuis exhibuimus, & illico ſanati ſunt. Quatuor argenti uiui genera apud autores, & re ipſa, quam ſequor, inuenio. Vnum ſcaturiens ſicut ex fontibus aquæ, quod à Plinio capite ſexto libri. xxxiij. perpetua uomica dicitur & hoc eſt in frequentiſſimo uſu. Aliud, quod inter metalla reperitur. Tertiũ, quod ex minio fit. Dioſcorides modum quo fiat quinto libro oſtendit, et Plinius libro citato, capite octauo. Quartum, quod ex marmore fit, ut Vitruuius libro ſeptimo ſue architecturæ demonſtrat. Ex minio facto, aliáue re non uterer, ſed naturali tãtum, quod eſt perpetua uomica. Mira in ſcabie gallica uidentur totus morbus ad os repercutitur, & qui deplorati ferè ſunt, ſanantur modò is qui medetur parare ſciat, ut patientis conſtitutioni, ætati morbi, & uiri intenſioni, anni temporibus quadret. Sed improbi quidam tonſores nunc prodeũt qui ſimiles illi ſunt, qui omnes uno calceo calceare inſtituerat: ita hi uno medicamento omnes ſanare contendunt, magno ęgrorum diſcrimine: nempe plures interficiunt, quàm ſanent, quum nullus ferè non ſanetur. Sed ad rem noſtram redeuntes, purgat ab omnibus metallis aurum, & omnia pręter aurum, illi innatant, aurum deſcendit ut pote grauius, & ſtatim liqueſcit. Nihil mirabilius eo opere: quum aurifices pateras, lances, aut maluuia inaurant, argentum uiuum auro miſcent, corpuus ueluti

Argenti uiui quattuor genera

Argenti uiui vis maxima.

ueluti paſta redditur, ut facile ſupra pateram aut maluui um extendatur, mox igne appoſito, argentum uiuum eua neſcit: aurum adeò inhærere inuenitur, ut nulla ratione ſe iungi poſſit, niſi compoſitione altera, quam fortem aquam uulgò appellant, uel aqua da partire. Ea enim nummu= larij & aurifices ad ſegregandum aurum ab argento, & alijs metallis utuntur. Ex Germania facile argentum ui= uum ex perpetua vomica habere poteris, uel etiam inter metalla inuentum: quæ autem arte fiunt, omittas. In hoc autem uerum mihi ſponte aperias. Qui pluri uino argẽ to utuntur, medici, an aurifices? SENEX. Hoc archimy ſtæ ſuperant in immenſum. BRASAVO. Dij boni adhuc ſuum Mercurium congelare quærunt. SENEX. Et nunquam deerunt, adeò ingens auaritia, & dira habẽ di cupido hominum mentes perturbat. BRASA. Gal li argent vif, Hiſpani azogue, germani queck ſilber. id eſt uiuum argentum, uocant. SENEX. Ceruſſa ſequitur. Ceruſſa.
BRASA. Et hanc inter venena numerant, fictitia res eſt ceruſſa, à Dioſcoride libro quinto, & Plinio libro tri geſimoquarto, capite decimoctauo, & Vitruuio ſeptimo ſuæ architecturæ, modus conficiendi edocetur. Præ om= nibus autem Serapio ad unguem conficiendi modum oſtẽ dit, capite. cclxxviij. Nos uulgò biancam ab albedine uo camus. Decipiuntur qui ceruſſam eruginem plumbi faci= unt: quoniam plumbum ærugine caret, tamen ex plumbo & aceto fit: propterea à Germanis pleivveis, id eſt, albu go plumbi, à Gallis Latinè ceruſe nũcupatur. Ex cocta et cruda unguentum paratur. Olim Rhodia probabatur, & Corinthiaca: tunc opus non eſt Germaniam tranſire. Imò

ſunt qui Venetijs parent, ita parandi modus apte ab autoribus oſtenditur. Mulieres Italæ plures, pro fuco ceruſſa utentes, halitus fœtorem incurrunt, & dentium putredines, & ante tempus facies uniuerſa rugis aratur. S E N. *Lithargyrum ſequitur.* B R A S A. *Apud recentes autores duplex lithargyrum inuenitur, auri ſcilicet, & argenti. Auri lithargyrum dicitur ex colore quē habet: à Latinis ſpuma argenti uocatur, ut Plinium legenti capite ſexto libri trigeſimitertij apparet, qui eadem ſub ſpuma argenti, qua hic à Dioſcoride ſub lithargyro ſcribit. Tres lythargyri ſpecies apud autores inuenio: unam, ex molyblitæ arena, id eſt, plumbari: alteram, ex argētō: tertiam, ex plumbo. Modum faciendi Plinius præcitato loco, & Dioſcorides quinto libro docent. Nos flauam ſpeciem frequentem habemus, quæ à Dioſcoride chryſitis ex colore nuncupatur, & omnibus præſtat: habemus & albam ex Sicilia allatam, quæ ob colorem argyritis dicitur, non quia ex argento ſit: nam ea quę ex argento eſt, calauritis appellatur, unde frequētiſſimas habemus has duas ſpecies, album, & auream, ſed potiſſimum aurea abundamus, in qua multi decipiuntur ex auro fieri putantes: nam aurea dicitur, ob colorem quem habet auro fuſo, & in globum ducto, ſimilem propterea à Dioſcoride chryſitis dicitur, nos uulgò lithargyrum auri, nomen ferè Græcum imitantes. Differunt lithargyrum & Argyrolithon, quamuis nomina idem ſignificare uideantur, quia unum lapidem argenteum, alterum argenteum lapidem important: tamen primum ſpuma argenti eſt, alterum lapis, qui & à Chymiſtis aphroſelenon nuncupatur.*

Lithargyrum.

Proba-

probatiſſimum eſt aureum lithargyrum, & cætera uiribus antecellit. Non mihi tempero, quin laudem illos Arabes qui lithargyrum faciunt plumbum in argentarijs fodinis uſtum. Dicant quodcunque alij autores, quod uidimus, ita eſt, laminis plumbeis tegunt argentum in fornacibus, poſtea ignem frequentant, nonnihil ueluti ſpuma fit liquefactis plumbi laminis, quod ferreo quodam baculo in unum colligunt. Id lithargyrum eſt, quo utimur, & Chryſitim dictum: unde non ab re ſpuma plumbi à quibuſdā Arabibus dicitur: Galli literge, Hiſpani albayalde, Germani glett uocant. SEN. Marchaſita ſequitur BRA. Pyritē lapidē Plinius libro trigeſimoſexto, capite uigeſimonono, eā appellat, & quinto libro Dioſcorides. Duplex reperitur, una colore aureo, altera argēteo quæ argenteo colore eſt, à nobis frequentiſſime habetur: alteram quandoque etiam habemus, Lapis eſt, ex quo æs extruditur: probatur qui facile percuſſus ſcintillat, & æri maxime ſimilis. Modus cremandi apud Dioſcoridem & Plinium idem eſt: ad diſcutiendum & exiccandum maxime ualet, ut nonnunquam pannos aliquos ex ui morbi Gallici in inguinibus factos per totum corpus diſcutiat imperitis medicis applicantibus, vt exiccent, quum potius materia Gallici morbi extrahenda ſit, ut exeat. Pyrites dicitur, non quia alij lapides non ſint ita uocati, & Igniarij, ſed ob excellentiam celeritatis ſcintillandi: imò & corallium pyritis dictus eſt, Plinio eodem loco teſte. Quandoque fruſta alijs denſiora & ponderoſiora inueniuntur, hoc maxime ignem emittit. Magnificus comes Galeazus Taſſonus in Appennini alpibus mōtem habet,

Marchaſita. Pyrites.

in quo huius lapidis ingens copia reperitur. Certus ſum ibi mineras aliquas ſubeſſe, ſi quis profunde defodiat. Ad rem noſtram, pyrites quandoque argentum habet, quandoque æs, quandoq; utrunq;, quandoq; nihil habet, & adeò ſterile eſt vt nullum metallum ex ſe admittat, ſcitoq; eum pyritem ex quo fit æs aureum appellari, album uero argẽtum, quia ex ipſo argentum fit. SENEX. Argentum ergo ex Marchaſita excuditur? BRASAVO. Excuditur omnino. SENEX. Nullus antiquorum hoc monuit. BRASAVO. Nullus, quem nouerim, de qua re multum miror, ut id credere coactus ſim, aut antiquos ignoraſſe, aut de hac re ſcribere noluiſſe, utpote quæ ſenſu conſtare uideatur: hoc autem in Germanicis fodinis manifeſte deprehenditur, & Pannonicis, quod etiam in ſuo Bermano Agricola ſcriptum reliquit, imò addit pyritem ĩueniri aurei penitus coloris, è quo aurũ detruditur. Nos huius fruſtum habemus. Inuenitur & ſimilis Galenę pyritis, et cinerius, quæ tria genera multum ſolida non ſunt. In Sileſia uarijs partibus inueniuntur. Miror autem de Alberto, qui è marchaſita nullum metallum detrudi poſſe fateatur. Ipſe fortè in ſterili pyrite expertus eſt, propterea in omni ita eſſe arbitratus eſt: nam apud Arabes ex marchaſita, apud Græcos ex pyrite, quæ idem ſunt, æs detruditur. Vnum eſt, in quo Serapionis codicem corrigere oportet. Dioſcoridem adducit, hæc uerba proferentem, eligendam eſſe marchaſitam, quæ quando ponitur in ignem ſaliunt ex eo ſcintillæ facile. Dioſcorides autem id non dicit, ſed εὐχερῶς δὲ σπινθῆρας ἀφιέντα, id eſt, qui facile percuſſus ſcintillat: non autem puto deceptum eſſe Serapionem

pionem, ſed interpretem erraſſe, ibiq; legendum: & quã do percutitur, ſaliunt ex eo ſcintillæ facile. Meſue hunc lapidem ſtellatum uocat, quoniam ut ſtellæ radiat, præſertim ſi ante ſolem ponatur, aut aliam lucem, & lapidis ſtellati duas ſpecies enumerat. Altera eſt marchaſita argenti: altera, lapis lazuli: adeò clare loquitur, ut de excellentiſſimo quodam viro mirer, qui chaos eſſe dicat præſertim quia in eadem minera quandoque lapis lazuli & marchaſita inueniuntur, & ex radiantia hoc nomen ſtellatum ſortiti ſunt: quoniam & lapis lazuli aureas maculas habet, apprime ſplendentes, ut uiderim Ferrarienſem ſculptorem celeberrimum Franciſcũ Anechinum, qui in lapide lazuli cicindellam finxerat miro artificio, ut cauda accenſa in fine videretur: nam in maculam auream terminabatur, mirum artificis ingenium. At quia hoc nomen aſter Græcè ſtellam ſignificat, & Samiæ terræ ſpeciem comprehendit, propterea Meſuem aſtigi placuit, Meſuẽ de aſtro loqui, qui eſt Samia terra, ac ſi nihil aliud, quàm Samia terra aſter appelletur quum tamen Plinius capite decimoquarto libri trigeſimi ſeptimi, de gemma ſtellata pertractet, quæ ponticarum gemmarum unum genus eſt, & quæ nunc ſanguineis, nunc atris guttis aſpergitur, & inter ſacras habetur: quum uero Meſue lapidem ſtellatum dicit, uel ut in Hebræo Meſue legimus, lapidem ſplendẽtem, fortè ſuo idiomate illos duos intelligit, maculas habentes, quæ ſplẽdorem faciant: propterea non erat adeò temere culpandus Meſue, quia conſtat lapidem lazuli, & Marchaſitam diuerſa eſſe, quoniam in eo ſplendore idem ſunt. Minus credendum eſt recentibus, ut Pande-

Lapis ſtellatus

ctario, qui marchaſitam, marmor eſſe contendit Quum in Meſue legitur eſſe de genere marmorum, legendum eſt, de genere lapidum, & non de genere metallorum, propter marchaſitam quæ inter lapides numerari debet, quum metallum eſſe videatur. Ideo non contentus, quod ipſam ſplendentem lapidem, aut ſtellatum uocauerit, ad pleniorem efficaciam addit eſſe de genere marmorum, id eſt, lapidum. SENEX. Lapis lazuli inueniturne apud antiquos? BRASAVO. In re tam certa tamq; explorata dubitas? Quis neſcit adeò pulcherrimum lapidem antiquioribus notiſſimum fuiſſe? A Dioſcoride quinto libro & Galeno nono de Simplicium pharmacorum uiribus cyaneus appellatur, à Latinis autem cœruleus. Sed quidam Leonardus qui de lapidibus agit, ita hunc lapidem nouit, ſicut omnes alios, neſcio an aliquis ineptius de aliqua materia ſcripſerit: hic bonus uir cyaneum & cœruleum duos lapides eſſe arbitratur, tamen eiſdem verbis in utriſque enarrandis utitur. Plinius capite vltimo libri trigeſimitertij, cœruleum arenam eſſe ſcribit, tamen & lapis eſt, Dioſcoride teſte. Theophraſtus animaduertit quũ teritur, in quatuor colores immutari, quod & Plinius refert, candidiorem, nigriorem, craſſiorem, tenuiorem. Demque Arabum lapis lazuli, eſt cyaneus Græcorum, & Latinorum cœruleus. Recentes in marem & fœminam diſtinguunt: antiqui in perfectius, & in imperfectius. Serapio perfectiſſimum colorem cyaneum habentẽ probat, & guttas aureas admixtas, quiq; alterum lapidẽ mixtum non habet, nec faci'e frangitur. Vos pharmacopolæ hunc lapidem imperfeſſimum habetis, quippe cui

Lapis lazuli.

eius

eius color deſit. Dioſcorides enim probat ſatura tum colore ſui nominis: additq́; in Cypro ex ærarijs metallis fodi & eſſe perfectius quod ex arena littorali. Tu an in his fodinis habere poteris, experiaris, ex ipſo color ille exquiſitiſſimus ſit cyaneus, quem uulgò azurrum ultramarinum nuncupamus, id eſt (ut arbitror) magis intenſum, quàm color marinæ aquæ, tamen & ille color ex terra etiam ita appellata ſit, ſed qui ex hoc lapide, cæteris magis floridus eſt. Miror & hic de excellen. quodam viro, qui Meſuem legens dicentem hunc lapidem melancholiā educere, eò reprehendat, quia hoc à Græcis non dicitur, ac ſi neceſſarium ſit nihil noui inuenire, niſi à Græcis prius dictum ſit. Verùm quum lapis lazuli eaſdem uires habeat cum armeno, in armeno autem fortiores ſint: proptérea Serapio de lapide lazuli tractans, lazuli uires, id eſt, cærulei Galeni, & armeni unà commiſcuit, ut utriſque eaſdem uires ineſſe oſtenderet, quum & colores in idem inclinare videantur. SENEX. Quum de hoc lapide ſermo inciderit, non erit ab re ipſum quærere. BRASAVO. Ne conteras tempus, quia in Armenia ſolum inuenitur. Mihi frequentiſſime uirides lapides pro Armeno pharmacopolæ oſtenderunt, qui armeni non erant, quem tamē potius habere optarim, quàm Cyaneum. Nullus eſt Ferrariæ, aut Venetijs, qui uerum habeat: leuis eſſe debet cæruleus, quàm planiſſimus, friabilis, ſine arena. Plinius uiridem in cyaneū inclinantem eſſe monet. Nonnulla lapidis lazuli fruſta armenū eſſe arbitrarer, ſi friabilia inuenirētur. Inter floridos colores numeratur, quos dominus fingenti præſtat. Plinij tempore terra inuenta

erat in Hiſpania, & nunc quoque habetur, quæ eundem colorem repreſentat, & vili pretio uenditur. Optarim ut *haberetur: tamen eius loco chryſocolla (ut Dioſcorides inquit) uti poſſumus.* Marchaſitam et Galli *marchaſites nũcupant, lapidem uero lazuli pierre daſur.* At Germani *pyritem* vt Marchaſitam *kiſz uocant, ſed ſuis nominibus poſtea diſtinguunt argenteam & auream.* SENEX. Argentum *ſublimatum ſequitur.* BRASA. N*uſquam apud antiquos ſublimatum repperi (quod nũc ſciuerim.)* Albucaſis *inter recentes, quem tu optime noſti, ex calchãto, argento uiuo & aceto fieri docet: nunc ut uehemẽtius fiat, ſalem armoniacum addunt.* Venetijs *paratur, ibi emere poteris: quanquam & tu ipſe pro tua officina* Ferrariæ *parare nihil impediet: ſed à fumo cauendum eſt, quo multi incauti interempti ſunt, alij mutilati, alij attonito morbo quem apoplexiam uocant, correpti.* V*tinam hoc uenenum in lucem nũquam produſſet: plura facit incommoda, quã commoda: nihil eſt æquè inter ſimplicia uenenoſum, quod ſemihora, & minori ſpatio exedendo interficit: nam omnia intrinſeca, & præſertim præcordia uelut ignis urit.* L*inguæ apice quandoque ſublimatum tangens, ut eius guſtum ſentirem, intumit protinus lingua, ut extremè refrigerantibus uti opus fuerit.* C*aſu inuentum eſt: eo mulieres* Italæ *nonnullæ ſe fucant, colorem album reddentes, ſed maximo diſpẽdio, utpote quibus breui dentes marceſcant, halitus male oleat, oculi caligent, rugoſæ efficiantur, morbo attonito corripiantur, & in repentinam mortem feſtinent.* Olim *ad morbi* Gallici *medelam in magno erat uſu, nunc deſijt, & uiuum argentum eius loco*

Argentũ ſublimatum.

receptum

receptum eſt. Eius decoctum in modica etiam quantitate, ſcabiem præter noxam tertia die ſanat. Alphōſinus Trottus. Eques Magnificus eius rei teſtimonium exhibere poteſt, qui ut uir eſt ingenij ſagax, ita multa experiri in dies tentat. Smegma etiam odoratum, id eſt, ſaponem parare ſoleo, quo præter ſuſpitionem aliquam, qui eo delinuntur à ſcabie tertia die ad ſummum liberantur. Hoc experti ſunt non ſemel, Magnifici Nobiles Alphōſus Ziliolus, et Andreas Archius Comes facundiſſimus. Ab Hiſpanis ſolimā nuncupatur, ſicut & à noſtris mulieribus ſulima, à Gallis argent ſulime. SENEX. Minium ſequitur. BRA. Res pluribus ignota etiā celeberrimis uiris, qui de ipſo ſcribunt, quum nihil uiderint, aut experientia didicerint. Plures minium et cinnabarim confundunt, quū à Dioſcoride plurimum differre oſtendatur. Minium duplex eſt, natiuum florido colore inſignitum, et factitium, in uiui argenti uenis gleba ἄνθραξ nuncupata: effoditur ſubruffo colore, quæ circa ſe rubrum puluerem habet, hic puluis uerum minium eſt, & forte apud antiquos in magno honore, quo Iouem miniabant diebus feſtis, & triūphantes. Solus Vitruuius. vij. lib. ſuę Architecturæ huius meminiſſe uidetur, quum Dioſcorides et Plinius minium fieri tradant, ex lapide argentariæ arenæ mixto: quāuis Plinius natiuum quodammodo adumbrare uideatur, rubinos (quos carbunculos uocat) eodem loco fieri dicens: ſed hæc aliud tempus expetunt. Tu hæc pro ueris, ratisq; habeto, minium natiuum & factitium inueniri, natiuum in uſu non uidetur: forte quia paucum, & in magno pretio: factitium id eſt quod in officinis habetis. SEN. Na Minium.

tiuum arbitrabar, quod uendimus. B R A. *Factitium eſt, ex accenſa arena coccinea argẽtariæ arenæ mixta: in primis autem pluribus lotaris lauant, & alijs rubris adulterant. Probatiſſimum minium, quod igne fit, guttas argenti uiui mixtas habet, antequam colorem per uim ignis acquirat: hæc ex uiſu dicta ſunt nobis, & non auditu, uidimusq́; Venetijs adulterari rubrica quadam ſimul mixta. Optimum minium ita deprehenditur, ſi ſupra candẽs ſerrum poſitum igneſcat quidem, ſed non uratur (niſi pro minima parte) nec colorem amittat. Ferrariæ ex uarijs generibus periculum fecimus. Nonnulla minij genera non urebantur, & ſuum colorem ſeruabant: alia nigra efficiebantur, quibus erat admixta rubrica.* S E N EX. *Audiui cinnabarim apud antiquos idem eſſe cum minio.* B R A. *Surda aure audire debebas, quoniã diuerſa ſunt, ut Dioſcorides cenſet.* S E. *Quod nos uulgò cinaprium appellamus, nonne eſt antiquorum cinnabaris?* B R A. *Nequaquam. Cinaprium etenim noſtrum ex ſulphure & argento uiuo arte fit Venetijs: antiquorũ vero cinnabaris apud Plinium capite ſeptimo, libri .xxxiij. eſt ſanguis draconis ab elephante eliſi, cuius Dioſcorides in metallis meminit: non aſſerit autem, ſed ita ferri dicit: Pliniusq́; eundem ſanguinem ab illa gente appellari cinnabarim tradit. Nec admiratione afficior quamuis cinnabarim idem cum minio eſſe cenſueris, quoniam & Plinij tempore medici decipiebantur, minium, cinnabarim eſſe arbitrantes, quia eo nomine tunc appellabatur: At cinnabaris in multo medico uſu erat, quum minium uenenum ſit.* S E N E X. *Ex his nondum accepi cinnabarim.* B R A S A. *Quid ſentiam uno*

Cinnabaris.

uerbo

uerbo expediam, & ſi ab autoribus cinnabaris inter metalla numeretur, tamen de ipſo tanquam de re ignota loquuntur: ideo non poſſum aliud agere quin ſuſpicer cinnabarim eſſe ſanguinem draconis à nobis nunc appellatũ id eſt guttam illam, uel lachrymã, quã in officinis habetis & ſanguis draconis dicitur, non id qđ in rotulas conficiunt, quod me in hãc ſuſpitionem duxit, eſt eius color, qui in noſtro hoc ſanguine draconis profundus eſt, ut de colore cinnabaris Dioſcorides ſcribit, & eo pictores utuntur ad fingendum ſanguinem, nec in uili pretio eſt. Non diu eſt quòd Venetias portatur: nec dico eſſe Draconis eliſi ſanguinem, ſed lachrymam arboris. Plinius incertè illum tractat, nos hoc nouimus, & experimentis comprobauimus. Adde id non eſſe quod ab Arabibus deſcribitur, ſuccum ſcilicet quartæ ſpeciei ſideritis, quæ à noſtris ruſticis mille folium dicitur. Apud medicos, & pictores, & hæc & factitia cinnabaris in magno uſu ſunt, & præſertim ſanguis draconis uocatus, qui lachryma eſt, nec multa copia Venetias affertur. SENEX. Gaudeo priuſquam moriar plurima diſcere. BRASAVO. Minium ab Hiſpanis & Gallis noſtro nomine, à Germanis menig uocãtur: cinnabarim uero Galli uermylon, Germani cinober appellant. SENEX. De his quibus in officinis utimur ad mineras ſpectantibus ſatis dictum eſt. Lapides ſequuntur in meo ordine, quorum uſus eſt in uarijs compoſitionibus apud medicos. Venetijs mihi emã cinnabarim, minium hic utrunq; colligam & factitium, & natiuum, quamuis exiguum uideatur. BRASAVO. Non erit ab re lapides recenſere, priuſquam prandij hora incũbat,

quorum partem in mineris, partem in his montibus inuenies. SENEX. *Et tempeſtiua hora adhuc eſt, nec Herbarius laſſitudine premitur.* HERBA. *Per duas horas adhuc uobis inſeruiam, poſtea prandendum erit: quippe os uentriculi iam fame titillari cœpit.*

DE LAPIDIBVS, QVO
rum apud Ferrarienſes Pharmacopolas uſus eſt.

SENEX.

NVNC *lapides enumerare incipiam.* HER. *Quid moraris?* SE. *Nondũ locum inueni, ubi ordine digeſti ſunt.* HER. *Pone conſpicilla.* SE. *Heri neſcio quo loco amiſi.* HER. *Et viſum ſimul amiſiſti? En ſiniſtra pagina lapides ſunt.* SE. *Non poſſum abſq; uitreis oculis legere: tu hunc libellum Herbariæ ſume, & meo munere fungaris.* HER. *Et tu bipallium, ſacculum, atq; peram humeris apponito.* SE. *Id aſello condonetur.* HER. *En tuos emiſſitios oculos in herba reperi, atq; ſeruaui.* SEN. *Nihil mihi gratius, nunc lapides optime intueor.* HER. *Quomodo prius ambulabas, ſi lapides uidere non licebat? Miror cur frequenter non cæſpitaueris.* SE. *Iocaris? Ego ſcriptos lapides intelligo.* HER. *Pinguntur potius quàm ſcribantur lapides.* SE. *Cauillari deſinas: primus lapis, qui occurrit,*

currit, perlę ſunt. HER. De lapidibus tractaturus à re, quæ lapis nō eſt, incœpiſti. BRA. Fortè non ab re, quũ ab Arabibus inter lapides numerentur. SE. Non multũ refert, quo genere diſponantur, modo quid ſint addiſcamus. BRASA. Græci in re medica rarò margaritis vtuntur, ita enim appellant, non perlæ, & à Latinis uniones dicuntur, non ut aliqui opinantur, quia una in una cōcha tantum ſit, ſed ut inquit Pli. lib. ix. capite. xxxv. quia nulli duo reperiũtur indiſcreti, quippe Albertus Magnus plures una concha inueniſſe fatetur. Et qui Indicam nauigationem fecere Luſitani, centum triginta uniones una cōcha capi teſtantur. Nos Venetijs una concha ſeptem incluſos uidimus, conchæ carne medicum exiccata. Margaritæ ſuam maturitatem habent, & ſenio creſcunt: antequam maturæ ſint, ſi à conchis eximantur, breui corrumpuntur. Maturę facile defluunt: quinque notis probãtur, candore, magnitudine, orbe, leuore, pondere, ut nihil æquè ſit indignius homine, ſi margarita nuncupetur: nempe una quæ ꝙ illarum proprietatum, ab homine quicquam demit, & in ipſo imperfectionem ſignificat noſtro uulgato idiomate: tamen mulieres noſtræ alijs blandiri ſolent hoc nomine Margarita, aliquem aut aliquam perlam vocantes. Ex Indico mari ad nos afferuntur probatiſſime, & etiam ex Britannico, quod nunc vulgò Anglicum & Flandricum uocatur. Diuerſitas colorum & turbulentiæ in ipſis ros eſt, ut Plinius refert, quem capiunt, quando in Venerem accenduntur ſuo anni tempore: hoc genus conchæ ex quo Margaritæ ſumuntur, ab incolis berberion & berberi appellatur: inter epulas gratiſſima eſt illarum caro. Ara-

Perlæ

Vniones

Berberiõ

bes cor à Margaritis confortari, & roborari prodideres quippe Arabes medicinarũ ex unionibus inuẽtores ſunt, quamuis & Plinius nonnihil meminerit. Venetijs pro tua officina integras margaritas emes: nam in puluerem redactæ, & uires amittunt, & facile adulterari poſſunt. SENEX. Quum in receptis (ut inquiunt) perforatæ et non perforatæ margaritæ ſcribũtur, quid intelligendum eſt? BRA. Aliquæ margaritæ ſunt, quæ natura perforatæ inueniuntur, aliæ arte: quando perforatæ deſpiciuntur, eæ ſunt quæ natura foramen habent: nam aliquo malo affectu acquiſiuere. Tamen non perforatæ ſimpliciter probatiores ſunt, quãuis quæ arte perforatę ſunt, deſpicere non oporteat. Hanc diſtinctionem nullus Græcus aut Arabum poſuit (quem legerim) ſed recentes in cauſa fuere, qui in ordinandis apud pharmacopolas rebus ad ſuos ægros ſpectantibus, ut apud uulgus in admirationem ducantur, in hunc modum altiori uoce intonant, recipe margaritarum non perforatarum, quum ſatis fuiſſet probo pharmacopolæ margaritarũ ſimpliciter protuliſſe. Omnibus ferè gentibus hoc nomen perla commune uidetur, ab eo enim parum diſſentiunt: nam Galli parles, Hiſpani perlas, Germani perlen nuncupant. SE. Corallia ſequũtur. BRA. Gratiſſimum eſt Corallium, & meritò inter gemmas numerari debere: geſtantium animos lætificat. An lapis corallium, de quo Plinius lib. xxxvi. capi. xix. loquitur, altera res ſit à noſtro Corallio, ambigimus. Antiqui autores duorum generum tantũ meminere, rubri & nigri. Nigrũ appellari antipates, Dioſcorides tradit. Plinius in rubro mari nigrius naſci, capite. ij. lib. xxxij. cenſet:

Coralliũ.

cenſet:non tamen purè nigrū,ſed nigrius naſci dicit:quicquid ab autoribus ſcriptū ſit. Nos Genuæ totius Liguriæ emporio tria corallorum genera uidimus, quæ ramos amplos habebant, nigrum, rubrum, & album, imò adde ſubrubrum, & modicè uiride, quod & Genuenſes pro nigro habebant. Nos ſubrubrum, uulgò incarnatum uocamus, tamen idem cum rubro eſt, ſed imperfecte rubrū: eſt enim medium inter album, et perfecte rubrum. Ideo Auicenna alijs exquiſitius, in album, nigrum, & rubrum diſtinguit. Alba imperfecta eſſe & immatura arbitror, ideo magis adſtringunt: ſubrubra, id eſt, incarnata, magis matura albis, & rubris minus: rubra colore florido in maturitatis ſymmetria ſunt, uiridia magis matura, quàm opus ſit, nigra adhuc magis. Ad hoc moueor, quoniam in una planta oēs has differentias uidimus, imò in uno met ramo. Et Ferrariȩ Reuerēdiſſimæ ſacri Cœnobij diui Antonij initiatæ, Lucretia Malaſpina egregia & probatiſſima mulier, & Bonifacia Biuilaqua probitatis ſpeculum, Crucem ex corallo habent ſuo lapidi innixam, & natura ita factam, cui ars modica addidit, & duas latronum cruces, à látere ita à natura factas, quæ ſuo lapidi tanquam radici inhærent, in quibus nonnullæ corallorum differentiæ uideri poſſunt. Quum autem de Corallio apud autores ſimpliciter ſermo ſit, rubrum intelligere oportet, quo puerorum colla & manus ornamus, effaſcinationes, & atram bilem, quam brutam uocamus, & epilepſiam, atq; apoplexiam euitare arbitrantes: nunc in magno pretio ſunt, ut ferè haberi non poſſint: ſed probandus eſſet in pueris uſus, niſi & mulieres pro ornamento uteremur:

uidetur enim comes eſſe albedinis, & eam floridã magis reddere. Dioſcorides ſuum nigrũ corralium à rubro ſpecie diſtinguit. Nos quæ uidimus perhibemus, in una met planta album & nigrum eſſe, imo unus met ramus, parte una ruber floridus, altera niger uidebatur. Rubrũ probatur, quàm maxime rubẽs colore florido, frãgibile, odorẽ terræ muſci, & algæ habens ramoſiſſimum. Damnandũ lapideum, ſcabioſum, ſcabrũ, & inane. Vos pharmacopolæ cõtinuò peſſimum genus habetis, quod ſcabioſum eſt, petroſum, & totum inane: albũ probatur: quod maxime album, & nigrum ſimiliter, ac lucidum, quũ nigrũ ad eadem ualeat ad quæ rubrũ, ſed ægrius: ideo pro nigro rubrum habere ſatis erit. Albũ uero ſeorſum emito, ſed Genuam mittes, non Venetias. aut in Siciliam: nam Syracuſis apud Pachinum promontorium copioſiſſimè naſcitur, & apud Drepanum eiusdem Siciliæ urbem, quã nũc Trapani uocant, quin & in Gallico ſinu circa Orchadas, & in Lyguſtico mari, & ante Corniculum, & Neapolim oritur: omitto nunc rubrum mare, & Perſicum ſinum. Quando ſub aqua eſt uiride apparet, & tenellum eſt: quum euellitur, ex circunſtante aëre dureſcit & color ruber fit, ſi adeò maturuerit. SENEX. Eſtne arbor? BRASAVO. Folia non habet, propterea ſubſtantiam quandam terream eſſe arbitror, quæ potiſſimũ circa montuoſa loca ſit, ob caliditatem & ſiccitatem loci & maris adeò exiccatum, ut in lapidem uerſa ſit, quę prius ob eius lentorem extendi poterat, & in uarios ramos diduci ut arbor uideatur. Vnde et Græci dendritin quaſi arboreũ uocãt: & Dioſcorides lithodendron, id eſt, arboreum

boreum lapidem nũcupauit. Ab Hiſpanis coralos, à Gallis coral à Germanis coraln dicitur. SENEX. Lapis armenus occurrit. BRA. In pyrite lapide, armenũ edocuimus quem uiridem in cyaneum uergentem eſſe oſtendimus, quo pictores pro cyaneo, id eſt, lapide lazuli quandoque uſi ſint: armeniacus etiam uocatur. Optarim ut armenum potius haberemus, quàm cyaneum: tamen nec cyaneus, uel cœruleus omittendus, quoniã & ipſe atræ bili mirè aduerſatur. SE. Lapis hæmatites ſequitur. BRA. Notiſſimus eſt hic lapis, adeò ut ſimplici nomine per excellentiam, lapis, dicitur: hæma Græcè ſanguinem ſignificat: hic lapis uel ita appellatur, quia ſanguinis colore imitatur, aut quia fluentem ſiſtit. In metallis inuenitur, quem ſi uras minij colorem habet. Plinius capite uigeſimo libri trigeſimiſexti, quinque genera diſtinguit. Sed tibi ſatis eſt, hoc genus uulgare habere, quod friabile ſit, rubrũ uel nigrum, durum atque planum, ſine ſordibus, nec lineas, quibus uarietur, habeat ineptior enim eſt qui lineas habet. SENEX. Aut Venetijs emam, aut ruſticos quoſdam expectabo qui ſingulis annis in forum portant et uẽdunt. A Gallis ematiſies, à Germanis pluet ſtein, id eſt, lapis ſanguinis nuncupatur. SENEX. Lapis Iudaicus ſequitur. BRAS A. A Iudæa in qua naſcitur nomen ſortitus eſt hic lapis, nam ex Paleſtina Syriæ Alexandriam, & pòſt Venetias affertur. Marmoreis fruſtulis adulteratur, adulterium deprehenditur: qui arte facti in omnibus æquales ſunt, & lineas ſemper æquales habent. ſed naturales in uno látere quandoque euariant: nec putandum eſt lineas illas naturales, lineas eſſe, ſed ueluti puncta ſunt p

Lapis armenus.

Lapis hæmatites.

Lapis Iudaicus.

quandã ordinem diſtincta, quæ ſimul ordinata linea quadã ſeiungi uidentur. Antiqui medici eo ad ueſicæ lapidẽ utebantur: ideo illi nomen impoſuere, tecolithos, id eſt, calculos aſſumens lapis; quod nono de ſimpliciũ medicamentorum facultatibus Galeno diſplicere uidetur. Quicquid tamen ſit, ego in lapide renum frequenter uſus ſum & optime profecit. Venetijs emere poteris, ſed ab adulteratis caueto. Hoc ſolo reuerendiſſimum Thomam Muſtum canonicum Ferrarienſem, à ſæua renum ægritudine liberaui. SEN. Lapis lyncis ſequitur. BRA. Ab antiquis lyncurium uocatur: ex urina lyncis eſſe fabulantur. Vnde ſit apud autores nõ cõſtat: tamẽ multi de eo loquũtur, arbitrantes, quum lynx oculatiſſimũ animal, & obliuioſiſſimũ mingit, ex terra & urina lapidem generari, qui lyncurium uel lapis lyncis dicitur. Ego hoc obſeruaui in lyncibus duobus, quos magnificus & generoſus Comes Nicolaus Taſſonus nutriri faciebat: in terram mingebant, frequentiſſime obſeruaui, terramq; permictam, & ſiccam ſeruaui, mirè fœtebat, ſed nihil unquam concreuit: fabulamenta ſunt quæ de hoc lapide circunferuntur. Conſtat tamen lincurium eſſe ipſam lyncis urinam, quam in officina habere poteris: lapidem uero cum Plinio capite tertio libri trigeſimiſeptimi, non inueniri cenſeo, ubi Theophraſti & Dioſcoridis uerbis non credit.

Lincuriũ.

Oſtendunt uero noſtri pharmacopolæ, et Veneti lapidẽ quendam ſpongioſum, ſubnigrum, aliqua parte cineritiũ, quem pro lyncurio uendunt: adeò omnia in prçceps iere. Conſulo ut hic lapis à tua officina abſit. Vrinam uero lyncis, ſi habere poteris, ſeruato. SEN. Vnde hanc urinam

emam?

emam? BRASA. Lyncem potius emās, ac nutrias, ſed magna iactura hoc facies, propterea omittēda potius hęc urina pauciſſimis rebus utilis, quàm tam magno diſpendio comparanda. SENEX. Ita agere decreui. Cryſtallus ſequitur. BRASA. Notiſſima eſt cryſtallus: gelu eſt uehementius concretum, ideo nūquam niſi in frigidiſſimis, & niuoſis locis inuenitur. hæc uera cryſtallus eſt: ſunt enim multæ aliæ imperfectiores ſpecies, ut ea qua uos utimini, In Italiæ alpibus inuenta: uenenum eſſe cryſtallum piſtam, in famam uenit, quum tamen non ſit, ſed potius ueneno aduerſetur: nullus eſt qui poſſet non minutiſſime piſtam bibere, ita uero non ſentitur: ſi autem in maiores micas redderetur, fortè uentriculi parietibus inhærerent. Iſtud uero non fit, quia natura omnia ad inteſtina dirigit per hunc modum infeſta. Quam ob rem neſcio unde emanarit hoc, quod uulgò ita fixe receptum in hominum animis, ut nullus non credat pernitioſiſſimum uenenum eſſe cryſtallum, quum ſit uerum antidotum, de quo Plinius libro trigeſimoſeptimo capite tertio, diffuſe pertractat. Nomen commune habēt Galli, Hiſpani, & Germani, Criſtal, ut nec una littera differant. SENEX. Magnes ſequitur. BRASA. Lapis hic ob effectum quem facit in trahendo ferrum, notiſſimus eſt, imò ut inquit Dioſcorides, eo perfectior eſt, quo magis trahit, ab inuentore eo nomine inſignitus: probatq; Dioſcorides magnetem, qui in cœruleum colorem magis inclinet: tamen quem nos habemus, optime ferrum trahit, cœruleus uero non eſt, ſed potius ferrugineus. Sed ea parte qua in cœruleum inclinat, uehementius trahit, ut Dioſcoridem uerè loqui ma-

Cryſtallus

Magnes

niſeſtum ſit. Fabulantur ex Magnete integrum montem eſſe, quum in mineris inueniatur. In Hiſpania atq; Germania potiſſimum in uenis ferri colligitur, ſub principatu Illuſtriſſimi Saxoniæ Ducis Suacembergi & Eibenſtoci: quamuis Plinius libro trigeſimoſexto, capite decimoſexto, uaria loca aſſignet ubi inueniatur, & quinque ipſius ſpecies enumerat: tu ſi lubeat domi omnes ſpecies legas: ſed ſatis eſt, hanc ſpeciem habere, quæ ex Germania affertur, & Hiſpania, quamuis ex Ægypto Venetias etiam cõportent. Albertus Magnus in amatorijs deliramenta de hoc lapide fabulatur. Inuentus eſt, ob naues maria ſulcantes circa horum lapidum mineras (ut ferunt) vnde tractis clauis omnes periere: uel, ut inquit Plinius, ex clauis crepidarum, & cuſpide baculi ferrata hærentibus, quum armenta paſceret quiſpiam. Qui nauigationem Indicam in Calechut fecere, naues clauiculis ligneis compaginatas, ob magnetem ſe uidiſſe teſtantur, ne ferreis clauis à magnete tractis ſubmergantur. Alijs pluribus nominibus inſignitur, lapis Heraclius, lapis Herculeus, ſideritis. Diogenianus autor eſt, uerum magnetem adeò argento ſimilem ut decipiat. Hũc aũt lapidem, quem magnetem appellamus heracleotem nuncupandũ, quicquid Diogenianus dixerit: nos alioqui apud autores, et re ipſa comperimus. Venetijs emes, aut Genuæ, uel in Germaniam mittas. Sunt qui pro veneficis & incantatiõibus album magnetem quærant. Si aduratur, rubrum colorem enanciſcitur, ut pro hæmatite uti poſſimus. A Germanis man neth, ab Hiſpanis aymante magnes appellatur. SENEX. Lapis aquilæ ſequitur. BRASAVO. O quot ſuperſtitiones & infinitæ

Lapis aquilæ.

nitæ

nitæ uanitates, et prope puerorum deliramenta in hoc la pide fiunt: hoc uolunt furta detegi, hoc non poſſunt etiam optima cibaria edi, hoc futura prædicere tentant, hoc de prehenduntur uxorum furta, ſed hæc ab inſtituto noſtro aliena. Plinius libro trigeſimoſexto capite uigeſimoprimo, quatuor Aetitis genera deſcribit, quippe idem ſunt lapis æites, & lapis aquilæ. In aquilarum nidis duos in ueniri arbitrantur, nec aquilam oua párere, niſi hos lapi des in nidum comportauerit. Apud nos duo genera ſunt: album unum, marmoris colorem & effigiem habens: nigrum: ſubnigrum, uel cineritium alterum. Etiam prægnã tes lapides uocant, quaſi intus alterum lapidem album ha beant, qui ſonet ſi quatiatur. Colorem non diſtinguit Dio ſcorides, ſed cuicunque ſit modo prægnans læuo brachio ſuſpenſus fœtum continere: coxe, párere facit. Plinius, et recentes id fieri arbitrantur, quoties in aquilarum nidis in uenti ſunt, quod nunquam accidere iudicamus, nec Dioſcorides hoc ſentit. In Apulia frequens inuenitur in monte Gargano, & in Apennino monte uarijs locis. Qui albus eſt, in fluminibus inuenitur. Si per hos montes quæras, ubi ſcaturiunt riuuli, & magnorum fluminum initia ſunt, fortaſſis inuenies: ex Apulia ferri iubeas, aut Venetijs emas: quia ex armenia Alexandriam, pòſt Venetias fertur. Si officina tua hoc lapide careat, non multum curę ſit. A Gallis pierre de laigle, à Germanis adlerſtein nuncupatur. SENEX. Antimonium ſequitur. BRASA. Ex lapidibus ad mineralia iterum tranſire uideris, ſed hoc nihil impedit, quoniam & lapides mineralium naturam ſapere uidentur. Plinius libro. xxxiij. capite ſexto,

Aetites. Antimonium.

antimonium à recentibus dictum quatuor nominibus appellat, ſtimmi, ſtibium, alabaſtrum, larbaſon: ſed hoc nomen ſtibium potiſſimum ſeruat, & ſtimmi: mox nomen à Dioſcoride poſitum addit, Platyophthalmon, quia oculũ dilatat, & in oculorum medicinis plurimum valet, ut Galenus nono de Simplicium medicamẽtorum facultatibus teſtatur. Gynæceum præterea appellatur, quia eo mulieres fucantur eliquata aqua nunc in aliqua Italiæ parte. Dioſcoridis autem & Plinij tempore aptabant ſibi oculorum ſupercilia antimonio, pręſertim mulieres Hiſpanæ, quibus nullæ in luxum magis pronæ. In metallis argenti inuenitur: eſt ſpumæ candidæ lapis, nitet, & non tranſlucet: ſi comburatur, odorem ſulphuris habet. In hoc à plũbo differt, quia teritur & non funditur, plumbum funditur & non teritur. In marẽ & fœminam diſtinguũt, mas horridior, ſcabrior & minus ponderoſus, ac minus radians, & arenoſior fœmina. Ex Germania ad nos affertur, licet adulterinum quoddam Venetijs fiat. SENEX. Ergo quod nos antimonium uocamus, ſtibium eſt apud antiquos autores, & ſtimmi, de quo chymiſtæ magna ſibi promittunt ex lapide argẽtum exprimere. BRASAVO. Illud eſt Galli Latino nomine utuntur: Germani ſpieſglas appellant. Alia proſequaris. SENEX. De lapidibus nihil amplius habeo, quorum in mea officina uſus ſit. De lapide lazuli exequi ſupereſſet, niſi in marchaſita illum tractauiſſes. HER. Non poſſum deinceps effodere, niſi prandeamus. SE. Prandebimus, ſi ad hanc offam coquendam te accinxeris. HER. Ignem ex hoc ſilice excutiam, & in fungum illum ſiccum excipiam. SE. Age citiſ-

ſime.

ſime. BRASA. Interim dum prandium paratur, alia nónulla proſequi conueniet, ne tempus ſpectantes offam, conteratur, quum melioribus intenti eſſe poſſimus. SE. Pretioſa fragmēta ſequuntur, quę quum pauciſſima ſint, interim breui expediri incipiemus. BRA. In montibus inueniuntur, non tamen iſtis: ſed quur inter lapides non enumeraſti? SE. Quoniam ita conſuetum eſt nobis fragmenta appellare, & à lapidibus diſtinguere. BRASA. Eſto. Tua hæc pretioſa fragmenta recenſeas, id eſt, ſi Latinè loqui uelimus, tuas gemmas, aut gemmarum partes.

DE CEMMARVM FRAGmentis, quorum in Pharmacopolarum officinis uſus eſt.

SENEX.

PRIMVM fragmentum Zapphirus eſt. BRA. Sapphirus dicunt autores. Ita ſapphiri ſunt, quos pro ſapphiris uenditis, ut tu ipſe ſapphirus es. Qui gēmas aptant, atque tractant, gemmarij Latinè dicti. Inter Iaſpidum genera ſapphiros numerant. Cœruleum colorem habent, id eſt, ſimilem cœleſti in perfecta ſerenitate, quem noſtra uulgari lingua aZurro chiaro perfetto nuncupare poſſumus: nomen autem hoc aZurro corruptum eſt à LaZulo: ſapphiri tamen pellucidi non ſunt, nec poſſunt ſcalpturam admittere, ob centra cryſtallina aduementia. Si ſole percutiātur, fulgo- sapphir⁹.

rem ferè ardentem emittunt. Ex India optimi conuehuntur, ex alijs partibus non probati. Suaderem ut omnes ſapphiros paruos nigros, quos in officina habes proijceres: quoniam ſapphiri non ſunt, & Venetijs præſagmina eorum qui aptantur à gẽmarijs emas. Imò id cauſa eſt, cur fragmenta appelletis, quia fruſtula ſunt in aptandis fracta, quæ pro ornandis digitis, aut mulierum collis inepta ſunt. Deinde cõpoſitiones tuas pro expenſe portione uenderes. SENEX. Emptores pretio deterrerentur, & à mea officina abigerentur. BRASA. Ergo eligis decipere potius, & in tam magno hominum diſpendio, uita ſcilicet fallere, quàm unum uel alterum emptorem amittere? Suadeas emptori ſapphiros, hyacinthos, ſmaragdos, et alios pretioſos lapides fictitia uitra eſſe, quæ uenem naturam ſapiunt, poſtea quæ lubent agat ille. Aut uerorũ ſapphirorum fragmenta habeas, & emptoribus pretium indicato, quod ingens non erit, ſi fragmẽta illa emeris, quę aptantes abradunt. SENEX. Deinceps ita agam, ne quis à me defraudetur. BRA. Ab Hiſpanis Zaphira, à Gallis ſaphis nuncupatur. SENEX. Smaragdi ſequũtur. BRA. Et hi quoque quos habetis in aliqua officina uitra ſunt, in alijs uiridis marmoris fruſta. Venetijs apud gemmarios uera fragmenta, & minutiſſimas micas ad ornatum ineptas emas. De ſmaragdo Plinius libro trigeſimoſeptimo, cap. quinto, diffuſiſſime ſcribit. Pulchriorem uiriditatem habet, quàm haberi poſſit, omnes etiam herbas uiriditate uincit. Soli gẽmarum (ut Plinius inquit) cõtuitu oculos implent, nec ſatiant. Duodecim genera enumerat, qui ex Scythia afferũtur, cæteris præſtant. Genuæ

Smaragdus

uas am

uas amplum habetur ex ſmaragdo pulcherrimum quidem, & precio carens, ſi ex ſmaragdo ſit. Contigit me ſemel uidere, cum Illuſtriſſimo HERCVLE ESTENSE: nunquam uiriditatem pulchriorem, aut floridam magis uidere licuit, ſed an ſmaragdus ſit ignoro, non ex eo quia magnum uas ſit, nam multo ampliorum ſmaragdorum Pli. præcitato loco meminit. Fabulantur ipſi paropſidem eſſe, in qua dominus noſter IESVS CHRISTVS cũ iuda intingebat manum: quod an uerum ſit, alijs iudicandum relinquo. Satis eſt Plinium prædicto loco magnos ſmaragdos, & aptos ad uas parandum enumerare. in aliquibus officinis Iaſpidem uiridem pro ſmaragdo uidimus, idq; minori ægrorum iactura, q̃m uiridis Iaſpis in re medica plurimum ualet, præſertim qui ex India affertur, et æquas ferè uires ſmaragdo habet, ut Galenus.ix. de Simplicium medicamentorum facultatibus, & Dioſcorides.v.lib. referunt. A Gallis emeraudes, ab Hiſpanis ſmeralda, à Germanis ſmerald nuncupatur.
SE. Hyacinthus ſequitur. BRA. Mira ĩ diuerſis pharmacopolarũ officinis uidere cõtigit: ſunt enim qui pro rubino, id eſt, carbunculo, lapidem quendam ſumant, et qui eodem met lapide pro hyacintho utantur. Veros hyacinthos habent aliqui ueſtrum, alij uitra illius coloris trãſparentia, ex quibus feneſtræ in templis fiunt. Facillimum eſt hyacinthos habere, & Venetijs fruſtula à gemmarijs uili pretio emere. Gemma eſt hyacinthus, in qua fulgor uiolaceus dilutus eſt, Plinio teſte. Tria genera inueniuntur, ut etiam Serapio. 3. 8. capite fatetur, & Albertus libro de lapidibus, et re vera ita eſt. Aliqui ſunt citrini inquiunt, Hyacīth⁹.

F

id eſt, colore citri, alij coloris antimonij, id eſt, in cœruleũ & cœli colorem inclinant: unde apud poëtas cœlum hyacinthino colore aſperſum reperitur, et nonnulli ex hyacintho factum arbitrantur: alij rubri ſunt, id eſt, fulgore rubro ſplendentes, cæteris ad rem medicam aptiores. Tu potius omittas, quàm uitra ſumere, ut multi faciunt. Apud nos ruborem habentes frequentiores ſunt. A Gallis iacintes, ab Hiſpanis iacinta uocantur. S E. Rubini ſequũtur.

Rubinus. B R A. Eundem lapidem (ut diximus) aut idem uitrum pro rubino, id eſt, carbunculo & hyacintho plures accipiunt, imò omnes pharmacopolæ tam Ferrarienſes, quã Veneti. Huius etiam carbunculi Venetijs micas à gemmarijs non magno pretio emes. Plinium lege cap. vij. lib. lxxiij. ſi de carbunculo plura uidere animo ſit. Anthrax altero nomine dicitur, nosq́; non ſine ratione rubinum à rubore appellamus: nihil patitur ab igne. Autores duodecim ſpecies enumerant. Multi ſunt qui rubino à nobis de rocha uocato utuntur, qui minus ægrè agunt, quum in carbũculorũ genere ſit rubinus de rocha à nobis dictus. Hiſpani, Galli, & Germani una tantum litera differunt in hoc nomine: nam primi rubi, alij rubis: Germani rubin, ut nos ferè, appellant. S E. Granatæ ſequuntur. B R A. In hac re pharmacopolas pudere deberet, qui pro granatis uitra ſeruent, & uendant, quum copioſè, & uili pretio granatæ habeantur, & de eo magis mirandum, cur pro carbunculis granatas non ſumant, quæ in eodem genere continẽtur. Tres ſpecies habent granatæ, aut tribus diſtinguuntur. Vna ſpecies eſt, quæ ruborem in modum floris mali granati habet, propterea granata nuncupatur, & inde

Anthrax.

Granata

nomen

nomen à noſtris uulgaribus accepit. Antiquum nomen nō eſt, quia antiqui carbunculum uocant. Altera ſpecies eſt, quæ ruborem habet, ſed in hyacinthi colorem inclinatum. Tertia ſpecies rubra eſt, in uiolæ colorem tendens: hanc cæteris perfectiorem arbitrantur, & rubinum de rocha uocant: apud nos in uiliſſimo pretio ſunt. Ideo ueris granatis carere non debes: & ſi rubini deſint, pro ipſis granatis utaris. Grenas à Gallis, ab Hiſpanis granada nuncupatur. SENEX. Sardinus ſequitur. BRA. Quem colorem habet? SENEX. Album, nigro, rubro, aut nubilo commixtum. BRA. Ergo ſardonix proferre oportebat, à loco ī quo potiſſimum naſcitur appellatus: de quo Plinius libro. xxxvij. capite. vi. agit. Antiquitus in ſummo honore erat, ueluti unguis ē, ſub quo rubor, aut nigredo uideatur, ut duo lapides appareant: propterea Albertus Onychem & Sardum ſimul eſſe putauit, quod ante ipſum diu Plinius animaduerterat, inquiens habere candorem in Sarda. In hoc etiam lapide idem quod in alijs uſu uenit, uitro quodam utimur rubro colore ſuppoſito. Idē in hoc agerem quod in alijs, uel hos lapides à mea officina abigerem, tum quia rarus ē eorum uſus, tum quia proprietates, quas illis uniuerſim tribuunt autores, uanas eſſe arbitror, in aliquibus ſaltem: de qua re ſuo loco diſſeremus. Tu interim alias gemmas enumera. SENEX. Nullas alias habemus, quibus utimur. HERB. Offa cocta eſt, & omnia in promptu ſunt, inſtat prandendi hora. BRA. Et nos pretioſa fragmenta (ut dicunt) exegimus. SENEX. De manibus lymphas. HER. Ex hoc riuulo ſiniſtrorſum ſcaturiente laua. BRA. Imò ex hoc fonte

Sardonix.

potius, qui ruſticorum opera per lignum deſcendit, quo uice gutturnij fungemur. S E. *Vrit adhuc offa.* HER. *Inſpira uehemẽter, ut frigeſcat, et minutim incide.* BRA. *Prandium hoc omnes regum dapes exuperat, quoniam ingenti fame comedimus.* HERBA. *Diui Bernardi intinctum (ut aiunt) ore gero.* SENEX. *Quid eſt Diui Bernardi intinctus?* HER. *Fames.* BRA. *Intinctu profectò non egent ad irritandam famem, qui fameſcũt.* SENEX. *Iam hora eſt ad alia animum uertere, ut omnibus peractis in patriam regredi liceat.* BRA. *Quid impedit ſchedam ſumere, & quæ ſequuntur proſequi?* HER. *Sine parũ, ut cibus uentriculo aptetur.* S E. *Satis accomodatus eſt. Varia terræ genera conſequuntur, quibus in officina utimur.* BRA. *A prima terra initiũ ſume.*

TERRARVM GENERA

ſecundum recentes, quorum apud pharmacopolas uſus eſt.

SENEX.

Sulphur

SVLPHVR *primas partes ĩ noſtro inordinato ordine ſeruat.* BRA. *De hoc ut Dioſcorides et Galenus, agendum erat, ubi de mineralibus ſermo factus eſt: à Græcis* θεῖον *dicitur. In duas ſpecies Dioſcorides ſeparat: in uiuũ, & in eum, qui expertus ſit ignem. Plinius capi. xv. libri. xxxv. in quatuor ſpecies diſſecat, ſed quæ*

ſub dua-

ſub duabus Dioſcoridis contineantur, Viuum, apyrō dicitur, id eſt, ignis non expertum, ut Cornelius Celſus capi. xviij. v. lib. docet, & Plinius præcitato loco, quem (ſi lubet) legas, per diſtincta nomina has ſpecies appellantem & per loca in quibus naſcantur, aſſignat. Notiſſima res eſt. Illud tm̄ addam, in medicinę uſu potiſſimum eſſe uiuū id eſt, quod ex uena ſua ſine aliqua coctura ſumitur: tn̄ nos pharmacopolę hoc non ſumitis, ſed id quod ignem expertum ſit. De Hermolao miror, qui dixerit, tam firmam confuſionem partium habere, ut eius oleum arte nulla ſeparari poſſit in rebus cæteris, quum tn̄ conſtet apud nos fieri. Cura igitur ut uiuum ſulphur habeas: in omni minera inueniri poteſt. Philoſophi compoſitionem metallorū ingredi ueluti formam quandam putant, argentum uiuū ueluti materia in auri & æris compoſitionem actu ingreditur in argenti & ſtanni, ac plumbi potentia. De eius caliditate diſputandum eſſet, quo gradu intelligatur. Galenus calidum quidem dicit, ſed gradum prætermiſit. Auicenna, & Arabes, quos recentes imitantur, in. iiij. gradu calidum, & ſiccum faciunt, re uera aberrantes, quum venena ſint, quę quarto gradu calida exiſtimantur. Nos tamē ſulphur quotidie propinandum exhibemus. Dioſcorides in ouo ſuſpirioſis tribuit, quantitate cochlearis, quæ duos homines interficeret, ſi in quarto gradu calidum eſſet, in ouo etiam ſorbili fellis ſuffuſiones habenti exhibet: et Plinius per os ſulphur deglutiendum tradit: noſq; in ouo ſorbili quotidie ſcabioſis damus, & ſanantur, quam ob rem in tertio gradu calidum tantum iudicamus. Nec refert quod ardeat, quoniam alia tertio, imo ſecundo gradu ca-

lida facillime ignem admittunt. Viuum probatur, ſplendens, lucidum, nec calculoſum. Quod uero non eſt uiuū, uiride, & pinguiſſimum eſſe debet. Hæc de re tam nota ſufficiunt. Venetijs emere poteris, aut eos expectato, qui in Teloneum portam Ferrariam, ut uēdant. A Gallis ſou fre, à Germanis ſchvvebel, à Luſitanis enxufre nuncupatur. SENEX. Aſphaltum ſequitur, BRASA. De Aſphalto, id eſt, bitumine tractaturus neſcio an alijs conſentaneus ero, uera tamen referam. Græci aſphalton dicunt, Latini bitumen generali vocabulo, omnem materiā craſſam, lentam, quæ ſponte, uel ex montibus, & lapidibus, uel ex terra ſcaturit, uel in lacum, uel terram ipſam deſcendat. In denſum, & molle diuiditur: in uarijs mundi partibus naſcitur. Et ut inquit Plini. capi. xv. li. xxxv. alibi limus ē, alibi terra. Nos uero ita ſeparemus, aſphaltus aliquo loco liquidus eſt, aliquo vt limus, aliquo ut terra, aliquo ut cera. Vt terra naſcitur in Cœle Syria, id eſt, caua Syria, circa Syndonem oppidum maritimum, ut Plinius inquit. Limus à lacu Iudææ emergit: & ideo Galenus primo eius meminit, quod ī Apollonia Epiri vrbe fit; ſub quo etiam Iudaicum intelligit. Poſtea id quod eſt in caua Syria tractat: hoc autē in mari mortuo naſci inquit: Mare autem mortuum nuncupatur lacus ille. Mare ob ſalſedinem, mortuum ob minimum motum. Qui nuper terram ſanctam deſcripſere. Iudææ lacum & Cœle Syriæ idem faciunt. Strabo libro decimoſexto ſuæ Geographię, Sirbonis lacum uocat, ambitu mille ſtadiorum, lōgitudine ducentorum ſtadiorum. Hoc loco noſtri Theologi Sodomam & cæteras urbes ob nefandum illud Sodomiæ uitiū

Aſphalt.

ſub

ſubmerſas eſſe tradunt, & eum lacum in earum urbium locis ſitum eſſe. Nonnulli deinde fabulantur bitumen illud è lacu uirorum ſemen eſſe, propterea adeò glutinoſum ē, ut non poſſit abſque mulieris menſtruo ſeiungi, cuius oppoſitum experientia oſtendit: ſed hoc prius animaduertit Solinus capite tertio, ſui libri de Mirabilibus Mundi. Idem Strabo decimoſexto libro, ubi tredecim urbes eo loco ſitas olim oſtendit, quarum Metropolis Sodoma nuncuparetur: additq; omnes in eum lacum eſſe conſumptas præter Sodomam, et ſpatium ſexaginta ſtadiorum. Ipſe uero ut Philoſophus, cauſam nō in Deum qui de probris illorum ulciſci uoluerit, ſed inquit ex terræ motibus, & ignis afflatu, & aquis calidis, & bituminoſis ac ſulphureis lacum erupiſſe. Eratoſthenes uero ſentit, quum ea regio ſtagnis abundet, excreſcentia urbes illas exundaſſe. Volunt autem bitumen eſſe terræ glebam liquefactam, poſtea ui aquæ induratam. Poſidonius, qui in hoc fabuloſus autor eſt, illius regionis homines Magos eſſe cenſet, qui incantationes faciunt, lotium & fœtida inſpergentes, ex quibus bitumen fit: quod autem uanè ſentiat, ex hoc liquet, quia perpetuò non duraret, niſi ſponte ſcaturiret, uel ex montibus deſcenderet. In Iudæa Aſphaltites lacus uocatur, in quem Iordanis influit: eſt autem liquidum bitumen in Sicilia, & in agro Mutinenſi, in Italia, & in Regno Neapolitano quodam loco qui dicitur Il tocho. Tui pharmacopolæ pro aſphalto, id eſt, bitumine Iudaico, quod cæteras præceſſit Dioſcoride teſte, quandoque pice ſicca utuntur. Alij uocatum ab ipſis petroleum denſatum, aut ui ignis, aut ſponte

habent: quum tamen & hoc in genere bituminis cenſendum ſit, tamen non eſt aſphaltum Iudaicũ. S E N. *Quid eſt ergo Iudaicum aſphaltum?* B R A. *Tibi uno uerbo quid ſentiam enarrare decreui. Quod uos Mumiam nuncupatis, aſphaltum Iudaicum eſſe certus ſum.* S E. *Quomodo hoc probas, quia exiccati Mauritani noſtra mumia ſunt.* B R A. *Dicas potius Syriaci, quàm Mauritani; ſed hoc nihil ad rem, mumia non eſt Maurus exiccatus, uel Syriacus, ſed compoſitio quædam, ex myrrha, aloë, croco, balſamo, & alijs huius generis pluribus uel paucioribus cum humana pinguedine. Ita ſentiunt Arabes, & ita uerè eſt, nam Syriaci (Hebræorum adhuc morem ſeruantes) ſuos mortuos uelant, & re aliqua conſeruante implent, ut pretioſiora, & uiliora emere poſſint. Ditiſſimi, aloë, myrrha, croco, & balſamo implentur. Minus diuites balſamum relinquunt: quãuis noſtro cõmuni ſermone eam compoſitionem balſamũ appellemus. & ita agere, ĩbalſamare uulgò dicimus. Pauperes autẽ aſphalto implentur, quod non ſolũ mores earum partiũ ſcribentes aduertunt, ſed & qui illuc ſingulis annis nauigãt Veneti. Imò & Strabo. xvi. lib. ubi de bitumine & Sodoma tractat, inquit, bitumine illo ad mortuorum conduturas Aegyptij utũtur: quũ autem ad nos affertur mumia, integri homines bitumine pleni afferuntur, & præſertim Iudaico, et Babylonico.* S E N. *Ergo noſtra mumia eſt bitumen Iudaicũ, uel aſphaltũ?* B R A. *Mumia nomẽ Arabũ eſt, quod omnem mortuorũ condituram cũ ſua pinguedine ſignificat. Diuites Syriæ, & mediocres propria habẽt ſepulchra: quare pauperes ſolum habentur, qui ex more regio*

Mumia

regionis bitumine pleni ſunt. Decipiuntur qui aloë plenos exiſtimarunt: nam ſi guſtetur, nulla amaritudo ſentitur, quam ſeruat aloë, & etiam myrrha, quæ compoſitiones illas ingreditur. Adde piſcis odorem habere, quem odorem bitumen Iudaicum ſeruat, ut Auicenna inquit, & ueritas ita eſt. Si enim mumiam noſtram maſticaueris, picis odorem ſenties, quod in aſphalto perſentiri Auicenna tradit. Quum igitur aſphalto uti contingat, mumiam ſume, id eſt, liquorem in corporibus mortuorum inuentum: nam aſphalto, id eſt, bitumine pleni ſunt apud Syros defuncti. SEN. Quando mumia uti uoluero, hoc ne utar? BRA. Si ex mortuis aloë, myrrha, croco & balſamo plenis habere poſſes, probatiſſimū eſſet: quū uero hi haberi nequeāt, hoc bitumine pro mumia utaris. Tellas autem illas & oſſium fruſta & carnem exiccatā abijcito, et eū liquorē tantū habeto, qui in aliquā cauitatē collectus ſit. SEN. Eſtne hoc, quod Arabes mumiam uocant? BRA. Eſt. SE. Reperitur ne apud Græcos mumia? BRA. Reperitur. Nam etſi Serapio mumiam dixerit myrrham & aloën eſſe, & qđ admiſcetur illi ex corporibus mortuorum, etiam compoſitio ipſa mumia uocatur: imò non una ſola compoſitio mumia eſt, ſed plures: intelligo autem compoſitionem antequam corpus ingreſſa ſit, quod ex hoc colligitur, quia Serapio ubi đ mumia ſcribit capite. ccxciij. Dioſcoridem adducit, ac ſi ipſe de mumia, id eſt, compoſitione loquatur: locus uero citatus primo libro eſt ubi de piſſaſphalto, id eſt, picibitumine tractat. Eſt autem Piſſaſphaltum duplex, arte factum, ut ſi quis picem & bitumen ſimul iungat: aliud naturale. Qđ Piſſaſphaltum.

uero Serapio Dioſcoridem in piſſaſphalto adducat, eius uerba oſtendunt. Inquit enim ex Dioſcoridis ſententia, Eſt in terris quæ dicuntur Acoloniæ: ubi codex errore interpretis corruptus eſt. Legi enim debet, Eſt in terra quæ dicitur Apollonia. ſubſequitur: deſcendit ex mõtibus qui dicuntur fulmina. Ingens error interpretis oſtẽditur, nam illi montes, à quibus in Epiro deſcendit, Ceraunij appellantur: κεραυνὸς uero Græcè fulmen dicitur: ideo interpres qui nomen montium ignorabat, fulmina dixit quum legendum eſſet, Ceraunij montes: unde Dioſcorides fluminum impetu ex Ceraunijs montibus deſcendere teſtatur. Mox ſequitur in Serapione: & eijcit eam aqua fluminis in ripis. Ita Dioſcorides: fluminum impetu delatum in littora eructatur. Deinde in Serapione ſequitur, Et eſt coagulata, & fit ſicut cera. Dioſcorides loco ceræ dicit βωλοειδῶς, id eſt, glebarum modo: ſed & bitumina aliqua ceræ formam habent: in Pannonia bitumen eſt, quo funalia parant, & mirum in modum ardet: Sequitur, & habet odorem picis mixtæ cũ aſphalto: qđ Dioſcorides inquit odore picis bitumini mixtæ. Denique Serapio addit quæ à Dioſcoride non dicuntur, fortè in ſuo erant: Cum aliquo fœtore, & uirtus eius eſt ſicut uirtus picis & aſphalti mixtorum. Vt hinc colligere poſſis mumiam non ſolum eſſe compoſitionem illam, cum aliqua mortuorum parte, ſed compoſitionem per ſe ſolam, quæ naturalis eſt in Apollonia Epiri. Artificio autem fit, pice & aſphalto mixtis, aut alijs etiam: nam aliqui in mortuorum conditu ris ſolo aſphalto non utuntur, ſed picem addunt, alij myrrham, aloën, crocum. Alij uſque ad opobalſamum ueniũt.

Tu igi

Tu igitur pro aſphalto mumiam ſume, quæ ex Aegypto affertur nunc, & quam tu habes, & cæteri pharmacopolæ Venetijs: ſed eam ſume, quæ in aliqua cauitate collecta ſit. Idem igitur erit mumia Serapionis (eam intelligo, quæ mortuorum cadauera nondum ingreſſa, et hoc in una ſpecie & generaliori mumiæ) & piſſaſphaltum Dioſcoridis: quod etiam ex Auicenna colligi poteſt, dicente mumiam eſſe in uirtute picis, & aſphalti commixtorum, & naturis utrorumq;. Ideo non ſunt adeò temere reprehendẽdi Arabes, ſed ab ijs quandoq; diſcendum, quando opus ſit. Nullus enim ex Græcis aſphalti odorẽ tradidit: quippe Dioſcorides εὔτονος τῇ ὀσμῇ dicit, Marcellus interpretatur firmo odore, Hermolaus odoris contenti: ſed Auicenna odorem picis habere quum maſticatur, inquit: quod uerum eſſe, quiſque qui experiatur, ſtatim primo guſtu noſcet. SENEX. Quid eſt id de quo Dioſcorides inquit, ubi de piſſaſphalto tractat, gigni in Siciliæ agro Agrigentinorum liquidum bitumen fontibus ſupernatans, quo incolæ ad lucernarum lumina uice olei utũtur. Siculum oleum falsò appellantes, ſiquidem liquidi bituminis genus? BRASAVO. Quid ſit hoc petis? Si aliquid perſoluis edocebo. SENEX. Quicquid lubet ſoluturus ſum. BRASA. Et ego gratis elargiri uolo: quod nos petroleum uocatis, fœtens adeò ut promeruerit ſtercus diaboli nuncupari, & ab Hiſpanis azeite de minera uocatur, partim ex Sicilia agro illo Agrigentino, partim ex Liguria, partim ex loco in Neapolitano agro ubi uulgò dicitur Il tocho, & potiſſimum ex hoc loco ad nos affertur: hoc eſt quod Dioſcorides in fine piſſaſphalti Petroleũ.

edocuit. Quod ex Sicilia portatur, non adeò nigrum eſt, & minus fœtet. SENEX. *Hoc frequenter obſeruaui, aliquod petroleum minus alio fœtere.* BRA. *Hoc ex Sicilia affertur.* SE. *Petroleum dicitur quoniam ex petra ortum ducit, ſed iſtud fontibus innatat, de quo Dioſcorides: quomodo igitur Petroleum, id eſt, ex petra oleum erit?* BRASAVO. *Ne dubites, quoniam ex petris et montibus ī fontes eliquatur, & ꝑ aquę impetum trahitur. In aliquibus locis ex ſaxo ipſo eruitur.* SE. *Quæ res ea eſt, qua nos pro aſphalto utimur?* BRA. *Petroleum ē, id eſt, bitumen liquidum, igne, aut ſenio induratum: ſed errorem alterum priore maiorem detegam, petroleum induratum, aſphaltum, id eſt, bitumen eſt, non tamen Iudaicum. Aliqui autem pharmacopolæ eo pro pice dura utuntur, id eſt, rem naturalem accipiunt pro re arte facta.* SENEX. *Hoc equidem eſt, de quo frequentiſſime admiratus ſum aſphaltum noſtrum, quo ſcilicet utimur, pro uero Iudaico, petrolei odorem habere. Admiratio nunc ceſſat, quia eius odorem habet, cuius eſt. Dic autem, nonne multis locis petroleum naſcitur?* BRA. *Omne ueluti oleum è petris fluens petroleum, quaſi petræ oleum dicitur: unde id oleum, quod apud nos Oleum mōtis zilij, aut oleum ſaxi, quod in Mutinenſi agro ſcaturit, petroleum dici poteſt & debet. A Dioſcoride naphtha & bitumen, uel aſphaltum liquidum nuncupatur: ad ſe ignes mirè trahit. Autores fabulantur pauca aqua non extingui, propterea bitumen liquidum & naphtha erit oleum montis Zilij dictum, & petroleum, de quo Plinius libro ſecundo, capite. cvij. nec mirum quod in fontes Siculum petroleum colligatur,*

Oleū mōtis zilij

ligatur, quoniam prima origo è ſaxis eſt, quemadmodũ omne bitumen è ſaxis oritur: nam à ſubterraneis partibus aut ex montibus defluit. SENEX. Quid eſt quod ab Auicenna ſcribitur nigrum petroleum eſſe picis Babylonicæ colamentum? BRASA. Codex peruerſus eſt, quippe legi debet, nigrum petroleum eſſe colamentum non picis, ſed bituminis Babylonici. Interpres fuit, qui loco bituminis picem uertit: nam bitumen circa Babylonem induratur: apud Auicennam quod eliquatur petroleum erit. SENEX. Ab his diſſentire non poſſum. BRASA. Hæc uarijs locis emenda, Siciliæ, aut Venetijs bitumen liquidum, quod petroleum uocatur. Lyguſticum Genuæ. Aſphaltum ex Iudæa portari feceris, aut ex cadauerum cauis ſume, ſi purum habere non contingat: de quo tamen miror, quum ſingulis annis Veneti in Iudeam nauigent. Idemq; ſit tibi mumia, cuius nõ eſt uſus niſi apud Arabes, eius præſertim quæ cadauerũ pinguedinẽ ſimul habet: uel ſi opus ſit mumia à Dioſcoride ſecundum Serapionem deſcripta uti, quæ eſt piſſaſphaltum ipſius, ex pice & bitumine præpara. Germani aliqui petroleum denfels dreck, id eſt, diaboli merdam uocant. Alij hoc nomen aſſæ fœtidæ attribuunt, alij aſphalto. SENEX. Alumen ſequitur. BRASAVO. Quod alumen? nam multa aluminis genera exiſtũt. SENEX. Omne genus quo utimur intelligo. BRA. Ea numera, quibus utimini. SEN. Alumen rochæ, alumen zucharinum, alumen plumæ, alumen ſcaiolæ. BRA. Mihi uiſus es quatuor genera enumeraſſe. SENEX. Ita eſt. BRA. Forſan in his montibus aliquod genus inuenies. SENEX. Experiar, modo tu edo Alumen.

cere tentes. BRASA. Nihil aliud eſt alumen, ut Plinius libro trigeſimoſexto, capite decimoquinto cenſet, quã ſalſugo terræ, eſt enim ueluti terræ exudantis natura, hyeme corriuatum, æſtiuis ſolibus maturatur; ex aqua & limo fit. Pluribus locis naſcitur, ut præcitato Plinij libro habetur, à Dioſcoride quinto libro. Nos ex Germanis fodinis accipimus: quippe ubi fodinæ ſunt, ibi alumen, aut prope reperitur. Verum apud antiquos aluminum genera in uenire oportet, quæ uos diuerſis nominibus appellatis. Marcellus putauit Dioſcoridem tria tantum aluminis genera nouiſſe, quoniam inquit ab alijs Græcis plura alia genera edoceri quàm à Dioſcoride ſcripta ſunt: Galenus enim tria genera edocuit. Sed nõ animaduertit uir ille, multa genera eſſe Dioſcoridem fateri, ſed tãtum tria in uſum medicum uenire. Hec autem alias. Tu ſpecies tuas ſingulatim enumera, ut eas particulatim edocere poſſim. SEN. Alumen catinæ. BRA. Fictitiũ eſt hoc alumen, & non ſponte naſcens, quo uitrum purgatur, & purius efficitur, ex catino in quo fit, quod eſt genus uaſis, catinæ alumen dicitur: uel cathinum dicitur quaſi catharon, quia purum reddat uitrum. SEN. Quomodo fiat enarra. BRA. Herba eſt quã Arabes cali uocant, in littoribus maris ſponte naſcẽs, & ab aliquibus gẽtibus ſeminatur, ut in Gallia fit: ad nos enim ex Nurſia, & Gallia alumen catinum defertur: herbam cali exiccatam accipiunt, & comburunt, poſtea ex illo cinere lixiuium fit: quod ſi aut ui ignis aut ſolis indurueris, quum ſubtiliores partes exhalarim, id Sal Alcali appellatur: cinis uero ille induratus, alumen catinum dicitur: fortè catinum dictum quaſi

Alumen catinæ.

Sal Alcali.

ctum quaſi ex cali factum, quandoque & ſal & cinis mixta ſunt. SEN. Quæ herba eſt apud Græcos ea, quam Cali Arabes uocant? BRA. Apud Serapionem capite.257. uſnem ſpecies dicitur: nam & uſnem & cali ſimiles ſunt. Quippe Cali formam uſnæ habet, ſed folia in cali longiora ſunt, aizoi minoris, id eſt, à nobis uocati digitelli, ſimilia. Leomcenus in libro de morbo Gallico cali apud antiquos telephion eſſe putauit. Triplex autem telephion apud Dioſcoridem inuenitur. Vnum, ſecundo libro, ſub nomine andrachnis ſylueſtris. Aliud, in fine ſecundi libri, ſub nomine telephij. Tertium, quarto libro, ſub nomine aizoli leptophyllon: quanquam hoc tertium cum primo idem ſit. Si uero hæc tria telephij genera conſiderentur, nullam ſimilitudinem cum uſne uel cali habere deprehendes: nam in omni telephio Dioſcorides portulacæ folia habere tradit. Cõſtat autem cali uel uſne longe diuerſa habere, q̃ portulacæ folia. Nos quandoq; ſuſpicati ſumus genus anthyllis eſſe, quod Ibiget uocatur: nã folia ferè ſimilia ibigæ, id eſt, à nobis uocatæ iuæ habet, ſed adhuc incerti ſumus. SEN. Serapio uſneæ muſcum eſſe cenſere uidetur: imò Dioſcoridem ubi de muſco tractat adducit. BRA. Neſcio uocabula recte diſtinguere, quæ & ſi barbara ſint, tamen nota aliqua inuicem ſeparantur, quia uſneæ eſt bryon, id eſt, muſcus, ſed uſnẽ eſt herba cali: quicquid ergo ſit, alumen catinum factitiũ eſt, ex herba cali, que uſnem ſpecies eſt, quam nos frequẽtiſſime Comacli uidimus circa ſalſarum aquarum riuos. Mirorq; noſtros uitrearios alumẽ catinum aliunde quærere, quum prope fieri poſſit, et eadem ratione ſal alcali,

Cali.

quo & frequenter Chymiſtæ utuntur, ſalē & impenſam perdentes. Optimum ſmegma, quod ſapo nuncupatur, fieri poteſt, ad pannos nitidos reddendos optimum. Imò ut Serapio inquit, herba eſt, qua panni lauantur: eſt enim multum abſtergens, utpote qua mulieres ad fucandas facies utuntur. S E. Alumen Zucharinum ſequitur. B R A. Vos hoc alumen facitis, & ipſi nomina impoſuiſtis, ſed factitium eſt, ex alumine liquido, aqua roſacea, & albumine oui. Maſſas quaſdam turbinatas in modum globorum ſacchari fingitis, ex cuius forma Zucharinum alumen nuncupatur: tamen nec ſaccharo ineſt illa forma, quam habet à natura ſed ab arte datur: habet etiam miram albedinē, ut exquiſitum ſaccharum, quod uulgò finum uocamus, uideatur. Mulieres, ad dealbandas & abſtergendas facies eo utuntur. S E N E X. Alumen plumæ ſequitur. B R A. Prædicta duo aluminis genera, ab antiquis non tractantur, nec à longe oſtenduntur: hoc autem quod nuper enumeraſti à Plinio & Dioſcoride alumen ſciſſile uocatur, à Græcis ſchiſton, & trichitin, quoniam in capillamenta diuiditur. Hoc genus ab omnibus, præſertim Dioſcoride, cæteris præfertur: ex lapide etiam fit, propterea dicitur chalcitis: unde (ut Plinius inquit) eſt ſudor quidam eius lapidis in ſpumā coagulati, quanto minus cōmixtos lapides habet, tanto exquiſitius putatur. Pruritū maxime cauſat, ſi inter humeros alicuius imponatur. Nonnullæ mulieres eo ſibi fricant genas ut rubeſcant, qui rubor ad tertiū uſq; diem perdurat, adeò intenſus ut ignem in genis habere uideantur, imò ipſi pulchrum nomen inuenere mulieres ex natura rei, fortè magis aptum quàm Latinum & Græcum

Alumen zuchariuū

Alumen plumæ.

Alumen ſciſſile.

Græcum, florem lapidis appellantes: nam proprie quidã canus flos ex lapide exiens uidetur. Adde nos perfectionem rei, florem appellare. Nec nomen quo utimini vos, ineptum eſt, alumen plumæ, quia ſi frangatur, capillamẽta illa ueluti pluma eſſe videntur: propterea ab antiquis alumen ſchiſton dicitur, ſciſſile, trichitis, chalcitis: ſed duo potiſſimum nomina in uſu ſunt, ſchiſton, & ſciſſile. Sunt qui alumen ſciſſile pro lapide amiantho ſumant, quum non ſit, tamen & hoc alumen inflammatur quidem, & nõ uritur, ſed paulatim conſumitur, quod non facit amiãthus lapis. In maioribus fruſtulis lapidis amianthi uenæ quædam ſunt in modum ligni, ut multi lignum eſſe putarint: imò adeò res incaluit, ut plures pro ligno Crucis, ſupra quam Saluator noſter infixus fuit, accipiant, ducti hoc experimento, quia non uritur, ac ſi neceſſarium ſit, lignum ex quo Crux facta eſt, non uri. Nobis fruſtulum à quibuſdam Religioſis magna ueneratione datum eſt, pro ligno Crucis, ſed eos admonentes lapidem eſſe oſtendimus, non lignum, cuius natura ſit inflammari quidem, ſed non uri. Eos quoque Chriſtiana Charitate exorauimus, ne deinceps quenquam fallerent, ſuadentes lignum Crucis non eſſe, quum ſit lapis. Illi uero ut probi rem agnoſcentes paruere. A Gallis Alun de plume nuncupatur. Arabes alumen iamenum appellare uidentur. Pandectarius ſcriptereum uocat, in nomine deceptus, nam ſtypteria dicendum erat, quia ita Græci appellant στυπτηρία ex ſtipticitate ſua. Errat præterea, quia id uocabulum eſt vocabulum generis, ipſe autem pro vna ſpecie tantum utitur. SENEX. Alumen rochæ ſequitur. BRASAVO. Hoc

Alumen rochæ.

& libarinum nuncupatur, ex Lipara, quo conueitur, ſed recenti nomine potius quàm antiquo: nam & ſi ex Lipara Dioſcorides & Plinius haberi cenſeant, tamen laparinum dici non aduertunt. Apud ipſos alumen liquidum eſt. SENEX. Igitur alumen rochæ, liquidum alumen appellare oportet? BRA. Equidem: nam quum defoditur, liquidum eſt, poſtea dureſcit: huius rei experimentum ſumere poteris, ſi igni admoueas, ſtatim liqueſcit. Si fruſtum aluminis rochæ tuæ lucernæ admoueris, ſtatim ebullire & diſſolui uidebis: quare alumē rochæ à loco, in quo naſcitur, ita uocatum, ab antiquis alumen liquidum dicitur, quamuis & integrū reperiatur, A Gallis alun de roche nuncupatur. Germani nomen commune omnibus aluminibus habēt, Alaun. SEN. Alumē ſcaiolæ ſequitur. BRA. Hæc tria, alumen ſchiſtum, de pluma, & ſcaiolæ, à Pandectario idem eſſe exiſtimantur, quod res ipſa falſum oſtendit: nam quod ſcaiolæ alumen dicimus, lucens ſicuti uitrum, in capillamenta non diſſoluitur. ſed ex gypſi minera defoditur, imò in gypſi maſſis, quæ Ferrariam portantur alumen hoc pellucet, eſt enim gypſi exquiſitiſſima pars: unde & ab antiquis flos gypſi appellari uidetur. Forte genus illud gypſi eſt, quod à Galeno. ix. de Simplicium medicamentorum facultatibus libro, Plinthitis nocatur, hoc eſt laterculariũ, ex ſimilitudine quam habet, quæ niſi ſatisfecerint, perfectiorem partem crudi gypſi eſſe iudicato. SEN. In gypſo inueniri certum eſt, & ego frequenter ex gypſo, alumen ſcaiolæ collegi: tamen unum aliud genus apud Dioſcoridem & Plinium inuenio, quod ipſi alumen rotundum uocant, quid

Alumen ſcaiole

Alumen quid.

quid autem ſit ignoro. BRA. *Pandectarius alumen Zucharinum eſſe arbitratur magno errore, quia Zucharinũ artificiale eſt. At ipſi nominibus utantur, ut lubet, & hoc rotundum Zucharinum uocent, hoc nihil ad nos, modò id noſcamus alumen rotundum non eſſe apud nos frequens, formã rotundam habent, qualem multi calculi qui in mõtibus reperiuntur. Nonnunquam alumen rotundum inter figulorum lapides uidimus, quibus uſtis, & plumbo mixtis uitrum paterarum & lancium parant. Hoc etiam genus rotundum, aſtragaliotem à Galeno uocatum, id eſt, talare comprehendit. Hæc de Aluminum generibus dicta ſuperſint.* SENEX. *Arſenicum ſequitur.* BRASA. *Græci auripigmentum arſenicum uocant, ut in metallis dictum eſt: ſed uos arſenicum appellatis, albũ, quod per uim ignis factum, & in laminas Venetijs arte concretum, ab aliquibus falsò exiſtimatur, qui arſenicum etiam in laminas redactum, ſed breui coctura & arte, riſagalo à nobis dictum, ab Arabibus arſinagal putarunt magno errore, quum hæc ex minera effodiantur, & ſponte naſcantur, ſed de his plura dicta ſunt à nobis.* SENEX. *Vitriolum ſequitur.* BRASAVO. *Duplex uitriolum apud pharmacopolas inuenitur, Romanum & abſolutè uitriolum appellatum: ita nuncupatum arbitror, quia uitro aſſimilatur. Apud recentes magnę ſunt nominum ambages, & plura confundunt: uitriolũ à nobis dictum corrupto uocabulo colchotar uocant, quum potius dicendum eſſet chalcanthum: hoc uſu uenit in omnibus ferè rebus, ut nomina corrumpant, poſtea errores multi ſequantur, ex nominum inſcitia. Conſtat apud Dioſcoridem, Pli*

Arſenicũ.

Vitriolũ.

nium lib. xxxiiij. capi. xij. & Galenum. ix. de Simplicium medicamentorum facultatibus libro, chalcanthum appellari, & corrupto uocabulo à recentibus colcothar, non tamen ab Arabibus: ex eo oleum fit adeò urens, ut pro igne potentiali utamur: eſt enim cauſticæ naturæ, & cum pauco dolore incidit membra, ſi ex olea cultro inuncto tangãtur. Dum oleum paratur, fumum cauere oportet, quoniã non ſolum hominem interficit, ſed et uicinas arbores exiccare cogit. Cuius experimentum nouit Franciſcus de Mõte, fractorum oſſium, & diſlocatorum reparator egregius, cui omnes arbores uiridarij prę uitrioli fumo periere, dum eius oleum pararet. Nunc ad autores redeuntes. Pãdectarius, id quod à Serapione Zeg dicitur, uitriolum eſſe putauit, & Serapionis interpres Zeg, id eſt, uitriolum expoſuit, quos recentes omnes ferè ſequuntur. Tamẽ re uera ita non eſſe conſtabit: nam quod nos uitriolum, ab antiquis autoribus chalcanthum, & à Latinis atramentũ ſutorium appellatur, quia ad pelles denigrandas et aptãdas uitriolo utuntur, quibus poſtea ſutores operantur: quod autem à Serapione Zeg dicitur, non eſt chalcanthũ, ſed antiquorum miſy, hoc luce clarius deprehendes, ſi antiquos Serapioni conferamus: nam Serapio Galenum adducit in hunc modum de Zeg loquentem. Vidimus in mineris uenas tres extenſas, unam ſupra aliam per longum ſpatium, & una inferior erat Zeg rubrum, & ſecunda, quæ erat ſuper eam colchotar, et tertia ſuperior erat Zeg uiride: & hoc eſt quod Zeg rubrum conuertitur, et fit colchotar, & colchotar fit Zeg uiride: ſi modò Galenum nono de Simplicium medicamentorum facultatibus legamus, ma

Zeg.

mus, maniféſte deprehendes miſy, de quo tractat, id eſſe quod à Serapione Zeg nuncupatur. Inquit enim (quum ingreſſus eſſet minerarum loca) quaſdam conſpexi in lõgiſſimum porrectas ueluti Zonas alias ſuper alias, numero tres: infima erat ipſius ſoreos, ſupra quam erat altera chalciteos, ſuprema miſyos. Mox Galenus hiſtoriam quãdam interponit, & omnia ſcribit, quæ à Serapione referuntur, de craſſitie, ſubtilitate, & eius uiribus: ut hinc colligas Zeg rubrum Serapionis, antiquorum Sorij, Colchotar Serapionis, antiquorum Chalcitin, & Zeg uiride Serapionis, antiquorum miſy eſſe. Vide autem intelligere oportet, ut uulgò dicimus uiride clarum: Latinè flauũ, aut aureum dicendum: quia Serapionis interpres Latinã linguam ignorabat. Ideo uiride pro flauo aut aureo interpretatus eſt. SENEX. Habemusne hoc miſy, quod ſexcenties audiui, nunquam noſcere datum eſt? BRASAVO. Imò maxime habetis: quod enim uos uitriolum Romanum appellatis, antiquorum miſy eſt, nam auri ſpeciem habet, & durum eſt, & quum friatur, aureas ſcintillas mittit, & ſtellarum modo ſplendet: en Romanum ueſtrum uitriolum omnes has notas habet. SENEX. Frequenter expertus ſum. BRASAVO. Cõſtat igitur recentes aberrare, ut Herculanus in capite de Sebel, & Nicolaus, colchotar uitriolum eſſe contendentes. Nam ut ex Serapione oſtenſum eſt, colchotar eſt Galeni chalcitis, Dioſcoridis, & Plinij, quæ in album colorem at uitriolum Romanum in aureum uergit. Vnde uides ſũmè aberrare recentes, ipſarum rerum ignaros, et per aliorum ſcripta perperàm intellecta loquentes. Quam ob rẽ

antiquorum miſy, eſt uitriolum Romanum, *uel flauũ.* *Ad rem igitur primam redeuntes, quod* Zeg Serapionis *miſy antiquorum ſit, eum lege, qui* Dioſcoridem *adducit dicentem:* Zeg *aliud* Babylonicum, *aliud* Cyprenſe *: ubi certa fide cognoſcitur eum adducere in capite miſy, ita in* Cyprium *&* Aegyptium *diſtinguentem.* Pro Serapionis *recto intellectu, ſcito* Dioſcoridis *codicem, quem habebat* Serapio *, hæc uerba adiuncta habere, quibus in* Babylonicum *&* Cyprium *diſtinguit: tamen in fine capitis,* Dioſcorides Babylonici *meminit, ſed ſub nomine* Ægypti. *Mos autem eſt* Serapionis *, quum* Dioſcorides *aliquod* Ægyptium *nominat, in ſuam linguam* Babylonicum *uertere.* In *reliquis optime quadrant, ut in eo quod colorem aureũ habet, quod lucet ueluti ſtella, quod eandem uim cum colchotar habet: ſed addit* Serapio *in aliquibus codicibus legi calcadis, cuius loco ſcribendum eſt chalcitis.* Idem *uero ſunt colchotar & chalcitis apud* Serapionem: *ſed apud uarias interpretationes diuerſum erat nomen, res eadem.* Nec *mirum ſi ubi* Dioſcorides Ægyptium, Serapio Babylonicum *dicat: quia* Babylonia *eſt primaria* Ægypti *urbs, omnia alia uiribus excedit* Ægyptium, *tamen i medicinis oculorum à* Cyprio *ſuperatur.* Ex *his etiam conſtat multos recentes aberrare, qui chalcãthum colchotar uocant, et ferè omnes pharmacopolę pro colchotar chalcanthum intelligũt, quum potius chalcitim intelligere debuiſſent.* Nam *colchotar, à chalcithi, & nõ chalcantho perperàm deflectitur.* SENEX. *Dic obſecro, nonne & chalcanthum, chalcitis appellatur?* BRASAVO. Non, *imò duo diuerſa ſunt, & ita recentes de*

cipiun-

cipiuntur, inter quos Pandectarius, qui chalcitim, et chal canthum confundit, et alia plura præter rationem. Tamē ut Galenus admonuit, chalcanthum poſt longum tempus chalcithis efficitur. SENEX. Nos quotidie hoc depre-hendimus, partem exteriorem chalcanthi, id eſt, uitrioli ex Germania allati dealbeſcere, & albedinem ad aliquā uſque craſſitudinem tranſire. BRASA. Id eſt, chalci-tis ex chalcantho facta. SENEX. Quid intelligit Serapio per ea uerba, quod defertur ex Babylonia non eſt bonum ad faciendum abſoricum? BRA. Corruptus eſt codex, legi debet, ut Dioſcorides ſcriptum reliquit: Ægyptium quidem crematur, ſed pſoricum ex eo non conficitur: eſt enim pſoricum medicamentum quoddam à Dioſcoride libro quinto contra ſcabrities, & cutis aſperitates de-ſcriptum: ſcabiem quoque mirifice ſanat. Fit autem ex duabus chalcitis partibus, & una cadmiæ ex aceto temperatis, quæ in fictile poſita ſoli ardentiſſimo per quadraginta dies fimo obruta permittuntur. Tu (ſi lubet) alios conficiendi modos ex Dioſcoride quinto libro, & Plinio libro .xxxiiij. capi. duodecimo diſcas. Vocabulum corruptum in Serapione manifeſtum eſt, ut pſoricon, non abſoricon legi oporteat. SENEX. Serapio loquiturne de noſtro uocato uitriolo? aut aliquis alter Arabs? BRA. Et Serapio & Auicenna de noſtro uitriolo loquuntur, quæ ſigillatim à Dioſcoride, et Galeno propoſita ſunt, & uno capite hæc complectuntur. Ne aūt quicquam inexplicatū tranſigamus, Zeg apud Arabes idē ſignificat quod apud recentes atramentum: nam apud antiquos ab atro colore dicitur: apud recentes uero præter nigrum, adeſt album,

Pſoricū

Zeg.

rubrum, & flauum atramētum. Ideo Auicēnæ interpres pro Zeg, abſolute atramentum. Serapionis autē interpres pro Zeg uitriolum interpretatus eſt: propterea neceſſarium erit his duobus uocabulis uitriolum & atramentū, quæ uno nomine Arabico Zeg dicuntur, hæc omnia ſignificari, Miſy, ſory, chalcitim, chalcanthum, melanteriam, ut hæc duo nomina apud recentes in ſignificato conuertantur uitriolum & atramentum, poſtea in ſpecies diſſecantur: ideo idem ſunt caput Serapionis de uitriolo in quo hæc omnia complectitur, licet in fine non uideatur chalcanthum ſub Zeg ponere, & caput atramenti Auicennæ, in quo ex defectu interpretis multi errores ſcatent, ut pater alteram interpretetionem legenti: ea uero atramenta nuncupantur, quæ in aqua diſſolui poſſunt: nam quæ lapidibus iuncta ſunt aqua diſſolui nequeunt. Sed ut normam habeas, qua Latina nomina Arabibus conferre poſſis, in hunc ordinem tibi diſponam:

Vitriolum, Zeg, atramentum. Cōmunia nomina ſunt.
Sory, Zeg rubeum.
Chalcitis, colchotar. Errant recētes, qui colchotar appellant uitriolum uſtum, quum potius Chalcitin appellare debuiſſent.
Miſy, Zeg uiride, uitriolū Romanū: ſed etiam ex Germania magis durum, & colore magis flauo affert.
Melanteria, bities, atramentum metallicum.
Chalcanthum, atramentum ſutorium, uitriolum.

Nomina ita ſibi reſpondent, ut hoc modo errare non poſſis. Si uitriolum uras, album efficitur, ut chalcitis eſſe uideatur: tamen ſi aqua diſſoluas, in uitriolum reuertatur: imò ſi ex

imò ſi ex ætate chalchanthum, id eſt, uitriolum in chalcitim tranſeat, diſſoluta chalcitis uitriolum efficitur: quod non animaduertit Galenus, quum ex chalcantho per tempus chalcitim fieri monuit: tamen animaduerſione dignũ erat, quia ex hoc facile excipitur chalcitis ex chalcantho facta, chalcitidis perfectionem non habere, alioqui per ſolam aquæ ablutionem non reuerteretur in chalcanthum: unde arbitror potius chalcanthum ob ſenium glaucedinẽ ſuam amittere, et album uideri, quàm proprias uires perdere, & chalcanthi proprietates deſerere: remittuntur potius, quia omnia tempore corrumpuntur: quam ob rem eo pro chalcitide non uterer, ſalua ſemper Galeni reuerẽtia, niſi aliquo loco eſſem, ubi deficeret chalcitis: nam in eaſdẽ uires ferè inclinant. Venetijs uitriolũ emas, et id quod Romanum appellatur, non quia Roma ad nos conuehatur, ſed ex Cypro, eſt autem antiquorum Miſy: quod autem ex Germania affertur, minime curarem. SENEX. Sicut atramentum ſutorium chalcanthum dicitur, nonne adeſt & ſcriptorium? BRASAVO. Adeſt quidem, & ab antiquis in uſu erat, ex fuligine tedarum factum: temperaturq; in libram gummi, quadrante addito fuliginis: fit & de fuligine reſinarum, & pictoria, huius pondo, gummi pondo ſemis taurini glutinis denarius ſemis, atramenti ſutorij tantundem. Hæc Dioſcorides in ultimo quinti libri capite. Apud nos uaria ſunt atramentorum ſcriptoriorum genera, id eſt, à diuerſis pharmacopolis diuerſa fiunt atramenta. Vnum eſt ualde commune, ex gallis, uitriolo, gummi, & uino. Quam compoſitionem neſcio quis duobus carminibus perpulchre complexus eſt,

Atramentum ſcriptorium.

quæ ſi noſcere uolueris, hæc ſunt:

Vitrioli quartu, media ſit uncia gummi.

Integra ſit gallæ, ſuperaddas octo phalerni.

Atramentum chalcographorum.

SENEX. *Non diſplicent hæc carmina.* BRA. *Fit et atramentum chalcographorum ex picis fuligine, & oleo, cuius Dioſcorides meminit appellatq; pictorium atramē tum, quamuis adhuc non ſit octuageſimus annus, quod modus imprimendi literarum characteres inuentus eſt.* SE. *Quomodo oſtendere poteris atramentum ſcriptorum aliud eſſe à melāteria, uel atramēto ſutorio apud antiquos?* BRASAVO. *Id facile demonſtrari poteſt: quoniā Galenus nono de Simplicium medicamentorum facultatibus, & Dioſcorides, de atramento ſutorio ſeorſum, et de melanteria, ab atramento ſcriptorio. Adde atramentum ſcriptorium compoſitionem quādam eſſe, non terram mineralem nigram, qua atramentum ad ſcribendum fiat. Hiſpani uitriolum coparoſa: Galli couperoſe: Germani kupfer vvaſſer, id eſt, aqua cupri uocant, & re uera condenſatur: quod abſoluto uocabulo uitriolum nos dicimus, & ab autoribus chalcanthum,* SENEX. *Terra ſigillata ſequitur.*

Terra ſigillata.

BRASAVO. *In Lemno inſula rubrica naſcitur ſeorſum, & ſigillata terra, quę duo diuerſa eſſe Leonicenus aduerſus Plinium oſtendit, qui capite ſexto libri trigeſimiquinti, terram ſigillatam, & rubricam lemniam idem eſſe cenſuit, ubi & ipſam inter natiuos colores annumerat, ſed excuſandus erat Plinius, quoniā Galenus & ipſe eam rubricam prius appellat. Quicquid tamen ſit (quoniam hæc ad noſtrum inſtitutū nihil faciūt) conſtat non fieri eodem modo apud Galenum, ut Dioſcorides*

rides incolas loci facere arbitratus eſt: inquit enim per miſcellam hircini ſanguinis fieri, & ſigno capræ inſigniri: ſed Galenus qui illuc nauigauit data opera uiſendi gratia, ſcribit, nec ſanguine fieri, nec ſigno capræ, ſed Dianæ inſigniri: imò incolas loci deriſiſſe Galenum, qui de ſanguine interrogabat. Sunt autem tria terræ genera in Lemno inſula. Vna ſacra quæ in colle naſcitur, qui totus colore fuluus eſt, in quo nec arbor, nec ſaxum eſt, adeò ut collis aduſtus uideatur: hinc poëtæ Vulcanum è cœlo i eum locum cecidiſſe fabulantur: hæc terra eſt, & Terra nuncupari debet, non rubrica: hanc lauant, et craſſam partem abijciunt, & aquam ſupernatantem: mediam uero in paſtillos diuidunt, & ſigillo Dianæ imprimunt: unde Terra Sphragis propter ſigillum nuncupatur. Nunc ad nos affertur, ſigillo Turchico munita, ex Turchicis literis confecto. Turcharum imperator arce facta eo loco, principes hac terra donant. Primus qui noſtris temporibus in Italiam ferri curauit, fuit pharmacopola Campanæ Venetus, qui ſuis expenſis in Lemnum miſit. Adeſt et rubrica in Lemno, qua fabri utuntur. Adeſt & terra quæ extergit: hac utuntur qui lintea & ueſtes lauant uice ſaponis, ut hi retulerunt, qui per aliquot menſes in Lemno habitarunt: terram habebant, experti ſumus optime lintea abſtergere: ſuperioribus autem annis, imò & multi nunc, rubrica quadam fictitia pro terra ſigillata utuntur, quæ huius naturæ nihil habet. Veram emas Veneijs, ſed ne decipiaris recte perpendas, quoniam et hanc (quæ ſtus gratia) adulterare cœperunt, ſimul & terram ipſam ſigillatam, & bolum armenum miſcentes. Hi uero deci-

piuntur, qui in Lemno ueluti tumulum eſſe putant è quo ſemper emanet, uel tanquam bitumen creſcat, ſed terra eſt quæ lauatur, in lutumq; ducitur, exiccatur deinde: ſuperior pars aquea, & inferior terrea abijciuntur: media pars quæ lutoſa eſt, in paſtillos unius drachmæ plus, minusue diſtribuitur, & Turchico ſigillo munitur. SENEX. Bolus armenus ſequitur. BRA. Hactenus in publicis officinis rotundos quoſdam globos in medio preſſos pro armeno luto uendebant, et adhuc multi uendunt, factitios et illos: nunc terram armenicam uel armenicum lutum habemus. Bolus ex forma dicebatur, ut Galenus nono de ſimplicium medicamentorum facultatibus ſuo tempore fieri monet, ubi de terræ Samiæ lotione ſermonem cœperat. Decepti uero ſunt et noſtro æuo, qui terram armenam uel bolum armenum, lapidem armenum eſſe putarunt: nam lapis armenus uerè lapis eſt inter colores floridos numeratus: uiridis autem eſt in cœruleum inclinās, de quo ſuprà egimus: & Plinius libro trigeſimoquinto, capite ſexto, in fine, & Dioſcorides quinto libro pertractat: quin & Galenus præcitato loco dicit à quodam fuiſſe donatum terra armena, & ille qui donauit, uocauit eam, lapidem. Vnde non mirum ſit, quamuis noſtro hoc tempore, nōnulli lapidem, alij terram appellent, quoniam & Galeni tempeſtate à nonnullis lapis uocabatur. Terra adſtringēs eſt, & pro qua aliàs pharmacopolę terra quædam utebātur, quam ex Germania portabant. SENEX. Nunc ueram armenam terram, lutum, uel bolum mauis appellare, habemus, quæ ex Armenia affertur. Nam maſticata ueluti butyrum liqueſcere uidetur, & ſi apice

Bolus armenus.

linguæ

lingue tetigeris, adſtrictionem manifeſte ſenties. BRA. A quo didiciſti hãc terram liqueſcere debere ueluti butyrum ſi maſticetur? SENEX. Hoc à pueritia imbibi, nõ à certo autore, ſed à præceptore meo pharmacopola uiro egregio, cui mendacia credidiſſem. BRA. Ni pigeat, notas illas edoceas, quibus præceptor ille tuus bolum armenum cognoſcebat. SE. Hæ ſunt, rubrum eſſe debet in citrinum inclinans, fragile, unctuoſum, & quod ſi maſticetur, in modum butyri liqueſcere uideatur. BRASA. Quod de colore ſentiebat, ex Serapione & Auicenna colligere potuit: quod fragile, ex Galeno: de aſſimilatione autem butyro, ſi maſticetur, & de unctuoſitate quæ animaduertenda erant, nihil ab aliquo autore ſcriptum reperitur. SE. Igitur in ea terra quam nunc habemus an armena ſit dubitas? BRA. Imò in hoc inclinor, ut ea terra, quam nunc bolum armenum uocatis, nuper comportata (non illa quæ ex Germanicis mineris olim portabatur) terra lemnia ſit. SENEX. Quomodo terra lemnia? ſtupeo nunc. BRA. Ne ſtupeſcas, quoniam tibi certe oſtendam, terram, quam uos armenam uocatis, armenam non eſſe, imò nec prope Armeniam ſumptam. SE. Rem miram oſtendes. BRA. Niſi audire grauaberis, optime demonſtrabo. SE. Imò nihil uehementius opto. En totus in aures habeo. BRA. Eam terram non eſſe armenam, quam uos armenam dicitis, hoc argumentũ eſt, quia Galenus nono de ſimplicium medicamẽtorum facultatibus dicit terram armenam pallidam eſſe, hæc autem pallida non eſt, & ne fugias dicens Galeni codicem ibi eſſe mendoſum, ita etiam ſuo idiomate habetur τὴν ὑπώχρον

ὤχρα, id eſt, colore pallido: quod ſi fugias quia id uocabulum ὤχρα croceum ſignificet, unde & ochra quæ in mineris inuenitur, flaua eſt, & quū uritur, rubra, ſaltem hoc habeo, luteum interpretari debere: ſed manifeſtum eſt, hunc noſtrum bolum armenum colorem luteum non habere. Vnde Hermolaus Barbarus quinto ſui Corrolarij, ubi de terra in communi tractat, hæc uerba Galeni interpretatur τὴν χρόαν ὤχρα. luteo colore aut pallido: uolens duo ſignificata huius uocabuli ὤχρα ponere, quæ in unum uergunt. Optimi autem & probatiſſimi interpretes ὤχρα pro pallido ſemper interpretari uidentur: Arabes tamen colorem croceum interpretati ſunt. Nam Serapio Galeni uerba adducens, croceo colore ad rubedinem uergente interpretari uidetur, & Auicenna rubro colore inquit ad cineritium uergente: tamen uocabulum ὤχρα non interpretamur ad unguem, ſed opus eſt pro ipſo uel pallidum aut luteum exponere. Conſtat autem nec pallidam, nec luteam eſſe quam uocatis nunc ueram terram armenam. Præterea addidit eo loco Galenus facile teri armenum bolum ſicut calx, uel lapis coctus, propterea quum in puluerem piſtillo redigitur, ueluti calx eſt. At in noſtro nunc inuento bolo, hoc reperiri non poteſt: nam etſi in puluerem teri poſſit, non tamen apte ſicuti calx, ob unctuoſitatem illam quā habet: comparatq; ipſam in leuore Samioaſtro, qui albus eſt uel pallidus, imò calcem in colore bolus armenus imitatur. Vidi ego, & nunc domi habeo terram quandam ex Armenia allatam à religioſo diui Franciſci qui eam dono dedit illuſtriſſimæ Lucretiæ Bogoię illuſtriſſimi patroni

troni mei Herculis Carnutum ducis genitrici. Eſt autem pallida, & ueluti ſicca calx, quæ ſi teratur, in puluerem, ut calx redigi poteſt: hanc armenum bolum à Galeno deſcriptum ſuſpicor. Denique uiliori pretio bolus hic armenus uenditur, quàm terra ſigillata. At in duplo magis Armenia Venetijs diſtat, quàm Venetiæ Lemno unde uiliori pretio terra ſigillata uendi deberet, quàm bolus armenus: nec opus eſt fugere, in maiori copia bolum armenum haberi, quàm terra Lemnia, quoniam mons eſt in Lemno, ut Galenus docet, non locus particularis, & paruus qui deficere poſſit. Illudq́ſuperaddere non grauabor, eadem nauigatione mercatores terram ſigillatam, & bolum armenũ Venetias ferre: quod indicium eſſe poteſt ab eodem loco, uel propinquis haberi: nec opus eſt tergiuerſari, hanc ex nauigatione Alexandriæ ferri. At prius ex Armenia Alexandriam delata ſit, quia breuior eſt, et commodior uia per mare Euxinum. Adde qui hũc bolum armenum portant, non tranſire Aegeum mare, in quo eſt Lemnus inſula, ut in nona Europæ tabula Ptolemæus deſcribit. At ſi in Armeniam irent, opus eſſet fauces illas maris tranſire, quæ uulgò Strictus Caripoli nuncupatur, ubi Calliopolis urbs ſita eſt, Latine Helleſpontus dicitur: poſtea Boſphorum Thraciæ, & Propontidẽ pertranſire: denique totum Euxinum mare, quouſque in Armeniam Cappadociæ conterminam peruentum ſit, ubi terra Armena colligitur: ſed nõ eſt ſatis naui huc appellare, quum & terreſtri itinere egeant, ſi in ſtatutum boli locum peruenire uoluerint. Tamen qui bolum armenum quærunt, & Venetias portant, breui reuertuntur, nec

mare Aegeum tranſeunt. SEN. Quid ergo eſt hæc terra, quam bolum armenum certè arbitrabar? BRA. Terram ſigillatam: maſtica, nuper ex Lemno allatam? SE. Maſtico. BRA. Maſtica & bolum armenum nuper inuentum. SE. Maſticaui. BRA. Quo differunt hæc? SEN. Nullo altero, quàm quod in ſigillata terra quædam granula tanquam ſabulum perſentio, quæ in bolo nõ ſunt: imò bolus penitus liqueſcit, et nihil pallato occurrit, aut in ore moratur. Terra ſigillata & ipſa liqueſcit, uerũ granula quædam ueluti terræ micæ relinquũtur, quæ ſolui non poſſunt. BRASAVO. Hoc ideo eſt, quia idẽ ſunt bolus nunc uocatus armenus, & terra ſigillata, etiam ſi guſtes eadem adſtrictione inſigniuntur. SENEX. Optime noui. BRA. Addam & aliud. Terra illa quæ ſigillum Turchicum habet, adulterata eſt, & ueluti albũ ſabulum illi addidere, ut cõmodius ſigillum recipiat: ideo minus rubra efficitur, & in pallorem uergit. Quod autẽ hic color, quem habet bolus iſte armenus, ſit terræ Lemniæ color, facillime probari poteſt, ex hoc in primis teſtimonio, quoniam poëtæ fingunt è cœlo Vulcanum cecidiſſe, & ſuo cruore terram eo loco conſperſiſſe: ideo ſanguinis colorem habere dicitur, qui in dicto bolo armeno uidetur. Plinius etiam de rubricis tractans, id eſt, rubris terris, inquit lemniæ rubricæ palmam dari, quia ſit minio proxima, libro trigeſimoquinto, capi. ſeptimo. Terra autem ſigillata rubricæ colorem habet, quem præciſe in hoc bolo uidemus: nam nulla terra eſt magis proxima uero minio hoc bolo armeno: non intelligo hic per minium, noſtrum fictitium, quo nunc utimur, ſed antiquum, quo

quo ſanguinem pictores fingebant: imò quendam hoc armeno bolo dicto pingere iuſſimus, omnino color ruber floridus uiſebatur, ut quiſque poterit per ſeipſum experimento comprobare. Adde hac minium ſublinere, & adulterare, quod facile hoc bolo armeno fieri poteſt. Veteres etiam ea utebantur ad ſplendorem, ſed mirũ ſplendorem hic bolus armenus picturis facit. Non poſſum abſtinere quin & tu experimẽto probes. SEN. Imò ſummopere cupio, ſed de rubrica lemnia, nõ de terra ſigillata fieri ſcripſere. BRA. Idem terra ſigillata feciſſent, ſed ob minorem copiam rubrica utebẽtur: imo adde Cornelium Celſum eam appellare minij glebam: nam. 15. capite quarti libri, inquit minij glebam ad cancrum inteſtinorum ualere, Dioſcorides & Galenus ad dyſenteriam proficere cenſent: & Hermolaus Barbarus eo loco. 5. libro, Celſum exponit, minij glebam, id eſt, lemniam terrã nulla autem eſt magis propinqua minij glebæ iſto bolo armeno, quamuis aliquid proprie de minij gleba poſſet Celſum exponere: unde arbitror bolum armenum à uobis dictum eſſe terrã lemniam, quia ex Lemno affertur, nõ ex Armenia: & Galenus, ubi de Samiæ terræ lotione ſcribit, terram lemniam eſſe tenacem, & paululum uiſcoſam docuit, qualem eſſe bolum hunc armenum conſtat. Deniq; ſume tu hanc terram armenam, & in aqua macera, ut docet Galenus. ix. de ſimplicium medicamentorum facultatibus, ubi de differentijs nominatarũ paſſim terræ ſcribit, uidebis ablata aqua quum exiccatur, in mollitiem ceræ deuenire: tu mox eam tuo ſigillo imprime, & deprehendes pro terra ſigillata uendi poſſe, præſer- Minii gleba.

tim ſi illi ſabulum miſcueris album. Vnum ſolum obſtat, Galenum dixiſſe colorem fuluum habere, quãuis & hic boli armeni dicti, fuluus nuncupari poſſit, quo modo fuluum leonem uocamus, qui ſimilem colorem habet. Hoc ſaltem habeas, ſi non ſit ſigillata terra eſſe, rubricam lemniam, quoniam ex Lemno affertur: & id argumentum eſſe poteſt rubram eſſe, quia Dioſcorides ſanguine hœdino uel caprino conformari credidit, quod ſibi perſuaſerat etiam Galenus, antequam uidiſſet: ideo ruborem talem habere debet, qualem faceret ſanguis terræ mixtus, præſertim etiam ipſa ruborem habente, alioqui hi ſummi uiri non putaſſent ſanguine hœdino parari: hic autẽ noſter bolus armenus eiuſmodi colorem habet, imò Galenus eo loco addit colorem habere combuſto ſimilem, qualem habet hic noſter bolus nuper inuentus. Ex his certus ſum, bolum armenum nunc uocatũ, non illum qui ex Germania habetur, eſſe terram lemniam, uel rubricam lemniam, & illam fortè ex qua terra ſigillata dicta ſit, per diſſolutionem & abiectionem ſupremæ & infimæ partis. SEN. Hæc me in admirationem, & cupidinem trahunt, uiſendi illa loca, niſi ſenio confectus eſſem, & niſi à barbaris & infidelibus nationibus poſſiderentur illæ partes: nam facillimum eſt ſenio confectum nauali itinere peregrinari. Si nunc uigenti ætate eſſem, & iter tutum præſtaretur, illuc omnino & ad alia plura loca proficiſcerer. BRA. Si principes liberalitate præditi eſſent, multi reperiretur, qui orbem perluſtrarent, ut Galenus fecit, noua ſemper experiendo, & diſcendo, uel ſi diuites literis operam nauarent: ſed uſu uenit, ut nul-

lus ſim

lus ſimplicium medicamentorum facultates, & res ipſas cõſideret, niſi medicus ſit. Medici uero noſtro æuo ut plurimum pauperes ſunt, quia diuites non dignantur medicam artem addiſcere, adeò inepti ſunt ad propria bona noſcenda: putant enim idem eſſe medicam artem ſcire, & ea uti. Medici uero paupertate ducti lucris incumbunt, et accumulandis opibus intenti ſunt, quid hoc, uel illud ſit, diſcere ſpernentes. SENEX. Imò ignorant an pharmacopolæ eiuſmodi ſimplicia habeant, quibus in dies utuntur. BRASA. Oportebat equidem Ariſtotelem ſummum philoſophum imitari, & eius præceptis parere, qui prius ditari utile eſſe cenſet, quàm philoſophari: ſed quũ diuites effecti ſunt, tunc philoſophandum erat, nam alibi edocuerat. Philoſophi acquiſitis neceſſarijs, cœperunt philoſophari, non ſophiſtico modo, et apparenti, ut multi nũc faciunt, ſed rerum cauſas inquirentes, & abdita naturæ arcana detegentes. At ex noſtris plurimi, quanto magis diuites efficiuntur, tanto minus philoſophiæ præceptis incumbunt, & indagandarum rerum ſcientiæ: hæc autem aliàs deploranda ſunt, nunc ad inſtitutum noſtrum reuertamur. Ego id intra me decreui natos meos bonis literis primum inſtituere, deinde per diuerſas mundi partes relegare, ut per uaria regna & prouincias euagati ſapientiores reuertantur. SENEX. Boracis ſequitur. BRASA. Lapidem boracem Albertus in capite buffonis inuẽtum arbitratur, quem omnes ferè recentes ſequuntur: hic tamen non eſt quem uos in officinis habetis. Ego ex buffonis capite eum lapidem uel potius os eduxi, in nigrũ colorẽ inclinat, ſed nũc de iſto ſermo fieri nõ debet, ſed de illo- Borax.

quo artifices utuntur: imò aurum conglutinare nõ poſſent ſi deeſſet borax. SENEX. Reperiturne apud antiquos? BRASA. Equidem à Dioſcoride, Plinio, Galeno, chryſocolla nuncupatur, quaſi auri colla, et gluten dicatur: propterea ab Auicenna capiſtrum auri nuncupatur. SEN. Ergo & Arabes de illo pertractant. BRASA. Omnino, et tincar uocant ſuo idiomate: Serapioq́; inter ſpecies ſalis numerat, de quo mirandum eſt, qui nihil meminerit Galeni aut Dioſcoridis, quos tamen in omnibus refert, earum rerum quæ ab ipſis tractantur. Vno autem remoror ut arbitrer Serapionem non intellexiſſe quid eſſet borax apud antiquos, quia ſcribit Meſuem dicere, radicem boracis artificialis urinam infantis eſſe. Si autem antiquorũ boracem nouiſſet, nõ fuiſſet ſibi mirum hoc, nec ueluti magnum quid adduxiſſet, quia omnes artificialem hunc lapidem ex urina conſtare monent. Naſcitur autem naturalis in fodinis auri, argenti, æris, & plumbi. Ad nos defertur chryſocolla uarios colores habens, alba, flaua, uiridis ſubnigra. Conqueruntur aurifices, quia à pharmacopolis ementes, nõ aſſequuntur plerumq; ſuum finem, quia falſa eſt chryſocolla, uel alter lapis pro ipſa. Plinius colorem chryſocollæ eſſe herbe ſegetis lætæ uirẽtis ſcribit. Nero arenam chryſocolla ſterni fecit, quum & ipſe, et ſui eodem colore induerentur. Vt deprehendatur, antiquos eas ſuauitates in colorum diſtinctionibus ſeruaſſe, quas noſtrum uulgus impreſſas, & leureas uocat. Dioſcorides dicit τῇ χρόᾳ κατακόρως πρασίζουσα, Marcellus interpretatur, colore uſq; ad ſatietatem uirente. Hermolaus Barbarus Dioſcoridem per Plinij uerba interpretatur, inquiens,

Chryſocolla.

inquiens,quæ colorem herbæ ſegetis lætæ uirentis red=dat. Interpretari poſſemus, colore omni parte uirente. Quam pharmacopolæ nunc habent, uirenti colore infe=cta eſt, ſed non omni parte, nec lætæ ſegetis, nec vſque ad ſatietatem uirente: ideo imperfecta eſt. Venetijs nonnun=quam uirentem uidimus blando colore. Noſtri aurifices eam probant quæ maxime colore auro aſſimilatur: nam etſi exquiſite uiridis eſſe debeat, in noſtra tam alba, fla-ua, & ſubnigra reperitur. Flaua ad aurum ferruminan-dum apta potiſſimum eſt. Quanquam & chryſocollam fa ciant puerorum urina, in æreo mortario, & æreo piſtil-lo. Conficiēdi modum Dioſcorides libro quinto, Plinius libro.xxxiij.cap.v. & Galenus.ix.de Simplicium medi=camentorum facultatibus libro deſignant. Hæc etiam ar=tifices, ad aurum glutinandum & ferruminandum utun-tur, quippe diuerſa metalla uarijs rebus iungunt artifices, chryſocolla aurum (ut Plinius docet) argilla ferro, cad=mia æris maſſis, alumen laminis, reſina plumbo et marmo re, plumbum nigrum iungitur albo, & ipſum album ſibi oleo, ſtānum æramentis, ſtanno argentum. Sed hæc ad no ſtrum propoſitum nihil, quia nos alios plures modos hæc ferruminandi ſcimus, quàm hi qui à Plinio traduntur ar te inuentis ſemper addente. Ex Germania chryſocolla af=fertur, inepta tamen: noſtri etiam eam habent quæ ex pue rorum vrina fit, odora. SENEX. Odoraui, urinam p ſentio. BRA. A Gallis bourax nuncupatur. SE. Tal=chum ſequitur. BRA. Sunt qui Arabice talk nuncupa=ri uolunt, alij ſtellam terræ, ex luce quam habet, & ſplen dentes radios nuncupant, quāuis & nonnulli ſtellam ter Talchum.

ræ, herbam uocent, quæ uulgò lunaria dicitur, folliculum rotundum habentem, in quo ſemina conduntur, qui folliculus nocturno tempore aperitur, et adeò radios lunæ recipit, ut lucens ſtella uideatur. Loci incolæ ubi uident, diabolum eſſe putantes aufugiunt: hac ueneficia parant, hac dæmones irritant, hac Chymiſtæ ſuum Mercurium fixũ, ſtabilemq; reddunt. Tamen hoc nomen ſtella terræ, in maiori uſu eſt, ut talchum ſignificet, quàm aliquod alterum: nec immeritò, quoniam ab antiquis aſter, id eſt, ſtella uocatur. SENEX. Reperitur ergo apud antiquos? BRASA. Suſpicor aſtrum Samium à Plinio dictum lib. trigeſimoquinto, capite decimoſexto, & Dioſcoride quinto libro, & Galeno nono de Simplicium pharmacorum facultatibus libro, hanc rem eſſe, quã nos talchum, in publicis officinis nuncupatis. Quippe duas terras ſamias ponunt autores, ambas albas. Prima à Dioſcoride collyrion dicitur, à Plinio ſyropicon. Altera aſter ſamius, quam Dioſcorides cruſtæ ſimilem dicit, & denſam, ut coticula, & quam Galenus non indigere lotione teſtatur: hanc puto talchum eſſe, uim adſtrictoriam habet, & nomine ſtellæ ab antiquis dicitur. Lapidem ſamium eſſe aliàs arbitratus ſum, nunc in aſtrum ſamium inclinor. Ad nos ex Germamania affertur, ſupra montes, præſertim poſt pluuias inuenitur: à longe ſplendeſcere uidetur, ut ſtella. Ideo ſtella terræ à nobis, & aſter ab antiquis appellatur. In Samo pfectiſſimum naſcitur talchum, propterea ſamius aſter dictum eſt. Adſtringit adeò, ut mihi guſtare uolenti, os corrugauerit. Sunt qui talchum cæruleum, qui uiridem, atque croceum quærant, præſertim Chymiſtæ, ut id quærentes

quod

quod inueniri non poteſt, tempus uitæ ſuæ in falſis nugis conterant. Vſus in medicina crematio & lotura etiã nũc eſt, ut Dioſcorides de ſamia terra dicit, ſed præſertim crematio quia pauca lotura indiget, propterea Galenus non lauari, id eſt, quàm breui lotura tradit. Hoc Venetijs emere poteris, uel ex Germania petere. Naſcitur & prope nos in Apenninis alpibus inter Regium et Mutinam è regione Herberiæ arcis Illuſtriſſimi Ducis noſtri munitiſſimæ: locus autem in quo inuenitur uulgò nũcupatur Il Zeſſo, à Magnifico Iulio Scãdiano poſſeſſus, potiſſimum vbi gypſum eſt, reperitur. Gypſum uero alumen ſcaiolæ eſt, quando nondum coctum ſit: quũ uero decoquitur hoc alumen, in gypſum uertitur. Galli gypſum plaſtre uocant, Hiſpani yeſſo, Germani gips. Ad alia te uertas. SEN. Nullæ ſuperſunt terrę, quibus utamur. BRASAVO. Multo plures à Dioſcoride, Plinio, Galeno deſcribũtur, quàm eæ ſint, quas ſupra enumeraſti. At quum de his ſolum quarum uſus eſt nobis, tractare inſtituimus, prædicta ſuperſint: quoniam & hora in aliquod diuerſorium proficiſcendi imminet. SENEX. Imminet profectò, id caſtrum uerſus proficiſcamur: nam Ferrariam eundum eſt, quum omnia ferè collegerimus, quæ ad noſtram officinam reparandam his locis haberi potuere. Inter eundum uero, ut cœna ſapidior ſit, de Salibus loquamur. BRASAVO. Imò hoc ſermone, uia breuior reddetur.

Gypſum

DE SALIBVS, QVO= rum in officinis uſus eſt.

SENEX.

Sal. SAL communis alijs ſalibus initiũ
facit. BRA. In diuerſis mũdi par
tibus uarij ſunt ſalis uſus: in Italia
marino utimur, qui partim arte fa=
ctis aeris, ut aqua ſolis feruore exic
cari poſſit, partim ſpõte innaſcitur
Fertiliſſimæ ſunt illuſtriſſimi Ducis noſtri ſalinæ, quæ in
cõuallibus Comacliẽſibus patẽt, ut ferè tota Hetruria, In
ſubria, & Flaminia eo ueſcatur. Spiſſum eſſe oportet, can
didũ & planũ. In Germaniæ aliquibus ꝑtibus, Pãnoniæ
q; foſſili ſale, atq; metallico ueſcuntur. Mõtes uſq; ad duo
milliaria in profundum excauant, ſurſum ingentes ſalis
maſſas funibus trahentes. Saxeus dicitur hic ſal, & mar=
moreus, ferreis piſtillis teritur, & optime ſalit: probatur
in hoc genere, qui candidus, pellucidus, et denſus. At qui
candidiſſimus in hoc genere, ualde lucidus & denſus in
Sal gẽme uenitur, ſalem gemmæ uocari, quoniam ueluti gemma ni
tet. In germania ubi ſalem effodiunt, & Pannonia quan
doq; inter globos ſalis ingentes, aliqua ſalis gemmæ por
tio ſex, octo, & quindecim librarum plus minus inueni=
tur: hic uero eſt perfectiſſimus ſal foſſilis, & ueluti flos
eius, qui rarus & paucus in tam magnis & frequentibus
maſſis ĩuenitur, propterea gemma dicitur. Ex Germania
Venetias comportatur. Nihil tamen impediet, ut Ferra=
riam de=

riam deferatur, curare. De marino ſale nihil in præſenti dicemus, quia notior eſt, quàm ut de illo tractemus. SE. Armeniacus ſal defoditurne & ipſe? BRASA. Dicendum eſt ammoniacus quaſi arenarius. SENEX. A Pãdectario armeniacum dici legeram, quoniam ex Armenia portetur. BRASA. Nũc altero labore indiges, diſcere ſcilicet, et eius nominis obliuiſci: ammoniacus appellatur, quia ſub arena inuenitur in Aphrica apud Ammonis oraculum, ubi loca ſitiẽtiſſima ſunt, & in Cyrenaica regione. ibi arena defoſſa fruſta ſalis oblonga, extra nigra uel eruginoſa, intus alba, & ad ſimilitudinem aluminis ſciſſilis, non multũ lucet, & adeò ſalſus eſt ut ingrato ſapore guſtetur, tamen medicinæ utilis pro balanis fingendis in difficilioribus morbis, quibus opus eſt ad oppoſita deriuare. Venetijs emes, quamuis ex Germania ſimile genus ſalis portetur, qui ſapore ingrato adeò ſalit, ut eo pro ammoniaco utamur: adeò ſalſus eſt hic ſal, ut mihi faſtidium pepererit inter loquendum, niſi de ſapidiore ſale tractemus. Commune nomen ſalibus Germani habent, ſaltz Hiſpani ſal, Galli ſel. SENEX. Si hic ſal ob ſalſedinem faſtidio fuerit, dulcem ſalem inueniamus. BRA. Quomodo ſal, dulcis eſt? SENEX. Nihil impediet, idem æquè ſalſum & dulce eſſe. BRA. Equidem. SE. Sal, de quo loquor, Indus ſal dicitur. BRA. De hoc in ſaccharo expeditum eſt, in India naſcitur in cãnarum extremitates: nam calore ſolis exudat, & extra cannas duratur, & noſtro ſaccharo cando ſimilis uidetur, uocatur etiam Mel ſupra cannas inuentum, ad nos non defertur, et eius uice ſaccharo dicto cando utimur, arte parato: quam

Sal ammoniac⁹.

Sal Indus

uis noſtri pharmacopolę neſcio quid, extra nigro, pro hoc ſale utantur: quid uero ſit, incompertũ habeo. SENEX. Salnitrũ. Sal nitrum ſequitur. BRASAVO. Nitrum & litrum à Græcis dicitur: nos nitro caretis, & antiqui ueſtrum nõ habebant. Nitrum nunc terra, & ſcrobibus circa parietes inuentis paratur. Antiquum nitrum ſponte in aqua fit, & illac tranſeuntes aquæ nitroſæ efficiuntur. Antiquorum nitrum colore roſæ, aut candido erat: noſtrum uero aut candidum eſt, ſi perfectum ſit, aut ſubnigrum, ſi perfectionem non ſumpſerit, & nondum exquiſite ebullierit. Antiquum nitrum à Germanis ſalcʒ peter nuncupatur. Antiqui pro ſanandis hominibus, & in uita ſeruandis utebantur: nos pro necandis, pro eruendis urbibus, depopulãdis gentibus noſtrum nitrum paramus. Ex tenuitate, & eſſe ſpongioſo ac fiſtuloſo antiqui ſuum nitrum probabãt: nos quod parum crepitet. In machinis bellicis Bombardas uocatis, bombum facit nitrum: nec uehemens eſſet ictus, niſi nitrum adderetur. Iamq; puluis inuentus eſt, qui glandẽ ſine bombo proijcit, non tamen uehementer, ut uel pullum interficere poſſet. Illuſtriſſimus ALPHONSVS Ferrariæ Dux inclytus, in omnibus rebus diligentiſſimus hunc puluerem inuenit, qui ſine bombo glandem emitteret: præter nitrum quod fluminibus innatabat, etiam nitri ſpumam habebant, à Græcis aphronitrum, ab Arabibus baurach appellatur: quamuis baurach & nitrum confundant Arabum ſectatores, & ipſi Arabes, ut Meſue facit: tamen re uera apud Arabes baurach eſt nitri ſpuma. In ſalibus etiam opus erat te haloſachnem, id eſt, ſalis ſpumam habere, & florem ſalis, quem haloſanthos uocant: eſt au-

eſt autem fauilla ſalis. De his omnibus Plinius capitibus ſeptimo, octauo, nono, & decimo libri decimitertij agit: & Dioſcorides quinto libro, Galenusq; undecimo de ſimplicium Medicamentorum facultatibus, prope finem. SENEX. Sal naphthicus ſequitur. BRASAVO. Quis meminit huius ſalis? SENEX. Meſue: tamen ſcire optarim, an apud antiquiores inueniretur. BRASAVO. Inuenitur quidem, ſed uos eum non habetis. Plinius libro ſuprà citato ſalem in Babylonia fieri ex aqua bitumine ablato docet: & Galenus undecimo de Simplicium medicamentorum facultatibus, in mari mortuo ſalem fieri monet, quem Sodominum uocent: ibi enim Sodoma eſt, ubi aſphaltum colligitur. Vos hoc ſale caretis: nec opus eſt expendere ut habeatur, quoniam facillimum eſt ſine hoc ſale uiuere, & ab omni ægritudine liberari. Naphthicus appellari debet, non napticus: peius proferunt, qui nauticus legunt. SENEX. Sal Alcali ſequitur. BRASA. De hoc in aluminibus loquuti ſumus: arte fit ex herba cali combuſta, quæ dictæ uſnæ aſſimilatur. Tamen ex pluribus alijs herbis et carbonibus ac lignis, uaria ſalis genera fieri poſſunt pro diuerſarum gentium moribus. SEN. Id ſcio, uerùm prædictis tantum in officinis utimur. BRASA. Naphthicum habere non poteris: Ammoniacum præterea uerum ammoniacum non eſt, ſed aliqui fictitium parant. Aliqui ex Germania comportatũ habent. Salem nitrum habere non cures, quoniam in illo non ſibi conſtant Arabes: nam Auicenna eius proprium colorem nigrum eſſe cenſet ſecundo libro, ſed quarto libro inquit eſſe in colore ſalis, et in dulcedine mellis. Quo

Sal naphthicus.

Sal ſodominus.

Sal alcali.

autem pro illo uos utimini, ex Germania defertur. Alios ſales proſequaris. SENEX. Nullus ē alter ſal, quo utumur. Iam ad hoſpitium peruenimus: Herbarie cœnam para. Interim de nonnullis loquemur, quæ ad nullam ſeriem dedecore noui. BRA. Age quàm breuius fieri poterit, quoniam fame ſitiq; ingentibus corripior.

NONNVLLA QVAE

ad caput neſciunt Pharmacopolæ deducere.

SENEX.

Tutia.

EX HIS unum eſt Tutia, & Spodium, non quidem illud Auicennæ ex cannis. BRA. Hæc ad metalla, aut terræ ſpecies adducenda erant, de ipſiſq; in radicibus egimus. Nam tutia à Dioſcoride, Plinio, & Galeno pompholyx dicitur, ſpodiū uero pars craſſior exiſtit. Vnde in fodinis ęrarijs quum cadmia, uel clinia in camino perficiuntur, fumus ſubtilior camino inhærens pompholyx & Tutia eſt: craſſior uero & quādo ꝗ carbonibus mixtus, ſpodium. Vnde Galenus quum pōpholygem habebat, nunquam ſpodio utebatur: quum uero ſpodium, nunquam antiſpodio: quod ex cannis Auicenna facit, antiſpodium eſt. Tu quum pompholygem, id eſt, tutiam facilime habere poſſis, antiſpodium & ſpodium abijcias. SENEX. Si quiſpiam medicus ſpodium ordinaret quid agendum? BRA. Pompholyge pro ſpodio utaris

utaris,ut Galenus faciebat:nam pompholyx, id eſt, tutia eſt perfectiſſima pars ſpodÿ. Ideo à Germanis utrunque Nix appellatur:quamuis & nonnulli ſint qui nil, Latino uocabulo utantur. SENEX. Raſura eboris ſequitur. BRA. Ex elephãtum oſſibus ebur fit,imò oſſa ipſa ebur ſunt:& quamuis Græci ebur,ebur elephantum appellẽt, omnia tamen eius oſſa ebur dici poſſunt: ex dentibus autem,uel dicas cornibus,pulchrius fit. Scobe eboris parony chia tolli Dioſcorides cenſet, & Plinius libro uigeſimo. octauo:tamen Paulus Aegineta ex unguibus etiam fieri monuit:ſed & vnicornis,uel monocerotis cornu habebis, non autem falſi:nam multi lapidem uice cornu monocero tis habent,imò omnes ferè. Subniger eſt color,aut ſubcine ricius. Duo integra cornua Venetÿs in ærario diui Marci reconduntur,omnium quorum uiderim pulcherrima et maxima. Si hoc cornu alıubi habere poteris cura:quippe ueneno aduerſatur, & puerorum uermes interficat. SENEX. Nec cornua cerui omittenda. BRASAVO. Vt habeas curabo,quum illuſtriſſimus princeps & patronus meus HERCVLES ESTENSIS aliquem ceruum inſequutus defiget. A Gallis cerui cornua, corne de cerf,à Germanis hirtshorn,dicuntur:Monocerotis autem cornu à nobis alicormo,ab Hiſpanis cuorno de licornio,à Germanis eodem modo ſua lingua einhorn, id eſt, cornu unicornis dicitur. Germani uero ebur elphant, dicunt,cuius raſuram Galli kacheſe diuoire uocant. SEN. Copulæ glandiũ ſequuntur. BRA. In Ferrarienſi agro copioſè proueniunt,in Mutinenſi copioſius:ego è montanis glãdibus potius ſeruarẽ. Scutellæ illæ quibus integun

Raſura eboris.

Copule glandiuꝫ.

tur & ferè pileola adſtringunt, propterea Germani nomen inuenere eichel hueteil, id eſt, glandis pileolũ, in his rebus natura prouidit in quibus non eſt opus, niſi occulta

Tegname

aliqua neceſſitate factum ſit. SENEX. Tegname ſequitur. BRA. Hoc inter ligna numerare oportebat. SE. Ad me nihil refert, modo apud antiquos agnoſcam. BRA. Nihil equidem refert, tamen congenera congeneribus prope eſſe oportet. Scito Tegname uocari quaſi thymiama à ſuffumigio, eo nempe domus ſuffumigantur, ut redoleant. Id enim nomen thymiama multis odoratis rebus commune eſt, ſuffumigio aptis, modo ex floribus non ſint. Nos duplex genus corticis habemus, quæ pro Thymiamate pharmacopolæ uendunt. Vnum craſſum, nigrũ, combuſtæ rei faciem habens, cui nigra fruſtula connexa ſunt, ac ſi conglobatæ arboris ſuccus ſit. Alterum, ſubtile & rubrum: ſi hoc ſuffumigaueris, redolet magis quàm primum: imò pluribus primus ille cortex male olet, quem paſſim uenditis. SENEX. Quid eſt apud antiquos? BRASAVO. Dioſcorides primo libro de naſcaphtho pertractat, quod ueſtrum tegname, aut thymiama eſſe inclinor: ex India defertur naſcaphthon, natura corticoſum eſt, & additur ad ſuffimenta, ſed ingrato odore. Recentes naſtatimon legunt, quum naſcaphthon legere oportebat. SENEX. Loquunturne de ipſo Arabes? BRA. Loquuntur quidem: nam Serapio capite centeſimo octuageſimoſexto ſub nomine laſahatem de naſcaphtho pertractat. Genuenſis decipitur, qui nabach Serapionis eſſe arbitratur, & errandi anſam Pandectario præſtitit, qui ex aliorũ dictis, & non ex ipſo fonte colligit, quippe nabach

fructus

fructus arboris eſt, ut de illo Auicenna quoque ſcribit: ſed laſabatem, Dioſcoridis naſcaphthon uerè eſt. Interpres aut librarius aliquis deceptus eſt, qui ī Serapione nabach poſuit, quum laſabatem ſcribere debuiſſet: hæc autem nihil ad rem, modo noſcas ueſtrum tegname uel thymiama, id eſt, corticem illum apud nos in ſuſpitionem ueniſſe ut Dioſcoridis naſcaphthon, & Serapionis laſabatem dici oporteat. Comparato enim laſabatem Serapionis, naſcaphtho Dioſcoridis, idem eſſe pictura demonſtrat: imò à Serapione exquiſita Dioſcoridis uerba adducuntur. Sed unus eſt in Genuenſe & Pandectario adeò ſupinus error, ut diſſimulari non poſſit: vbi Dioſcorides corticoſum dicit, ipſi ſine cortice legunt, quum tamen cortex ſit: de eo Galenus & Paulus eodem ferè modo pertractant, ut Serapio Pauli uerba adducens, eadem ſcripſiſſe Paulum fateatur, quæ Galenus antea edocuerat. SENEX. Certum eſt noſtri thymiamatis odorem multis diſplicere, aliorum fortè miſcella gratus efficitur. BRASAVO. In compoſitionibus etiam ingratiſſimum odorem ſpirat, ut diebus proximis in uarijs miſcellis, quas Illuſtriſſimus, & excellentiſſimus Ferrariæ Dux ALPHONSVS ſuis manibus me præſente parabat, ut uir erat nouarum rerum ſtudioſiſſimus, expertus ſum, quem nuper mors impia, crudeles parcæ nobis abſtulere. O incertę et inconſtantes mundi res, ó curas hominum, quantum eſt in rebus inane. Clemens pontifex ſeptimus, inteſtino odio ALPHONSVM Illuſtriſſimum principem proſequebatur, ſeptimo Calendas Octobris obijt Pontifex, anno à CHRISTI ortu milleno quingēteno trigeſimoquarto, Quinto Calē

das Octobris, uigeſimaprima hora Illuſtriſſimo Duci relatum eſt Clemẽtem obijſſe, hora prima noctis Illuſtriſſimus Dux ægrotare cœpit: pridie Calendas Nouembris, hora ſexta noctis, ſextadecima horæ parte dempta, Immortali Deo animã reddidit, rebus ſuis Chriſtianiſſimo more diſpoſitis, O iniqua fata, o Sirenes uſque in exitũ dulces humanas res, que quum blãdiri incipiunt, mox necant. Non potuit hic generoſiſſimus princeps res ſuas pacatas unquam uidere. Nam ab initio principatus uſq; in uitæ calcem omnia aduerſa, quæ principi cõtingere poſſunt, habuit. & egregie ſuperauit. Potentiſſimi hoſtes eũ non modo pungere, ſed uorare & deglutire tentarunt. Ipſe dimicans, & ſapientia omnes expulit, uicit & triumphauit. Toties ei factæ ſunt inſidiæ, ut pigeat ac pudeat à quibus, & quoties, referre: His omnibus deniq; ſuperatis quum tempus quietis inſtaret,, morte præuẽtus, dum excogitabat ipſe reliquum uitæ in noſcendis rerum cauſis. in uarijs experiundis tranſigere. O quoties mecum loquens, dum ægrotabat, in hæc uerba prorupit: Mi antoni, ſi à præſenti ægritudine euadã, ingens uiridariũ tibi decreui, & nuncios quorſum iuſſeris mittam, ut herbæ, quæ apud nos non ſunt, afferantur: adeò ſimplicium medicamentorum notione delectabatur, ut integre Andromachi Theriaca fieri poſſet, ſpoponderat nuncios ad omnes mundi partes mittere, in quibus ſimplicia medicamenta efficaciora inueniuntur: quod infectum non relinquet Illuſtriſſi. & excellentiſſi. patronus HERCVLES ESTENSIS, eiuſdẽ Illuſtriſſimi ALPHONSI primogenitus, qui poſt dulciſſimi & ſapientiſſimi genitoris obitum,

obitum, magno omnium gaudio & plauſu in feſto omniũ Sanctorum Dux creatus eſt, quem uideo integerrima pace & quiete diu uicturum. Nempe omnia plauſere nouo Duci, nec cœlũ potuit ingentibus pluuijs prius patris mortem deplorans, non oſtendere lætitiam. A ſummo Olympo riſit Apollo, & nubes fugauit, ut diẽ lætum nouo principi daret, et quietem perpetuum oſtenderet, cum quo Deus eſt, qui in bonorum animis inſidet. SENEX. Audiui de hoc principe talia, qualia à iuuenum animis abeſſe ſoleant, ut diuinus potius, quàm humanus dici mereatur. BRASAVO. Multa quidem de illo digna circunferũtur, ſed non talia ut eius benignitas expeteret, ut eius frugalitas & clementia expoſtulant. Pius eſt, mitis, iuſtus, Dei præceptorum ſummus cuſtos, & quod nunc rarum ĩ Principe eſt, liberalis. Cuius teſtis ſum ego, quem amplo prædio in Carpenſi agro donauit: ut deinceps mihi nec ſuccida, nec panis (ut Ciceronis parœmia utar) deeſſe poſſit. Non eſt autem hic locus HERCVLIS Illuſtriſſimi Ferrariæ Ducis encomium canere, ſed aliàs plenius (ut dignum eſt tanto principe) aggredior interim alia proſequaris. SE. Tartarum ſequitur. BRA. Ne aliunde quæras, quàm Ferrariæ, ad quam præpotentia uina confluunt, quamuis mediocria naſcantur: ſeparatim ex nigro & albo uino, ex præpotenti & debili tartara ſerua. Tartarè drachna in iure bibita, ter aut quater, præter noxã ſoluit. Hiſpani Latinum nomen ſequũtur. Germani vvein ſtein appellant, id eſt, lapis uini. SE. Antale & Dentale ſequũtur. BRASA. Tot ab antiquis autoribus teſtarum genera ĩ uſu medico recepta ſunt, ut difficile ſit ſpe

Tartarũ.

Antale e dentale.

cies interſtinguere, & difficillimũ omnia demonſtrare: nunc tamen conabimur has duas ſpecies(ſi poſſibile erit apud antiquos inuenire. Nonnulli quod uos Dentale appellatis, dentes eſſe illius optimi piſcis, quem uulgò Dẽtale uocamus, putarunt, ſed falsò: nam dentale piſcis Auratæ aſſimilatur, ſed magnitudine eam excellit. Conſtat autem dentale ueſtrum, citrinum unguentum ingrediẽs, piſcis dentes non eſſe, ſed inter conchas numerandum, de quibus ab antiquis ſermo fit. Dentale & antale in purpurarũ genere à Plinio lib. nono, capite. xxxvi. & Dioſcoride libro ſecundo, numerari uidentur, & à Plinio eodem loco dentale bucinum dicitur, à Galeno bucinum marinum, quia ſimilitudinem habet cum buccino, quo ſonus editur. Antale à Plinio purpura uocatur: tamen & in genere buccini quoque eſt. Galenus in emplaſtro albo ariabarzanio, inter alia bucinorum cinerem addit. Ceryces à Græcis bucina uocantur: nam idem eſt ceryx quod præco apud Græcos: propterea buccinum dicimus quod ipſi cerycem nuncupant. Recentes dentale appellant, quia cum dentibus ſimilitudenem habere uidetur. Viuunt hæc, ſed an ſenſum habeant immeritò multi dubitant, quum ſenſu uigere oculata fide conſtet: poſt marinos æſtus ſupra maris littora inueniuntur. Sũt qui hæc cotta, & qui cruda edunt, ſicut alia conchylia: Antale diuenſis inuolucris circũgyratur, tamen bucinum eſt. Accidit quando que flante uento, per Antalis anfractus ſibilum emitti, ut tuba uideatur. Hæc Venetijs emes, aut circa mare quæras, quum in Malaciam, poſt ingentes æſtus uenit. Optarem ut bucina carnem habentia emeres: quo

reſ: quoniam(ut Paulus inquit) oleo decocta aurium doloribus proficiunt. Quam ob rem dentale buccinum eſſe Antale apud antiquos, purpura. Ideo Galenus .xi. lib. de Simplicium medicamentorum facultatibus, eodem capite de buccino & purpura tractat: & Dioſcorides primo de purpura, mox de buccino, tanquam de congeneri expediuit. Tamen murex plura amplectitur, quàm buccinum faciat. Qui uero tellinas, ex nominis uicinitate, dentale eſſe arbitrati ſunt, aberrarunt: quoniam Tellinæ albæ ſunt in genere concharum, leues, & perpolitæ, nullo modo ſtriatæ: & ſunt tellinæ quas noſtrum uulgus peueraze, & peueracinas nũcupat. Ad alia te conferas. HERBA. Cœnu parata eſt, & iam frigeſcunt pultaria. SENEX. Vmbilici marini ſuperſunt, qui nos paululum remorantur. BRA. Pulchrum nomen eſt, à re ipſa ſumptum: quoniam hominis umbilico ſimiles ſpectantur: ab antiquis in genere cochlearum marinarum numerari ſolent. Vnum uero in genere admonendum, omnes has teſtas exiccare: propterea Galenus in buccino de omnibus una pertractat, & in genere. SENEX. Lauemus manus, & è regione huius oſtij ſedeamus, ubi ſuauis aura ſpirat. HERBA. Et ego in hunc angulum ſecedam, ne ſudans, laterali morbo capiar. BRASA. Conſiderare oportet, numquid alia ſint in his montibus quærenda, aut alibi eundũ ut habeantur. SENEX. Nihil amplius eſt quod hic deſiderem: Cras Ferrariam reuertemur, ea conditione, ut comes ſis, & alia nonnulla meæ officinæ commoda, neceſſariaq; tractemus. BRASAVOLVS. Non poſſum tibi non obtemperare, quamuis mihi aliò eundum erat.

Tellinæ.

Vmbilicus marinus.

Nunc autem tempus quietem exigit potius, quàm uerba, & dulcis ſopor influit per membra. HERB. Dormiamus igitur, ut ſummo mane ſurgentes, magnam itineris partem perficiamus. SENEX. Iam ſomno capiebar, niſi tuis verbis interturbaſſes Herbarie.

DE PINGVEDINIBVS, quarum in officinis pharmacopolarum uſus eſt.

HERBARIVS.

SVRGITE iam, diluculum iſtat. En Venus iterum eradiare cœpit. BRA. Lucifer mane appellatur. SENEX. Inter eundum alia ſimplicia excogitare, & percribrare oportet, quibus in dies utimur.

Pinguedines gallinæ, anatis, & anſeris.

BRA. Quæ ſunt hæc? SE. Primo pinguedines occurrunt. BRA. Quorum animalium? SE. Gallinæ, Anatis, Anſeris. BRA. Ferrariæ eiuſcemodi pinguedines ꝑquam commodè habentur: tamen glociẽtes gallinas euitare oportet, & antiquas: anſerum uero, atq; anatum ſylueſtrium pinguedinem ſeorſum à domeſticis ſerua: nam ſylueſtrium pinguedo calidior & ſubtilior exiſtit: debentq́; citra ſalem inueterari, ut Dioſcorides. ij. lib. & Gale. xi. de Simplicium medicamentorum facultatibus oſtendunt. Tu ſi ſeruare cupies, hos autores cõſideres, qui plures modos ſeruãdi ſecundum diuerſas etiam pinguedines docent. Ad nonnulla etiam recens ualet, ad quæ non inue-

terata

terata, & è contrario. Nec te prætereat, marium pinguedinem calidiorem & ſicciorem fœminarum pinguedine eſſe. Ideo ſeorſum marium & fœminarum pinguedines ſerua. Differunt pinguedo & adeps, quoniam adeps in ualde obeſis animalibus pinguedo eſt, pinguedo uero ſubtilior: propterea obeſa animalia etiam uulgò adipem habere dicimus. Animalia uero quæ macilēta non ſunt, & integra ſanitate fruuntur, pinguedinem habere, et pinguia eſſe fatemur, non tamen adipē habere. Ideo pinguedo intra carnem, adeps in fine carnis exiſtit. SEN. Seuum quid eſt? BRA. Seuū, uel ſepū, in ruminantibus adeps eſt in fine carnis. In ſue ſepum, ſed ineptum etiam ad candellas, & axungia ſeruātur: in renibus ſumenda eſt Dioſcorides. ij. lib. animaduertit. Seuū & adeps gelantur, non gelat pinguedo. Tn̄ inter loquendum qn̄q; pinguedine, pro adipe, et adipe pro pinguedine utar, ut ferè recentes faciunt. At tu in officina pinguedinem ab adipe ſeparatam habeas, quoniam pinguedo calidior, & minus humida eſt. Vbi autem magis humectare opus ſit, adipem ſume: ubi minus, pinguedinem. Nunc in uſum uenit uitulinam pinguedinem ſeruare, ad circūlinienda catapotia, ne amaritudo ſentiatur. Pinguedo ab Hiſpanis bordura nuncupatur: Galli uero gallinā poule. Germani henn. Hiſpani ut nos uocāt: ſed anas à Gallis canart, ab Hiſpanis anade, à Germanis ent dicitur. Appellāt uero Hiſpani anſerem anſaron, Galli Oye, Germani hans: quod nomen apud Germanos antiquiſſimum eſt: nam Plinius cap. xxij. lib. xi. banzam uocari apud Germanos anſerē ſcriptum reliquit, ac ſi Plinius Germanum nomē declinaret à gans, quod quum ipſi pro

ferunt, adeò aſperè referunt, ut s, r, ſonare uideatur. SEN. Taxi, urſi, ceruiq; pinguedines ſequuntur. BRA. Non parum etiã refert an pinguedo ex iuniore, uel ſeniore animante ſit. In his montibus taſſorum, urſorumq; pinguedines à ruſticis emes, priuſquã diſcedamus. Vereor autem ne decipiaris, & aliam pinguedinẽ pro urſi pinguedine uendant, ruſtici hi montani, omnium ruſticorum perditiſſimi, qui continuis factionibus ſeſe mutuis necibus interficiunt: ſed en occaſio offertur, qualem uolebamus. Ab hoc ruſtico urſus interfectus eſt pinguedinem emere quid prohibet? vt ex urſo ſumptã certi ſimus: deĩde Ferrariæ Dioſcoridis more aptabimus, ſeruabimusq;. Nec taxum illum uiuum prętermittamus, quem mulier funiculo ligatum habet, eum Ferrariæ unà comedemus, & pinguedinem ſeruabis. Dioſcorides, Galenus et Paulus huius animalis pinguedinem prætereunt. Conſtat autem plurimum emollire. Cerui pinguedinem ut habeas curabo, quum illuſtriſſimus patronus HERCVLES ESTENSIS nunc nouus Ferrariæ Dux creatus, cui fata ſequundent, ceruos uenatione defiget. Taxus animal eſt ferè in murium alpinorum genere, à quo Ferrariæ nobiliſſima Taxonorum familia nomen ſortita eſt, in quo ſunt duo ingẽtia uirtutis lumina Galeazeus patruus, & Nicolaus nepos, quorum minora non ſunt Hercules, Camillus, & Alphonſus, de quibus aliàs. Galli urſum ours, Hiſpani ut nos, Germani beer uocant. Ceruũ uero Germani hirſch, Galli Cerf, Hiſpani cieruo nuncupare ſolent. SEN. Equi pinguedo ſequitur. BRA. Curabo, ut hanc pinguedinem à Magnifico Petro Manfredo Mauro cognominato habeas, qui ea frequen

Pinguedo vrſi, & cerui.

Pinguedo equi.

frequenter ad equorum ægritudines utitur. Tũ ipſe pinguedinem comarũ equi appellat, quia ex collo potiſſimũ eliquat è quo comæ prodeũt. Germani equum pſert, Galli cheual, Hiſpani ut nos cauallo nuncupant. SEN. Hirci pinguedo ſequitur. BRA. Et hanc Ferrariæ habebis: eſt enim hircus caprarum maritus, quem uulgò becho nũcupamus & per ſimilitudinem eos homines bechos appellare conſueuimus, qui ſponte eorum vxores ab alijs uitiari ſinunt. Quippe omnia animalia ægrè ferunt, ſi compares ſuæ alijs iungantur, & pro hoc actu dimicant, præter hircum. Quam ob rem inter Ferrarienſes inſtitutiões ſancitum eſt, ſi quis patiatur ſciens & uolens uxorem eius ab alio uitiari, ſupra currũ ligatus, caput hircinis cornibus redimitum habens, per totam urbem ducatur, ut hoc probro uileſcat. A Gallis hircus boucq, ab Hiſpanis cabron, à Germanis bock dicitur. SENEX. Caſtrati pinguedo præter dictas habenda. BRA. Hanc etiam ne aliunde quęras quàm Ferrariæ. Agnus eſt dum pueraſcit: quũ creuerit, aries efficitur, ouium maritus: ſi caſtretur, ueruex dicitur: nos autem caſtratum nominatis. Dioſcorides modum ſeruandi lib. ij. docet, quamuis & alij ſint modi poſt Dioſcoridem inuenti. Galli caſtratum mouton, Hiſpani carnero, Germani ſemmel appellant. SENEX. Hominis pinguedo ſequitur. BRASA. De humana pinguedine exordiar, ſi in primis animaduertero caſtratorũ pinguedinem à Galeno fœminæ aſſimilari, ut eandem ferè qualitatem habeant pinguedo fœminæ, & caſtrati in ſuo genere: adeò ingẽtes uires nobis tribuunt teſticuli, qui in cauſa ſunt vt tauri nunquã aratro aſſueſcãt, niſi caſtrati.

Pinguedo hirci.

Pinguedo caſtrati.

Pinguedo hominis.

pro humana autem pinguedine ſeruanda, quum ſuſpenſi alicuius ſectio fiet, vt aſſequaris curabo. Quippe illi diſplicent, qui his detrahunt, qui ex homine medicinas parant, vt Alexander Benedictus, quoniã apud antiquos medicos cum Græcos, tum Arabes ex homine plures ad artem medicam ſpectantes compoſitiones fieri colligitur. Adde hominem homini magis aſſimulari, quàm aliquod alud animal: ſed hæc alias diſputanda ſunt, & diffuſis ac tertis argumentis comprobanda. Nunc nunc etiã IOANNES SINAPIVS *Germanus, uir omni bonarũ litterarum genere referitiſſimus, & noſter in naturali philoſophia diſcipulus, libellum oſtendit ueluti Enchiridion Botanologicon inſcriptum, quẽ veluti per trãſennam non quidẽ legi, ſed vna nocte voraui, In quo libelli autor eos taxare videtur, qui ex hominũ partibus quicquã in re medica faciunt, Sed ipſius pace dixerim, quum humanæ partes per notas qualitate, alicui ægritudini ſuccurrunt, in his præſertim quæ exterius applicãtur, humanis partibus potius utor, quàm alterius animalis, & ita cuicũq; agẽdũ ſuadeo. Nomẽ autoris libelli Euricius cordus eſt, Simeſuſius, quẽ coràm ex facie noui quũ Ferrarie litteris incũberet, in cõtubernio excellentiſſimi Vincẽtij Caprillis. Euricius uerè cordatus vir, longa experientia præditus: cuius libellum antequam ad hanc vſque noſtri laboris partem perueniſſem, legiſſe optarem: quippe maximo mihi adiumento fuiſſet, præſertim in Germanis nominibus agnoſcendis. Ad rem noſtram redeuntes, Germani hominem menſch, Hiſpani hombre, Galli homme nuncupant.* SEN. *Serpentis pinguedo ſequitur.* BRA.

Pinguedo ſerpentis.

In hac

In hac pinguedine errores innumeros faciunt, & pharmacopole, & qui ſine diſtinctione ordinãt medici. Nam vocabulũ ſerpẽs, omnia ſerpẽtia ſignificat indiſcrete, quæ innumera ſunt, vt etiam Quintus ſerenus, & plures alij antiqui, puerorũ vermes, & terreſtres ſerpentes appellarint. SEN. Rari ſunt qui hac pinguedine vtantur. imò nunquã probos medicos ea vti vidi, ſed agyrtas ſolum & ethologos. BRA. De pinguedine viperæ apud autores ſermo fit. de aliorũ ſerpentum adipe nihil ferè legi apud quẽquã probatũ, niſi apud Albertũ Magnũ, quẽ tamen nõ auſim, nec volo inter probos rei medicæ autores numerare. Quũ igitur ſerpẽtis pingueda ſimpliciter quæritur, viperinũ adipẽ intelligẽdũ cenſeo, qui per decoctionẽ colligitur. Bononiæ pharmacopolas vidi, qui ex quocũq; ſerpentis genere (puerorum vermibus, & terreſtribus lumbricis dẽptis) indiſcriminatim acciperẽt. Serpentẽ Galli couleuure, Hiſpani culebra, Germani ſchlamg uocant.

SENEX. Sunt & qui leoninam pinguedinem in ſuis compoſitionibus, quas receptas dicunt, accipiant: ſed an leonina ſit, quam Venetijs emimus, ignoramus. Ideo in mea officina hanc habere paruipendo. BRASAVO. Nec immerito, quum rem ipſam an talis ſit, ignores, A Germanis leuu, à Gallis & Hiſpanis ut nos lion, uel leon nuncupatur: primi lion, Hiſpani leon uocant. SENE. Nullis alijs pinguedinibus utimur, ſed medullæ ſequũtur BRASA. A Dioſcoride autem & Galleno plures aliæ enumerantur rei medicæ neceſſariæ. SENEX. De illis nihil ad nos, quũ ea planitie, quæ in decliui uidet potiti erimus, medullas quibus utimur, enumerare incipiam. Pingnedo leonina.

DE MEDVLLIS, QVArum in officinis uſus eſt.

BRASAVOLVS.

Medulla e cruribus ſumenda.

EXPEDIT medullas, quibus uteris, enumerare. SEN. Id faciam, ſi in primis animaduertero medullas potiſſimum è cruribus accipi. BRASA. Tamen Galenus undecimo de ſimplicium medicamentorum facultatibus, etiam ſpinalem medullam ex brutis colligi cenſet, & ſeorſum à medulla crurium ſeruari. Nempe medulla proprie crurum dicitur: ē autem ſpinalis medulla durior, & ſiccior alijs: has ſeorſum collige, ut Galenus præcitato loco, & Dioſcorides ſecundo libro docent, diuerſo tamen ingenio. SENEX. Prima medulla crurum oſſis, cerui eſt: ſecunda, uituli: tertia, bouis. BRA. Et merito per hunc ordinem numeraſti: quoniā Galenus & Dioſcorides medullæ ceruinæ primum locum tribuunt, ſecundum uitulinæ, tertium taurinæ & hircinæ: ſub taurina bouilam comprehendimus. Germani medullam marck, Hiſpani tuetano uocant. Vitulus autem à Gallis ueau, ab Hiſpanis bezeron, à Germanis kalb dicitur: ſed Galli bouem beuf, Hiſpani buey, Germani rind appellant. SE. Agni medulla ſequitur. BRA. Ferrariæ probatiſſimam habebis, ubi curabo ut ceruinam aſſequaris. Agnus ab Hiſpanis cordero, à germanis lamb uocatur. SE. Poſt medullas, pulmones ſequuntur, de quibus ſtatim agemus, ſi prius hoc flumen tranauerimus.

Medulla ſpinalis.

Medulla agni.

DE PVLMONIBVS ET *teſticulis.*

SENEX.

VNO TANtum pulmone utimur no pharmacopolæ. BRASAVO. Ego & uno corde. SENEX. Imò nullo corde. BRA. Fortè nulla mente intelligis. SENEX. Rem non accepiſti. Intelligebam, nullius animalis cor noſtras officinas ingredi. BRA. Tui autem ſerui animalia ſunt: igitur nec tuorum ſeruorum corda in officinis habe. SE. Vtinam mendacium eſſet, & ſalibus tantum iocaremur, ſed re uera meorum famulorum corda extra officinam ſunt, quia amaſijs & puerilibus deliramentis uacant. Ad rem uero proficiſcentes, pulmonem uulpis ſolum medici recipiunt, & noſtras compoſitiones ingreditur. BRA. Hunc pulmonē ſiccatum, potūq; ſuſpirioſis mederi Dioſcorides cenſet. Compoſitionem habetis ex hoc pulmone probam, & quæ ſuſpirioſis magnopere proſit. Dioſcorides & Galenus de pluribus pulmonibus unà ſcribūt, quos omnes ad attritus calciamentorum ualere iudicant. A Gallis polmon de renart, à Germanis fuchs lumgē, id eſt, uulpis pulmo nuncupatur. SENEX. Vnius etiam animalis Teſtibus utimur. BRASA. Cuius? SENEX. Caſtoris. BRASA. Et caſtorium dicitur ipſe teſticulus, ad tot in re medica ualet, quod (vt Galenus undecimo d̄ Simplicium medicamentorum facultatibus refert) Archigenes

Primo vulpis.

Teſticuli caſtoris.

integrum librum de ipſo perſcripſerit: hoc animal Dio-
Amphibium. *ſcorides amphibiũ appellat, quoniam & in aqua & terra uiuat, ſed potiſſimum in aqua moratur, ob piſciculos & cancros, quos ſedulè expiſcatur, & quibus ueſcitur. Nos uulgò hoc animal biuaro nuncupamus. Galli Latinum nomen ſequuntur caſtor, Germani à pelle, quam ſupra dorſum in cauda habet, ut oropygium in auibus, biber geil nuncuparunt. Receptum eſt, & adeo animis hominum impreſſum, ut nunquam dimoueri poſſit, hoc animal ſibi teſtes amputare, quum uenatores eum ſequuntur, quum nouerit cauſam quur inſequantur, aut quia nobis inuidet, ne illam partem habeamus propter quam illum inſequitur. Fingunt autem recẽtes, quum eò deuentum eſt vt fugere nequeant, ſibi eam partem amputare, quæ mali cauſa eſt: vt hoc anſam dederit pluribus amantibus, picturas ex hoc animali ſibi fingere. Idem Plinius capite trigeſimo octaui libri, quamuis tertio capite libri trigeſimiſeptimi dicat medicorum vulgus id exiſtimare. At Sextius medicus diligentiſſimus falſum eſſe obſeruauit, imò adeò paruos & ſubſtrictos habere, & ſpinæ adhærentes, vt adimi non poſſint, niſi vita animalis ſimul adimatur. Dioſcorides idem ſentit non poſſe adimi, quoniam ſubſtricti & adhærentes ſunt, quales ſues habent, & nos hoc obſeruauimus ter aut quater in uiuis fibris & mortuis: non ſunt quales ab aliquibus Venetijs uenduntur: lutræ ſimilitudinem habet, cauda ſolum differt, & habitu corporis: tamen & lutrarum teſtes ad eadem ferè valent, ad quæ caſtoreum. In ponto naſcuntur, & in fluminibus aliquot Hiſpaniæ frequentes ſunt, &*

apud

apud nos ubi Padus mari iungitur. Quum annis proximis eſſem cum Illuſtriſſimo Principe ALPHONSO duce Ferrariæ, circa loca eius maritima, ubi dicitur caput Gauri, uulgò Codegoro, in aquis caſtorem conſpicatus piloſum piſcem putabam, ſed nautæ uenatores eum ſequebantur. Vnus erat in prora contum ferratum habens, alij paulatim, nauem ducebant uerſus eam partem, in qua fibrum ſubmergi uiderant, quum fiber motu exterritus caput exereret, hic qui contum habebat, illum confixit, quē illuſtriſſimo Duci præſentarunt: Ego autem illum membratim diſſecui, denique teſtes & paruos, & ferè dorſo inhærentes inuenimus. Reperiuntur et eo loco lutræ, quāuis in Neapolitano agro frequentiores ſint. Intra pelliculam caſtorei liquor eſt, qui ceroſus eſſe debet, odore graui, & redolem uirus, guſtu mordaci, & acri, friabilis. Ex uno principio, hi teſtes ſunt. Vos autem pharmacopolæ neſcio quid Venetijs pro caſtoreo ematis, quum facile apud nos haberi poſſit fiber: nec in Pontum, aut Hiſpanum mitiendum: eius morſum euitant inſequentes, quoniam nunquam deſerat, niſi perfracto membro. Ad alia pedem conferas. SENEX. Olea ſequuntur, de quibus ſtatim agemus, quum alpes iſtas ſuperauerimus. BRA. Imò ut uia breuior uideat, inter eundum enumera.

DE OLEIS QVAE EX minera ſumuntur, et quæ per expreſſionem fiunt, & quæ igne parantur.

SENEX.

OLEA quæ mineris innaſcuntur, & ſubterraneis meatibus, in hoc ordine carceres habent. BRA. Eorum nomina edoce. SENEX. Petroleum, oleum de mõte Zibio, oleum de ſaxo. BRA. De his ubertim in aſphalto & naphta prædiximus, addidimusq; petroleum ex regno Neapolitano adduci, è particulari loco, qui uulgò nuncupatur il Tocho. SE. Ad olea igitur, quæ per expreſſionem fiunt, deſcendam, inter quæ in frequentiſſimo uſu ſunt, quæ ex amygdalis amaris, & ex dulcibus fiunt. BRA. De his in fructibus dictum eſt. Non pigebit tamen addere, quoad guſtum pfectius fieri, ſi pellicula circundans dematur. Nec temperare poſſum, quin pinguiuſculum quorũdam pharmacopolarum errorem detegam, qui ab ethologis oleum amygdalarum dulcium emunt, in ueſſicis portantibus, quum tamen oleum ſeminum lini ſit. SENEX. Id mihi diebus antè actis accidit: propterea ſtatui deinceps nunquam emere, ſed in officina expreſſis amygdalis parare. BRA. Para & alia, ut oleum ſeminum lini, oleum ex vitellis ouorum, quod falsò nonnulli pharmacopolæ cicatrices delere contendũt, ut oua à fatuis detraham. Nũc tamẽ mulie-

Oleum amygdalarum amarum.

mulierũ uſus eſt, ex hoc oleo facies decorare, aut ſimpliciter, aut alumine, ſaleq́; gemmæ additis. S E. Itaq; ex ſeminibus cucurbitæ oleum parabo, ex glandibus, atq; nucibus. B R A. Oleum ex nucibus in uſu medico non uidetur. H E R. Saltem ad accenſas lampades ſeruandas habendum. S E N. Tamen & multis ægritudinibus ſuccurrit: quomodo fieri oporteat, Dioſcorides ſecundo libro oſtendit. H E R. Quur aliarum nationum uocabula prætermittis? B R A Vt tibi maiorem geram exarabo, Galli oleũ huille, Hiſpani azeytes, Germani oel, uel ol, e ſupra o, ponentes, et ſono quodã inter o & e medio proferentes appellant: nuces ab Hiſpanis nuezes, à Gallis noys, à Germanis nuſz uocãtur: linum Germani & Galli lin, uel Germanicè lein: Hiſpani ut nos lino dicunt: ouũ œuf Galli, Hiſpani hueuos, Germani ayer nuncupant: oleum cucurbitæ ab Hiſpanis azeites de pepitas de calabacas, à Gallis huille de courges nominatur: glandes, Hiſpani bellotas, Galli glans, Germani eichel uocant. S E. Perſicorum oleum, & chryſomalorum ſequitur. B R A. Ex horum ſeminibus oleum fit, non ex fructibus: tamen perſicorum oleo raro utimur, quoniam eius loco amygdalarum amararum oleum ſumitur: quamuis ex perſicis oleum exiccet magis, quàm ex amygdalis amaris. Per chryſomela autem quid intelligis? S E N. Fructus illos quos muniacas appellamus. B R A. A Germanis amarellem uocatur. Dioſcorides in cotoneorum genere chryſomela numerat: colorem aureum, & ſuauiſſimum odorem habent, & per coſtas diſtincta ſunt. Alij melimela eſſe, à melleo ſapore, quæ à Varrone muſtea appellãtur, propter

Oleuȝ ex nucibus.

Oleum perſicorum & chryſomalorum.

propter celeritatem miteſcendi: & re uera nullum pomũ celerius miteſcit noſtro dicto armeniato. In perſicorum genere, aut prunorum potius numeranda ſunt quæ armeniaca nuncupamus: quoniam, ut inquit Plinius, ex Armenia delata ſunt. Nos uocabulum corrupimus, et muniacæ quaſi Armeniacæ uocauimus, quæ Palladius inter perſica numerat: oleum ſeminum horum fructuum hemorrhoidum doloribus ſuccurrit, & à uobis pharmacopolis in hoc uſu tantum fit. Hominum ingenium, quod nunquam deſinit noua rimari, per uarias inſectiones, medias quaſdam arborum ſpecies uel indiuidua inuenit, quæ nunquã excogitauit antiquitas: nos vulgò albercocco uocamus, fructus inter perſicum & armeniacum medios, cuius ſapor nonnihil etiam perſici repreſentat. Appellant Germani perſicum pfirſſenn. SENEX. Glandis oleum ſequitur.

Oleũ glã/dis.

BRASAVO. Apud autores glans unguentaria reperitur, quam nos uulgò been Arabico nomine uocamus: balanus ab antiquis, & balanus myrepſica. De balanino oleo, Dioſcorides primo libro tractat, quod nos uulgò oleũ de been nuncupamus. SENEX. Nunc de hoc oleo non loquor, ſed de oleo ex roborũ glandibus facto. BRA. Eſto, Ferrariæ exprimes: nunc autem glandes in his montibus collige, ex robore tantum, non ex ilice, aut altera arbore, quamuis ſuas uires & hę glandes habeant. SEN. Laurinum oleum ſequitur. BRA. De hoc in herbis ſcriptum reliquimus, ubi omnia, quæ ex hac arbore colligi oporteat monuimus. In his montibus bacas collige, quas ad oleum conficiendũ Ferrariæ exprimes. Sunt enim hic efficaciores quàm Ferrariæ: tamen frequentiſſimæ lauri

Oleũ bala/ninum.

Oleũ lau/rinum.

Ferrariæ

Ferrariæ uirent, & aliquot lo cis adeò Ferrarienſe ſolum amat, ut ferè ſponte creſcat. Veſtalium uirginum pudicіſſimarum, probatiſſimarumq; cætum noſtra patria habemus, inter quas nonnullas ſanctas numerare poſſem, Corporis CHRISTI ſorores nuncupantur: clauſtrum habent, in quo adeò creſcunt, pullulant, & multiplicantur lauri, ut uix recidentes agere poſſint quin ubiq; ſcaturiant, imò ipſis iuitis pullulant. SENEX. Eſtne clauſtrũ illud, in quo Illuſtriſſimi Ducis filia moratur? BRA. Illud eſt, in quo ELLEONORA ESTENSIS uirgo pudiciſſima, huius mundi illecebris ſponte derelictis, uitam ſanctiſſimã uiuit, & in continua Dei obſequia ducit, quæ ueluti morũ ſpecimen ac ſpeculum, aliјs optime probatiſſimeq; uiuendi exemplar incomparabile tribuit. Ipſamet etiam patre prius inuito, qui filia unica ſpoliari nolebat, ſeſe diuinæ ſpeculationi, et CHRISTI obſequiјs tradidit, & domina ac imperatrix aliorũ imperio ſemet ſponte ſubiecit. Sed pro hoc oleo Dioſcoridem primo libro conſule, SENEX. Certe (ut de ipſa audiui) ſemp in melius proficit. Oleũ de ſpica ſequitur. BRA. Apud uos duplex oleum de ſpica reperitur: odoratum unum, alterum ſimpliciter de ſpica nuncupntũ: ſed apud antiquos odoratum ſolùm de ſpica reperitur, quod nardinum uocacant: apud nos confectum ſuauiter non olet, quomã ex herba uulgò dicta lauandula, & non ex nardo fiat. Sunt nonnulli qui lauandulam nardũ Gallicam credidere, imò Genuæ multi ex lauandula nardinum oleum magno errore parant, quàm apud ipſos uera nardus ſit, Aliј quum lauandula ab indigenis aliuca nuncupetur, ſaliũcã apud

Oleũ de ſpica.

Oleũ nardinum ex lauandula.

antiquos eſſe exiſtimarunt. Alij libanotidis coronariæ ſpeciem cenſent. Oleum, quod apud nos fit, uiride eſt: ſi autem ex Gallia deferatur, aut ab aliquibus Genuenſium officinis, flaueſcit, & magis redolet. Diuerſis modis conficitur, per expreſſionem ſeminum, ui ſolis, aut ignis: ſub terra ad ſtatutum tempus in uitriato uaſe conditur, ut Nicolaus in eius antidotario præcipit. SEN. Oleũ myrtinum ſequitur. BRA. De hoc à Dioſcoride primo libro, & myrteum uocat. SEN. Seſaminum oleum ſequitur. BRA. Seſamum in Græcia & Aegypto frequentiſſimum eſt, imò nullum alterum oleum in cibis & uſu habent Aegyptij. Græci & oliuarum oleo, & ſeſamino utuntur, ſed ad dulcorandum panem ſeſamum addunt. Plinius libro decimooctauo, capite ſeptimo, illud tractat, & eius effigiem pingit. Dioſcorides uires tantũ tractat, arundinem habet ut milium, ſed ampliorem, & radicem numeroſiorem, quàm milium: caulis eſt ferulaceus propterea ſolum uehementer emacrat: foliaceum florem habet, & grana eius in ſiliquis diſtincta ſunt, ut lupini. Candida grana magis probantur, & dulciora ſunt: ex his granis expreſſis Dioſcoridis more primo libro, oleum fit, in medico uſu & coquinario. Antiquitus in Italia ſerebatur, ut Collumella ſcribit, & Plinius, ſed nunc non ſolum non ſeritur, imó nec noſcitur. Non deſunt autem qui putarint grana quædam quæ in Ferrarienſi agro nuper ſeminari cœpere, ad oleum parandum, ſeſamum eſſe: & re uera optimum oleum ex illis granis efficitur, quo Magnificus Albertus Bendedeus utitur: tamen nec caulem, nec florem ſeſamo ſimilem habet, ſed ſylueſtri raphano

Oleũ myrtinum.

Oleum ſeſaminu3.

phano potius. Promiſerat Illuſtriſſimus ALPHONSVS Ferrariæ Dux, ex Græcia ſeſamum haberi, curare. At morte præuentus non potuit. Verùm Illuſtriſſimus HERCVLES Dux nuper electus patris promiſſa re integrauit, ſpoſponditq; in Bondonij campis latum agrũ daturum, ut ſeratur: nam ſummè terram emacrat: ſed Bõdonij campi luxuriant magis quàm oporteat, & lętiſſimè ac fertiliſſimè cultoribus reſpondent, ut facile exhauriri non poſſint, hæc de ſeſamo ſatis: nunc ad alia te uertas.

SENEX. Olea, quæ per expreſſionem fiunt, expedita ſunt: ea ſequuntur, quæ igne paramus, & à Iuniperino ſcheda noſtra initium ſumit.. BRASAVO. Ex iuniperi ligno hoc oleum dupliciter fit, aduerſus peſtilentem morbum apprime ualens. In duplici uaſe conficitur, quorum alterum perforatum in altero ſit, & igne circundetur, ut recentes docent: fit etiam ex iuniperi baccis, ſed per expreſſionem, ut alia quæ ex ſeminibus parari Dioſcorides monuit. A Gallis iuniperus geneſure, ab Hiſpanis genebro: à Germanis vvachelderbeer, id eſt, baccæ Iuniperi: uel krommetbeer, id eſt, baccæ turdorum nuncupatur. SENEX. Tartari, atque ſulphuris olea ſequuntur. BRASAVO. Et hæc ui ignis fiunt: in tua officina Ferrariæ aſſequeris. Sulphur Galli ſoufre, Hiſpani enxufre, Germani ſchueſtel uocãt.

Oleum iuniperinũ.

Oleũ tartari & ſulphuris.

SENEX. Vitrioli oleum accedit. BRASAVO. In Chalcantho oleum fieri admonuimus, quod non ſolum homines, ſed & arbores interficit: ideo in ſeceſſu parandum, ubi nullus habitet. Albucaſis & alij recentes modum conficiendi oſtendunt. Sat eſt nobis ueluti per

Oleũ uitrioli.

tranſennam res ipſas oſtendere, & quum occultę ſunt, de detegere. Conficiẽdi uero modum à recentibus diſcas, ne ab ipſis eorum labores ſumere uideamur. SENEX. *Te rebinthi oleum occurrit.* BRA. *Nos alio* Terebintho *oleo utimur, quàm antiqui fecerint: quippe ex terebinthina, imò potius ex laricina, ui ignis oleum educimus multis ægritudinibus aptũ.* Antiqui *uero (ut* Dioſcorides *primo libro oſtendit) ex* Terebinthi *ſeminibus parabant, eo modo quo myrti ſemina ad oleum exprimuntur.* Nos *terebinthi ſeminibus caremus.* Ideo *illud quod ui ignis fit, ex uera terebinthina, non ex laricina habere curabis.* S E. De *oleis expeditum eſt.* BRASAVO. *Cur oleum ex maturis oliuis & immaturis prætermiſiſti? tamen per expreſſionem fit.* SEN. Quoniam Ferrariæ *copioſè habeo.* BRASA. Adde *in fructibus pertractatum eſſe: miror autem cur tam pauca olea ſeruetis.* S E. Plura *in uſu non ſunt.* BRA. Ad *cicatrices delendas, uel potius remittendas & emolliendas, terebinthinum oleum ſummè proficit, his demptis quas* u*arioli reliquere.* S E. Ego *autem ſingulis annis ad uariolum ſtigmata eius olei copiam uendo.* BRA. Decipiuntur *qui pro uariolis emunt, ut experiri licuit in* Magnificis *compatribus* Renata Subiſia Galla *uirgine pudiciſſima, &* Comite Bonifacio Biuilaqua *nobili egregio: hi enim ſimul cum* Magnifico Federico Quaino Lucretiam *natam ad undam baptiſmatis eleuarũt,* Anno à CHRISTI *ortu* M.D.XXXIIII *decimoquarto* Calendas Octobris: *quæ in lucem prodierat quinto idus* Septembris, *ſed hæc omittamus, quæ ad rem noſtram nihil faciunt.* Interim *alia proſequaris.* S E.

Oleum terebinthinum.

Nihil aliud in mea ſcheda reperitur ad ufficinam noſtrã neceſſarium. BRASAVO. Vbi olea reliquiſti, quæ ex floribus & herbis fiunt. SENEX. Hæc data opera omiſi, quoniam Ferrarię in mea officina optime paro. BRASAVO. Erant & illa numeranda, ne quicquã hic ſcriptum deſideretur. SENEX. Nihil antiquius mihi eſſet, quã hęc tecũ du'ci colloquio diſcutere, ut noſtris ſimplicibus medicamentis nihil deſit inconſultum. BRASAVO. Iam vrbis mœnia uideri incipiunt, & ſumma turris Rigibelli cacumina apparent. Pilea quatiamus, ut ab hoc ingenti puluere liberemur. SE. Domi commodius fiet, quippe decet peregrinum hominem multo puluere aſperſum eſſe, eum præſertim qui ex horridis montibus deſcenderit. BRA. Cras ad te diluculo accedam, ut olea omnia ex herbis & floribus, quorum in officinis uſus eſt, recenſeas, ne quicquã noſtro ſermoni, de his quę in quotidiano uſu tractatis, deeſſe uideatur. SENEX. Vt compoſitiones recta trutina expenderes, optarim. BRA. Hoc acturus ſum, & iamdiu cœpit: tibiq; pro noſtra antiqua & recenti amicitia ſatiſfacere decreui, compoſita omnia ad antiquorum compoſitiones comparare, & ubi recentes ſunt aliquę compoſitiones, eas per componendi normas examinare. Nunc autem uale, & olea omnia, quæ in officinis habetis, ſimul collige. SENEX.
Id libentiſſime, faciam, nec graueris ad me tempeſtiuè accedere, quoniam egò, expeditis non nullis ero tecum in prandio. BRASAVOLVS. Interim igitur vale.

DE OLEIS QVAE EX *floribus & herbis fiunt.*

SENEX.

SALVVS *ſis mi Antoni Muſa: ſuperior nox annus uiſa eſt, quippe uehementer opto præcitata olea enumerare, et recta trutina ſpeculari. Olea in primis ſcripta ſunt, quę ex herbis, aut floribus infuſis, poſt ea expreſſis fiunt, quorum primum* R*oſatum eſt.* BRA. *Non eſt opus ea enodare, quæ ab alijs autoribus ad libellam tradita ſunt.* Oleum roſatum *Dioſcorides primo libro modos conficiēdi oleum roſatum uel vnguentum (ut ipſe uocat) oſtendit, à quo* M*eſue omnia ferè ſumpſit. Tu hos autores inſequeris, & completum* M*eſue, & nō completum præparabis: nec ex* O*mphacio parare deſpicias.* A*d hæc autem agenda, olea ſumes graui odore minus affecta: nam illi profectò delirant, qui ex amurca olea conficiunt. Tu ex perfectiſſimo oleo facies, quod floris, aut herbæ odorem uehementius ſeruabit. Idem oleum roſaceum, ex oleo ſeſamino fieri poſſet, & ita Ægyptij faciunt: uerùm ſeſamino oleo caremus, propterea ex oliuarum oleo paramus. Illos tamen non laudo qui ex amygdalino facere tentant.* SE.

Oleū uiolatum. *Oleum uiolatum ſequitur.* BRA. E*adem ratione fit, niſi quia in oleo amygdalarum dulcium parari conuenit, & tunc eo potiſſimum ī pectoris ægritudinibus utimur: ſed ex oleo oliuarum inflammationibus etiam ſuccurrit. At*

unum ambiguum eſt, in quo nonnunquam pharmacopolas diſceptantes audiui, quid ad conficiendum oleum ſumendum ſit, flores an herba. Nos ſimpliciter in oleo florẽ poni oportere certi ſumus. Nec te prætereat & ſi in his oleis per infuſionem factis flores & herbæ exprimantur, proijcianturq́; nihil impediri etiam ſi in oleo continuè relinquantur. SENEX. Oleum de abſinthio, & chamæmalinum ſequuntur. BRASA. De abſinthio ex herba, chamæmalinum ex floribus perficitur. Illos autem inepte operari arbitror, qui ex parte lutea ſeparatim, et ex albis foliolis olea diuerſa parant: quũ potius ex herba & floribus ſeorſum paranda ſint. SE. Anethinũ, liliorũ alborũ, & rutaceũ ſequuntur. BRA. Anethinũ, & rutaceũ ex herba fiunt, quæ perfecta ſit, et pręſertim cacumina ſumẽda: rutaceum apud Meſuẽ fit, myrtini more. Tu Meſuem et recentes legas, qui uarijs modis cõficiũt, de quibus ſeorſum agemus: ſunt enim qui ſuccũ addãt, et qui minime, et qui igne bulliunt, & qui feruoris ſolis relinquant, & qui utrũq; agant, ut per aliquot dies ſolis radijs calefiant, poſtea igne perficiant. Nos ſimul uno uolumine modos oẽs parandi olea edocere cœpimus, plures alios à Chymiſtis inuentos addẽtes. At oleũ liliorꝝ alborꝝ multis modis fit: nã cõpoſitum reperitur, quod recipit maſtichen, calamũ aromaticum, carpobalſamum ad quantitatẽ unius unciæ, pro quolibet, garyophylla, cinnamomum ad quantitatem ſemunciæ, croci ad quãtitatem trium drachmarum, folia liliorum alborum, id eſt, florum folia, ad quantitatem nouem unciarum. Deinde in uitreo uaſe condantur, & duas libras perfecti olei oliuarum ſuperinfunde, & è regione

Oleũ abſinthium & chamæmalium.

Oleũ anethinum & rutaceum.

Oleum liliorum alborum.

radiorũ ſolis per quadraginta dies ſerua: denique exprime, & pro exquiſito vendes. Non deſunt qui hoc vocent oleum liliorum ex ſpeciebus: quum potius compoſitio ſit, quàm inter ſimplicia medicamenta numerandum. Simplex autem eo modo fit, quo & alia ſupradicta, vt recentiores oſtendunt, quippe qui plura antiquorum oleis, experientia ducti addidere. SEN. *Oleum de menta, & de maiorana ſequuntur.* BRA. *Ex menta, & mentaſtro ſeorſum fieri poteſt, & noſtræ etiam mulieres ad roborandum ventriculum ex Florentina menta conficiunt, quam nonnulli ſiſymbrium arbitrati ſunt. De amaracino oleo eadem ratio eſt, quamuis Dioſcorides duo vnguenta parari iubeat: vnum amaracinum, alterum ſampſucinum, appellans. Amaracus perfectiſſimam & probatiſſimam ſpeciem habet, quam ex Galeni ſententia in antidotis marum appellari cenſeo: eam autem eſſe iudico, quam nos gentilem, id eſt, nobilem maioranam vocamus, ſuauius ſpirantem alia. Ex hac igitur, & altera minus odorata olea ſeorſum parare ſtudebis.* SEN. *Oleum nenufarinum ſequitur.* BRA. *Ex ambabus nymphææ ſpeciebus, alba inquam & lutea, ſeorſum olea conficere oportet: ex omphacio potius, quàm maturo oliuarum oleo, quoniam frigiditas in eo expetitur.* SEN. *Oleum de cheiri ſuccedit.* BRA. *Arabes, imò potius recentes vocabula peruertere: nam quod Greci leucoion, ipſi cheiri appellãt, eſt autẽ ad oẽs violas cõmune nomẽ: tamen vſus fecit, vt ex luteis tantũ & albis eodẽ modo paretur, quo de aliis docemur, & recentes oſtendunt.* SEN. *Oleũ de ſambuco occurrit.* BRA. *In his nominibus recentiores*

longe

Oleum de mẽta & de maiorana

Oleum amaracinũ

Oleũ nenufarinũ.

Oleum de cheiri

Oleum ſambucinum.

longe aberrarunt ſambacinum, & ſambucinum: primum oleum ex iaſminis ſignificare videtur, quoniam ſambac aut Zambac apud Serapioné Ieſeminum ſit: aliud ex ſambuco, ſed de hac re in floribus exquiſitius tractauimus. Nunc ſambucino, id eſt, ex ſambuco facto, ſunt qui ex floribus parent, alij ex acinis, quos non deſpicio, ſed ex floribus potius factum eligerem. Eos autem non probo, qui ex interiori medulla cóficiunt. SEN. Oleum de cochijs accedit. BRA. Pulcherrima herba eſt, & theca, qua ſemina códuntur. pulcherrima. Echinus videtur, præcipuis etiam viribus inſignitur: tamen apud antiquos nunquam reperitur herba cochia: nam à veſicariæ generibus lóge abeſt, ſi quis omnes recte perpendat. Quod autem à recentioribus momordica appelletur, ad antiquam cognitionem nihil facit. Oleum varijs modis paratur, & per infuſionem, vt predicta, & ſub terra per multos annos defoſſum, & per coctura. fitq; ex echino, folijs ſeorſum & ſeminibus. SEN. Quibus proficit hoc oleũ? BRA. Quod ſub terra conditur, venarũ hemorrhoidalium doloribus ſuccurrit. In genere id oleũ omnes dolores ſedat. SEN. Oleũ de papauere ſiquitur. BRA. Et ſi multæ ſint papauerum ſpecies, vna ſola potiſſimum vtimur, albo inquam papauere. Ex hoc oleum conficitur, quamuis & ex nigro dormitioni aptũ parari poſſit. Quippe eo temporibus inunctis, naribusue ſublinitis, pro meconio uti poterimus: ex ſeminibus fit, quũ & ex floribus fieri conueniat. SEN. Oleum irinum ſequitur. RRA. Ex iride fit hoc oleum, ſed uario modo: nam aliqui ex radicibus, alii ex floribus parant. At in communi ferè uſu eſt, ex

Oleum de cochiis.

Oleum de papauere.

Oleum irinum.

radicibus floribus additis in dupla: portione, & aqua de coctionis radicum: deinde oleum ſeſaminum, aut maturarum oliuarum infundunt. Denique in uitreato uaſe bulliunt, itaq; uarijs uicibus permutando faciunt, ut in oleo roſaceo Dioſcorides, & poſt ipſum Meſue oſtenderunt. SENEX. Oleum de hypericon ſequitur. BRA. Rutam ſylueſtrem ab antiquis, etiam aſcyron in herbis appellari monuimus. Recentiores ex foraminibus, quæ in folijs uidentur, ſi è regione ſolis, aut lucis alterius conſpiciatur, perforatum uocant. Id oleum uarijs modis conficitur: ſunt qui in uitreatum uas flores ſimpliciter ponant, & per ſe ui ſolis oleum educi ſinant: alij ſub terra condunt, alij infundendo parant. Sed hi duobus modis utuntur: uno, ex ſolijs floribus, altero, pluribus mixtis rebus in hunc ferè modum ſumentes cacumina aſcyri, id eſt, à nobis uocati hypericonis ad quantitatem trium unciarum, & in uinũ odoratum infunduntur, trium dierum & noctium curriculo: mox duplici uaſe optime obturato bulliat, deniq; exprimantur, & abijciantur cacumina, in eodemq; uino, eandem quantitatem cacuminum aſcyri infundito totidẽ diebus ac noctibus: poſtea adde terebĩthinæ uncias tres, olei ueteres uncias ſex, croci ſcrupulũ unum. Miſceantur hęc, & in duplici uaſe (ut inquiunt) coquantur, quoad uinum enaneſcat, poſtea in uitreato uaſe, uitreóue ſeruato. Verũ non eſt opus hæc longius enarrare, quum à Meſue & recentibus luce clarius oſtendantur. SENEX. Equidem harum compoſitionum plene codices ſunt. BRASA. Imò & ad compoſita medicamenta potius ſpectant, de quibus poſt ſimplicia agere promiſi, nec promiſſis fruſtraberis.

Oleum d̃ hypericõ.

beris: nihil enim gratius habeo, quàm bonis uiris inſerui-re: imò & olea quæ ſimplicia ſunt, id eſt, ex oleo & flo-re uel herba inter compoſita medicamenta numerabun-tur. SENEX. Olea nunc ſequuntur, quæ per decoctio nem & ui ignis fiunt. BRASAVO. Omnia per deco ctionem & ui ignis fieri poſſunt. SE. Verum eſt. At in ſubſcribendis, uſus ignis potiſſimum requiritur. BRA. Subſcribas cito. SEN. Oleum de ſpica nardi. BRA. Quod ex Gallia affertur, emere ſuadeo: ex India raro comportatur: apud nos ineptum eſt, & non ex nardo, ſed potius ex dicta lauandula fit, quod nonnulli balſaminum uocant, & pro opobalſamo utuntur. SENEX. Oleum de citonijs occurrit. BRASAVO. Ex ipſo pomo, & floribus etiam fieri poteſt. SE. Oleum de maſtice acce-dit. BRA. Hoc cum uino fit, & ſine uino, & ex oleo ſe ſamino, & ex roſaceo. SEN. Oleum de ſcorpionibus ſe quitur. BRA. Et hoc duplici modo fit: ex ſcorpionibus & oleo, in quo ſuffocati ſunt, & per triginta dies in ſole ſeruati. Alter modus ariſtolochiam, gentianam, cyperũ, corticem radicis capparorum, et oleum amygdalarũ ama rarum recipit: quod potius compoſitio eſt, quàm ſimplex oleum vrinam mirifico proritans, ſi pecten ungatur. Gal li ſcorpionis, Hiſpani ſcorpiones hoc animal appellant. SENEX. Oleum uulpinum accedit. BRASA. Ex uiua et integra uulpe ab aliquibus paratur, quam in oleo animam reddere cogunt. Id non probo, utpote ſtercora, & urinam recipiens. Alij interaneis ablatis ex oleo faci-unt, quos probo. Galli uulpem regnart, Germani fuchs vo cant. SEN. Oleum de piperibus accedit. BRA. Com

oleum de ſpica nar-di.

Oleũ bal ſaminuꝫ.

Oleum de citoniis

Oleum d maſtice.

Oleum d ſcorpioni bus.

Oleuꝫ vul pinum.

Oleuꝫ de piperibus.

poſitio empla eſt, non ſimplex medicamentum. S E N. *Oleum myrtinum ſequitur.* B R A. *Myrtinum ſuprà Dioſcorides ex expreſſione baccarum fieri admonuit, ſed alter modus eſt per decoctionem aut infuſionem.* S E N. *Oleum de capparibus accedit.* B R A. *Et hoc inter compoſita enumera, quoniam ex corticibus radicum capparum, iride, agno caſto, tamariſco, uino, & oleo fit.* Nuper *ex capparum floribus paratur, quoniam* Ferrariæ *plantari cœpere cappares, & prodeunt: lienis durities mirificæ ſoluit.* S E N. *Oleum de caſtoreo occurrit.* B R A. *Per decoctionem fit.* S E N E X. *De euphorbio accedit.* B R A. *Dum fit, ſummopere cauere oportet, ne euphorbij puluis os ingrediatur, & in ebulliendo fumus euitandus. Fit ex hoc genere compoſitum & ſimplex, eadem ratione & de caſtoreo.* S E N. *De lumbricis terreſtribus oleum ſequitur.* B R A S. *Et hoc præter lumbricos alia ricipit: quamuis & ſimpliciſſime etiam paretur: quam ob rem Meſuem & recentes in his parandis ſpeculeris.* S E N. *Oleum lacertarum poſtea occurrit.* B R A. *Ex lacertis ſimpliciter, eo modo quo ex ſcorpionibus parari nouiſti: quod duplex eſt. Vnum, ex communibus lacertis, quæ per domos noſtras & parietes uerſantur. Alterum, ex uiridibus lacertis, quæ Latinè ſtelliones, uulgò leguri dicuntur, & hoc ex uiuis lacertis ab aliquibus fit, ab alijs ex mortuis & exenteratis, ne ſtercora oleo innatent. Lacertas Galli lezard, Hiſpani lagardixa, Germani eidex uocant.* SEN. *Coſtinum oleum ſequitur.* BRA. *Inter compoſita numerandum eſt, quoniam recipit coſtum, caſſiam, ſampſuci cacumina, uinum, & oleum ſeſa-*

Oleũ myrtynum. oleum de capparib⁹ oleum de caſtoreo. oleum de euphorbio. oleum de lumbricis terreſtribus. Oleum lacertarum. oleum coſtinum.

minum

minum: nunc uero in tua officina hoc oleum parare deſinas, quia coſto caremus: nam radix ea, quam pro coſto uẽdunt pharmacopolæ, à coſti notis diſtare, Dioſcorides & cæteri antiquiores ſuis deſcriptionibus oſtendunt: tamẽ facile eſt ex Arabia Venetias ferre coſtum, facilius ex India, facillimũ ex Syria: plurimũ odorẽ habere oportet & eximiũ, quali caret coſtũ ueſtrum: nec candidũ eſt, guſtuue mordicat, ut uerum coſtum facere oportet. His autem omiſſis ad alia te conferas. S E N. *De oleis expeditum eſt, quæ in officinis habemus, niſi aliquod incuria omiſerimus.* B R A. *Plura tamen alia ab autoribus ſcribuntur.* S E N. *Hæc ſolum inuſum uenere: quamuis & à Meſue alia quædam ſcribantur: quicquid ſit, idem fere modus eſt omnia componendi: & recentiores chymiſtæ nouos quosdam modos inuenere, quos partim ore, partim in ſuis editis uoluminibus didici. Verùm quum hac nocte omnia quæ nobis accedere, perpẽderem, & collecta ſimplicia mentis acie contemplarer, nonnulla in mentem uenere, omiſſa quidem, ſed neceſſaria, ut ſcilla.* B R A. *De hac inſuccis diximus.* S E N. *Teſtudines.* B R A. *Quadrupedia ſunt nobis notiſſima, uel ex nemoribus, aut mari capiantur. Marinæ teſtudines pedes habent ad ambulandum ineptos, quippe alæ uidentur, quibus pro remis utũtur: quas nos marinas dicimus albo cortice tectas, & nigris quibusdam ſignis uermiculatas, ex mari non ſunt ſed maritimis nemoribus, & ſabuloſis. Noſtra autem nemora. & fouearum aquæ nigras faciunt. Marinæ rariſſime à nobis uidentur, id eſt, quæ ex mari nõ maritimis nemoribus, quia has frequentiſſimas habemus. Annis ſupe-*

teſtudinũ ſummaria conſideratio.

rioribus Magnifica Eleonora Fliſca unã uerè maritimã habebat, et ingentem, quę pedes in modum alarum ad natandum habebat, ad greſſum ineptum. Gallanæ à nobis, ab alijs turtugellæ, à nonnullis biſcæ ſcutellariæ uocant. SENEX. Etiam leporinis pilis utimur. BRA. Quid opus ẽ rem tam notam deſcribere, quam Galli lieure, Hiſpani liebre, Germani haſz uocant, & haſz harſz, id eſt, leporis pilum? de his finiuiſſem, niſi in mentem ueniſſet, ſummos philoſophos ſcriptum reliquiſſe lepores promiſcui generis eſſe, quod etiã cuniculis & paſſeribus adſcribunt. Nos autem manifeſtiſſime in his marem et fœminã deprehendimus, quippe inſtitutum eſt nobis, omnia quæ poſſumus, experiri, nulli ſumptui, nec labori parcentes, in his præſertim quę ſupra humanam rationem ab antiquioribus ſcribuntur. SE. Caligine etiam utimur. BRA. In unguentis potiſſimum, fuliginis (ita enim latinè uocat, non caligo) uſus eſt. Fumi pars eſt, quæ parieti inhæret: quippe fuliginem fumum craſſiorẽ cõdenſatum uocamus, Germani rueſt. SENEX. Ballæ marinæ, & ſpongiæ etiam in mentem uenere. BRA. Idem ferè eſt harum rerum uſus. Marinæ ballæ, uel pilæ magis nuncupãdæ, arefacientem naturam habent: quid ſint, nuſquã apud antiquos reperi. In ſpongiarũ genere eas repono, quáuis Zoophyta nõ ſint, id eſt, inter plantas et animalia media, qualia ſpongiæ ſunt, ex maris ſpuma ad littora colliſa, & cuiuſdã herbæ minutiſſimis feſtucis fit. Nonnulli ex fractis ſpõgijs & ſpuma, alij arte faciũt ex glutino & taurinis pilis, ignaros pharmacopolas decipiẽtes. Ita fit maris impetus in maris æſtus: in minimas feſtucas herbã reddit, & ad lit

In lepori/b⁹ mas & femina reperti.

Fuligo q̃d

Ballæ marinæ.

ad littora detrudit, quæ mixta ſpumæ conglobantur, & ob motum ſupra littus ex fluctu collidente in gyrum tendunt, & pilæ formã. Ad ſpongias accedamus. Apud antiquos tria tantum ſpongiarum genera inuenies, quæ per marem & fœminam, per denſum & molle diſtinguuntur, & ſuis nominibus appellantur, tragos, manæ imauos, Achilleum. Tragos ſpongia eſt ſpiſſa, dura & aſpera in marium genere: manæ imauos: minus ſpiſſa & mollior eſt: achilleum, tenuis eſt ſpongia, denſa, ad penicillos apta. Mas fiſtulas habet minores, fœmina latiores, quoniam per illas fiſtulas nutrimentum ſumunt. Nos varias ſpongiarum diſtinctiones habemus, quas antiqui aut non nouere, aut data opera reliquere, utpote quæ in ſuis contineantur. Nos enim coloribus, figura, & magnitudine diſtinguimus. Dioſcorides albam fieri arte docet libro quinto, imò candidam, ſi molliſſime inuerſæ, id eſt, parte cõcaua ſurſum ſpectante, lanuginoſa maris ſpuma aſpergantur, & inſolẽtur, etiam ſi nox calida ſit radijs lunæ ſupponitur, eadẽ maris ſpuma, quã ἁλὸς ἄχνην uocant, aut marina aqua cõſperſæ. Plinius de ſpongijs omnia ferè ſumit. quæ ab Ariſtotele quinto de animaliũ hiſtoria ſcripta relinquuntur: figura diſtinguimus, & magnitudine, quoniam aliquæ oblongæ, aliquæ minus, aliquæ latæ, aliæ rotundæ aliquæ craſſæ, aliæ ſubtiles, aliquę tuberoſæ, alię planę. Subtilioribus, molioribusq́; ſpõgijs ad fomenta utimur, ſicuti antiqui Rhodiacis ad eadem, quia molliores, & pro dilatandis uulneribus, his utimur ex terebinthina, ad alia uero craſſioribus, et aſperioribus: maioribus ad ciſternas utimur, ut aqua purior

Spongiarum apud antiquos tria genera

deſcendat. Nonnulli pharmacopolæ pro ſpongia re quadam utuntur intus lanoſa, quam aliqui maris ſpumam arbitrantur: quoniam apud Dioſcoridē, ἁλὸς ἄχνη, id eſt, maris ſpuma, ſpumoſa maris lanugo dicatur. At re uera non eſt maris ſpuma, quàm pro illa ſumitis. Quandoq; arbitratus ſum urticam marinam eſſe, quoniā ſi aperiatur, internæ partes manum urunt ueluti urtica herba: quod in antiquiori ægrius, in recenti uehementius fit, ut in urtica herba etiam contingit: facillimum eſt ſpumam maris habere circa ſcopulos colliſam. At re ad libellā perpenſa, quid eſſet id à uobis ſpumam maris appellatum ſpōgiæ figurā habens prædurę, aut pumicoſum, inueni. Nam Dioſcoridis, Galeni & antiquorum alcyonium eſſe certe conſtat. SENEX. Quod igitur à nobis ſpuma maris dicitur, apud antiquiores alcyonium eſt? BRASAVO. Equidem. SENEX. Gaudeo plurimum apud me alcyonium latere, quod diu uidere optari. BRASA. Sed aliqui ueſtrum, primam ſpeciem habent ſpongiæ ſimilem, alij quintam ſpeciem, quæ pumicoſa eſt. At ſeorſum haberi debent, quoniam, ut Dioſcorides refert, uarijs rebus accommodantur. Plinius quatuor genera ſolum enumerat, & in aliquibus à Dioſcoride diſſidet. Illi erratū (non tamen ſummè, quia hæc omnia exiccandi uim habent) qui alcyoniū antiquorum, id eſt, ab ipſis uocatum ſpumam maris, pro uera ſpōgia ſumunt. SENEX. Neſcio unde ortum ſit, quod nos alcyonium ſpumam maris appellemus. BRA. Ego aūt ſcio: uos pharmacopolæ barbaros potius imitamini, quā probos autores. At Serapio capi. 388. de Alcyionio tractat ſub hoc nomine ſpuma maris, quod uidere

Spuma maris.

Alcyoniū

dere licet, illum Dioſcoridi & Galeno conferentes. Nam eædem ſpecies & eædem uires à Serapione in ſpuma maris aſſignantur, quæ à Dioſcoride & Galeno in alcyonio. Propterea eius interpres in illius capitis lẽmate potius de alcyonio, quàm de ſpuma maris ſcribere debebat, quippe Serapionis nomen eſt Zebethalbahar: fuit ergo in cauſa, Serapionis interpres, vt verum alcyonium, ſpumam maris appellaretis. Tamen Dioſcorides ab indigenis etiam Bembici Inſulæ Propontidis, alcyonium ἅλος ἄχνην, ideſt, maris ſpumam nuncupari dicit: & re uera ex ſpumæ colliſu fit. SEN. Audiueram alcyonium cuiuſdam auis nidum eſſe. BRA. Ita nuncupatur, quoniã alcyones aues, maris tranquillitatem, & ſummam malaciam oſtendentes, earum nidos illis ferruminant: propterea & tu prius decipiebaris, & alij qui putant alcyonium nunquam uidiſſe, quod ſingulis diebus tractant. SEN. Idem igitur ſunt, ſalis ſpuna aut maris ſpuma, & alcyonium. BRA. Nõ idem, ſed diuerſa, imò ab autoribus diuerſis capitibus tractantur: tamen ab eodem principio naſci, & in uiribus quodammodo conuenire certũ eſt. Quam uero maris ſpumam nunc appellatis, & pro illa publicè uenditis, alcyonium eſt, & non maris ſpuma. Ad ſpongiam redeuntes, Plinius ſui temporis medicos uellicat libro triceſimoprimo, cap. ulti. qui ad duo nomina ſpongias reddidere: ad Aphricanas, quarum firmius ſit robur, & Rhodiacas ad fouendum molliores. Nos uehementius conqueri oportet quoniam noſtro æuo medici et pharmacopolæ ad unum, nomen reddidere, communiſſimum inquam: nam quum ſpongijs indigent, nihil

aliud inſtituunt, quàm ſpongia una aut duæ recipiantur. Nonnullos tamen demo, qui molle & aſperum addunt. Ex græcia, Illyria, & orientalioribus partibus Venetias afferuntur: tamen & in noſtro mari ſpongiæ naſcuntur, ſed minores. Nos ſpõgias prope Comaclium paruas quidem, ſed ualde molles collegimus ſaxis inhærentes. Non deſunt, qui lanuginem quandã ſupra oſtreorum conchas innatam pro ſpongijs ſeruent, & ea quum opus ſit, utantur: quum potius muſci marini genus ſit, quàm ſpongiæ, imò è contrario intra ſpongias oſtreæ, piſciculi, & lapides inueniuntur, oſtreis & piſciculis nutriuntur. In tua officina omnes ſpongiarũ ſpecies habeas. A nobis plures ſpongiarum differentiæ uiſæ ſunt, quàm ab antiquis enumerentur. Studebimus interim ſpecies omnes oculata fide ſecernere, & quibus locis inueniantur: lapidem quoque, qui intra ſpongias natiuus reperitur, habere oportet, nempe ueſicę calculos minuit. Ob id Plinius libro trigeſimoſexto, capite decimonono, cyſteolithos uocari cẽſet, quia ueſicæ medetur. Serapio tamen de hoc lapide agens capite decimoſexto, eos reprehendit, qui ad lapidẽ ueſicæ ualere prodiderunt: imò, inquit, renum lapidi tantum occurrit. Tamen in calce eiuſdem capitis palàm ſibi aduerſatur, inquiens, & lapis in ſpongia inuentus, contra lapidem ueſicæ cum uino ſumptus ualet. Denique illud addam, antiquos medicos affirmare, nuſquam diutius ſpiritum durare, quã in ſpongijs: propterea qui peſtilenti morbo affectos curant, ſpongia aceto aſperſa circa nares & os ponunt, ne infectum aërem trahãt: & ad alia plura antiqui ſpongia utebantur, ut ex ipſa ſpiritum traherent,

nõ ex libero aëre, ob aliquam infectionem. Quod genus remedij apoſpongiſmon uocabãt, præſertim Archigenes, & re uera in peſtilenti morbo, & epidemico, nihil excellentius. Reliqua proſequaris. SENEX. Hactenus omnia ſimplicia ad vnum uſque enumerauimus, quibus in officinis utimur: niſi unum aut alterum incuria mente exciderit, aut diligentiam noſtram effugerit. Ne tibi graue ſit, mihi opportunum uideretur Compoſita incipere. BRASAVO. Nunc moleſtus non ſis: quippe id lubẽtiſſime agam, quod ſpopondi, et quod iamdiu cœpi. Paucis quibuſdam negotijs expeditis, perficiam: quum enim operi manum dabimus, nunquam amouebũtur, priuſquã in calcem peruentum erit. SENEX. Hactenus optimus Deus te incolumen ſeruet: officinam meam uiſitabo, & collecta medicamenta ſimplicia ſuis loculis diſponã. BRASAVO. Bonis auibus recedas. HERBA. Ergo perdicibus & faſianis recedet. BRASAVO. Cur ita? HERBA. Quoniam bonæ aues ſunt. RRASAVO. Eo intellectu, turdis & coturnicibus etiam recedendũ erat. HERBA. Et illis. BRASAVO. Igitur Deo comite recedatis.

FINIS.

ARISTOTELIS PROBLEmata quæ ad ſtirpium genus, & oleracea pertinent.

CVR aquam ſalſam apium recipit, porrum recuſat? An quòd alterius radix imbecilla, alterius ualida eſt. Impatibilius autem, quod ualidius.

Cur in prouerbio eſt, Mentam belli tempore, neq; edito, neq; ſerito? An quia menta refrigerare corpora poteſt, ut corruptione cõſtat ſeminis genitalis, id autem ipſum aduerſum omnino eſt ad fortitudinem, atq; animoſitatem, quamuis genere ſit idem.

Cur aliqua fructu uacent, cum florem habeant: ut cucumer, cucubirta, malus punica? An his fructus nõ deeſt: ſed ipſa pro fructibus habentur, quibus flos inſidet. Fructus enim id eſt. quod florem gerit. Cucumeri autem florem inhærere perſpicuum eſt.

Cur eorum, quæ terra gignit, alia cocta, alia cruda, ſunt cibo idonea? An quibus ſuccus eſculentus non protinus eſt, ijs decoctis dulcior redditur à calore. Quibus autem ſapor uel protinus gratus conſiſtit, hæc etiam cruda eſitantur.

Cur alia elixa, alia aſſa melius edi poſſint? An quòd humidiora non eatenus humectari, ſicciora non amplius exiccari oportet. elixa autem humidiora, mollioraq; omnia redduntur, quæ uero minus humida ſunt, hæc igne cõfecta

ſecta ſicciora prorſus euadunt.

Cur alia eſculenta, alia ineſculenta experiamur? An cauſæ ſuccus eſt. Quod enim & ignis expers ſuccum continet immitem, & igne confectum nihilo minus redditur, hoc cibo ineptum penitus eſt. quod autem ſucco eſculento quidem, ſed uehementiuſculo conſtat, hoc pro condimento recipimus, quod enim exiguo corpore uim magnā obtinet, id naturā condire poteſt ampliorum eſculentorum.

Quam ob cauſam ſtirpium aliæ ad ſemen uſq; uiuere tantummodo poſſint, deinde cum ſemen tulerunt, exareſcant, ut genus herbæ, & quæ olera nominamus: aliæ nō, ſed ſæpius fructificare ſolitæ ſint. Ipſarum etiam uiuentium ad ſemen uſq; ferendum, cum magna pars annua ſit, genus apij quod ab equo hippoſelinum appellatum eſt, quaſi equapium dixeris, anno poſtero fructum affert: cūq; attulit, exareſcit. cur ita? An omnia eatenus uigent ætate, quatenus ſemine quoq; ualeant. nam & homines ad annum trigeſimum uſq; proficiunt, aut copia, aut craſſitudine. Vbi autem ſemen ferre nō amplius poſſunt, modo ſtirpium obareſcunt, atq; ſeneſcunt, quāquam alia ocyus, alia ſerius occidunt. idq; portione. ſed quam ob cauſam alijs longum uitæ ſpatium, alijs breue datum eſt, porrò alterius intereſt diſputationis declarare. ſed cum omnibus finis, ac terminus ſit perfectio ſeminis, quibus uita breui tempore continetur, hæc ſemel aut certè non ſæpe. quæ autem eſſe longæua natura uoluit, hæc ſæpe fructificare neceſſe eſt. Quam ob rem quæ imbecillima ſunt, ferre nō plus ualent, quàm ſemel: tum exareſcant neceſſe eſt. ac eorum ipſorum alia anno primo ſimul & ſemel reddere, &

uitam explere naturæ ratio ſancit:alia poſtero, ut equapium. Quæ uero prævalida ſurgunt, hæc annis pluſculis poſt fructificare incipiunt, diuq; uitam agere poſſunt, fructificareq; ſæpius, ut arbores.

Cur ſi quis apium radice tenus circunfodiat, partiq; imæ panicum undiq; ingerat, deinde terram accumulet, itaq; irriget, radices mira magnitudine adoleſcent? An quòd natura panici fungoſa, et calida pabulum attrahit, conceptumq; non ſurſum tranſmitti patitur: ſed inter radicem contentum calore ſibi indito concoquit, ut radicis ampliſſimum ſequi incrementum neceſſe ſit.

Cur ſi quis cucumeres, aut cucurbitas protinus paruulus condiderit in terram, maiores multo efficiet? An quòd ſpiritus, & ſol exiccando incrementum impediunt, molemq; tum minorem, tum criſpiorem reddunt: quemadmodum & arbores, quæ loca uento, ſoliq; expoſita tenent, quæq; in cauis manent, & riguis, alteræ enim magnæ, fungoſæq; fiunt: alteræ paruæ, & ſpiſſæ. Aſt uero inter terram occulta, quoniam contrà afficiantur, contra euadant, neceſſe eſt. Quin etiam quæ uaſis includimus, ut cucumeres in ferulis cauis, aut tegulis, & mala punica, aut quæuis mala in ollis, ampla reddun tur, & fungoſa. contrà, quæ detecta ſunt, parua, ſolidaq; augeſcunt, nullo ambiente operculo, quod alimoniam faciat largiorem. Id enim obiectum facit, ne pabulum aut euaneſcat, aut areſcat.

Cur plantarum acrium ſemina acriora ſunt, quàm radices, & folia? An quòd ſemine omnia oriuntur, inq; cæteras omnes partes ex eo ueluti fonte quodam, ut quidam

aiunt,

ciunt, & ſapores, & odores deriuari neceſſe eſt. nam etiam odores omnium unà cum ſeminibus eſſe ſuaues incipiunt. Quòd ſi acritudo cæteris ex ſemine proficiſci ſolita eſt, ſemen ipſum maximè eſſe tale ratio exigit.

Cur tenues radiculæ acriores ſunt? An quòd ampliores illæ ſpatio temporis longiori plenius concoctæ miteſcũt.

Cur capparis locis prouenire cultis haud facile poteſt? multi nanque tentarunt & radice translata, & ſemine ſparſo, cum apud nonnullos commodior capparis ſit, quàm roſa: ſed tamen efficere nihil potuerunt. quid ergo cauſæ ſit, ut cultis neſciat hoſpitari: inculta, & auia perſequatur, & maxime ſepulchris adhæreat? Igitur de hoc, cæteriſq; generis eiusdem accepiſſe illud oportet, quòd non omnia eadem ex materia conſiſtere ſolent, aut augeri: ſed ſunt, quæ ex aliorum corruptione, & principio conſiſtant, & poſt augeantur. ut peduncli, & pili corrupto alimento, aut qua labe alia corporis prodeunt. Ergo ut in corpore nonnulla excremento proueniunt alimenti, quod certè crudelitas eſt & ubi naturæ uires ſuperare non queunt, abſcedunt quidem in ueſicam, & aluum, quæ in promptu maxime ſunt, aliqua uero animal producunt, itaq; in ſenectute, & morbis hæc augentur: ſic in terra alia concocto alimento & conſiſtunt, & augentur, alia excrementis, aduerſaq; concretione oriũtur. Culturæ autẽ officij eſt, ut cõcoquat, reddatq; efficax alimentũ, quo genus mite, urbanũq; fructuũ conſiſtit. Quæ igitur mitigatione, informationeq; huiuſcemodi creantur, hæc urbani uocabulo ſignificamus, eo quòd ſolertia hominis educata quaſi eruditaq; meliora euadant. Quæ

autem cura adhibita miteſcere nequeũt, aut etiã aduerſo habitu loci ſui generis prodeũt, hæc ſylueſtria ſunt, & ruſtica, cultuſq; uiuere nolũt. cultus enim dũ ea melioribus inſtituere moribus cõtendit, deprauat, atq; peruertit, quippe cũ a ſua natura deſciſcere nequeãt quæ orta ſunt ex corruptione, quo in genere capparis quoq; profectò eſt.

ῥαφανίδων radicularum.

Cur ſi quis radicularum folia tempore hiberno, cum maxime vigent, abſciderit, & terram pedibus complanarit, conculcaritq; ut imbrem nullum admittere poſſit: radiculæ ipſæ per æſtatem amplitudine mira increſcent? An propterea quia ne corrumpantur, cauſa conculcandi ſoliditas eſt, quæ humorem putrefacere prohibet. alimẽtum uero, quod aliter ad germen ſurſum trãſmitteretur, radix ſibi ipſa totum diſpenſat, itaq; vel amplior fiat, neceſſe eſt, uel ſuo de latere radices alias mittat geminans modo ceparum, has enim multiplices effici nouimus, ſi quis annuas non euellat, ſed tẽpori hiberno relinquat. At cum uim iſtam procreandi, ut lateri ceparum natura dedit, ſic radicularum negarit, neceſſe profecto eſt, ipſas illas craſſeſcere nimiam ob copiam alimenti.

Cur ſi quis cucurbitas, aut cucumeres apud puteum ſitos in ipſum dimiſerit puteum tempeſtiuos, beneq; operuerit, uirides per annum totum ſeruabit? An quod uapor aquæ refrigerans efficit, ne aſſiccentur, ſeruatq; uirides, & uegetiores. & obturatio illa, & ſpiritus, ſatis alere poſſunt, quæ iam in plenum creuerunt. permanendi uero facultas propterea datur, quòd relictis radicibus ſuppetit alimentum. nam ſi quis cum fructificarunt, detractis ſarmentis, præciſaq; planta terram

ram aggerarit, conculcaritq́; circum radices, cucumeres faciet præcoquos, utpote, cum radix ualeat conſeruari. Haud enim cucumer annuã ſortitur naturã: ſed uiuere ulterius poteſt. Ferent autẽ iſti fructũ maturius, quàm qui ſemine prodierunt. qm̃ radix bona pars ſcilicet operis præcondita iam naturæ habetur. quod illis ſeminatis prius cõficí neceſſe eſt. Terræ autẽ aggregatio, & cõſtipatio tẽporẽ inducit, quo radix, & ſeruari, et germẽ mittere celerius queat. Vnde etiam fit, ut ſi quis per hiemẽ cucumeris ſemẽ in quallis ſitum aqua irriget tepida, & modo ſoli exponat, modo colloc et apud ignẽ, præcoquos admodum cucumeres faciat, ſi tempore cõgruo ad ipſum cum quallis in terram demittet.

ἐν ταλαρίσκοις, in quallis ſeu qualathulis.

Cur non meridie, ſed mane noctuue irrigare cõſueuerunt? Vtrum ne ſolis feruor humorẽ abſumat. An quòd, ſi aqua calida ſit, necabit quæ irrigantur.

Cur omne odoratũ genus tam ſeminũ, quàm ſtirpium mouere urinam poteſt? An quia calidum eſt, concoctuq́; facile. Cuius ſanè generis ſunt, quæ urinam ciere ualent. Calor nanq; interior cito extenuat, nec aliqua corpulentia odor continetur. Nam & ea quæ minime odorata ſunt, ut allia, caloris ſui ratione uim mouendi urinã habent, uel potius colliquandi. ſeminũ autẽ genus omne odoratũ, calidũ eſſe proculdubio nouimus. Odoris enim natura calore aliquo omnino creatur. At uero, quæ male olẽt, haudquaquã apta cõcoctioni ſunt. Eſſe aũt nõ calida ſolũ, ſed etiã cõcoctu facilia debẽt, quæ ſint prouocatura urinã. ut ſcilicet unà deſcendẽdo humores extenuent.

Cur ocyus olus excauleſcat, quod ſemine uetuſtiori,

ut trimo, aut bimo prodierit quàm quod nouo? An ꝙ ſicut in animantium genere ſemen celerius affert quod uiget, ita etiã ſeminũ, quæ uetuſta admodum ſunt, uim ſuã omnẽ exhalarũt. quæ recẽtiſſima, imbecilliora propterea ſunt, quòd excremẽtũ adhuc procreatum minime conuenens continent: quæ media tempore, hæc humore inutili omni exacto, ualidiſſima eſſe probãtur. celerius igitur ſemen profundunt. Id autẽ ipſum non niſi excauleſcere eſt quippe cum ſemen ex caule proueniat.

Quã ob cauſam ruta inſita in ficũ, pulcherrima plurimaq; proueniat? inſeritur uero inter corticẽ, limoq; obducto fouetur. An ꝙ rutæ radix fomentũ, teporemq; deſiderat. itaq; cinere quoq; circũdata iuuatur. ficus autẽ calida eſt, quod eius ſuccus omnium acerrimus docet, & fumus, quẽ multũ emittit. habet igitur calorẽ, atq; humorẽ talẽ, qualẽ etiã cinis. Quam ob rem ſi ille iuuare poſſit, ficus porrò copiam, ac uigorem eo magis præſtabit, quo humor cineris quidem non perpetuè affluit. fici uero irrequieto confluuio manat, utpote cum arboris ſuccus conſumi ex toto non poſſit.

Cur ſtirpium nonnullæ caulem ſemper edant inanem? An illis, quarũ natura imbecillior eſt, has rarũ, inanemq; emittere caulem neceſſe eſt.

Cur in terra Attica fructus cæteri dulciſſimi fiunt, thymum uero acerimum eſt, cum id etiã ipſum fructus quidã exiſtat? An quòd ager ille tenuis, ſiccusq; eſt quã ob rem non multũ humoris continent, quæ in eo naſcuntur. Ergo quæ dulcia ſua conſtant natura, hæc ob humoris contenti mediocritatẽ, ubi ſol partẽ conſumpſit maxi

mam

mam, facile reliqua concoquuntur. Etenim multum conco qui negotium magnum eſt: mediocre expeditius confici poteſt. Vnde fit, ut fructus, qui lege ſuæ naturæ dulces creantur, dulciores euadant: qui ſicci è natura minimeq; dulces proueniunt, ſuam ob inopiam tantum humoris retinent, quantum ſuo conueniat generi, quod dulce nequaquam eſt. Sol autem quantum dulciſſimum ſit, & leuiſſimum, eximit. Itaq; acerrimi relinquuntur, qui humore ſupervacuo carent, quem fructus cæteri obtinent.

Cur pulegiũ, & liriũ, & cepe, ſuſpenſa florent ſolſtitij tẽpore? An ineſt crudũ in his alimentũ, quod ut hieme concoqui ex frigore nequit: ſic ſolſtitio ex calore concoquens auget. utrũ, quia influxu carent aſſiduo, breui marceſcunt. Etenim quæ nullũ alendi initiũ, nullũ influxum aſſiduũ habent, intereunt, exiccãturq;. Qua de cauſa accidit apud Scythas, ut frumentum diu in terra maneat, propter copiam niuis, & ubi emerſerit celeriter creſcat.

Cur cepe unũ tam acriter mordere oculos poteſt? Vnde nomẽ quoq; à Græcis crõmyon impoſitũ putant, perinde quaſi pupillã cõprimi cogeret. origanus uero nihil huiuſcemodi facit nec aliud quippiam ex cæteris quã quàm acre. Neq; enim naſturtiũ, quod mordacius eſt, oblatũ oculis efficit æquæ ut lachrymæ profluant. at cepe & cũ oculis admouetur & comedit, lachrymas mouet. An q̃ acriũ genus diſcrimine euariat numeroſo, quo ſua cuiq; uis conſiſtit, rataq; habetur. Naſturtiũ ergo, quia calidius eſt, reſiccare quod colliquauerit, amplius poteſt. Nam extrudere lachrymam cum editur, poteſt. admodum tñ ad oculos, nihil propterea mouet, quia nullũ mittit uaporẽ. eſt enim

id & ſiccius, & calidius. Origanis cæteraq; id genus calida ſunt leniter, et ſicca. quod lachrymas autem moueat, mordax id eſſe debet, & humidum & lentum. Quas ob res oleum quoq; lachrymam excutit, quáuis leniter mordeat. ſubiens enim, irreptansq; ſuam ob lentitiam, atq; tenuitatem dolorem mouet, ac proinde humorem tabificat, ac cæpe uim eiuſmodi ſanè habet, ut quod & humore, & uapore ſit calido, tenui, & lento. Itaq; oculis admodum, eo quòd uapor eiuſmodi eſt, humorq; tenuis commeat lachrymas mouet. cumq; editur, itidem trãſmiſſa reſpiratione facere poteſt. Allium calidum quidem eſt, & acre, & humoris aliquid contineat: ſed lẽtum non eſt, itaq; lachrymam mouere non poteſt.

Quam ob cauſam myrta colliſa in manu dulciora ſentimus, quã integra? An quẽadmodum racemorum acini vindemiati dulciores ſunt, quàm non uindemiati. Etenim muſto, quod natura ſuaue eſt, excerpti acini quaſi condiuntur. quippe qui uel extrinſecus muſtum reſudent. at qui in racemo cohærent, utiq; inconditiores conſtant. ergo myrta quoq; natura dulcia, intusq; ſuã dulcedinẽ acinorũ in modũ uuę cõtinentia, ubi manu cõpreſſa, cõflictataq; ſunt, diffuſa inteſtina dulcedine, parte quoq; exteriore inopplentur. itaq; dulciora non immerito ſentiuntur.

Cur myrta enucleatiora ſunt, quæ minora, & palmulæ nucleo penè uacant, quæ minutæ adoleuerunt, & uuarum acini, qui paſſim conſtiterũt exigui, uinacea uel nulla continent, uel pauciora minoraq;? An quia minus perfecta ſunt, quæ minora. idcirco ſemen continent indiſcretũ, cui perinde ut fini, nucleus deputatus eſt. quã ob rẽ et mi

nora

nora ſunt, utpote ſurculi quidem agnati exteriores, partuſq; imperfecti: & minus dulcia, quàm quę iuſtum conti nent nucleum. Sunt enim minus concocta. Concoctio autem non niſi perfectio eſt.

Quam ob cauſam fructuum alij partem radici proxi mam habent amariorem, ut cucumeres: alij poſtremam ſu periorem, ut glãdes? An quòd alijs pars iſta radici proxi ma crudo ueſcitur alimẽto, quoniam eſſe confluuium per radicem frequentat: alijs quia ſicci è natura ſunt, poſtrema pars ſucco dulci concoctoq; inde abſumpto, iam plenius ſiccatur, amareſcitq; modo ſalis. Redditur enim unũ quodq; amarum, cum amplius exiccatur, ut oliuæ, ut glan des inueteratæ efficiuntur amaræ.

Cur aliqua germinare non terra contenta, ſed abſciſa aut euulſa, uel recondita poſſint, ut caules liliorum, ut al lia, ut cepę? An quòd omnes alimentum intra ſe continent, nec certo, definitoq; loco omnes oriuntur. Creſcere autem unũquodq; poteſt nõ eo, quòd in ſe continet alimentũ, ſed quòd decoctum iam & digeſtũ illud pabulum eſt. conti nent igitur uel antehac alimentũ: ſed augeri tum dũtaxat incipiunt, cum tẽpus ad id adeſt, cuius opera res illa effici poteſt. uelut etiam oua crocodillorum tẽpus tute operiri ſi bi cõmodum nouimus. incrementum tamen continuari nõ licet, quoniam aliud non ſuppetat alimentum.

Cur allia & cepæ quo ſicciora ferantur, eo meliora poſſint euadere. cætera autem deteriora? An quòd omnia iſtiuſmodi maxime plena humoris conficiuntur. itaq; terræ cõmiſſa ſicciora tẽperamento cõmodo germinare inci pient. Adde quòd minus putrent, cum ſicciora feruntur.

Cur allia & cepæ ſolæ ex plantis reconditæ germinare poſſint? An quòd humore alimentoq; ſunt refertæ. Copia igitur alimenti eſt quæ germen efficere queat. Idq; cōſtat argumento tum ſquillarum, tum etiam bulborum, qui idem facere poſſunt. Creſcere autem quodque ſolet cum tempus venerit.

Quam ob cauſam quæ aqua frigida irrigamus, dulciora, quam quæ tepida, euadant? An quòd ſic interclusum calidum ſalſius eſt, ut calidius, quod ſalſius. dulce autem ita contrarium, ut frigidum eſt, & alimento oleribus humor eſt unde ſaporum genera oriuntur.

Cur allia, cum excauleſcunt, plenius, quàm recens edita olent? An quòd recentia humoris multum adhuc extranei continent, quo fit, ut uim ſuam integram habere nequeant. Cū autem decocta iam ſunt, ſecreto humore illo inutili, tum ſuum odorem ſincerè adipiſcuntur, qui ſcilicet acer eſt. Quinetiam cæteri nuper ædita fructus diluctiores ſunt: & cepas recentiores ob eam cauſam minus acres ſentimus.

Cur fructus myrtorum non conditarum magis, quàm folia defluant, conditarum autem, reſeruatarumq; alga ut fit, folia defluāt fructus adhæreāt? An ita euenit nō conditis, quoniam natura ſancitum eſt, ut fructus peracta decoctione flacceſcant, ac decidant. quæ quidem decoctio repoſitis agi non poteſt: ſed ea tenus tantum efficitur, ut algæ uapor prohibeat, ne humor fructus immutetur. folia contrà, cum ſiccent, decidunt. Algæ autem, ut ſalſa exiccādi uim habent. Ergo non idem folijs accidit arbori adherētibus, & conditis, modo quo dictum eſt.

Quam ob cauſam cucumeres cognomento pepones, optimi paluſtribus planis, id eſt, humidis fieri ſoleant, ut apud Orchomenum, & in Aegypto? Aquarũ etenim uberem terram eſſe Ægyptum putamus. Cur ergo cucumeres qui humidi ſunt, & ob id hortenſes, ac rigui minime laudati locis paluſtribus, quæ madida ſunt egregie fiant? Vtrùm quòd ob terræ duritiam altius coguntur deſcendere. Solum nanque limoſum, ac planum maxime indureſcit. Qui autem altius inituntur, meliores euadunt. An quòd terram ſiccam eſſe oportet, quoniam cucumeres natura humidi ſunt. ita enim ſequetur, ut per retractum in medium ueniant. Paluſtris uero ſi plana, altaq; ſit, alimentum nec exiguum præbet propter ſoli altitudinem, locumq; ipſum, neque nimium, quoniam ſolum reſiccari neceſſe eſt.

Quam ob cauſam ruta & nonnulla pigmenta odora ſudorum faciant fœditatem? An quorum in odore grauitas eſt, atque acritudo, ea cum excrementitijs miſta humoribus deprauare odores poſſunt.

ἔνια τῶν μύρων nõ nulla pigmẽta ſiue unguenta. βασκανιας faſcinationis.

Qua de cauſa rutam, faſcinationis remedium eſſe aiunt? An propterea, quia tum effaſcinari ſe credunt, cum aut uoraciter edunt, aut incommoditatum aliquarum tenentur ſuſpitione, aut cibum habent ſuſpectum, quem capiunt. itaque cum de menſa eadem quid priuatæ ſibi aſſumunt, participem intuentem quempiam faciunt, affanturq; cum impertiant, ne me faſcines. ergo cibum cum perturbatione ſument, nec quid bibent, aut edent ſine turbatione, & flatu, qui unà hauriatur, & ingeratur. Quam ob rem flatu ipſo, uel cum extrudendus effertur,

cibus quoque unà elatus eijcitur : uel cum interclusus per humorē tenetur, tormina mouentur, & cruciatus. Igitur ruta præe ſitata, ui ſua & poteſtate calfactoria, uas quod recipit cibos, elaxat : & reliquum corpus itidem afficit. ex quo fit, ut flatus ille interclusus tranſmitti, atque ſecedere poſſit.

Quænam cauſa ſit, ut origanus muſto iniecta uinum dulce efficiat ? duas in amphoram iniecisse heminas ſatis eſt. An quod tollit quantum in muſto eſt, aquabundum & fæculentum ſua ſiccitate in ſe ipſa recipiens, quibus ſcilicet ſaporem confici auſterum cenſemus, argumento, quòd vina ſi quid aquæ habeant ſibi illatum, minus mollia redduntur, atque & ſi diutius ſtare in fæce ſinantur, itidem fiet. & cum vinum dulce molimur, vuas multum temporis ſoli exponimus, vt ſol quantum ſit dilutum, auferat, & reliquum decoquat. hoc autem idem facere vel origanus poteſt, quippe quæ ſit & ſicca, & calida.

Cur nigræ myrti fronde ſunt frequentiore, quàm albæ? An quòd nigræ generis ſunt ſylueſtrioris. cuius indicium, quòd locis ruſticis iſte proueniunt, minimeq́; ex cultu mutantur. humida autem omnia fronde crebriore conduntur. Quòd enim minus ſuos fructus decoquere poſſunt, idcirco ad frondem alimentum ſe uertit.

FINIS.

Iodice cnj 1542 mese iunij

~~[illegible] mese maij die~~
~~7 marzi qui erat . 4 . nocte [illegible]~~
~~1546~~

Archibello [illegible] barba
Dall'[illegible] . 12 di luglio del
48 . no piglio piu [illegible]
no da mio fratello

